

4.
D. Ioan. Chryso
STOMI ARCHIEPI.

SCOPI CONSTANTINOPOLITANI

*Conciones, in celebrioribus aliquot
anni festiuitatibus, habitæ.*

HOMILIÆ IX. DE LAUDIBVS
D. Pauli, & in nonnulla eiusdem
loca obscuriora.

Contentorum Indicem sequens pagina exhibebit.

ANTVERPIÆ.
In ædibus Ioannis Steelsii
M. D. LIII.

Cum Priuilegio.

CATALOGVS EORVM QVÆ IN
hoc volumine continentur.

De proditore et mysteriis cenæ dñicæ Sermones VI.	3
De prodicione Iudæ Homilia.	19
De Latrone sermo.	31
De Cruce et latrone in die pasceus Homiliæ II.	34
In laudē S. Crucis Hom. Godefrido Tilmāno interp.	50
De Resurrectione Sermones IX.	59
De Ascensione Domini sermo.	95
De Pentecoste sermo.	106
In Pentecoste de sancto Spiritu sermo.	115
De sancto et adorando Spiritu Homilia.	126
De Fide et lege naturæ et sancto Spiritu sermo.	148
De sancta viuificacō ac inseparabili Trinitate sermo.	160
De Eucharistia in Encarniis admonitorius sermo.	176
De premiis sanctorū, diuersisq; honoribus Apostolorum, et de gehenna si sit, et vbi sit Sermo.	179
De Martyribus sermo.	184
De Martyrib. q; aut imitādi, aut nō laudādi sint ser.	188
De beato Philogonio episcopo Oratio.	192
In Iuuentinum et Maximum martyres Sermo.	203
De laudibus D. Pauli apostoli Homiliæ IX.	211
De verbis Pauli: Non solum sed et gloriamur etc.	290
In locum Pauli: Salutate Priscillam et Aquilam, et de co- lendis Sacerdotibus Homilia.	302
De libello repudii, in dictū Pauli: Mulier alligata etc.	318
In dictū Apostoli: Nolo vos ignorare fratres, etc. Hom.	328
In dictū Apostoli: Oportet hæreses esse etc. Homilia.	343
Ex Apostolo, de Fide, Spe, et Charitate, sermo.	354
In dictū apostoli: Cū autē subiecta fuerit illi oīa etc. Ho.	359
De Eleēmosyna et collatione in sanctos Homilia.	373
De verbis Apostoli: Habentes autē eundē spiritū fidei sicut scriptū est. Item de his verbis: Credidi propter quod lo- cutus etc. Sigismundo Gelenio interp. Hom. III.	387
In dictū apostoli: Utinā tolerassetis paululū etc. Hom.	429
De profectu euangelii, in dictum apostoli: Siue occasione siue veritate Christus annuntiatur Homilia.	442
In dictum Apostoli: De dormientibus nolo vos ignorare fratres etc. Homilia.	455
Missæ S. Ioannis Chrysostomi ab Erasmo Roterodamo in gratiam episcopi Rossensis versa.	469
Sophronij in laudem S. Crucis, Homilia.	474

D. Ioannis Chry

SOSTOMI ARCHIE-

PISCOPI CONSTANTINOPOLL-

tani De proditore & mysteriis cenæ domini-
cæ, in quinta feriā passionis.

SERMO PRIMVS.

D HODIERNVM CON-
uiuium qui solenni frequētia con-
uenistis, & cum Christi discipu-
lis in immolatione agni Pascha fa-
cere festinatis, sincera quæso &
plena charitatis pectora diuinis
exhibete mysteriis. Nulla sit in
mēte duplicitas, nec liuoris libidine interior homo
fusetur. Agnum comesturus, agni innocentiam præ-
ferat, nec immaculatæ ouis membra lupina malig-
nitate transfundat in viscera. Quoniam qui sacratæ
huius cenæ indigno participatur accubitu, nō cum
Petro perueniet ad salutis portum, sed sustinebit cū
Iuda sine reparatione naufragium. Habebit debitā
cum proditore pœnam, qui ad bonum malam attu-
lit conscientiam. Deniq; Iudas non syncerus, sed si-
mulator accub. it: & post buccellam Christi, in eū
diabolus introiuit. Accepit, inquit, buccellam, &
intrauit in eum satanas. Sed delectat fratres præsen-
tis exordium lectionis pia vobiscum recordatione
transcurrere. Cū recumberet, inquit, Iesus cum discipulis
suis, edentibus illis ait: Amen dico vobis, quoniam ex vobis
vnus tradet me. Et contristati nimis, ceperunt ad eū sin-
guli dicere: Numquid ego sum Dñe? O beati apostoli,
feliciter vestra innocentia contristata est, quam pœ-
nalis Iudæ audacia, quæ non est confusa. Cum enim
noueritis nihil tale vos contra dominum cogitasse,
extimescētes tamen & propriæ fragilitatis conscii,
tristes dominū interrogatis de peccato, quod in cō-

Ioan. 13

(A 2 sciēti

4 DE V. FERIA PASSIONIS

scientia nō habetis: & plus creditis magistro, quā vobis. Nam in illo vos contumacia iudiciaria patimini quaestionem, & Iudas non vult sentire compunctionem. Terret vos talis auditus, & illum non terret tanti sceleris cogitatus. Consulite ergo dominū piū, interrogate magistrū: respōdeat, quē vera sunt, veritas. Designetur abominanda persona, ne remaneat crimen in turba: monstretur vobis, quē fugere debeatis: publicetur filius perditionis, ne maculetur corona benignitatis. Respondens, inquit, Iesus ait: *Qui mecum manum mittit in paropside, ipse me tradet.* Cœpit manifestius aliquid dici: adhuc tamē nomē propriē nō video designari. Et ecce parentibus, & reticētibus cunctis, et interdicitibus ori suo, ille temeritate & impudentia, qua proditurus erat, manū cū magistro in paropsidē mittit: vt audaciā bonæ conscientia mentiretur. Obdurata frons, talia de se audit, & recubuit. Vider publicari suā cōscientiā & adhuc manū porrigit ad bucellam. Nec primo, nec secundo correptus a prodicione retrahit pedem: & patiētia dei nutrit impudentiā suā, & seruat sibi irā in die iræ. Ecce iam & pœna illi prædicatur, vt quē non correxerūt miracula, corrigant denunciata supplicia. Filius, inquit, hominis vadit: sicut scriptum est de eo, *Væ autē homini illi per quem filius hominis tradetur.* Bonum illi erat non nasci. Respondens, inquit, Iudas qui eum tradidit, dixit: *Nunquid ego sum Rabbi?* Iuda, cui dicis: nunquid ego sum? Iam dic: ego sum. Scit enim ab initio te esse. Nam q̄ non loquatur, nō est obliuio nescientis, sed pietas miserantis. Corrupte præuicator & miser, si redires ad cor, recoleres magistrum, quē didicisti præsciū futurorū, & cui nihil potest esse nō cognitū: quoniā per huiusmodi colloquiū nō se facit ignarū, sed pœnitētē tibi vult exhibere suffragiū. Tu autē, cuius cupiditas sensum eripuit, & auaritia cordis oculos excæcauit, interrogare te fingis, vtrum ipse sis, qui traditionis nephas conceperis. Omnia quæ in te sunt, nouit eius diuinitas: sed vā tibi, in quo nulla inuenta est charitas. Hym

Mat. 26

SERMO PRIMVS.

Hymno, inquit, dicto, abierunt in montem Oliueti, & ait Iesus: Omnes vos scandalum patiemini in me in hac nocte. Respondit Petrus, & dixit: Et si omnes scandalizati fuerint, ego non scandalizabor. Dicit illi Iesus: Amen dico tibi: quia hac nocte antequā gallus cantet, ter me negabis. Dicit ei Petrus: Etiam si oportuerit me mori tecum, non te negabo. Cœperunt altercari duo, medicus & ægrotus. Hic sine ægritudine se esse putabat: & ille etiā futurā accessionem hinc prænunciabat. Sed interim hoc negotiū paululū sequestramus, donec rei exitum cōprobemus. Iudas, inquit, qui tradidit eum dedit eis signū dicens: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Quid auditis fratres, quis sensus hoc sine sui horrore consideret, & quæ aures hæc verba recipiant, quæ nō præcordia dictis talibus contremiscant? Dedit eis signum dicens: Quem osculatus fuero, ipse est, tenete eum. O signum sacrilegū, o cōuentus nepharius, o placitum puniendū, vbi ab osculo incipitur bellum, & per pacis indicium, pacis rumpitur sacramentū. Et per quod confueuerunt gentes bella finire: per hoc prophanus Iudas bellum voluit inchoare. Dedit eis, inquit, signū dicens: Quē osculatus fuero, ipse est, tenete eum. Hoc signū Iuda tu dedisti, hoc pactum in tuo mangonicio posuisti: vt cum quo faceres pacē, ipse raperetur ad crudelissimā passionem. Mihi crede, habebunt per te multi terrorē: ne quando cū proximis simulatā habeant charitatē Guttur enim prophanū, quod hodie Christo extendis ad osculū: craftino illud es extendurus ad laqueū. Malo tuo didicisti argentum expendere: mox incipies, & corpus proprium ponderare. Tenetur integra Dominus ad sacerdotum principē perducendus & cum cæteri discipuli laberentur in fugā, Petrus ille promissor egregius cepit. ambulare longinquus: peruenit eandem & ipse ad principis domum, et expectans rei exitum foris obseruabat in arrio. Sed quia iam prædictæ accessionis eum rigor vrgebat, cū calefacientibus ad carbones stabat. Negat territus Christum, pro quo se animā promiserat positus.

Alas tor-
pore. rum. Iacet elisus in corpore obliuionis, quasi in quo-
dam lecto doloris. Prostrauit eum decrepita anicu-
la, quasi quædā grauis febricula. Oppressit eū lethar-
gicus somnus, & cœpit eum prece impungere ma-
tutinus. Expergiseitur aliquando, audit gallum can-
tantē, videt se grauiā vulnera sustinentem. Dirigit
preces ad medicū per nuncios lachrymarum, & di-
uinum confestim recipit antidotum. De ipso enim
Psal. 37. scriptum est: Amici mei, & proximi mei aduersum
me, appropinquauerunt & steterunt. Et proximi
Prou. 27. mei à longē steterunt. Et illud quod dictū est: Meli-
ora sunt vulnera amici, q̄ voluntaria oscula inimici
Iudas enim sicut de apostolo proditor, ita inimicus
factus ex amico. Nam & de illo scriptū est: Homo
Psal. 40. pacis meæ in quo sperabam: qui edebat panē meū,
amphauit super me calcaneum. Et iterum: Inimici
Mich. 7. hominis domestici eius. Vnde et nos fratres, vnani-
miter fugiamus iniquorum subdola colloquia, vt
cum sanctis participemus gratiam sempiternā, ve-
ram pacem, & trinitatis perpetuam vnitatem tene-
amus: vt cum sanctis omnibus in regnis cœlesti-
bus triumphemus.

SERMO SECVNDVS.

Secundum salutaris positi munus, & spiritua-
lis remedij sacramentū diuina dispensatione
cōpletur, dum Christus ad passionis triumu-
phum ab impijs prouocatur. Nam cum discumbere-
ret cū duodecim discipulis suis, & manducantibus
eis diceret: Amen dico vobis, quia vnus ex vobis
traderet me: ascendit Christus propriæ deitatis tribu-
nal, & illud conuiuiū velut catastam ante se consu-
tuens, conscientiæ tormento confiteri cōpulit reū,
vt in auctionem, conceptum posset reuocare pecca-
tum. Turbatur discipulorum omnium sensus: & licet
noscent propriam conscientiam, timuerunt tamen
Christi sententiā. Iudas tamē impudenti fiducia ausus
est interrogare Saluatorem, quia implere possit
evidentissimum traditorē. Verecunda Christi sen-
sentia ostendit suā maiestatem, nec refugit passionem
Mira

Mira patientia, Petrus condemnat Ananiam men-
tientem: Saluator Iudam patienter sustinet tradito-
rem. Duplicat sacrilegij principatū: dum propositū
festinat implere peccatum. Et quem sceleris pœni-
tere oportuerat, vrgetur conceptū implere cogitatū
Quemcumq; inquit, *osculatus fuero, ipse est, tenete eum*]. *Mat. 26.*
Defuit Iuda aliud tuis sceleribus argumentum, vt
instrumēto pacis, traditoris impleres officium. Sed
plus patientia diuina condemnat obnoxium, vt of-
ficio pacis ostenderet reum. *Venerunt, inquit, cum*
fustibus, vt comprehenderent eum.] Non sic cōprehen-
ditur iustitia, nec sic alligatur sapientia. Volenti
namq; iniiciūt manus: cui, si euadere placuisset, nunq̄
angelorum officia defuissent. *Et eduxit, inquit, Pe-*
trus gladium, & percussit auriculam principis serui.] *Ioan. 8.*
Seruum dixit: non conditione, sed culpa. Deniq; ita
scriptum est: Qui facit peccatum, seruus est peccati.
Nam si audisset aliquando verba sapiētiae, nec cru-
entum vulnus exciperet, nec peccati seruus testimo-
nio scripturæ mansisset. Tubet tamen Dominus in
vaginā gladium retorqueri, ne fortē agnita legis pa-
tientia possit acquiri. Abducto Saluatore, sparsis
vniuersis discipulis, Petrus sequebatur à longē. Si
enim propē sequeretur, semper dominum fateretur.
Negat Petrus se esse discipulum Saluatoris, quādo
nullas pœnas, nulla tormenta pertimuit. Quarendū
tamen est, vbi negauerit. Ibi negauit, vbi Christus
tenetur inclusus. Negat in domo Caiaphæ, ibi ne-
gat, vbi potest valere mendacium. Et tamen se-
cutus est per amorem, quem negauerat per timo-
rem. *Cum respexisset, inquit, eum Iesus, flevit amare.*] *Mat. 26.*
Pretiosus est fratres charissimi pœnitentiæ fructus:
quia quod defendi non potest, ablui potest. Lauant
lachrymæ congeriem peccatorum. Quā preciosæ
lachrymæ, quæ extergunt culpam, & exigunt ve-
niam. Profuit illi verē ista amaritudo: quoniam
quicquid in eo delicti tabidum fuit, ferramento
pœnitentiæ resecauit.

E Vangelicæ series lectionis, quæ per ordinem passionis dominicæ gloriâ didicistis, credo quæ affatim non solum aures, sed & corda vestræ deuotionis expleuerit. Nos quoque quantum tenuissimæ capacitatis vires admittunt, cum diuinis uocibus uerba nostra iungamus, atque eandem nostri redemptoris inclytâ passionem ueritatis indagatione retractemus. Sed nescio quo pacto charissimi, ubi sermo se prodere incipit, causam sensus horrescit. Quomodo enim animus non turbetur infirmus, in quo totus territus & cõturbatus est mundus? Condemnatur ecce in cõcilio Iudæorum Dominus, Pilato traditur alligatus, et sacras manus sacrilegæ catenæ uinxerunt. Ad tribunal dehinc præsidis sistitur: nõ ut reatus in illo, sed ut innocentia panderetur: ut reportaret testimonium iudicis, qui sub crudelibus uinculis, meritum nõ amiserit innocentis. Cõsistite mecum in hac actione cominus Iudæa, cõsistite. Dic mihi litris tuæ titulum, accusationis tuæ genus, crimenque denuncia: producito testes in medium: & tales, qui præsentis causæ sint necessarii, adhibeto. Nihil cognitioni iudicis desit, nihil præsidis subtrahatur examini: paratus sum pro domino meo cõuictus ipse dånari. Ecce interim in facto præiudicata es traditoris. Auditor tuus cõfugit ad laqueum, ultimum capiens expensæ solatiū. Reum se sibi ipse cõstituit, & post iudicium tuum de seipso cõtinuuo iudicauit. Remansit ecce cum uoce impij traditoris, inefficax pœnitudo facinoris: nec cõfessionis meritum obtinuit, sed magis sceleris sarcina impœnitentiæ cumulum congeffit.

Mat. 27.

Peccauit, inquit, tradens sanguinem iustum: & proiecta pecunia in templum, abiit, & laqueo se suspendit.] Pependit inter coelum terramque medius vago funere suffocatus, & cum flagitio suo tumefacta noxia viscera crepuerunt, nec cadaveri terra solita exhibuit sepulturam. Habes Iudæa quod uerè imiteris exemplum: sed digna nõ eris, quia cõceptum perficis sacrilegium. Sedente, inquit, Pilato pro tribunalimisit ad eum uxor

eius

eius, dicens: Nihil tibi & iusto illi: multa enim passa sum bodie in somnis propter eum.] Ecce iudex terretur in cõiuge: & ut crimini Iudæorum non præbeat in iudicando cõsensum, pertulit in uxoris afflictione iudicium. Iudicatur ipse, qui iudicat: torquetur, antequam torqueat: et ut nihil mali in perniciem operetur insonitis, infomniis exagitur uxoris. Iam quid ibi ageret iudicis conscientia, si sic torquebatur & costa. Denique quæ uultis, inquit, dimittam uobis, Barrabam, an Iesum, qui dicitur Christus? At illi dixerunt, Barrabam. Dicit illis Pilatus: Quid ergo faciã de Iesu, qui dicitur Christus? Dicunt illi: Crucifigatur.] Quid agis synagoga damnabilis? Iustum sanguinem ducis ad uictimam, & absolui manifestum postulas homicidam? Latronem iudicas innocentem, & innocentem poscis ad crucem. Ille qui te occidit, tuo suffragio morti subtrahitur: & qui mortuos ab inferis suscitauit, te insistente damnatur? Reus fit, qui reus nõ fuit: & indemnus euadit, qui olim damnari iam debuit. In utroque reateneris, & exitio innocentis, & absolute latronis. Et quam sacrilegium impactæ crucis omne nephas excedat: tamen & illi aduersum te iudiciū, diē scilicet ultionis expectant, quorum Barrabas latro sanguinem fuderat: quia participasse est scelus homicidii, ueniam meruisse latroni. Tunc, inquit, accepit aquam, & lauit manus coram populo, dicens: Mundus ego sum à sanguine huius iusti, uos uideritis. Illi autem dixerunt: Sanguis eius super nos, & super filios nostros.] O quam bene furor cæcus est, quam digno præcipitio factaris in insaniam. Quænam excæcatio est pertinacissimæ mentis sic uelle alium perdere, ut prior malis ipsa periret? Sub alieno exitio tuos impia iugulas, et in tuam sobolem parricidalem vibras dexteram. Ecce currit per tui generis prosapiam nunquam expiandi uena facinoris, & cum crimine radices suæ pullulant iniqua plantaria. Egreditur ex metallo uteri suam cruenta progenies: & infecta sanguine nascitur infauista posteritas. En quæ bona ad hæredes tuos quodam sacrilegii testamento transmittis: macula san-

Vxor Pilati
sub allusi-
one ad He-
uam, nomi-
ne costæ.

guinis innocētis te perfundis, & posteros perimis. Pertinaciter quidē in mortē nostrī redēptoris insis-
stis: sed crudeliter tuos natos muerone impietatis
extinguis. Quare iā cui possis videri nō noxia, que
erga filios tuos extitisti pertinax parricida. *Tunc di-
misit illis Barrabā: Iesum verò flagellis caesum tradidit il-
lis, ut eū crucifigerēt.* Heu me miserū, qbus auribus
hoc audio: vel qualiter sensibus meis tā funesta cō-
mendor. Ecce dñs meus aptatur ad verbera, ecce iā
cāditur: rūpit sanctā cutē violentia flagellorū, & re-
petitis ictibus crudelia vulnera scapularū terga cō-
scindunt. Proh dolor, iacet extensus ante hominē
deus, & supplicium patitur rei, in quo nullū vestigiū
peccati potuit inueniri. Ad victimam vita ducitur,
& ad crudelissimū mortis occasum addicta pietas
euocatur. Ambitur sacrum caput aculeis spinarū, et dñs
uinū verticē pēnalis coronæ pōpa circūdat. Sed in
spinis illis, nostra eum peccata pungebant. Ventū
tandē est crucis ad campum, vbi pias manus terce-
brant fœua vulnera, & cōpaginem palmarū rumpit
violentior foratura clauorū. Crux clauis cōfigitur,
& effossa vestigia, pēnalibusq; alligata impedimē-
tis pedum officia perdiderunt. Adhæsit quietū cor
pus stipiti, & immobile lignū incōcussa mēbra por-
tauit. Fert pena ipsa pendentē, & tormentis suis ne-
xi artus incubunt. Sed festinate, oro: & citatis cursi-
bus properate. Sentio enim moliri nescio quid crea-
turam: & intestinis motibus nonnihil elementa in-
telligo parturire. Minatur ecce propria mundus ex-
cidia, & rerū natura inusitato pauore terretur. Dies
medius tenebrarū tyrānide diseluditur, & perdidit
cursum fugitiua luce fraudatū. Sol abscondit radi-
os suos, & orbem globus luminis obscurauit, atque
incubatricem noctem dissimulato iure contradicti-
onis admisit. Dies enim non dies, & nox repentina
non nox est. Importunæ tenebræ aliena tēpora per-
uaserunt: moriente verò die, nouū dies sensit occa-
sum. Expectabant cuncta elemēta exitū proprii cō-
ditoris: axem suū mundus extremū vergere cupie-
bat

bat in limitem. Volebat, credo, seculū ire protinus
in ruinā, ne auctoris sui tacens præteriret iniuriam.
At vbi cōsummatīs omnibus sacramētis, sua spon-
te spiritū quiete cū victoria mortis exposuit: illicō
rumpuntur sacrario dicata velamina, & in publicū
templi secreta mittuntur, vt admissi sacrilegij clau-
destina machinatio panderetur. Agitur internis ter-
ra concussibus: & molis suę nutante fundamine, flu-
ctuabunda cōmotiōne iactatur. Dederunt petre cre-
pitum fragore sonigero, & viscerali motu disrupta
saxa crepuerunt. Patuerunt portæ protinus infero-
rū, & monumentorum secreta clauēs proprias per-
diderunt. Vacui facti sunt carceres sepulchrorum,
& rediuiua corpora dominum agnouerunt.

SERMO QVARTVS.

SVfficiunt quidem fratres ad testimonium ve-
nerandæ passionis elementorū inopinata tur-
batio, fuga syderum, terræ inexpertus tremor,
solidorū fractura saxorū, pauor insolitus infe-
rorum, & spontanea referatio sepulchrorum: Hæc
sola publicant dominum nostrum, hæc maiestatis
eius testantur arcanum. Ecce insuper infelix Iudas,
etiā traditor, tibi reliquit testimonium facinoris
sui, qui supplicium non potuit videre dānati. Et cum
admissum nō potuit excusare peccatū, ad se reuoca-
uit cum pecunia sacrilegium. *Dixit enim: Peccaui tra-*
dens sanguinem iustū. Sed non potuit vitare pecca-
tum. Sic enim de eo ait spiritus sanctus: Et oratio
eius fiat in peccatū: vt in eo q poenitentia festina-
uit ad portū, ibi incideret aternū & sine reparatio-
ne naufragiū. Respondit igitur oīs turba Iudæorū:
Sanguis huius super nos, & super filios nostros. Ma-
gna planē vis criminis, quæ nec prolixitate tēporis
aboleatur, nec seculorū obliuione repellitur. Sanguis
hic dñi nostri polluit in præsentī reos, de futuro ob-
ligat nascituros. En Iudæa crudelis, te perpetratum
nephās innexuit, & natos tuos elogio criminis im-
plicauit. Et cū soleat crimē cū persona deficere: in te
magis crescit, & in posteros tuos sine fine redundat.
Ecce

*Psal. 108.
Poenitentia
intelligit se-
ram, illa dā-
natis assis-
mitem.
Mat. 27.*

Ecce dominicus vultus sputamine sacrilego illinitur: maxillas eius impiorum verberant palmarum, cerebrum tundit ictus arundinis, & per omnes currit iniurias atrocitas fauientis. Portans humeris crucem praetorium egreditur, & tali onere colla innocua praegravatur. Lætus quidem & absque ulla suspitione formidinis moriturus ibat, & nostra peccata in illa cruce portabat. Deinde fel in escam pendenti offertur, & acetum potio in patibulo propinatur. Mirum sane. Hocine de te Iudaea dominus noster promeruit, qui te in deserto per quadraginta annos panibus angelicis annonauit, & ex petra visceribus, cum sitires, aque potus salutaris exhibuit? Et qui aquam in nuptiis pretiosum mutauit in vinum: meruit ne ut in siti sua abs te acciperet acetum? Inter hæc ecce subito tenebrarum caligine tota passionis indignitas tegitur: & omnis iniuria nouae noctis obscuritate celatur. Indixit sibi mundus inopinata auctoris sui morte funereum luctum, cunctarumque confusio naturarum: & sacrilegium suum non agnoscit cæcitas Iudeorum. Rumpuntur sanctuarii scissa velamina, & sacrarii facies sacrilegio spoliant detegitur. Reddunt inferi corpora reditura sanctorum: & in occursum auctoris in feros penetrantis, temporalem accipiunt beatæ animæ commeatum. Conuenite iam Christianæ gentes, cōcurrite fidelissimæ nationes. Dominus enim noster non in patibulum crucis, sed in tribunal ascendit: expandit ecce manus, & alas extensas aperuit: non ut crucis supplicio satisfaceret, sed ut nos ex omni orbe ad credulitatem ecclesiæ congregaret.

SERMO QUINTVS.

Postquam virginei partus orbe toto miraculum coeleste respandit, & gaudia dominicæ natiuitatis sunt expleta, epiphania quoque procurata est veneranda solennitas: Dominus discipulis suis passionis suæ prædicit ordinem, eloquitur qualitatem. Ecce, inquit, ascendimus Hierosolimam, & filius hominis tradetur summis sacerdotibus, & condemnabitur eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, & con-

Mat. 20.

conspuent eum, & post tres dies resurget. Qui futura prædicere potuit, & cauere. Ignaros aduersa præueniunt, non scientes. Pati voluit, qui sponte locum, ubi pateretur, ascendit. Mors inuitis imperat, volentibus seruit. Ergo quod volens moritur, non casus est, sed potestas. Potestatem habeo, inquit, ponendi animam meam, & potestatem habeo sumendi eam. Nemo tollit eam à me. Vbi animam ponendi potestas est, & sumendi: ibi moriendi non est necessitas, sed voluntas. Nemo, inquit, tollit eam à me. Si nemo, utique nec mors. Denique nec mors tollere, nec infernus potuit hanc tenere: qua iubente tremens, etiam vincas animas, quas tenebat, amisit. Et monumenta, inquit, aperta sunt, & multa corpora sanctorum resurrexerunt. Sicut nascente Christo conceptus nesciuit ordinem, suum partus non agnouit usum, non tenuit ius naturæ: ita moriente eo, ditione tartarus perdidit, quas tenebat. Abiecit infernus eius potestatis antiquæ: inueteratæ legis decretum nouo sanctionis ordine mors amisit. Sed ad cœpta redeamus. Ecce, inquit, ascendimus Hierosolimam, & filius hominis tradetur sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & cætera. Sciens scientiarum Deus, præsciebat: quia quæ præiudicabat futura, verteretur ad crucis scandalum, ad passionis procellam, ad auctoris iniuriam: ut quod terra tremere, pauperet cœlum, aufugeret lux, refugeret sol, horreret infernus, tota moueretur, seque ipsa confunderet creatura. Mundus enim, qui corpore nostro tectam non potuit sufferre deitatem, nec nudam quidem carne portatus erat, præuidebat: cum cognouisset præsertim tantam, quæ in hominem sunt commissa piacula, putabatur exercitam in ipsam fuisse diuinitatis iniuriam. His discipulos suos dominus semel & iterum præmonebat: ponens ante oculos eorum, & velut arcem suam constituens passionis, & inducens in eam quorū contumeliarum genera, tot genera bestiarum. Quot spectatores, tot persecutores affuturos esse signabat: qui de conflictu non victoriam, sed voluntatem

Ioh. 10.

Mat. 27.

Allusio ad
theriomachiam.

14 DE V. FERIA PASSIONIS

ratē quærentes de sola morte vincentis acclamarēt:
Crucifige, crucifige. Sic truces oculos, sic voces fun-
estas ad cœlū, imō in cœlū vsq; leuaturi, donec cru-
delis natio se ac posteros pio dimicātis inuoluerent
Mat. 27. & volutarēt in sanguine vociferando: Sanguis huius
ius super nos, & super filios nostros. *Filius, inquit, homi-*
minis tradetur summis sacerdotibus, &c.] Depingebat
dñs Iesus passionis suæ spectaculū sapissime sic dis-
cendo: vt hac diu expectata, expectantes discipuli
non subiti ponderis fasce premerentur, nō repētino
obruerentur occurſu. Animū præcognita parant, cō-
firmant prænunciata, mouent expectata, & nos red-
Simile. dunt per omnia fortiores. Sicut miles de superuentu
hostis habet periculū: ita si hostē præsciat, fert triū-
phū. Rex fortis quāuis fortitū munitur accinctu, nō
valet cauere ignota: nota agmina etiam singularis
nescit timere bellator. Hinc dñs discipulos suos tē-
pestatem totā passionis suæ ante scire voluit, vt in
ipso turbine magnanimes faceret, redderet fortio-
res. Ecce ascendimus Hierosolymā, &c. Sicut qui
vna vice lapsū magne domus suscipit, & ruina-
Argumentū à simili. ita & Christus post magna & multiplicia passionis
suæ pondera, vnū resurrectionis suæ supposuit fulci-
mentū: vt apostolorū fidē iā iamq; lapsuram suscipe-
ret, & ad æternam dirigeret firmitatem. *Post tres, in-*
quit, dies resurget.] Nō satis est abscessus tristis, vbi
velocissimus est regressus. Post tres dies hoc abire,
sic fuit et redire, vt ibi eū nō defuisse perluceat. De-
us cū vadit, hic est: & cū hic est, nusquam deest. Iuit
Christus, sed ab apostolis nō abiit. Accessit ad mor-
tē, sed a vitā dñs nō discessit. Descendit in infernū,
sed non defuit cœlo, ipso probante cum dicti: *Nō-*
Ioan. 3. mo ascendit in cœlū, nisi qui descendit de cœlo, filius
us hominis qui est in cœlo. Nolle mori, est timoris
humani: mori & resurgere, est solius deitatis infir-
gne. Et post tres dies: Quare non post quatuor, qua-
re non post quinque, sed post tres? Vt in passione filij,
totius trinitatis monstraretur ascensus. Triduum
trinitatis loquitur in figuram: quia trinitas, quæ per

SERMO SEXTVS.

15

operationem in principio fecerat hominem, ipsa in
fine hominem per Christi reparat passionem. Faci-
amus, inquit, hominē. Itē, inquit, baptizate omnes
gentes in nomine patris, & filij, & spiritus sancti in
remissionem peccatorum. Si in remissionem pecca-
torū cōmunis pietatis trinitas: quomodo nō in pas-
sione filij totius vna est voluntas trinitatis? Sicut Io-
nas fuit in ventre cæti tribus diebus, inquit, & tri-
bus noctibus, ita erit filius hominis in corde terræ.
In corde dixit: Non dixit in potestate scilicet terræ:
vt terra suum sentiret, agnosceret, tremere, sed non
teneret autorem: obscura susciperet, non de corru-
ptione pulsaret: nec dominicū corpus, partē sui esse
iuris crederet terra, sed supernæ socium susciperet
maiestatis. Sed mouetur animus, cur pater filij mor-
tē voluerit, vel permiserit sic subire: cur dominus ta-
li & tam contumeliosa morte vitam voluerit repa-
rare mortalium: cur spiritus sanctus consenserit di-
uinitatem descendere ad tantam carnis infuriā, adeo
vt plures de scandalo pereant, quā de credulitate
saluentur. Nasci & mori donsinum, non capiet mēs
humana. Fratres hæc si scire volumus, hodie disse-
ramus: vt inquisitioni maximæ sermō latior, ipso
Christo satisfaciente respondeat.

Gen. 1.
Mat. 28.

Ioan. 2. &
Mat. 12.

SERMO SEXTVS.

Proximē cum dominicæ passionis multas &
acerbas contumelias audiremus, cogitatione
subitō incidimus in illud: Quare Deus, qui to-
tum quod habet cœlum, quod terra portat,
quod capit mare, quod tartarus, sciebat: iussu fecit,
imperio distinxit, mundū totum composuit ad de-
corem: & hic, vt sententiam mortis solueret, im-
brem sacrati sanguinis defudauit. Origo rerum, au-
tor naturæ, quare nasci voluit, nisi quia mori vo-
luit? Quare deus carnis imbecillia suscepit, nisi
quia carnis elegit iniurias? Quare totius dominus
creaturæ, formam seruitutis intrauit, nisi vt totas
seruitutis iniurias sustineret? Adiudicari iudex,
cognitor diligit addici, quando se a perditis
passus

passus est iudicari. Quæ patiendi necessitas, ubi saluandi inest & possibilitas & potestas? Aut quæ ibi moriendi causa est, cui viuificandi virtus est & facultas? Ecce ascendimus Hierosolimam, & filius hominis traditur summis sacerdotibus, & condemnabunt eum morte, & tradent eum gentibus, & illudent ei, & cõspuent eum, & post tres dies resurget. Ascendimus Hierosolimam, vt in die Paschæ ad passionis pompam, et ad spectaculũ mortis, atque scandalum crucis, Iudaicæ vr̃bis vniuersitas conueniret. Non sufficit passio communis, non mors secreta, non mors simplex, non mors morti similis: nisi vt quanta erat patientia singularitatis, tanta esset & singularitas passionis. Actum est, vt autor seculi, seculo teste moretetur, & a mundo mundi dominus ante per poenam quam per gloriam nosceretur. Pax celi traditur doli osculo, tenetur tenens omnia, alligatur omnium nexu. Ducitur attrahens vniuersa. A falso veritas accusatur: sistitur, cui assunt omnia. Iudæi gentibus tradunt, reddunt gentes Iudæis. Herodi mittit Pilatus, remittit Herodes Pilato: sicq; cõmerciũ fit impietatis pietas, sanctitas in nundinam crudelitatis perducitur. Flagellatur remissio, condemnatur venia: illuditur maiestas, irridetur virtus. Perfunditur largitor imbrium sputis: clauis ferri cœli strator asfigitur. Mellis dator, cibatur felle: propinator fontium, potatur aceto. Et cum iam nil restet ex poenis, mors refugit, mors moratur, quia suũ ibi esse nihil sentit. Suspecta est vetustate nouitas: hunc enim prius, hunc solum vidit hominẽ peccati nesciũ, noxam liberũ, iuris sui legibus nil debentẽ. Miratur in terra, quem de terrenis conspiciat nil habere. Primus, inquit, homo de terra terrenus: secundus homo de cœlo cœlestis. Accedit tamẽ cõsœderata Iudaico mori furori, & desperata tunc vita, & angit, & inuadit autorem, volens potius se perire totã, q̃ tantam perdere prædã. Sed iam quæ promissa sunt, inchoemus: quare ad mortem, & ad talem mortem Deus pater miserit filium suũ: quare tam cõtumeliosa succubus

Propheta
peia mor
tis.
1. Cor. 15.

erit passioni: quare spiritus sanctus conregnantem vnã sibi deitatem Christum, ad tantam carnis iniuriam permiserit peruenire. Orate fratres, vt dignatione qua passus est, passionis sue reuelet arcana, & causam nobis omnibus tam sacratæ mortis inspiet. Primum quidem nobis est intuemum: Rex quando gloriosior, quando indutus purpura, diademate decorus, aspersus auro, solio sublimis, ad pompam tamen non parat ire, sed hæc in secreto sunt: quando in campum conuiuens vultu & honore vltimus, periculis primus, onustus ferro, grauis armis, pro patria, pro ciuibz, pro liberis, pro vita omnium premit hostem: discrimina despicit, contemnit vulnera, ipsam libens mortem suorum suscipit ad salutem: vt maiorem contemptũ mortis, quam de ipso hoste victoriam referat & triumphum: Et quare displicet, si Christus de sinu patris, de deiratis secreto ad nostram seruitutem venit: vt nos suæ redderet libertati, nostram mortem suscepit, vt nos eius morte viueremus? Quandoquidem per despectum mortis mortales in deos retulit, nos cœlestibus æstimans. Et quoniam deus Christum ad iniuriam vocat tantam: si homines tantam tollit & extollit ad gloriam. Sed dicit aliquis: Habet hoc necessitas humana, diuina non habet hoc potestas. Verum dicis: Diuina non habet hoc potestas, sed necessitudo habet, & recipit hoc diuina. Nemo, inquit, habet maiorem charitatem, quam vt quis animam suam ponat pro amicis suis. Miraris si pro nobis posuit, quod suscepit ex nobis: qui fecit propter nos tanta, & talia largitus est nobis? Quantum virtus, potestas ac magnificentia creatis operum contemplatione lucebat: tantum latebat dilectio dei, tantoq; dei charitas habebatur obscurior. Subiectis dare, donare seruis, est assuetum donantis indicium: pati pro subiectis, pro seruis mori, insigne est charitatis immensæ documentum, singularis est hoc amoris argumentum. Commendat, inquit Apostolus, charitatem suam deus in nobis: quia cum impij tantũ essemus, Christus pro nobis

Questionis
solutio a
mili.

Ioan. 15.

Rom. 5.

Iohn. 3. nobis mortuus est. Et alibi: Sic dilexit Deus hunc mundum, ut filium suum unigenitum traderet. Prefert quiuis beneficia, largiatur dona, sit benefactor in prosperis, diligat obsequentes: nunquid illi poterit comparari, qui in se suorum suscepit necessitates, qui se periculis anteponebat suorum, qui se pro suis, dat poenis, corpus obiectat morti, ut illos neci subtrahat, illos reseruet ad vitam? Aduersis probatur amor, affectio pensatur periculis. Poenis examinatur dilectio, morte perfecta charitas innuitur. Hinc est quod Christus intrat carnis iniuriam, subit contumelias passionum, poenarum genera percurrit, mortem suscepit per amaram: quia damnari voluit, qui quod fecerat, sic amavit. Deitatis autem non est voluntas haec nova. Antiquae legis prima vox hoc quae fuit. Diliges, inquit, dominum Deum tuum ex toto corde tuo, & ex tota anima tua: quia vera dominatio est ipsa: quae amore imperat, non timore: quae per affectum sibi, & corpora subdit & corda: quae amando non inuitam, sed voluntariam, sibi instruit seruitutem. Ergo haec prima causa est dominicae passionis: quia sciri voluit, quantum amaret hominem Deus, qui plus amari voluit, quam timeri. Secunda causa est, ut sententiam mortis, quam iuste dederat, iustius aboleret. Statum suum Deus patiendi implere voluit, ne compelleret imperando, sicut fatetur ipse: Non veni legem soluere, sed adimplere. Irrita videtur bonorum promissio, quae a Deo velut ex pacto bonis facta est: si quae ab ipso malis constituta sunt, poenae evanescent. Porro tota vnum, inquit, aut vnus apex de lege non peribit, donec omnia satisfiant. Aperte sibi persuadeat, quicumque sapit: qui sentit, intelligat: Si propter sententiam suam proprio filio non pepercit, contra sententiam suam cui posset ignoscere: qui mentiri nescit, nec novit contra quam praescripsit legem ignoscere. Ergo, quia primus homo adiudicante Deo de reatu incurrerat mortem, & eam delegavit suo generi, transmisit ad posteros: quia corpore iam mortalis generaret, morti obnoxios, non li-

Deut. 6 beros, non absolutos, sed addictos: venit de caelo secundus homo, venit solus peccati nescius, venit solus reatus nostri alienus, venit qui peccato nihil debebat & morti, venit ut fieret inter mortuos liber, ut mors morte damnaretur. Quae rapere iussa reos, innocentiae ipsum persuadere praesumpsit autorem: ut sic transiret ad mortem reatus hominis, hominum innocentia rediret, & mors praevaricatrix facta ad diceretur Christo: cui ante Adam fuerat praevaricator addictus: esset Christi origo nova, origo vitalis, pater viventium, sicut dixit Apostolus: Sicut in Adam omnes moriebamur, sic omnes vivamus, & vivificemur in Christo. Et quia multae causae sunt dominicae passionis, & noster iam claudendus est sermo: hodie differamus, ne obscuret festina discussio, quod latior poterit aperire tractatus.

Mat. 5. ipse: Non veni legem soluere, sed adimplere. Irrita videtur bonorum promissio, quae a Deo velut ex pacto bonis facta est: si quae ab ipso malis constituta sunt, poenae evanescent. Porro tota vnum, inquit, aut vnus apex de lege non peribit, donec omnia satisfiant. Aperte sibi persuadeat, quicumque sapit: qui sentit, intelligat: Si propter sententiam suam proprio filio non pepercit, contra sententiam suam cui posset ignoscere: qui mentiri nescit, nec novit contra quam praescripsit legem ignoscere. Ergo, quia primus homo adiudicante Deo de reatu incurrerat mortem, & eam delegavit suo generi, transmisit ad posteros: quia corpore iam mortalis generaret, morti obnoxios, non li-

1. Cor. 15. beros, non absolutos, sed addictos: venit de caelo secundus homo, venit solus peccati nescius, venit solus reatus nostri alienus, venit qui peccato nihil debebat & morti, venit ut fieret inter mortuos liber, ut mors morte damnaretur. Quae rapere iussa reos, innocentiae ipsum persuadere praesumpsit autorem: ut sic transiret ad mortem reatus hominis, hominum innocentia rediret, & mors praevaricatrix facta ad diceretur Christo: cui ante Adam fuerat praevaricator addictus: esset Christi origo nova, origo vitalis, pater viventium, sicut dixit Apostolus: Sicut in Adam omnes moriebamur, sic omnes vivamus, & vivificemur in Christo. Et quia multae causae sunt dominicae passionis, & noster iam claudendus est sermo: hodie differamus, ne obscuret festina discussio, quod latior poterit aperire tractatus.

DE PRODITIONE IUDAE HOMILIA.

Paucis hodie necessarium est fratres tractare vobiscum. Et ideo paucis, non quia vobis latus sermo sacerdotis horrescit, nec enim aliam vrbem tam avidam spiritualium reperies lectionum: sed quia ad mysteriorum sacram ac venerabilem celebrationem festinare multos inspicio. Ut igitur & coelestis mensae satietate perfruantur, & nostro sermone non careant, tractatus congrue temperetur, ut mea verba vestris cordibus sociantes, cum debita reuerentia mysterii deitatis arcanum audiat. Hodie dilectissimi fratres, Dominus noster Iesus Christus traditus est: nam proximante vespera Iudaei eum ceperunt. Sed te non verbum traditionis contristet auditum, nec cum perceperis quod Iesus traditus est, dolore mouearis: immo & doleas suadeo, praedico ut lachrymis, & ut nimia te lamentatione contristes exhorror. Sed ne proditum lugeas, ne traditum fleas, sed proditoris factum ingemisce, & futura eius lamentare supplicia. Nam proditus Christus orbem liberavit vniuersum: proditor gehennam meruit possidere. Traditus in caelis patris sedet in dextera: traditor autem apud inferos collocatus, tormenta debita sceleratus expectat, & ideo

20 DIVI IOAN. CHRYSOST.

Iugendus est. Nam & Dominus noster illius delictum lachrymatus est, ut ait Euangelista: Et cum vidisset eum, turbatus est, & dixit: Vnus ex vobis tradet me. Quanta misericordia domini? traditus pro traditore doler, proditus pro proditore turbatur.

Ioan. 13. Et cum vidisset eum, dixit: Vnus ex vobis tradet me. Simul & suae misericordiae ostendit potestatem, & nos docet non eos qui mala patiuntur, sed eos qui mala committunt, debere miseros & dignos fletibus aestimari. Hoc enim peius est, imò illud penitus malum non est. Nam malum pati, malum non est: malum facere, malum est. Et ideo malorum sustentatio, coelorum regnum nobis pollicetur: malorum autem commissio gehennam minatur, & tormenta promittit.

Mat. 5. Beati namque ait, qui persecutionem patiuntur propter iustitiam, quia ipsorum est regnum coelorum. Vides, quod malorum perpessio mercedem sperat, & sufferentiae suae praemium coelorum meruit regnum. Audi malum committere quanta supplicia praeparare consuevit. Nam Paulus dicens de Iudaeis, quoniam quidem Dominum occiderunt, & Prophetas persecuti sunt, in sequentibus ait: Quorum finis erit secundum opera illorum. Vides, quod regnum persecutionem perpessi sortiuntur, & iram persecutores promeretur, & nec sine ratione processit oratio, nec inaniter verba prolata sunt, sed ut circa aduersarios nostros iracundiam temperemus, & patienter eos toleremus, & magis eorum gesta doleamus. Illi enim verè mala patiuntur, qui nobis mente insidiantur aduersa: sed & pro illis diuinam clementiam exorare poterimus, si tamen talis anima nostra praeparatur, ut possit conuersationis suae merito aliis quoque prodesse. Et ut pro inimicis vestris oretis, quadriduana comonitione depono, ut assidua persuasione verba mea cordibus vestris inhaereant, ut continuatio sermonis pectoribus vestris ira sublata, furoris tumore sedato, benignitatis remedio temperetur. Nam Christus non tantum inimicis nostris consuluit, sed & nobis voluit esse consultum. Cum aduersarius

DE PRODITIONE IVDÆ HOMI. 21

sariis nostris peccata laxamus: maius enim beneficium, cum concedis, agnoscis: & cum de inimici culpa dissimulas, de tuis delictis solita benignitate dominus exoratur, & inimici peccata solatium veniae promerentur. Et audi Heli dicentem ad filios suos: *1. Reg. 3.* Si peccans peccauerit homo in hominem, orabunt pro eo ad dominum: si autem in deum peccauerit homo, quis orabit pro eo? Vides, quod illud vulnus facile nec oratione sanatur: & quod oratione non soluitur, cum peccatum concesseris inimico, tibi quoque donatur. Vnde decem milia talentorum in deum peccata dicta sunt, & centum denarii ita nuncupantur. Dimitte, inquit, centum denarios, ut decem milia talenta dimittantur tibi. Sed de ratione inimicorum abundanter hucusque processit oratio: sed si placet, ad tractatum proditoris redeamus. Tunc abiit unus de duodecim Iudas Iscariotes ad principes sacerdotum, & ait illis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Haec verba percepta simpliciter aperta monstrantur, & auribus minus curiosis ingesta, plana putantur. Sed si quis ea diligenti sollicitudine scrutari tentauerit, in singulis multam reperiret quaestionem, & primum tempus inspiciendum est: nec enim illud inaniter Euangelista monstravit. Non enim simpliciter abiit, sed addidit, & tunc. Tunc, inquit, abiit. Tunc quando audiam: tunc, quando cognoscam, & cur tempus diligenter ostendis, quid me docere disponis? non enim, Tunc, verbum, inaniter addidisti, spiritus admonitione loqueris, diuino prouocaris instinctu, nec a te verba passim funduntur. Quid igitur, tunc, est? Ante proditoris tempus, ante traditionis horam accessit meretrix, vas alabastrum manibus portans, & unguentum Domini supra caput effudit. Grandem fidem, multam reuerentiam, mirandam correptionem ostendit. Paulo ante meretrix subito pudica processit, & profundis obruta peccatis, portum serenitatis agnouit. Et quando profluta lupanar exiuit, tunc discipulus gehennam intrauit: quando illa mercedem sui corporis abdicabat, tunc

iste precium magistri sanguinis postulabat: quando illi osculabatur pedes ut fusciperetur, tunc iste domini labia osculabatur ut proderet. Ideo dixit, tunc, ut non magistrum infirmitate accuses, quando discipulum reperis proditorē. Magis etenim virtutem doctoris ostendit, qui & meretricem ad obediendū suo magisterio conuolare perfecit. Quid igitur? Qui meretricum mores voluit commutare, discipulum non potuit retinere? Valde, inquam, & incunctanter valuit retinere, sed necessitate nolebat bonum efficere, nec vi trahere ad se curabat. Tunc abiit, & hoc dabat nimiam difficultatis quaestionem, & ignaros profunda disputatione conturbat. Abiit, inquit, non inuitatus a principibus sacerdotum, nulla necessitate constrictus, sponte processit, & propria malignitate consilium genuit sceleratæ mentis nullo particeps conuocato. Tunc abiit vnus ex duodecim. Et hoc auget delictum detestabile proditoris. Nam & alii discipuli erant, qui fuerunt numero septuaginta, sed illi non tam manifeste, nec tanta confidentia sociati, nec illis interiora decreta commissa sunt. Isti autem duodecim fuerunt probati, hæc erat caterua regalis. De hoc choro Iudas egressus est, de hac cōuersatione proditor malignus exiit. Et ideo ne quemlibet discipulum arbitreris, dicto numero, gradum discipulatus ostendit. Et non pudet Mattheum ista conscribere, ut discas eum in omnibus seruare veritatem, nec celare ea, quæ iniuriā referre putantur. Ea vero quæ vel iniuriōsa demonstrantur, ipsam domini misericordiā, clementiamque declarant: qui proditorem suum, latronem sceleratum tantis beneficiis ampliavit, & vsque ad ipsum prodicionis tempus solitis admonitionibus tolerauit. Nā admonebat, suadebat, & omni studio eum sanare curabat: sed si ille sermonē respuit, si tanti magistri verba cōtempnit, Christus causatio est, & meretrix testis est, quæ de sua fuit liberatione sollicita. Non ergo videndo meretricem de tua liberatione desperes, sed & Iudā cogitando nō debes esse securus. Vtrumque enim periculum

Iosum est, & confidentia & desperatio. Nam confidentia stantem euertit, & iterum desperatio post lapsum nō admittit exurgere. Et ideo Paulus exhortatur, dicens: Qui se putat stare, videat ne cadat, habens exemplum vtriusque personæ. Discipulus cum se stare putaret, cecidit: meretrix, cum se cecidisse arbitraretur, exurrexit. Mens humana facile labitur, & omnibus mutabilis sensus est, & ideo nos vndeque tutari properemus. Tunc abiit vnus ex duodecim Iudas, qui dicitur Iscariotes. Quid mihi eius patriam dicis? Vtinam ipsum quoque nescire licuisset. Iudas qui dicitur Iscariotes. Alter erat discipulus, qui Iudas Iacobi zelotes dicebatur. Et ne appellatione cognominis, fiat confusio personarū: nec errore nominis proditor protegatur, propterea hunc ab illo separauit: & illum quidem de animi sui virtute nuncupauit, istius malitiæ nomen abscondit. Et ideo non dixit Iudas proditor, ut te doceat detractio nescire, & accusationes declinare. Tunc abiit vnus ex duodecim ad principes sacerdotum, & dixit eis: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? O puniendæ vocis temeritas. O supplicium voluntatis. Prodicionis verba funduntur, de quaestu pacta tractantur. Quid vultis mihi dare, et ego vobis tradam eum? Dic Iuda omnium sceleratissime, hæc te magister edocuit? hæc tibi tantus doctor ostendit? Ideo diuitias debere te cōtemnere prædicabat: ideo admonebat, dicens: Ne possideatis aurum, aut argentū, aut as in zonis vestris: vbiq; tibi auidam cupiditatem pecuniarum excludens, nō hæc tibi persuadebat dicens: Si quis te percusserit in dexteram maxillam, præbe illi & aliam. Quid vultis mihi dare? O crudelitas, Et ego vobis tradam eum. Dic mihi, quæ causa prodicionis est? Tradis magistrū, scilicet laceratus, auidam lationem tuā. Forsitan quod tibi demonū tradidit potestatem, quod fecit languentibus subuenire, quod mortuos resuscitare didicisti. Has beneficiarū vices exoluis. Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? O demētia imō cupiditas proditoris.

Cuncta enim mala cupiditas procreavit, hac affectus magistrum tradidit Iudas. Nam cupiditas huiusmodi sortita est naturā, captivas animas retinet, & omnibus nodis alligatas adstringit, & rerū obliuionem imponit, & alienationem mentis ostendit. Et auide Iudas captus cupiditatis insania, quāta beneficicia respuit, conuersationis, mensae, discipulatus, admonitionis, suasionis oblitus est, frenis cupiditatis impeditus. Et ideo Paulus radicem omnium malorum cupiditatem nominat. Quid vultis mihi dare & ego vobis tradam eum? O verbum totius superbiae, quod non habet in faucibus: tradis eum qui cuncta conseruat, qui daemionibus imperat, cui obtemperant maria, cui omnes subiacent potestates? Vt igitur vltro se traditū fuisse demonstraret, audi quid fecerit eodem tempore: cum ad inuestigandum eū venerant cum faculis & lampadibus, ab ipso interrogantur, vt quem quærerent demonstraretur, & eū scire non poterant: & Iudas qui ad demonstrandū venerat, etiā tanta flamma lucente prodendum videre non valuit. & ideo Euangelista ait: Lampades & lumen habuerunt, & nō videbant eum. Et Christus eis diebus singulis praedicabat, quod eum latere non poterat proditurus, sed nec apertē eum omnibus publicabat, ne impudentiorem faceret: nec penitus silentio praeteribat, ne celari arbitratus, audacter ad proditiōē properaret. Et ideo frequentī admonitione clamat: Vnus ex vobis tradet me. Nec tamen magister piissimus publicabat, & de gehenna fuit sapissime loquutus, & de cœlorum regno tractauit assidue, vtriusque meritum frequenter edocuit: & quod peccatoribus constitutū est, & quod nō peccantibus praeparatum ostendit. Sed hac omnia crudelis ille contempsit, & Deus illum non traxit inuitum. Et quoniam bona atq; mala in nostra deus posuit potestate, electionis liberū donauit arbitriū. Et nos inuitos nō retinet, sed volentes amplectitur. Nam non sponte bonus malitiam non amittit. Et ideo Iudas nimiae cupiditatis praecipitatus ardore,

cæca

cæca quadam improuisione deceptus, suam vendidit animam. Et suae salutis mercator extitit, & ait: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et vt virtutem Christi etiā in hac parte cognoscas, cum ad capiendū eum aduenissent, vocem eius minime tolerare potuerunt, sed omnes territi ceciderunt. Et quoniam nihilominus in sua impudentia perdurabant, ipse se vltro cōmisit, ipse se tradidit. Et hæc diximus, vt Christum nullus accuset, cur Iudæ cogitationem nō mutauit aduersam: sed si quis hoc dixerit, audiet, Iudas quemadmodum corrigi potuit, sponte an inuitus? Si inuitus, nulla correctio est, nam mentis malitia necessitate nō tollitur: si sponte omnia quæ meliorare animum poterant, audisse cognoscitur. Et si remedium respuit, non medici vitium est, sed languentis. Et vt scias eius crimen esse quod prodidit, non magistri, sapius Deus de proditiōe praedixit, & totius eum philosophiæ praecepto & sermone docuit, & rebus ostendit. Dederat ei demonum potestatem, gehennæ tormenta monstrauit, cœlorum regna promisit, secreta mentis eius & praedicebat, & non publicabat. Pedes eius cum aliis lauit mensae fecit participem, nihil penitus praetermisit, sed ille in malitia sponte durauit, & omnibus admonitionib; spretis, proditor malignus emerfit. Et vt eum posse mutari, sed corrigi noluisse cognoscas postquā eum tradidit, iactauit triginta denarios, & ait: Peccaui, tradens sanguinem innocentis. Quid est quādo ab eo mirabilia gerebatur, & rebus ostenditur, non dixisti, peccaui, tradens sanguinem: sed quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et post factum scelus, post commissum delictum, post completam proditiōē, post perfectum peccatum, cognouisti peccatum. Ex hac re dilectissimi fratres edocemur, quod negligentibus & desidiōis facile admonitio prodesse non poterit: studiosis autē etiā admonitio cessante, multum commoditatis accedit. Nam & iste quando magister admonebat, non flectebatur: & quando nullus admonuit, excitata

conscientia, scelus cognouit admissum, & proiecit triginta denarios. Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Et statuerunt, inquit, ei triginta denarios. Dederunt precium sanguinis, qui precium non habebat. Quid accepisti Iudas triginta denarios? Christus gratis aduenit sanguinem suum pro communi salute futurus, & tu de sanguine crudelia pacta componis? quid enim crudelius isto contractu? Tunc aduenerunt discipuli, tunc hæc gerebantur, quando Iudas de traditione tractabat, proximant discipuli eius, & dicunt: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Vide discipulos, vide discipulum. Isti sunt de preparatione solliciti, ille dominici sanguinis mercator existit: illi cogitabant obsequium seruitutis, iste sceleris sponiones exposcit. O discipuli perdita mens. Vna cum illis magistri admonitionis præcepta didicit, pariter beneficia perceperunt, simul eius miracula cognouerunt. Et iste solus crimen sua sponte concepit. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha? Hodierna vespera tunc fuit. Et quia dominus habitaculum non habebat, ideo ad eum dicunt: Vbi vis paremus tibi comedere Pascha? Non habemus domum, non habemus tabernaculum præparatum, susceptaculum non est. Audiant quibus ædificandum domorum cura est, & ambitiosarum porticum cogitatur instructio, quos preciosorum marmorum pompa delectat, & laquearium fulgentis auri conclusio. Cognoscant Christum omnium dominum, quod locum in quo caput reclinaret, non habuit. Et ideo eum discipuli interrogant, & dicunt: Vbi vis paremus comedere Pascha? Non illud quod nostrum est, sed interim Iudeorum: & illud quidem discipuli præparabant. Istud autem quod nostrum ipse constituit, & non solum constituit, sed & ipse factus est Pascha. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha? Illud Iudaicum fuit Pascha, illud in Ægypto sumptis exordium. Et illud Christus manducauit: scilicet, quia omnia quæ sunt legis adimpleuit. Nam quando baptizabatur, dicebat: Sic enim decet nos imple

Ibid. 26.

Mat. 3.

plere omnem iustitiam. Veni, inquit, de legis male dictione eximere homines. Nam deus misit filium suum natum de muliere, factum sub lege, ut eos qui sub lege erant, redimeret: & ipsi legi requiem daret. Et ut nemo dicat, quod ideo eam euacuauit, quia eam complere ut molestam & arduam non valuit, ipse prius eam compleuit, & sic fecit requiescere. Ideo & Pascha fecit, ex ipsius enim præceptione causa fuit. & cuius causa lex præcepit manducari Pascha, audiamus: Iudei circa Deum honorum sibi omnium largitorum fuerunt effrenata diffidentia contumaces, & eius beneficia obliuione præteribant. Nam post Ægypti profectum, viderunt conscindi maria, & denuo conuenire, & alia multa mirabilia, & dicunt: Faciamus nobis deos, qui nos antecedant. Adhuc inspicis quod miraris, & oblitus es largitoris? Quia igitur insensati & contumaces erant, festiuitatis celebratione beneficiorum memoriam roborauit, & ideo Pascha sacrificari præcepit, ut si te filius tuus ipsius Paschæ interrogauerit rationem, respondeas: quod aliquando in Ægypto cum mortis portitor speraretur, maiores nostri ne euerisionem sustinerent, postes huius agni sanguine linierunt: & vastator angelus adueniens, cum videret illaturus plagam, non audebat intrare: & illa festiuitas perpetuam beneficij memoriam tribuebat. Sed per hoc etiam aliud maius beneficium monstrabatur, quod ille agnus futuri agni fuit typus: & ille sanguis, dominici sanguinis monstrabat aduentum: & quis illa fuit spiritalis ouis exemplum ille agnus umbra fuit, hic veritas. Sed postquam sol iustitiæ radiauit, umbra soluitur luce. Et ideo in ipsa mensa utrumque Pascha & typi & veritatis celebratum est. Nam sicut pictores pingendam tabulam vestigijs quibusdam adumbrare consueuerunt, & sic colorum varietate perficere: ita & Christus fecit in mensa: & typum Paschæ descripsit, & Pascha veritatis ostendit. Vbi vis paremus tibi manducare Pascha? Iudaicum Pascha erat, sed umbra lumini cedit: aduectata imago veritate superes.

Galat. 4.

Exod. 32.

Ibid. 12.

superetur. Hæc ad Iudæos dico, qui se Pascha celebrare arbitrantur, qui impudenti menti proponunt azyma tanquā qui corda non habebant circuncisa. Responde mihi Iudæ, qua fronte celebras Pascha? Templum euersum est, ara contracta, conculcata sunt sancta sanctorum, omne sublatum est sacrificiū & tu nimia temeritate cōmittis illicita? Ingressus fuisti aliquando Babylonem, & captiuantes te diacentes audisti, Cantate nobis canticum Domini, & non obtemperabas. Hæc ostendens David dicebat: *Psalm. 136.* Super flumina Babylonis ibi sedimus & fleuimus, in salicibus in medio eius, ibi suspendimus organa nostra, id est, citharam, psalterium, lyra, &c. His enim Iudæi utebantur, & psalmos istorum sono coniuncto cantabant. Et hæc sua captiuitate portabant, non ad vsum consuetum, sed vt conuersationis patriæ monumenta retinerent. Nam ait: Ibi interrogauerunt nos, qui captiuauerunt nos, verba cationum. Diximus, quemadmodum cantabimus canticum domini in terra aliena? Quid agis? Canticum domini non cantas in terra aliena? Vidisti contumaciam, vidisti dementiam, vidisti mentis insaniam? Quando præceptis hostium cgebantur, nec psalmū dicere ausi sunt in terra aliena, & nunc nullo cogēte, suo arbitrio propria voluntate cōtra deū præparant bellum. Vides, q̄ immunda sunt eorum azyma, q̄ illicita festiuitas, quod non Pascha Iudaicum: & fuit quidem aliquando Pascha Iudaicum, sed exemptum & euacuatum est Paschæ spiritualis aduentu, quod Christus tradidit. Nam cum manduca carent, inquit, & biberent, accepit panem, & fregit, & dixit: Hoc est corpus meum, quod pro vobis tradetur. Agnoscunt quid loquor, qui sunt diuinis cōsecrati mysteriis. Et iterum accepit calicē, & dixit: *Luc. 22.* Hic est sanguis meus, qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Et præsens Iudas erat ista Christo dicente: Iste est sanguis. Dic Iudas, quē triginta denariis vendidisti, iste est sanguis de quo ante cum Phariseis pacta fecisti. O Christi misericordia

dia, o Iudæ dementia. Ille triginta denariis paciscabatur, vt cum venderet, & Christus ei sanguinem quem vendidit offerebat, vt haberet remissionem peccatorum, si tamen impius existere nolisset: nam affuit Iudas, & illius sacrificii communicationē meruit. Et pedes eius quando aliorum discipulorum lauit, vt excusationem suæ malitiæ non haberet, sed ille detestandus suæ mentis insidias cogitabat. Sed iā nos ad terribilem mensam cum debita reuerentia, cum congrua vigilantia oportunum tēpus inuitat: nullus ibi Iudas reperiatur, nullus malignus accedat, nullus veneno pungatur, nec fucata verba lingua proferantur, nec insidiæ mente condantur, sed quod voluntas possidet, sermo declare. Et nunc ille præsto est Christus, qui illam ornaui mensam, ipse istam quoq̄ consecrat. Non enim homo est, qui proposita de consecratione mensæ domini corpus Christi facit & sanguinem, sed ille qui crucifixus pro nobis est Christus. Sacerdotis ore verba proferuntur, & dei virtute consecrantur, & gratia. Hoc est, ait, corpus meum: hoc verbo proposita consecrantur. Et sicut illa vox quæ dicit: Crescite & multiplicamini, & replete terram, semel quidem dicta est, sed omni tempore sentit effectum ad generationem operante natura ita & vox illa semel quidem dicta est, sed per omnes mensas ecclesiæ vsque ad hodiernā diem, & vsque ad eius aduentum præstat sacrificio firmitatem. Nullus igitur fictus accedat, nullus fucato animo tantis audeat mysteriis proximare, ne cōdemnetur, & sententiam mereatur, & quod Iudas iustinuit, patiatur. Nam in illum post cōmunicationē mensæ diabolus intrauit, non quia contempserat dominicum corpus, sed quia impudentia Iudæ & malignitas mentis, vt aduersarius in eo habitaret, effecit: vt discas q̄ indigna, & fucata mente mysteriorum secreta celebrantibus, a diabolo præparatur insidiae, & magis ac magis assimilantur eis, qui non æquo animo cōmunicare festinant: & hæc dico, nō vt vos terream, sed vt cautiores efficiam. Nemo sit Iudas

Iudas in mensa, hoc sacrificium cibis spiritualis est. Nam sicut corporalis cibus cum ventrem inuenit aduersis humoribus occupatum, & amplius laedit, magis nocet, & nullum praestat auxilium: ita & iste spiritualis cibus, si aliquem repererit malignitate pollutum, magis eum perdet, non sua natura, sed accipientis vitio. Pura igitur mens in omnibus, pura cogitatio, quia & sacrificium purum est. Sanctam animam praeparemus: & hoc non multo tempore, sed vna corrigitur die. Nam si tibi contra inimicum tuum dolor est, solue iram, inimicitias laxa, ut remedium de mensa percipias. Ad sanctum ac terribile sacrificium properas, erubescere oblationis arcana, occlusus propositus Christus est: & cur occisus est videamus: ut coelestia pacificet, ut in terra reconciliet vniuersa, ut amicum te constituat angelorum, ut Deo societ habenti omnium potestatem. Animam suam pro te dominus dedit, & tu inimicus conseruo perduras, & cum hoc animo ad mensam pacis accedis. Ille ne mori quidem pro tua utilitate recusauit, & tu nec iram tuam conseruo pro tua liberatione concedis. Sed forsitan dicis: Ab inimico fraudatus sum, multis me laesi dispendiis, magnis me detrimens oneravit. Quicquid dixeris: pecuniarum vertitur causa. Non te crucifixit, sicut Iudaei Christum, & tamen ille effusum sanguinem ad salutem eorum, qui effuderunt, larga pietate concessit. Inimicum Deo est tumidum pectus, & audi quid ait: Quando offers munus tuum super altare, & ibi memor fueris adstans in altari, quia habet frater tuus aliquid aduersum te, dimitte donum super altare, & vade reconciliare fratri tuo. Merito nostrae reconciliationis causa hoc sacrificium constitutum est. Et si sacrificii precepta contempseris, sacrificii remedium sentire non poteris. Comple illud, cuius causa sacrificium factum est, ut sacrificio perfruaris. Ideo Dei filius aduenit, ut humanam naturam dominice reconciliet pietati: ideo & nos cum hac facimus, suo facit vocabulo nuncupari. Beati, inquit, pacifici, quoniam filii Dei vocati

Mat. 5.

Ibid. 5.

vocabuntur. Hoc enim facis, quod Dei filius fecit, & tibi, & alij pacis volueris autor existere: ideo te vocat filium Dei, ideo in sacrificii celebratione nihil aliud, nisi de fratris reconciliatione commonuit. Adhuc vellem dilectissimi fratres plura tractare, & extenso sermone orationis meae verba protrahere, sed haec dicta sufficiunt suis cordibus volentibus intinere. Haec igitur mentibus inhareant, & in animis vestris glutinata perdurent. Sanctum osculum tenemus, quod animas sociat, reconciliat mentes, & vnum corpus ostendit. Quia vnum corpus omnes videmur esse sortiti, & ideo misceamus nos in vno corpore: non corporum commixtione, sed animarum charitate deuincti, ut sic diuinæ mensae possimus fructibus fociari. Nam & si multis bonis conscientis abundemus, reconciliatione contempta, nullum possumus solatium promereri. His igitur animaduersis cum omni simplicitate mysteria celebremus, & accedamus ad mensam Christi, cum quo patri omnis gloria, honor, virtus, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

de latrone Sermo.

Lectio Euangelij docet nos, quemadmodum multi peccata sua domino confitentes cito possint veniam promereri. Vnde exemplum accipiamus fratres charissimi latronis illius, qui cum domino fuerat crucifixus. Qui cum in peccatis esset pro suis facinoribus affixus: non sui curam habebat, sed domino propria peccata pandebat: dicente scriptura, Confessio & pulchritudo in conspectu eius. Coedauerant illum propria facinorosa: sed confessio ei paradysum patefecit, dicente domino: Amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Paradysum enim fratres mei quinque, vel eo amplius milia annorum fuisse praclusum, scriptura testatur. Et illa primi hominis transgressione procurante, exinde non proiectum, sed dimissum scriptura testatur: & immortalitate carens factus est mortalis, morti subiectus; nunc autem dominus noster

Psal. 95.

Luc. 23.

noster, qui propria morte mortem occidit, latroni paradysum patefecit. Vno enim tempore duo beneficia videmus esse concessa. Vnu, in quo paradysum patefecit: alterum, quo latronem in eum introduxit. Hodierna namque die antiquam nobis patriam reddidit, paternam ciuitatem ostendit, domum pristinam redonauit. Hodie namque ait, mecum eris in paradiso. Quid ais o Christe? Crucifixus es, clauis retineris, & paradysum tam facile polliceris? Volo, inquit, vt inde possint meam omnes inuenire virtutem, vt in ligno mea largitas demonstraretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur: crucis infamiam mirandis beneficiis decorauit, & ex hoc magis magisque virtutes eius ostenduntur. Non enim illo in tempore mortuum aliquem reddidit luci, nec mare a suo tumore cōpescuit, nec expulit dæmones, sed cruci suspensus, clauis affixus omnibus subiugatus, dedecoris succumbens infamiam, insultantium derisione delusus, latronis auersam mentem valuit commutare, vt ex omni parte eius diuinitas sentiretur. Etenim vniuersam terruit creaturam, & ad meliora conuertit, & honore summo decorauit. Hodie, inquit, mecum eris in paradiso. Sed framea totius ignis ardore succensa versatur. Sed ipse qui & ignis, & ipsius gehennæ, & vitæ, mortisque imperium tenet, ingrediendi concessit potestatem. Si enim homines quibus corporibus medendi cura est, amplius admiramur cum ægros omni spe destitutos arte propria curauerint, & summa reddiderint sanitati: quanto iustius est Christi nostrum admirari, donantem vulneribus sanitatem publicano & meretrici remedium pollicentē, & eis salutem perpetuam largientem, dignos eos celorum amoenitate donare? Sed dicit aliquis: Vnde tanta beatitudo latronis? Quid egit tale, vt post crucem paradysum mereretur? Vis eius citius audire virtutem? Quando cum Petrus negabat in terra, latro confitebatur in cruce: primus discipulus puellæ vilissimæ minas tolerare non potuit, & latro suspensus, vndique

populum circumstantem despiciens, oculis fidei celorum dominum pura mente cognouit, dicens: Memento mei domine, cum veneris in regnum tuum. Nec transitorie istum prætereamus latronem, neque erubescamus talem accipere magistrum: quem non erubuit dominus noster primum introducere in paradysum. Nec pudeat nos eius magisterium, qui celestem conuersationem ante omnes meruit primus. Non dixit ad eum, sicut dixit ad Petrum: Veni, sequere me, & faciam te piscatorem hominum: nec dixit ad eum, sicut ad duodecim discipulos: Sedebitis super duodecim sedes iudicantes duodecim tribus Israel. Nihil admirationis ostendit, non mortuos resuscitauit, dæmones non fugauit, non martyres prouocauit, nec vllum ei fecit dominus de celorum regno sermonem, nihil de gehenna locutus est: & ante omnes eius imperium consistitur. Nam Iudæi famam gloriamque eius infamare cupientes, & ex omni parte tentantes vniuersa perueriebant: sed vndique veritas præfulgebat, & illis insultantibus insultabat & latro. Vidisti latronem & latronem, vterque pendet in cruce, vtrique facti similes. Vna in eis conuersatio, sed non vna mentis confessio. Nec eodem vtrique sensu perdurant: nec eis similis donatur euentus. Sed bonus cœli beatitudinem iure hereditario promeruit: alter inhæsit gehennæ tartaris deputatus. Duo etenim latrones cum domino erant crucifixi: vt impleretur scriptura. Et cum iniquis deputatus est. Vnde vnus insultat, alter adorat. Vnus blasphematur, alter benedicit, & blasphemantem prohibet dicens: Nec deum tu times? Vidisti credulitatem in cruce, vidisti perseverantiam in tormentis, & in poenis pendentem vidisti magistrum. De cruce subito euolauit ad celum, & in poena positus celestis iudicis secreta narrabat. Quod enim sui memor fuit, quod sana mente vigilauit, quod clauorum confixione constrictus alium increpabat dicens: Nos qui deum iuste, nam digna factis recipimus: hic autem nihil mali fecit: nobis fidei magisterium demonstrauit.

Mat. 4.

Esa. 53.

Luc. 23.

uit. Ait ergo: Domine memento mei, cum veneris in regnum tuum. Nisi confessione peccati sarcinam dimisisset, indulgentiam non meruisset. Denique audire meruit, Hodie tecum eris in paradiso. Ecce quantum praestitit confessio, ut sine dilatione introductus mereretur in paradysum.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE

cruce & latrone in die pasceus, Homil.

Hodierna die noster dominus pependit in cruce, & nos festiuitatem eius nimia letitia celebremus, ut discamus crucem totius spiritus gratulationis esse substantiam. Etenim ante ipsum vocabulum crucis poena fuit, sed nunc ad gloriam nuncupatur. Antea condemnationis ferebat horrorem, nunc salutis indicium est. Crux enim nobis totius beatitudinis causa est. Haec nos a cecitate liberauit erroris, haec est tenebris reddidit lucem, haec debellatos quieti sociavit, haec alienatos Deo coniunxit, haec longe constitutos Deo proximos praesentavit, haec peregrinantes ciues ostendit, haec discordiae amputatio est, haec pacis firmamentum, haec bonorum omnium abunda largitio. Istius causae nullis angustiis deserti erramus, quia iam nobis campum monstrati sunt veritatis. Nec aulis regalibus habitare prohibemur, quia aditus iam videtur inuentus; nec ardentes sagittas diaboli formidamus, quia fontes inuenimus, quibus earum flamma facile possit extingui: ideo viduitate caruimus, quia sponsus expectatus aduenit. Lupum non possumus formidare, bono & diligenti muniti pastore. Ego, inquit, sum pastor bonus. Tyranni impij crudelitate non terremur, mansueti regis vestigiis inhaerentes. Haec causa hodie gratulamur, quia crucis beneficia memoremur. Sic & Paulus praecepit propter crucem festiuitatem celebrari: Pascha nostrum immolatus est Christus: diem itaque festum celebremus, non in fermento veteri, neque in fermento malitiae & nequitiae, sed in azymis sinceritatis & veritatis. Et sic adiunxit causam, quia Pascha nostrum pro nobis immo-

Ioan. x.

1. Cor. 5.

immolatus est Christus. Vides crucis intuitu percipere letitiam? In cruce enim immolatus est Christus: & ubi immolatio, amputatio peccatorum: ubi amputatio peccatorum, reconciliatio domini, ubi reconciliatio domini, ibi festiuitas, & omnis gratulatio. Pascha nostrum pro nobis immolatus est Christus, & immolatus in excelsa cruce. Nouum altare constitutum est, quia et sacrificium nouum, atque omnibus inopinatum: nam ipse & sacrificium fuerat, & sacerdos. Sacrificium secundum carnem, sacerdos secundum spiritum sanctitatis. Idem ipse & offerebat, & offerebatur. Offerebat secundum spiritum, offerebatur secundum carnem, & audi quemadmodum Paulus utrumque monstrauit: Omnis, inquit, pontifex, qui de hominibus accipitur, pro hominibus statuitur. Vnde necessarium est & istum habere aliquid, quod offerat. Vide sacramentum, Ecce ipse se offert. Et alibi ait: Quia Christus semel oblatus multorum absuit peccata. Ecce hic oblatus est, ibi se obtulit. Vides quemadmodum fuit et sacrificium, & sacerdos, & altare crux fuit? Et quare, inquires, non in templo sacrificium illud offerebatur, sed extra ciuitatem? Ut illud impleatur. Quia inter iniquos deputatus est. Et ob quam causam in excelsa ligno, et non sub tecto immolatur? Ut etiam ipsius aeris natura munderetur. Hac de causa in excelsa & non sub tecto, sed sub caelo, ut vniuersus aer in excelsa immolatus ouis a terro odore munderetur. Sed & terra simile beneficium sentiebat decursu de latere sanguinis stillatione mundata: ideo non sub tecto, non in templo Iudaico, ne Iudaei subtraherent sacrificium, & sibi vendicarent. Ne putares pro illa tantum plebe oblatum, ideo foras ciuitatem, ideo foras muros, ut scias sacrificium esse commune, quod totius terrae oblatio, quod communis deploratio, non partis, sicut Iudaeis consuetudinis fuit. Iudaeis etenim ideo iussit omnem terram deus dimittere, & vno in loco sacrificium, atque oblationem celebrare: quia tunc omnis terra immunda fuit fumo, & odore, & alia contaminatione polluta, quae ex sacrificiis gentium super ipsam

Heb. 9.

Heb. 9.

1. Tim. 2

ipsam celebrabantur. Nobis autē quoniam Christus adueniens omnē terrā emundavit, omnis locus orationi vacat: ideo Paulus cum omni confidentia exhortatur, dicens: Volo ergo orare viros in omni loco, leuantes manus sanctas. Ecce totus mūdus emundatus est; elementa purgata sunt; ut ubique nobis deum liceat prädicare, & omnis terra sanctior illo loco est, qui illo in tempore prädicabatur sancta sanctorū. Nam ibi pecus irrationale oblatum, hic spirituale immolatum est: & tāto maius est sacrificiū, quanto & sanctitas de sacramento præfertur, hac de causa læticia nostra crux est. Vis quantū nobis præstiterit & aliunde condiscere? Paradisum quinquē & eo amplius annorum milibus præclusum hodie nobis patefecit: hac enim die, hac hora latronē Christus in paradisum introduxit, & eius amenitates ostēdit. Et vno tēpore duo beneficia vidimus esse concessa. Vnum, quod paradisos patefacta est: aliud quod latro in eam meruit introduci. Hodierna dies antiquā nobis patriā reddidit, paternam ciuitatem ostendit, domū pristinam redonauit. Hodie namque, ait, mecum eris in paradiso. Quid ais? Crucifixus es, clauis retineris; & paradisos tam facile polliceris? Volo, inquit, ut in cruce possint omnes meam inuenire virtutē, ut in ligno mea largitas demonstretur. Et quoniam crux dedecoris fuerat signum, & apud omnes ignominia putabatur, crucis infamiam mirandis beneficiis decorauit, & ex hoc magis magisque virtus ostenditur. Non enim illo tempore mortuos reddidit luci, nec mare, fluctusve cōpescuit, nec minauit expulsiue dæmonia: sed cruce suspensus, clauis affixus, omnibus subiugatus iniuriis, totus dedecori succumbens infamiae, insultantium derisione derisus, latronis aduersam mentē valuit commutare, ut ex omni parte eius diuinitas sentiat. Etenim vniuersam terruit creaturam, & petras saxaque dissipit, & omnium lapidum insensibilitate animam duriorē ad se traxit, & ad meliora conuertit, & honore summo decorauit. Hodie namque mecum eris, ait, in pa-

in paradiso. Et Cherubin custodiētibus paradisum, latro ad paradisum inducitur. Sed non mireris, a domino inuitatur. Sed dicis: Sed ibi framea totius ignis ardore succensa versatur. Sed ipse qui & ignis, et ipsius gehennae, & vitæ, mortisque imperiū tenet, ingredienti potestatem concessit. Et imperatori quidem vel cuiuslibet habenti potestatem iniuriosum putatur, si personam vilissimam participem sui actus accipiat: Christo autem nostro non iniuriæ fuit sacram ingrediēti patriam, facere ingressus sui latronem participem. Nam secum eum perduxit, non cōfundens calcātibus latronis pedibus paradisum, sed honorem præstans paradiso. Honor etenim loci est talem dominum promereri, qui & latronem dignū reddiderit paradiso. Nam & cum publicanos & fornicarios ad cœlorum regnum introduxit: non cœlorum regnum infamauit, sed etiam magis honoribus ampliauit, ostendens talem dominum regni esse cœlorum, qui & indignas intantū fecit meliorari personas, ut etiam illius dignitatis gloriam mererentur. Nam sicut homines, quibus corpora medendi cura est, amplius admiramur, cum ægros omni spe desolatos arte propria curauerint, & summā reddiderint sanitati: sic & Christum nostrum iustū est admirari donantem vulneribus sanitatem, publicano, & meretrici remedium pollicentem, & eis salutem perpetuā largientem, ut & dignos eos cœlorum amenitate donaret. Sed dicis: Vnde tanta beatitudo latroni? Quid egit tale, ut post crucem paradisum mereatur? Vis eius citius audire virtutem? Quando Petrus cum negauit in terra, latro eum confitebatur in cruce. Et hæc non me ad accusationē beati Petri aliquid dixisse suspicetur, quod longe a mea conscientia sit, sed latronis admirandam volo animam declarare. Primus discipulus puellæ vilissimæ minas tollerare non valuit, & latro suspensus tormenta spernens, vndique populū inspiciens circumstantē, clamantē, ingenti ardentem rabie omnium iniquitatū, furentē, blasphemis inflammantē nō timuit, nec crucifixi

Gen. 3.

vilitatem quæ videbatur inspexit, sed ipsius fidei oculis hæc cuncta transiit: & humilibus spretis cogitationibus cœlorum dominum exaltatum pura mente cognovit, & ipsius misericordiam in cruce flagitavit, dicens: Memor esto mei domine in regno tuo. Nec transitoriè istum prætereamus latronem, neque erubescamus accipere magistrum, quem non erubuit noster dominus primum introducere in paradisum: nec pudeat eius sequi magisterium, qui cœlestē conversationem meruit ante omnes, sed diligenter singula requiramus, ut crucis inueniamus virtutem. Non dixit ad eum, sicut ad Petrum: Veni, sequere me, & faciam te piscatorem hominum: non dixit ad eum: sicut ad duodecim: Quia sedebitis super duodecim sedes, iudicantes duodecim tribus Israel: imò nec verbo eum dignum æstimavit, nihil admirationis ostendit. Non mortuos resuscitavit, dæmones non fugavit, non mare prostravit, nullum ei fecit de cœlorum regno sermonem, nihil de gehenna locutus est, & ante oēs eius imperium confitetur, & hæc dicebat alio latroni, aduersus eum plura dicentem, & sapius insultantem. Nam & altera ex parte latro cum eo fuerat crucifixus, ut illud impleatur: Et cum iniquis reputatus est. Nā Iudæi eius famā gloriamque infamare cupiebant, & ex omni parte captabant, & tentabant vniuersa pervertere: sed vndique veritas præfulgebat, & his aduersantibus augebatur. Insultabat ei igitur alter latro. Vidisti latronem & latronem? vterque pēdet in cruce: vterque furacis vitæ, similis vtriusque conuersatio, sed non in vtroque mens vna, nec in eo sensu mens vna perdurat, nec in eis similis dominatur eventus: sed vnus beatitudinem cœli hæreditario iure promeruit, alter ad gehennā mittebatur & poenā. Sicut hesterno die discipuli & discipulus, Iudas & vndecim. Sed illi quidem dicebant: Vbi vis paremus tibi manducare Pascha? Iste autē proditiōnis stimulator ardore, & dicebat: Quid vultis mihi dare, & ego vobis tradam eum? Illi ad diuinorum mysteriorum sese officia præparabant, iste traditionis menditabatur.

Luc. 23.

Mat. 4.

Psal. 53.

Mat. 26.

ditabatur officium. Sic & hic latro vnus insultat, alter adoratur, atque veneratur: vnus blasphematur, alter benedicitur, & blasphemantē prohibet, dicens: Nec deum tu times? Vidisti libertatē in cruce, vidisti philosophiam in tormentis, in pena prudentiā? Quod enim sui memor fuit, quod mente sana vigilabat, clauorum confixione constrictus, quis est qui poterit non mirari? Sed iste non solum intra se fuit, sed & suas necessitates prætermittens, aliorum vtilitatē cogitabat, & magister pendebat in cruce, & sanis persuasione omnibus alium inuitabat ad vitam, dicens: Nec tu times deum? Non igitur quod deorsum est adiudicatus inspicias, sed sursum alia sunt iudicia constituta. In terreno namque iudicio & iusti nonnunquam cōdemnantur illicitē, & iniusti declinant poenas, & rei liberantur, & innoxij prægravantur. Aut enim sponte, aut inuiti iudices errare consueuerunt, aut ignoratione iustitiæ, aut pecuniæ corruptione, aut iniqua gratia sententiā protulerunt. In cœlesti autē iudicio nihil tale esse consuevit. Nam deus iudex iustus, & iudicium eius ut lux procedit, non habens tenebras, nec ignorantiam. Et ne dicat, quia iudicatus deorsum est & cōdemnatus, cœlestē ei iudicium memorat, tribunal istud terribile nominat, & incorruptū, tanquam dicens: Illuc oculos tende, & condemnationis sententiā minime sustinebis, nec stabis deorsum cum corruptis iudicibus, excipies sursum verum iudiciū. Vidisti philosophiā latronis, vidisti prudentiam, vidisti magistrū de cruce subito euolauit ad cœlum, & in poenā positus cœlestis iudicis secreta narrabat, & abundantiam eius persuasionē compescens: Non times, inquit, quia in eodem iudicio sumus, in eadem poenā, in pari discrimine? Nunquid & tu in cruce non es? cum illum lacestas iniuriis, tibi supplicium præparas. Et sicut is qui peccato carnis prægravatur, si alios peccati accusauerit, semetipsum prius accusat: sic & qui in calamitate est, si aliorum calamitates irriserit, sibi prius insultat. Quoniam in eodem iudicio sumus: apostolica illi verba monstrabat, euangelizans.

- Mat. 7.* cōs sermones enarrans, qui dicunt: Nolite iudicare, & nō iudicabimini. Quia in eodem iudicio sumus. Quid facis latro, defendere eum volens participem sequenti sermone. Et ne communione participem eum etiā peccati fecisse arbitreris, sequētibz declaravit, dicens: Et nos quidem iustē, digna enim his quæ fecimus, passi sumus. Vidisti plenam confessionē, vidisti latronem in cruce suis renunciasse peccatis: Dic namq; ait, tu iniquitates tuas prior, vt iustificeris. Nullus impulit, nullus necessitate cōstrinxit, sed ipse sponte sua peccata publicabat, dicens: Nos quidē iustē, digna enim his quæ fecimus passi sumus, iste autē nihil tale fecit: & postea ait: Memento mei in regno tuo. Nō est ausus dicere, memento mei, nisi cōfessione peccati sarcinā remisisset. Inspice quātum præstat confessio. Confessus est, & paradysum patefecit, & totā cōfessus fiduciam meruit, vt regnū post latrocinium postularet. Vides quantorum bonorum nobis materia crux est? Dic mihi, regnum commemoras, quid enim regni vides? clavi, & crux est quod inspicias. Sed ipsa crux, inquit, regnum est, & ideo eum regem nomino, quia crucifixum in spicio. Imperatorū est pro omnibus mori, & regis optimi pro cōmuni vtilitate nunquā recusare supplicium. Ipse dixit, q; pastor bonus animā suā ponit pro ouibus suis. Et ideo imperator bonus animam suā pro his quos regit, offerre festinat. Quoniā igitur animam suā pro nobis posuit, ideo eum imperatorem voco. Memento mei in regno tuo: Vidisti q; crux regnum est: volo & alia ratione cognoscas. Crucem solam non reliquit in terra, sed secum eam leuauit ad cælum. Sed ais, hoc vnde demonstratur? Et ideo audi, quōd cum ipsa veniet, cū ipsa secundam gloriosam suam præsentiam faciet, ideo gloriosam crucem nuncupauit. Sed videamus si cum cruce veniet, & hoc firma probatione monstrandum est. Si dixerint, ecce in promptu est Christus, ecce in deserto est, nolite ire: de secundo eius glorioso dicens aduentu

aduentu, propter pseudopphetas, propter Antichristum, vt nullus errore confusus, eum Christum esse arbitretur, quia Christum ille præueniet: & ne pastorem quærens, lupum incurras, ideo pastoris aduentus signa prædico, vt quia prior eius aduentus clam, & latenter ostensus est: ne & futurum talem arbitreris, signum tibi futurum monstrauit: & ille ideo fuit latenter aduentus, quia venit quod perierat quæsiturus. Secundus autem non ita est. Nam quemadmodum exit coruscatio ab Oriente, & videtur vsq; ad Occidentem: sic erit aduentus filii hominis, & subito ab omnibus videbitur, vt nullus interroget, vtrum hic aut illic Christus est. Et sicut coruscatione flammante superfluum est de coruscatione requirere: sic post præsentiam requirere non necessarium est, si venit Christus, sed vtrum cum cruce veniet, requiramus. Non enim hanc quæstionem aliquando obliuione prætereo. Et audi: Tunc, inquit, tunc quando veniet, sol obscurabitur, & luna non dabit lumen suum. Tanta enim lux ipsius luminis præclarescet, vt eius radiis lumina clara vincantur. Tunc & stellæ cadēt, & tunc signum videbitur filii hominis in cælo. Vidisti gloriam signi, id est crucis. Solis lumen reddetur obscurum, lunæ non dabitur gratia, sed illud lumen radiabit, & lucebit. Et sicut imperatorem regalis pompa præcedit, & militaris ordo, præeundo vexilla humeris portare consueuerunt, & his eius declarabitur aduentus: sic domino de cælo veniente angelorum cœtus, & archangelorum multitudo illud signum portant humeris excelsis, & regalem nobis aduentū nunciant: tunc mouebuntur virtutes cœlestes, & angelos tremor apprehendet, & vbiq; multa formido. Et cum angeli tremēt: Nunquid & illi iudicio tenebuntur? Non inquam, sed sicut vehemēte iudice cognoscentes: non tantum rei, nec solum conscii, sed & circumstantes innoxii, terrentur constantia iudicantis: sic & tunc natura nostra excipiente sententiam cœlestis examinis, etiam hi qui nulla mala conscientia

preparantur, nimia terrebuntur formidine. Sed cum cruce veniat videamus. scilicet ut hi qui eum crucifixerunt, suæ sentiant dementiæ cæcitatem: & ideo impudentiæ eorum signum portatur. Ideo Propheta ait: Tunc lamentabuntur tribus terræ, videntes accusatorem, & agnoscentes peccatum. Et quid mirum est, si crucem portans adueniet, quando & vulnera corporis ipsa demonstrat? Tunc enim, inquit, videbunt quem compunxerunt. Et sicut post resurrectionem, Thomæ voluit diffidentiam commutare, & illi clauorum loca monstravit, & laterum vulnera declaravit, & dixit: Mitte manum tuam, & vide quoniam spiritus carnem & ossa non habet. Sic & tunc ostendet vulnera, crucemque demonstrabit, ut istum ostendat illum esse qui fuerat crucifixus. Nec tatum de cruce, sed & de verbis ipsis eius possimus agnoscere pietatem. Nam crucifixus cum ei insultaretur, cum irrideretur, cum inculcicaretur, dicebat: Pater, dimitte eis peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Et crucifixus pro eis qui crucifixerant orabat, & illi quidem dicebant: Si filius Dei es, descende de cruce. Sed ideo de cruce non descendit, quia filius Dei est. Nam ideo venit, ut pro nobis crucifigeretur. Descende de cruce, & credimus inquit. Verba sunt ista composita excusationis ac diffidentiae. Nam maiora eis mirabilia demonstravit, quando sepultus imposito lapide surrexit, quando mortuum institis funeralibus alligatum Lazarum post quadriduum resuscitavit. Et illi quidem dicebant: Si filius Dei es, libera te: iste autem omnia sustinebat, ut illos liberaret qui crucifixerunt. Dimitte eis peccatum, quia nesciunt quid faciunt. Quid ergo dimisit illis? Peccatum dimiserat, si illos poenituisset. Nam si illis non concederet peccatum, nec Paulus post ecclesiæ persecutionē apostolus extitisset, nec tanta multitudo Iudæorum credidisset. Et quia ingens numerus Iudæorum credidit, audi quid dicunt Paulo apostolo: Vides frater quot millia Iudæorum sunt, qui crediderunt? Imitemur igitur Dominum, &

& pro inimicis nostris oremus. Et iterum de hac admonitione tractabo. Nam & quing; diebus de hac causa, meus ad vos sermo prolatus est: non quia resposuistis quæ dicuntur, sed quia spero vos assidua commonitione meliores efficere. Et si quis tumidi pectoris inuenitur, si quis ad sedandas inimicitias durus est, dierum saltem sanctitate moueatur. Vere cundia temporis erubescat, & iram suam inimico concedat. Imitare Dominum Deum tuum. Clauis fixus in cruce pendebat, & pro inimicis qui eum crucifixerunt, habuit cum patre sermonem. Sed dicis: Quemadmodum potero imitari? Mihi crede, hoc imple facile. Nam si non poteras non diceret: Discite a me, quia mitis sum, & humilis corde. Si erat imitari impossibile, nec Paulus diceret: imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Si non vis Dominum imitari, saltem Stephanum apostolum imitare, qui Dominum imitatus est. Nam sicut Christus dissimulata cruce, contemptis clavis, suisque despectis iniuriis, patrem pro Iudæis exorabat: Sic & seruus Stephanus lapidum iactationibus occupatus, iniquorum circumdatus insidiis, confractis omnibus membris fauciatus, corporis dolore contempto pro lapidantibus deprecabatur, & pro inimicis orabat, dicens: Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Audisti verba domini, audisti verba serui, audisti verba filii, audisti verba apostoli. Ille ait: Pater, dimitte eis hoc peccatum, non enim sciunt quid faciunt. Ille ait: Domine, ne statuas eis hoc peccatum. Et non verba tantum, sed nimia cum affectione deprecabatur. Et ideo efflexis genibus eius cum lapidabatur, orabat. Vis & alterum seruum, qui maiora sustinuit, demonstramus? A Iudæis, Paulus, inquit, ter virgis cæsus sum, semel lapidatus sum, nocte & die in profundo maris fui. Et post hæc orabat pro fratribus suis, pro cognatis secundum carnem. Vis & alterum non de nouo, sed de veteri testamento cognoscere? Nam hoc plus admirationis affert, quod ubi inimicus amari non iuebatur, sed oculum pro

Mat. 23.
1. Cor. 11.

2. Cor. 11.

pro oculo, dentem pro dente, & vbiq; talionem red-
dere, pro vindicta, apostolica philosophia gereba-
tur, & audi: Moses dilapidatus a Iudæis, sapiusq;
Exo. 21. contemptus, quid ait? Si dimittis eis peccatum, di-
mitte: sin autem, & me dele de libro quem scripsi-
sti. Vides singulos alienam incommoditatem suæ
saluti præponere? Nihil peccasti, & cur particeps
desideras esse supplicii? Cur pænæ coniunctus? cur
tribulationi socius? cur effectus detrimenti confor-
tium? Quam iucunditatem, quid beneficii, cum alii
puniuntur, sentire possum? nec fructum meæ com-
moditatis agnosco, cum tenentur alii laceratione
supplicii. Suffecerant quidem ad emendationem no-
stræ mentis exempla prolata: sed vt firmius corrige-
mus, alium quoq; huius philosophiæ præcepta ser-
uasse monstrabo. Beatus ille & mansuetus David,
cum exercitus suus immanitate quadam fuisset ere-
ptus, & filius eius Absalon contra patrem tyranni-
dem exercere voluisset, cum postea Deus cōtra eos
fuisse iratus, & David vidisset angelum frameam
inferentem, & plaga vniuersos deperire ait: Ego pa-
2. Reg. 12. stor peccaui, & ego pastor malum feci: fiat super me
manus tua, & super domū patris mei. Vidisti vbiq;
omnium communem philosophiam? Et alter quid
geferit percipe, vt abundanti corrigaris exemplo.
Samuel propheta sustinuit iniuriam Iudæorum, re-
motus ab aliis est, & dum Deus illi solatium vo-
luisse afferre, ait: Non te exprobrauerunt, sed me.
Et ille qui exordinatus fuerat, qui contemptus, ait:
Mihi absit peccare, intermittendi orare pro vobis
dominū. Peccatum arbitratur minus pro inimicis
orare. Christus dicit: Pater, dimitte illis peccatum,
non enim sciunt quid faciunt. Stephanus dicit: Do-
Rom. 9. mine, ne statuas illis hoc peccatū. Paulus ait: Opta-
bam anathema esse ego ipse a Christo pro fratribus
meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Mo-
ses dicit: Si dimittis illis peccatum, dimitte: sin au-
tem, & me dele de libro quem scripsisti. David ait:
Fiat manus tua super me, & super domum patris
mei.

mei. Samuel ait: Mihi absit peccare, intermittendi
orare pro vobis dominum. Quam igitur veniam
mereri poterimus demum, si tantorum seruorum
de veteri, atq; nouo testamento nō imitamur exem-
pla, vt pro nostris inimicis oremus? Si forsitā aliud
facientes, contra inimicos oramus. Nolite fratres,
nolite deprecor. Nam quanto plura sunt exempla
quæ diximus, tātō imitationis merces augetur. Me-
lius est pro inimicis, quā pro amicis orare. Nec
enim tantum nobis præstat pro amicis oratio, quan-
tum pro inimicis deprecatio. Si diligitis, inquit, eos
qui vos diligunt, nihil magnum facitis: etenim pub-
licani hoc faciunt. Vt sciatis quia si pro amicis ora-
mus, nondum publicanos vicimus. Sed quando di-
ligimus inimicos, Deo in quantum possumus simi-
les sumus, qui solem suum oriri facit super bonos et
malos. Igitur domini imitatores simus. Estote nan-
Mat. 5. que ait, Similes patri vestro, qui in cœlis est, vt &
celorum regna mereamur, per Christum dominum
nostrum, &c.

DE CRUCE ET LATRONE HOMIL. II.

Hodie incipiamus charissimi de crucis tro-
phæo prædicare, & honoremus hanc diem,
magis autem coronemur, celebrantes hunc
diem. Nec enim ex verbis nostris honorifi-
catur crux, sed ex fidei nostra confessione coronas
merebimur crucis. Hodie crux fixa est, & seculum
sanctificatum est. Hodie crux fixa est, & dæmones
dispersi sunt. Hodie fratres crux fixa est, & mors
subuersa est. Hodie crux vicit, & mors victa est.
Hodie diabolus victus est, & homo solutus est, et
Deus glorificatus est. Hodie apud Iudæos terra con-
trémuit, & apud nos orbis terræ firmatus est. Ho-
die apud Iudæos, quia mente audaci contra Deum
vadunt, petra scissæ sunt. Hodie amabilis Deo pie-
tas vniuersum confuit orbem. Decebat enim quæ
pietatis erant coniungi, ea autem quæ infidelitatis
disiungi, sicut & David dicebat: Disrupti sunt, &
Psal. 14. non sunt compuncti. Hodie apud Iudæos ab hora
sexta,

sexta, usque ad horam nonam sol obscuratus est. Non enim ferre poterat aether iniuriam creatoris. Retraxit radios suos, ne videret impiorum facinora: non quoddam deitatem iniuria tangeret, sed quia quæ audaci superbia fiebant, in contumeliam eius reputabantur. Hodie apud Iudæos tenebræ sunt, apud nos autem nox in diem conuersa est. Etenim pietati hoc proprium est, ut in tenebris fulgeat: impietas autem etsi in lumine fuerit, tenebrescit. Fidelibus nox in diem mutatur, infidelibus autem etiam ipsa lux tenebrescit. Et de fidelibus quidem scriptura dicit: Quia tenebræ non obscurabuntur à te, & nox sicut dies illuminabitur. Infideli autem et dies in noctem mutatur, dicente scriptura: Palpabunt sicut cæci perietem, & ambulabunt in meridie, sicut in medio noctis. Hodie Adam eiectus est de paradiso, & hodie latro in paradysum ingreditur. Exiit fur, & introiit fur: exiit præuicator, & ingressus est latro: exiit contemptor verbi & introiit constans verbum: exiit contemnens salutem, & introiit de cruce mercans salutem. Scio & ante me dixisse de latrone, sed habet diuersas intelligentias Dei sermo. Iste latro de ligno mercatur salutem, hic latro furatur cœlestis imperium. Vim facit maiestati, non virtute propria, sed fide vincens. Ipsius Domini vox est: Regnum cœlorum vim patitur, & violenti diripiunt illud. In cruce duo latrones, imago Iudæorum, & Gentilium. Latro qui poenitet, imaginem obtinet populi ex gentibus congregati, qui prius in errore ambulauerat, & post hoc veritatem agnouit. imaginem vero latro ille obtinet Iudæorum, qui usque in finem per seuerat latro. et usque ad tempus quidem crucis viam malignitatis iterunt: crux autem diuisit utrumque. Viam namque cecitatis, & perditionis, qui non credidit ingressus est: viam autem salutis, qui credidit, ingressus est: viam salutis, qui credidit, adeptus est. In cruce didicit latro differentiam viarum: Quoniam nouit Dominus viam iustorum, via autem impiorum peribit. Et vide Dei iustum iudicium, ut dicas & tu cum Propheta: Iustus es Domine, & rectum

iudicium tuum. Propter vnum peccatum damnatur Adam, & propter vnam fidei vocem latro saluatur. Vnum peccatum eiecit illum, & vna iustitia introduxit istum: & latro habitator factus est paradisi. O admiranda rerum materies. Nec Abraham data est per vocem repromissio paradisi. Hæreditauit quidem per fidem, repromissionem autem paradisi nemo ante latronem accepit. Hic autem perscrutans diligentius vetus testamentum, & nouum, nullum ante latronem inuenies repromissionem paradisi meruisse, non Abraham, non Isaac, non Iacob, non Moysen, nec prophetas, nec apostolos, sed ante omnes reperies latronem. Audi igitur dominicam vocem: Amen amen dico tibi, hodie mecum eris in paradiso. Vocauit quippe Deus Abraham, dicens. Exi de terra tua, & de cognatione tua. Et non dixit illi: Hæreditatem capies paradisi: sed, veni in terram quam monsttrauero tibi. Et Isaac quidem typum Christi portauit, & Iacob colluctatus in figura cum Deo est. Et Moyses legem accepit, & per repromissionem audiuit bona terræ manducaturum se esse, si legem domini Dei sui custodisset: & nusquam repromissio paradisi ante latronem. Necessarium est ergo querere, cur huic ante alios, & ante tales viros fide dignissimos potissimum repromisit. Creditur Abraham Deo, sed credidit illi de cœlis loquenti, & per sanctos angelos sermonem proferenti, & de propria autoritate legem danti. Credidit & Esaias, sed in gloria consistenti: Vidi enim, inquit, Dominum sedentem super thronum excelsum & eleuatum. Credidit & Ezechiel, sed & ipse Dominum super Cherubin contemplatus est. Crediderunt reliqui prophetae, sed diuerso modo Dominum gloriæ intuentes, sicut videre possibile humane erat naturæ. Credidit, sicut dixi, & Moyses, sed de medio ignis loquenti, & in tubæ clangore, & in tonitru, quæ & infidelem poterant prouocare. Hæc autem dico, non ut sanctis derogem, absit: sed propter eum qui solus per verbum meruit paradysum: iste ergo

Luc. 23
Gen. 22

Exo. 20

Esa. 6

Exo. 19

ergo vidit saluatorem, non super throno regali, non adorari in templo, non loquentem de cœlis, non per angelos disponentem: sed in pœna sociatum latroni videt in tormentis, & tanquam in gloria adorat. Videt in cruce, & rogat quasi in cœlis sedentem: videt condemnatum, & regem inuocat, dicens: Domine, memento mei, cum veneris in regnum tuum. Crucifixum vides, & regem prædicas: in ligno pendere cernis, & cœlorum regna meditaris. O admiranda latronis conuersio. Nunquid nam scripturas legisti ab iniquitate nō cessans? Nunquid nam prophetas audisti homicidia exercens? Nunquid nam diuinum audisti sermonem, quando ad cædem gladium acuebas? Vnde eruditus es talia philosophari de Christo: Iudæi crucifixerunt, qui nouerunt legē, & prophetas legerunt: & tu horum ignarus Deum vocas condemnatum, & adoras crucifixum. Quis te erudiuit o latro talia de eo dicere? Non me, inquit, lex docuit, sed sol occultans lumen suum. Vidi quidem crucifixum, sed terræ motum sensi, & propter parricidas Iudæos elementa indignātia intellexi. Et petre quidē scindebantur, & corda hominū nō metuebant. Scissæ sunt petre, disruptum est velum templi, et Iudæorum secreta patuerunt. Et hoc velum quidem erat, sed pretiosissimum, quod in diebus celeberrimis suspēdebatur, pretiosissimum valde de purpura, & bysso, & cocco, & auro, & serico, & hyacintho contextum: in illo enim tempore crucis, terra mota est, sol fugit, petre scissæ sunt, velum disruptum est, monumenta patuerunt, & sicut gloria domus est, vbi velum pendet habitāte intrinsecus domino domus, sic ignominia templi est vnde recessit spiritus sanctus: postquā enim impias in filium Dei intulerunt manus, iniuria Deo facta est, qui habitabat in templo: & ideo recedente domino, desertare mansit domus, sicut ipse dixit: Ecce relinquitur domus vestra deserta. Egresso rege gloriæ, disrupta sunt symbola regni, aperta sunt monumenta, & surrexerunt mortui, & intrauerunt in sanctam ciuitatem,

Luc. 13.
Mat. 27

tatem, vt inexcusabilem relinquerent causam, & domini resurrectio firmaretur. Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi. Considera nunc vocem patrum filiorum diaboli, quomodo imitantur vocem paternam. Diabolus dicebat: si filius dei es, mitte te deorsum. Et Iudæi dicunt: Si filius dei es, descende de cruce, & credimus tibi. Pariter crucifigunt latrones, non tanquā inimici latronum, participes enim erant sceleris eorum, sed vt infamarent dominum suum: quia non sine causa crucifixus sit, sed quasi qui facinorosus inuentus sit, non tacuit Esaias tragœdiæ huius narrationem, dicens: Ob iniquitatem populi ductus est ad mortem, & cum iniquis deputatus est, hoc est, cum latronibus: quibus ideo sociarunt Christum, vt macularent domini passionem. Vt sciatis quia non oderant latrones, audi Pilatum dicentem: Quem vultis dimittam vobis, Iesum an Barabbā? qui propter homicidium in vinculis tenebatur. Et illi dixerunt: Dimitte nobis Barabbam. Latrones petierunt latronem, dominum autem crucifixerunt, non virtute sua vincentes, sed vt dispensationis, & prophetiæ impleatur voluntas. Dicit illis Pilatus: Regem vestrum crucifigam? At illi dicebant: Nos non habemus regem, nisi Cæsarem. Abnegauerunt dei regnum, & traditi sunt regno Romanorū: quia quod habuerunt, non intellexerunt: ideo quod petierunt, acceperunt. Coronauerunt crucifixum spinis, obtulerunt ei fel & acetum. Et hæc ipsa futura olim prædixerat Moses, dicens: Generatio praua & exasperas, hæc Domino retribuisti? Et qui dederat manna in deserto, huic tu fel offers? & qui de terra tibi delicias produxit, tu illi spineam imponis coronā? Ideo clamat Esaias, dicens: Sustinui vt faceret vnam, fecit autem spinas. Dicunt Iudæi: Sanguis huius super nos, & super filios nostros: illis ad condemnationem, nobis autem ad iustificationem. Sanguis Christi illis ad mortem, nobis vero ad vitam. Non est enim sanguis Christi deterior Babylonio igne. Ille scilicet sanctorū in camino honorare corpora, & Chal-

Esai. 53.

Deut. 32.

Esai. 9.

deos comburere: quanto magis sanguis ille preclo
sissimus scit perdere incredulos, & saluare fideles.
Decuit enim splendorem crucis obsecrare infideles,
& illuminare credentes: sola enim Christi crux est,
quæ dissoluit tenebras, & regnum dæmonum dissi-
pauit, & omnes terrores malignantium abstulit,
crux sanctitatem prouidit, crux nobis sol iustitiæ
facta est, vt illuminati misericordia eius, glorifica-
mus patrem & filium, & sanctum spiritum in secula
seculorum, Amen.

3. PATRIS NOSTRI IOAN. ARCHIEPI-
scopi Constantinopolitani, cognomento Chrysos-
tomi Homilia in laudem Crucis honore præcipuo di-
gnissime. Godefrido Tilmanno Cartusie Parisi-
ensis monacho Interprete.

QUID dicam? quid loquar? quo vos ap-
pellem nomine? Ouesne an verius pasto-
res? Nautas an nauium moderatores? Dis-
cipulos an doctores? Vestrum hunc zelum
præferuidum præq; igne flammeum quan-
tissimam admirationem prosequi? Oues iure vos voca-
uerim, mansueti siquidem estis ac taciturni. Pastores
itidem vos appellabo, cura etenim gregis vos tan-
git. Nautas dicere vos possim, quippe qui doctrice
experientia immanes procellas tolerastis. Vos me-
rito appellem gubernatores, estis etenim nihilo dis-
similes prouidentissimo cuiuspiam nauclero qui assi-
dens gubernaculis solerti artificio per coorientes vn-
darum fluctus nauim seruat incolumem, eamq; pla-
cida manu ad tranquillum appellit portum. Nec in-
iuria vos vocauerim discipulos, qui sic alacres pro-
penderis ad obedientiam. Quin doctores potius vos
nuncupabo. Hoc mihi subinde repetendum, estis.
Nec enim dubitem id de vobis profiteri. Vniuersi
siquidem terrarum orbis facti estis magistri. Quid
igitur mihi dicendum aut quid denique loquar?
Quo vos appellem nomine? Oues an pastores? Nau-
cleros.

tas an gubernatores? Discipulos an doctores? ceu
initio mihi dictum est. Zelum hunc vestrum igne
ipso flagrantiorum qui possim digna prosequi ad-
miratione? Quid igitur nobis dicendum? Institui
hodie vobis mentem apponere, sed spirituales nō
vtique eam quæ corpus saginet pabulo, magis quæ
suffulciat ac vegetet spiritum, quin potius quæ &
alat corpus & animam detergeat. Talismodi esse
solet mensa spiritualis, non cuiusmodi est istorum
heluonum ad satietatem ventres suffarcitans. Est
enim sermo hic spiritualis exuberans odoris fra-
grantia cuius vel sola commemoratione cuius suauis
ueolentiam in omnes diffundat, quasi si quis in pila
subigens tundensve vnguenti quidpiam illius odo-
rem circumquaque dispergat, quo non solum se so-
letur ac recreet, sed & compleat præsentis. Quam
obrem huc precor, adeste attētis animis. Mihi enim
cupido incescit exproinendi sermonem eorum imi-
tatione qui peritiam artis vrinatoris profitentur.
Hi etenim se ē nauis demittunt in mare imam eius
planiciem obambulatori, desiderio reuendi in
sublime pretiosum aliquod margaritum. Nos por-
ro quum pro nauis ecclesiam habeamus, pro mari,
nouum ac vetus testamentum, pro nautico clauo,
crucem Christum, pro nauclero, Patrem, qui im-
pleat vicem proutæ pro aspirante Zephyro, Spiritum
sanctum, eius gratiam, pro velo, pro nautis,
Apostolos, Prophetas, pro vectoribus: non nos tan-
dem alacri animo deficiemus ē nauis in altissimum
pelagus sententiarum: non quidem vt margaritam
surfum petrahamus: magis verō ipse velim ex ea
sententiarū abyssu sermonē prolificere ac sustollere
vniōne quis tāto pretiosior. Ne igitur lentescite ne
vobis ipsis ceu pecudibus abutimini. Scriptū quip-
pe est, Ne miseritis margaritas vestras ante porcos,
& ne ieceritis sancta canibus. Porcos quum audie-
tis, ne arbitrator brutas istas signari animantes. Ca-
nes quum audis, ne putēs hosce domesticos inui-
deris, eos dicit obscenæ libidini inācipatos: Ca-
nes.

λογισμῶν

βιβλίσκος
ἡ σίμυλινος
ἑτα.τῶν κολυμβῶν
ἐν τῷ
Collatio.

πρὸς τὸν

nes, qui rabie perciti aduersus Dominum temere oblatrant, Vos igitur exhibetote dignos hac margarita, quā vobis sum hodie exhibiturus. Nec enī agricolæ semen in terram temere deiiciunt, nisi prius sub iugum boues miserint, terram profciderint deductione aratri, ab radice spinas auulserint, tum demum terræ mandant semina, vt quum sementem cœlo fidens pluuiā deprehenderit, in terræ viscera demittat. Tunc terra semen complexa spicam parit, at illic quidem conditam excipit hyem̄ asperitas, cui æstas succedit, imber item cœlo labens cū solaribus radiis. His accedit messionis tempus, in quo demessas fruges congregant, in horrea conuecturi. Ego contra, non hyemem, non æstatem, non solis radios, non imbrem, non locum hinc meæ stationi destino, non boues iugo adstringam, non ducam aratrum profcissioni sulcorum, spinas non reuellam. Hodie semetem faciam, & hodie demetam. Neque enī mihi proponitur excolenda tellus ex pers rationis, sed rationalis: non inanimis, sed animata. Beatus planē ego cuiusmodi terra mihi agricolæ velut sortitō contigit? Sanē tunc ego beatus, cū in aures audientium loquor. † Ex opposito dixerim, Inobedientia mortem operatur. Beatus planē ego, quī & vos beati. Dominus etenim in Euāgelio suis dicit discipulis, Beati estis, si sermonē meum seruaueritis. Ad me igitur aures vestras exorrigitote: & attentī estote dicendis. Ipse enim vobis familiari quāpiam insinuatione & exemplo docere vos, cuiusmodi sit Deus. Hac igitur formula vsus, rem aggredior, Assimilemus Deum viro confidenti in supercilio saxi prominentis & illinc creaturam omnem circumlustranti, mare, naues toto mari commeantes, mari, inquam, irrequieto exagitantibus ipsum procellis per vehementiorem ventorum aspirationem. Sit gubernator artis nauticæ peritissimus. Is eluctetur aduersum yndiuagos fluctus, studeatq; ad tranquillū portū appellere nauem. quod autem serius quā velle, apprehendat sinum

ἐν τῷ ἁλίσσῳ.

Desit hic
quiddā in
exēplari.

ἐν ὁδῷ γὰρ.

sinum aliquem, timore corripitur ne fortē fluctibus immergatur nauis. Sint aliæ item naues quarum he sequendis aspirantibus ventis ad destinatum rectā contendant, aliis interim submersis & interruptis, nonnullis morte absumptis, aliis contrā superstitiæ beneficio adiutis arrepti gubernaculi & ad solidam vsque terram ē mediis fluctibus ereptis, aliorum insuper præmortuorū corporibus per humum disiectis, Hac porro omnia contemplatur is qui insidet prominenti saxo. Consimilem in modum se habet Deus. Vtq; initio dixi eadem nunc docendi formula vsus etiam dico, Quando enim mihi dictum est Deum in sublimi considerare loco: nolim, arbitrare ipsum in excelsis esse solum, quī & vbi que est locorum. Nulla quippe interuallaris, loci designatione capitur Deus, quando ipse sibi suus est locus. Quumque omnium sit capacissimus, nihil vscquam est quod ipsum suo complectatur ambitu. Et quis, queso, circumplecti & ambire possit naturam incorpoream immaterialem, interminam, imperuestigabilem, immortalem simul & incomprehensibilem? Quisquis est hæc, Deus vti que est: hæc qui in se non agnoscit, Deus non est. Eiusmodi esse Deum, par est pios omnes intelligere & complecti memoria. In hoc siquidem sita est spes nostra, sicut & scriptum est, Hæc est vita æterna, vt cognoscant te solum verum Deum: & quem misisti, Iesum Christum. Hinc nos concepunt & diuelliscant ingrati prorsus ac perfidi hæretici, ista quidem legentes, at non intelligentes Christum simul ac audieris, nolim arbitrare Deum esse solum: neque dispensationem assumptæ carnis solam esse, sed vtramque cōunitam naturam. Enimvero Christum noui esurisse atqui eundem scio ē quinque panibus pauiisse virorum quinque millia exceptis ē numero mulieribus ac paruulis. Scio equidem siti laborasse Christum, quī eundem quoque noui aquam in vinum permutasse. Noui Christum noui præteruicium, eundem nihilominus scio aquas proculcasse

ἐν τῷ ἁλίσσῳ

Ioan. 17.

sicco vestigio. Christum scio mortem gustasse, eundem è diverso noui & mortuos excitasse & sui corporis templum instaurasse ad vitam, Non me clam est Christum stitisse se Pilato, eundem alioqui scio ad Patris dexteram confedissee Christum neutiquam fugit à Iudæis esse lapidibus appetitum, at certe Christum noui adorari ab angelis. Sanè horum quedam diuinæ ascribo naturæ, ad humanam cætera refero. Eo enim mihi consertim vtrunque dictum est: scio Christum è Mariæ progenitum, noui & Christum ante sæcula genitum. Gloriam itaque concinamus Christo Iesu solidissima petra fundato. Dia-

Mat. 16 xit enim ipse Petro: Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam. & portæ inferi nō praualebunt aduersus eam. Itidem & Paulus docens dicebat, fundamentum aliud nemo potest ponere, præter id quod positum est, quod est Iesus Christus. Obtestor proinde vos, vt alius alii inuicem obtemperemus in omni mansuetudine ac lenitate. In præsentem enim vitam cibis potusq; suppetunt, atque ita inescamus variis voluptatum illecebris.

Eph. 6. Cæterum in futura nos manent iudicium & poena. Ne igitur locum demus diabolo. Lucta enim nobis proponitur nō aduersus carnem & sanguinem, sed aduersum principatus & potestates sæculi huius. Pro virili igitur studeamus æternam illam vitare poenam. Non enim eam in hoc creauit Deus, in ipsam vt nos præcipitet magis, vt nos qui in eam promeremur incidere, eximat ac liberet. Deū enim habemus sic amantem nostri generis ac proinde ad misericordiam propensissimum, testis locuples est eximius Dauid dicens: Deus iudex iustus, fortis & patiens nec inferens iram per singulos dies. Nisi cōuersi fueritis, rhomphæam suam vibrauit, arcum suum tetendit & parauit eum & in eo parauit vasa mortis. Hæc eō dicit Dominus, nō vt in iudicium eius incidamus, magis vt socordiam segnicieq; vitemus. Neque enim suum nobis redimendis sanguinem effudisset, si nostram quæsisset perditionem.

Mors

Mortuus igitur est, quò tibi cōferret gratuitam immortalitatem. Esuriit, te vt sua exatiaret carne. Sitiit, te vt proprio potaret sanguine. Super pullum sedit, vt supra cælos te collocaret. Baptismum suscepit, te vt assereret libertati. Itineris multum confect, ne tu viæ prolixitudine delasseris. Nauigauit, te vt intrepidum redderet. Sopore resolui se passus est, omni vt eximeret anxietatis sollicitudini. Ex muliere prodiit, vt prauaricationem in paradiso commissam sua vnus miseratione abrogaret. Vocatus homo est, vt tu Dei filius vocareris. Quæ nostræ sunt naturæ assumpsit: & sua nobis impertiuuit. Oruit, te vt fidelem efficeret: quemadmodum super Lazarum precatur dicens: Pater glorifica filium tuum, vt & filius tuus glorificet te. Et venit vox de cælo dicens, Et glorificaui & iterum glorificabo. Scio, quoniam semper me audis: sed propter adstantem turbam dixi, vt omnes credant: quia tu me misisti. Sanè quicquid tolerantissime pertulit Dei filius, non sui ipsius causa aut Patris tulit: sed vt Crucis suæ merito, salutem conciliaret humano generi. Si quæ dilectæ mi animo tuo incessit cupiditas audiendi, quæ sit operatoria virtus S. Crucis, quotve de eadem encomia commemorare possim, audito.

- 1 Crux, spes Christianorum.
- 2 Crux, resurrectio mortuorum.
- 3 Crux, dux cæcorum.
- 4 Crux, via errantium.
- 5 Crux, baculus claudorum.
- 6 Crux, consolatio pauperum.
- 7 Crux, frenum diuitem.
- 8 Crux, carnifex superbiorum.
- 9 Crux, poenitentia male temperantium.
- 10 Crux, contra demones trophæum.
- 11 Crux, victoria aduersus diabolum.
- 12 Crux, pædagogus iuuenum.
- 13 Crux, negotiatio inopum.
- 14 Crux, spes salutem desperantium.
- 15 Crux, gubernator nauigantium.

D 4

16 Crux,

Ἰνα σὲ ἔλκω
Διὰ σοῦ.

Ioan. 17.

Encomia
sue laudes
S. Crucis.

Χαλινὸς
καταγίτης

vires

Χιμαῖον
μίνωρον

36 DIVI IOAN. CHRY. HOMIL.

- 16 Crux, portus inter vndas periclitantium.
 17 Crux, victoria oppugnantium.
 18 Crux, pater orphanorum.
 19 Crux, tutor viduarum.
 20 Crux, iudex iniustorum.
 21 Crux, consiliarius iustorum.
 22 Crux, requies afflictorum.
 23 Crux, custos infantium.
 24 Crux, caput virorum.
 25 Crux, finis seniorum.
 26 Crux, lumen in tenebris sedentium.
 27 Crux, magnificentia Regum.
 28 Crux, aeternitatis scutum.
 29 Crux, diaboli clades & exterminium.
 30 Crux, philosophia barbarorum.
 31 Crux, libertas servorum.
 32 Crux, sapientia ineruditorum.
 33 Crux, lex ex legum siue iniquorum.
 34 Crux, praedicatio prophetarum.
 35 Crux, annuntiatio apostolorum.
 36 Crux, gloriatio martyrum.
 37 Crux, exercitatio seu meditatio monachorum.
 38 Crux, continentia virginum.
 39 Crux, gaudium sacerdotum.
 40 Crux, ecclesiae fundamentum.
 41 Crux, orbis totius tutelare munimentum.
 42 Crux, demolitio templorum Idolicorum.
 43 Crux, eversio altarium Idolis dicatorum.
 44 Crux, nidoris immolatorii exterminium.
 45 Crux, offensio Iudaeorum.
 46 Crux, perditio impiorum.
 47 Crux, virtus impotentium.
 48 Crux, medicus aegrotantium.
 49 Crux, expurgatio leproforum.
 50 Crux, adstrictio paralyticorum.
 51 Crux, panis esurientium.
 52 Crux, fons sitientium.
 53 Crux, velamen nudorum.

Nudis

IN LAVDEM S. CRVCIS. 57

Nuditatem quum dico nolim credas mihi eam dici quæ corporis est, sed quæ infidelitatis. Is enim primùm indutus comperietur, quum crediderit. Audi Paulum dicentem: Quicumque in Christo baptizati estis, Christum induistis. Christum rursus quum audieris, nolim arbitrere mihi solùm intelligi, quatenus deus est: ne etiam tantum, quatenus attinet ad dispensationem assumptæ carnis, sed vtrunq; cõsertim intelligo. Hæc sanè identidem inculco, nec desinam eadem repetere, mihi etenim impigrum est hæc ipsa dicere, vobis autem tutum audire. Volo enim omnes vos euadere in doctores. Christus dictus est, ex quo carnem induit Iesus dictus est, secundum nomē assumptæ carnis. Verbum, quia ex vno aliquo est. Filius, quia ex patre. Unigenitus, quia solus ex solo deus, qui factor. Audi Ioannē dicentem, In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & erat in principio apud deum. Omnia per ipsum facta sunt. Et sine ipso factum est nihil, quod factum est. Viden, quia is ipse est qui verbo cælos extendit, ac multis formis decore chorū astrorum exornauit. Dedit hominibus spectandum cælum perinde ac florulentum quoddam pratium. Hic est, qui splendore praelustri solem accendit & eidem certa lege cursus præstituit. Hic ille, qui terminum lunæ præfiniuit occidentem versus. Hic qui fundauit terram super aquas, & ei legem fixit vt herbam proferret fœni, & fontium scatentis exilire iussit exundantem aquarum copiam, ac fluuios fluxus continuare suos, stagna vnum in locum cogi. quum & numero arenæ innumerabilis terminum mari imposuit, animantia quoque proferri ex aquis, ventos insuper voluit suos vt flatu ederent, appendens montes in statera. Idem iumenta creauit, quadrupedia, reptilia, volucres. Quid necesse fuerat terrestria eiusmodi commemorare? Angelos, Archangelos, Thronos, ipsa Cherubin ac Seraphim agmina, principatus, potestates idem ipse condidit. Ordinem insuper præscripsit temporibus annis, mensibus, hebdomadibus, horis, diebus pariter & noctibus.

D s bus.

Galat. 3.
 Præmunis
 auditorem
 aduersus
 Arianos
 & reliquas
 luem hæ-
 reses.

Ioan. 1.

Lucas 1.

bus. Lumen proinde iussit exoriri. dein circumfundi tenebras. Denique quicquid usquam est eorum quæ subsistunt, omnium hic est opifex. Hominem porro quum creaturæ omnis postremum fecisset ad imaginem & similitudinem suam, ipsum posuit in paradiso. Ut autem vidit genus humanum malitioso diaboli commento euctum, voluit demum primitias nostræ induere carnis quam & affigeret ligno: ut quemadmodum per lignum transgressio, itidem per lignum salus homini exoriretur. Diabolus igitur quod è coelo esset deiectus, invidit Adæ in paradiso consistenti, quare exuvio serpentis usus tanquam organo suæ fraudi consentaneo adversus eum operatus efficaciter est: priorque hisce aggressus verbis compellavit eos incolas tum paradisi: Incorporeus enim quum sit, utique cum eis corporis amiculo vestitis neutiquam poterat mutuum sermonem conferere. Heuam adortus primum dicit: Quam est lignum hoc speciosum, maturumque ac tempestivum esui? Futurum sanè est, ut quacunque die ex eo comederitis, sitis sicut dii. Heuam igitur persuasum suum mox virum lenocinio verborum pellexit. Sumpto mox vetito edulio, uterque alteri visi sunt nudi. Ait tum deus ad Adam, Adam ubi es? Caue, per hæc ullam facti ignorantiam imputes Deo. Dicebat Adæ, ubi es? quandoquidem dixerat eis diabolus. Quia quacunque die comederitis, eritis sicut dii. Illis secum reputantibus quod per esum futuri essent dii, eoque dicebat Deus, Adam ubi es? Nam quia comedisti, perseverasti esse homo. Nonne ligni istius esu tibi interdixeram? Ecce comedisti ac proinde prævaricatus es mandatum. Planè hunc indicat sensum, Ubi es? Erant iam tum uterque scilicet foliis circumcincti. Ecquid porro respondit Adæ. Audiui vocem tuam deambulantis in paradiso, & timui. Adiecitque ad Deum, Mulier quam dedisti mihi, ipsa decepit me. Dein ad Heuam, Tu quid Heuam? Ecquid illa respondit? Serpens decepit me. O Heuam, esto. Ego te viri tui tutelæ credideram. Num serpentis

serpenti etiam huic, tui curam permisit? Hunc illi pretextum opponebant, per eam causificationem sperantes se exemplum iri pœnæ. Ait tū deus ad Adæ, Maledicta terra in operibus tuis. Spinæ & tribulos germinabit tibi. In sudore vultus tui vesceris pane tuo. Deinde ad mulierem, In dolore paries filios, & ad virum tuum conuersio tua: et ipse dominabitur tui. Post hæc ad Serpentem, super pectus tuum ac ventrem gradieris et terram comedes omnibus diebus vitæ tuæ: tu eius observabis calcaneum & ille caput tuum. Quam tandem ob causam tali maledictione perculit serpentem, per quam super pectus ventrem ingrederetur, terramque esitaret cunctis diebus vitæ suæ? Hac nimirum ratione pectori maledixit, quia in eo sedes est cordis, quod serpenti fuit mali totius adversum progenitores nostros concepti domicilium: ventri item, quod præterita esca illecebra utrumque pertraxit in præcipitium inobedientiae. Ad hæc iubetur, terram ut comedat omnibus diebus vitæ suæ. Adam quippe è terra, terrenus. Itaque tres hi suam quisque accepere sententiam, quod hi tres præscriptum sibi mandatum essent prævaricati. Quando igitur per lignum facta transgressio est, iuxta præscriptum mihi sermonem voluit ipse Dominus, ligno affigi primitias nostras: ut quemadmodum diuini prævaricatio mandati per lignum, ita per lignum homini suboriretur salus, qua omnes nos contingat perfrui in Christo Iesu Domino nostro, cui gloria in sæcula sæculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Constantinopolitani de resurrectione

LIBER PRIMVS.

DE fidei nostræ placitis, deque gloria vniigeniti filij dei, pridem apud vos disseruimus, convincentes & obturantes hæreticorum ora, qui gloriam illi detrahunt, & à genitore suo illi alienam naturam dicunt. Hodie de moribus, deque vita instituenda sermonem in medium asserre, et in genere admo-

κακῶν
ὁ δὲ κεφαλὴν

admonere decreuimus. Imo sermo ille non tractabit solum de moribus, sed & nostræ fidei decreta continet. Paratus enim sum, ut ad materiam de resurrectione descendam. Quod sane argumentum varium est, & copiosum. Nam & in his quæ fidei sunt nos dirigat, & vitam nostram componit, & diuinam providentiam ab omnibus calumniatoribus vindicat. Et quemadmodum cum non creditur vitam nostram subuertit, malisq; sexcentis implet, sursū deorsumq; factis omnibus: ita cum creditur, providentiam multis rationibus adstruit, & nos ad diligentem virtutis curam promouet, vitiisq; magno studio expellit. Etenim, ut nulla illi virtutis cura est, qui resurrectionem non expectat, quicq; credit se non daturum rationem de his, quæ hic operatus est: sed opinatur res nostras tantum intra angustos presentis vitæ limites contineri, neque ultra se extendere (quomodo enim virtutis vlla ei cura esset, qui nullam laborum retributionem sibi repositam expectat, neq; peccare desinit? & quomodo à peccatis desisteret, qui nihil suppliciorum imminere suis male actis credit, sed permittit sese foedis concupiscentiis, & in nullum non peccandi genus ruit?) Ita & qui sibi persuadet futurum aliquando iudicium, & ante oculos statuit terribile hoc tribunal, & indeclinabiles expostulationes, & inappellabilem sententiam: is modis omnibus conabitur, ut studeat temperantiæ & æquitati, atque alijs virtutibus, & effugiat intemperantiam, temeritatem, omniaq; alia vitia, atq; ita ut possit magna virtute repellere eos, qui diuinam calumniatur providentiam. Enimuero sunt nonnulli, qui vbi viderint mansuete, & caste, & iuste viuentes, inopia et calumniis premi, inuadi, comprehendi, vix necessarium victum habere, sæpe etiam morbo longo, & graui valetudine emacerari, & in summa, omni care re subsidio: & è diuerso maleficos & pollutos homines, planeq; flagitiosos affluere diuitiis, deliciis, nitidis vestibus amirari, clientulorum pompam post se trahere, in admiratione esse, magistratus agere, multa

multa à regibus obtinere priuilegia, mox diuinam arguunt præsentiam, & dicunt: Vbi nam prouidentia illarum aut vbi iustum iudicium? sobrius & innocens male habet, intemperans, & corruptus feliciter agit. Et hic quidem admirationi est, ille vero ludibrio: hic variis fruitur deliciis, ille autem inops extremis pessundatur incommodis. At qui de resurrectione bene senserit, & sapienter disputare nouerit, facile quicquid id est blasphemiarum diluet, & illis stomacho abunde disputantibus, dicit: Compescite linguam vestram, & aduersus deum, qui nos fecit, eam ne exacueritis. Non enim res nostræ in hac solum vita durant, sed festinamus ad vitam aliam multo longiorem, imò finem minime habentem. Et ibi omnino pauper iste, qui iuste viuit, laborum suorum mercedem accepturus est: intemperans autem & maleficus, maliciarum suarum, illicitarumq; voluptatis daturus est penam. Proinde, non à presentibus solum de diuina prouidentia sententiam feramus, sed à futuris. Præsentia certamen quoddam sunt, & labores, & stadium: futura vero, præmia, coronæ, & brachia. Sicut ergo athletæ in theatro et in sudore, et puluere, et estu, multo, et laboribus et erumnis pugnandum est: ita et iustum hic multa sustinere oportet, et ferre omnia viriliter, siquidem præclaras illic accepturus est coronas. Et si sunt nonnulli, quos perturbat impiorum felicitas: hi secum perpendant, quæ quemadmodum & latrones, & fures, & homicidæ, & piratæ priusquam ad iudicem trahantur, multis deliciis fruuntur, & ex aliena calamitate suam constituentibus abundantiam, iniustis opibus locupletati, quotidie inebriabantur: vbi autem iudicis sententiam audierint, omnium horum luent penam: Item & illi qui scorta mercantur, & Sybariticas mensas instruunt, & supercilia furrigunt, & fasti pleni, pauperes opprimunt: quando vnigenitus Dei filius aderit cum angelis suis, & sedens super thronum illum, orbem terrarum in medium adducet: tunc nudi, & animi sui splendore destituti adducentur, & nullum vel aduocatum, vel patronum habentes, absque

Venia

venia in igneos fluuios proiciantur. Quapropter neque hos beatos dixeris ob presentes delicias, sed potius desole, & deplora ob futura supplicia: neque iustum illud miserum existimaueris ob presentem paupertatem, sed pro beato habes ob subsequentes bonorum diuitias, & in tuo animo sermonem hunc de resurrectione implanta: ut si bonus fueris, & tenteris, probator euadas, maioremque alacritatem per spem futurorum accipias: sin malus, a malicia desistas, & continentior fias ob timorem futuri supplicij. Idcirco & Paulus de resurrectione nobis subinde verba facit, quemadmodum igitur & hodie audistis ipsum clamantem, & dicentem: Scimus enim, quod si terrestre nostrum domicilium tabernaculi huius dissoluatur, domum ex deo habemus non manufactam aeternam, in caelis. Immo cum his & superiora tractemus, & videamus quomodo in sermonem de resurrectione inciderit. Neque enim simpliciter, neque fortuito hanc nobis afferre solet doctrinam: sed quia simul docere vult quae futura sunt, & athletas pietatis confirmare studet. Nunc quidem gratia dei multa pace fruimur, & reges pie viuunt, & principes veritatem agnouerunt, & populi & ciuitates, & gentes erroribus liberati, Christum omnes adorant. Tunc autem in principio praedicationis, cum nuper pietatis semina iacta essent, magnum praedium erat, multiplexque ac varium. Nam principes & reges, & domestici, & cognati, & omnes impugnabant fideles: & repugnante natura ipsa bellum oriebatur. Pater filium tradebat saepe, & filiam mater, & clientulum patronus. Neque ciuitates solae neque regiones, sed & domus nonnunquam in seipsas sectae erant. Eratque tumultus, qui tunc saeuiebat, atrocior quam intestinum quoduis bellum. Nam facultates rapiebantur, libertas auferebatur, & vitae periculum imminerebat, non quod Barbari in nos incursionem facerent, sed qui videbantur nobis praeesse & dominari, peius erga subditos, quam bellatores omnes affecti erant. Et hoc declarat Paulus, ac dicit: Graue certamen afflictionum sustinulistis, idque cum probris, & afflictionibus

Heb. x.

specta

spectaculo fuistis omnibus. Etenim facti focij eorum, qui sic subuertebantur, vinculis meis compatiebamini, & direptionem facultatum vestrarum cum gaudio tulistis. Ad Galatas autem dicit: Tanta passi estis frustra, si modo & frustra. Thessalonicensibus quoque, & Philippensibus, & in genere omnibus Paulus epistolas mittens, multa eiusmodi testatur. neque hoc solum erat graue, quod foris frequens bellum gerebatur, & continuu: sed quod & inter fideles ipsos exorta fuerunt nonnulla scandala, & lites, & contentiones & emulationes: quae & ipsa manifestat Paulus dicens: Foris gladius, intus autem timor. Verum, istuc ipsum bellum, an non atrocius erat, & subditis, & praecipue pectoribus: profecto non tantum inimicorum insidias formidabat Paulus, quantum domesticas, & quae intra ecclesiam contingebant ruinas, & transgressiones. Nam cum apud Corinthios scortatus esset quidam, omni tempore illum lugens perseverabat, ita ut viscera sua disrumperet, & amare eiularet. Erat & tertium genus quoddam, non minus molestiarum quam dictum est, fidelibus afferens, ipsa scilicet rerum natura, quae frequentes labores & sudores exigebat. Neque enim facilis & leuis erat via, ad quam illos ducebant apostoli: sed aspera & inexpedita, & quae animam requirebat sobriam, & vigilem, & vndique diligentem. Propterea & Christus angustam et strictam ipsam vocauit. Neque enim viuere licenter & absque metu fas erat, sicut apud gentes in turpitudine & ebrietate, & helluactione, & deliciis, et luxu: sed oportebat etiam frenare irascentiam, & imperare illicitae concupiscentiae, & despicere opes, & concutere gloriam, & superiorum esse inuidiam, & inuidentiam. Quae qualem laborem requirunt, sciunt hi qui cum illis quotidie certant. Quid enim, dic oro, infestius illicita concupiscentia: quae veluti rabidus canis in nos continuo insilit, & quotidie nos obturbat? Atque adeo opus est perpetuo vigilantia anima. Iam quid amarius ira? Et leuius quidem videtur non vlcersci eum, qui nos iniuria affecit, sed oportet & contristantibus benefacere, &

Gal. 2.

2. Cor. 7.

scom

scōmatis nos incessantibus benedicere, & ne vllum quidē vnquam amarū verbū proferre. Quin & cōtinentiam non in solis operibus, sed & in cogitatione ipsa monstrare oportet. Non enim solum ab incontinentiæ opere, sed & à tali aspectu abstinendū est. Neq; ex formoso mulierū aspectu voluptas capiendā: nā & ob talē contemplationē extremum supplicii irrogabitur. Cum igitur & tantū bellum ab his, quæ foris: & tātus timor ab his, quæ intus: magnus quoq; erat & labor in meditandis virtutibus. Accedit autem & quātum. Nam inexperti erant certaminis tanti, quod certandum erat: neq; enim Apostoli eos qui à progenitoribus suis pietatem exceperant, erudiendos sortiti sunt, sed educatos in nocendi libidine, & deliciis, & ebrietate, & turpitudine, & in temperantia. Neque hoc parui momenti erat, vt difficultius redderetur certamen, q̄ eam philosophiam neque superiora tempora, neque parentes docuerāt: sed tunc primum ad huiusmodi certamina instruebantur. Cū igitur tanta tunc esset certandi difficultas, Paulus, vt solaretur certantium laborē, subinde de resurrectione sermonē mouebat: & nō hac solū adhortabatur athletas, sed & suarum passionū enarratione: eaq; de causā antequam in sermonem de resurrectione incidat, suas passiones exponit, sic dicens: In omnibus premimur, at non anxij reddimur: laboramus, at non destituimur: persecutionem patimur, at non in ea deserimur: deicimur, at non perimus. Quotidianas mortes cōmemorat, eo q̄ quasi animati mortui quotidie ad mortem tradebantur: tunc ergo sermonem hunc de resurrectione mouit. Credimus enim, ait, quod is qui suscitauit dominū nostrū Iesum Christum, & nos per Iesum suscitabit, & vobiscū cōstituet: propterea malis non succumbimus, ait, maximam in certaminibus ipsis consolationem habentes, spem futurorū. Et non dixit ad ipsos, propter quod ne succumbamus malis: sed quid ait? Propter quod nō succumbimus malis. Declarat se quoque in continuis conflictationibus esse. Enim

2. Cor. 4.

uero

uero in olympicis certaminibus, athleta intra stadium certat, magister autē ludi foris confidens, sermonibus affert auxilium, eatenusq; certantē duntaxat iuuat, quatenus acclamationibus sermonibusq; valet: neque enim vlla ei legē permittitur, propius afficere & manibus illū adiuuare. At secus res habet in pietatis certaminibus. Idem enim est & athleta, & magister ludi: et idcirco non extra caueam sedet: sed ingressus ad certamina ipsa, firmat cōpugiles, dicens: Propter quod malis non succumbimus? Et non dixit: Propter quod malis nō succumbo, sed malis nō succumbimus, laudibus ipsos erigere volens. Sed quauis homo noster externus corrumpitur, tantotamen internus renouatur in dies singulos. Vide quanta Apostoli prudētia. Admonuit primū eos ab afflictionibus, quas ferebant, dicens: In omnibus premimur, at non anxij reddimur. Admonuit itē à resurrectione Iesui: Nam qui suscitauit Iesum, & nos suscitabit. Nunc aliam quandā adhortandi rationē inducit. Quandoquidē homines pleriq; pusillo animo sunt, & infirmi, ac miseri, & resurrectionem docti despiciunt, & ob tēporis longitudinē vacillant ac recidunt: ideo aliam illis ante resurrectionem cōstituit mercedem, ac retributionem. Et quānā illa? Tametsi externus homo noster corrūpitur, internus tamē innouatur in dies singulos. Externū hominē, corpus: internū, animā vocat. Et hoc ideo dicit, vt intelligas, quod anteq̄ resurgamus, & anteq̄ fruamur gloria futura, etiā non parua hic laborū remunratio datur, cum inter angustias ipsas anima nostra reuiuenscit, sapientior ac magis pia euadit, maiore pollet patientia, & fortior atq; constantior persistit. Nam sicut hi qui in corporali certamine pugnant, ante coronam & brauium, in meditatione & palestra ipsa, magnā accipiunt mercedē, eo quod corpora sua firmitiora, & validiora exercitando faciunt, & infirmitatē omnē effugiunt: ita et nos virtutis certantē certantes, priusquam aperiatur cœlum, priusquam filius Dei adsit, priusquā retributiones nobis

E dentur,

dentur, magnam mercedem accipimus, eo quod anima sapientiæ sit amantior. Similiter sicut qui mare nauigarunt, & innumeras procellas tulerunt, multasq; hyemes perpeffi sunt, & cū multis bestiis certarunt: antequā merces referunt, non paruum peregrinationis suæ lucrum reportant, eo q̄ aliquanto fidentiores sunt, ac pelagi sæuitiam minus horrent: namq; intrepide, & voluptate quadā transmarinas peregrinationes aggrediuntur. Ita & qui in præsentī vitā, propter Christum multas fert afflictiones, multasq; grauiā patitur, etiam antequam regni cœlorum magnā illam retributionem assequatur, magna hic potitur fiducia: animamq; suā ita excelsam efficit, vt posthac grauiā omnia quasi è sublimi derideat. Vt autem quod dicimus adhuc manifestius colliquescat, exemplo vt volumus. Paulus ille exantlatis innumeris malis, nonne insignes retributiones accipit, cum irrideret tyrannos, cum furibundos populos incitaret, cum omnes pœnas contemneret, impatidusq; & imperturbatus maneret contra bestias, contra ferrum, in mari, in præcipitiis, in seditionibus, in infidiis, denique in malis omnibus: quid huic cōferri potest? Enimvero hominem inexercitātū, & nihil mali expertum, mox, si quæ fortuito oboriuntur turbulentia, imò non solum res ipsæ, sed & stultæ opinioniones, & rerum vmbra, pauidum reddunt & perterrent. Verū qui non omnino inexercitatus in certamen ingreditur, sed multa ante malā perpeffus est, is omnibus postea superior fit, & minas contēnit. Nō parua autem est hæc corona, neq; exigua merces, q̄ illum nihil humanarum rerū mouere potest. Nam quæ aliis multum formidanda videbantur, ab hoc facile contemnebantur: & propter quæ alij tremebāt, & metu obstupefcebant, ea multū ridebat ipse, quia per excellentem patientiam, angelicarum virtutum philosophiam adeptus erat. Si enim corpus recte beatum dicimus, quod potest absque offensa ferre frigus, & calores, & famem, & inopiam, & vigiliæ difficultates, erumnasq; alias: quanto magis beatam

vocare

vocare oportet animam, quæ viriliter ac fortiter omnes omnium molestiarū ferre incurfus, et per omnia feruare cor suū nulli seruituti obnoxium potest? Plane is regū est rex, & magis quā rex. Regē enim satellites, milites, amici, & inimici, nunc insidiando, nunc apertē vim faciēdo offendere possunt: huic autem, cui animus qualē nunc dixi, neq; rex, neq; stipator, neq; familiaris, neque amicus, neque inimicus, neque diabolus ipse, aliqua ex parte potuit nocere. Aut quo pacto, cum is omni studio in hoc incubabat, ne inter mala computet, quæ vulgo mala haberi solent? Talis quippe erat beatus Paulus, atq; propterea dicebat: Quis nos separabit à charitate Christi? tribulatio vel angustia, vel persecutio, vel fames, vel nuditas, vel gladius, vel periculum? Sicut scriptum est: Quia propter te morte conficimur tota die, reputati sumus vt oues mactationis: sed in illis omnibus egregiē vincimus propter eum, qui nos dilexit. Istud etiam hoc loco insinuans dicebat: Tamen si externus homo noster corrumpitur, internus tamen renouatur in dies singulos. Infirmitas fit corpus ait, sed validior & potentior animus, quin & multo alacrior, & agilior. Et sicut miles, si gestarit arma se grauantia, licet alioqui strenuus sit, & in militia exercitatus, non est terrori hostibus, qui sciunt armaturæ grauitatem pedum velocitati & bellandi vsui obesse: si leuia acceperit, & tractabilia, sicut auis aliqua obuiū se feret hostibus: sic & qui carnem suā non ebrietate, neque indulgentia, neque deliciis intransiit: sed ieiuniis & precibus, diuturnasq; afflictionum sustententia, leuiorem & tenuiorem effecerit: sicut volucris aliqua superne deuolās, ita valido impetu in phalanges demonum irruit, & occurrentes virtutes facile inuadit, sibiq; subiicit. In hunc modū & Paulus multis affectus plagis, & in vincula coniectus, & ligneis vinctus cōpedibus, corpus quidē habuit valde infirmum, laboribusq; emaceratū, animam verò fortem, & inuictam: atq; adeo fortis erat vinctus, vt ad solam eius vocem fundamenta carceris

Rom. 8.

Psal. 43.

1. Cor. 4.

ris commouerentur, & solutis cōpedibus vinctus supra pedes statueretur, aperirēturq; ianuæ clausæ. Itaque haud paruum nobis cōsolationē Paulus exhibuit, quæ conceditur etiam antequā resurgamus, nēpe quod tentationibus meliores & sapientiores redemur: idcirco dicit, Afflictio patientiā operatur, patientia probationem, probatio spem, spes vero non confunditur. Et iterum alius quidā dicit: Vir qui non tentatur, non est probatus, & qui non est probatus, nullius pensi est. Et ita non parum nobis conferunt afflictiones ante resurrectionem, cum anima redditur probator, sapientia & intelligentia præstātor, & ab omni libera formidine. Et idcirco dicit: Etiam si externus noster homo corrumpatur, internus tamē renouatur in dies singulos. Effugatur enim omnis effœminatio, extinguuntur cōcupiscentiæ abfurdæ & avaritia, & inanis gloria: & in summa, interimuntur omnes aliæ malæ peruersæq; cogitationes. Ut ergo anima ignauæ fœcunditatis dedita, facile huiusmodi afflictionibus est obnoxia: ita si contentus est implicita pro pietate certaminibus, nō tantū habet otii, vt de his vel cogitet aliquando, curis videlicet ipsam ab omnibus ad palæstræ studia auocantibus. Propterea dicebat, innouatur in dies singulos. Postea vt denuo soletur animas dolentes in malis quibus affliguntur, & aliam philosophiam nescientes, erigat spe futurorum, sic dicit: Quæ enim nunc leuis est afflictio, mirē supra modū æternæ gloriæ pondus operatur in nobis, dū nō spectamus ea, quæ videntur: sed quæ nō videntur. Nā quæ vident, temporaria sunt: quæ verò non videntur, æterna. Quasi diceret, Plurima igitur & in hac vita afflictio nobis bona confert, nempe quod animam nostram sapientiorē, prudentiorēq; facit, innumera tamen & futura bona conciliat: non ea quæ laboribus ex æquo rependuntur, sed multo ampliora quā certaminibus debentur, tam secundum qualitatem, quā secundum quantitatem. Et ambo ista declarans, comparat & excellentiam pramiorum & periculorum, & opposit

Rom. 5.

2. Cor. 4.

nit breue nunc æternitati: leuitati, pondus: afflictio ni, gloriā. Afflictio enim ait, temporalis est & leuis. Relaxatio autem, imò non dixit afflictionis relaxatio, sed gloria, quæ relaxatione afflictionis multo est maior, vt pote æterna, & continua & magna. Pondus autem hic non erumnosum & onerosum, sed magnificum & preciosum aliquid vocat vulgari consuetudine, qua pretiosa grauioris esse ponderis vocare solemus. Cum igitur dicit, pondus gloriæ, magnitudinem gloriæ dicit. Inquit igitur, Ne hoc reputes, quod flagellaris & expelleris, sed potius cogita coronas & retributiones, quod illa longiores, maiores & clariores sint præsentibus, nullumq; finē habeant, aut terminum. Et hæc applicat ad tentationem, illa vero ad spem: et de his dicit, quod apparent de illis vero, quod non apparent. Iam si rectē sapias, inuisibilia multo magis apparent quā visibilia, poterisq; illa magis videre quā hæc: hæc enim transiunt, illa autem permanent. Eapropter addit, dicēs: Dum nos non spectamus ea quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim nō videntur, æterna. At si dixeris, quomodo possum videre ea quæ non videntur: & ea quæ præsentia sunt, non videre? Age tēta bo quomodo tibi horum fidem faciā, idq; a secularibus negotijs. Nam in rebus huius mundi nemo statim aliquid agit, nisi priusquā videat visibilia, spectet inuisibilia. Dicam autem exemplum. Negotiator multas fert tempestates, fluctuum insultus, naufragia, multaq; alia incōmoda: verum non nisi cum negotiationē aliquamdiu exercuerit, & merces cōportarit, diuitiis partis fruitur. Et præcedunt quidē tempestates, sequuntur autem merces: & videt quidē pelagus ac fluctus, cū ē littore soluit, merces autem non videntur, tantum autē sperantur. At nisi ad eam respiciat, quæ non apparet, & absens est: & nō in manu, sed in spe: nunquam etiam præsentia, & quæ apparent attentabit. Similiter & agricola iungit boues, aptat aratrum, profundos facit sulcos, semināq; spargit, & omnia quæ sibi sunt infumit, &

E 3 frigora,

frigora, & glacies, & imbres, & alias fert erumnas, quamuis multas, tãdemq; post labores expectat, vt videat cãpos virentes, & impletã aream. En & hic prior est labor, posterior vero merces: & merces incerta, labor vero certus & difficilis: & illa quidẽ tantum in spe, labor autẽ in manibus. Veruntamen & ipse nisi primum hanc spectet, quã dubia, & nõ apparens, & corporeis oculis inconspicua: non solum non funget boues, sed & neque aratrum trahet, neq; semina sparget, neque vnquam ad id operis vel domo egredietur. Sicut igitur in rebus vitæ huius magis spectatur ad inuisibilia, quã ad visibilia: & antea fertur labor, quã videatur merces, & primum difficilia quæq; sustinentur, & sic inde expectantur fructus: sicq; spes inuisibilium primum adducit, & tunc visibilia quoque attinguntur: ad hæc, dubitare, hæsitare, & poscere mercedem ante labores, videtur esse animi abiectioris, quã sint agricolæ, & nautæ: non enim in hoc solo ipsis videmur esse deteriores, quod ægre futura expectamus, sed etiam in alio quodam nõ minore illis. Et quodnam est hoc? Illi enim non satis fidere possunt fini suo, & incerti sunt quantum mercedis habituri, attamen nec sic à laboribus deterrentur. At tu fideiussores coronarum habes si de dignissimum, & neq; sic imitaris illorum studiũ, ac strenuitatem. Etenim nõnunquam agricola postquam sementem fecerit, agrum coluerit, iam segetẽ incrementum viderit, spe tamen & retributione laborum excidit, si vel grando, vel erux, vel locustæ, vel alia quædam talia acciderint, & post multos labores vacuis manibus domum regreditur. Mercator quoq; post longam nauigationem afferens oneratã nauim, sæpe in ipso portus hostio, irruentibus ventis, impingit in scopulum, & vix nudo corpore saluato egreditur. Et in summa, in secularibus negotiis omnibus sæpe sub finẽ eiusmodi calamitates eueniunt. Cæterum non idem in tuis contingit certaminibus: sed necesse omnino est, vt qui certauerit, & pietatem seminauerit, multosq; labores tulerit, finem

ipsum assequatur. Neq; enim aëris intemperie, neq; ventorum tempestate, laborum mercedes subuerit finit deus, sed repositæ sunt illæ in cœlestibus & indeprædabilibus thesauris. Propter hoc & Paulus dicebat: Afflictio patientiam operatur, patientia probationem, probatio spem, spes autem non confunditur. Igitur ne dixeris futura inuisibilia, si exacte dicere volueris. Plus enim apparent, quã illa ipsa, quæ in manibus sunt. Quod id ipsum Paulus nobis monstrans, dicit: Illa quidem æterna, hæc vero temporalia. Nomine tẽporalium, declarat nobis corruptibilitatem ipsorum: nam antequam appareant, aufugiunt, & auolant antequam consistant, mutationesq; eorum celeri momento fiunt: infidam igitur in diuitiis, gloria, potentatu, corporis forma, & quocunq; seculari alio bono, possessionem contueri licet. Eæ propter propheta reprehendens agentes in deliciis, & in diuitiis, vel quamuis aliam rem temporalem insanientes, Quasi stantia, dicit, reputarunt hæc, non quasi fugientia. Nam sicut vmbra nemo comprehendit, ita neque temporales res: sed eorum aliqua sine suo consumuntur & dissoluuntur, alia ante finem velocius quouis torrente diffluunt. Futura autem non sunt talia: mutationem enim nesciunt, vicissitudinem nõ patiuntur: non ea vrget senectus, nulla alterationem experiuntur, sed perpetuo vigent, & in suo decore permanent. Et si de infidis, ambiguus, & non apparentibus dicendum, ea sunt præsentia. Nam apud possidentes non manent, sed quotidie dominos mutant, & ab illis ad alios transeunt, & rursum ab illis ad alios. Vbi omnia hæc à Paulo dicta, qui vocat præsentia temporalia, & futura æterna: tunc de resurrectione sermonem habet, sic dicens: Scimus quod si terrestris nostra domus huius tabernaculi dissoluatur, domum ex Deo habemus, non manufactam, æternam in cœlis. Vide iterum quã proprie etiam hoc loco diuinationibus vtatur, vt vim sententiæ suæ ipsis nominibus declaret. Non enim simpliciter tabernaculum

Rom. 5.

2. Cor. 5.

corpus vocauit, sed indicat nobis vitam hanc præsentem temporalem, & declarat quomodo commutanda sit in meliorem: quasi dicat, Quid ingemiscis & lachrymaris, dilecte, quod verberibus pulsaris, quod ab hominum cœtu expelleris, quod in carcerem intruderis? Quid luges afflictiones illas particulares, cum pro perfecta corporis solutione orare debeas? imò non simpliciter corporis, sed corruptionis in corpore? Nam ut ostendat, quod particulares illæ afflictiones non solum contristare nos non debeant, sed & latificare: monstrat, quod precemur & operemur vniuersalem et postremam consummationem, dissolutionem, inquam, per mortem. Sic enim dicit: Etenim in hoc ingemiscimus, desiderantes ut domicilium nostrum cœlitus superinduiatur. Domum autem tabernaculi, corpus dicit: rem vnam duobus nominibus explicando. Vel domum tabernaculi vocat domum in quibus habitamus, ciuitates, & figuram præsentis vite. Et non simpliciter dixit, scio: sed, scimus: & auditorum quoque sententiam assumptis, dicens: Non de rebus ambiguus disputo, non de his quæ nesciuntur, sed de his de quibus iam pridè edocti estis, credentes in resurrectionem Iesu Christi: et ob hoc tabernacula vocamus corpora eorum, qui hinc decedunt. Vide autem quomodo & verbo appositè sit vsus. Non dixit occisum est, vel disparuit, sed dissolutum est: quo declarauit, quod dissoluitur, ut resurgat fulgidius, ut inueniatur clarior: sicut etiam labores & præmia conferebat à qualitate, quantitate & tempore. Ita & hic facit, corpus deciduum, tabernaculi, quod autem resurgit, domum nomine vocat: & non simpliciter domum, sed æternam, sed cœlestem: excellentiam eius tam à tempore, quam à loco subindicans. Hæc enim terrestris est, illa cœlestis: hæc temporalis, illa æterna. Et nunc quidem opus nostro corporis domicilio propter carnis infirmitatem, tunc vero idem & corpus erit, & domiciliū: neque tecto, neque ullis velamentis habens opus, pro omnibus his cōtētū suū ipsius incorruptibilitate.

bilitate. Postea indicando eminentiam bonorum nobis repositum, dicit: Etenim in hoc ingemiscimus. Quibus eos ad suam philosophiam trahere vult, & suę possessionis facere participes. Etenim in hac parte ingemiscimus, desiderantes domicilium nostrum è cœlo superindui. non dixit simpliciter, indui: sed superindui. Siquidem & indui non inueniamur nudi. Et licet appareat obscurū esse, quod dictum est: sit tamen manifestius per ea quæ subduntur. Etenim qui sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exui, sed superindui. Vide quomodo seipsum non arguit, neque vocat domum hoc corpus, sed tabernaculum dicit, eo quod nolumus exui, sed superindui. Hic importune flagellat criminosos naturam corporis, & accusantes carnem nostram. Quia enim dixit, quod ingemiscimus, & exui nolumus: ut ne putes quod corpus quasi malum aliquid, & causam malitiæ, inimicum, & hostem fugiat, audi quomodo suspicionem excludit. Primum cum dicit, Ingemiscimus grauati, eo quod nolumus exui, sed superindui. Quod autem dixit hoc est, non carnem volo deponere, sed corruptionem: non corpus sed mortem. Aliud est corpus, aliud mors: & aliud corpus, aliud corruptio: neque corruptio corpus est, & corruptibile quidem corpus est, non autem corruptio corpus. Nam corpus opus est dei, corruptio autem & mors à peccato inuectæ sunt. Igitur ait, id quod alienum est exuere volo, non quod proprium. Alienum autem est, non corpus, sed corruptio. Et propter hoc ait, eo quod nolumus exui, hoc est, auferri corpus, sed superindui in corpore incorruptionem. Corpus medio se modo habet inter corruptionem & incorruptionem. Degustat hic corruptionem, & alibi degustat incorruptionem: abiicit quod accepit à peccato, & possidet quod dedit dei gratia. Ut discas quod exuere, non de corpore dicit, sed de corruptione & morte: audi ex his quæ mox subiiciuntur. Nam postquā dixit, nolumus exui: sed superindui: non dixit, quod absorbeatur corpus ab incorporeis.

tate, sed quid? sed vt absorbeat mortalitas a vita, hoc est, vt euanescat, vt aboleatur: ita abolitionem non corporis vocat, sed corruptionis & mortis. Ad ueniens enim vita nō corpus abolet & absomit, sed mortem & corruptionem quæ illud inuaserant. Genitus ergo ille, non propter corpus est, sed propter corruptionem & mortem, quæ illi inest. Etenim corpus graue est & onerosum, ac molestum: non secundum suam naturam, sed secundum mortalitatem, quæ postea illi superuenit: non vt corpus, sed vt corruptibile. Tanta enim eius est generositas, vt dignitatem suam picturis quibusdam expresserit. Nam apostolorum umbræ incorporeas expulerunt virtutes: ite cinis & puluis eorum, & amacula, quæ illorum adhaerant corporibus, morbos fugarunt, sanitatemque contulerunt. Nihil ergo mihi de phlegmate, & cholera, & sudore, & sordibus, ac aliis dixeris, quæ corporis accusatores narrant, neque enim ex natura corporis hæc fuerunt, sed a posteriore corruptione inuicta sunt. Nam si, quæ sit eius natura, addiscere uoles, considera membrorum omnium formationem, figuram, operationes, mutuaque concordiam, & uiam de ciuitate illam optimis legibus gubernatam, non nisi sapientes habere ciues, uidebis diligentem membrorum inter se administrationem. Sin sursum deorsum, obiterque hæc prætercurris, profecto horres solam passibilitatem, & corruptibilitatem, quauis nec hic nobis desit responsio. Nam quod hinc humano generi non solum nihil damni, sed etiam plurimum commodi acceperit, inde colliquefcit: sancti enim omnes in corpore uiuentes, declararunt, quam gubernarint sensus suos, nullo per eos, quantum ad uirtutis cursum attinet, affectu incommodo. Quin & alij qui modicriter uirtutem colunt, attendentes corporis imbecillitatem, minus in præuaricationibus suis progressi sunt. Cum enim homines nonnulli etiam mortali, & patibili hoc corpusculo circumdati, æquales se deo esse sibi uisi sint, & ob hoc tanta se gloria obseruari curauerint; qua non stultitia decepti cessent, si non

si non passioni corruptionisque obnoxium corpus, ut pote certum infirmitatis suæ indicium sortiti fuissent? Quia ergo corpus obstat impietati, quæ summa est malitia, & sanctis præstat, ut animæ fortitudinem declarent: quam ueniam consequentur hi qui ipsum accusant, & malum clamant? Non enim talia de ipso dicenda. Insuper & hinc nobis ad Dei notitiam patet uia. Si enim inuisibilia eius, quæ a conditione mundi in facturis considerata conspiciuntur, & fides ex auditu est: satis manifestum, quod per oculos & aures manuducitur anima, ut agnoscat Deum qui illam fecit. Idcirco istucipsum Paulus amat & clamat, ac dicit: Nolo illud exui, sed superindui & immortalitatem. Quo pacto autem potest resurgere corpus, si corruptionis immune? At cum dei potentia operatur, quo pacto non eueniet? Sed quid de Deo, inquam? Te ipsum fecit Deus, ut resurrectionis esses opifex, id quod patet in seminibus, artibus, materiisque metallorum. Etenim semina nisi prius moriantur, & putrescant, & corrumpantur, non pariunt aristas. Sicut igitur qui uidet ibi granum quod corrumpitur & dissoluitur, non dubitat de resurrectione, sed certissimam demonstrationem facit. Nam si ita maneret, & non corrumpetur, uel dissolueretur, certum quod nunquam resurgeret. Sic cogita & de corpore tuo, cum uides corruptionem, tunc potissimum de resurrectione philosophare. Nam mors nihil aliud est, quam plena corruptionis consumptio. Neque enim mors simpliciter corpus, sed corruptionem corporis absomit. Hoc etiam in metallorum materiis uides euenire. Rudem enim glebam in qua aurum, accipiunt eius artis gnari, & in conflatorium mittunt, faciunt aurum circūponendo stannum & aliam materiam, & aurum non proferunt, donec purum excoquatur. Iam si tantum potest ignis potentia, cur non & diuina? dic quaeso, an non multo magis potest? Et quis mentis compos de his dubitaret? Cogita quo modo te a principio fecit, nec erit quod de resurrectione ambigas.

Rom. 1.

1. Cor. 15

Non.

Nōne terram accepit, & formauit: tametsi operosius videatur, formari ē terra carnē, & venas, & cutem, & ossa, & neruos, & arterias, & instrumentalia, & simplicia corpora, oculos, aures, nares, pedes, manus, & vnicuique horum tam propriā quam communem inde operationem, quā corruptibilia facta, efficere incorruptibilia? An non vides, quomodo vniformis quidem terra, corpus autem multiforme & varium, nempe in operationibus, coloribus, figuratione, essentiis, & aliis omnibus? Dic igitur, quid ita de futuris dubitas? Et quid opus est dicere de corporibus? dic mihi quomodo fecerit virtutes immēsas, populos cōlestes, angelos, superioraq; his agminas? dic oro modum quo fecit? Hic nihil dicere potēs, quā quod sola voluntas ad hęc suffecerit. Cāterum qui tot incorporeos formauit exercitus. hominis corpus dispersum renouare iterum, & in maiorem prouehere dignitatem nequit? Et quis sic insensatus est, qui de his dubitet & resurrectionem fore inficias eat? Ad hęc, si non resurgit corpus, non resurgit homo. Homo enim non est anima sola, sed corpus & anima. Si ergo anima sola resurget, dimidium animal resurget, & ita non integrum. Sed & de anima non propriē dicitur resurrectio. Resurrectio enim eius est quod cecidit, & quod dissolutum est. Anima autem non dissoluitur, sed corpus. Quid ergo id est, quod ait: Siquidem induti nō nudi inueniamur? Sacramētum magnum & ineffabile nobis ibi adumbratur. Quale autem hoc? nempe id quod & in epistola ad Corinthios dicit: Omnes quidem resurgemus, vnusquisque autem in suo ordine. Quid autē est, quod hic dicitur? Hoc videlicet quod Gregorius, & Iudæus, & hæreticus, & omnis homo qui venit in hunc mundum, in hac nostra resurrectione erit: & hoc est quod manifestat, dicens: Omnes quidem non dormiemus, omnes autem non immutabimur, in atomo, in momento oculi, in illa vltima tuba. Quia ergo communis est omnibus resurrectio, & piis & impiis, & bonis & malis hominibus, vt
ne pue

1. Cor. 5.

2. Cor. 15

ne putes iniustum quoddam fieri iudicium, ne dicas ad te ipsum, Quidnam hoc est? ego, qui multo studio & labore & in miseria vixi, resurgo, & Græcus, & impius, & idololatra, & qui ignorat Christum, etiā ipse resurgit, & simili honore mecum fruitur. Vt ne talia dicens conturberis, audi quid dicit, Siquidem induti nō nudi inueniamur. Et quomodo dicit, qui indutus est incorruptionem & immortalitatem, vt inueniatur nudus? Videlicet si gloria priuamur, & fiducia ad Deum destituimur. Etenim peccatorum quoque corpora incorruptibilia resurgunt, & immortalia: sed hic honor fomentum et viaticum ipsis erunt suppliciorum & ultionis: incorruptibilia enim resurgunt, vt semper vrantur. Nam cum ille ignis sit inextinguibilis, opus est illis corporibus, quæ & ipsa nunquam consumantur. Eapropter dicit: Siquidem & induti, non nudi inueniamur. Non enim hoc solum est quod queritur, vt resurgamus, & immortalitatem induamus: sed vt cum surrexerimus, induti fuerimus immortalitatem, non inueniamur nudi à gloria, fiduciaque erga Deum, neque igni illi tradamur. & ob hoc dicit: Siquidem & induti, nudi non inueniamur. Post hęc iterum fide dignum de resurrectione sermonem habet: & cum dixit, futurum quod absorbeatur mortale hoc à vita, adiicit, Qui autem nos fecit ad hoc ipsum Deus à principio, propter hoc hominem formauit dicit, vt nō pereat, sed vt ad incorruptionem pergat. Ita vt quando mortē permisit, hoc ipsam consilio permiserit, vt ultione prudentior factus homo et melior, possit denuo ad immortalitatem reduci. Ratum atque firmū hoc consilium, & hęc sententia ab initio apud Deum, atque hac ratione primum hominem formauit, idque statim nobis ex procemiis ipsis declarauit. Nisi enim voluisset nobis resurrectionis ianuas aperire, non permisisset Abelem omni virtute præditum, factum sibi amicum, quæ passus est pati. Nunc autem nobis demonstratum est, quod ad aliam vitam pergamus, & aliud quoddam seculum iustis relictum est,

2. Cor. 5.

est, in quo coronas & retributiones sibi repositas accipiant. Hinc est quod permittit, ut is qui primū hic iuste vixit, laborum suorum mercedes hic non accipiat: sed hinc abiens, clamet per ea quæ hic passus est, & ad omnes dicat: Post hanc vitam est retributio aliqua, & merces, & remuneratio. Propterea etiam Enoch transfuit, & Eliam rapuit, docens per eos resurrectionis materiam. Et sufficit ad argumentum copiam sola cōditoris potentia: at si quis est infirmior, & aliam insuper demonstrationem habere vult, & pignus futuræ resurrectionis, etiam idipsum nobis Deus magna liberalitate dedit, spiritus scilicet gratiam. Quocirca cum Paulus de resurrectione sermonem habuisset fidelissimum, de Christi resurrectione, eo quod Deus eius autor esset, adducit & hoc tertium: Et arrabonem vobis dedit, non auri nec argenti, sed arrabonem spiritus. Arrabonem autem pars est totius, & de toto fides. Nam sicut in conuiuiis, qui acceperit arrabonem, fidem habet, & securus est de toto reliquo: ita & tu cum acceperis arrabonem spiritus, dona inquam, non iam dubitare debes de cæteris bonis tibi repositis. Qui enim excitauit mortuos, curauit cæcos, dæmones expulit, leprosos mundauit, morbos emendauit, mortem soluit, & tanta ac talia potens est facere, & tu incredulus es, tu in fragili & mortali corpore, quam assequeris veniam, de resurrectione dubitans? Si enim cum nondū resurrectionis tempus aduenit, sed cum adhuc certatur, tantas reddit tibi coronas Deus: cogita, quanta suo tempore honorum braua daturus sit. At si quis dicat, sed non videmus hæc signa nūc fieri, neque nobis tanta virtus concredita est: illud responderim quod nihil differt, siue nunc, siue olim hæc facta sint. Nam quæ prius ab apostolis sunt facta, testantur per omnem orbem ecclesiæ, & populi, & ciuitates, & gentes, ad quas idiotæ piscatores peruenerunt. Neque enim toti orbi præualuissent illiterati, & inopes, & pauperes, & viles, nisi miraculis adiuti. Verum nec tu gratiæ spiritus factus

es ex

es expers. Etiamnum multa sunt donationis illius symbola, atque his quæ enumerata multo maiora, & magis admiranda. Non enim æquale est, corpus mortuum & animam a peccatis occisam ab interitu liberare, quod per baptismum fit. Non æquale est pellere morbum carnis, & abiicere pondus animæ. Non est æquale oculum cæcatum restituere, & animam obtenebratam illustrare. Nisi enim esset arrabonem spiritus & nunc, neque baptismum adhibitum esset, neque peccatorum remissio, neque iustitia et sanctificatio facta esset, neque adoptionem filiorum dei accepissemus, neque percepissemus mysteria. Corpus enim & sanguis mysticus non sunt absque spiritus gratia. Neque sacerdotes habuissemus, neque has ordinationes sine tali visitatione fieri possibile. Sed multa possemus dicere gratiæ spiritus symbola, & quod etiam tu spiritus arrabonem habes, & mortem animæ pellis, cæcitatemque cogitationum, & vitæ exuis immundiciem. Ne igitur dubitemus de futuris, præsertim cum talia acceperimus pignora, sed vndequaque de resurrectione sermonem solidum colligentes, vitam tantis dogmatis dignam exhibeamus, ut & assequamur hic bona incorruptibilia, quæ sermonem ac mentem humanam transcendunt. Quæ omnibus concedat, gratia & misericordia sua Dominus noster Iesus Christus, per quem, & cum quo patri sit gloria, &c.

DE RESURRECTIONE,

Sermo II.

DE resurrectione domini nostri Iesu Christi, quantum valemus lingua humillima vestre dilectioni narrabimus. Deponentes lugubre moeroris pallium, accipiamus lætitiæ indumentum, cum de resurgētis vita gaudemus. Testantur elementa rediuiua, quæ erant funereo tegmine iam sepulta. Ad exequias dñi relictis cursibus suis obsequio famulante migrauerant, nunc nobiscum lætantur, quia nobiscum resurrexisset dominum profitentur.

Pro

Propter laborem vigiliarum breui sermone percurrimus euangelium. Maria festinat ad tumultum. Maria, non mater domini, quæ virgo genuit, & post partum virgo permanfit, sed aliam Mariam nominamus, quæ fugientibus apostolis, ad sepulchrum domini sola peruenit. Apparuit ei saluator rediens ab inferis, victor, de diabolo triumphator. Luget animæ miserorum, quæ non meruistis post tartari carcerem superos reuidere. Apparuit ergo mulieri. Oportuit enim obuiari sponsam sponso, ecclesiam Christo, redemptori captiuam, domino famulam, creaturam creatori. Adhuc illa carnis nebula caligabat, & hebetem corporis cecitatem gerebat in mente, vt non agnosceret quem nouerat, non aspiceret quem videbat, nō crederet, cui crediderat. Mox redita est sanitas mentis, fugatæ sunt tenebræ fallitatis. Vade, inquit, dic fratribus meis. Non dixit, dic errantibus, dic fugitiuis, dic latentibus, dic negantibus, sed dic, inquit, fratribus meis. Plures namq; Marias fratres charissimi fuisse, quis ambigat, quæ qualitate meritorum post resurrectionem dominum meruerunt videre? Vna deniq; cum vnguento prima sabbati, alia sine vnguento vespere sabbati venisse ad sepulchrum domini designantur. Sed hæc adnititur pedes domini tenere: illa tangere prohibetur. Hæc discipulis nunciavit dominum resurrexisse. Illa existimans furto sublatum esse congemit. Illi in gloria sua Christus occurrit, hæc adhuc dominum cum mortuis querit. Nec immerito tangere prohibetur, quæ viuētem cum mortuis requirebat. O admirabilis bonitas saluatoris: appellat fratres, quos nouerat negatores. Perrexit mulier, nunciat Apostolis Dominum resurrexisse. Soluite captiui vincula tarditatis, redite ad dominum, redite ad magistrum: quia mulier nunciat, nō videatur indecorū. Thomas vnus de discipulis ambiguae mentis incredulus, de resurrectione dubius, & penè perfidiae laqueo suffocatus, aspicit Christum corpore vestitum, quod fuerat passione nudatum. Ipse ex in-

Ioan. 20

tēgris genitalibus virginis, membra infantis eduxit, qui clausis ianuis iuuenem introduxit. Expauit Apostolus culpam suam, & confessionis pœnitentiā publicauit. Veni, inquit dominus, range vestigia vulnerum meorum, festina curiose, festina perfide, vt vulnera tua vulneribus sanentur: & mens tua sacra perfidiae iaculis, indulgentiæ medicamento curretur. Thomas reus, a quo fuerat dominus offensus, prostratus pedibus saluatoris, lamentabiles gemitus fudit: Dominus meus, ait, & Deus meus. Sed & mitissimus Christus confitentem non contempsit: nolo, inquit, sis incredulus, sed fidelis. Bona est pœnitentia fratres, si tarda non fuerit: & si fuerit sera, in opere videatur esse perfecta. Facilius cognoscimus veniam creatoris, quā pœnitentiam peccatoris.

DE RESVRRECTIONE SERMO. III.

Post custodias sæuas & vincula dura, post illusiones & verbera, post aceti et fellis pocula mixta, post supplicia crucis & vulnera, postremo post ipsam mortem & inferos: surrexit de suo funere caro noua, rediuiua phœnicis, quā vltimus sol & cinnama coxerant pieratis. Redit ab occiduo orbe latens vita, & in monte salus seruata resurgit, pulchrior reditura post funus. Quid cœnam illam liberalem cōmemorem, vbi tingeat discipulus mendax digitum? Edebat cum pane cœdem, & sorbebat cum sanguine portionem. O crudele proditoris conuiuium, rogo, quibus oculis aspiciebat, quem subdente premebat? Parricida pariter & conuiua vendidit argento Dominum, fecit de magistro ferale cōmercium. Accepit aurum, & perdidit Deum: Ipse autem Iudas inter epulas carnifex, inter nectareos cibos amarus vipeream cruentat animam, & cæcum alit sub pectore vulnus. Accepit mox a Christo buccellam, quā male sibi conscia mens ferre non potuit. Cucurrit ad Iudæos. Pensat in precio mortē suam, qui dum alienum sanguinem vendit, proprio

X F. laqueo

Iaqueo disperit. Ecce traditur Christus, ducitur, ecce flagellatur, ecce suspenditur. Quid tibi profuit o Iuda, vt mortem alienam tuo sanguine mercareris? Christus rediit ab inferis, & tu in poena torqueris. Illi nihil nocuisti, tu vero corpus simul & animam perdidisti. Cur Iudæa ferox, quem occideres, cōparasti? Si seruares tibi quod emerat, nō perderes quod habebas. Tollis de innocente consilium, ducis sicut ouem ad gladium, cruentas membra, diuidis vestimenta. Quid lucri inuenisti, quia sic scāuisti? Ecce Christus ex Oceano mortis, tanquam roseum iubar ascendit, & super te funerea caligo permanfit. Aspicce solem nostrum radiare. Vbi est quod dudum figebas in cruce? Spinas etiam capiti eius, & coronam de vepribus texuisti, acetum quoq; amaro felle propinasti cōmixtum. Ille tamen accepit, non quod biberet, sed quod potius reprobareret: deniq; gustauit merum tuum, & amputauit fructum tuum. Ego, inquit, plantavi te vineam fructiferam totam. Quo modo conuersa es in amaritudinē vitis alienæ? Suffulsi, vt faceret vvas, fecit autem spinas. Ruit subito nox medio die, & mortem Domini omnis creatura, ne videret, effugit. Texit faciem suam lugubri nube omne cœlum, & torus orbis tenebris obuolutus oculauit vultū suū ne videret in cruce dominū suū. Elementa ipsa turbantur & rugiūt, saxa rumpuntur, sepulchra patefcunt, mortui reuisiunt. Factum est in terra chaos, timet omnis natura periculum, & Iudæa perficit parricidiū. Vnus erat latro & corpore & mente proximus, alter alteri quidem vicinus, sed multum corde diuisus. Pendebat Christus in medio, & tanquam rex fulgebat in throno. Constebatur vnus & honorificabat, alter incredulus blasphemabat. Iudex modo dictat vni sententiam, alteri porrigit indulgentiam. O mira rerum conuersio, latro credit, & Iudæa fremit. Fecit latro de cruce impetratum, & intrauit paradysum rhomphæa flammea circumdandum: Iudæa vero amisit lumen, quando perdidit Solem, sicut scriptum est: Supercecidit ignis, &

Psal. 57.

non

non viderunt Solem. O violentum latronem, o aratificiosæ effractionis vim. Ipsum clauicularium tenuit, & per ipsum ad paradysi interiora peruenit. Ecce surrexit hodie Christus, & post supplicia multa illæso corpore coruscavit. Non eum vmbrosa vorago, non ærea claustra, non indomabilis mors morte oppressit. Diræ cessere formæ, impetratumq; omne succubuit. Non ibi præsentē Christo vltices flammæ, non sæua supplicia resonabant. Gemitus ille tristis, omnisq; luctuosus clangor obstupuit: captiuorum dirupta sunt vincula: nox ipsa, infernusq; resplenduit. Vomuerunt anfractus cauernarum captiuos, & animas lapsorum iam tenues antra cæca de suis custodiis laxauerunt. Ceciderunt ferales illæ cruentæ manus, atque rubiginosi tortores viso domino tremuerunt. Coeperunt sentire quod fecerant, & suis se poenis carnisicina torquebat. Mox resolutos populos reducit Christus in lucem, alloquitur faucios, reficit fatigatos: O mea quondam, inquit, creatura, o opusficium meum: num te ea sorte condideram, vt in has plagas & in hæc exitia peruenires? Paradysum tibi paraueram, non infernum. Delicias præparavi, vitæque beatam, non mortem, constitui. Ecce quo te perduxī, & huc me descendere compulisti, vt paululum de maiestate humilis ad hunc carcerem hucusque venirem. Dum ergo te de his tenebris & tormentis liberarem, iudicem me esse tua culpa fecit: vt te ita derelinquerem, necessitas delicti tui compulit. Quid agerem iustus, nisi damnaretur iniustus? Si te per potentiam eriperem, iustitiam vtique amissem. Coactus sum amore tui pugnare cum aduersario tuo. Sustinui angustias vteri virginalis, accepi sortem tuam, auspiciatus sum infantiam, iacui in præsepio: fleui, dormiui, creui, esuriam sitimque sustinui. Quæ fuit, rogo, tanta cupiditas pomi, vt meorum præceptorum obliti, inter ipsa primordia periretis? Debui quidem ingratos æternis donare supplicis

pliciis: sed fateor, vicit me pietas. Non angelum mihi, sed ego ipse propter te descendi. Permissi me occidi, & sic ad istos inferos veni. Exite nunc vincti, exurgite miseri, respirate captiui. Ecce vobis ignota lux fugeo, ecce rores infundo, ecce nodos omnes catenasque dirumpo. Ecce tartareasque sedes, noctemque profundam, foetidumque chaos extermino. Sufficiant exactae poenae. Fouebit vos semper maiestas mea, cum in caelo fuerit caro mea.

DE RESVRRECTIONE, SERMO IIII.

Domini resurrectio induxit mundo laetitiam. Quanto fulget in aspectu, tanto feruet in affectu. Vetus homo migravit, nouus aduenit. Prauaricatio Adae confusa est, cum nobis gratia Christi donata est. Dudum catena erroris trahebat animas miserorum, nunc charitatis vinculum redemptos ducit ad caelum. Erubuit diabolus in furoribus suis. Christus occiditur, et mundus ab erroribus liberatur. Christus resurgit, & hostis euauit. Miracula virtutum apparuerunt, ut homines perfidi confunderentur, & ut perditionem redimerentur. Quatum moeret luctibus synagoga Iudaorum, tantum iucundatur ecclesia Christianorum. Triumphamus in Christo, qui nobis donauit misericordiae medicinam, dum per lignum tribuit trophaea gloriosa. Iudas vendidit dominum suum, Petrus negauit magistrum, latro confitetur Christum: Iudas desperauit, Petrus tirubauit, latro paradysum meruit. Inter traditorem, mercatoremque sanguinis Christi, & negatorem magistri, & confessionem latronis, signaculum meruimus redemptoris. Sufficiant charitati vestrae, quae pro eruditionibus animarum dedit dominus Deus.

DE RESVRRECTIONE, SERMO V.

Fratres, quam pretiosa & grata hodie ecclesia nobis inclaruit: & totius anni diebus alacrior dies hodierna refulsit, non de visitatis Solis curculis illuminata praclarior, sed de lumine agni resurgentis illustrata sublimius. Hodie enim sol

sol iustitiae Christus ascendit euangelizatis sanctorum animis, ab inferis eleuans secum corpora sanctorum, tanquam chorus syderum spiritualium. Enituit Hierusalem, in qua visi sunt resurgentes: enitescit ecclesia, in qua praefulgent renascentes. Et illi testes, & isti testes. Solis resurgentis illi testes, Solis in aqua & spiritu baptizantis isti testes. Et ideo pulsemus citharam David, canentis: Hic est dies, quem fecit dominus, exultemus & iucundemur in eo. Contemplemur hunc diem, qualem noctem habuerit genitricem. Nox plane haec coelum luminaribus imitatur, imò vero hac ipsa nocte coelum terrae collatantur. Nox bonae parturitionis, nox sanctae regenerationis, geminum noctis huius video vterum: quia & geminum agnosco partum. Commouit tunc nox ista vterum parturiendo corpora resurgentium: commouet nunc vuluam suam renouando animas innocentium, nox de qua dicitur: Et nox tanquam dies illuminabitur. Ab ipsa est dies, quae fecit dominus, dies dominicus: Alii diem panis, alii dicunt diem lucis. De hac tripartita diei nuncupatione, producamus gaudiorum tubae clangorem. Dies dominicus, dies, in qua, regalis, in quo imperator ascendit ab inferis. Hesternus die agonizabamur tanquam sperantes regem, hodie laetemur suscipientes imperatorem. Et ideo hesternus dies non fuit ieiunationis, sed expectationis. Nunquam aliquis sensit ieiunii laborem, sed omnes tanquam sibi parabant laeti refectionem. Quemadmodum si iudex speratur ad patriam rediturus, nonne totius ordinis viri principes ciuitatis, dum meditantur cantica in occursum iudicis venientis, longius per momenta portis procedunt: & dum sperant, ieiunant: dum ieiunant, refectionem parant. Sic hesternus, veluti in expectatione iudicis salutaris, agonizabamur parando, sed delectabamur ieiunando. Suscepimus regem, & rescimur per gratiam salutarem. Et recte dies dicitur panis, quia in eo nouimus panem resurrectionis coelestis. Hodie enim processit

Psal. 117

Psal. 138

Psal. 147

panis in veritate, qui sicut crystallum mittebatur de nubibus prophetiæ. Clamat enim Dauid in voce Psalmi, dicens: Qui emittit crystallum suum, sicut frusta panis. De ore enim prophetarum, tanquam de nubibus sanctis descendebant niues, descendebat ros in vellus, quasi in crystallum spirituale: ut per frusta panis consumptæ prophetiæ, integrum sacramenti conficerent panem. Splendebat elapsa crystallus de ore prophetantium, & salutare panificabatur nobis verbum crystallica prophetiæ fermentatione firmatū. Desinit ita crystallus prophetiæ, quia paratū nos gustauimus panē. Et gustando ipsum panem, non sicut Adam vidimus propriam nuditatē, quando nuditas nostra tecta est per huius diei claritatem. Et recte dies dicitur lucis, in quo fugerunt tenebræ cæcitatē. Exclamauerunt qui erant in tenebris, quia lumen viderunt magnum: & qui erant in regione umbræ mortis, lux orta est eis. Latetur terra, quia vidit nouam lucem. Latentur angeli, quia donauit dominus peccatoribus claritatem. Contremuerunt inferi, insolitum sustinendo splendorem: sicq; incuruatum est omne genu Christo domino cælestium, & terrestrium, & infernorum. Omnia ergo nobiscum hodie contriungunt. Angelorum apparitio festa nobiscū solennia concelebrat. Archangeli, throni, virtutes, dominationes, cherubim, & seraphim lætitiæ choros ducunt, dum nos tractamus Paschæ mysterium. Imitemur hodie angelos splendore non vestium, sed canticorum. Ideo & nos cantemus cantilenam, cantantes cantica cælestia, quæ humana adhuc cantare non potest lingua. Ideo latentur celi, & exultet terra. Exulemus domino, sed in tremore, non remissa securitate: quia & beatus Ioannes præcursor exultauit in vtero matris, sed qui vinum non bibit, præcepto angelī Gabrielis. Nos autem quia infirmi sumus, sobriè bibamus, modum non excedamus, ut lætitia nostra cum moderatione nullam sentiat corporis tempestatem: sed per sobrietatis serenitatem, portum intremus

tremus salutarem. Accepimus ieiuniorū palmam. Festiuitatis non amittamus victoriam: quam nobis tribuat dominus Iesus Christus adiuvando, qui vicit in nobis patiēdo: ut digno carmine triumphemus cantantes, Vbi est mors victoria tua? Vbi est mors aculeus tuus? Vbi est inferne victoria tua, quia captiuata est captiuitas tua? Omnes canamus halleluia: & idcirco propter diei lætitiā, conuertamur ad Christi clementiam.

DE RESURRECTIONE,

Sermo VI.

Maria veniens ad Christi Domini monumentum, appellat dominum hortulanum: quia infantum plantaria floruerunt. Ecce lilia renatorum ornant altare dominicum, candidis turbis gaudiorum: ecce lilia noua de fonte plantata, quia isti sunt qui lauerunt stolas suas, & candidas eas fecerunt in sanguine agni, qui tollit peccata mundi. Ecce surrexit caro Christi, & flos campi de scrobe sepulchri: & apparuit in horto lilium conuallium, cum ad sepulchri nouam scrobem gaudiorum nuntii descendunt angelorum. Venit Maria sepulturæ portans aromata, & inuenit in sepulchro suauia resurrectionis vnguenta, non ut vngeret corpus dominicum, sed ut chrismate perfunderet capita renatorum. Venit ad monumentum, æstus mar clausum, & inuenit ad ianuam sepulchri vela pendētia linteorum. Dicunt ei angeli, Mulier, quid ploras? quem quæris? Iesum quæris intra petram, qui iam confregit mortis gehennam? Quid quæris Maria, plantatam vitem veram? Ecce de palmitibus mortuorum, paratur tibi in horto renouata vindemia. Non audiisti Prophetam dicentem: Filii tui sicut nouellæ oliuarum? Ecce sunt circa altare dominicum infantes per medium florescentes aquarum. Quid est ergo Maria? Quem quæris: Non est hic. Surrexit enim, sicut dixerat vobis: vide, aspice linteamina, nil est quod terreat.

Linteamina enim Christi, sepultura est peccati tui: unde extergas lachrymas luctus tui, & sudorem refrigeres desiderii tui. Videbis in paradiso, quem quæris in monumēto, accessit, recessit, profecit: quærebat inuenit. Aspicit & æstimat hortulanum: quia vere ab ipso suscepit noua plantaria renatorū. Domine, inquit, requiro à te edoce me. Et si æstimo hortulanum, non facio calumniam, dum requiro vitam meam. Si tu sustulisti dominum meum, indica vbi posuisti eum. Nunquid vidisti quem dilexit anima mea? Si tu es fur corporis domini mei, esto consolator luctus mei. Si tulisti eum, partiamur simul: & de te & de me gaudebit genus humanum. Si tulisti, non avaritia appetisti, sed misericordiam dilexisti. Tantum per te ostende locum, ego paro humeros meos, & tollo tecum. Stat hortulanus, & tacet. O verè hortulanus dominus Christus, qui leuauit plantaria de gehenna, quæ antiqua obruerat sepultura. O verè hortulanus, qui eradicauit mortem, & introduxit secum ad paradysum latronem. O hortulanus, vilis quidem specie, sed dulcis in voce. Iam simplex est horti ianua: nulla ibi de terrore custodia, ideo libenter interrogat secunda Maria. Suspicio, inquit, quia Iudæi tulerunt dominum meum, & nescio vbi posuerunt eum: sed quia te video, te interrogo, à te discere desidero quod requiro. Et dominus Mariæ dat vocem, & indicat veritatem: Labia iusti distillant melle, & obumbrantur vnguenta Mariæ. Quæ cum meliorem accepisset odorem, exclamauit in voce, Rabboni: quod interpretatur, magister. Et adorauit eum: & fundens lachrymas, & quærens tenere genua eius, dicit ad eam Iesus: Noli me tangere, nondum ascendi ad patrem meum: hoc est, iam fide viuus, spiritus te viuificat. Resurgit Christus à mortuis, credi debet, non tangi. Qui eius desiderant tenere genua, accedant ad eius altaria. Noli me tangere, necdum enim ascendi ad patrem meum. Et illa dixit, Domine, quare nō mihi permittis vt te tågām: vel simbriā vestimentorū tuorum

tuorum ego non debeo tangere, quam tangebant ægroti, & sanabantur? Tu in ligno pependisti, & in sepulchro iacuisti, tu paradysum reserasti. Admitte me ad hortum deliciarum tuarum. Sanasti Heuam, exilara Mariam: ostende mihi vitam tuam, lætifica me de vindemia tua. Et dominus, Vade, inquit, ad palmites meos apostolos, vt occurrant in Galilæa: et ibi tibi apparebit plena vindemia. Ecce igitur de Christo resurgente, & de sarmentis apostolicis triumphauit Galilæa. Ecce de domino & infantibus tanquam de vite, & palmitibus, hodie lætatur nostra mater catholica ecclesia.

DE RESURRECTIONE, SERMO VII.

Licet omnes solennitates, dilectissimi, quæ in ecclesiis pro dei honore celebrantur, sanctæ sint atq; venerabiles, tamen hodierna dominicæ resurrectionis dies, peculiarem festiuitatem habet. Ideo vtique quia omnes alij dies viuentium in se tantum continent gaudium: hæc etiam letitiam defunctorum. Communis est ergo infernis simul ac supernis ista festiuitas: quia resurgens dominus à mortuis, & illic festiuitatē dedit, vbi mortem vicit: & isthic vbi victor à morte remeauit. Et ideo bene Psalmista loquitur de hac peculiariter die, dicens: Hic est dies quem fecit dominus, exultemus et lætemur in eo. Prænuncians enim dominicam resurrectionem, non supernis tantū, sed & infernis, diem salutaris exultationis indixit. Descendente in tenebras inferorum caliginem dominus, etiam illic tunc absq; dubio dies splendidissimus fuit: vbi saluator illuxit, Vnde pulchrè Euangelista, qui modo lectus est. Et lux, inquit, in tenebris lucet: & tenebræ eam non comprehenderunt. Quia licet in tenebras dominus descenderit, tenebrarum tamen obscura non sensit. Tenuit in illo noctis horrore inuiolabile maiestatis suæ splendorem: luxit sempiternæ naturæ splendore, ac sic non lux à nocte, sed nox à luce superata est. Lætemur ergo dilectissimi & exultemus in domino: hodie enim nobis data est à domino lux sa-

Psal. 117.

Ioan. 1.

Psal. 111.

lutis secundū illud, quod idē Psalmista in cōsequen-
tibus ait: Deus dominus & illuxit nobis. Et quid
adhuc addidit: Cōstituite, inquit, diē solennē in con-
frequentationibus, vsq; ad cornu altaris. Completū
etiā hoc hodie in ecclesia dei video. Nam cū vsque
ad cornu altaris omnia religiosis conuentibus ple-
na sint: ipsam scripturā sanctæ ecclesię plenitudo cō-
pleuit. Dies ergo hic dilecti, dies est resurrectionis
& vitæ. Reddit eū per quadragesimā gratiore dele-
ctabilior fidei gratulatio: qua ad tristitiā reorū iū-
cti sunt dies remissionū: vt patientiā vtiq; statim re-
muneratio consequatur, secundū illud: Qui semināt
in lachrymis, in gaudio metent. Quicūque ergo se-
minastis in lachrymis, capite præmia exultationis.
Sciat se vnusquisq; , quo maiora seminauit semina
fletuum, maiores fructus capere gaudiorum. Specie-
es ergo futurarum beatitudinum iam in præsentia
bus continetur. Sicut enim nunc est relaxatio post
distinctionē, sic in futuro erit requies post laborem.
Vnde obsecro dilectissimi, cum vniuersam ecclesiā
am, præcipue tamē vos, qui in nouā salutē regenera-
ti candida indumenta sumpstistis, vt munus quod ac-
cepistis, purum immaculatūq; teneatis: vt nitore
vestri habitus etiā in conuersatione seruetis: tam cā-
dida sint corda vestra, quā vestimenta vestra. Au-
distis euangelistam dicentē hodie, quod quicūq; in
deum credunt, hi filij sunt dei. Dedit enim, inquit, fi-
lios dei fieri, his qui non ex sanguinibus, neq; ex vo-
luntate carnis, neq; ex voluntate viri, sed ex deo na-
ti sunt. Ergo & vos non estis nunc ex carnis conce-
ptu editi, sed ex deo patre generati. Superest vt con-
seruetis sanctæ vitæ conuersationē, sanctæ regenera-
tionis dignitatem, & vere iuxta id quod Apostolus
ait: Sicut modo geniti infantes rationabiles sine do-
lo lac concupiscite: vt in eo crescatis in salutem. Et
pax dei quæ superat omnem sensum, custodiat cor-
da & corpora vestra, per dominum nostrum Iesum
Christum, qui cum patre & spiritu sancto viuūt &
regnat in sæcula sæculorum, Amen.

Ioan. 1.

1. Pet. 2.

Philip. 4.

DE

DE RESVRRECTIONE, SERMO VIII.

Pascalis solennitas dilectissimi hodierna die
festiuitate concluditur: & ideo hodie etiā neo-
phytorum habitus commutatur, ita tamen vt
candor qui de habitu deponitur semper in cor-
de teneatur, in qua quidē re obtinenda primū id
nobis iam nunc agendum est dilectissimi: vt quia
quingagesimæ dies sunt, id est indulgentiæ & re-
missionis, ita nobis sanctorū dierum festiuitas aga-
tur, vt relaxatione corporum, puritas non corrumpatur
animatorum: sed potius abstinentes ab omni lu-
xu, ebrietate, lasciuiā, dantes operam sobriæ remissi-
oni, ac sanctæ sinceritati, id efficere tentemus: vt
quicquid non adipiscimur, mentiū puritate quæra-
mus: & sane debemus hoc nō vtilitati tantū nostræ
& salutis, sed etiā festiuitati ipsi ac tēpori. His enim
diebus dñs post resurrectionē videndū se apostolis
fuit, tenendum, amplectendum, perfrundūq; con-
cessit. Vnde cum solennitas quingagesimæ & ex
eo constet quod nunc dominus cum discipulis præ-
sens fuit: scire nos cōuenit, q; ita demū nos verē so-
lennes sumus, si solennitate sic vtimur, vt præsentē
deum habere mereamur. Quæris forte vnde id fieri,
aut quomodo possit, vt deus præsens sit: neq; te ad-
miratio rei huius ac magnitudo deterreat: actus tan-
tum nostros & conscientias cogitate: nam res hæc
in sola vitæ probitate consistit. Scitote, quod si vos
præsentia Dei iam dignos redditis, præsentem deū
iam habere cœpistis. Inuocantes se deus sequitur, &
trahit, & non repugnat. Sanctos diligit, flagitiosos
fugit. Nemo de possibilitate rei huius conqueratur.
Is enim præsentem dominum non habet, qui domi-
num abesse compellit. Nemo absentia Christi susti-
net, nisi qui præsentiam non requirit. Multi sequi pu-
tant, sed aliud est vere quærere, aliud præsumptio-
nem habere quærentis. Nonnulli enim ex fratribus
nostrorum numero dilectissimi, festiuos se esse du-
bitant, nisi gulæ, nisi ventri, nisi luxuriæ satisfecerint.
Dicendum nobis cū libertate est: Non est hoc
fratres

fratres festiuitatem colere dei, sed coinquinare. Vultis ergo scire quid sit hominem festiuum esse? Imitamini in aliquo illos, qui primi hac festiuitate visi sunt, dico sanctos dei: quorum semper fuerunt, vt legimus, dies sobrij, noctes pudicæ, sanctæ vigiliæ, sapor castus, actus probi, conuersatio honesta, vita sibi ex omni parte consentiens: neque illos sequamur, quorum, vt Apostolus ait, finis est interitus: quorum deus venter est, & gloria in confusione ipsorum, qui terrena sapiunt. Hi enim dilectissimi diuinis solennitatibus non interfunt. His sacræ diei festa non sapunt. Quamuis enim præsens esse videatur, re tamen abest, qui conuersatione disiunctus est. Horum letitia dilectissimi lachrymabilis: horum exultatio luctuosa, non placans dominum, sed exacerbans: quia quamlibet quis solennitatem pro honore diuino celebrare se credat, festiuitatem dei quæ in probis agit, iniurata est. Vultis scire me verum dicere, audite de hoc loquentem deum: Si attuleritis, inquit, similitudinem, vanum est: incensum abominatio est mihi. Neomenias vestras & sabbata vestra odit anima mea. O infelix, miserandaque perditio. Et quæ tandem alia re placeat deo potuerunt, cum ipsi diuini cultus latria displiceant? Quæ ergo his propiciandi reatus spes est: quibus propiciatio ipsa vertitur in reatum? Videtis ergo fratres quantum sit inter veram falsamque festiuitatem discriminis. Aliud siquidem honor, aliud contumelia. Aliud placeat deo, aliud offendere. Si vultis ergo vera solennitate uti, si veris gaudiis frui, gaudete, vt Apostolus ait. Sed gaudete in domino semper. Sicut enim quædam, vt scitis, sunt turpia gaudia: ita qui in domino vult gaudere, flagitiosa oportet gaudia non requirat. Et nolite, inquit, Apostolus, inebriari vino, in quo est luxuria, sed impleamini spiritu sancto, loquentes vobis ipsis, in hymnis & canticis spiritualibus, cantantes & psallentes in cordibus vestris domino. Hæc est firma mentium letitia & vera. Hæc exultatio sancta, hæc deo digna festiuitas. Sic plane solennes simus: sic in aliqua Apostolorum

Philip. 3.

Esa. 1.

Philip. 4.

Ephes. 5.

tum similitudine festa celebremus. Sic etiam illud Apostolicum munus assequamur, vt præsentem deum habere mereamur.

DE RESVRRECTIONE, SERMO IX.

Post dies octo iterum erant discipuli eius intus, & Thomas ille, qui tunc cum eis non fuerat, quando gaussi sunt discipuli viso domino: & qui referentibus postea discipulis dixerat, nisi videro fixuram clauorum, & mittam digitum meum in latus eius, non credam. Hoc ergo hodie, id est, octauo post resurrectionem die, cum discipulis reliquis posito, venit Iesus, ianuis clausis. Sic oportuit venire, vbi cor incredulitate clausum erat, fidei luce referandum. Non immerito ergo etiam octauus dies pari aut penè pari deuotione celebratur: quia ille celebratus est, a quo octauus iste numeratur. In illo enim resurrectio acta, in hoc confirmata est, nec minus lata atque tenebrosa hic incredulitatis ianua, quam illic inferni porta perumpitur. Venit ergo, inquit, Iesus, ianuis clausis. Est quod nos quoque cum Thoma dubitemus, nisi facta respiciamus autoris. Sed si deum esse, de quo loquimur, cogitemus: cui nihil inuitum, cui humanum quoque pectus peruium cõstemur: cuius hoc idem corpus clausis ostiis in ipsa statim salutatione, Pax vobis, conspicuum spectabatur discipulis: hæc si in dubia fide credimus, ab omni quæstionis scrupulo liberamur. Hanc ergo nobis fidem afferat, hanc à nobis reposcat, hanc in nobis inueniat, hanc relinquat. Deinde dicit Thomæ: Infer digitum tuum huc, & vide manus meas, & affer manum tuam, & mitte in latus meum, & noli esse incredulus sed fidelis. Non est meum, meos ludificare phantasmate, vanam imaginem visus si timet, veritatem corporis manus & digitus exploret. Potest fortasse aliqua oculos caligo decipere, palpatio corporalis verum corpus agnoscat. Spiritus, inquit, carnem & ossa non habet, sicut me videtis habere. Quod hostia clausa penetraui, sola est virtus diuini spiritus, non sola carnis substantia. Alioquin, quid profuit me suscepisse hominem, si piguit suscitasse?

Ioan. 20.

Luc. 24.

94 DE RESVRREC. SERMO IX.

tasse: Respondeamus ergo & nos, & fateamur cum Thoma id, quod miraculum diuinæ virtutis exposcit. *Tu dominus meus, & deus meus.* Nobis enim ille dubitauit, nobis explorauit, nobis credidit, nobis in illo dominus manus & lateris vulnera contrectanda permisit. *Dicit ei Iesus: Quia vidisti me, credidisti: beati qui non viderunt, & crediderunt.* Habemus igitur & firmitatē palpata credentiū, & beatitudinem
Ioan. 20. nō visa credentiū. Scripta sunt, inquit, vt credamus quia Iesus est Christus filius dei: & vt credentes vītā habeamus in nomine eius. De consequenti verō, quā modo audiuius, manifestatione eius, illud aduertisse sufficiet: q̄ qui nocte tota inuanū retia, arbi- trio suo missa indifferēter incerto latere detraxerūt, in verbo domini luce iam reddita, missa in dextrū latus plena traxerunt. Illud vero quod in hac eadem manifestatione, cū discipulis, sicut aliis etiam euangeliū locis ante passionem refertur, cibū sumpsit, suspicionem phantasie penitus auertit. Neq̄ enim post resurrectionē corpus illud sustentaculis ciborū indiguisse credendum est: quod iam maiestas sola vegetabat. Traxerūt ergo in terrā rete, plenū non promiscuis, sed magnis piscibus: ex quibus nullū proiceret electio. Quid autē significet tā sublimis ista piscatio, & quia non est scissum rete sequentia declarat. Sic si trahuntur retia, quæ in dei verbo ac voluntate mittuntur, captura magna est, scissura nulla. Illi piscatores erant, quibus saluator dixerat: Venite post me, & faciam vos fieri piscatores hominū. Quæ ergo istis hominum piscatoribus retia, nisi doctrina firmissima veritatis, quam mendaciū scissura nō violat? Monet me in istis piscatorū verbis contentiens alterius loci relatio. Nā simpliciter in passione dñi refertur tunica ipsius ab his, qui sibi vestimenta eius diuidebant, nō fuisse scissam. Ergo nec doctrina apostolica, quæ in his Apostolorum retibus figuratur, nec vestis dominica pati vnquā potest scissuræ vilius foeda dispendia. Vbiq̄ igitur aliqua doctrinæ scissura cōspicitur, ibi non potest dominica vestis,
 nec

DE ASCEN. DOMINI SERMO 95

nec magnorū, vt ait, piscium captura cognosci. Caute itaq̄ dilectissimi, scissa illa ab integritate catholica fidei hæreticorū dogmata. Dominū nisi integra vestis non capit, fideles domino non nisi integritatis captura constringat. Cauete dilectissimi: multæ enim scissuræ sunt, ne quis aliquando ad schismatum pannos ab huius vestis integritate desciscat. Multi fidelium in captiuitatē deueniunt, multi hereticos dominos sustinere coguntur. Sed si nō coguntur ad sacrificia, quid refert si coguntur ad sacrilegia? Sit ergo fidelibus etiā captiuitate corporis, fidei libera, priuata cōfessio. Hæc in singulis, & quod peius est, frequens familiaris est. Captiuitatis persecutio, si non desit fides, potest imputari martyrium, in dominum nostrum Iesum Christum, cui est cum patre & spiritu &c.

DE ASCENSIONE DOMINI SERMO.

Q Vando autem de cruce, nostra processit oratio, foris ciuitatē, solennitatē celebrauimus: & nunc de crucifixi ascensione tractamus, præclarum diē & omni lætitia coruscantē, fines ciuitatis egressi summa cum gratulatione celebramus. Et hoc non ad contumeliā ciuitatis, sed ad honorem obseruatur sanctorū, ne nos causa dissimulationis accusent dicentes, q̄ pro domino sensimus vniuersa tormenta, vexantiū manibus nostra vidimus ossa carne nudata, patientia nostra tortor cessit iratus, libenti animo pro Christo noster sanguis effusus est, decisa capita sunt pro eius gloria. Hæc omnia meruimus sustinere, nec mysteriorum arcana in nostris tabernaculis celebrantur. Ideo dilectissimi fratres hodie ad loca conuenimus beatorum, ad sanctorum habitacula festinamus, vt conuentus noster, ipsorum quoque præsentia clarior redderetur: non enim in hoc theatro martyres tantum præsent, sed & angelorum instantia locus decoratur. Nam et angeli præsunt: & si martyres videre desideres, si angelos cupis inspicere, aperi oculos fidei, & illud tibi theatrum facile demonstratur. Nam cum in omni
 aere

2. Cor. 11.

Gen. 48.

aëre angelorum multitudo versatur, multo magis in ecclesia, multo amplius hodierno die, quando eorū dominus ascendit in cœlum. Et vt scias quod angeli vbiq; versantur, audi quod Paulus femineo pudori prospiciens ait, Debent mulieres velamen habere supra caput, propter angelos. Et iterum Iacob: angelus, ait, qui liberauit me à iuuentute mea. Et illi qui cum apostolis erant, aiunt ad Herodem, Angelus ipsius est. Et Iacob, Vidi, inquit, castra angelorum. Et merito angelorum castra videbantur in terra. Nā sicut Imperatoris optimi prouisione vrbes omnes, vniuersæ ciuitates, castella singula, manu militari aduersus hostilem muniuntur aduentum, & omnia loca diligenter armantur, ne barbarica incursione deleantur: ita & deus, quoniam barbara & agrestis mente rabientes dæmones, ad pacis euerfionē vbiq; versantur, ad tutelam nostram constituit exercitus angelorum, vt eorum præsentia dæmonum confringatur audacia, et per eos nobis pacis gratia ministratur. Vides quod & angeli præsumt, consistunt martyres, & vbiq; nobis præparatur auxilia: quid igitur miserius illis est, qui conuentū istum splendidū derelinquunt? & quid vobis beatius, qui ad tantam solennitatem concurrere voluistis? Sed fortissima martyrum facta alio tempore declaremus, & ad propositum redeamus. Hodierna die dilectissimi fratres deo sumus mira reconciliatione sociati, hodierna die humanum genus cœlestem misericordiā meruisse cognoscitur, hodie vetus illud iurgium dissolutum est, sedatum pristinum bellum, hodie nobis pax miranda donata est, quæ nunquā sperabatur posse concedi: nam nulla spes erat deum humanæ velle reconciliari naturæ, non quia dominus inhumanus, sed quia feruus negligentia videbatur oppressus: nō quia crudelis dominus, sed quia contumax seruus est. Vis audire quod nostro vitio deus ad commotionem non prouocatus est, quod nostra culpa mātus dominus videtur iratus? disce singula, & rationem causæ cognosce, vt cū sedatum senseris bellū, iurgium

Gen. 6.

2. Cor. 5.

iurgii dissolutum, & humanum genus summo honore decoratū, diuinā gratiam misericordiamq; mereris, & perpetua deum benedictione sanctifices. Aliquādo deus de humani generis confusione cogitauit, & intantū eius ira processit, vt viros & fœminas, senes & iuuenes, feras & pecora lucis priuare disposuisset aspectū. Et audi diuinæ verba sententiæ: Delebo, inquit, hominem, quē feci, à facie terræ, & bestias & pecora: quoniam recogitavi, quia feci hominē. Et vt scias quia humana ei non fuit exosa natura, sed malitiæ nostræ ferebat horrorē: postq̃ dixit, delebo hominē quem feci à facie terræ, dixit ad hominem, Tempus omnis hominis venit ad me. Et si hominem haberet exosum, non loqueretur ad hominem, nec dignum eum suo sermone fecisset, nec diuinū eum percipere concessisset auditū. Sed vide Dei misericordiā. Hominem quadam satisfactione consolatur, & causas ei futurę calamitatis enarrat, nō vt homo causas discat, sed vt narrando aliis multos meliores efficiat. Quod dicebā, hoc est, intantum humanum genus pessime conuersabatur, vt ipsius terræ habitatione carere speraretur. Sed & nos qui & terra videbamur indigni, hodie eleuati sumus ad celū. Qui nec terrestria merebamur, cœlestē regnū meruimus possidere. Cœlorū transiimus fines, & ipsa sede regali decoramur. Et natura cuius causa Cherubin seruabat paradysum, à Cherubin summo cū honore suscepta est. Sed hoc mirabile quemadmodum factum est, videamus: & quemadmodū nos qui tantam offenderamus clementiam, vt & terrestribus priuaremur, excelsa tenuimus, & alta meruimus possidere, quemadmodum sedatum iurgium & illa videatur ira sublata. Disce quod non nostra deprecatione, qui eū offenderamus, sed postulatu eius, qui iustē fuerat nobis iratus, pax facta est. Pro Christo nāque, ait, legatione fungimur, tanquā deo rogante per nos. Quid hoc est? ipse rogat qui iniuriam passus est. Valde inquit, nam deus clemens est, & ipse tanquā pater misericors deprecatur. Et vide qui medius est,

98. DE ASCEN. DOMINI SERMO

qui reconciliator accessit. Non angelus, non archangelus, sed ipse filius deprecatur. Et sicut duobus iurgio separatis, unus in medio positus altercantium, litē discordiamq; dissoluit: ita & Christus fecit. Deus nobis iuste irascebatur, & contemnebamur iratum, & clementem dominum declinabamus, & se medium Christus ingressus, & sociavit utraq; naturā. Et nobis quod imminabat a patre supplicium, ipse sustinuit. Vis discere quod & inde supplicium, & ex hinc insultationem ipse sustinuit? Christus nos redemit de maledicto legis, factus pro nobis maledictum. Vides quod imminens cœleste supplicium ipse sustinuit: discere quod & terrestrem insultationem ipse toleravit, cum dixit, Opprobria insultantium ceciderunt super me. Vides quemadmodum sedavit iurgium, quemadmodum legem ipse dissoluit, nec ante discessit, sed multa fecit, multa sustinuit, ut inimicum reconciliaret, & hostem deo sociaret, & amicum faceret, qui multo tempore fuerat inimicus. Et horum omnium beneficiorum hodiernus dies materia fuit, & tantā primitias naturæ nostro deo dedit. Et sicut de campis segetibus decoratis si quis collectas spicas obtulerit deo, omnem campo benedictionem reportare perspicitur: sic & Christus per illud corpus fecit benedici nostram naturam. Sed cur non omnem naturam leuavit ad cœlum? Scilicet quia non videntur esse primitiæ, cum totum offertur, sed cum breue offertur. Breui enim oblatione totum benedicitur. Sed inquis, Si primitiæ sunt, primum factum hominem ad cœlum debuerat eleuare: Primitiæ namq; sunt, quod primum offertur. Primum quod pullulat, non est hoc primitiæ. Nam imbecillis fructus nullus est, sed fortis & validus ipse debet offerri. Quia igitur ille fructus peccato fuerat alligatus, & peccati crimine tenebatur: ideo non leuatus est, licet prior factus esse videatur, sed is qui postea factus est. Et ut discas quod ille fructus primitias facit, qui robustus & validus, & summa maturitate florescit, testimonium te diuina lectionis poterit edocere. Si intrabis in terrā quā dominus

*Psal. 68.
Rom. 15.*

Leuit. 19.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 99

dominus deus tuus tibi dabit, inquit Moses ad populum, & plantabis in ea omne lignum, quod facit fructum ad edendum, tribus annis depurgabis fructum eius, quarto vero anno fructus sanctus erit domino. Ergo si primitiæ sunt quod primo profertur, primi anni fructus domino debebamus offerre. Sed ille ait, tribus annis non purgabis fructum eius, sed dimittes illud: quia nondum arbor valida firmitate roboratur, nec fructus aliqua maturitate florescit: sed quartus, inquit, annus sanctus erit domino. Vide legis conditoris prudentiam, fructum primum nec manducari permittit, ne ante deum quisquā eum percipisse videatur: nec offerri concessit, ne deo immaturus offeratur: sed dimitte, inquit, quia primus est: nec offeras, quia oblationi nondum dignius est fructus, nec accipienti conuenit immaturus. Et hæc vobis dicta sunt propter corpus quod Christus obtulit: igitur nostræ naturæ primitias obtulit patri, & oblatum donum miratus est pater, quod & tanta dignitas offerebat, & quod offerebatur, nulla macula scedabatur. Nam & suis manibus suscepit oblatum, & suæ sedis fecit esse principem, & quod plus ad partem suā dexteræ collocavit. Cognoscamus quis est ille qui audiuit, Sede ad dexteram meā: quæ natura est cui deus dixit, Esto meæ particeps sedis? Illa natura est quæ audiuit, terra es, & in terram ibis. Non enim ad omnem gloriā cœlos transisse suffecerat, non cum angelis stare: sed cœlos transiit, supra Cherubin ascendit, ultra Seraphim eleuatur, nec ante stetit, nisi sedē dominicam meruisset. Vide quo spatio cœlum separatur a terrā, imò terra quanto ab inferis est, & ipsum cœlum quanto ab altiore cœlo separatur, & de altiore cœlo ad angelos quantum spatij est, ad superiores etiam potestates, ad ipsam quoque dominicam sedem. Per hæc omnia natura nostra eleuata est, ut homo qui loco tam humili tenebatur, ut descendere non posset ulterius, ad tam excelsam sedem eleuaretur, ut altius non posset ascendere. Et hæc ostendens Paulus dicebat: Qui descendit, ipse est qui ascendit. Et iterum;

Eph. 4.

100 DE ASCEN. DOMINI SERMO

iterum: Descendit ad inferiora terræ, ascendit super omnes cælos. Discite igitur qui ascendit, & quæ natura leuata est. In hoc enim cupio remorari sermonem, vt humani generis commemoratione diuinæ clementiam cum omni admiratione discamus, quæ summum honorem, magnamq; gloriam nostræ naturæ largita est. Terra & cinis eramus, sed hoc nostrum vitium, sed naturæ imbecillitas fuit, irrationabilibus insensatiores fuimus. Comparatus namq; est, ait, homo iumentis insipientibus, & similis factus est illis. Et peius est comparari, quàm nasci. Nā naturaliter non habere rationem tolerabile est, verū rationis decoratione decoratum, irrationabili naturæ comparari, voluntatis est crimen. Et quando audis, quod homo comparatus est iumentis: non arbitris, quod eum irrationabilibus similem voluit demonstrare, sed longe peiorem, non tantū quia homines facti ad irrationabilia ad maiorem clementiā properauimus: (Et hoc significans Esaïas dicebat: Cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui, Israel autē me non cognouit.) sed vt peiorem conuersationem erubescamus. Vbi enim abundauit peccatum, superabundabit & gratia. Vides quod iumentis irrationabiliores fuimus: cognouit bos possessorem suum, & asinus præsepium domini sui. Vis & auibus nos irrationabiliores inueniri? Turtur & hirundo, agri passeris agnouerunt tempora ingressus sui: populus vero meus non cognouit iudicia dei. Ecce iumentis, ecce auibus deteriora sentimus, & irrationabiliora cogitamus. Vis amplius nostram inuenire naturam? Formicarum nobis gesta narrauit, & earum nobis imitationem ostēdit. Vade namq; ad formicam, & piger, & amulare vias eius. Formicaru sumus facti discipuli, formicarum emulatione viuimus, formicarum conuersamur exemplis. Instantum amissimus humanæ naturæ consilium, instantum humane mentis aliena sentimus, qui ad similitudinem dei facti monstramur. Sed nō reus est ille qui fecit, sed nos qui contempsimus in imaginē

Psal. 48.

Esa. 1.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 101

gine perdurare. Sed quid de formicis dico? Lapidibus insensatiores facti sumus. Et hoc tibi valido testimonio monstrabo. Audite, ait Micheas, fundamenta terræ, quia iudicium domino contra populū suū. Quid ais? Contra homines tibi iudicium est, & testes terræ fundamenta, vt inter diuinū humanumq; iudicium audiant, iudices inuitantur? Valde, inquit, nam lapidibus homines insensatiores esse noscitur. Vides quod totius malitiæ fines excessimus? asinis & bubus irrationabiliores ostendimur, sensu volatiliū superamur, nec ipsis lapidibus comparamur, sed serpentium malignitates imitamur. Furor namq; ait, eorum ad similitudinem serpentis, venenū aspidum sub labiis eorum. Et quid de mutis animalibus loquimur, vbi etiam ipsius diaboli filij nuncupamur? Vos namq; ait, filij diaboli estis. Sed tamen nos qui sensum non habebamus, qui contumacia grauabamur, qui nec lapidibus cōparabamur, qui vincebamus ab omni natura, qui despecti videbamur, qui contemnebamur: & quemadmodū loquar ignoro, quo sermone vtar, quo verbo dicā reperire non possum: natura fragilis, natura contempta, & omnibus monstrata deterior, omnia vicit, omnia superauit, & omnibus hodierna die meruit excelsior reperiri. Hodie angeli vota diu desiderata receperunt: hodie archangeli, quod multo tempore cupiebant, inspicere valuerunt: naturam nostram ipsi in sede dominica immortalī gloria fulgentē peruerunt. Hoc enim affectabant angeli, hoc desiderabant archangeli, & si eos natura humana largito sibi honore superabat, attamē nostris beneficiis gratulātur: nā etiā nostris dolebant suppliciis. Et quando puniebamur, ipsi quoq; nimia tristitia tenebātur. Et Cherubin licet paradysum custodiebāt, tamē nostris suppliciis tristabātur. Et sicut cōseruus bonus, cū a domino custodiendū cōseruū susceperit, satisfacit quidē dominicæ iussioni: sed tamen poena cōserui nō mio dolore cōteritur, & seruitutis necessitate cōstrictus, animi nō respuit charitatem: Sic & Cherubin

Mich. 6.

Psal. 57.

Ioan. 5.

102 DE ASCEN. DOMINI SERMO

meruerunt quidem custodire paradisum, sed dolebant honorē custodiā. Et vt hoc facile possis aduertere, ex hominū affectione condiscere, quos conseruorū calamitates inspicimus condolere. Et si seruant homines charitatē, multo magis illā potestates nostris suppliciis commouentur. Nam & iusti dolebant peccatorū suppliciis, & licet merito pœna inferbatur, tamē dolores incitabat tristitia. Nā & Mo-

Exod. 32. ses post idolorū cæremoniā dicebat: Siquidem dimittis illis peccatū, dimitte: sin autē, & me dele de libro quem scripsisti. Quid hoc est? Contumaciam vides, & pro impiorum suppliciis deprecaris. Ideo inquit, doleo: deprecor, quia digne cruciantur, quia merito puniuntur, quia ipsi sunt fui causa supplicij. Et Ezechiel cum angelum populo videret inferentem summa supplicia, cum nimia lamentatione clamauit, dicens: Heu mihi domine, quoniam deles tu

Ezech. 9.
Hier. 30. reliquias Israel. Et Hieremias: Castiga nos domine in iudicio tuo, & non in ira tua, ne nos paucissimos facias. Et cum Moses & Ezechiel & Hieremias dolent, quanto magis illā potestates nostris calamitatibus commouentur? Et vt scias quod nostris malis doluerunt, ex eo discere quod reconciliatione domini ca gratulati sunt: & si antea nō dolebant, nec postea gratulantur. quia gratulati sunt, Christus saluator ostendit, dicens: Erit gaudium in cœlo & in terra, vno peccatore conuertente. & si vnus peccatoris correctione angeli gratulantur, multo magis cū ad cœlū hodierna diē primitias hominū viderint eleuare naturam. Et alia ratione condiscere gaudiū cœlestium potestati, quando dominus noster Iesus Christus natus est secundum carnem, cum reconciliatum hominē viderent (nec enim aliter descenderet) cum summa gratulatione in terra clamabant: Gloria in excelsis deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis: vt discas quod ideo glorificant, quia terram, eaque bona sunt, recepisse lætantur. Declarant & causam, dicentes: In terra pax hominibus bonæ voluntatis: Hominibus qui rebellati sunt, qui inimici fuerunt,

Luc. 15.
Luc. 2.

DE ASCEN. DOMINI SERMO 103

runt, qui alienati erant, qui cōtumaces iudicati sunt. Vides quemadmodū in alienis bonis gratulantur, imō in suis. Nam nostra bona suas utilitates arbitrantur. Vis discere quod cum ascenderet, gratulabatur, & nimis gaudio exultabant & descendebant frequenter. Et hoc proprium est cupientium videre in opinatum spectaculū: & vt scias, qd ascendebant & descendebant, Christi te verba confirmant, qui dicit: Amodo videbitis angelos dei ascendentes & descendentes ad filium hominis: & iste semper amanti um mos est, & cupientium solita consuetudo. Vnde nec tempus expectare didicerunt, sed festino amoris ardore, & delectatione præueniunt constituti: ideo ascendunt, ideo descendunt, & cum omni festinatione nouū & incredibile spectaculū videre desiderant. Nam quid hoc mirabilius est, quando homo qui contemptus fuerat, videtur in cœlo: Ideo & quādo nascebatur dominus noster, quando resurgebat, exultabant angeli, & hodie quando ascendit ad cœlum. Ecce enim duo ait, in alba veste, vt ex ipsis indumentis gratulatio monstraretur, dixerunt ad discipulos: Viri Galilæi, iste Iesus, qui ascendit a vobis in cœlum, sic veniet quemadmodum vidistis eum in cœlum euntem. Hic auditum mihi omni cū diligentia commodare. Cur hæc dicta sunt? Num quid oculos discipuli nō habebant? Nunquid non videbant quod gerebatur? Nunquid non dixit euangelista, quia videntibus eis ascendit in cœlum? Cur igitur angeli eis dicebant quod factum est? Quid eis monstrabant quod ascendit ad cœlum? Propter has scilicet duas causas. Vnam, quia dolebāt Iesu discessione desolati: & quia dolebant quod ad eos dicitur: Nemo me interogat de vobis, quo vadis? Et si amicorum seu cognatorum separatione tristantur, quāto magis saluatorem magistrum, dominum miseriam, non omni cum dolore tristabantur. Ideo stabāt angeli, & ascensionis tristitiam regressionis commemorant.

Act. 1.

ratione consolabantur, & separationis dolorem aduentus futuri pollicitatione sedabant. Nā aiunt: Ihesus qui ascendit a vobis, sic veniet. Doluistis, inquit, quia ascendit, sed dolere desinite, nam iterū veniet. Et ne hoc faciant quod Helisæus fecisse docetur, conscidit vestimentum cum magistrum vidisset eleuatum ad cœlum. Nec enim habuit presentem angelum, qui Heliam promitteret aduenire. Ne igitur & isti hoc faciant, ideo angeli stabant, animas eorum tristitiæ solatio eleuantes. Et hæc quidē vna causa est presentie angelorum. Erat & alia causa non minoris rationis. Nam addiderunt, Qui ascendit ad cœlum: & quia longum spatium de terra tēdebatur ad cœlum, & oculorum acies portatum corpus ad illam altitudinem minime poterat peruidere: sed sicut autē si altiora petat, deficiet aspectus inspicere, & noster oculus volatu vincitur celsiore: sic & illud corpus quanto ferebatur ad summa, tanto oculos videntium aspectus imbecillitate incidebat, deficiente natura altiora conspiciere: ideo stabant angelis iter cœleste monstrantes, ne quis arbitraretur, quia tanquam in cœlum ascendit sicut Helias. sed in cœlum ascendit, qui eleuatus est a vobis ad cœlum. Ideo non simpliciter hoc addidit. Et Helias quidem tanquam in cœlum ascendit, nam seruus erat: Iesus autem ad cœlum, nam dominus erat. Ille in curru igneo, hic in nube. Et quando seruus vocabatur, curru mittebatur vt veniret: & quando filius ascendeat, dominica sedes occurrebat, nec tantum dominica, sed & paterna. Nam & de patre eius ait Esaias: Ecce dominus sedet in nube leui. Et quia pater sedet in nube, misit & filio. Et Helias quidem cum ascenderet, melorem Helisæo dimittit: Christus autem discipulis gratiam dereliquit, quæ non vnum Prophetam, sed multos Helisæos efficit, imō illo potentiores, & longe amplius meliores. Eleuemur igitur & excitemur dilectissimi fratres, & illū cogitemus aduentum. Nam & Paulus ait, Ipse descendit de cœlo dominus in iussione, in voce archangeli: et nos qui

2. Thes. 4.

qui viuimus, qui relinquimur, rapiemur in nube, in occursum Domini, sed non omnes. Et quia non omnes rapiemur, sed aliquanti, audi quid ait Christus: Tunc erunt duæ in mola molentes, vna suscipietur, & vna relinquetur. Duo in lecto, vnus suscipietur, & vnus dimittetur. Quid hac significatione ostendatur, quid hoc secreto declaretur, videamus. Mola, pauperes inopesq; demonstrat, & eos qui vitæ labore conteruntur: Lectus, diuites & quietos ostendit, & eos qui honoribus secularibus perfruuntur. Et volens ostendere quia & pauperes aliquando liberantur, & pereunt, & ex diuitibus nonnulli liberantur, & pereunt, ait: Quia de mola vna suscipitur, & altera dimittitur: & de lecto vnus suscipitur, & alter relinquitur: significans quia hi qui peccatis obruuntur, hic remanent congrua supplicia sustinentes, iusti rapiuntur ad nubem. Nam sicut rege adueniente ad aliquam ciuitatem, hi qui honoribus & dignitatibus decorantur, cum summa confidentia non expectato eius ingressu longe ante portas occurrunt, & excipiunt aduenientem: rei autem, & criminibus obligati intra muros retinentur, imperatori expectaturi sententiam: Ita & quando dominus veniet, iusti ei in ipso medio aëre cōfidenter occurrunt: noxii autem, & obruti peccatis, hic remanent expectantes iudicium. Tunc & nos rapiemur. Non me iustorum numero contineri commemorās dixi, nos rapiemur. Nam non sumus tantum sanæ mentis alienus, nec animæ cecitate confusus, vt mea ipsius peccata nesciam, & meotum videat oblitus esse gestorum. Nam quia diem festum nolo meo dolore turbare, nec solennitati miscere tristitiam, parco lachrymis, parco fletibus meorum peccatorum conscientia sauciatus: ideo orationem in ipsa festiuitatis lætitia terminabo, illius diei memoriā derelinquens, vt nec diues suis opibus gratuletur, nec sua pauper egestate tristetur, sed vnusquisq; suæ conscientie meritū spectet. Nam nec diues beatus, nec pauper miser poterit iudicari: sed is qui illius meretur aspectū, ipse cunctis

Mat. 24.
Luc. 17.

Simile.

men totius beatitudinis possidebit. Nam qui peccatis pauper est, diuitiis coelestibus abundabit: & qui criminibus diues est, suppliciorum inopia sustinebit. Et ideo dico, ut qui in peccatis sumus, lugeamus: et qui bona conscientia viuunt, gratulentur. Sed nec isti confidant, sed caueant: nec illi lugeant, sed corrigantur. Nam & eum licet, qui male fuerat conuersatus, mutata vita, gloriam promereri, & his patem fieri, qui semper iuste vixerunt. hoc & nos implere properemus: & qui bene viuunt, proposita conuersatione merito futuram gloriam ampliare festinent, & confidentiam augere non desinant: & qui peccatorum mole opprimuntur, meliore correptione mutantur, ut iustorum choro sociati eum debita reuerentia imperatorem suscipiamus angelorum, & illa beatitudine perfruamur, quam nos licet at promereri, gratia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, imperium, cum spiritu sancto, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE PENTECOSTE SERMO.

Hodie nobis terra facta est coelum, non stellis de caelo in terram descendentibus, sed Apostolis ad caelos ascendentibus, quia effusa est copiosa gratia spiritus sancti, & vniuersum orbem operata est coelum, non immutans naturam, sed voluntatem emendans. Inuenit namque publicanum, & euangelistam efficit: inuenit persecutorem, & apostolum redidit: inuenit latronem, & in paradisum induxit: inuenit meretricem, & virginibus coequauit: inuenit magos, & euangelistas ostendit: fugauit malitiam, & induxit benignitatem: exterminauit seruitutem, & induxit libertatem: concessit debitum, & intulit gratiam dei. Ideo coelum factum est terra, & hoc sapius dicens, non cessabo. Quia enim tales stellae sicut Apostoli: Stellae in caelo, Apostoli super coelos. Quae sursum sunt (inquit Apostolus) sapite, ubi Christus est in dextera patris sedens. Stellae de igne insensibili, Apostoli de igne intelligibili: stellae in nocte lucent, in die obscurantur; Apostoli in die & in nocte.

Col. 3.

nocte suis radiis, hoc est virtutibus, effulgent. Stellae orto Sole obscurantur, Apostoli Sole iustitiae resplendente, sua claritate lucescunt: stellae in resurrectione cadent sicut folia, Apostoli in resurrectione rapiuntur in aera nubibus. Et in illis quidem syderibus alius Antifer, alius Lucifer appellatur: in apostolis autem nullus Antifer est, omnes Luciferi, & ideo stellis maiores apostoli. Et quicumque eos luminaria vocauerit mundi, non peccabit: non solum dum essent in corpore, sed etiam magis nunc, quando de hac vita migrarunt. Gratia enim & merita sanctorum non minuuntur morte, non retardantur die, non dissoluuntur in terra, nec nocte obscurantur, nec tenebris obumbrantur, & hoc res ipsa demonstrat. Piscatores quippe erant, & illis dormientibus retia operabantur. Et tunc quidem pisces capiebant ad mortem, nunc autem homines capiunt ad salutem, claudos facientes currere, caecos illuminantes, leprosos mundantes, daemones effugantes, testatur multitudo credentium diurna. Vinitores erant, & illis absentibus corpore vinea florescit, & botros affert. Etenim vinitores erant & piscatores, & turre, & columna, & medici, & duces, & doctores, & portus, & gubernatores, & pastores, & athletae, & pugnatore, & coronas gestantes. Columnae quidem, quoniam virtute sua ecclesiae robor sunt: fundamentum quia in confessione ipsorum fundata est ecclesia, dicente domino: Tu es Petrus, & super hanc petram fundabo ecclesiam meam. Portus autem, quia tempestates impias repraesentant. Gubernatores, quoniam orbem terrarum rectam docuerunt. Pastores, quoniam lupos abegerunt, & oves conseruauerunt. Aratores, quoniam spinas eradicauerunt. Vinitores, quoniam lasabras eradicauerunt, & semina pietatis plantauerunt. Medici, quoniam vulnera nostra curauerunt. Et ut discas me non in cassum haec dixisse, adducam Paulum in medium haec omnia facientem. Vis eum plantatorem videre? audi: Ego plantavi, Apol.

Mat. 16

Apollo rigauit, sed Deus incrementum dedit. Vis eum structorem videre? Sicut Sapiens, inquit, architectus fundamentum posui. Vis eum dimicantem videre? Sic pugno, non ut aerem cadens. Vis eum videre cursores? Ab Hierosolyma & in circuitu usque ad Illyricum, & inde ad Hispanias, & in ultimis partes repletum est euangelium Christi. Vis eum videre athletam? Non est nobis colluctatio aduersus carnem et sanguinem. Vis eum videre ducem? Assumite arma dei, & induite loriceam fidei, & galeam salutis, & gladium spiritus sancti. Vis eum videre certatorem? Cerramen bonum certavi, fidem seruauit. Vis eum videre coronatum? De cetero reposita est mihi corona iustitiae. Et cum esset vnus, omnia faciebat, dominum suum imitans: etenim cum sit diuinitas vnus substantiae, & immutabilis, pro nostra salute omnibus omnia fit. Tu palmes factus es, & ipse tibi vinea, sicut ipse dicit: Ego sum vinea, vos autem palmites. Promouere gressum voluistis? factus est tibi via, dicens: Ego sum via, per me si quis intrauerit, exiet, & pascua inueniet. Ouis factus es? ille tibi pastor. Ego sum pastor bonus: pastor namque bonus ponit animam suam pro ouibus. Peccator effectus es? factus est tibi agnus: Ecce agnus dei qui tollit peccata mundi. Manducare voluistis? factus est tibi mensa. Bibere voluistis? factus est tibi poculum: Qui manducat carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. Vestiri voluistis? factus est tibi indumentum. Quot quot enim in Christo baptizati estis, Christum induistis. Sponsa fieri voluistis? factus est sponsus: Qui habet sponsam, sponsus est, sicut dixit Ioannes Baptista: Nubere voluistis? factus est tibi vir. Desponsi enim vos vni viro virginem castam exhibere Christo. Meretrix eras, & facta es virgo. O noua & admiranda rerum commutatio. Apud seculi homines nuptiae virginitatem dissoluunt, apud spirituales autem nuptias, meretricem ex gentibus accepit ecclesiam, & virginibus castiorem effecit. Interpretare

Ioan. 15.

Mat. 11.

tare mihi o haeretice, quomodo meretrix effecta sit virgo. Haec te nescire dicis, & disputare de Deo audaci temeritate conaris. Circumueniri non queo, sed de virum suscipio. Haec autem omnia operatur spiritus sancti gratia, quae large effusa est super apostolos dei. Et factus est repente de caelo sonus tanquam aduenientis spiritus vehementis, & repleuit totam domum ubi erant sedentes. Et apparuerunt illis dispersitae linguae tanquam ignis: non ignis, sed tanquam ignis. Si ignis, inquit, quomodo non ardebat? Interrogat Iudaeus, interrogabo & ego Iudaeum: Si ignis erat, quomodo non comburebat rubum fragile lignum? Quid igne vehementius? quid rubo violentius? & neque lignum exurebatur, neque ignis extinguebatur. Et quomodo corpora trium puerorum ignis non exussit, sed caminus in rorem versus est, & carbones tanquam rosas arbitrabantur? Certamen ignis & corporis, & tamen corporum fiebat victoria: & quod cera erat solubilius, ferro factum est firmitus. Interpretare mihi vetera: etenim illa praecesserunt, ut credatur veritati. Quoniam spiritus sanctus in igne apparuit, propter velocem mentis susceptionem: non autem propter hoc solum, sed & sicut ignis spinas comburit, sic & spiritus peccata disperdit. Missus est Daniel in lacum leonum, & immanem rabiem illorum diuina virtus repressit. Peragravit piscatores orbem terrarum, & infirmum eum inuenientes, ad sanitatem reduxerunt: et in ruina positum, ad stabilitatem reuocauerunt, non scuta mouentes, non arcus tendentes, non sagittas mittentes, non pecunias largientes, non eloquentia confidentes. Et erant nudi quidem seculo, sed induti Christum: pauperes, sed diuites: pecunia indigentes, sed regnum caelorum possidentes. Non habentes humana solatia, habentes autem dominum suum. Ego enim, inquit, vobiscum sum omnibus diebus usque ad consummationem seculi. Peragravit vniuersum orbem terrarum oues simul cum lupis. Quis vidit? quis audiuit? Dicit, Mittam vos ut oues in medio luporum.

Mat. 26.

110 DE PENTECOSTE SERMO.

luporum. Quis vnquā pastor oues mittit in medio luporum: sed magis si viderit lupos, cōgregat oues. At vero Christus ē contrario fecit. Oues ad lupos direxit, & vulneratę a bestiis non sunt, sed magis lupi ad ouium mansuetudinem sunt cōuersi. Et vt nō dicerent oues sumus & mittis nos in escam luporū, timorem illorum vno sermone abstulit. Non dixit, ite (nec enim virtute eorum mittebat illos) sed ecce, inquit, ego mitto vos. Infirmi quidē vos, sed qui mittit potēs est. Quis es tu? ego sum qui cœlum extendi, qui terram fundavi, qui mare infrenavi, qui mortem dissolui, qui chirographum quod contra vos erat, cruci affixi, qui veterem legem immutavi, qui vos ad pristinam patriam reuocaui, qui fortia dissoluo, & dissoluta conforto. Quid mari fortius? Sed parua harena intolerabilem illius impetum re-
tundit & continet. Ecce inquit ego mitto vos, qui mortis & vitę habeo potestatem, qui de cœlo descendi & c. Ecce ego mitto vos, vt oues in medio luporum, tanquam lupus quidam bestię fiebant omnibus, vt nec fuga conseruarent salutem circumuallati vndique. O virtus mittentis in medio luporum oues, in circuitu lupi, & mutati sunt lupi, & facti sunt oues. Nec enim natura, sed voluntate lupi erant. Ecce ego mitto vos. Quid ergo nobis pręcipis? Esto te prudentes sicut serpentes. Serpens & si millies vulneretur, caput autē suum saluet, totus est sanus: sic & tu, si pecuniam aduersarius tollere vult, libescede: & si omnes facultates auferre conatur, dimitte: & si ipsam temporalem vitam extorquere cupit, ne resistas, tantummodo fidem tuam custodi, illa illęsa manēte, vniuersa ingruentia mala facillima erūt. Nudus existi de ventre matris tuę, nudus & ibis. Sed forsitan in exilium mitteris, dicito, Domini est terra & plenitudo eius. Forsitan mors occupabit, non est timenda, quia transitus est. Tantummodo si dem serua, thesaurum indeficientem, diuitias sempiternas: horum quę dico beati martyres testes sunt, quia fidem nō perdiderunt, & post excessum de corpore

DE PENTECOSTE SERMO. III

pore fortiores sunt viuis. Propterea, inquit, homo factus sum, propterea carnē indui, vt orbē vniuersum saluarem: multū enim deo ecclesia chara est, nō muris circūdata, sed fide circūsepta. propter ecclesiā namq; extensum est cœlum, diffusum est mare, extensus aer, terra fundata est, paradisi plantatus est, mirabilia multa facta sunt, pelagus scindebatur, & iterum suebatur, petra findebatur, & iterū pluebat de cœlo, et tanquā pruinosa ponebatur mensa. Propter ecclesiā propheta, propter ecclesiā apostoli: & quid plura dicā? propter ecclesiā vnigenitus filius dei homo factus est, sicut dicit Paulus: Qui proprio filio non pepercit, vt ecclesię mederetur, sanguinē filii effudit propter ecclesiā. Hic sanguis irrigat ecclesiā. Et ideo plantaria eius marcescere non possunt, nec amittunt folia arbuta eius, nō subiacet necessitati temporis, nec est conditioni obnoxia, vt per astatē coma foliorū tegatur, hyeme amittatur. Nō tenetur temporum qualitate, sed spiritus eam sancti gubernat gratia, & ideo nō senescit, nec cōtrahitur, et multis impugnatibus nō opprimitur. Quanti ab initio impugnarunt ecclesiā, cū fidei semina iacerentur, & arma contra eam cōmota sunt: sed quanto magis impugnabatur, tanto clarior reddebatur: sed nunc quidem propter dei gratiā & reges, & duces, & milites, & vniuersus orbis fide repletus est. Nā in principio, & (vt dicam) in cunabulis ecclesię reges fuerunt impij, duces insani, populus seditioni deditus. Et edicta iudicum vbique dabantur, arę incendebantur demonibus, fumus & odor pessimus ipsum maculabat aërem. Terra coinquābatur sanguinē, demones debacchabantur, diabolus dominabatur, pater abdicabat filium, filius inhonorabat patrem. Natura quidē scindebatur, sed pietas nō diuidebat. Vbi sunt nunc qui audent ecclesię cōtraires? Quando nō uella erat, in nullo potuit ladi: & nunc quando vsq; ad cœlum peruenit existimas eam posse superari? Et tunc quidem cum vndecim essent apostoli nullus eos superare potuit, sed pauci homines totum ceperunt

Rom. 8.

111

perunt mundum: & nunc quando terra & mare, & orbis terrarum, & inhabitabiles regiones, & ciuitates, & omnes fines terræ pietate repleti sunt, putas eam te posse lædere: sed non poteris. Christus enim propter eam passus est, portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Facilius cælum exterminari potest, et terra perire, quam aliquid mali pati ecclesia. Quis est qui hæc dicit? Ipse Christus loquitur: Cælum et terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Bene enim verbum dei ipso cælo validius est, quia cælum opus verbi est. Dixit quippe Deus, fiat cælum: & verbum in opus apparuit. Currebant naturæ, & nemo impediēbat, quia naturæ dominus imperabat, qui & facere & immutare potest. Ego eam ædificaui qui cælum statui. Sed propter cælum non fudi sanguinem, propter cælum crucifixus non sum, nec propter cælum cœleste corpus accepi. Et quid dicam cœlis? Angelorum corpus non assumpsi, ut dicas, quoniam cælo & angelis, & omni creatura honorabilior ecclesia est. Ideo cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Assit gentilis, assit Iudæus, si hæc inania sunt verba, redarguant: si autem veritas est quæ dicta sunt, adorent virtutem dei. Dixit Christus: Cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt: facilius est cælum præterire, & terram deuocari, quam verba mea excidere. Quæ autem sunt verba eius? Adducamus in medium, videamus ne forte interciderint, non dubitans dico, sed hæreticos obcludo. Quæ ergo sunt verba? cælum & terra transibunt, verba autem mea non præteribunt. Qui sermones? quæ verba? Tu es Petrus, & super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. Super hanc petram, non dixit super Petrum: non enim super hominem, sed super fidem ædificauit ecclesiam suam. Quid autem erat fides? Tu es Christus filius Dei viui. Petram vocauit ecclesiam, fluctus suscipientem, & non titubantem. Etenim ecclesia tot suscipit tentationes, non tamen vincitur.

Gen. 2.

Mat. 16

citur. Quid est super petram? hoc est, super confessionem, super sermones pietatis. Si forsitan interrogabis, vtrum hæc ædificatio suscipiat lapides, aut ligna aut ferrum: non, inquit, nec enim est insensibilis ædificatio: quod si talis esset, solueretur tempore, confessionem autem pietatis neque dæmones, neque vlla creatura vincere potest. Testantur martyres, quorum latera radebantur, sed fides non frangebatur. O nouarum materies. Paries effoditur, & thesaurus non aufertur: caro scinditur, & fides non rumpitur, talis quippe martyrum virtus. Etenim super hanc petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam: attendite diligentius verba. Portas inferi pericula vocat, quæ mortem pariunt. Quid ergo? In infernum intrabit quisque, quando periclitabitur? Etiam. Sicut enim portæ introitus ciuitatum sunt, sic pericula introitus mortis sunt. Et cur, inquit, non prohibet tentationes? Ut ostendat virtutem eius. Si nemo eam impugnare posset, dicere poterant, quoniam, si impugnaretur, utique vincere retur. Propterea permitto eam impugnari, ut non imbecillitas impugnantium, sed fides victoriæ imputetur. Et portæ inferi. Non dixit, non appropiant ei, sed non præualebunt aduersus eam. Quid ergo? Impugnabitur quidem, non tamen vinci poterit. Tentantes suscipit ecclesia, sed non demergitur: iacula in eam mittuntur, sed non perforatur: machinamenta præparantur, sed turris non eliditur. Et quid dico ecclesiam? vnum sermonem locutus est pastor, & sic cut turris immobilis perseverat. Quanti tyranni verbum hoc delere conati sunt? sed non potuerunt. Supra petram enim fundatum erat. Considera tyrannos, reges, gladios acutos, bestiarum dentes mortem minantes, caminos, sartagines, manus ferreas, & vnicuique omnia machinamenta parata: & pharetram quidem suam euacuauit diabolus, sed nihil læsit ecclesiam. Portæ inferi non præualebunt aduersum eam. Testatur res ipsa, testatur horum quæ sunt adscriptio. Quanti impugnauerunt, & nemo præualuit.

) H Et im

Et impugnatores quidem taciturnitati, & obliuioni dari sunt: ecclesia autem quotidie virtutibus augmentatur. Vbi nunc Claudius, vbi Augustus, vbi Nero, vbi Tyberius? Nomina sunt nuda: horum autem nemo, nec vlla horum mentio. Et quia ecclesiam impugnaverunt, ideo & memoriam perdiderunt: ecclesia autem clarior resplendet. Vbiunque ieris, ad Indos, ad Mauros, ad Britannos, ad Hispanos, vsque ad vltimum finem terrarum, inuenies: In principio erat verbum, & verbum erat apud deum, & Deus erat verbum. Et vniuersa religione plena: ante hoc enim vniuersa repleta erant impietate, nunc autem non solum ciuitates religione florent & fide Christi, sed etiam etiam in nomine Christi gloriantur. Antea namque & reginae in conuiujs virorum saltabant, sicut filiam Herodiadis fecisse legimus: nunc vero vix famula dignatur hoc facere. Antiquitus gentis Persarum filij parentibus sociabantur connubio, & soror fratri iungebatur impune, nunc vero virginitatem appetunt. Ante hoc autem quoties in Britannia humanis vescabantur carnibus, nunc ieiunijs reficiunt animam suam. Massagetæ & Derbices miseros putant, qui ægritudine moriuntur & parentes, cognatos, propinquos, cum ad senectam venerint, iugulatos deuorant: rectius esse dicentes, ut a se potius quam a vermibus consumantur: nunc vero post passionem Christi & resurrectionem eius, abstinencia & castitate deuote militant Christo, & prope omnes gentes paratæ sunt pro nomine Domini fundere sanguinem suum. Ante hoc impij & persecutores erant reges: nunc vero ad cælum præferunt pietatem, & ingredientibus limen ecclesiae, deponunt coronam, & crucem Christi depingunt in suis frontibus. Foris arma, hic mysteria: foris scuta, hic sacramentorum celebratio. Theodosius pater, filius Theodosii, religione ac pietate insignes. Ideoque pro his gratias agamus Domino per Christum Dominum nostrum, cuius est gloria &c.

DIVI

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO
in Pentecoste de sancto spiritu.

Multi quidem aliter: at quicumque gratiae participes spiritum sanctum etiam nunc in eius ad homines ex coelis aduentu perquam festiue celebrant, & alius quidem alio pulchriora & sublimiora, & quantamcunque scientiae virtutem habet, hac eiusdem gratia afflatus, afferat ecclesiae Christi sponsae mundum, & dona, & spopulas. Et alius quidem per spiritum dicat sermonem sapientiae, alius qui ab eodem impellitur, faciat sermonem scientiae, & alius operetur dona virtutum. Haec enim & similia dona sunt digna spiritu sancto, qui facit nobis semper aliam super aliam oriri festiuitatem, a quo die sua gratia in orbe terrarum apparuit. Vtique sic ages o sacrosancta dei concio, quomodo Deum decet sanctarum ecclesiae feriarum concordia. Igitur aliquando angelus Gabriel ex coelo descendit & Deus in utero semper virginis habitauit: nunc autem ante paucos dies magni consilij angelus Christus in caelos ascendit, & sanctum spiritum omnibus demisit, unde in caelos regressus ad patrem suum, clamabat: Surge in occursum meum, & vide. & Tu domine Deus virtutum, Deus Israel intende, ut visites omnes gentes. Ego visitauit, inquit, & impleui tuam obedientiam, intende & tu, ut visites gentes, amandans eis & alium paracletum, spiritum tuum sanctum. Igitur non ad vnam tantum animam hodie dicitur, Spiritus sanctus venit super te, & virtus altissimi obumbrabit tibi: sed omni creaturae dicit Deus, Effundam de spiritu meo super omnem carnem. Et erunt mihi in filios & filias, & fratres & matres. Quisquis enim facit voluntatem patris nostri, qui est in caelis, hic filius, & Christi frater & mater est. Itaque adoptionis festum fideles celebremus hodie, & spiritus sancti ad spiritus hominum aduentum, & societatem. Nouae enim hodie orbi terrarum annunciantur leges, nouum testamentum, noua creatura.

H 2

Emita

Ioel. 2.
Mat. 12.

116 DIVI IOANNIS CHRYSOST.

Psal. 103 Emittes enim, inquit, spiritum tuum et creabuntur,
& renouabis faciem terræ, quæ olim audiuit: Terra
es, & in terram abibis. Proinde auditor sermonum,
auide mente tua recurre ad montem illum, Sinæum
dico, et discere quomodo olim vetus lex data sit, quomodo
item & nunc nouum testamentum. De quo
Hier. 31 inquit per Prophetam scriptura: Ecce dies veniunt,
dicit dominus, & testamentum faciam super domum
Iuda: hoc est, super duos populos, testamentum nouum:
non sicut testamentum quod statui cum patribus eorum,
quando eduxi eos ex terra Ægypti, dantes leges in mentem eorum, & in corda eorum inscribam eas.
Quomodo igitur, dic mihi, & quando vetus lex
Israel data est? Post liberationem de seruitute Ægyptiorum
in monte Sinæo: propterea etiam nunc nouum testamen-
tum in monte Sion redemptis de seruitute inimici datur.
Illic cum Moses in montem ascendisset, lex descendit: hic ubi Christus in
coelum ascendit, spiritus sancti lex nobis aduenit. Illic
ignis montem impleuit, ideo & hodie igneis lingua
spiritus apparuit. Illic agnitionis diuinæ primitiæ
Israel declarabantur, hic nunc agnitiones diuinæ
gentibus significantur. Illic linguam quam non
nouit, audiuit populus: & hodie linguam quam non
nouit, locutus est apostolorum chorus. Illic cum lex
daretur, voces tubæ sonabant: & hodie factus est
repente de coelo sonitus tanquam impetu venientis
spiritus validi. Et illic post triduanam populi purga-
tionem lex data est, nunc autem post triduanam
Christi resurrectionem spiritus sanctus nobis datus
est. Nam dum complerentur dies Pentecostes, erant
omnes discipuli vniuersimode in eodem loco, & factus
est repente de coelo sonitus, tanquam impetu
venientis spiritus validi, & impleuit totam domum
ubi erant sedentes. Et apparuerunt eis diuina lingua
tanquam ignis, sedens super singulos eorum, & impleti
sunt omnes spiritu sancto: & ceperunt loqui variis
linguis, prout spiritus dabat illis eloqui. Quam
admirabile igitur erat spectare Galilæum,

DE SPIRITU SANCTO HOM. 117

Galilæum, piscatorem, illiteratum, Barbarum, lingua
Græca, Persica, Iudaica, Arabica differere & rhetori-
ficari? Hæc enim erat Christi ad discipulos certa
minimeque fallax promissio, qua dixit eis: Cum abie-
ro, mittam vobis spiritum sanctum, & ille vos docebit
omnia. Quid igitur dicit? Nonne tunc acceperunt
discipuli spiritum sanctum, quando sufflauit in eos, & dixit: Accipite spiritum sanctum?
Sed tunc erant primitiæ & donum resurrectionis
Christi, nunc autem impletio & fidelis confirmatio
illius in coelos assumpti, ut absque hæsitacione
crederent illum sedere in coelis a dextra patris obla-
ta natura nostra patri, & in antidotum & remunera-
tionem spiritu sancto nobis demisso. Et cuius
gratia post decimum diem suæ assumptionis para-
electum emisit: monstrauit quod noui testamenti no-
uam decem particularum orationem docuerit, &
decem sermonibus beatitudinum beatos fecerit in
se credentes. In specie autem ignearum linguarum
spiritus descendit hodie, ut infantilitatem gentium
in theologiam conuerteret, simulque indicabat pa-
trem esse qui mitteret. Lingua enim pater, qui ge-
nitor est verbi. Item in specie ignis, quia Deus est
spiritus sanctus. Deus noster, sicut inquit scriptura,
ignis consumens. Ignis igitur spiritus sanctus, eo
quod repurgat materiam peccati, sicut ignis qui spi-
ritus & tribulos peccatorum repurget, & qui seden-
tes in tenebris errorum illustret, & immateriale
quid & impalpabile. Oracula quidem dat pater
quasi in prima hora. Incarnatur autem filius in gra-
tia, aduenit vero nunc spiritus sanctus, ut persona
tertia in trinitate numeratus, consubstantialis au-
tem & inseparabilis signatur. Porro tertia hora ad
discipulos venit ceu impletionem inseparabilis tri-
nitatis docens eos qui super terram sunt, & tertiam
legem post naturalem nobis largiens. Iam & hodie
in voce valida descendit, conterens demonum
validos montes, ut violenti rapiant regnum coelo-
rum. Olim quidem sub Eber linguæ multæ con-
fusa.

Ioan. 16

Deut. 4

fuse sunt propter scelestam impiorum temeritatem; linguis autem hodie admirabilis sapientia conceditur, propter flammam superne in discipulos venientem. Tunc obtenebrauit impios ædificatio turris scelestæ, hic sapientes reddit rara dei notitia. Illic lapsus condemnauit, hic nunc spiritus sanctus liberos fecit. Vbi enim spiritus domini, illic cognoscitur & libertas. Et quod libertatis & remissionis peccatorum est suppeditatrix dies Pentecostes, audi Deum in Leuitico ad Moysen, vbi præsentem festiuitatem præfigurauit, & dicit: Et numerabitis à Pascha septem septenarios dierum, & die sequenti facietis diem Pentecostes. Dies propitiationis est dies remissionis, & indulgentiæ. Quibus ostendit sanctissimus spiritus, quod quando præterierit septima sabbati legalis & festiuitatis & cultus, tunc spiritus sanctus doctis gentibus in Pentecoste propitiationem peccatorum nobis tribuet. Vnde & debitorum remissio quinquagesimo tempore. Et idcirco quinquagesimus psalmus in figura huius quinquagesimæ, remissionem peccatorum & misericordiam consecutionem David continet, & variam spiritus sancti mentionem facit, spiritum sanctum, & spiritum exultationis, & spiritum rectum, & spiritum spirituales appellans. Audi & aliter Pentecosten hanc tibi præsignatam manifeste. Ante multa tempora cum generale diluuium totum orbem terrarum propter impietatem comprehenderet, ædificabatur diuino imperio arca pro priorum virorum salute. Trecentorum cubitorum erat longitudo eius, & quinquaginta cubitorum latitudo eius, in vnum cubitum cohebatur summitas eius, in qua congregabantur ex omnibus quæ sub cælo sunt animalia. Manifeste figura fuit. A qua enim quæ occidit homines simula chororum cultus est, quæ sæuissima hyems ac tempestas erat. Arca figura est ecclesiæ Christi. Trecenti cubiti, trinitatis signant sacramentum, qui in vnum cubitum vnius deitatis conueniunt. Quinquaginta autem iterum nobis Pentecostes præfigurant sym-

bolum,

bolum, quæ in Sion, quasi in arca, pecuinæ & imunda quæ sub cælo, vt dicunt Acta apostolorum, congregatæ sunt gentes. Parthi quasi pardi, & Medii sicut equi, & Elamitæ, & alia tribus gentium. Ex ista arca Noë euolauit coruus, nec comparuit suffocatus in aquis. Ex arca autem ecclesiæ eliminatus est diabolus, qui vere niger & tenebrosus coruus est, suffocatus in aquis baptismatis. Dimissa est autem in figuram dei à Noë & columba, vt videret si cessasset diluuium, & quum nondum inueniret requiem pedibus, post tempus iterum dimissa est, & rediit siccum ramum oliuæ in ore ferens: & post dies septem dimissa, inuentaque sibi requie, confidens cessasse diluuium, nidificauit. Columba figura est aduentus sancti spiritus, quæ ante legem inuisens creaturam, non inuenit quomodo super ea requiesceret, sicut neque Iesus vbi inclinaret caput suum, ita impietas omnia occupat. Deinde post tempus quoddam iterum columba dimissa est, rediit ferens ramum oliuæ in ore: forte signans in lege, ac in ore prophetarum, paruum quendam fructum misericordiae spiritum, sanctum ferre. At post septem dies omnis cultus sabbatorum legis, emisit Deus Noë columbam spiritus filii sui, & inuenta requie apud fideles, & in eis habitauit, & delicate ambulauit, nidificauit & mansionem apud nos fecit. Columba enim animal est, quod præ omnibus volatilibus cæli homines amat, & contubernale est ac mansuetum, innocensque & fecundum, & domesticum, quod versatur, quiescit & habitat in domibus nostris. Sicut & spiritus sanctus dicit de nobis, quia habitabo & conuersabor cum eis. Atque idcirco in specie columbæ in Iordane de cælo descendit. Specta autem hoc admirabile animal: feræ enim & nigræ cohabitare & conuersari non amant, sed immaculatæ & fulgidæ: vt & hoc manifeste designanter describant in seipsis, in nobis habitationem immaculati purissimique spiritus sancti. Quem ex summo cælo cum ecclesia hodie suscepit.

H 4 facta.

Psal. 118.

facta est & ipsa coelum, & coelestes homines efficit, qui coelestem spiritum intra se ferant, & huius magna praedicent: id quod si & nos obumbrare dignaretur, iuxta eum qui dicit: Os meum aperui, & attraxi spiritum: attentarem celebrare illius adventum, non quantum par & dignum (hoc enim neque vlla creatura facere audebit) sed quantum sua inspiravit virtus & gratia. Quamvis autem non ignea, sed lutea sim lingua, ferventi tamen instituto: ideo obsecro, ut aures, & mentem, atque vigilem animam adhibeatis. De Deo enim, & de divinis sermo erit, per spiritum hinc spirituales abeat, festo spiritualiter celebrato, & deliciis gaudii ineffabilis impinguati. Spiritus sanctus fuit quidem semper, & est, & erit, neque incipit, neque desinet, sed semper patri consubstantialiter familiaris & connumeratus. Vita natura vivens & viventium vivificator, lux de luce & lucis suppetitor, per se bonus & fons bonitatis, per se dominus, sui iuris, Deus de Deo deificans, virtus omnipotens, etiam infirmis virtutem concedens, supersubstantialis ex substantia supersubstantiali, etiam aliis quae sunt suam essentiam donans. Spiritus sanctus, spiritus absque materia, absque rege, absque senio, absque successore, indissolubilis, supra omnem captum & contemplationem, incommutabilis, impollutus. Spiritus sanctus, spiritus quem nemo interpretari potest, imperuestigabilis, imperscrutabilis, impartibilis, incircumscriptus, absque fluxu, absque sordibus, absque confusione, non imaginabilis, incomprehensibilis. Spiritus sanctus non spiritus ventorum, non spiritus angelicus, non spiritus corporalis, non spiritus aeris: sed spiritus opifex, spiritus personam in deitate habens, spiritus sapientiae, intellectus & exultationis, spiritus consilii & fortitudinis, spiritus scientiae & agnitionis, spiritus timoris & exultationis. Spiritus sanctus, spiritus pacis & fidei, spiritus gratiae & intelligentiae, spiritus libertatis & mansuetudinis, spiritus salutis & illustrationis.

Spiritus

Spiritus sanctus ipse nostrae imaginis est reformatio, mentis perfectio, animae instauratio. Spiritus sanctus autor est fidei in deum, spiritualis mentalium oculorum nostrorum sol: interni nostri hominis lux, lucifer in pectoris caelo. Spiritus sanctus ipse opulentia filiorum dei, ipse aeternorum honorum thesaurus, ipse arrabon & pignus aeterni regni, ipse primitiae vitae aeternae, ipse signaculum gratiae baptismi. Spiritus sanctus ipse fidem facit, quod nos a deo in filios adoptati simus, ipse corda nostra Christo conglutinat. Spiritus ipse cibus est diligentium Christum, quo nunquam satiantur: ipse potus est animarum filiorum dei, ipse charitas eorum qui sibi coniuncti sunt. Spiritus sanctus copula est unionis nostrae in Christo, animarum exultatio, cordis tripudium, ignis, fons rorulentus. Spiritus sanctus lugentium consolatio, moestitudinis depositio, mentis requies, sapientiae communicatio, prudentiae inventio, praescientiae illustratio. Hoc prophetae illustrantur, hoc idiotae sapientia condiuntur. Spiritu sancto reges inunguntur, sacerdotes ordinantur, doctores declarantur, ecclesiae sanctificantur, altaria fundantur, vnguentum consecratur, aquae purgantur, daemones abiguntur, morbi curantur. Hic spiritus vocatur, sanctus, dominus, vivificator, consolator, & tam est, quam dicitur deus paracletus: hoc est, inhortator. Inhortatur enim semper ad bonum corda fidelium, inhortatur animam, ut deo se uniat: inhortatur mentem, ut a malis desistat. Mirum, inhortatur & obsecrat deus mortalem, obsecrat deus lutum, obsecrat creator creaturam, obsecrat dominus servum, idque intrinsecus in anima: & alios quidem alloquitur amice ut filios, alios ut fratres, alios ut amicos compellit, instigat, ad se attrahit, ineffabili & mentali charitate cor exhilarat, edulcat, calefacit, a terrenis transfert, & ad coelestia vocat: redire facit animam, & ad deum transire & volare, urget mentem, divino accendit desiderio, docet ut bona quae illic sunt cogitemus, quae illic sunt imaginemur, quae illic sunt somnitemus, quae illic sunt in-

Hic quira

quiramus: animo versemus exercitus qui illic sunt, status luminum, diffusiones quæ illic sunt, gloriam quæ illic est, choreas quæ illic sunt, supernas mansiones & tabernacula, ciuitatē quæ illic est, hæreditatis possessionē, incessabiles hymnorum cōcentus, fontes immortalitatis, quæ illic dulcem & inaccessam lucē, thesauros æternorum bonorum, festa quæ illic sunt, æterna solenniū solennia, thalamos sponsarum dei qui illic, inextinguibiles lāpades, immarcescibiles coronas, delicias citra fastidium, gaudium perenne, vitam æternam, regionem vberimam, ciuitatē vitæ tutū, patriam absque turbatione, portum absque tempestate, ad quem semper spiritus aduocatus vocat & obsecrat animā ad imaginem suam factam, & ostendit ei intrinsecus quasi in speculo cum ineffabili gaudio futurū æternum gaudium, adhortaturque eam, & dicit: Veni ad patrem, veni ad supernā patriam, veni ad supernum regnum, veni ad incorruptibilem sponsi thalamū. Si quis vere fidelis inter vos, agnouit omnino quæ dicta sunt: si quis ex vobis Christum diligit, & habet spiritū sanctū. Illæ enim & similes sunt admonitiones, & exhortationes cōsolatoris spiritus sancti in cordibus fidelium, tales sunt & his magis mysticæ, quas solas sciunt, qui illū inhabitatorem habent. Ita sancti spiritus cōsolatione accensi simul & alati, corroboratiq; in populo Christi viri ac mulieres, faucibus diuino amore animabus mortē contempserunt, naturam carnis vicerunt, tyrannidem voluptatū conculcarunt, flammæ concupiscentiarū extinxerunt. Ista spiritus sancti adhortatione incitati, omnia quæ super terrā, quasi somnia contempserunt, pecunias, negotiationes, possessiones, vestes, ædes, patres, matres, filios, cognationes, generis nobilitatem. Persuasit enim eis spiritus sancti operatio, cum dicit: Non habemus hic manentē ciuitatem, sed celestem, inquirimus Hierusalem. Hospites & peregrini sumus nos in hoc seculo, non habemus super terram patrem, sed ad celestē inuis patrem, desiderantes dissolui, & esse cum eo: desiderantes

Hab. 13.

rantes per mortem ad immortalem transire: illum scientes, sicut ceruus ad fontes aquarum: illū desiderantes, illum concupiscentes qui nos dilexit, qui in nostris animabus mansionē fecit, qui dignatus est cum pauperibus & peregrinis, & peccatoribus cōmunem onem habere, qui in infirma nostra carne habitauit, qui spiritū sanctū hodie nobis demisit, & filios nos dei ac hæredes fecit. Etenim & filij sumus. Demisit deus spiritum filij sui in corda nostra clamantē, Abba pater: atque adeo iam nō sumus serui, sed filij dei, si aut filij & hæredes. Audet horribile & metuendū quiddā sermo dicere festiuitate hac fretus: Deus in hominibus domiciliū habuit, & ostendit homines deiparos. Stupendus sermo, at non meus ille sermo. Propter timorē tuū domine vterū gessimus, & parituri sumus, & peperimus verbum salutis. Nos qui sumus carnes infirmitatis, peperimus spiritū salutis: quia concepimus hodie ab excelsō spiritū adoptionis filiorum. De hac salutari incorruptissima spiritus conceptione, volo tibi hodie spirituales & mysticas quendā sermonē instituere, vt manifestius scias quis prius fueris, quis nunc factus sis, & quid intra te ipsum cōceperis, & qualē sortum in anima tua feceris, & quomodo omni Christianæ menti quadret, vt ei dicatur, Benedicta tu in mulieribus vt sponsa dei: & benedictus fructus ventris tui, qui quidē spiritus sanctus est, per quē ego festiuitatis amator, hodie concionor. De hoc aut sermonē hinc exordior. Olim in principio, quando omnium opifex ac dominus ineffabili consilio & sermone, iuxta imaginem suæ imaginis effigauit hominē protoplastū: concessit faciei corporis illius, forma angelici cuiusdā fulgoris. Quam speciem mox vt honestatis osor dæmon vidit, inuidit, illamq; per inobedientiam deceptam seduxit, & corripit, fulgoremq; illum coinquinans immutauit: quam opifex sermo deus renouare volens, non iterum sicut olim, extrinsecus hominem adornauit, vt ne iterum conspectus à malo dæmone,

damone, inuidiam experiretur, qua pulchritudinis
 suae iacturam faceret. Propterea quid facit deus, &
 quid fit? Demisit spiritum filij sui in corda nostra,
 clamantem: Abba pater. Spiritus deus nostris fidelis
 um spiritibus vnitus est, fraterno modo. Hoc donū
 est, quod nobis solis deus dedit, qui in Christū cre-
 dimus. Hic est thesaurus noster, de quo Paulus di-
 cit, quod habemus thesaurū hūc absconditū in ficti-
 libus vasis, luteis nostris corporibus. Hoc est granū
 sinapis, quod Christus in terra cordis nostri semina-
 uit & occultauit. Hic sancti spiritus in nobis thesau-
 rus est, & preciosissimum margaritum. Hic est ignis
 sanctissimus, de quo dicit Christus: Ignem veni mit-
 tere super terram, & volui videre si iam accēsus sit.
 Hic in nobis spiritus sanctus regnum coelorum est, &
 de quo dicit Christus: Regnum coelorum intra vos
 est. Christus intus, spiritus sanctus intus, pater in-
 tus: quae oculus non vidit, & quae aures non audie-
 runt, etiā ipsa intus. Et quomodo consequenter om-
 nis Christianorum munda mens non comprobatur pu-
 rum coelum, imo etiam caelo pretiosior? Coeli enim
 peribunt, fideles autē permanent in seculū, quotquot
 deum intrinsecus in seipsis ferunt & vident. Vidit
 quidem & Abraham olim, sed extrinsecus apud quer-
 cum Mambre. Vidit & Iob, sed extra, per turbinem
 & nebulas. Vidit Moyses deum, sed extra, per caue-
 nam et in petra. Vidit Esaias, sed extra, in throno ex-
 celsio. Vidit Ezechiel, sed extra, in animalibus ocu-
 latis. Vidit & Daniel, sed in visione noctis. Vidit
 deum & qui nunc apud nos mundi corde, at non ex-
 tra, sed intrinsecus, sicut filij & haeredes dei, cohae-
 des autem Christi. Etenim prophetiae spiritus acce-
 perunt omnes qui ante Christum iusti, non adoptio-
 nem filiorum. Nondum enim, inquit Lucas, spiritus
 sanctus erat in hominibus. Non enim audierant a
 deo, qui ante Christum fuerunt: Regnum coelorum
 intra vos est. Non audierunt qui ante Christum: Ve-
 niam ego et pater meus, & mansionem apud vos fa-
 ciemus. Idcirco dicit vobis, qui in eū creditis: Multi
 ti pro-

2. Cor. 4.

Luc. 12.

ti prophetae & iusti desiderauerunt videre quae vobis
 detis, & audire quae auditis, & non audierunt. Tantū
 fidelibus in nouissimis deus spiritum suum sanctū
 demisit, & inhabitauit, & conuersatus est in nobis.
 Nullus infidelis hunc thesaurum spiritus sancti in
 seipso possidet, nullus Iudeus donum hoc nouit, etiā
 amsi innumera bona operetur, ignorat has diuitias,
 non habet hunc thesaurum spiritus. Quamuis & Iu-
 deus videtur habere legem, videtur & Pascha face-
 re, sed corporale: videtur offerre sacrificium, sed qua-
 le faciunt Iani. Videtur & templum habere, sed non
 adhuc ut fidelis. Tu templum Dei, tu verum taber-
 naculum testimonij, tu domus sancti spiritus, in quo
 inumbrat semper. Videtur & Samaritanus, videtur
 & Arabs deum colere, & deum confiteri, verbum
 deum credere, & spiritum dei glorificare: sed neque
 an sit spiritus sanctus nouit, & quid sit deus omni-
 no ignorat, neque spiritus sancti particeps est, neque
 deum verbum personam in deitate esse cognoscit.
 Non enim habet in seipso deum habitantem, non ha-
 bet granum sinapis in se seminatum, non habet inap-
 preciable margaritum, non habet regnum dei intra
 se, non habet thesaurum spiritus in seipso latentem,
 ut in agro. Si autē quis spiritū dei non habet, inquit,
 hic non est dei: sicut Paulus statuit. Quoniam autem
 hodie spiritus aduenit, & nouae legis noua & admi-
 rabilis legislatio facta est, bonam in spiritu fiduciam
 habentes, spiritualia cum lege comparemus, ut illu-
 streris, in quo tu fidelis a Iudaeo differas, & quanto
 sublimius sit nouum testamentum veteri. Quae igitur
 tur lex, quam hodie a coelo datam discis? Spiritus
 gratia. Quae rationales tuae tabulae, in quibus haec lex
 insculpitur? Anima & corpus. Quae tua spiritualis
 circumcisio? Omnis malae concupiscentiae excisio,
 & ab ea auersio. Quod tuum altarium? mens tua spi-
 ritualis. Quod spirituale tuum sacrificiū? omnis bo-
 na operatio. Quis altaris tui ignis? compunctionis
 calor. Quod templum tuo a deo conditum? mundū
 cor, in quo deus habitare amat. Has te doctrinas
 huius

Mat. 13.

Rom. 8.

huius diei solennia paucis docent. Hanc tibi legem statuit dies Pentecoste. Hæc te mysteria docet spiritus. Custodi obsecro hoc donum depositum perpetua memoria dignum. Custodi obsecro, spiritus sancti facem inextinctam. Custodi thesaurum qui in te est occultum, ne a prædonibus rapiatur. Serua obsecro & preciosum margaritum immaculatum. Retine conceptionem spiritus, quam te sermo docuit, ille læsam. Serua obsecro, hunc fructum immarcescibilem. Ecce manifeste didicisti, quæ per dona spiritus es affectus. Et quis prius eras, & quid nunc factus sis: nempe amicus dei, filius, Christus, frater, hæres, domus, templum, regni celorum thesaurus. Quod ut nos omnes consequamur, gratia & misericordia sua dignetur concedere dominus noster Iesus Christus, cui sit gloria & imperium cum patre & sancto viuiscoq; spiritu, in omnia secula seculorum, Amē.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Homilia de sancto & adorando spiritu.

Heri a nobis, amatores Christi, sancti & adorandi spiritus celebrabatur aduentus: nō huiusmanarum cogitationum honore exceptus, sed paternæ virtutis testimonio comprobatus. Non enim ex his quæ cogitamus vel loquimur, deus commendatur: sed per ea, quibus illustramur, & pietas cōmendatur, & veritas prædicatur. Vnus dei sermo est, vna sancti spiritus doctrina, pietatisq; lampas est, & diuinæ agnitionis prædicatio, ac doctrinæ dei illustratio. Operæpretium autem est, ut perseueremus diutius in sancti adorandiq; spiritus enarratione, & manifestius aliquid de sancta gloria facq; facultate dicamus. Iterum et iisdem utamur verbis, nō per ea, quæ cogitamus, sed per quæ docemur spiritum sanctum, & quæ diuini docent sermones, imō quæ ipse de seipso prædicat, dum per prophetas loquitur, perq; apostolos fert radium suum. Natura inseparabilis est, utpote qui ex inseparabili & indiuisibili natura progressus est. Nomen autem eius spiritus

spiritus sanctus, spiritus veritatis, spiritus dei, spiritus domini, spiritus patris, spiritus filii, spiritus Christi: & sic vocat eum scriptura, imō ipse seipsum, & spiritum dei, & spiritum qui ex deo est. Et ut nunquam, cum audimus spiritum dei, putemus quod per proprietatem dicatur spiritus dei, introducit scriptura spiritum sanctum, & apponit qui ex deo est. Aliud enim est dicere dei, & qui ex Deo est. Dei enim sunt celum & terra, utpote ab eo facta. Ex deo autem nihil dicitur, nisi quod est ex substantia eius. Itaq; dicitur spiritus sanctus. Ista enim est prima ac propria appellatio: & ut evidentior habens intelligentiam spiritus sancti naturā demonstrat. Spiritus sanctus, spiritus dei. Quis eum vocat spiritū dei? audi saluatorem dicentem: Quod si ego in spiritu dei eiicio dæmonia. Ut igitur, sicut dicebam, ne quis audiens spiritum dei, putet proprium quiddam significari & non commune naturæ Paulus dicit: Nobis atem non datus est spiritus mundi, sed spiritus qui ex deo est. Iterum dicitur spiritus patris, sicut saluator Apostolis dicit: Ne solliciti sitis, quomodo vel quid loquamini: nō enim vos estis qui loquimini, sed spiritus patris vestri qui loquitur in vobis. Sicut autē dixit, spiritus dei, & subdit scriptura: Qui ex deo est, sic iterū dictus est spiritus patris. Et ut ne putetis hoc secundū proprietatē dici, saluator cōfirmat: Quando venerit paracletus spiritus veritatis, qui a patre procedit. Illic ex deo, hic a patre dicitur. id quod sibi ipsi tribuerat, dicens: Ego a patre exiui, hoc & spiritui sancto ascribit, dicens: Qui a patre procedit. Quid est, procedit? Non dixit esse sentiendum. Filius a patre genitus est, spiritus a patre procedit. Quæris a me omnem veritatē, quomodo genitus ille, & quomodo processit iste? Cum didiceris quod genitus est, didicisti & modum, & comprehendisti utique. Itaque cum audieris prædicari filium, comprehendisti natiuitatis modum. Nomina sunt, quæ pia fide honorantur, non ratiocinatione

tione tenentur. Quæ autem vis nominis, Procedit
audi: ut nomen natiuitatis prætereat scriptura, ne fili-
lium ipsum dicas, dicit spiritus sanctus, qui à patre
procedit: inducit eum procedentem, ut aquam de
fonte scaturientem: sicut & de paradiso dictum est:
Gen. 2. Fluvius autem procedit ex Eden, procedit & scatu-
rit. Pater fons aquæ viventis dicitur iuxta Prophe-
Hier. 2. tam Hieremiam, dicentem: Obstupescat cælum su-
per hoc, & horreat valde terra: quoniam duo mala
fecit populus meus, me dereliquerunt fontem aquæ
viventis. Diuinus sermo definiens patrem fontem
aquæ, inducit ex fonte vitæ, aquam viuam quæ pro-
cedit. Quid procedit? Spiritus sanctus sicut à fonte
aqua. Vnde hoc quod spiritus sanctus aqua vocetur
Ioan. 7. dicit saluator: Qui credit in me, sicut dixit scrip-
tura, flumina ex ventre eius fluent aquæ viuæ. Et in-
terpretans euangelista hanc aquam, subdit: Hoc au-
tem dicebat de spiritu, quem accepturi erant creden-
tes in eum. Si igitur euangelista Ioannes declarans,
spiritum sanctum dixit aquam viuam: Pater autem
dicit, Me dereliquerunt fontem aquæ viuæ: Fons spi-
ritus pater, propterea etiam ex patre procedit. Dicitur
igitur, repetere liceat, spiritus dei, et spiritus qui
ex deo, spiritus patris, & spiritus qui à patre proce-
dit. Spiritum dominum testatur Esaias in persona
Christi: Spiritus domini super me, eo quod vixerit
me. Et Paulus: Dominus autem spiritus est. Vbi au-
tem spiritus domini, ibi libertas. Num per quæ ad-
uenit libertas, ille seruus? Si eorum ad quos accedit
spiritus sanctus, soluit seruitutis iugum, & præstat
eis libertatis personam: quomodo ipse seruus? quo-
modo largitur quod non habet? quomodo cum ipse
sit seruus, libertate donat? Non audisti Paulum dic-
Rom. 8. centem: Lex spiritus vitæ in Christo Iesu liberum
me reddidit à lege peccati? Liber ôsne reddit spiri-
tus seruus, qui naturam suam non habet libertatem: Nā
si creatus est, etiam seruus factus, non reddit liberum.
Ne vos sophismatis circunueniant hæretici. Non
dico eum seruum, non creaturam. Videtur tria prin-

cipia inducere, increatum, creatum, & aliud nescio
quomodo vocem. Spiritus patris, spiritus qui ex pa-
tre: spiritus patris, spiritus qui à patre procedit. Spi-
ritus domini, spiritus filij. Quod autem sit filij, dicit
Gal. 4. Apostolus: Emisit deus spiritum filij sui in corda no-
stra clamantem, Abba pater. Ecce ipse spiritus filij.
Alio loco iterum spiritum Christi dicit Paulus: Vos
autem non estis in carne, sed in spiritu: siquidem spi-
ritus dei habitat in vobis. Obsecro animaduertite
sanctam hanc connexionem. Quasi catenam quan-
dam sanctam & viuam ex triplici potentia inducit
Paulus, naturam coniungens inseparabilem, & in di-
uersis nominibus vnā virtutem indicans. Vos au-
tem, inquit, non estis in carne, sed in spiritu. Ecce
Rom. 8. spiritum, siquidem spiritus Dei habitat in vobis.
Vidisti spiritum Dei? Si autem quis spiritum Chri-
sti non habet. Et sane oportebat dicere, si autem quis
spiritum Dei non habet: sed dixit spiritum Christi,
dixit spiritum Dei, & subdit spiritum Christi. Si au-
tem quis spiritum Christi non habet, hic non est
eius. Verum hoc dixit, ut ostendat, si spiritus & Chri-
stus, Et idem est Christum adesse, & spiritum adesse:
& idem est spiritum dei dicere, & spiritum Christi.
Est igitur spiritus sanctus spiritus veritatis, quasi
quis dicat, spiritum filij: quia dicit saluator, Ego sum
veritas. Dicitur spiritus veritatis qui est spiritus fi-
lij, sicut dicit Paulus: emisit Deus spiritum filij sui,
Gal. 4. Est igitur & spiritus filij, & spiritus eius qui excita-
uit Iesum Christum. Et audi Paulum dicentem: Si
1. Cor. 3. autem spiritus eius qui excitauit Iesum Christum
habitat in vobis. Hæc nomina sanctæ & immacu-
late trinitatis, sancti & admirabilis spiritus sunt no-
mina, non naturæ conuenientia, sed operationi. Pro-
fundus sermo, & opus habet auribus attentis, mu-
nitis, & fidelibus. Dicitur autem iterum spiritus, spi-
ritus vitæ: quia saluator dicit, Ego sum veritas &
vita. Dicitur spiritus vitæ, sicut & Paulus dicit:
Rom. 8. Lex spiritus vitæ. Hæc nomina eiusdem sunt auto-
ritatis, & eiusdem naturæ. Sunt autem alia nomina,
quæ

quæ non ascribuntur sancto spiritui, sed virtuti & operationi eius: ut sunt dona eius. Dico itaque, & ante declaro sententiam, postea testimonium subin-
 ducturus. Quando dat spiritus sanctus precibus san-
 ctorum vel mihi, vel alicui Christianorum sanctifi-
 cationem, accipio donum ita ut sanctum habeam
 & corpus & animam. Donum datum mihi vocat
 Spiritum Sanctificationis: hoc est, beneficium. Si de-
 derit spiritus sanctus cuiquam donum non habenti
 sapientiam, vel non habenti intelligentiam, sed so-
 lam fidem, quales sunt multi habentes dona, ut cre-
 dant scripturis, ignorantes scripturas, vocatur donum
 illud, spiritus fidei. Si autem quis accipiat virtutem
 & donum a spiritu sancto, ut credat pro missioni bo-
 norum quæ dantur in futuro seculo, ille spiritum pro
 missionis accepit. Si autem quis accipit & sapientie
 donum, vocatur donum Spiritus Sapientie: & ubi
 dona spiritus, vocantur spiritus: & attende diligen-
 ter, quia hæc speculatio modo ita declaramus. Ve-
 niamus ergo ad demonstrationes. Quando quis ha-
 bet donum charitatis, dicitur quod habeat Spiritum
 Charitatis. Quando acceperit donum martyrii, dici-
 tur quod habeat Spiritum Virtutis, hoc est donum.
 Iam quia donas spiritus sanctus est, vocatur & Do-
 num eodem nomine quo is qui donat. Idcirco dicit
 Paulus: Non enim accepistis spiritum servitutis ite-
 rum ad timorem, sed accepistis spiritum adoptionis
 filiorum. Et iterum: Non enim dedit nobis spiritum
 formidinis, sed spiritum virtutis & dilectionis &
 temperantiae. Spiritum autem dicit hic donum, si-
 cut quando dicit: Vos autem ob signati estis spiritu
 promissionis sancto. Promissionis spiritus ubi scri-
 ptum est: Dicit Paulus: Habentes autem eundem
 spiritum fidei & promissionis, hoc est gratiam spiri-
 tus. Ecce igitur spiritum fidei, & spiritum promissi-
 onis. Si fuerit quis mansuetus & humilis corde, do-
 num accepit mansuetudinis: Est autem donum dei,
 & hoc dicit Paulus: Si & preoccupatus fuerit homo
 in aliquo delicto, vos qui spirituales, instaurate eum
 qui

Rom. 8.

2. Tim. 1.

Eph. 1.

2. Cor. 4.

Gal. 6.

qui talis est in spiritu mansuetudinis: hoc est, in bene-
 ficio doni mansuetudinis. Considerans, inquit, tes-
 mer ipsum, ne & tu tenteris. Ecce spiritum mansue-
 tudinis. Alij datur sanctificatio animæ & corporis,
 & vocatur spiritus sanctificationis. Sicut dicit Pau-
 lus, Servus Iesu Christi, vocatus apostolus, segrega-
 tus in euangelium dei, quod ante promissit per proph-
 etas suos secundum spiritum sanctificationis. Vbi
 multi putaverunt, quod adhæreat primo verbo, qui de-
 claratus fuit filius dei secundum spiritum sanctifica-
 tionis. Non est autem sic, sed Paulus ordinatus secundum
 spiritum sanctificationis: & quando ordinatus est ex
 resurrectione Iesu Christi. Quoniam alij quidam apo-
 stoli ante passionem, hic autem post resurrectionem: &
 propterea dicitur secundum spiritum sanctificationis.
 Et aliud, quando incipiemus omnes tempore sacrorum
 mysteriorum dicere, Pater noster qui es in cælis: do-
 num accipimus Spiritum Adoptionis, hoc est, benefi-
 cium & donum sancti spiritus. Spiritum vocat &
 emulationem, sicut dicit Paulus: Quoniam & vos
 emulatores estis spirituum, hoc est donorum. Et ad-
 huc excellentiorem vobis viam monstro. Si linguis
 hominum loquar & angelorum, charitatem autem non
 habeo, nihil sum: hoc est, omni dono maior est chari-
 tas. Verum ad propositum redeamus. Redit Esaias. Spi-
 ritus enim per omnes loquitur. Itaque sicut Paulus dixit:
 spiritum vitæ, spiritum charitatis, spiritum virtutis, spi-
 ritum temperantiae, spiritum promissionis, spiritum
 fidei, spiritum mansuetudinis, spiritum adoptionis filio-
 rum: & B. Esaias, Egredietur, inquit, de radice Iesse
 virga, hoc est regia dignitas Christi. Virga enim re-
 gis symbolum est, ut dicit David: Virga aequitatis,
 virga regni tui. Egredietur virga de radice Iesse, &
 flos de ea ascendet, & requiescet super eum spiritus dei.
 Hic est nomen ipsius naturæ spiritus, deinceps sequi-
 tur dona: Spiritus sapientiae & intellectus, spiritus
 eosilij & fortitudinis, spiritus scientiae, spiritus pietatis,
 spiritus timoris domini. Sicut si quis explicet scrip-
 turam, siue tu, siue alius fidelis & Christianus, & si ab

Rom. 8.

Mat. 6.

1. Cor. 14.

Esa. 11.

Psal. 4.

Esa. 11.

fconditum nomen & obscurum fuerit, det autem spiritus sanctus alicui abscondita sensuum reuelare: is accepit spiritum reuelationis, qui reuelat profunda. Vnde & Apostolus volens discipulos pios intelligere scripturas, dicit: Precor deū vt det nobis spiritū sapientiæ & reuelationis, in agnitione illuminatos oculos mentis nostræ. Vidisti spiritum reuelationis: sed ad propositum redeamus. Vbi opus est discere profunda, vocatur spiritus reuelationis: vbi oportet habere charitatem, vocatur spiritus charitatis: vbi decet manifeste loqui doctorem, vocatur spiritus sapientiæ: vbi opus est auditore vt cum intelligentia capiat, nominatur spiritus intellectus. Spiritus sapientiæ datur docentibus, spiritus intellectus auditoribus. Ego prædico, tu intelligis, & dictorum mentem capis, docere autem nescis. Spiritus ille donum est sapientiæ, propter doctrinā. Volens autē deus monstrare, q̄ sicut mittit docenti sermonē sapientiæ, ita mittit & discenti donū intellectus, vt capiat quæ dei sunt. Sapientiæ gratiā habet os prædicans, intellectus gratiam habet cor discens. Sapientia armatura oris est, intellectus vero cordis. Propterea dicit, Os meū loquetur sapientiā, & meditatio cordis mei intelligentiā. Alius nō accepit doctrinæ gratiam, sed accepit donū vt det consiliū, consiliūq̄ bonū & admirabile. Non enim oīa quis accipit, vt ne donū naturam putet. Accipit quis doctrinæ gratiā, & vt ne quis extollatur, in operū consilio inuenitur infirmus: & alius non valens docere, bene cōsulit. Et inuenies aliquē qui mutuū nunc aliis dat, nunc ab aliis recipit. Vnde hoc? Nunc demonstrationē adiiciam, q̄ qui accipit gratiā doctrinæ, indiget alterius consilio. Moses acceperat spiritū sapientiæ, legislationis & doctrinæ. Permittebat sibi ipsi toto die ius dicere, accedit Iethro focer eius, & cōsulit ei, ac dicit: Non potes sufficere tanto populo solus tu, vt ei ius dicas: sed si hoc feceris, totū te ipsum perdes. At quid? Constitue, inquit, decanos, & quinquagenarios, & centuriones, & tribunos, vt ea quæ

excedunt decanum, referant ad quinquagenarium: & quæ excedunt quinquagenarium, referant ad centurionem: & quæ centurionem excedunt, referant ad tribunum: & quæ excedunt tribunum, referant ad te: & quæ excedunt te, referas ad deum. Si quod, inquit, graue negocium, referant ad te: si autem tibi quid graue, referas ad deum. Ecce legislator quum sapiens esset, accepit cōsiliū priuati, & factum est consiliū lex, & figura futurorum. Quoniam Iethro focer Mosi, sacerdos erat idolorum: postea autem cognito errore didicit veritatem, factusq̄ est figura gentium ecclesiæ: quia sapientiam legis transcendit gentium intelligentia: non quia sunt gentes, sed quæ resipuerunt. Quando enim receptum est consiliū Iethro, non erat sacerdos idolorum, sed agnouerat deum. Quia postquam cognouit opera Dei, & mirabilia quæ narravit ei Moses in Ægypto facta, dicit: Nunc ego cognoui. Vide resipiscentiam, quod magnus sit dominus deus noster supra omnes deos. Nam vbi veritatem agnouit, accepit boni consilij donū. At nos ad propositū redeamus. Accipit docēs spiritū sapientiæ, discēs spiritū intelligentiæ vt intelligat. Propterea Esaias sapientiā ascribit docenti, intellectū audienti, & inquit: Sapientem architectum, & intelligentem auditorē. Spiritus consilij datur consiliario: spiritus fortitudinis, consiliū accipienti: accipit donum consiliarius, vt dicat: vtile quippiā: accipit gratiam qui consiliū accipit, dū perficit quod vtile est. Spiritus timoris domini. Singula dona illa ad propositū vsum concedebantur, verbi gratia: Quando extruebatur tabernaculū a Mose in solitudine, non opus erat illi dono doctrinæ, sed dono architectonicis, quomodo cōsuerent byssum, hyacinthum, purpuram, coccinū: deditq̄ deus donū architectonicis, & artem consuendi, texendi, fundēdi aurum, poliendi lapides, & construendi. Et quare oēs artes illas dedit: quia tabernaculum faciebat deus super terrā. Erat autem figura coeli & terræ tabernaculum. In sex autem diebus fecit deus cœlū & terram.

Extruebatur tabernaculum figuram gerens cœli & terræ. Et opus habebant gratia spiritus suo operi cōgrua. Non enim erat tempus doctrinæ, sed futuræ, & aliarū artū. Et dicit dominus: Ecce dedi virū nomine Beseleel, de tribu Iuda, & impleui eum spiritu diuino, spiritu sapientiæ & scientiæ, & sensus. Sapientiæ spiritu, ut quod proponebatur ad faciendum, ita faceret & operaretur. Scientiæ autem, ut bene quadrarent: sensus vero, ut intelligeret quæ dicebantur a spiritu qualem haberent virtutem. Alio loco promittit deus se daturū gratiā misericordiæ, & dicit: Effundam super domum Dauid spiritū gratiæ et misericordionis, hoc est donū misericordiæ. Iterū largitur dona humilitatis. Vnde hoc liquet: Tres pueri in camino, quoniam ut iusti flammam calcauerunt, ut humiles autem, peccatores se vocauerūt: Propter excellentem iustitiam calcauerūt, & caminū rorem fecerunt, non inflati sunt, neq; dixerunt, o quanta nostra iustitia: nescimus enim naturam, transgressi sumus legem, sed operantur ut iusti, loquuntur ut peccatores. Considera enim, Calcabant flammam, exultabant ut iusti, & confitebantur ut peccatores. Peccauimus, iniquē egimus, iniustitiam fecimus. Omnia quæ induxisti super nos, iudicio iusto fecisti: quia iniquē egimus, & discessimus a te, & mādātā tuā nō audiuiimus, ut bene esset nobis. Quoniam igitur quī iusti essent, seipsos humiliabant, acceperunt spiritū humilitatis, donum humilitatis. Et propterea cū viderunt gratiam, dicunt: Non est nobis in tēpore hoc princeps & propheta, neq; oblatio, neq; thymiama, neq; locus ut offerantur primitiæ, & inueniatur misericordia. Quia igitur non habemus ciuitatē, neq; templum, neq; altare, pro omnibus humilitas nostra sufficiat. Propterea dicunt, sed in anima contrita & spiritu humilitatis suscipiamur. Alius cum plenus esset gratia, accepto integro dono, dicit: Spiritum accepit impletionis. Vnde hoc dicit Hieremias: Via filiæ populi mei, nō in sancto, neq; in puro, spiritū impletionis: nō habent, inquit, spiritū qui impleat eos. Sic

Exod. 13.

Zach. 12.

Dan. 3.

Sic habebāt spiritū impletionis apostoli, ut scriptū est: Tūc, inquit, Paulus impletus spiritu sancto, quādo arguit Elymam magum. Vides donaria? Repetā igitur nomina ineffabilis naturæ. Spiritus dei, spiritus qui ex deo, spiritus domini, spiritus patris, spiritus filij, spiritus Christi, spiritus qui excitauit Christum, spiritus vitæ, spiritus veritatis. Dein dona, spiritus virtutis, spiritus charitatis, spiritus temperantiæ, spiritus promissionis, spiritus fidei, spiritus reuelationis, spiritus adoptionis filiorū. Qui accipit gratiam ut iudicet, accipit spiritum iudici, sicut dicit Esaias, & purgabit eos dominus spiritu iudici, & spiritu adustionis, purgatricē & purgatricē vim vocat spiritū adustionis. Dauid autē petit spiritum rectum, qui dirigat, & in rectā viā ferat. Et iterū petit donū principale, quo dominetur & sit princeps affectionum, faciātq; animā non seruire suis affectionibus. Quoniam enim Dauid peccauerat, & a continentia venerat in nequitiam affectionū & voluptatis: & quia non iustē iudicarat interficiendum virum, et seruus factus erat concupiscentiæ in adulterium pro lapsus, petit Spiritum rectū, inquiens, innotua in visceribus meis: & ne proicias me, inquit, a facie tua: & Redde mihi lætitiā salutaris tui, & spiritu principali confirma me: hoc est, dono quo dominetur affectionibus, et cohibeā voluptates. Hęc a nobis dicta sunt de spūs sancti diuinā maiestate, & diuersitate in operationib. eius. Hæretici autē qui ignorauerūt, quādo dicit spiritū sanctificationis, vel promissionis, donorū memor sit: ipsi ad naturā referunt, dicētes, quod deus dedit, & spiritū sanctū donauit. Vidisti, inquit, quod donū dei est: legerūt dona, & ea ad naturā referunt miseri. Oportebat intelligere quæ nomina ad naturam pertineant, & quæ dona & gratiam significent: caupones fuerunt adulteratæ veritatis, cōfuderunt omnia, subuerterunt seipsos, exciderunt a veritate, obtenebratum est insipiens cor eorum, dicentes se esse sapientes, infatuati sunt. Eapropter inierunt: Quoniam, inquit, de spiritu moues, & a

Act. 13.

Esa. 40.

Psalm. 50.

Rom. 10.

Ioan. 16.

scriptura doces, & vis testes habere scripturas: ab ipsis scripturis moti dicimus ea ipsa quæ de spiritu sancto saluator dixit. Quid igitur ille dicit? Spiritus veritatis deducet vos in omnem veritatem: non enim loquetur à seipso, sed quæcumque audierit, loquetur, & quæ ventura sunt, annuntiabit vobis. ille me glorificabit: quia ex meo accipiet, & annuntiabit vobis. Vidisti quomodo, inquit, à semetipso non loquetur, sed ex illo accipit? Num potest demonstrari spiritus autoritas? An non demonstravit, inquit, eum subiacere potestati filij, & mutuari ab eo, & aliis suppeditare? Attende diligenter, quoties tibi dictum aliquod apparet obscurum, ne statim adducas te dictioni, sed expecta finem sententiæ. Non vides quando extruuntur domus, quomodo omnia confusa sint, calx, lapides, ligna, & in oculis tuis omnia sunt confusa, artificii autem omnia bene quadraverunt? Scit enim suo tempore, quomodo hoc confusum in hoc loco, illud in alio congruat: & quæ nunc dispersa in harmoniâ quandam convenientiâ, ædificij pulchritudinem perficiant. Igitur cum videris dicentem ab hoc in illud, & ab illo in hoc transilire, crede quod materias præparet: quando coniungo materias, tunc ostendo quæ bene conveniant. Vna natura filij est et spiritus, vna virtus, vna veritas, vna vita, vna sapientia: at ab eo tempore quo saluator dignatus assumere creaturam nostram, impletus spiritu sancto: non quod inferior spiritus sancto, sed quod caro habeat humano modo, ut accipiat aduentum spiritus, non quod non possit deus verbum, sanctificare creaturam quam assumpsit. Nam si hunc concesseris sermonem, superuacuum est filius. Sufficiebat enim pater ad sanctificandam carnem. Non pater quasi infirmus coassumit filium. Non quia si infirmus, filius assumit spiritum. Sed quia vna natura est, quæ omnia in omnibus operatur, alia quidem pater operatur, & in omni natura suscipitur: alia autem filius, & in omnem transit naturam: alia vero spiritus, & in omni natura suscipitur. Quando igitur natura secundum seipsam consideratur, par est et æqualis, plena

potest

potestatis & autoritatis, admirabilis, neque indiga, neque imperfecta, non proficit, non minuitur, non augmenta suscipit, non attenuatur. Cum autem accepit Deus verbum carnem nostram, fecit eam humano more, quasi unum Apostolorum vel Prophetarum suscipere spiritum sanctum. Dixit prius, non quod non sufficiat filius dei, sed ut perfecta trinitatis scientia in creatura illa ostendatur. Asscuta igitur est caro domini spiritum sanctum, & consequenter voluit saluator carnem quam accepit, spiritui sancto appropriare: ut id quod faciebat Christus secundum carnem, ascriberetur spiritui sancto, qui habitavit in eo, sicut in sancto, templo humano. Homo enim propter nos, deus autem propter seipsum. Homo enim propter misericordiam eiecit demones, & voluit fusionem demonum ascribi sancto spiritui, & dicit: Si autem ego in spiritu sancto eicio demones: & non dixit in verbo, sed ascribit spiritui, sicut vir sanctus spiritum sanctum asscutus. Denique quando intravit in templum, sumit prophetam Esaiam, & legit. Legit autem quæ de seipso erant scripta, & respondit, inquit, libro, dicit: Spiritus domini super me. Non contradici potest, quin persona hominis loquatur: Spiritus domini super me, eo quod vnxit me. Per spiritum, inquit, sanctum vnctus sum, Propterea Petrus, Iesum à Nazareth, quod vnxit eum deus spiritu sancto & virtute. Hic animaduertamus obsecro. Hæc enim omnia in ædificio sermonis mei insunt: non enim ab aliis in alia efferimur, sed (ut dixi) materias dispono, ut tu unionem coaptas. Asscutus est spiritum sanctum, baptizatus est in Iordane, & dicit Ioannes: Vidi celos apertos, & spiritum dei descendantem sicut columbam, & manentem super eum. Vidisti quomodo humano modo accipit spiritum sanctum? nullus sic impius, ut credat quod diuinitas accipiat spiritum. Dicit Ioannes Baptista: Medius vestrum stetit, quem vos ignoratis, & ego nesciebam eum: sed qui misit me, ut baptizarem in aqua, ille mihi dixit: Super quem videris spiritum

Mat. 12.

Esa. 61.

Luc. 4.

ritum sanctum descendente sicut columbam, & manentem super eum, hic est filius meus. Descendit spiritus sanctus, ut impleatur hoc Esaia: Spiritus Domini super me. Baptizata est caro, & statim baptizatus ascendit de aqua, & ductus est a spiritu in desertum. Ducta est, & quasi pædagogum habuit caro spiritum sanctum. Quare ductus est: ut nobis figuram daret, quod sicut caro mea non ducitur concupiscentiis, sed ducitur spiritu: sic & vos debetis. Propterea

Rom. 8. & Paulus: Si autem spiritu dei ducimini, non iam estis
Gal. 5. in carne. &, quicumque spiritu dei ducuntur, non sunt sub lege. Ducitur caro Christi, ducamur & nos. Propterea enim omnia in seipsum assumit, ut nobis exemplum relinquat. Ductus est a spiritu ut tentaretur, & viceret diabolum, non deitas. Contumelia fuerit deitati dicere, vici. Deus enim nunquam vincitur, neque vincit, sed semper prævalet & dominatur. Nam si omnino vinceret, possibile esset & ipsum vinci. At qui semper dominatur, & prævalet in omnibus omnipotens, & neque obtumescunt ei subditi, neque ei negotium faciunt. Si igitur caro dominica, & dominicum figmentum, novus homo celestis, novum germen, quod novo partu floruit, accipit spiritum sanctum, habeas testimonia quod advenit spiritus de coelo: & duxit eum spiritus, ut vinceret diabolum. Imago Adam quæ in principio seducta, ut homo postea vinceret, nova ingreditur comitata virtute spiritus. Propterea sicut dixit, Ductus est a spiritu in desertum, ut tentaretur: sic quando reuertitur victor, dicit: Iesus autem reuersus est in virtute spiritus a deserto. Habuit igitur caro spiritum sanctum, non partem donatorum sicut nos, cum vni sapientia, alteri scientia datur: sed omnia habuit dona. In veritate anxius sum & tremo, ne infirmitas lingue obscuraret magnitudinem eius quod prædicatur. Igitur corpus domini & caro sancta, ut accepit spiritus sancti efficaciam: non accepit, sicut de aliquo apostolorum dicitur & prophetarum gratiam unam, vel alteram. Homo enim non est capax omnium, ideo dicit

Paulus: Num omnes apostoli? num omnes prophetae? num omnes dona habent sanationum? In carne autem Christi omnia dona fuerunt, secundum substantiam carnis. Et attēde, implevit primo proprium templum omni gratia. Habuit donum curandi morbos, effugandi demones, suscitandi mortuos, prædicandi futura, operandi ea quæ veritatis sunt: omnia potuit, et habuit donorum plenitudinem, quatenus impleta est caro eius omnibus charismatibus. Unde opus fuit, ut inde omnes acciperemus ad mensuram & partes: & inde apostolis & prophetis ex eo suppeditaretur. Ioānes testatur, quod in eo tota deitatis plenitudo. Et iterum: In quo habitat diuinitas, plenitudo corporaliter. Non dixit simpliciter, In quo habitauit deitas, sed plenitudo deitatis, hoc est, omne deitatis donum. Et ut ne quis putet quod in Deo verbo habitauerit, dicit: In quo habitauit omnis plenitudo deitatis corporaliter. In carne eius omnis plenitudo sapientie, intellectus, virtus signorum, omnis operationis. Deinde a plenitudine eius mutuamur omnes. Testatur Ioannes baptizans, Et ego nesciebam eum: sed qui misit me ut baptizarem, ille mihi dixit, Super quem videris spiritum descendentem, & manentem super eum: non dixit, qui largitur ei donum unum: sed manentem totum: hic est qui baptizat in spiritu sancto & igni. Deinde vos lens ostendere Ioannes, quod non sicut homo accepit gratiam Saluator, dicit quod non ad mensuram dedit Deus spiritum, sed pater diligit filium, et omnia dedit in manum eius. De plenitudine eius nos omnes accepimus, ille plenitudinem, nos de plenitudine. Quomodo? A quo implevit dominicam carnem? a Deo hausit sicut a fonte, et largitus est hominibus gratis. Attende obsecro, dicit igitur: Quando venerit paracletus spiritus veritatis, docet vos in omnem veritatem, quia de meo accipiet. Attende magna diligentia, non dixit de me, sed de meo. Ex meo, cuius? De meo dabit vobis, sed accipiet, accipit non mutuatum. At quoniam implevit fontem ut origo

1. Cor. 13

Ioan. 14

Col. 2

Ioan. 14

originem donorum, à fonte haurit, præbet omnibus de propriis. Et vnde hoc quod accipere de propriis, est accipere, audi: Impleuit Deus Moſen ſpiritu, & dicit Moſes: Non poſſum ſolus ferre pondus huius populi, ordina alium, teipſum. Dicit ei Deus: Elige ſeptuaginta ſeniores, & accipiam de ſpiritu qui in te, et dabo ſuper eos. Non dixit, accipiam tuum: ſed, de ſpiritu qui in te. De meo accipiam. Dicit Deus in diebus illis: Effundam de ſpiritu meo ſuper omnem carnem, & prophetabunt. Si Deus à Moſe accipiens mutuatus eſt, ſpiritum à filio accipiens mutatus eſt. Etenim Moſes figura erat Chriſti. Quia ſicut à Moſe ſeptuaginta fuerunt impleti, ita & à Chriſto orbis terrarum accepit ſpiritum ſanctum. De meo accipiet: ex his quæ mihi ſuppeditauit homini domino, ſumet ſibi qui dedit. Qui venit ſuper me, & maſit in me, qui vnxit me, qui ſanctificauit me, qui duxit me in deſertum, qui reduxit me victorem, de meo accipiet, & annuntiabit vobis. Et vt oſtendat quod non ſancti ſpiritus mentionem fecerit, ſed donorum eius, poſtquam dixit de meo accipiet, adiungit ſtatim: Omnia quæcunq; habet pater, mea ſunt accepi ea de ſpiritu ſancto, propterea dixi, de meo ſumet. Quoniam Deus carnem ſanctificauit ſpiritu ſancto, & emiſit donum ſpiritus pater in carnem Chriſti. Venit gratia, & omnia dona indidit Chriſto, dicit: De meo accipiet, & annuntiabit vobis. Quid igitur eſt, quod à ſeipſo non loquetur, ſed quæcunque audierit, loquetur vobis? Dictum eſt ante hoc, quod aliud eſt ſpiritus ſanctus, & aliud donum: aliud rex, & aliud donum regis. Quando quis contra varias barbarorum gentes bellum gerit, dubitat vbi præliari incipiat. Si in hanc impreſſionem facit, & occupatur, mox aliã proſpectat erumpere aciem: ſi in duas partes diuidat, diuiduntur virtutes. In medio ſumus Arianorum qui reprobant Chriſti gloriam, in medio ſumus Macedonianorum, qui diuinã ſpiritus gloriam cõtumeliis afficiunt. Si igitur conſeſſa de filio loquar contra Macedonianos, Arianus ſtatim

ſtatim pugnat. De filio enim dicit, non perſuaſiſti, et de ſpiritu mihi loqueris? Verum quia hodie propoſitum eſt de ſpiritu ſancto, (ſape enim iuxta gratiam nobis à Chriſto datam de filio victoriam reportauimus, teſtesq; dictorum vos eſtis, quod non fuerint deceptiones rhetoricæ, ſed ſcripturarum demonſtrationes) volebam autem & nunc afferre de filio ſermonem. Semper enim in illo virtutem fulgentem habet. Sed quia de hoc ſatis pluribus argumentis perſuaſi ſunt, qui circa ſpiritum ſanctum claudicant, nunc taceo. Impoſſibile autem eſt eos qui circa ſpiritum ſanctum aberrant & claudicant, recto pede ambulare circa filium. Viſque hodie non inuenis Macedonianum vllum omniſii verbo ſubſcribere iuxta Nicenum decretum, quamuis ſemper dicant: Nos recta fide incedimus. Quoniam de ſpiritu ſancto non eſt maſtaturum. Neq; enim de hoc pugna vel labor erat: attamen ſecundum quod illis ſatis perſuaſum eſt, dico. Scriptum eſt, à ſeipſo non loquetur. Dic Macedoniane, ſcriptum eſt hoc de filio, imò ipſe dicit de ſeipſo, ego à meipſo non loquor. Attende obſecro, aſſero teſtimonium apud te conſeſſum (apud Arianum enim certamine hic opus eſſet, in hoc quod dicit, Ego à meipſo non loquor, & de ſpiritu ſancto: apud te autem qui promiſiſti te hoc ſancte colere, nulla opus concertatione.) De Chriſto docens dicis, æqualem Deo ſimilem patri per omnia. Coram his qui conſtentur gloriam, quaſtionem induxi. Dicis de ſpiritu, à ſeipſo non loquatur: dicit filius de ipſo, Ego à meipſo non loquor, ſed quodcunque audiui à patre meo, hoc loquor. Ecce & filius à ſeipſo non loquitur, attamen eſt æqualis honor. Hæc ad te dico. Arianus enim & ille etiam de hoc dubitat. Idem euenit incredulis, quod & naufragis accidit, ſicut dicit Paulus, qui circa fidem naufragium fecerunt. Ariani naufragio facto, perdiderunt et Chriſti gloriam, & ſpiritus ſancti virtutem. Macedoniani contendunt quidem emergere, ſed dimidiam ſarcinam amittunt. Si autem quis ſpiritum Chriſti non habet,

Ioan. 14

1. Tim. 2

habet, hic non est eius. Attende igitur, ut ne videamur more certantium illudere, & contumeliose demonstrationem facere. Ego a meipso non loquor. Interpretare mihi quid est hoc quod dicit, Ego a meipso non loquor? Quomodo dixit Saluator. Si enim adduxerit solutionem de filio, hanc intelliget & spiritui sancto congruere. Duo statuit æqualis ponderis, neque spiritus a seipso, neque filius a seipso: sed opus habet filius patre, opus habet & spiritus sanctus patre, itaque æqualis erit honor. Attende igitur: Scio quod in profundum meipsum dedi, sicut non uirtus Christi omnia perscrutari, imò tremo potius quam dico, ne in immensam abyssum abeat nauicula, & desit spiritus. Da enim mihi nauim vacuum, gubernatorem, nautas, funes, anchoras, omnia disposita, & nusquam esse spiritum venti: nonne tardat omnis quantuscumque est apparatus, si desit opes ratio spiritus? Ita fieri solet, licet sit sermonis ampla suppellex, & mens profunda, & eloquentia, & intelligentia, & non afflit spiritus sanctus qui vim suppledat, otiosa sunt omnia. Quare igitur de seipso sicut de spiritu sancto loquitur? Quasi agonistæ essemus, subuertemus contradicentem, sufficientibus confecerentur argumentis persuasuri & his & illis, si quidem parere voluerint. Non enim omnino necessitate eos adducemus, sed dico, si forte quidam persuadeantur, et ne admireris, si ego homo dicam hoc. Dicit Deus Ezechiel: Abi ad domum Israel, & dic eis, si forte audiant, si forte sciant. Dicimus hæc, si forte audiant, si forte credant, si forte se nobis iungant. Quod si hæc nobis dicentibus non se iunxerint, innoxii sumus nos. Sic Paulus docebat, & postquam docuit, dicit: Testificor quod mundus sum a sanguine omnium vestrum. Non enim reueritus sum quominus annunciarer vobis viam dei. Et nunc dico, quare Saluator dixit, A meipso non loquor: & de spiritu sancto, A seipso non loquetur. Oro charitatem vestram, hic animaduertamus. Quum vnus sit Christus, multi prodierunt falsi Christi, sicut Saluator dixit:

Ezec. 2.

Act. 20

xit: Multi venerunt in nomine meo falsi Christi, & pseudopropheta: quum vnus sit Christus, & promissus per prophetas, quod veniat: ante aduentum eius apparuerunt quidam impostores, dicentes: Nos sumus. Theudas dixit: Ego sum. Iudas Galilæus dixit: ego sum: & seducebant multos. Saluator venit, & dixit: Quotquot venerunt ante me, fures fuerunt & latrones, sed non audierunt eos oves. Oves meæ meam vocem audiunt, & cognoscunt vocem meam, & sequuntur me. Venerunt igitur illi falsi Christi, & non docuerunt ex lege & prophetis, sed ex seipsis loquuti sunt, & ex propria sententia. Saluator venit, et non discessit a lege, non discessit a prophetis, sed dicebat quasi in exemplo, Bene dixit Esaias. & iterum: Nonne scriptum est in lege vestra. Et quum accederet ad eum diabolus, dicit ei: Dominum Deum tuum adorabis, & illi soli seruiēs. Venit igitur Christus secundum carnem. Non loquutus est ex seipso, sed ex prophetis. Igitur quia illi qui ante Christum venerunt, in nomine Christi non sunt loquuti, neque ex lege, neque ex prophetis, sed ex propria sententia errores loquuti sunt, dicit Saluator: Ego a meipso non loquor, sicut illi. A seipso enim loqui extra legem loqui est. Sic igitur oportet etiam te loqui, quum videris hæreticos Aristotelica vel Platonica mouere: dic, Nos a nobis ipsis non loquimur, quæcumque audiuimus a Christo, hæc loquimur. Et vnde hoc, quod a seipso loquens pseudopropheta est, vel quod loqui a seipso pseudopropheta nobis indicat? Dicit Ezechiel propheta: Viuo ego, dicit dominus ad prophetas, qui seducunt populum meum, non misi eos: a seipsis locuti sunt, & ex corde suo loquuntur. Proinde quia pseudopropheta a seipsis prædicauerunt, Saluator a suspitione hac se purgans, dicit: Ego a meipso non loquor. Vnde hoc quod Saluator habitus est deceptor? Hoc primum confirmabimus. In festo scenopægiæ quærebant turba Iesum, dicentes: Vbi est? Et erat de eo diuersa vox: alii dicebant, bonus est, alii dicebant, Non, sed seducit populum.

Mat. 24

Deut. 6.

Ezec. 18.

Ioan. 18

Vidisti

Mat. 27. Vidisti ubi habitus est seductor? Itē post sanctam saluatoris mortem dicunt pontifices Pilato: Scimus domine, quod dixit seductor ille adhuc vivēs, post tres dies resurgam. Hęc ideo dixi, ut demonstrarem eum habitum fuisse seductorem. Quia igitur seductor habitus est, dicit: Ego à meipso nō loquor, sed de lege, de prophetis, quācūq; audiui de patre, nō secundum divinitatem audiui à patre in lege & in prophetis. Ex persona carnis loquitur, ut solueret suspicionem. Ego à meipso non loquor, sed quācūque audiui à patre. Vos autem quācūq; audistis à patre vestro diabolo, loquimini. Et ut monstret quod diabolus quando in aliquibus loquitur, mendacium operatur, dicit: Quando loquitur mendacium, ex propriis loquitur. Ego ex meipso nō loquor, sed ex prophetis & lege: hoc enim est veritas. Sicut igitur saluator purgans se à suspitione, dicit: Ego à meipso non loquor, sicut deceptores, sic et de spiritu sancto. Ceterum obsecro, hic animaduertamus, iuxta dictum Saluatoris: Multi apparent pseudoprophetae & pseudochristi, & dicent, hic quidē, ego sum: & alius, ego sum, sicut scriptum est, quod multi venient in nomine meo, dicentes: Ego sum Christus, & multos seducunt: sed ne seducamini. Sicut igitur aliqui suspicabantur seductores esse Christos, sic & venturi multi, qui & ficturi se habere spiritum sanctum quem non habent, & loqui: sed illic quidē homo apparebat, & dicebat, Ego sum Christus: hic autem nō audebat aliquis dicere, Ego sum spiritus sanctus. Non enim corporeus factus est, sed invisibilis advenit. Venit ad Petrum, venit ad Paulum, & erat ex confesso quod spiritus sanctus loqueretur. Prodit Petrus, & dicit: Spiritū habeo. A facie nullus videt quis habeat, vel quis non habeat: vel quis habeat spiritū immundū, vel quis habeat spiritū sanctū. Nam si visibilis esset, nō decessisset: nā agnitione fuisset redargutus. Venit Montanus, dicens: Spiritum sanctum habeo. Venit Manichæus, dicens: Spiritum sanctum habeo, nō fuit autem manifestum.

manifestum. Ut igitur ne plures nomine seducerentur, quoniam invisibiliter donum venturum erat, dicit: Quando venerit paracletus spiritus veritatis qui à patre procedit, ille vos memores faciet verborum meorum, & inducet vos in omnem veritatem: non enim à semetipso loquetur. Nam si quem videritis dicentem, Spiritū sanctum habeo: & non loquentē evangelica, sed propria, is à seipso loquitur, & nō est spiritus sanctus in ipso. Sicut enim dicit de seipso, Ego à meipso non loquor: ut solvat suspitionē deceptionis, imō errorem à veritate separet: Ita ut ostendat quinam habeant spiritum sanctum, & qui nō habeant, sed simulant se habere. A me audistis quid tradidi. Quando veniet invisibilis spiritus, mea loquetur. Si videritis aliquem evangelica repentem, profecto spiritum sanctum habet. Veniet enim spiritus sanctus, ut recordari vos faciat eorum quā docui. Si quis igitur eorum qui dicuntur habere spiritū sanctum, dicat aliquid à seipso, & non ex evangelis, nō credite, meam doctrinam sequamini. A seipso nō loquetur, sed propter hoc factus est adventus, qui indicet quis acceperit spiritum, & quis non acceperit. Si quis sequitur dicta Christi, spiritū sanctum habet. Nullus enim potest dicere Dominum Iesum Christum, nisi in spiritu sancto. Venit Manes, verē *μάνης* hoc est insaniens, alludens suæ seductioni nomen habens, & dicit: Ego sum paracletus quē promissit Saluator Apostolis, ego sum filius dei. Vbi audisti in evangelio Christi, quod sol & luna opifices sunt? Vbi dixit Christus, quod hęc hauriant animas, & reducant eas? Vbi legisti hęc? Ex quo non legit hęc scripta, sed à seipso loquitur: manifestum est quod non habet spiritum sanctum. A seipso non loquetur, sed quācūq; audierit, annuntiabit vobis: hoc est, quā dixi, confirmabit. Et vide miraculum. Quemadmodum Saluator venit, & factus est impletio legis & prophetarum: ita impletio evangelij est spiritus sanctus. Christus venit, & implevit quā à patre in lege & prophetis sunt dicta, propter quod dicit Paulus

Ioh. 16.

1. Cor. 12.

Rom. 10. lus: Impletio legis Christus. Spiritus sanctus venit & implevit evangelica. Quaecumque sunt in lege, Christus implet: quaecumque sunt in doctrina Christi, spiritus implet: non quod imperfectus sit pater, sed apparuit Christus confirmans quae sunt patris: sic apparuit spiritus sanctus, confirmans quae sunt filii. Vnde

Ioan. 16. hoc? Dicit Saluator discipulis: Multa habeo dicere vobis, sed non potestis portare modo: quando autem venerit spiritus sanctus, inducet vos in omnem veritatem, quia a seipso non loquetur. Nam mea implet. Filius implet ea quae sunt patris, & a seipso non loquitur. Si autem audieris dicentem, Mittam vobis spiritum sanctum, non secundum deitatem accipias.

Deus enim non demittitur. Nomina sunt haec operationem significantia, eo quod omnis qui demittit, in illa mittit loca in quibus non est. Finge quod ego loquar alicui in hac sede. Non possum dicere cuiquam, Veni, mittam te huc: hoc non est mittere, sed collo-

Hier. 23 care vel adstituere. Quod cum Deus ubique est, Caelum enim, inquit, & terram ego impleo, dicit Dominus:

Psal. 138 quod mittit qui ubique est? Si ascendero in caelum, tu illic es: si descendero in infernum, ades: si sumpsero penas meas diluculo, & habitauero in extremis maris: etenim illuc manus tua deducet me. Quorsum igitur Deus mittit? An forte quod ipse quidem ubique, is autem qui mittitur, non ubique? Misit Deus filium suum in mundum: num ut non praesentem in mundo? Propterea venit in mundum, quia antea non fuerat in mundo? Quomodo igitur Ioannes euangelista dicit,

Ioan. 1. Omnia per ipsum facta sunt: In mundo erat, & mundus per ipsum factus est: Quomodo igitur iterum in mundum missus est? Non missus est, qui missus: & mansit, qui misit supra, & qui missus est infra? quomodo dicebat, Et qui misit me, mecum est? Obsecro diligenter attendas, secure serua sermonem. Potest enim dicere haereticus: Mecum est, mihi est auxilio: sicut & ego dico, Deus mecum est. Non dixit simpliciter, sed quid? Pater in me manens. Si mecum erat, & mecum mansit, quomodo ille misit, vel quomodo hic missus est?

est: Et si mansit supra qui misit, et qui missus est, venit deorsum, quomodo dicit filius: Pater mecum est? Si supra mansit qui misit, quomodo secum habet mittens missum? Ego enim, dixit, in patre, & pater mecum est. Quomodo igitur missus est, qui dicit: Pater in me est? Et quomodo igitur misit? Igitur cum dicit, Mitto vobis spiritum sanctum: donum dicit sancti spiritus. Et ut discatis quod donum mittitur, spiritus autem non mittitur, Saluator dicit apostolis: Manere in Hierusalem, donec induamini virtute ex alto, & sumetis virtutem superuenientis spiritus sancti in vos. Alia est virtus quae conceditur, & alius est spiritus qui concedit, diuidens singulis prout vult. Igitur tu non potes ostendere mitti spiritum sanctum a pura deitate. Ego autem ostendam tibi factorem caeli & terrae mitti a spiritu sancto. Quid facis? Vel nega Christum, vel expunge scripturas, vel seruus scripturarum obedi scripturis. Et ubi, inquit, dictum est hoc? Audi Deum dicentem per prophetam Esaiam, praekonem pietatis. Audi me, dicit, Iacob et Israel quid ego loquar: Ego Deus primus, & ego post haec, & praeter me Deus non est. Attende oro. Restat enim hoc quod quaeritur. Quis igitur qui dicit haec, pater vel filius? Vide quomodo in figura monarchiae trinitatem recte praedicat. Ego Deus primus, & ego post haec, et praeter me non est deus. Quis est qui haec dicit? mundi conditor. Subdit enim, Ego manu mea fundavi terram. Vide quomodo opifex loquitur: Et spiritus meus firmavit celum. Ego omnibus stellis mandavi, ego excitavi cum iustitia regem, & omnes viae meae rectae. Dixit seipsum opificem, & factorem caeli ac terrae. Dicit postea haec: Non ab initio in occulto locutus sum vobis haec, neque in loco tenebroso. Dixit, Fundavi terram, & feci celum: quando facti sunt, illic aderam. Et nunc dominus misit me & spiritum suum. Te qui fecisti celum & terram, qui dixisti astris, Dominus misit & spiritum suum, genuit secundum deitatem, misit secundum carnem. Factorem caeli & terrae dicit: Dominus misit me & spiritum

tum suum. Missionem spiritus hæretici in contumeliam capiunt. Misit pater qui non migrat, nec transfertur loco. Misit filius qui non se discedere facit, & a quo non seceditur. Et idcirco scriptura dicit: Deus effudit donum spiritus sancti. Diuinitas non effusa est, sed donum, propter hoc ut demonstraretur, quod hoc quod effunditur, non sit spiritus sanctus, sed spiritus dei gratia, dicit David Christo: Effusa est gratia in labiis tuis. Gratia effunditur, non qui donat gratiam. Si igitur æqualis honor prædicatur, & quod a seipso manifestatus est, & quod de meo accipiet, quasi a fonte, interpretari quis potest, ne habeant locum vel suffugium impietatis hæretici. Venerare spiritum sanctum quem accepisti. Dic sæpe quod retributionem acciperis. Assumpsit Christus signum tuum, dedit mihi spiritum suum. Honore profectus est creaturam suam, ipsa ad dexteram patris collocata, & tu spiritum sanctum in ordine seruitutis constituit. Hæc salutaris lex suggerit, propheta loquuntur, apostoli diuinis oraculis annunciant, martyres confitentur, pii credunt, ecclesia contestatur, incitiam oppugnat, fidelis pluribus argumentis persuasum habet: sic & Christus glorificatur. Eius enim est gloria, & honor, & adoratio, simul cum patre & sanctissimo & bono viuifico spiritu, nunc & semper, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE FIDE, & lege naturæ, & sancto spiritu, sermo.

Omnis scriptura, quæ diuinitus inspirata, est utilis, originem & fontem pietatis a spiritu veritatis ducit. Omnia enim profunda flumina a sancto adorandoque spiritu, quasi a fonti & fecundo fonte scaturiunt. Omnia igitur quæcunque vel lex dicit, vel propheta vaticinantur, vel apostoli prædicant, sancto spiritui verè tribuuntur & ascribuntur. Omnia enim operatur vnus & idem spiritus, distribuens peculiariter unicuique sicut vult. Hinc fulgurant omnigenæ pietatis pulchritudines, prælucent veritatis sermones, manant diuinæ sapientiæ thesauri. Thesauri non qui in terra deli-

tescunt, sed qui in profundo pietatis spectantur. Thesauri qui animas lætificant, mentes illustant, orbem totum conuertunt, Adæ paupertatem ditant. Quia sicut qui primitiuam pulcherrimamque pietatem exiit, in magnam deductus est humilitatem: Ita & qui pie viuit, & virtute præditus est, ditescit, & exultat. Id quod testatur alicubi Paulus, dicens: Gratias ago Deo, quia in omnibus locupletati estis in illo, omni sermone et omni scientia. Etenim qui dei sermonem accipit, diues fit: qui non accipit dei sermonem, fit inops. Huius testis est Hieremias, dicens: Et dixit, forte pauperes sunt, propter hoc non possumus audire sermonem domini. Et pauper quidem male audit, diues autem exultat. Diues, inquam, sermone veritatis, & florens virtutibus fructuosæ philosophiæ. Qualis erat David dicens: Ego autem quasi oliua fructifera in domo dei. Oliua fructifera non foliis tantum germinans, sed & fructibus pietatis abundans. Sepe enim fit, ut anima ramis & foliis sit decorata, fructum autem ferat nullum. Sicut de Israel Hieremias dicebat: Vitis Israel pampinosa, non autem fructifera. At Propheta exultat, dicens: Ego autem quasi oliua fructifera, non solum foris frondosa, sed intus succulenta. In domo dei fructifera. Non est enim bonum extra domum dei versari. Offendes equidem multos, qui quamuis sermonem veritatis non acceperint, & foris sint, operibus tamen pietatis, ut apparet, sunt conspicui. Inuenies viros misericordes, compatiētes, iustitiæ vacantes: sed nullos facientes fructus operum, quia nescierunt opus veritatis. Nam & hæc sunt opera bona. Atque necessarium est, ut præcedat opus summum. Enimvero cum olim Iudæi diceret domino: Quid faciemus, ut operemur opera dei? Respondit eis: Hoc est opus dei, ut credatis in eum, quem misit ille. Vides quomodo fidem opus vocauit? Igitur quamprimum credideris, simul & operibus ornatus eris. Non quod desint opera, sed per seipsam fides plena est operibus bonis. Opera quidem erga homines, & ex hominibus

bus sunt. Fides autem ex hominibus erga Deum. Fides eum qui convertitur, ciuem celorum declarat. Fides hominem, qui terrenus est, Deo familiarum efficit. Nihil enim extra fidem bonum. Et ut quaedam verbi similitudine utar, Fratres, similes mihi videntur, qui operibus bonis florent, & Deum pietatis ignorant, reliquiis mortuorum pulchre quidem indutis, sensum autem pulchrorum non habentibus. Quae enim utilitas animae mortuae, Deo quidem mortuae fide & ratione, bonis autem operibus vestitae. Opera in spe sunt retributionis & coronarum. Quod si agonotheam ignoras, pro quo certas? Non oportet quidem nudam ab operibus esse fidem, ut ne vituperetur. Veruntamen sublimior est fides, quam opera. Sicut enim hominibus, qui hominis nomen merentur, opus est primum, ut precedat vita, & sic enutrientur: conseruat enim vitam nostram alimentum. Ita necessarium, ut precedat vita nostram spes in Christum, quae postea pascenda bonis operibus. Conceditur vivere, quempiam qui non nutritur: non conceditur autem nutrirī aliquem non viventem. Ieiunavit Moyses diebus quadraginta, sed quia habuit in se animam viventem, nihil detrimenti ex terrenorum penuria accidit ei. Ita & opus quidem habet anima, ut operibus alatur. Ante opera tamen fides primum inducenda est. Eum qui operatur opera iustitiae, sine fide non possum probare vivum fuisse. Fidelem autem absque operibus possum monestare, & vixisse, & regnum celorum assecutum. Nullus sine fide vitam habuit. Latio autem creditur duntaxat, et iustificatus est a misericordissimo Deo. Atque hic ne mihi dixeris, defuisse ei tempus, quo iuste viveret, & honesta faceret opera. Neque enim de hoc contenderim ego, sed illud unum asseveraverim, quod sola fides per se saluum fecerit. Nam si supervixisset, fidei quoque operum fuisset negligens, a salute excidisset. Hoc autem nunc queritur, & agitur, quod & fides per seipsam saluum fecerit: opera autem per se nullos unquam operarios iustificarunt. Et vis plane vivere,

dere, quod opera sine fide non vivificant. Testimonium bonum habuit Cornelius de eleemosyna et precibus, sed Christum ignorabat, Deum quidem credens, dei autem sermonem nondum edoctus. Sed quia opera erant bona & admirabilia (placebant enim bonorum remuneratori & amatori Deo) & quia magnus ille iustitiae & veritatis oculus, iustus inquam ille iudex, personarum respectum nesciens, vidit bona quidem opera, sed mortua, eo quod fidem non habebant: mittit divinum angelum operibus ad praemia acquirenda ministrantem, ita ut bene certando ob fidem coronari possit. Qui dicit ei: Cornelie, praecses tuae ascenderunt in memoriam coram Deo. Si igitur exaudita est petitio, inquit, & eleemosynarum acceptae sunt, quid mihi deest ad iustitiam? Mitte igitur in Ioppen, dicit, & accersse Simonem, qui agnominatur Petrus. Qui ubi venerit, loquetur tibi verba, in quibus saluaberis tu, & tota domus tua. Itaque non poterant opera salvare. Nam si his quae Petrus praedicat, saluatur & ipse, et domus sua: non dum habuit Cornelius ex operibus salutem, donec operibus suis fides acquirendum premium offerret. Atque hac ob causam beatus Petrus venerandus dei apostolus, postquam ex Ioppe venit, & vidit dei gratiam in eos, qui tunc habebantur alienigenae, effusam, factus divini iudicii admirator, dicit: In veritate cōperi, quod non est personarum acceptor Deus: sed in omni gente, qui facit iustitiam, ei acceptus est: hoc est, dignus sit ut assumatur. Oportet igitur & ante opera lucere fidem, & fidei pedissequa esse opera: & ne quis fidem propter sterilitatem, & neque opera propter incredulitatem vituperet. Esto igitur oliua fructifera, sed in domo dei. Interpretandum enim est de operibus esse oliuam fructiferam, de fide autem esse in domo dei. Quae autem sunt opera? Omnes scimus, si operari volumus. Nullum enim est occultum. Nam in dogmatis quidem ambiguitas & disceptatio, opera autem non sunt occulta. Natura enim leges dicit. Scimus ex no-

Act. 10

bisipfis quid bonum, & quid malum. Posuit Deus in natura nostra legem non scriptam, quæ illustret mentes nostras. Nullus dicat, nesciebam legem, nesciebam quæ ad legem pertinent. Nam si negaveris communem legem, arguet te naturæ lex. Vis discere quod Deus naturæ infuerit leges, quæ discernant quid bonum, & quid malum? Interroga nostram ipsorum conuersationem, quomodo omnes, qui facimus mala, fugimus, ne mali appellemur. Et quomodo, audi: Adulter adulterium committit, erubescit autem si adulter vocetur. Dic manifestario adultero, Adulter: confundetur tamen, licet quod faciat non ignoret. Quod si bonum putas peccatum, quare appellari talis tantopere fugis? Dic periuro, Periure: & pro cõtumelia dictum habebit suorum operum appellatione. Sic natura ipsa clamat, quod malum sit, & alienum ab opere dei. Et quod fecit Deus, bonum est, & bonum valde, atque ita bonum, quod & malis immiscetur, ut e malitia erubescat. Dic casto: Caste: & nomen agnoscens, de appellatione non erubescit. Voca iustum, iustum: & opere coronatur, & appellatione honestatur. Et licet modestiæ gratia nomen fugiat, laudem tamen in anima sua accipit. Cogita quantum malorum committatur in mundo, & persona caret malum, & quomodo personam non habet. Si particulatim inquiras, nullam inuenies malitiam in sua apparentem persona. Non enim nisi personam assumat virtutis, apparet. Et quomodo audit: Qui mentitur, non fatetur se mentiri, sed veritatem simulans decipit. Qui mentitur, non prædicat quod est, sed quod non est figurat, & tunc iniustitiam operatur. Similiter dolosus non ostendit dolum, sed assumit amicitiae personam, & sic rem facit malam. Adulter non illegitimum adulterium confessus, a suo domino transiit: sed figmentum continentiae prætexens, diuinam violat. Vides quod propriam personam non habet malitia? Similiter & calumniator, quando ingreditur in iudiciũ, non hoc confitetur quod est: sed laruam assumit veritatis, quasi ei patrocinari velit, canis

namque facit malitiæ testem propter mendacia. Sic malitia persona propria caret, nisi personam veritatis assumat. Et idcirco saluator dicebat: Venient ad vos in vestimentis ouium, intrinsecus autem sunt lupi rapaces. Sed ad institutum redeamus. Vis videre frater, quantum valeat innata lex? Et anima nostra, quamvis tota malis fermentata sit, nomen tamen bonum amat & amplexatur. Sæpenumero potentes qui avaritiam spirant, & nihil præterquam rapinam & iniustitiam cogitant, vincuntur aliquorum precibus: ut pauperi valde necessaria quædam dimittant, vel debitum remittant, vel non vlciscantur eos, qui se lesunt, vel lædere putarunt. Et qui legatione fungitur apud virum potentem, & malum, non statim a veritate exorditur: non dicit ei, quod est, sed tribuit ei nomen virtutis. An nescis qualibus semper insignes legati coloribus utantur? Vir es, inquit, bonus, celebratum ubique est nomen tuum. Omnes tua bona opera decantant. Multaque talia exhortationi inserunt, ut flectant laudibus, & malitiã effugiant. Vides quomodo malitia virtutem celebrando vincit? Nullus malus, malus dici vult. Natura enim quod suum est amplexatur, etiam si voluntas diuersum eligat. Simus ergo dilecti oliua fructifera, & operibus, & fructibus & folijs ornati. Folia enim nostra sunt sermones, fructus autem vita. Sit igitur & honestus sermo, & bonæ frugis vita. Apud pium enim neque folium decidit. Folium enim eius inquit David, non defluet, & omnia quaecumque faciet, prosperabuntur. Sed o miraculum. Cogita quomodo Adā nudus exiit de Paradiso, & quomodo David floret in domo dei. Ille quidem exiit nudus propter prævaricationem: ille autem indutus virtutibus, clamat: Ego autem quasi oliua fructifera. Nihil nos ita spoliat, ut fructuum carentia. Nihil ita vestit, ut fertilitas. Propter opera bona fornicatus est Adam. Operæpretium fuerit repetere dicta. Bonorum enim repetitio, doctrinam in animabus bene stabilit. Sicut lanæ, quæ subinde in fincturas immerguntur, crebra tinctio profundius

Psal. 128

operationem recipere fecit: ita opus est ut & animæ nostræ cōtinuò in diuinos sermones intingantur, ut abluamur quidē à veteri opprobrio, induamur autē nouā pulchritudinem. Enimuero lanæ illæ cū tinguntur, naturæ suæ nomē amittunt, & tincturæ nomen accipiunt. Et non vltra vocas lanam, sed vel purpuram, vel coccinū, vel prasinū, vel tale aliquid, prout colorem tinctæ præbuerit tinctura. Si igitur tinctio naturæ nomen transformat: cur deī natura non trāsa format hominem, ita ut is, qui ante pulueris gerebat imaginem, post tincturam imaginem gerat fulgidā, & plus quā cōlestem? Formatus igitur Adam pauper de terra: Pulvere enim accepto, deus eum formauit. Sed nesciuit Adam, quomodo formatus est, ut dixi olim. Non enim oportebat eum testem adesse eorum quæ fiebant, ut ne contra deū extolleretur, & ignoraret eum qui se creauerat, & reprobareret suum conditorem. Si accepisset quid super naturam, quis remisisset ei immodicā superbiam? Propterea deus, cum finxit hominem, figmento magnā virtutem & variā humilitatem imposuit, ut per virtutem insitam gratia dei in admiratione esset: propter humiliationem autem humanus. fastus deprimeretur, ac modestior fieret. Dedit ei linguam, quæ loqueretur, deum laudaret, diuina caneret, pulchritudinem naturæ interpretaretur. Dissert de cōlo & terra parua linguæ caruncula, neque duorum digitorum habens latitudinem: & quid inquam digitorum? neque vnguis, sed summū illud paruum, & vile de cōlo & terra loquitur. Et ut ne putet se magnā aliquā esse, & extollat se super naturam, saepe tumores & vlcera in ea fiunt, ut discat quod mortalis existens, de eternis et immortalibus loquatur: & sciat quæ virtus eius, quod predicatur, & infirmitas eius qui prædicat. Dedit ei oculum paruum illud miliū. Ut miliū enim est id quod videt, & ipsissimum pupillæ medium: at tamen per medium illud miliū videt omnem creaturam. Et ut neque visu suo omnem creaturam accipiat, & extollatur: saepe innascuntur in oculis.

lis lemæ, & lachrymæ, & alia quæ dolere faciunt, & turbāt oculos, ut ab infirmitate se ipsam agnoscat, ab formatione autem opificem. Dedit ei cor rationale, fontem cogitationū, radicem cupiditatis: sed in iisdē locis fecit viscera, quæ stercoribus aliisq; sordibus opplentur, per quæ homo & comedit, ut si quando cor extollatur, humiliet id ipsum venter. Atq; ita venter & stercus nostræ eruditioni seruiunt. Nā si cum homo est, & stercus circūfert, audet temeritatē ostētare, & non solū ostentare temeritatē, sed & contra deum, sicut Barbarus quidam rex ausus fuit diceret: Supra stellas ponam sedem meam, & similis ero altissimo. Si tantum, inquam, stercoris & infauitatis circūferens sic loquitur, quis eum ferret exaltatum? Hac de causa Esaias magnis superbis dicit: Quid superbit terra & cinis? Verum iterū ad institutū redeamus. Deus creauit hominem de puluere, sed nesciebat homo quomodo esset factus, & propterea ignorabat & suam vilitatem. Deus enim (ut dicebā dum) animā noluit esse priorem, ut ne videret formationem. Veruntamē, quoniam omnino nesciuit, ex qua humilitate subliterit, & quæ opifex de terra finxerit, conuertit eum in terrā, à qua sumptus est: ut iterum de sua infirmitate edoctus, agnoscat et primæuam beneficentiā, & futuram inuidiam. Quia enim quando formatus est, nesciuit quod de terra factus esset. Attende diligenter, ne te fugiat latēs sensus. Quia Adam dū formaretur, ignorabat quod de puluere surgeret: quando in resurrectione surget, sciet quod exuat puluerem & excitetur. Nam & si mortuus semetipsum non videat, videt tamen eum qui ante se est. Videmus nos mortuos, & in puluere resolutos: & per quæ videmus, docemur. Non vidisti saepe auidaces viros & superbos, quomodo sepe consternari & humiliati sunt in mortibus? Nunciatur mors, & toto corde tremiscunt, mentesq; eorū nihil est abiectius. Itā sanē & circa sepulchra philosophamur, videntes ossa nuda, & humanā naturā corrosā et dissolutā, cogitamus statim, & inter nos disputamus, dicētes: Ecce,

Esai. 14.

Eccl. 10.

Ecce, quid tandē ex nobis fit? Et quō abimus? Cōfābulamur, egredimur de sepulchris: & humilitatis nostrā obliuiscimur. Apud sepulchra ita vnusquisque ptoximo loquitur: O miseram, o miseram nostrā vitam. Quid tandem ex nobis fit? Quamuis autē sic loquamur, rapimus tamen ipsi: & licet sic clamemus, iniuriam tamen nostram vlciscimur. Omnes enim planē ita philosophamur, quasi malitiā renunciatūri. Et intus quidem tam pios sermones tractamus: egressi autem, deo aduersarij sumus. Ea propter deus vbiq; sepulchra fieri voluit, vt illis nostrā ipsorum infirmitatis memores fieremus. Ideo omnis ciuitas, omne castellum ante ingressum sepulchra habet, vt contendens intrare in ciuitatē quē imperat & floret diuitijs & potentatu, alijsq; dignitatibus, priusquā videt quod secum concipit, videat primū quod fit. Ante portas sunt sepulchra. Ante agros sunt sepulchra. Vbiq; ante oculos est nostrā humilitatis schola, & docemur in quid desinamus tandem, & videmus qualia futura sint phantasmata: neq; hic solum, sed ingressuri ad communionem vitā, docemur vilitatem summam naturā. Sape vir quando vxorē ducere vult, meminit in desponsatione, & scribit in dote. Nondum introducta est, & mors statim describitur: nondum conuixerunt, neq; nuptiā habitā, & mortem statim desinit. Nondum nuptam vidit, & mortis aduersus illam calculos proponit. Scribit in hunc modum: Si mortuus fuerit vir ante mulierē, si mulier ante virum, hoc et hoc disponatur. Sic formatae sunt patrie leges. Vbiq; omnibus naturę sunt monumenta: & non solum eorum qui sunt & viuunt, mortis feruntur sententię: sed & eorū qui nondū nati. Quid enim vltra dicit? Quōd si natus fuerit filius, & mortuus fuerit: nondum fructus, & sententiā lata est. Dein in instrumentis quidē agnoscit naturam, sic cauens. Si autē quid humanū patiat, vel mulier moriatur, obliuiscitur eorū quā scripsit, & alterius naturā tragediam profert: & hęc dicit: Mēne oportebat hęc ferre? Hunc tantū potui sperare dolorem?

Coniug,

Coniugio fraudandus olim? Quid, inquis, obliuisceris eorum quā scripsisti? & cum extra negotium es, agnoscis naturę limites: quando autem in affectiones incidisti, obliuisceris legum naturā? Hęc dicuntur in castigationē omnium, vt omnes omnia, quę sibi euēniunt, fortiter ferant, & ne quis damnosa putet dei iudicia. Extra affectiones ne sis disputator magnus constitutus, sed cum te illę inuadunt, magnanimitatē declara. Quando moeres, recordare verborum, quibus moestum consolaris. Quibus autem sermonibus vtimur apud lugentes? Nonne ita apud eos philosophamur? humanę sunt hęc calamitates. Non fers solus has calamitates. Non solus mortis vim sustinuisti. Et reges similia ferunt. Damnū hoc sape & principes faciunt, atq; alij potētes. Agnosce tuum ipsius calculū. Homo es, per omnia cōmunes leges habes, quas alij. Hęc & his plura loqueris, cū alium solaris. Num aliorum magnificus es doctor, tibi autem neq; miser es discipulus? magnā & generosā animā fuerit, philosophum agere, cum affectiones feruent. Et posse in quauis calamitate, vel tristitia, vel damno dicere: Iustus es domine, & recta iudicia tua. Damnum fert vt homo, coronatur autē vt deum amans. Vita fratres multa difficultate plena est, & oportet omnino iustum & iniustum, & piū & impiū affligi: sed magna est varietas. Aliud enim est corripī, vt domesticum: aliud flagellari, vt alienum. Verberatur filius, verberatur & famulus: sed hic quidē vt seruus qui peccauit, ille vero vt liber, & vt filius, disciplina indigens. Plagę illę non faciunt æqualem honorem. Non ideo si patiat, pious, quę patitur impius, eiusdem conditionis erit cum impio: sed congruit correptio huic in afflictionē & probationem, impio autē in flagella & pēnas. Propterea David sciens has difficultates, de iustis quidē dicit: Multę tribulationes iustorum: sed vide quid subdit, Et ex omnibus illis liberabit eos dñs. Nondū dixit afflictionem, & monstrauit curationē. De aduersariis autē dicit: Multa flagella peccatoris, & nihil

nihil tale subdit, quod de iustis dicebat: Multæ afflictiones iustorum, de his autē omnibus liberabit eos dominus. Hæc autē quis audiens, ne de seipso desperet, neq; dicat: Si igitur ut peccator flagellor, & sp̃s nō habeo, infructuosa mea est correptio. Peccatorem enim vocavit nunc scriptura, non omnino à pietate alienum, sed qui affligitur, & aliqua parte pius est, labitur tamen. Quòd peccatoribus deus miseretur, plena omnis scriptura pignoribus diuinæ misericordiæ: inquit enim: Viuo ego, dicit dominus. Nolo mortē peccatoris, sed ut magis cōuertatur & viuat. Iurauit deus, nō quasi sibiipsi discredens, sed nostrā infidelitatē ad fidem vrgens. Dicit igitur omnis homo, qui afflictionibus examinatur, Iustus es domine, & recta iudicia tua: & simul fortem declaret animā suam, pietatemq; non soluat. Qualis erat beatus Iob, qui diaboli terculamenta vicit, qui omnē eius rabiem preffuit, qui constantia mentis fluctus diaboli strauit, qui omnibus simul priuatus, attramen omnium dñm nō negauit. Verū illius strategemata propriū habebunt librū: nam verē opus habent, ut exquirantur, non sermone breuiore & perfunctorio ligillentur illius certamina. At præ oculis habeamus, quæ dixit fortis ille & magnus pugil. Quoniā, quia figillū dictis infert, nudatus omnibus, seipsum pietate non nudauit, sed dixit: Dominus dedit, dominus abstulit, sicut domino visum est, ita et factū est. Bene, inquit, visum est. Concedit autoritati, non curiose dispensationem explorat: non dixit sicut nos, Quare iuuenes moriuntur, & senes manent? Qualis est ista dispēfatio? Desiderat senex mortem, solutus carnibus, opum indigus, et aliis consolationibus destitutus, frustraturq; voto. Et puer amabilis formæ, gratus parentibus, intempestiuus rapitur. Disce ne talia quæras: disce ut dicas: Iudicia tua abyssus multa. Disce ut dicas: Iustus es dñe, & recta iudicia tua. Disce ut dicas: Sicut domino visum est, ita & factū est. Agnosce autoritatē, ut agnoscas & pietatē. Verū quoniā incidit sermo de gloria spiritus sancti, dicamus

DE FIDE ET LEGE NA. SER. 159
 tamus aliquid ex dogmatibus in vestra utilitate
 & securitate. Nam sicut Iob, cum dixit, sicut dño vi
 sum est, autoritate monstravit & dominationem: sic
 & apostoli dominariā autoritatem sancti spiritus
 ostendentes, dicunt: Visum est sancto spiritui, nihil
 imponere vobis. Visum est sancto spiritui. Si subdi
 tus est, quare ei visum est: si sub lege est spiritus, &
 feruit, quomodo visum fuit subdito: quomodo de
 creuit. Nonne quæ regi videntur, ea & sunt, an po
 tius quæ subditis placent? Sicut domino visum est,
 dicit Iob: spiritui sancto visum est, dicunt Apostoli.
 Eiusdem autoritatis & honoris dictio vtrobique,
 quoniam indivisa est gloria regni. At malicia hære
 ticorum iterum inuenit effugium. Num enim quia
 dixerunt, dicunt Apostoli: Visum est spiritui sancto:
 subdidērunt autem, & nobis: iuxta illud habebant
 & Apostoli diuinitatis autoritatem? Hæc bene exa
 minentur, ne in exercitatis suæ infidelitatis venenū
 iniiciant, nec synceris auribus impietatis hæresim
 infundant. Talia enim sæpe magnifice loquitur. Ni
 hil, inquit, admireris dicta, fratrem te vocat, & quæ
 si hostem te occidit. Ne mireris, inquit, si de spiritu
 sancto dicunt Apostoli: Visum est spiritui sancto et
 nobis, visum est Apostolis. Num dii Apostoli? Nū
 diuinam habent autoritatem? Quando hæc dicit hæ
 reticus, nos à sancta scriptura tela proferamus. Sa
 gitte enim potentis acutæ in cor inimicorum regis
 mittendæ. Quid igitur adhæc dicendum? Si hoc spi
 ritus sancti dignitatem imminuit; itaque & Mo sen
 coniunctum esse deo, dei imminuit dignitatem. Ex
 emplī gratia dico: Si non magnum putas, quod dictu
 tur, visum fuit, eo quod & Apostolis sit coniunctū:
 vtrique neque magna tibi videri potest fides, quia
 & deus Mosi iunctus est. Dicit enim scriptura: Cre
 didit populus in deum & in Mo sen. Cæterū & ali
 ud telū proferamus. Si spiritus sancti dignitatem de
 struit adiuncta gloria Apostolorū, contumelia et ex
 Samuele erit deo. Scriptū est enim, Et timuit omnis
 populus deum & Samuelem. Denuo & tertiu pro
 mamus

Act. 15.
 Psal. 44.
 Exod. 34.
 1. Reg. 12.

mamus iaculum contra impietatem. Si dignitatē spiritus sancti, & diuinam auctoritatem hoc imminuit, quod ei iunguntur Apostoli, minuit & dignitatem dei Gedeon adiunctus eadem appellatibne. Clamauit enim omnis populus militans, Gladius deo & Gedeoni. Sicut igitur coniunctus est Moses deo, non ut honore par deo, sed ut minister dei. Et Samuel Deo, non ut æqualis dignitate, sed ut propheta dei. Et Gedeon deo, non ut eiusdem honoris, sed ut miles prælii. Sic & Apostoli iuncti sunt spiritui, ut prædicatores Euangelij. Agnosce igitur auctoritatem, & ne sugilles spiritus diuinitatem. Agnoscito diuinæ trinitatis theologiam patris, & filij, & spiritus sancti. Ista est increata natura, vera dignitas, indiuisum imperium, impartibilis honor, indiscreta spes, incommensurabilis gloria patris, & filij, & spiritus sancti, quam decet omnis gloria, honor, & adoratio, &c.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

Sermo de sancta & consubstantiali, viuificaq; ac inseparabili Trinitate.

Qui aduersus sanctam & consubstantialē, inseparabilemque Trinitatem linguas acutit & blasphemant, nitunturque vnigeniti, & spiritus sancti dignitatem destruere, arguuntur quidem ab ipso spiritu sancto, qui locutus est per prophetas, & a verbo quod prædicauit suis ipsius propriū & in carne aduentū, propter nos ex sancta virgine factum, ineffabilem & alterationis expertem propter suas dignitates: arguentur autem & postremum in die iusti iudicij, quando iterum veniet de cælo ut glorificetur in sanctis suis, & admirabilis appareat in his qui fidē in se custodierunt immutabiliter. Ausi autem sunt Arianorum discipuli, & insania Macedonianorum laborantes, dicere deū magnum & paruum, & creatum deum, gentilitate nobis subintroducetes. Gentilium enim est creaturam adorare, & alium ex diis suis maiorem, alium minorem facere. Enimvero si in aliquo deficit filius vel spiritus sanctus, non est deus. Paulus enim reprehendens

hendens dicit: Venerati sunt, & coluerunt creaturā supra eum qui condidit, qui est in omnibus deus benedictus. Quod si adorant filium, ut creaturam, dicentes & patrē creaturam, maledicti sunt, iuxta Moysen dicentem: Maledictus omnis qui adoratur creaturam, & facturam: nos autem non creaturam adoramus, sed Trinitatem increatam, mutationis expertem & consubstantialē, nihilque habentem aduenticiū vel seruile, vel quod productione in esse venerit, quasi prius quidem non existens, postea autē adueniens. Vide, oro, testimonia sanctæ & consubstantialis Trinitatis, & venerare illā recte, ne pereas. Et dixit, inquit, deus: Faciamus hominē secundū imaginē nostram, & secundum similitudinem. Cum quo consilium inuit deus? Cum angelis, inquit. At non habent angeli imaginem dei: loquitur autem ad cooperificem filium, & sanctum spiritum. Et ut veritas hæc tibi persuadeatur, audi Psalterem dicentē: Verbo domini cæli firmati sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum. Non ignoras autem verbum esse filium. Dicit enim Ioannes Theologus: Et deus erat verbum: et de spiritu, Spiritus deus. Dicit igitur deus & pater Deo filio & deo spiritui sancto: Faciamus hominem secundum imaginē nostram. Et non dixit, meā & vestram, neque meam & tuam. Significās autē scripturā esse vnā imaginē sanctæ trinitatis, dicit: Et fecit deus hominē, secundū imaginem dei fecit illum. Sicut & Paulus clamat de filio: Qui cū sit splendor gloriæ & character substantiæ. Et iterum: Qui est imago dei inuisibilis. Iterū & alio loco dicit scriptura: Venire & descendamus & confundamus illorū linguas, dicendo, Venite: pares honore exhortando vocat. Neque enim si angelis imperasset, dicere debuit, venite: sed imperando, ite. Vide autem obsecro, quomodo patris vox filium & spiritum vocet. Nā si ad vnum solum hoc dictum esset, debebat dicere, Veni & descendamus & confundamus illorum linguas: quia autem dixit, Venite: vnus est vox ad duos honore æquales. Audi quoque & beatum Iob,

Rom. 1.

Deut. 27.

Gen. 1.

Psal. 33.

Ioan. 1.

Heb. 1.

- Iob. 27.* Dicit enim: Vivit dominus, qui sic me iudicavit, & omnipotens, qui amaram fecit animam meam, et spiritus divinus qui tenetur in naribus meis. Dicendo dominum & omnipotentem & spiritum dei, consubstantialiorem prædicat. Disce & hymnum Seraphim clamantium tertio, sanctus, sanctus, sanctus: non enim dicitur semel sanctus, neque bis sanctus, neque quater dicunt, sancti sancti sancti sancti, ut ne multis nominibus multos deos nobis inducerent, sed unum solum. Ter autem dicendo sanctus, sanctus, sanctus: manifestat unam & æqualem gloriam patris, & filii, & spiritus sancti. Audi ite et prophetam dicentem: Spiritus domini locutus est in me, & sermo illius in ore meo pronunciatus est: quia deus erat sermo. Ecce dicendo spiritum domini, & sermonem, & dominum, pronunciat inseparabilem Trinitatem. Vide autem & tres pueros in camino omnes creaturas & facturas, ut glorificent deum, vocantes, solem, lunam, stellas, coelos, angelos, virtutes, homines, spiritus, omnem creaturam visibilem & invisibilem & mente præditam, & nusquam connumerant filium vel spiritum sanctum inter facturas. Quod si contendis, quod cum Iudæi essent, ignorarent spiritum sanctum, reprehenderis mox a scriptura: Erat enim quartus, inquit, quasi similitudo filii dei. De sancto autem spiritu dicit: Excitavit deus spiritu sancto puerum adolescentem, cui nomen Daniel. Et in alijs multis locis præmonstratus est spiritus sanctus in veteri. Itaque sciuerunt quid sit pater & filius & spiritum sanctum unius esse deitatis & potentie, sciuerunt autem & quæ illi serviebant prouocare ad glorificandum deitatem. Ut autem scias, quod nihil aduentitium vel creatum Trinitati accedat, *Ephef. 4.* Paulus præponendo patrem dicit sic: Unus deus pater ex quo omnia, & nos ex illo: & unus dominus Iesus Christus per quem omnia, & nos per illum: & unus spiritus sanctus. Iterum autem dicit: Diuisiones doctrinarum sunt, idem vero spiritus: & diuisiones efficaciarum sunt,

sunt, idem autem deus qui operatur omnia in omnibus. Hæc utique omnia operatur unus et idem spiritus, diuidens singulis prout vult, & non sicut scit. Iam cum baptizaretur filius, pater de celo testificatus est, spiritus autem sanctus in specie columbae descendit super illum, qui pari honore præditus est. Per hæc omnia unum regnum indiuisibilis. Trinitatis intelligere possumus. Ipse autem deus sermo, qui propter nos verè incarnatus, rediturus unde venerat dicit S. Apostolis suis: Ite & docete omnes gentes, baptizantes illos in nomine patris & filii & spiritus sancti. Ob signati sumus, sed unum signaculum est sanctæ Trinitatis unum baptisma. Quomodo igitur audes à paterna substantia alienare filium vel spiritum sanctum? Neque enim si alieni sunt, cum patre & spiritu sancto debebant connumerari. Quam ratione iuxta tuum sermonem aduersarie dei in baptismo debuerunt annumerari? Si creatus est filius vel spiritus sanctus, quare cum patre simul coassumuntur? Enimvero si nomen patris solum cum qui baptizatur potest saluare, quare coassumuntur & creaturæ, quasi pater non possit solus saluare? Absit. Igitur si patris infirmitatem negas, & consubstantialia non admittis, cogeris nobiscum fateri Trinitatem increatam & consubstantialiorem & omnipotentem. Iam si dixeris mihi de patre, Scriptum est: Te solum verum deum. Sed est & hoc scriptum, Et deus erat sermo. Et quomodo igitur æqualis patri? Dicendo enim de patre, quod ipse sit solus verus deus: monstrauit filium non naturalem, sed adoptatum filium. At quid propriæ salutis inimices? num quia scriptum, sicut dicit Ioannes de patre, Deus lux est: de filio autem, Erat lux vera: ideo audes propter hoc dicere minorem patrem, eo quod non adiecit, quod sit lux vera: sed de filio solo dicit, quod fuit lux vera? Sicut igitur non audes minorem facere patrem, eo quod non appositum est, quod sit vera lux: ita cum audis de patre, Te solum verum deum: de filio autem, solum quod sit deus, ne audeas minorem facere filium: quoniam nomina diuerso modo nunc

illi, nunc huic adherent, ut de patre dicatur, deus verus: de filio autem, deus, & contra, Erat lux vera, tribuitur filio: patri autem, lux tantum. Porro sicut non licet dicere de patre, quod non sit lux vera: & de filio, quod non sit deus verus. Ipse enim dixit, Ego sum veritas: ita & de spiritu sancto, quoniam spiritus est veritatis. Atque ita per hæc testimonia discere, ut veneris inseparabilem deitatem. Omnia quæcumque habet pater, mea sunt, dicit vnigenitus deus, existens in sinu patris. Moses dicit: Qui est, misit me. Qui est, est pater: qui est, est filius, et habet se qui est, ad eum qui est, absque principio & non in tempore genitus est. Omnia quæ habet pater, qui verè vita & immortalitas & lux & omnipotens & deus & dominus, ea vtrique habet & filius. Ego enim, inquit, veritas, & vita, & erat lux vera, & deus erat verbum. Et Thomas inquit apostolus: Dominus meus & deus meus, quemadmodum & Psalter dicit: Manibus meis deum exquisivi, & non sum deceptus. Palpavit enim Thomas verbum in incredulitate, & non est deceptus, Christum et deum illum confessus in fide. Profecto, inquit, dico filium dei deum. Sed dicis: Non sine principio autem, sed creatum, proinde & servum. Et quomodo hoc? Quasi in forma dei existens, non rapinam arbitratu est equalè se deo, sed semetipsum inaniuit forma servi accepta. Si igitur servus est (omnis enim creatura serva est) quomodo servus existens formam servi accepit? Accepit enim quod non habuit, & mansit quod erat. Servi forma dei existens per misericordiam, absque sui versione accepit formam servi. Si autem non vis illum confiteri absque principio, sequitur quod fuit erit tempus, quo non fuerit filius. Etiam, dicit. Ecce igitur, inquam, iuxta tuum sermonem erat tempus quo non fuit pater. Qui enim filium non habet, pater non vocatur: Et pater habuit principium, quo cepit esse pater. Ex filio enim pater cognoscitur. Nunquid & pater tempore aliquo alterius patris erat filius? Proh quanta blasphemia! Itaque dum videris venerari patrem, summa illum contumelia afficis. Iam si filius ipse

Exod. 3.

Ioan 20.
Psalm 76.

Philipp. 2.

ipse tempora fecit. (omnia enim per ipsum facta sunt) quo pacto dicere audes, quod fuerit tempus quo non fuerit filius? Proinde iuxta sermonem tuum, maius erit tempus quam sermo divinus. Nam quod prius, id necessario & maius. Vis autem scire, quod filius coæternus sit patri? Dicit Esaias: Ego deus primus, & ego posthac, & ante me non fuit alius deus, & post me non erit. Itaque si posteriorem patre dicis filium: quomodo dicit pater, quod post me non erit alius deus? Sin exponis hoc de filio: quomodo dicit, ante me non fuit alius deus? Quapropter ex his collige filium coæternum esse patri, audi autem & testimonia de filio, & fuge cum blasphematur. Pluit dominus a domino ignem & sulphur super Sodomam. Dominum vocat patrem, dominum filium, dominum spiritum sanctum. Sicut dicit, Dominus autem spiritus est: & non dicit, dominus minor, a domino magno. Et Moses dicit: Et adorent illum omnes angeli. Angelus autem creaturam non adorat. Et ut discas de filio hoc dictum esse, audi Paulum dicentem: Quando autem inducit primogenitum in orbem terrarum, dicit: Et adorent illi omnes angeli dei. Et David quoque clamat: Dixit dominus domino meo, sede a dextris meis, donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum. Et non dixit, Dixit dominus domini mei: sed, dominus domino meo. Ecce (dicit Esaias) virgo vterum geret, & pariet filium, & vocabunt nomen eius Emanuel: quod est interpretatum, nobiscum deus. Vtrique dico ipsum filium subiectum planè & inferiorem patri. Arguit te denuo Esaias, dicens: Puer natus est nobis, filius est datus nobis, & vocabitur nomen eius magni consilij angelus, admirabilis consiliarius, deus fortis, potestatem habens, princeps pacis, pater futuri seculi. Propheta potestate præditum, & deum fortem prædicat, & tu dicis illum subditum? Ille magni consilij angelum vocat, & tu dicis parvum? Vide autem obsecro, quid Hieremias de eo clamet: Hic deus noster, non conferetur alius ad illum. De patre ne dicit, an de filio? De patre dicit. Paternæ incarnationis

Esai. 43.

1. Cor. 3.

Heb. 1.

Esai. 7.

Baruch. 3.

tus est, an filius? filius. Itaque secundum sermonem tuum pater incarnatus. Verum nunc video iuxta sermonem prophetarum, quod filius qui & conuersatus est cum hominibus. Etiam filius incarnatus est, pater autem non incarnatus permansit. Reprehenderis igitur insipientis, quod de filio hoc dicis per sequentia: Hic deus noster non conferetur ad illum alius, inuenit omnem viam scientiarum, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo; postea super terram visus est, & cum hominibus conuersatus est. Vides illum & legislatorem? Nam si ipse inuenit omnem viam scientiarum, & dedit eam Iacob puero suo, & Israel dilecto suo, ipse est qui & Moysi apparuit, & legem dedit. Et vnde hoc manifestum? audi prophetam dicentem: Disponam vobis testamentum quod disposui cum patribus vestris, quando apprehendi manum eorum, ut educerem eos ex Aegypto. Dabo leges meas in corda eorum, & in mentes eorum inscribam illas, & erunt mihi in populum, & ego ero eis in deum. Vides quod ipse est legislator tam veteris quam nouae? nam quod nouam legem ipse tulerit, neque tu inficias ieris. Et tu Bethlehemi domus Ephrata non minima es, ut sis in milibus Iuda: ex te enim mihi egredietur dux, & egressiones eius ab initio dierum, & ipse reget populum meum Israel. Vides unum populum patris & filij? Filius dicit: Ero eis in deum, & ipsi mihi in populum. Pater de Christo dicit: Et reget populum meum Israel. Disce unum regnum patris & filij. Quaecumque autem quae post haec audis humilia, quod incarnatus sit, & se humiliarit ipso dicente propter salutem hominum, senti de illis ut dignum est de deo. Nam litera occidit, spiritus autem viuificat. Nam si apostolis qui viderant sua miracula, & in nomine suo omnes morbos curauerant, dicebat: Multa vobis habeo dicere, sed non potestis portare modo: quid ergo ad multo crassiores Iudaeum? etenim si cum diceret, priusquam Abraham fieret, ego sum: tulerunt lapides ut lapidarent ipsum: quomodo quid sublimius sibi dici sustinuerunt? Sic & in veteri multa inueniet quis dici pro crassitate auditorum.

auditorum: ut, Septem oculi domini respicientes orbem terrarum: &, In velamento alarum tuarum proteges me. &, Excitare, ut quid obdormis domine? &, Nisi conuersi fueritis, gladium suum vibrauit, arcum suum intendit, & parauit illum, sagittas suas ardenti bus elaborauit. Et quomodo? neque enim volatilis est deus, neque somno grauatur, neque vel gladius apud deum, vel arcus, vel sagitta. Incorporeus enim deus est. Verum haec interminatur propheta, attemperans se auditorum crassitudini: ita & deus verbum propter nos incarnatus, imitans patrem suum, humilia loquitur, ad nostram salutem respiciens. Quoniam enim ipsum aduersarium deo putabant, dicentes: Non est hic a deo: &, De bono opere non lapidamus te, sed propter blasphemiam: quia tu cum homo sis, facis teipsum deum. Et propter hoc querebant eum lapidare, quod non solum soluebat sabbatum, sed quod & patrem suum dicebat deum, aequalem seipsum faciens deo: et ideo quia non capiebant sublimia & sua deitate digna, incipit humilia dicere, per omnia declarans quod non sit deo contrarius. Si diligeretis me, gauderetis utique, quod ego vado ad eum qui misit me patrem, quoniam pater meus maior me est. quando enim seipsum aequalem patri faciebat, lapidare ipsum conabantur. Quod si haec non sic se haberent, cogereris laudare Iudeos, quod iuste crucifixissent Christum, ut aduersarium dei. Nam qui semetipsum aequalem deo & patri facit, cum non sit talis, is deo aduersarius est. Ceterum mendax erit et Paulus, dicens: Non rapinam arbitratu est se esse aequalem deo. Quid igitur est saluator, secundum quod incarnatus est? Sic dicens, Vado ad patrem meum & patrem vestrum, & deum meum & deum vestrum: aliter vocat suum, secundum naturam: & aliter nostram, secundum gratiam & adoptionem: aliter suum, propter bonam voluntatem, & propter creatam assumptionem: & aliter nostrum, ut creaturam. Quod si in his ambigit, potuit dicere patrem meum, non patrem meum & vestrum. Cuius ergo gratia diuisit se? nonne ut hanc nos deo dignam sententiam

Ioan. 10.

Philip. 2.

Ioan. 20.

Ioan. 12. tentiā doceret. Vides, inquit, quomodo indiguerit paterno auxilio, dicens: Nūc anima mea turbata est. Et quid dico, Pater salva me ex hora hac. Indigne legis. Nūc anima mea turbata est: & quid. Nam cum distinctionem ibi fecisset, subdit: Et quid dico, Pater salva me ex hora hac, sed propterea veni in horā hanc. Enimvero per hoc quod dixit, Propterea veni in horam hanc: monstravit quod salutarē mortē nō fugeret. Desiderio enim desideravi hoc Pascha manducare vobiscum, inquit. Si possibile est, transeat a me calix iste: veruntamen nō voluntas mea, sed tua fiat. Nunquid mortem formidat, vel involuntarius ad passionem accedit, qui dixit: Oportet filium hominis multa pati, & occidi, & sepeliri, & tertia die resurgere? qui dixit, Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud. Qui dixit: Potestatem habeo ponendi animā meam, & potestatem habeo iterū recipiendi illam: nullus tollit illā a me, ego a memet ipso pono illā, & ego iterū accipio illam. Qui increpavit Petrum, quem paulo antea beatificarat, qui dixerat: Tu es Christus filius dei viventis: sed deinde cum indignum illi videretur, quod pateretur, dixit illi: Vade post me satana, offendiculū mihi es, quia nō sapiis quæ dei sunt, sed quæ hominum. Qui obstruxit faciem suam cum ascenderet in Hierusalem, ut salutē per passionem suam omnibus suppeditaret: & per prophetas ipsam passionis suæ speciem prædixit.

Hier. 21. Per Hieremiā enim dicit: Super me cogitauerunt, dicentes: Venite, & immittamus lignū in panē illius, & exteramus illum de terra: crucē significās. Per David autem: Dederunt in cibum meum fel, & in siti mea potauerunt me aceto. & Foderunt manus meas & pedes meos. Partiti sunt sibi ipsis vestimenta mea, et super vestimenta mea miserunt sortē. Et per Esaia: Tergum meum dedi ad flagella, genas meas ad alapas, faciem meam non auerti a confusione sputorum. Vidisti sanē hæc omnia perfecta in cruce: nam sub Pilato flagellatus est, a seruo alapa cæsus, ab impiis cōsputus, a militibus clavis in cruce fixus, qui

qui diuiserunt ipsius vestimenta, & sortem miserūt. Qui per tam multa passionē significauit, quomodo nunc cessaret? Quare igitur dicit, Pater si possibile est, transeat a me calix iste? Ignorabat diabolus quis esset. Videns enim ipsum sitientem, esurientē, lassum & alias dispensationes, reputauit hominē esse purū: videns autem eius diuina miracula, deum suspicabatur. Dubitabat igitur de eo, ignorans illum. Nam si euidenter scisset, quod deus esset, non ausi fuissent ad eum accedere, sicut & Paulus dicit: Si enim cognouissent, utiq; dominū gloriæ non crucifixissent. Præterit igitur dominus formidinem quo ille alligetur, ut cum accederet hominem, & ab ipso in fugā verteretur, redimerentur omnes qui ab illo detentuerant. Quemadmodum rex aliquis inuasurus tyrannum, fingit metū, dicens exercitibus suis: Fugiamus hinc a facie illius, ut ne a nobis fugiat, sed persequatur nos, & sic conuersi comprehendamus illum: Ita & Dominus prætexebat formidinem, ut cum diabolus ipsum quasi hominem aggrediretur, inueniret Deum qui illum interimeret, & liberaret omnes qui ab illo detinebantur in inferno. Sic enim dicit: Apparuit angelus confortans eum. Qui ab angelis adoratur, & cui flectitur omne genu cœlestium, & terrestrium, & subterraneorū, quo pacto ab angelo robur accipiebat? Non robur accepit, sed glorificationem angeli dicentis: Tuum est regnum & imperium domine. Nullus scit diem illam vel horā, neq; angeli, neq; filius, nisi pater. Et quomodo ergo, inquit, æqualis est patri, qui nescit diem illam? Qui fecit illam, ignorabitne illam? Et quare igitur dicit, neq; filius? Vide theoriam exquisitiorem. Duas quis scientias & notitias in scriptura inueniet. Vnam quidem quæ ex opere sumitur, alteram verò ex cognitione. Cognouit enim, inquit, Adam Heuam uxorem suam, non quod prius ignorauerit. Aut quomodo ignorasset, qui dixerat: Hoc nunc os ex ossibus meis & caro ex carne mea? Et cognouit Abraham Saram uxorem suam. Et Iacob Lian, & Rachel. Num igno-

*Luc. 22.**Mat. 24.**Gen. 29.*

rabat illas, qui propter illas annos quatuordecim ser-
tuerat: Sciebat quidem illas agnoscendo, opere autē
postea cognouit. Itaq; pater qui nō iudicat quenquā
sed omne iudicium dedit filio, scit diem tam cogni-
tione q̄ opere. Filius autem qui venit ut saluet mun-
dum, & non ut iudicet, scit eam speculatiua notitia:
quia autē nondum iudicauit, ideo dixit: Ignorat diē,
notitiam operatiuam significans. At Paulus dicit:

Heb. 3. Considerate apostolum & pontificem confessionis
nostrae Christum Iesum, quod fidelis sit ei qui fecit
ipsum. Et alio loco: Dominum & Christum illum

Prou. 8. Deus fecit. Et Solomon dicit: Dominus creauit me
ab initio viarum suarū in operibus suis. Vides quo-
modo creaturā & facturam suā eum scriptura signi-
ficat? Verum arguet te aduersarie dei, ea quae sequun-

Heb. 5. tur: Omnis enim, inquit, sacerdos, qui ex homini-
bus assumitur, pro hominibus constituitur, ut offer-
rat dona & sacrificia. Accepit enim ex nobis carnē
absq; peccato, quam pro nobis patri obtulit sacrifi-
cium. Itaq; intellige, quod secundum carnem fecerit
eum, & non secundum diuinitatem. Sic & Dominū
Iesum Christum eum Deus fecit. Nam ante dispen-
sationem ubiq; Deus praedicatur, sicut praemonstra-
tum est, & nunquā aliquis facturam eum dicit, sed
propter vnionem carnis dicit, Dominū & Christū
Deus eum fecit. Propter auditorum crassitatem in-
quit, Dominus initio viarum suarum creauit me.

Vides quod creaturam dicit? Verum procedamus
ad ea quae ibi deinceps sequuntur. Ante seculum fun-
dauit me, ante omnes colles gignit me. Primū qui-
dem o vanae gloriae sectator, disce quod liber parce-
miae vel parabolaē inscribitur. Quicquid autem per
parabolam dicitur, non idem est quod verbi vis ac-
litera. Nam Dominus regnum caelorum sagine &
fermento, & grano sinapis assimilauit, & aliis mul-
tis. Et non omnino dicimus regnū caelorum aliquid
tale esse. Sed non dicam multis ambagibus. Domi-
nus ab initio viarum suarum creauit me, ante secu-
lum fundauit me, ante omnes colles gignit me.

Quomo-

Quomodo igitur quod gignitur, creatur, vel funda-
tur? vel quomodo quod creatur, gignitur? Nam si
creatus est, non est genitus. Nos quae condimus, nō
gignimus: neq; gignimus quae cōdimus. Et quomo-
do possibile est, increato patri natum esse filium cre-
atum? Nos enim qui creati sumus, gignimus creatu-
rā: pater autem qui incarnatus est, filium genuit increa-
tum. Aquila autem interpretatus est, possedit me.
Igitur quū dicit, creauit me, praedicat futurum, quasi
iam esset factum. Etenim hic mos est scripturae, sicut
cum dicit: Foderunt manus meas & pedes meos: *Psal. 22.*
quasi diceret, Ego quē videtis creatam carnem pro-
pria voluntate mihi adunasse, ab initio sum, non a
Maria habeo initium. In principio enim erat ver-
bum: & priusquam Abraham fieret, ego sum. Con-
fiteri igitur filium increatum, & cum patre princi-
pio carentem, ut ne des & patri principium quo ce-
perit esse pater. Quod si dicis filium cum patre prin-
cipio carere: dic, quomodo genuit pater filium, vo-
lens vel non volens? Si dixerimus volens, contra-
dicunt: iam erat voluntas ante verbum: priusquam
enim vellet, dicunt, non erat filius. Si autem dixeris
mus, non volens, dicunt: Vim patitur ergo Deus.
Omne autem quod vim patitur, non est Deus. Nos
autem dicimus, quod sicut sol radios & lumen co-
aeterna habet, ita pater filium & spiritum sanctum:
ut ne dicamus & patrem sub principio. Si enim di-
ceretur sub principio priusquam inciperet esse filius,
non erat pater pater, secundum sermonem tuum.
Erat enim tempus quo pater non erat pater. Itaque
& ipse incepit ut esset pater. Itaque si dixeris, non
volens, vim passus est: Deus autē vim non patitur.
Quod enim vim patitur, Deus non est. Vides in-
quantam incidis impietatem, si nō confiteris, filium
cum patre carere principio, & coopificem esse. Scri-
ptum est enim, quoniam omnia per ipsum facta sunt.
Nō audis Prophetam dicentem de filio: Ex ore par-
tutorum & lactentium perfecisti laudem? & cetera. *Ioan. 1.*
Quoniam videbo caelos opera digitorum tuorum, *Psal. 8.*
lunam

Ioan. 5. lunam & stellas tu fundasti. Non vides Christi autoritatem, dicentem: Pater meus usque modo operatur, & ego operor? & Quomodo pater suscitatur mortuos & vivificat, & filius quos vult, vivificat. & Adolevens tibi dico surge. Et spiritui immundo: Ego tibi impero, obmutescere, & egredere ex illo. & Bono animo sis fili, remittuntur tibi peccata tua. Quoniam enim illi dicebant: Nullus potest dimittere peccata, nisi solus Deus: ex ore ipsorum arguit illos, dicens: Vos dixistis, quod dei solius est dimittere peccata. Ecce igitur dimitto peccata, & confirmo vobis deitatem meam. Si autem non creditis, ex sanitate corporis videte & discite anime bonam valetudinem. Tunc dixit ei: Surge, et tolle grabatum tuum, & vade in domum tuam. Et iterum loco alio: Extende manum tuam. Et mari: Sile, obmutescere. Puella surge. Lazare veni foras. Volo, mundare. Et cetera omnia per quae manifestat, quod cum patre aequalem habeat dignitatem. Quae cum omnia recte didiceris, crede quod patri consubstantialis sit, & quod consubstantialis sit & spiritus. Nam si ex patre procedit, & a filio sumit, non alterius substantiae est spiritus. Spiritus dei, spiritus Christi, spiritus veritatis, spiritus consolator, non habens alium oppositum spiritus Deus. Dominus autem spiritus est: sicut & Petrus ad Ananiam, Cur conspirastis inter vos, ut tentaretis spiritum sanctum? & manifestans quod Deus sit, inquit, non mentitus es homini, sed Deo. Vides quod Deus spiritus, cui mentiti sunt? Et Paulus dicit: Vos templum dei estis, & spiritus dei habitat in vobis. Manifestum quod Deus est spiritus, qui habitat in vobis. In ipso enim vivimus, & movemur, & sumus: & Secundus homo, in spiritum vivificantem. Et alio loco dicit: Caro non prodest quicquam, spiritus est qui vivificat. Ne ausis igitur aliquid loqui contra consubstantialem & omnipotentem trinitatem. Et iterum: Nullus scit quae hominis, nisi spiritus hominis qui in eo: sic & quae dei nullus scit, nisi spiritus dei: non iam qui in illo, ut ne quis

quis compositum spiritum putet. Spiritus enim omnia scrutatur, etiam profunda dei. Profecto scrutatur, sed non comprehendit. Non enim scriptum est, quod comprehendatur: quomodo igitur scrutatur? ut extraneus? ut alienus? ut ignorans? An non est scriptum: Profundiora te ne quaeras, & sublimiora te ne exquiras? quae proposita tibi sunt, ea & cogita. Non est enim tibi opus absconditis: num alienus est, iuxta tuum sermonem? Quomodo audet ergo abscondita dei scrutari? De patre scriptum est: Quoniam ego sum Deus probans renes, & scrutans penetralia cordis. Num quia non additur hoc verbum comprehendendo, ignorare patrem dices? Num ignorans scrutatur & probat, ut & de adorando spiritu hoc dicere ausis? Quomodo dixit, Segregate mihi Paulum et Barnabam in opus ad quod vocavi eos? Vides potestatem, intellige deitatem. Et Agabus: haec dicit spiritus sanctus: Virum cuius est zona haec, sic ligabunt in Hierusalem. Et apostoli: Visum est spiritui sancto nihil magis servandum. Et iterum: Pertransii Phrygiam & Galatiae regionem, prohibiti a spiritu sancto loqui sermonem in Asia. Ut venerunt autem in Mysiam, attentaverunt in Bithyniam proficisci, & non sinebat eos spiritus sanctus. Et iterum: Veruntamen spiritus sanctus per singulas civitates testificatur, dicens, &c. Et Propheta, Et spiritus meus, inquit, astitit in medio vestri. Dominus vero: Ubique fuerint duo vel tres congregati in nomine meo, illic sum in medio eorum. & Dominus misit me, ac spiritus eius. Attendite vobis ipsis & toti gregi, in quo vos posuit spiritus sanctus episcopos & diaconos. Vide virtutem spiritus sancti, & auctoritatem, & potestatem, num alienus a Deo sit spiritus. Vidi, vidi, inquit Esaias, Deum super thronum excelsum & eleuatum, & Seraphim in circuitu eius, &c. ac dixi: O miserum me, quoniam compunctus sum, quoniam immunda labia habens, in medio populi immunda labia habetis ego habito, & regem dominum Sabaoth vidi oculis meis. Et dixit:

dixit: Quis ibit ad populum hunc? Et dixi. Ecce ego, mitte me. Manifestum, quod qui sedebat in throno, dixit: Vade ad populum hunc. & dixit: Audi tu audiat, & minime intelligatis: & videntes ut deatis, & minime videritis. Quis est qui sedebat super thronum? Pater, dicit. Si autem didiceris a Paulo quod spiritus est, confiteris illum Deum? Ostende, inquit, & credo. Audi illum dicentem: Bene dixit spiritus sanctus per Esaiam prophetam: Vade ad populum hunc, et dic: Auribus audietis, &c. Paulus inquit, dixit spiritus sanctus. Esaias inquit, dixit dominus Sabaoth. Vides, inquit, quia diversitate scriptura loquitur de patre & filio & spiritu sancto? Igitur ne dic posthac, Magnum & paruum Deum, incidens in gentilem errorem. Nam si parvus Deus est filius, mentitur Paulus, dicens: Expectantes beatam spem, gloriam magni Dei & saluatoris nostri Iesu Christi: quem nunc Paulus vocat magnū Deum, tu ne dixeris paruum. Nam in Deo perfecta sunt omnia, ex quibus Christus quantum ad carnem, qui tamen super omnia Deus est in secula. Neque creatum deum nominabis vnquam: impius enim est qui creaturam adorat. Quid igitur? Nō dices corpus domini creatum? vide ergo quod & tu creaturam adoras. Insuper nullus dicit regi, exue purpuram quam indutus es, vel surge a throno tuo, ut te nudum adorem: sed adorat regem super thronum sedentem, & purpura vestitum. Complacitum enim fuit Deo verbo, ut creatam carnem nostram sibi absque macula adunaret, & adoraretur cum deo verbo, quatenus deitati adest. Et hoc

Psal. 98 significans diuinus David, clamat: Exaltrate dominum Deum nostrum, & adorare scabellum pedum eius, quoniam sanctus est. In alio eloquio dicit: Caelum mihi sedes, terra autem scabellum pedum meorum. Terram nos iubet adorare, o beate David?

Esa. 66. Et quomodo Moses legem ponit, neque coelum, neque terram, neque quæ in eis sunt adoranda? *Vide*

Exo. 20 dete sacramentum. Quoniam adunaturus erat nos

Leui. 26 stram

stram carnem absque macula in vnam carnem. Caro autem nostra ex Adam, ex terra est. Iuxta quod dicit: Et adorare scabellum pedum eius. Nos enim terram non adoramus, sed deum verbum qui vnitus sibi absque peccato carnem quæ ex terra formata est Adæ. Ne igitur ultra dicas, creatum deum filium. Aut dic, ubi dixit pater: Creavi mihi filium: vel filius, creauit me pater, neque humanas voces Christi in eius diminutionem accipe. Nam si his dictis, & humanis in eo demonstratis, ausi sunt quidam dicere phantasiā et apparentiam fuisse, quod fuit incarnatus: si hæc non essent facta, in quam non exciderent impietatem? Proinde omnis qui sanctis scripturis credit, adoret trinitatem increatam, incommutabilem, versionis expertem, omnipotentem, principio carentem, coeternam & consubstantialem, patrem, & filium prius quidem absque carne, deinde autem voluntate propria in fine seculorum perfectum hominem factum, absque peccato, absque versione & mutatione sui. Homo enim factus, mansit id quod erat, nempe Deus: non enim excidit a gloria & dignitate sua: & misit spiritum sanctum, spiritum qui locutus est per prophetas. Eos autem qui dicunt spiritum sanctum, aut filium vel verbum vel mutatum, vel alterius substantiæ, vel ex nihilo factum, vel quod fuerit tempus quando non erat, anathemate punit ecclesia. Sufficiant hæc ei qui voluerit, tametsi pauca sint: omnia enim tractare impossibile. Docenti enim mihi deficeret tempus. Neque ipsum mundum opinor, capere libros qui scribuntur: nos autem indigni qui tantam ex sacris scripturis vtilitatem assequamur: adoremus patrem & filium & spiritum sanctum, cui sit gloria in secula seculorum, Amen.

DE

admonitio sermo.

Iac. 2.

Non satis fuerit simpliciter & vulgariter Christianos homines dici nos. Eius rei, si placet, adhibeo fide dignū testem fratrem domini Iacobum dicentem: Fides sine operibus mortua est. Ergo ubique opus est mandatorū operatione. Nam illa absente, neque Christiani nominis appellatio nobis prodesse poterit. Et ne mire ris. Quid enim, dic mihi, lucri habes miles quando in exercitu es, nisi & digne pro rege milites? Fortē autem terribile est quod dicitur: Melius enim erat non militare, quā in militia curam & honorem regis negligere eum qui a rege nutritur, pro rege autē non certare. Quid autem dico rege? Vtinam etiam pro nostris animabus curam gereremus. Et quomodo, ait, possibile in mundo & medio hominum sic versantem saluari? Quid dicis homo? Vis breuiter ostendam non esse locum qui saluet, sed mores & rectam fidem, & voluntatem. Adam in paradiso vt in portu naufragium fecit. Loth in Sodomis sicut in pelago, seruatus est. Iob in stercore iustificatus est. Saul ille inter raros regno praesenti & futuro excedit. Non est defensio, quod dicis te nō posse etiam in medio negotiorum saluari: sed haec grauiā nobis accidit, quia in diuinis conuentibus frequentes nō sumus. An non videtis volentes dignitatem a terre nō rege accipere, quomodo assidet, quomodo alios ad patrocinandum incitant, vt potiantur alios quærunt? Hæc ego dixerim ad eos qui sanctorum communionem & congregationem relinquunt, & sub horam terribilis mysticæ mensæ in vaniloquentiæ conuenticulis occupati sunt. Quid facis homo? Nō promissisti sacerdoti, qui dixit: Sursum mentem & corda, & dixisti, habemus ad dominum? Non reuereris & erubescis? Et illa ipsa hora mendax inueniris. Papē, mensa mysteriis instructa est, & agnus dei pro te immolatur, sacerdos pro te angitur, sanguis spiritualis ex sacra mensa refluit. Seraphim adstant sex alis faciem tegentia, omnes incorporeæ virtutē

virtutes pro te cum sacerdote intercedunt: ignis spiritualis ē cœlo descendit, sanguis in cratere in tuam purificationem ex immaculato latere haustus est. Et non erubescis, reuereris, & confunderis, neque Deum tibi propitium facis? Non conscientia tua iudicat te o homo? Centum sexaginta octo horas habente hebdomada, vnam & solam horam sibi ipsi segregauit Deus, & hanc in opera secularia, & in ridicula, & in conuenticula infumis: cum qua postea fiducia ad mysteria accedes? o quā polluta conscientia. Num si sterus manibus haberes, auderes appropriare similitudinē regis? Num vides panem? Num viuamentum? Sic reliqui cibi in secessum vadunt? Absit. Ne sic cogites. Quemadmodū enim si cera igni adhibita illi assimilatur, nihil substantiæ remanet, nihil superfluit? Sic & hic puta mysteria cōsumi corporis substantia. Propter quod & accedentes, ne putetis quod accipiat diuinum corpus ex homine, sed ex ipsis Seraphim forcipe ignem, quem scilicet Esaias vidit vos accipere. Reputate salutarem sanguinem, quasi ē diuino & impolluto latere effluere, & ita approximātes labiis puris accipite. Quocirca fratres oro vos & obsecro, ne absumus ab ecclesiis, neque in aliis colloquiis occupati simus. Stemus tremantes & timidi demissis oculis, renata autem anima, gementes sine voce, iubilantes corde. An non vides eos qui sensibili, corruptibili, temporalī & terreno regi assistunt quā sint immobiles, non loquentes, nō oculos huc & illuc mittentes, sed mœsti, territi, lugentes? Ex ipsis documentū accipite homines, & sic assistite deo, quasi terrenum regem accessuri. Multo magis celesti regi cum timore adstare oportet. Hoc sæpe dico, & dicere non cessabo, donec correctos videam. Ingressientes autem in ecclesiam, vt decet, Deum accedamus, ne vindictæ cupiditatem in mente habentes, aduersus nos preceamur, dicentes: Dimitte nobis, sicut & nos dimittimus. Terribile est mysteriū hoc quod dicitur, & fermē sic ad Deum clamat qui hoc dicit: Dimissi domine, dimitte: solui, solue: igne

Esa. 6.

Mat. 6.

(M noui,

noui, ignore: si non solui proximo, neq; tu mea soluas: si non dimisi, neq; tu dimittas: si inuasi, inuade: si durus fui, durus esto: in qua mēsurā metior proximo eadem remetiariis mihi. Igitur quum hæc sciamus, & ignem illum & terribilem tormentorum locū in mentem accipiamus, conuertentes nos postea a via qua errauimus. Veniet enim hora, quando theatrum vitæ huius soluetur, & nullus postea certabit. Non est post huius vitæ finem negotiatio. Dissoluto hoc theatro coronas mereri non datur. Hoc tempus est pœnitentiæ, illud iudicii: hoc agonum, illud coronarum: hoc laboris, illud relaxationis: hoc ærumnæ, illud retributionis. Excitemini, obsecro, excitemini, & quæ dicuntur, suauiter audiamus, & alacriter faciamus. *Eccl. 10.* Viximus in carne, viuamus posthac in spiritu: viximus in voluptatibus, viuamus in virtutibus: viximus in negligentia, viuamus in pœnitentia. Quid in flaris terra & cinis? quid superbis homo? quid arrogans es? quid speras ex gloria mundi & diuitiis? Egrediamur ad sepulchra obsecro, videamus ibi mysteria, videamus dilapsam naturam, ossa corrosa, corpora putrefacta. Considera ibi quis sapiens & quis prudens: dic mihi, quis illic rex, & quis priuatus: quis generosus, & quis seruus: quis sapiens, & quis insipiens? Vbi pulchritudo illic adolescentiæ, vbi graciosus aspectus, vbi oculi speciosi, vbi elegans nasus, vbi flagrantia labia, vbi pulchritudo præfrens, vbi frons radians? An non omnia cinis? nonne omnia puluis? nonne omnia fauilla? nonne omnia vermis? nonne omnia putredo & foetor? Hæc animis inferentes dilecti, & extremum diem in animo collocantes, dum tempus habemus, conuertamur a via nostra qua errauimus. Sanguine pretioso redempti sumus. Propter hoc Deus super terram visus est non habens vbi caput, reclinat. Pater, iudex ad tribunal ducitur, creator creaturæ sistitur, qui a Seraphim videri nequit, a consueto conspuitur: fel & acetum gustat, lancea configitur, in sepulchrum deponitur. Et tu negligens es. Et tu dormis, & contemnis hoc

mo: nondum scis, quod etsi proprium sanguinem pro ipso effundas, non quantum oportet, imple. Alius enim est sanguis serui. Prgueni conuersatione animæ tuæ, ne quādo si mors aduenerit, omnem curam anima negligat. Propter quod super terram tantum, & nō in inferno pœnitentia robur habet. Queramus dominum, cum tempus habemus: operemur bonum, vt a gehenna quæ fine caret, liberemur, & celorum regnum consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui cum patre & spiritu sancto sit gloria nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

DE PRAEMIIS SANCTORVM. DIVERSISq; honoribus apostolorum, & de gehenna si sit, & vbi sit, Sermo.

HAud æquē idem beatis omnibus in dei regno honos habebitur, siquidem neq; Christi discipulos inter se pares omnes fuisse constat: tres enim erant qui cæteris præstarent, quos inter distare etiā videbatur: quippe cum Deo vel minima quæq; acriori sunt curæ. Astrum enim, inquit, ab astro differt gloria. Tamen si discipuli omnes pro apostolis haberentur, vniuersiq; sint super sedes duodecim consessuri, palamq; sit & sua singulos reliquisse, cum Christo & vitam duxisse singulos: qui tamen cum esset orandi gratia secessurus, tres secum sumpsit, alioquin hos inter neminē præstare asserit, cum dicit: Sedere enim ad dextram meam, aut ad sinistram, non est meum dare vobis, sed quibus a patre paratū est. Item & Petrum reliquis præfert, dicens: Pêtre, amas me plus his? Et alibi Ioannes autem cæteros præter ab eo colebatur. Erit autem diligentissima in omne inquisitio, adeo vt si parua aliquare, vel minima proximū excefferis, vel id sit deo curæ futurum, & ita vt ex fulgore supernæ accepto, beatorum quiuvis cognosci possit. Nempe & Loth cum iustior haberetur, haud tamen Abraham par esse iustitia videbatur: Item & Ezechias cum æquior esset, nec tamen David æquitate erat

1. Cor. 13

Mar. 13.

Ioan. 21

assimilis. Prophetæ insuper omnes cū iustitia abundarent, non tamen vel singuli cum Ioanne conferendi. Vbi igitur sunt qui post tam acerrimam meritorum inuestigationem, nullam fore gehennam arbitrantur, quādo & iusti omnes, si vel paruo reliquos antecesserint, haudquaquam paria sunt præmia recepturi? ut illud: Astrum enim ab astro distat gloria. Quo ergo pacto facinorosi eadem cum iustis statione futuri sunt? Huiusmodi rerum confusionem ne deum dixerim, neque hominum quempiam factum existimauerim. Quod si libet ex prischorum hominum erratis, & quantū illi inter se distent, & dei quā accuratissimum sit iudicium, patefaciam. Peccauit Adam, peccauit & Heua, ita ut vtriusque præuaricati sint, utque nec paria eorum errata, sic absimili sunt affecti supplicio. Siquidem horum adeo erant peccata diuersa, ut Paulus asserat Adam nihil fuisse fallaciæ perpeßum, quin Heuam quia seducta sit, fuisse præuaricatam: etsi non impar esset vtriusque deceptionis conditio, factum tamen est diuina illa & diligentissima inquisitione, ut tanta delinquentium argueretur diuersitas, quod Paulus illud dicere compulsus sit. Porro ob fratricidium cruciabatur Cain, quum Lamech qui hominem paulo post necasset, nullo sit eiusmodi tormento affectus: quumque horum vterque humanum sanguinē fudisset, grauius tamen esset Lamech culpandus, quod Cain exemplo nihil in melius profecisset: sed quoniam neque fratrem admonitus interemit, neque admissi facinoris delatore, qui commissā ederet, indignit: neque domino de cæde quærenti impudentius respondisset, quin nemine incusante ipse homicidii se arguens damnaßet, facilius est sceleris veniam assequutus. Cain vero quoniam his longe aliena facere est aggressus, cruciatus & tormentis afficiebatur. Vides quā diligentem inuestigationem Deus hominū facta disquirat. Idcirco de his qui aquarum inundatione consumpti sunt, variis modis supplicium sumpsit. Diuersis etiam Israelitis pœnis, & Babylonios, & qui Antiochi

chi fuere temporibus, Iudæos affecit, ut ostenderet se nostri haud mediocrem habere rationem: quum horum aliqui annos octoginta, quadringentos nonnulli fuissent seruitute oppressi: constetque ex his plerosque liberos præ esurie fameque esitasse, fuisseque calamitatibus & erūnis grauioribus affectos, quas neque raro functi, neque superstites euasissent: quippe quum potius Deus Sodomam laturum se, et Gomorrhā asserat, quā istorum hominum ciuitatem. Quod si nulla foret ei de nobis delinquentibus, vel proficientibus cura: aliquid fortē gehennam negare, & futura supplicia diffiteri, rationis præ se ferre videretur. Verum cum tanto studio incumbat, ne in aliquod ipsi facinus prolabamur, tantumque impendat operam, ut recte viuamus: conspicuum est quod peccatibus pœnas, beneficentibus coronam sit & præmia largiturus. Nunc vero aduerte quā varie hominum sentiat multitudo, qui plerumque deo id culpæ asserunt, quod violentos & raptores nonnunquam tollerent, nefarios & facinorosos impunes sinat: quodque ex his duntaxat supplicia minitetur, culpant grauius, & iniquo animo ferunt: quorum etsi altero grauentur, alterum tamen probari per eos, & cum admiratione efferri laudibus oporteret. Sed o dementiam, o efferatam & sine ratione mentem, o animum sceleratum, & in omne flagitium & scelus propensum. Vnde eiusmodi tua hæc deprauata emergit opinio: quod si maluerint qui hæc sentiunt, virtutibus inherere, quamprimum quauis ambiguitate reiecta, fiat de gehenna certiores. Quæret aliquis, vbi nam gentium, aut quibus in terris hanc gehennam sitam dixeris? Verum quid illud tibi est curæ: quum enim vtrum sit gehenna quærat, de loco sitūue nondū est aliquid inquirendum: quanuis plerique pro certo non diffitentur esse hanc in Iosaphat valle constitutam: quod in certamine quodam, & bello apud veteres illos quondam in gehenna vallis Iosaphat gesto narratur: quod sacræ literæ nusquam affirmant. At si de situ & loco quæsieris, respondebo, dicamque

extra terrarū orbem hunc aliquo esse positam. Non ergo erit quo fuerit hæc loco sita, quin magis quo pacto euitari possit, quærendū: neq; quod pro nimia eius indulgentia Deus nullas persæpe exigat in hac vita pœnas, futuris est diffidendum. nam ideo hominum tolerat errata, quia clemēs & pius, eoq; potius cōminatur, q̄ subito cursu inuadat. Inquit enim: Nolo mortem delinquentis. Vnde cognosci potest, si nulla esset peccati proposita mors, superuacaneum id Christi dictum extitisse. Scio equidem vobis his verbis nihil quippiam esse molestius, cum mihi sit nihil suauius: utinamq; quum cœnatur, quum prandium sumitur, quum lauatur, cum demum reliqua peraguntur, de gehenna fieret apud nos mentio: nec enim illius formidine aut hic aduersa viderētur grana, aut pro suauibus prospera haberentur. Tu vero quid graue, aut molestum dixeris: num paupertatē: num languores: num seruitutem: num corporis cæcitatem? Hæc certē ridicula videbuntur, si cum gehennæ incendio comparentur. Quin vel si fame & longa vexatos adduxeris, vel ab ineunte ætate & luminibus captos, & mendicos, pro esca hæc omnia, & cibo quodam lautiori ducentur, illorum tormentorum respectu, quorum narratio frequentius iteranda est, quando gehennæ cuiusmodi recordatio nos eam incidere haud finit. Nōne & Paulum audis dicentem, qui pœnas perpetuò daturi sunt a facie domini: cuiusmodi & Nero fuit, quem idem Antichristi mysterium appellat, quum inquit: Mysterium iam operatur iniquitatis. Quid igitur? nihil Nero, nihil Antichristus, nihilne mali & diabolus patietur? Nunquid Antichristus pro diabolo futurus est? num demum hi omnes nisi supplicio & pœna cogantur, malis aliquando sunt finem facturi? Verum dicet aliquis, nihil erit a gehēna verendum, quam solum a Christi fide alieni homines adituri sunt. Quæso quamobrem? quoniam fideles sui domini iampridem habent notionem. At quid illud, cum horum sit vita impuriōr, proptereaq; maiores sunt

Ecc. 18

2. Thes. 2.

sunt quam illi pœnas daturi: quotquot enim sine lege admittunt, sine lege & pereunt: qui vero in lege deliquerint, & lege iudicabuntur. Item & seruus qui herilis sit animi conscius, nec domino ad voluntatē paruerit, multis vt vapulet necesse est. Quod si nullam dixeris vitæ rationem reddendā fore, frustra q̄ id & vulgo opinari nonnullos: ergo nec diabolus ipse cruciabitur, quia habeat & ipse dei notitiam longe magis quam homines certiorē. Siquidem demones vniuersi, & deum norunt, fatentur, & contremiscunt. Itaque si vitæ huius actionum, prauorumq; facinorum nullæ essent reddendæ rationes, forent & hi supplicio quouis liberati. Non ita se res habent, nō ita, cauendum sanē ne vos fallat opinio. Nam si certē nihil de gehenna cōstaret, quoniam pacto duodecim apostoli his senas & Israeliticas essent tribus iudicaturi: Quid præterea & Paulus illud assereret, inquiens: Nōne videris quoniam de angelis (ne de temporariis his dixerim) sumus iudicium facturi? Quid etiā & Christus illud protulisset: Viri Ninivitæ resurgent, & condemnabunt generationem hanc, eritq; terra Sodomorum magis in die iudicii, q̄ hi tolerabilis. Qui illa ioco agis, quæ seriō agēda sunt? quid falleris infaniendo? quid dei clemētiā oppugnas? eō enim gehennam Deus & parauit, & comminatus est, vt illam trepidi caueremus. Itaque & qui eam tollit, nihil aliud eniti videtur, q̄ vt falsa opinione captus in eā enixius prolabatur. Non igitur erunt illorum vires, aut manus debilitandæ, qui pro virtute contendunt, neque torpentium augenda segnities: quando enim cum pericini hac & stulta vulgi persuasione qua gehennā negant, a scelere desistetur: quando etiā imponeatur nequitie finis, aut vbi de iustitia constabit? non deo solum quæ flagitiosum a iusto secernat, sed arguat a peccatore delinquētem: id est, cur aliquoties nonnulli hominum pœnas hic pro sceleribus luan, nonnulli vero qui aut equē, aut grauius fortē commiserint, sint sanē dum viuunt, tormentorū expertes.

1. Cor. 6.

Luc. 11.

Si itaq; nullibi sit de gehenna compertum, nil profecto tibi quod eiusmodi obiectionibus respondeas, suppetet. Quocirca obsecro, vt rebus his irrisione dignissimis reiectis, eorum ora occludatis, qui longe aliter de gehenna q̄ vos ipsi senserint: quando vt perexigua errata, ita & benefacta acerrime conquerentur, adeo vt pro impudico oculorū aspectu penas daturi simus, proq; supuacaneis otioseq; dictis, pro leui insuper & tenui contumelia, proq; violentia demum ipsa tormenta nobis subeunda sint. Sic contra pro gelidioris aquæ cyatho communicato, vel solo gemitu, mercedē promerebimur. Da enim signum, inquit, in faciem ingemiscientium & dolentium. Quo igitur pacto affirmare audebis eum qui nostra omnia diligentius scrutetur, frustra fuisse gehennam comminatum? ne obsecro, ne, inquam, inani hac spe tum teipsum, tum tuę huius opinionis sectatores eas perditum. Nam si meis fortē diffidentium esse dictis censueris, Iudæos, Gentiles, hæreticosq; vniuersos rogato: respōdebunt sanē ad vnum omnes futurum iudicium, futuramq; vt bonorum, ita & malorum retributionem. Quod si homines haud satis petitioni huic facturos existimaueris, peate vel dæmones ipsos, audies mox illos clamitantes: *Mat. 8.* Quid huc venisti nos ante tempus cruciatum? Quibus omnibus in vnum coactis, persuade animo ne frustra deliret, ne gehennam expertus, de ea certior fiat: quin illius contemplatione, et metu moderatior effectus, eiusdem queat & cruciatus effugere, & futuris bonis potiri.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI
de martyribus Sermo.

Nemo est qui nesciat martyrum glorias ad hoc diuino consilio a dei populis frequentari: nisi, vt & illis debitus honor dicetur, & nobis virtutis exempla fauente Christo monstrentur: vt dum hæc ita celebrari perspicimus, cognoscamus, quāta eos gloria maneat in celis, quorū natalitia taliter celebrant in terris: quo possimus

etiam

etiam ipsi talibus prouocari exemplis, virtute pari, deuotione consimili ac fide: vt Christo præstante dimicare & vincere hostē possimus: vt parta victoria cū ipsdem sanctis in regnis cœlestibus triūphemus. Quis est enim, qui eorū volens merito copulari, nisi prius cōstantiam eorū teneat, sectetur fidē, imitetur virtutem passionis, eorum gloriam vitæ liniamētis aut inueniat, aut exquirat? Qui & si martyrio par esse non possit, tamen muneris tāti dignitate se quisque bonis actibus dignū præbeat. Adest enim clementissimus deus, qui desiderantibus suis aut martyrium præbeat, aut sine martyrio cum sanctis præmia diuina. Nobis namq; peccata nostra officiant: nobis, inquam, peccata nostra aduersa prouocant, arcent prospera, bona a nobis diuina repellunt. Qui si domino seruiremus, vt par est, cuncta nobis prospera prouenirent. Duæ sunt enim causæ in seculo, quæ homini aduersa importāt: quæ aduersa licet de vno malitiæ fonte procedant, tamen hæc nonnunquam peccatoribus & iustis æque obueniunt: sed diuersitate meriti discernuntur. Aliud enim pro peccatis affligi, aliud pro iustitia exerceri. In peccatore meritum retributio, in iusto gloriosa de virtute certatio. Illic peccator, vt meretur, affligitur: hic iustus pro examine cōprobat. Vt enim infirmatur peccator aduersus, ita iustus tērationibus roboratur. Sic dimicant aduersus peccatum sancti: sic & laborando fortiores, & moriendo victores effecti sunt. Nullus athletes sine certamine fortior dici, nullus sine victoria poterit coronari. Nemo miles sine prælio hostem subiecit, nemo sine bello imperatorem promouit. Habes Christiane competentia arma, quibus hostem expugnes: habes fortissima tela, quibus inimicum debelles. His te iam dudū dominus per gratiam imbuuit, & postmodum Apostolus Paulus armauit. Hæc sunt arma, quibus dimicant sancti: quorum virtutes diligis, & victorias admiraris. Imitare Christiane, quos diligis, sanctos: & quorum virtutes frequentas, eorum vitam & instituta sectare.

M 5 Esto

186 DE MARTYRIBVS SERMO.

imitari
passiue

Esto talis, de eorum exemplo: quia & hi de superiorū, tales effecti sunt. Nec enim virtus ab eo poterit imitari cuiusquā, qui eius vitā nō fuerit imitatus. Cæterū amare non est, quē imitari nolueris: & quē sectari detrectas, eum profecto amare te simulas. Habes exempla, quæ secteris, vt vincas: quia Abel in principio ante vilius exemplū, prior dedicauit martyrium. Qui quidem optaret innocēs in seculo vivere, quā a fratre occisus, in occidentis perniciē martyrium dedicare. Cain enim nec innocentiam naturæ seruauit, & pietatis iura in cæde fratris corruptit. Perpetrat scelus, quod nec ipse sciebat admittere, nec frater nouerat præcauere. Gerit diabolus totū, qui iam parentes fecerat peccatores. Gerit, inquam, diabolus totum: sed consentit Cain hosti, quem de parentum casu debuerat execrari: vt vterque reatus crimen incurreret: & diabolus, qui parricidium suauis, & Cain, qui assensum persuadenti diabolo commodauit. Solus autem Abel sanctissimus inter fratrem & diabolum, inter parricidam & hostem, inter persuadentem & factorem purus atq; integer perseverat. Fit enim Abel innocens, gloriosus sacerdos et victima, immolator & hostia, antistes & holocaustum. Vt enim sancte atq; innocenter deo hostias immolabat: ita sancta atq; innocens hostia deo summo effectus est. Necnon & Iacob sanctissimum innocentem & iustum Esau reprobis impie atq; crudeliter minatur occidere: quod quidem facinus etiam ipse complexset: nisi ad propagationem paterni seminis eum dominus reseruasset, sicut idem Esau loquitur dicens: Appropinquet dies mortis patris mei, vt ego occidam Iacob fratrem meum. O nepharium scelus venenato ore prolatum. Vt fratrem occidat, patri mortem exoptat. Bis in vna causa delinquit: & dum operat obitum patris, & dum disponit parricidii fratris. Non intelligit miser se gemino ac duplici crimine detineri: non intelligit, inquam, vtrumq; scelus a se in sua iam professione compleri. Nec considerat iudicio dei se perditum, nisi & hoc quod mente conceperat,

Gen. 27.

DE MARTYRIBVS SERMO. 187

teperat, suis sermonibus indicaret: vt malitiam, quæ dominus in eo reprobaauerat, sua professione expromeret. Denique Iacob fugæ consiliū inuenit, ne immoratio sui fratrem faceret parricidam. Cuius quidem peregrinationis angustias, tribulationes, & metus, ita dominus gubernauit, vt in ipso durissima seruitutis obsequio augeret patrimonio, locupletaret fide: & quod est amplius, per visitationes & diuina colloquia, angelicæq; luctamina, sua eum benignitate donaret. Quid Ioseph persecutione fratrum, quid Dauid Saulis regis atrocissimo metu, quid prophetarum, apostolorumq; sanctorum chorum, Iudæorum odijs, aut afflictos, aut iugulatos enumerem? Quis enim sanctorum in seculo, non aut persecutionem peressus, aut ab inimicis est iugulatus? Nulli est dubium inimicum esse seculum sanctis domini. Vox est ad suos dicentis, Si me persecuti sunt, & vos persequentur. Et rursus addit dicens: Si de seculo essetis: non estis, & ego elegi vos de seculo, propterea odit vos seculum. Et rursus, Vos plorabitis & plangebitis, seculum autem gaudebit: vos tristes eritis, sed & tristitia vestra in lætitiā veniet. Timenda sunt Christianis presentis seculi gaudia: & optanda pro deuotione mœstitia, quæ celesti lætitiā repensetur. Pro amore dei, odia humana optanda sunt: pro dilectione Christi, inimicorum infectatio appetenda. Nemo enim amatur a mundo, nisi qui odio fuerit Christo: nec diligitur a seculo, nisi qui execrabilis fuerit deo. Seculi est enim quodcumq; letatur: dei est, quod pro tristitia affligitur. Inimici sui amicū nemo in amicitias sumit, nisi qui amico inimicus esse voluerit. Ne inoaduersariū fratri, familiarē sibi arrogat, nisi q gerit dñi sui seruus nunq; famulat, nisi a dño atrocissima seueritate vexet. Nemo miles ab imperatore extra neo stipendium accipit: sin autē, illū cui militat lædit. Quid agis Christiane si dñi hostē amicū habueris? Quid agis, inq; si dilexeris seculū, saluatoris Christi hostem

Ioan. 15.

hostem pariter & inimicū? Quid agis, inquā, si amāueris mundum, qui deum tuum inimica crudelitate peremit? aut enim eris seruus acceptus, si domini tui inimicum fueris detestatus: aut si eius amaueris inimicum, eris ipse à domino alienus. Quare aut oderis inimicum, necesse est, si domini tui volueris esse charissimus: aut si eius amaueris inimicum, cū eodē in die iudicij mulctaberis. Fuge Christiane, fuge qđ dominus non amat: detestare & horre, quæ tibi detestanda mandauit. Præsenti liberalitate æternam vitam mercare, momentaneo lucro præmia diuina acquirere. Thesauros tuos ad cœlestia regna transmittite: foenerare in pauperibus dominū, in egenis Christum & pascere & vesti. Et serua mandata, quæ te ad vitam perducant: custodi præcepta, quæ te deo proximum faciant. Propterea ad æterna, ad futura festina. Nec te aliqua dulcedo seculi ac præsens vitæ detineat, sed tibi futura omnia Christo numerante occurrant.

DE MARTYRIBVS, QVOD AVT IMITANDI, aut non laudandi sunt, Sermo.

7. nosb.
QVI sanctorum merita religiosa charitate miratur, quicq; iustorū glorias frequenti laude colloquitur, eorum mores sanctos atq; iustitiam imitetur: quoniā quem delectat sancti alicuius meritum, delectare debet par circa cultum dei obsequiū. Quare aut imitari debet si laudat, aut laudare non debet si imitari detrectat: vt qui alium laudat, laudabilem se reddat, & qui sanctorum merita admiratur, mirabilis ipse vitæ sanctitate reddatur. Nam si propterea iustos fidelesq; diligimus, quod in ipsis iustitiam fidemq; suscipimus, possumus nos quoq; esse quod sunt, si faciamus ipsi quod faciunt. Neq; enim difficile nobis est quod ab ipsis geritur imitari, cum sine præcedenti exemplo ab antiquis talia gesta conspiciamus: vt non ipsi aliorum æmuli redderentur, sed æmulandæ virtutis seipso nobis præberent exemplum, vt dum nos ex ipsis & ex nobis alij proficiunt, sic Christus in suis semper seruus in cœ

in ecclesia sancta laudetur. Vnde ab origine mundi innocens Abel occiditur, Enoch deo placens transfertur, iustus Noë inuenitur, Abraham fidelis probatur, Moyses mansuetus dignoscitur, Iesus castus, David lenis, Helias acceptus, Daniel sanctus, tres pueri victores redduntur, Apostoli discipuli Christi credentium magistri habentur. A quibus eruditi cōfessores fortissimi pugnant, martyres perfecti triumphant, & Christiani semper exercitus diabolū Deo armati debellant. In istis semper pares virtutes, dissimiles pugna, gloriosæ victoriæ. Vnde tu Christiane delicatus es miles, si putas te posse sine pugna vincere, sine certamine triumphare. Exere vires, fortiter dimica, atrociter in prælio isto concerta. Considera pactum, conditionem attende, militiam nosce. Pactum quod spondidisti, conditionem qua accessisti, militiam cui nomen dedisti. Hoc enim pacto quos miraris cuncti pugnarunt, hac conditione vniuersi vicerunt, hac militia omnes triumpharunt. Deniq; considera præsente deo te cum hoste pugnare, fauet ille vt vincas, fauet vt obtineas. Cū pugnas adest, cum dimicas præsens est. Tantum enim virium de eius præsencia concipis, quantum inimico debilitatis accedit. Tu erigeris in virtutem, hostis incidit in debilitatem. Tibi arma diuinitus ministrantur, illi malitiæ tela franguntur. Tibi conspectus dei viriūm adhibet incrementa, hosti præsens maiestas adiūm nocendi venena. Tibi angeli applaudunt, illi formidinem adhibent. Tibi enim fortitudo tribuitur, illius malitia infirmatur. Quibus tu foueris, ille opprimitur: quibus tu erigeris, ille prosternitur. In tua pugna dominus congregitur, dominus dimicat, dominus præliatur, & victoria tibi adscribitur. Certamen tuum dei certamen est, prælium tuum Christi est prælium. Quid trepidas, quid formidas, quasi tua virtute deuincas? Prende arma, procede in bellum, fortiter dimica, vt dimicanti adsit ille qui vinci non nouit. Non potest imperatorem demereri, qui hostē a se noluerit superari. Non potest regi esse acceptus, qui

qui hosti fuerit lenocinatus. Nec enim hoste potest vincere, nisi qui atrociter voluerit dimicare. Victoria militis, peremptio est hostis: & peremptio hostis, gloria est imperatoris. Denique in certamine Christiano, aut superstes miles prostrato hoste beatus de praelio redit, aut hostem victor moriendo deuincit. Feliciter enim vincit, qui post victoriam viuere non nouit. Feliciter vincit, qui & diabolū & mundum post victoriam dereliquit. Feliciter vincit, qui proficiscens ē mundo diabolū quem in presenti deuicit, in futuro cum domino iudicabit. Alios enim post vnum certamen ad alias palmas dominus seruat, alios consummato martyrio iam coronat: alios victores retinet in exemplum, alios iam perfectos transmittit ad cælum. Alios frequenter desiderat videre certantes, alios passione iam meritos imponit regnis cœlestibus triumphantes: ut imperatoria Christi ab omnibus dignatio collaudetur, qui in suis & semel & frequenter hostem deuicit, & quemlibet quomodo pugnare viderit, munerabit. Tantum contra hostem excitetur animus, exerantur artus, deuotio præparetur, ut procedens miles ad bellū, vel primo praelio coronetur, vel frequentibus trophæis palmarum numero honoretur. Sic dimicarunt, quos diligere Christiane consuesti: sic præliati sunt, quos semper amasti. Denique tres pueri in Chaldæa Barbari regis dum terrores despiciunt, formidines calcant, minas contemnunt, sic eundem regem cum suis ignibus deuicerunt. Daniel quoque cultor dei, amator iustitiæ, veritatis defensor, dum in asserendo deo regis edicta contemnit, sic & leonum rabiem vicit, & de inimicorum interitu exultauit. Petrus & Ioannes Apostoli ad orandum deum hora nona Salomonis templum ascendunt, claudum curant, virtutem faciunt, quinque milia hominum prædicando acquirunt. Vnius cura, multitudinis salus efficitur. Vnus enim curatur, & multi saluantur. Vnum membri vitium in homine vno corrigitur, sed plurimorum vtilitatem operante domino reparantur. Vnius debilitas cura-

tur, sed multorum salus acquiritur. Vexato sanitas redditur, sed priuatas in obduratis corrigitur. Ascendunt Apostoli dominum deprecari, sed preces claudum non poterant aspernari. Præueniuntur precibus preces, rogantem claudum rogatus ante audiunt quæ precentur: nec permittit claudus orare illos quos petit, nisi prius acciperet ipse quod optauit: ut ante ab eis quod voluit impetraret, quam ipsi à domino quod volebant expeterent. O gloriosum Apostolorum meritum, qui ante in templo operantur, quam ipsi dominum deprecantur: ante virtus ostenditur, quam oratio ad dominum præmittatur: effectus preces præueniunt, virtutes desideria antecedunt: nec expectatur ut vota ad dominum præmittantur, quia dominus ipse ante efficit, quam rogetur. Interea claudus aliud petit, & aliud accipit: aliud postulat, & aliud impetrat: aliud cupit accipere, & aliud à domino meruit impetrare. Postulat eleemosynam, & sanitas accipit curam. Petit aliquid ad victum accipere, & integritatem corporis meruit recuperare. Quod petis, inquit Petrus, non habeo: sed illud dabo, quod ex gratia Christi redundo. Argentum quidem & aurum non est mihi, quod autem habeo, hoc do tibi. In nomine domini Iesu Christi, surge & ambula sanus. Sanctissimus Petrus nihil sibi de facto, nihil de opere, nihil de virtute adscribit: sed totum illi adsignat, per quem meruit quod impleuit. Denique cura, ut dixi, vnius claudi negotium geritur multitudinis, vnus sanus efficitur, & plurimorum vtilitati consuegitur. Ad eod mirantur cuncti virtutem, stupet factū, honorant deum, quinque milia credunt in Christum, ut & claudi desiderium, & Apostolorum meritum, & benignitas Christi in multorum salutem probaretur exemplum.

192 DE B. PHILOGONIO ORATIO.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI ORATIO de beato Philogonio, qui fuit ex patrono. causarum factus episcopus, & quod nihil aequere dedit nos deo probatos, atque si studiosi sumus earum rerum quæ publicæ cōducunt vtilitati, & quod negligenter adeuntes mysteria grauissime puniuntur etiam si semel tantum in anno scelus hoc commiserint. Dicta est autem quinque diebus ante natalem Christi, Erasmo Roterodamo interprete.

Contra
rius ratio-
cinatur.

EGO quidem & hodie destinaram aduersus hæreticos luctaturus vestes exuere, quod quæ stabat debiti vobis persolvere: Verum beati Philogonij dies, cuius hodie memoriam celebramus, ad ipsius benefactorum enarrationem huiusmodi nos euocauit. Et omnino parendum est. Etenim si qui patri matriue maledicit, morte moritur: profecto clarum est eum qui benedixerit illi vitæ premia recepturum: & si iis qui iuxta naturam parentes sunt tantam debemus præstare beneuolentiam, multo magis id præstandum iis, qui iuxta spiritum sunt parentes, potissimum verò quum iam vita defunctos nostrā laudatio nihilo reddat illos gloriosiores, nos verò congregatos tum qui loquimur, tum qui audimus, reddat meliores. Nam ille quidem subuectus in cœlum haudquaquam egere potest humanis laudibus, ad feliciorē magisque duraturam quietem profectus. Cæterum nos qui hæc nus hic versamur multa opus habemus exhortatione, illius egemus encomiis, quod videlicet ad eius imitationem excitemur: Quapropter sapiens quidam hortatur, dicens: Memoria iusti cum laudibus. Non perinde quod laudantur qui decesserunt, sed quod ille potius qui res istas egregias laudibus vehunt. Quoniam igitur hæc ex re tanta nobis vtilitas proficitur, obtemperemus neque recusemus. Nam et ipsum tempus huic narrationi congruit. Siquidem hodie beatus ille ad tranquillam omnique turbationis expertem vitam translatus est, eoque nauigium appu-

Prov. 10.

DE B. PHILOGONIO ORATIO. 193

lit, vbi deinceps non poterit metuere naufragium, nec ullam animi deiectionem aut dolorem. Et quid mirum est, si locus ille purus est ab omni molestia animi, quum Paulus hominibus adhuc in hac vita degentibus loquens dicat: Semper gaudete, sine intermissione orate. Quod si hic, vbi morbi, vbi infestationes, vbi præmaturæ mortes, vbi calumniæ, vbi inuidiæ, vbi desperationes, vbi iræ, vbi cupiditates, vbi innumerabiles insidiæ, vbi quotidiane solitudines, vbi perpetua sibi coheretia mala sunt, innumeros ex omni parte dolores adseretia, Paulus dixit fieri posse vt semper gaudeamus, si quis paulum ex rerum mundanarum fluctibus erexit caput, vltimam suam recte moderetur composueritque: multo magis postquam hinc demigrauerimus facile composes erimus eius boni, quum hæc omnia sublata fuerint, aduersa valetudo, morbi, peccandi materia, vbi non est meum ac tuum, frigidum illud verbum & qui quid est malorum in vitam nostrā inuehens innumeraque gignens bella. Quamobrem maximopere gratulor huius sancti felicitati, quod quanquam translati est, atque hanc quæ apud nos est ciuitatem reliquit, tamē in alteram transiit ciuitatem, nempe dei, ac digressus ab hac ecclesia ad illam peruenit, quæ est primogenitorum descriptorum in cœlis, ac relictis hisce festis transiit ad celebritatem angelorum. Etenim quod & superne sit ciuitas, ecclesia ac celebritas, audi Paulum dicentem, Accessistis ad ciuitatem dei viuentis, ad Hierosolymam cœlestem, & ecclesiam primogenitorum descriptorum in cœlis, & ad innumerabilem angelorum frequentiam. Non solum autem ob multitudinem virtutum cœlestium, verum etiam ob abundantiam honorum, ac iuge gaudium et lætitiā, panegyrim, hoc est, totius multitudinis cœtum appellat totam illam vitam. Nec enim alia res facere solet panegyrim, quam mercium venalium copia, quum triticum, ordeum, & omniū frugum species, ouium greges, bouum armenta, vestes aliæque id genus plurima importantur, aliis

1. Thes. 5.

Heb. 12.

πανηγυρις.

)(N quidem

quidem vendentibus, aliis verò commercantibus. Sed quid, inquis, harum rerum est in cœlis? Horum quidē nihil, sed sunt his multo magis præclara. Non enim illic sunt triticum, ordeum, ac frugum varietas species, sed illic ubiq; fructus spiritus, gaudium, benevolentia, bonitas, pax, ac mansuetudo summa exuberat copia. Non ouium greges, non bouum armenta, sed spiritus iustorum perfectorum, animarum virtutes, vitæq; recta facta per omnes cœlos videre licet. Non vestes aut amictus, sed coronas quouis auro pretiosiores, tum brachia, certaminum præmia, aliq; innumera bona reposita iis qui recte fecerint, adhæc ibi est multitudo congregatorum, longe tum copiosior, tum honoratior. Neq; enim constat ex viris urbanis indigenisq;, sed hic sunt angelorum innita milia, illic sodalitia prophetarum, alibi martyrum chori, Apostolorum ordines, cunei iustorum, omniumq; qui fortiter rem gesserunt varij cœtus. Profecto miranda panegyris est. Iamq; id sanè maius est omnibus, quòd in media frequentia versatur horum omnium rex. Etenim vbi dixisset, ad innumerabilem angelorum frequentiam, subiicit, & ad iudicem vniuersorū deū. Quis vnquā vidit in panegyrim prodeuntē regē? Hic quidē nemo vidit, illic autē qui adsunt perpetuo vident, quatenus illum videre licet, non solum præsentē, verū etiam suæ gloriæ splendore condecorantem vniuersum cœtum. Et nostræ quidem celebritates sub meridiem plerūq; soluiuntur, illæ vero non item. Neq; enim mensi in orbem recursus, neq; annorū circuitus, neq; dierū numerū expectat: sed stat perpetuo, illiusq; bona finem non habet, nec senescere nec marcescere possunt, sed sunt tum senij, tum mortis expertia. Nullus illic tumultus, quemadmodum hic: nulla turbatio, sed ingens omnium cum ordine decenti compositio, haud secus atque in cithara quapiam, modulatissimum concentum & quauis musica suauiore reddentū vtriusque creaturæ domino, dum anima illic velut in sacris adytis, diuinisq; mysteriis, diuinorum arcanorum

rum celebrationem peragit. Ad hanc beatam requiem transit beatus Philogonius. Quænam igitur oratio par sit viri laudibus, quem Deus tam felici sorte dignatus est? Non est vlla. Sed age dic mihi, num idcirco filebimus? Et cuius rei gratia conuenimus? An dicemus nos haud posse magnitudinem gestorum oratione consequi? Atqui ob hoc ipsum necessum est dicere, quandoquidem hæc est præcipua laudum illius pars, quòd factis verba æquiparari non possint. Nam quorum beneficia naturam etiam superant mortalem, perspicuum est, quòd horum laudes excedunt linguam humanam. Haud tamē ob id aspernabitur officium nostrum, quod pro viribus præstamus, sed suum imitabitur dominum. Siquidē & ille viduæ duos tantum obolos deiciente in gazophylacium, non tantum duorum obolorum mercedem reddidit. Quir ita tandem? Quoniam non perpendebat pecuniæ modum, sed animi diuitias. Nā si pecuniæ modum expendas, magna paupertas est: si voluntatem explices, ineffabilem videbis excelsum animi mercedem. Proinde quamuis nostræ facultates exiguæ sint minimiq; pretij, attamen quæ possumus offerimus. Ea licet non respondeant magnitudini meritorum animæ præclari iustiq; Philogonij, tamen hoc ipsum celsitudinis illius maximum fuerit argumentum, quòd nec pusilla repellat, sed idem faciat quod solent diuites. Siquidem illi quæ acceperint à tenuibus exigua, quibus non egent, sua vicissim apponunt, remunerantes eos, qui quod poterant obtulerint. Idem & hic, quum acceperit à nobis laudem verbis peractam, qua nequaquam eget, res donabit nobis per ipsa facta benedictionem, qua us uti possimus. Vnde igitur laudationem illi tradidit gratiar? Nam mundani magistratus nequaquam possunt Christianorum demonstrare virtutis, quin potius frequenter habent accusationem malitiae. Quā ob causam? Quoniam & sollicitudines amicorum, & circumcursiones, & adulationes aliq;

permulta his foediora tales magistratus solent conciliare. Ceterum ubi deus suo suffragio designavit aliquem, illaq; manus sanctum contigerit caput, in corruptum suffragium, alienum ab omni suspitione iudicium, indubitata fuerit delecti comprobatio, propter eius qui delegit auctoritatem. Porro quod elegerit illum deus, vel ex ipsa morum integritate perspicuum est, quippe quem ex medio abreptum foro ad thronum hunc euexerit: adeo castam & insignem prius egit vitam, quum uxorem haberet ac filiam, & in forensibus negotiis versaretur, adeo forem ipsum splendore vicit, ut protinus ab illo gestio, hoc magistratu dignus videretur, & a tribunali ad tribunal euectus sit. Actum quidem hominibus patrocinebatur aduersus homines qui struebant infidias, iis qui afficiebantur iniuria, superiores rediens iis qui iniuriam inferebant. Hic autem ad eos hominibus patrocinebatur aduersus demones inuadentes. Quantum autem sit pietatis argumentum, quod deus illum tanto magistratu dignum iudicavit, audit Christus excitatus a morte quid dicit Petro, postquam enim illum interrogasset, Petre amas me? Isq; respondisset: Tu domine scis quod amo te. Non dixit Christus, abice pecunias, ieiunium exerce, macera te laboribus, mortuos excita, demones abige, nihil vel horum vel aliorum miraculorum recteq; factorum in medium adduxit, sed omnibus illis pratermissis dicit illi: Si diligis me, pasce oves meas. Hoc autem dicebat non solum ut nobis certissime declararet quantopere ipsum diligeret Petrus: verum etiam ut palam faceret quantam haberet benevolentiam erga suas oves, exemplum proposuit Petri erga ipsum amoris, tantum non dicens: Qui diligit oves meas, me diligit. Vide igitur quam multa propter hunc gem passus sit Christus. Homo factus est, serui formam assumpsit, conspuratus est, a lapis caesus est, postremo ne mortem quidem recusavit, & quidem ignominiosissimam. Quin & ipsum sanguinem suum effudit. Itaq; si quis voluerit illi commendatus esse, cu-

Ioan. 21.

ram habeat ouium illius, publicam quaerat utilitatem, fratrum suorum saluti prospiciat. Nullum enim officium hoc deo charius est. Et ob id alicubi dicit: Simon Simon, expetii te satanas ut cribraret te tamquam triticum, sed ego rogavi pro te, ne deficiat fides tua. Quod igitur huius sollicitudinis curaq; praemium mihi rependis? Sed quam tandem poscit repensationem? Eandem curam quam nobis impendit, reposcit. Nam & tu, inquit, aliquando conuersus confirma fratres tuos. Sic & Paulus ait: Imitatores mei estote sicut & ego Christi. Quomodo ille factus est Christi imitator? Omnibus per omnia placens, non quaerens suam ipsius utilitatem, sed multorum, ut salui fierent. Rursus alio loco dicit: Etenim Christus non sibi ipsi placuit, sed multis. Neq; prorsus alia res est, quae perinde declaret doceatq; quis sit fidelis & amans Christi, quam si fratrum curam agat, proq; illorum salute gerat sollicitudinem. Haec omnes audiunt & monachi, qui montium occupant cacumina, quiq; modis omnibus seipsos mundo crucifixerunt, quod pro viribus ecclesiarum praefectos adiuuent, horumq; curas leniat precibus, concordia, charitate, scientes quod non modis omnibus opitulentur iis qui tot periculis obiciuntur per gratiam dei, totq; negotiorum curas sustinent, quibus cumq; possunt rationibus auxiliantur, quanquam procul habitantes, et victus fors ipsis perisset, & tota in scopulū impigeret sapientia. Verum hoc esse maximum amicitiae erga Christum argumentum, declaratur et hinc. Videamus autem quomodo munus hoc episcopi administrarit. Quin potius non est opus hic pluribus verbis aut voce nostra, quum vester fauor vestrumq; studium hoc ultro declaret. Quemadmodum enim aliquis ingressus vineam, vitesq; cōtemplatus, pampinis comantes, fructu grauidas, maceris ac septis undique munitas, haud quaquam desiderat orationem cuiusquam qui demonstret vinitoris industriae, & agricolae virtutem: Iridem & hic, si quis ingressus cōspiciat vites spirituales, vestrumq; fructū

Luc. 22.

1. Cor. 4.

Rom. 15.

2. Cor. 3.

1. 10.

2. 10.

contempletur, nil opus habuerit ut ex cuiusquā oratione discat qualis sit vester prepositus. Sicut et Paulus scribit alicubi: Epistola mea vos estis, quæ inscripta est, & legitur. Fluvius arguit qualis sit fons, & fructus indicat qualis sit radix. Dicendum igitur erat & tempus & initium quando vineam hanc suscepit. Neque enim hoc minimū habebit momenti ad absolvendam Encomii partē, sed omnino satis fuerit declarandam hominis virtutem. Res tum erat multæ difficultatis, quū nuper esset sedata persecutio, manentibus etiamnum gravissimæ tempestatis illius reliquiis, quumque negotia plurimam desideraret correctionem. His insuper illud adiungendum erat, quod quemadmodum dicebam, hereticorum factio sub illo nata negotium exhibuit illius sapientia cuncta prospiciente. Verum ad aliam necessariā materiam nobis festinat oratio, eoque cōmuni patri, beatorum Philogonii sectatori hæc dicenda relinquentes, ut qui melius nobis teneat quicquid est antiquitatum, ad aliam concionandi rationem transeamus. Appetit enim festum omnium festorum maxime venerandum, adorandumque: quod si quis appellet omnium festorum metropolim, haudquaquam aberrat. Quod autem hoc est? Christi iuxta carnem natiuitas. Ab hoc enim illustratio dei, festum videlicet Epiphaniarum, ac sacrum Pascha, Ascensio, & Pentecoste, originem ac fundamentum ducunt. Nisi enim secundum carnem natus esset Christus, nequaquam baptizatus esset, nam id est festum Theophaniorum. Nequaquam fuisset crucifixus, nam hoc est festum Paschæ. Nequaquam misisset spiritum sanctum, quod est festum Pentecostes. Itaque ab hoc ceu fonte quorūpiam, hi diversi amnes orti, nata sunt nobis hæc festa. Verum non ob hoc tantum par est hunc diem ceteris anteponi, sed etiam ob id, quod id quod in hoc natum est, ceteris omnibus est venerabilius. Nam quod Christus homo factus mortuus est, quum nullum omnino peccatum perpetrasset, quid huic amplius poterat adiungi miraculo? Sed more tale

1. Tim. 3.

Heb. 2.

tale corpus assumpsit. Erat quidem et hoc admirandum. Ceterum quod deus quum esset, voluerit homo fieri, tantumque sese demittere sustinuerit, quantum ne cogitatione quidem complecti queas, hoc est omnium maxime reuerendum, stuporisque plenum. Quod quidem & Paulus admirans dicebat, si ne cōtrouersia magnum pietatis mysterium. Quod magnum? Deus declaratus in carne. Ac rursus alibi: Non enim angelos apprehendit deus, semen Abraham apprehendit. Unde debuit per omnia fratribus assimilari. Propter hoc potissimum amplector diligoque diem hunc, & amorem eius in mediū propono, ut vos huius amatorij pharmaci participes reddam. Eoque rogo vos omnes obsecroque, ut summo studio summaque cum alacritate velitis adesse, sed prius suam quisque domum repurget, ut videamus dominum nostrum in cunis iacentem, ac fasciis inuolutum, horrendum ac stupendum spectaculum. Quid enim excusabimus, aut quam veniam obtinebimus, si quum ipse nostra causa descenderit ex coelis, nos ad illum vel ex ædibus ire grauemur? quum alienigenæ barbarique ex Perside accurrant ut illum videant in præsepi iacentem, tu vero ne breue quidē spatium emetiri sustines, ut hoc felici spectaculo perfruaris. Nam si cū fide accesserimus, proculdubio videbimus illum in præsepi iacentem. Si quidem hæc mensa vicem explet præsepis. Nam & hic ponitur corpus dominicum: non quidem fasciis inuolutum sicuti tunc, sed vndiquaque spiritu sancto conuestitum. Qui mysteriis initiati sunt, intelligunt quæ dicuntur. Ac Magi quidem nihil aliud quam adorant, tibi verò si cum pura accesseris conscientia, permittemus ut sumas, & sumpto domum ab eas. Accede igitur tu quoque munera offerens, non qualia deferebant illi, sed multo religiosiora. Obtulerunt illi aurum, offer tu temperantiam ac virtutē. Obtulerunt illi thus, offer tu puras preces, quæ sunt odoramenta spiritualia. Obtulerunt illi myrrhā, offer tu modestiam, & cor submissum cū elemosyna.

200 DE B. PHILOGONIO ORATIO.

Quod si hisce cum muneribus accesseris, multa cum fiducia particeps eris huius sacræ mensæ. Nam hæc ideo nunc loquor, quod sciam certo futurum, quod in illa die complures accedant, irruantq; ad victimam hanc spiritualement. Id igitur ne faciamus ad detrimentum & condemnationem animæ nostræ, sed ad salutem: iam nunc obtestor obsecroq; vt omnibus modis repurgatis animis vestris, ita demum adeatis mysteria. Neque mihi quisquam dixerit, vereor, habeo conscientiam peccatis oppletam, sarcinam circumfero grauissimam. Sufficit enim horum quinq; dierum tempus, si sobrius fueris, si attentus, si vigilaueris, multitudinem peccatorum reddes contractiorem. Nec illud perpende quod breue tempus est, sed illud considera quod benignus est dominus. Quando quidem & Ninuitæ tridui spatio tantam iram Dei a se depulerunt, nec obstitit illis temporis angustia, sed animi promptitudo amplectens domini benignitatem, totum peragere valuit. Et meretrix illa breui temporis momento, quum ad Christum accessisset, omnia probra diluit. Quin & calumniantibus Iudæis, quod illam admisisset, tantamq; præbuisset fiduciam, Christus illis quidem silentium imposuit, hanc vero malis omnibus liberatam, comprobatoq; illius studio, ita domum remisit. Quid ita tandem? Quonia feruenti animo, & flagranti corde, ardentiq; accessit fide, sanctosq; illos ac sacros attigit pedes, solutis capillis, fontibus lachrymarum ex oculis emissis, vnguento profuso. Etenim per quæ deceperat homines, per eadem parauit remedia poenitentiae: per quæ auocarat oculos in temperantium, per hæc emisit lachrymas: per capillos arte compositos multos illexerat ad peccatum, per eosdem pedes absterxit Iesu. Vnguento multos inescarat, per hoc pedes illius lauit. Proinde & tu quibus rebus prouocasti deum, per has rursus facito propitium. Prouocasti illum pecuniarum rapina, per easdem illum reconcilia, quumq; & rapta restitueris illis quos iniuria affeceris, & alia insuper addideris, dicito iuxta Zachariam: Reddo si quid rapui, quæ

druplum.

DE B. PHILOGONIO ORATIO. 201

druplum. Prouocasti linguæ maledicentia, multis contumelia affectis: vicissim lingua placato, puras emittens preces, benedicens maledicentibus, laudans vituperantes, gratias agens iniuriam inferentibus. Hæc non egent multis diebus annisve, sed solo animi proposito vniuo die perficiuntur. Discede a malo, virtutem amplectere, desiste a prauitate. Polliceor te posthac ista non commissurum, & istud sufficiet ad excusationem. Ego testificor ac fidei iubeo fore, vt si nostrum quisque qui peccatis obnoxius sumus recedens a pristinis malis, ex animo verèq; promittat Deo se postea nunquam ad illa rediturum, nihil aliud Deus requirat ad satisfactionem vltiorem. Benignus enim est, & quemadmodum parturiens cupit eniti foetum, ita & ille cupit effundere suam misericordiam. Sed obstant peccata nostra. Diruamus igitur maceriem, atq; ex hoc iam tempore festum auspiciemur, hocce dies quinque negotiis omnibus valere iussis. Valeat forum, valeat curia, facessant mundanæ curæ, cum pactis & contractibus: animam meam seruare cupio. Quid lucrifecerit homo, si totum mundum lucrificans, animæ suæ iacturam faciat? Egressi sunt a Perside Magi, egredere tu e temporariis negotiis, ad Iesum proficiscere, non est longum interuallum si velimus. Non enim necesse est traicere mare, neque montium superare cacumina, sed domi sedens, si pietatem exhibeas, multamq; cordis compunctionem, poteris illum videre, potes totam diruere maceriem, totum submouere obstaculum, abbreviare vitæ longitudinem. Deus enim, inquit, appropinquans ego sum, & non deus procul. Et dominus prope est omnibus inuocantibus ipsum in veritate. Nunc autem multi Christianorum in tantâ vecordiam, tantumq; venere contemptum, vt quum innumeris scateant malis, nullam tamen vitæ suæ curam habeant: sed in diebus festis negligenter ac temere ad mensam hanc accedant, haud intelligentes quod communionis tempus non est festum, neque celebritas, sed conscientia pura, vitæq; a peccatis repurgata. Quemadmodum

N 5 enim

Hier. 23.
Psal. 144.

enim qui sibi nullius mali conscius est, hunc oportet singulis diebus accedere: sic qui peccatis occupatus est, nec poenitet, eū ne in festis quidem accedere tutū est. Neq; enim semel in anno accedere, liberat nos a peccatis, si indigne acceperimus, quin hoc ipsum potius auget damnationem, quod quum semel tantum accedamus, ne tum quidem pure accedimus. Quia propter adhortor vos omnes ne negligenter, veluti festo die cogente ad diuina mysteria accedatis, sed si quando parabitis huius sacræ hostiæ fieri participes multis ante diebus repurgetis vos ipsos per poenitentiam, precationem & eleemosynam. Deniq; per hoc vt vacetis spiritualibus, nec denuo conuertamini canis in morem ad proprium vomitum. An non enim absurdum tantam habere curam rerum corporaliū, vt appetente festo multis ante diebus vestem & scrias depromptam diligenter appares, emas calceamenta, mensa largior splendidiorq; paratur, denique variam vndiquaq; rerum copiam excogites, omnibusq; modis temetipsum ornes, nitidumq; reddas: animæ verò neglectæ, sordentis, squalidæ, fame contabescentis nullum habere respectum, quū sola maneat impura: ac corpus quidem nitidum huc adducere, animam verò nudam incultamq;? Atqui corpus quidem videt conseruus, neq; quicquam est detrimenti, quomodocunq; fuerit habitum: illam autē videt Dominus, qui grauissime punit negligentiam. An nescitis quod hæc mensa plena est igni spirituali? Et quemadmodum fontes aquæ vim exundant, ita hæc flammam quandam habet arcanam. Ne igitur acceperis stipulam adferens, non ligna, non fenum, ne augeas incendium, exuratq; animam ad communionem accedentem: sed accede ferens lapides pretiosos, aurum, argentum, quod puriorem reddas materiam, multoq; cum lucro discedas. Si quid mali est, abigas ab animo. Habet quis inimicum, grauius læsus, soluat similitatem, coerceat animum exarscentem, intumescensque, ne quis sit tumulus aut perturbatio. Regem enim excepturus es per com

communione: quum autem rex ingreditur animam, oportet magnam esse tranquillitatem, multumq; silentium, profundam cogitationum quietē. Sed atrociter læsus es, nec potes irā remittere. Quid igitur? An igitur te ipsum magis etiam & grauius lædes? Neque enim tātis malis te afficiet inimicus, quæcunque fecerit, quibus te ipsum afficis, si non illi reconcilieris, sed dei leges conculcaris. Ille te contumelia affecit, dic mihi num tu ideo deum afficies contumelia? Etenim non recipere in gratiam cum qui molestiam attulit, non tam est illum vlscisci, quā deum afficere contumelia legis huius autorem, præcipientis vt inimicis reconciliemur priusquam accedamus ad altare. Proinde ne respicias ad conseruum, neq; ad magnitudinem iniuriarum, quas intulit ille, sed ad deum, illiusq; timore in animum immisso, illud expēde, quod quo maiore vim admoueris animo tuo, post innumera mala cogens illum redire in gratiam cum eo qui molestiam intulit, tanto maius præmium feres a deo, qui hæc præcepit. Et quemadmodum hic deum excipis multo cum honore, sic & ipse te illic multa cū gloria excipiet, reddetq; tibi millecuplam istius obedientiæ mercedē: quā nobis omnibus assequi contingat, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

Mat. 5.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN
uentinum & Maximum martyres, sermo, docto
quodam interprete.

Heri beatus Babylas cum tribus pueris nos hic congregabat, hodie verò per sanctorum militum, in acie exercitū Christi ostendit. Heri quadriga martyrum, hodie biga se ostendit. Impar eorum est ætas, sed par fides. Variæ certamina, sed eadem fortitudo. Illi tempore superiores, isti recentiores. Et quum tantus thesaurus sit ecclesiæ, nouas & veteres habentis margaritas:

tas: sed vna omnium est gratia. Eorum flos neque
 languescit, neque defluit tempore. Nescit vetustatis
 rubiginem splendoris istius natura. Temporis ac-
 cessione, opes quæ ad corpora spectant, facile inter-
 reunt, vestimenta absumuntur, domus destruuntur,
 & aurum rubigine consumitur: & in summa, om-
 nium sensibilium facultatum natura tempore tan-
 dem aboletur & intercidit. At non sic se res habet
 in spiritualibus thesauris, de martyribus, inquam,
 qui semper in eodem manent vigore, semper in eo-
 dem iuventutis flore sunt, semper suæ gloriæ fulgor-
 em emittunt & radios. Quod scientes non aliter
 priscos, aliter recentiores colitis sanctos, sed eadem
 alacritate omnes. Non enim exploratis tempus, sed
 exquisitis animi fortitudinem, fidem, zelum feru-
 dum, & eas virtutes, quas præ se ferunt sancti, ob
 quorum honorem hodie convenimus. Hi enim tan-
 to amore dei flagrabant, ut etiam extra persecutio-
 nis tempus, martyrii corona redimiti fuerint, absque
 pugna triumphum retulerint, absque prælio victoria
 potiti sint, absque theatri certamine brauium rapuer-
 rint. Et quomodo hoc? Ego dicam: sed ferte me rem
 paulò altius enarrantem. Erat rex etiam nostro ævo
 omnes qui se præcesserunt, impietate vincens, de
 quo & heri à me dictum. Qui, cum videret res no-
 stras martyrum morte clariores fieri, & ea causa non
 solum viros, sed & teneros pueros, virginesque non
 dum nubiles: & in summa, ex omni sexu & ætate
 quosdam pro religione ad mortem proficere, crucia-
 batur & dolebat. Cæterum mouere bellum mani-
 festè nolebat. Omnes enim, dicebat, ad martyrium,
 quasi ad aluearium apes volabunt. Hæc autem non
 à semetipso habebat, sed à progenitoribus suis didi-
 cerat. Etenim & illi, utpote tyranni ecclesiam infe-
 starunt, & populi quoque in nos insurrexerunt, quum
 adhuc parua religionis scintilla esset: eam tamen
 non expugnarunt, neque confregerunt, sed ipsi potius
 contracti sunt. Augebatur quotidie scintilla hæc,
 ferebaturque in sublime, & omnem vndique orbem inua-
 debat.

debat. Cum occiderentur, adureretur, suspenderen-
 tur, præcipitarentur, bestiis obicerentur fideles: car-
 bones sicut lutum calcabant, mare & fluctus sicut
 pratium intuebantur, ad gladium sicut ad diadema
 & coronam currebant: omniaque tormentorum gene-
 ra ita contemnebant, ut ea non solum generose &
 fortiter ferrent, sed & alacriter & volupe. Enimue-
 ro sicut plantæ rigatæ magis crescunt, ita & fides no-
 stra oppugnata magis floret: & seditione agitata,
 incrementa maiora sumit. Neque horti aquis irriga-
 ti ita germinant & fecundi sunt, ut ecclesiæ, si mar-
 tyrum irrigentur sanguine. Hæc omnia atque plura
 cum rex ille sciret, meticulosior erat, quam ut mani-
 festè cum nostris confligeret. Non, inquit, triumphos
 & victorias, & coronas mutuo parabimus. Sed
 quid facit? Vide oro malignitatem. Medicos & mi-
 lites, & oratores omnes, vel à professionibus suis di-
 scedere, vel fidem suam abiurare iubet. Excitavitque
 in hunc modum contra nostros bellum tela eminus
 mittens, ut si à fide desisteret, ridiculè vincerentur,
 utpote qui fidem opibus non præferrent: sin gene-
 rose perseverarent, & vincerent, neque sic egregia foret
 victoria, neque insignis triumphus. Nihil enim
 magnum, artem vel professionem pro pietate con-
 temnere. Neque is sauitiæ eius finis erat. Nam ob
 hæc, si quis superioribus annis, cum adhuc pii reges
 rerum potirentur, vel altaria demolitus fuisset, vel
 templa suffodisset, vel oblationes diripuisset, vel
 aliud tale quiddam egisset, rapiebatur ad tribunal,
 & occidebatur, etiam insons, & duntaxat delatus.
 Fingebat quoque & alias varias causas, ita ut pie vi-
 ventium nemo non lugeret. Agebat autem hæc, ut
 obscuraretur, contemptaque esset martyrii corona, &
 nihilominus cædes & strages fierent. Nihil tamen
 arte hac proficiebat. Nam qui ita affligebantur, non
 ad illius calculum & malignitatem spectabant, sed
 ad incorruptum iudicem, à quo & coelestem coro-
 nam accepturos sese confidebant. Interea cum hæc
 ita sese haberent, & bellum quidem rex parturiret
 aduersus

aduersus nostros, cessaret autem, veritus ne vinceret: accidit vt milites quoddam conuiuium haberent, in quo & martyres, quos hodie colimus, erant. Ceterum, vt conuiuiorum mos est, cum varii sermones hinc inde dicerentur, aliiq; alia tractarent, martyres nostri mala sui seculi inter se deplorabant, longe feliciora fuisse superiora asserentes, dicebantq; & inter se, & ad sodales: Quem iuuaret vltra viuere, vel spirare, vel solem intueri, sacris legibus ita conculcatis, pietate ita violata, creaturarum omnium domino ita contempto? Omnia nidore plena sunt & fumo, omnia sacrificiis immundis referta. Prohi, neq; purum aërem spirare possumus. Dicta hæc ne perfunctorie transeas, sed considera quando ea locuti sunt, & quanta pietate. Nam si in militari symposio, vbi regnat ebrietas & intemperantia, vbi certatur de prodigalitate, vbi agon est stuporis & insipientiæ, sic ingemiscebant & lugebant: quales erant domi cum soli inter se agerent? Quales erant in precibus & ieiuniis, qui deliciarum tempore, tam humiliati, & tam apostolica præ se ferebant pectora? Gaudebant alii, hi verò lugebant: impiè agebant alii, hi verò zelo vrebantur. Sanè ipsi ob fratrum vilitudinem suam sanitatem non sentiebant. Sic dolebant & lachrymabantur in malis quæ tunc fiebant, quasi vniuerso mundo tutores dati essent. Neque clandestinum fuit talia eos dixisse. Nam ex fordalibus & conuiuiis adulator & irrisor quidam, obsequium regi facturus, omnia vt dicta erant, detulit. Rex accepta occasione iam diu quæsita, causatus est ex verbis illis affectatam tyrannidem, vt ita martyrii corona priuaret, & iussit confiscatis facultatibus eorum omnibus, nudos eos in carcerem cōfici. Illi autem gaudebant & exultabant, dicentes: Quid nobis diuitiis, preciosaq; veste opus? Si & indusium intimum, nempe caro, propter Christum exuendum est, non oblectabimur, sed sponte concedimus. Et ocyus dicto scripti sunt libelli indices, confiscataq; omnia. Porro vt homines in patriam

migrare

migraturi, substantiam omnem in pecuniam commutatam præmittunt: ita & illis accidit. Quoniam enim in cælos transituri, inimicis ipsis negocium agentibus, & in hoc ministrantibus, opes suas ante se miserunt. Non enim illæ tantum opes, quas eleemosynæ nomine dispendimus, transferuntur in cælum, sed etiam quasunque nobis hostes fidei persequuntur, rapiunt, alibi thesauri erunt. Est enim hoc non minus quàm illud. De hoc audi quid Paulus dicat: Et rapinam, inquit, facultatum vestrarum cum gaudio tulistis, scientes vos habere meliorem substantiam, & manentem in cælis. Vt autem ingressi sunt in carcerem, confluxit ad eos omnis ciuitas, tametsi multis terroribus, minis, & periculis interdictum erat, ne quis vel eos accederet, vel eis loqueretur, vel quouis modo communicaret. At qui timor dei efficiebat vt non curarentur ea principis mandata. Vnde multi ob consuetudinem quæ cum martyribus habebant, facti sunt & ipsi martyres. Multi enim contempta præsentī vita, frequenter eos visitando, sacras apud eos vigilias cōtinuis psalmis perficiebant. Erant familiaritates illæ spiritalis eruditionis atque cōsolationis plenæ. Et clausa quidem tunc est ecclesia, carcer autem ecclesia factus est. Neque hi solum qui eos visebant, sed & qui intus cum eis tenebantur, meram sapientiam et virtutem à patientia & fide eorum discabant. Rex, vt hæc audiuit, valde stomachatus est, cupiens tamen eos supplantare, & ab alacritate sua destituere, avaros quosdam homines, & impostores subornauit, qui si quando priuatum colloquium sese offerret, eos accederent: non vt à rege missi, sed quasi singulari compassione & proprio consilio id agentes, & adhortarentur vt à religione desistant, & ad impietatem transeant. Dicebant enim: Sic non solum imminens periculum effugietis, sed maiore dignitate honestati, maiorem quoque principatum adepturi estis, regis ira feliciter placata.

Nōne

Heb. 10

Dan. 3.

Nōne vidistis & alios vestri ordinis id ipsum fecisse? Quibus illi responderunt: Atqui nos hac potissimum ratione viriliter stabimus, et pro illorum ruina nosmetipsos in sacrificia offeremus. Benignus et misericors nobis dominus est. Solet etiā vnico accepto sacrificio toti orbi conciliari. At sicut olim tres pueri dixerunt: Non est in tempore hoc princeps & propheta, & dux, neq; sacrificium, neque incensum, neq; holocaustum, neque locus primitiarum coram te, vt possimus inuenire misericordiam, sed in animo cōrito, & spiritu humilitatis suscipiamur: quāsi in holocaustis arietum & taurorum, & sicut in millibus agnorum pinguium. Ita & illi videntes altaria subuersa, clausas ecclesias, sacerdotes fugatos, fideles omnes in exilium actos, studebāt vt pro omnibus offerrentur domino, relictisq; militaribus signis, angelicis sese choris adiungerent. Quocirca & dicebant: Quid ē etiam si nunc non morimur, moriendum tamen omnino est non multo posthac. Satiū igitur fuerit mori pro rege angelorū, quā pro rege tam impio. Hic etsi moriatur quis pro rege, nihil accipiet a rege, sua dignum fortitudine. Et quid posset defuncto pręstare, si vel maxime vellet? At qui eis sepe numero ne sepultura quidem contingit, & non raro a canibus deuorantur. Quod si pro rege angelorum mortui fuerimus, certi sumus nos accepturos corpus multo gloriosius, maiori gloria conspicui erimus, longe maiora nobis erunt laborum pręmia. Proinde arripiamus arma spiritualia: non opus iaculis & sagittis, sufficit pro omnibus lingua. Sunt enim & sanctorum ora pharetre, ē quibus diabolico capiti cōtinui & crebri ictus inferuntur. Nunciata sunt & hæc atque similia regi, qui nec sic destitit, sed illecebrarum escis iterum atque iterum illos tentauit. Ita autem mandauit, quod si cederent victi, sub omnium oculos producerentur: sin foras perseuerarent, vt perduellionis rei educerentur, & occiderentur, neque vlla Christianæ professionis ob quam tenebantur, mentio fieret. At qui reuelat

Gen. 39.

profunda & abdita, non permisit vt machinationes illæ occultæ manerent, & ignotæ insidiæ. Nam quē admodum olim mulier Ægyptia Iosephum in lecto comprehendens, licet speraret factum suum clam fore omnibus hominibus, non fuit tamen occulta, vel oculo illi soporis nescio, vel posteritati: quippe quod absq; arbitrio illa Iosepho dixit, id nunc toto vbique mundo canitur: Ita & ea quæ per subornatos illos consiliarios dolosus rex agebat, sperans occulta fore, nequaquam manserunt occulta. Didicerunt enim posteri omnes & insidias dolosas, & triumphantium victorias. Deniq; cum multo tempore exacto alacritatem eorum non solum nō frangeret multitudo dierum, sed potius studium & ardorem excitaret, emulatoresq; multos faceret, iussit tandem media nocte in barathrum eos abduci. Ducebantur itaq; in densas tenebras luminaria, & decollabantur. Cæterum capita decurtata tunc diabolo magis terribilia erāt quā quum adhuc vocem darent: Sicut & caput Ioānis non tantum terrebat, cum loqueretur, quantum cum in disco mutum afferretur. Habet enim & sanctorū sanguis suam vocem, quæ non per aures auditur, sed occidentium conscientiam inuadit & perstringit. Post beatam autem illam cædem, quidam etiam cū salutis periculo, athletas illos optimos rapuerūt, etiā ipsi viui martyres, vt illorum reliquias curarent decernerent. Nam quāuis non occidebantur, optabant tamen mori potius, quā vt corpora illa relinquerēt inhumata, ita ad venationem eorum festinabant. Dicunt qui tunc affuere, & quibus corpora illa recens occisa videre datum fuit, quod iacentibus simul illis in sepulchro, talis quædam ex eorū oculis & vultu gratia resplenduerit, qualem in Stephano Iudæis responsorio fuisse Lucas dicit. Neq; vllus est, qui non pro quodā horrore illis adstiterit, adeo aspectus ille afficiebat omnes. Quin & omnes clamabant in laudem eorū, id quod a Dauide dictum: In vita sua non sunt separati, et in morte nō sunt diuisi. Pariter enim confessi sunt, pariter carcerē inhabitauerunt, pariter in

Mat. 16.

Act. 6.

2. Reg. 8.

barathrū abducti sunt, pariter capite mulctati sunt. Et vnus vtriusq; corpora tumulus tenet. Et vnum quoque tabernaculum in cœlis eos excipiet, quando in maiorem peruenturi sunt gloriam, nempe inuenerandi. Illos non indignum fuerit, & columnas, & scopulos, & turres, & candelabra, & tauros simul appellare. Nam ecclesiam sicut columnæ sustinent, sicut turres muniunt: & sicut scopuli omnes vndarum assultus repulerunt, multam interim ipsi seruantes tranquillitatem, sicut luminaria tenebras impietatis discusserunt: & sicut tauri, anima promptitudinē eadem, suauē Christi iugum traxere. Idcirco saepe eos inuisamus, tumulos adornemus, magnāq; fide reliquias eorum contingamus, vt inde benedictionem aliquam assequamur. Etenim sicut milites, vulnera quæ in præliis sibi inflicta regi monstrantes, fidenter loquuntur: ita & illi in manibus abscisa capita gestantes, & in medium afferentes, quæcunque voluerint apud regem cœlorum impetrare possunt. Proinde magna fide, promptitudinēq; huc veniamus, quod & visis sanctorum monumentis, & consideratis eorum præmiis, inde varios thesauros vndique colligamus: & per præsentem vitam ita iuxta voluntatem dei transeamus, vt in portum æternitatis cum multis mercibus ingrediamur, fructuri regno cœlorum in Christo Iesu

Domino nostro, cui sit gloria
in secula, Amen.

D. IOAN

211
D. Ioannis Chry
SOSTOMI ARCHIEPI-
SCOPI CONSTANTINOPOLITA-
ni, de laudibus dñi Pauli Apostoli
HOMILIA PRIMA.

Nil prorsus errauerit, qui pratum in
figne quoddam virtutum, & paradisi
sum spiritualement Pauli animū nuncu-
pauerit: tam mira enim gratia floruit,
tamq; huic gratiæ cōgruente vitæ per-
fectione resplenduit. quoniam enim vas electionis
effectus est, & bene seipsum emendare curauit, lar-
gissime in eum sancti spiritus munus effusus est.
Vnde & mirabiles nobis fluuios genuit, non secun-
dum paradisi fontes quatuor tantum, sed multo etiam
plures & quotidie fluentes: nec terram rigantes,
sed animas hominum ad producendū virtutum ger-
mina suscitantes. Quis ergo ad explicandā virtutum
germina sensus, quis ad explicandā istius merita sermo
sufficiet? Quæ autem lingua laudibus eius inue-
niatur æqualis, cum omnia quæ sunt in hominibus
bona, vna anima possideat, & ea cuncta plenē atq;
cumulate, quæ non solum hominum sunt: sed, quod
amplius est, angelorum? Nequaquam ergo possumus
eius explicare præconia, nec tamen idcirco re-
ticebimus, quin potius pauca dicemus, Est enim
hoc maximum laudis genus, cum orationis copiā
virtus exuperat & magnitudo laudati: sicq; vin-
ci nobis est multo gloriosius, quā saepe vicisse.
Vnde igitur opportunius laudum eius sumemus
exordium? Vnde, inquam, incipiemus aliunde,
nisi ab hoc ipso primum, vt ostendamus eum bo-
na omnium possidentem? Siue enim propheta pos-
sentius aliquid in se ostenderint, magisq; mirabile,
O 2 siue

Gen. 4. siue patriarchæ, siue iusti, siue apostoli, siue martyres: hæc omnia simul colligens Paulus habet cum tanto cumulo, cum quanto nullus eorum, bonum, quo excelebat, impleuit. Hoc itaq; diligentius inu-
tuere. Abel obtulit sacrificium, & inde laudatur: sed si Pauli hostiam adducamus in medium, q̄ cœlum à terra superior apparebit. Quam ergo vultis vt me-
morem? Nō enim vna tantum est: siquidem semet-
ipsum per dies singulos immolabat: quā tamen rursus hostiam dupliciter offerebat, cum quotidie moriens, tum corpore suo mortificationem sine intermissione circumferens. Nam & ad pericula iugiter parabatur, consummans voluntate martyrium, et naturā in se mortificādo carnis, nihilo minus quam immolatae hostiæ deo munus implebat, imō etiam multo amplius. Nō enim oues offerebat, aut boues: sed semetipsum per dies singulos dupliciter, vt diximus, immolabat: propter quod confitendo dicebat, Ego enim iam immolor: sanguinem vtique suum immolationem vocans. Neq; vero his tantum sacrificiis contentus fuit, sed quia se ipsum consecrauerat deo, etiam orbem vniuersum studuit offerre: qui terram videlicet, ac mare, Græciam, simulq; Barbariem, omnemq; prorsus, quāta est sub cœlo, regionem, quasi volitans circumiuit, nō simplici labore, veluti in vacuum itinera percurrrens: sed peccatorum spinas pariter euellens, & verbum seminans vbiq; pietatis, fugans errores, veritatem reducens, ex hominibus angelos faciens: quinimo ipsos homines quasi ex demonibus in angelos prouehens. Propter quod iam hinc post sudores plurimos, ac trophæa innumerabilia transiturus, pro discipulorum consolatione dicebat: Sed etsi immolor super sacrificium & obsequium fidei vestræ, gaudeo, & congratulor omnibus vobis: propter quod & vos gaudere, & congratulamini mihi. Quidnam igitur huic hostiæ reperitur æquale, quam Paulus sancti spiritus cultro immolauit, quamq; in illo altari obtulit, quod supra cœlos locatum est: Sed Abel dolo germani per-

Philip. 2

cussus

Gen. 6. eussus occubuit: atque hinc effectus est clarior. Vt ergo innumeras tibi ostendam mortes, tot vtique quot etiam dies beatus iste in prædicatione vixit: si vero eam quoq; vis nosse mortem, quæ nouissime etiam rebus impleta est: Abel quidem à fratre vt nihil à se læso, ita nullis affecto beneficiis interēptus est: Paulus vero ab eis interfectus est, quos innum-
ris malis cupiebat eripere, et propter quos sustinuit vniuersa quæ passus est. Sed Noë iustus in generatione sua, atque perfectus, & solus erat talis in cunctis: sed & Paulus solus inter omnes talis inuentus. Et ille quidem tantummodo legitur se seruasse cum liberis: hic autem multo sæuiore mundi inundante diluui-
o, non arcam coaptando compagibus tabularum, sed epistolas componendo: non duos vel tres, aut quinq; cognatos, sed vniuersum prorsus orbem mergi periclitantem ex mediis fluctibus liberauit. Nec vero hæc erat talis arca, vt vno circumferretur loco, quæ vtique orbis terrarum terminos comprehendit. Nam vsq; nunc omnes in hanc arcam Paulus inducit, quam certe capacem saluandæ multitudinis præparauit, quæ suscipiens irrationabilibus penē animalibus stultiores, imitatores effecit angelorum. Et hinc quoq; illam vicit arcam, quia illa quidē coruū recipiens, coruū rursus emisit: & includens lupum, feritatem eius mutare non potuit: hæc vero accipitres miluosq; suscipiens, fecit columbas, & excludens omnem irrationalitatem atq; ferocitatem, mansuetudinem spiritus introduxit: manetq; hodie hæc arca nauigans, nec tamen aliquādo dissoluitur, nec valet tabulas eius vlla malitiæ laxate tempestas: quin potius ipsa tempestatis motus nauigando compescit, quod satis consequenter effectum est. Non enim bitumine aut pice, sed sancto spiritu eius tabulæ sunt perunctæ. Sed Abraham mirantur omnes: Qui cum audisset, Abraham exiit de terra tua & de cognatione tua: & domos reliquit, & patriam, & amicos, & cognatos, quorum omnium iacturam solo diuini præcepti amore pen-

Gen. 12.

Rom. 8. fabat: nam & nos eum propterea miramur. Sed quis Paulo possit æquari? qui non modo patriam, cognatos, ac domum, sed seipsum quoque ac mundum reliquit: imò etiam cælum, & cælum cæli, & hæc omnia Christum suscipiendo despexit: vnum pro cunctis & solum, id est Christi charitatem requirens, neque præsentia inquit, neque futura, neque altitudo, neque profundum, neque alia creatura poterit nos separare à charitate dei, quæ est in Christo Iesu domino nostro. Sed Abraham seipsum in periculum tradens hostibus, filium fratris eripuit: at Paulus non fratris filium, neque tres aut quinque vrbes, sed orbem vniuersum de diaboli extorsit manu, innumeraabilia per dies singulos pericula sustinendo, propriisq; mortibus maximam securitatem aliis comparando. Caput bonorum, eiusq; culmen philosophiæ est, quod filium voluit immolare: hic quoque inuenimus Paulum primatum tenentem, qui non filium, sed semetipsum, vt dixi, millies immolauit. In Isaac quidem aliquis admiratur, & quidem plura, sed præcipue patientiam: quoniam puteos fodiens, & de propriis exagitatus laboribus, resistebat minime: sed factos à se puteos obrui patiebatur, acque ad alium semper migrabat locum. Neque collecta feruorū manu in aduersarios irruerat, sed propria possessione vbiq; cedebat, quoadusq; iniquissimam illorum expleret cupiditatem. At Paulus non puteos cernēs lapidibus obrutos, sed proprium corpus, non solum sicut ille cedebat, sed etiam à quibus lapidabatur, in cælum studebat euehere. Quanto enim amplius obruebatur fons iste, tanto erumpebat magis, ac plures ex se fluuios effundendo manabat. De longanimitate ac patientia huius filii Iacob admiratur scriptura. Et quænam illa est adamantina prorsus anima, quæ Pauli patientiam possit imitari? Neque enim bis septem annorum, sed totius vitæ seruitium pro sponsa pertulit Christi, non adustus solum æstu diei, & noctis gelu, sed tentationes mille perpetuens. Et nunc quidem verberibus

ribus, nunc vero lapidibus cæsus atque collisus, & nunc quidem cum bestiis, modo autem fluctibus pugnans, modo etiam nimis atque continuè reluctans fami, diebus atque noctibus, & inter certamina vbiq; resiliens, captas oues ex diaboli faucibus extrahebat. Sed & Ioseph pudicitiae virtute decoratus est: at ego vereor ne iam ridiculum sit hinc Paulum velle laudare, qui semetipsum mundo crucifigens, non solum humanorum corporum pulchritudines, sed etiam omnia, quæ videntur nobis clara atque decora, ita cernebat, quemadmodum nos fauillam cineremq; despiciamus, qui quasi mortuus prorsus ad mortuum immobilis permanebat. Itaque cum tanta animi cura comprimeret incentiuam viriorum, & naturæ: nihil humanum ab aliquo aliquando perpeffus est. Stupent certe Iob omnes homines, & valde vtiq; conuenienter. Est enim ille athleta mirabilis: & qui Paulum ipsum velut ex aduerso possit aspicere, ob patientiam puritatemque vitæ, ob testimonium dei, propter illam cum diabolo fortissimam pugnam, propter victoriam quæ pugnam secuta est: at Paulus non mensibus tantum, sed annis plurimis in agone perdurans, tam clarus emicuit, non terræ gleba saniem carnis eradens, sed in ipsius intelligibilis os leonis frequenter incurrens, & pugnans aduersus tentationes innumeras, omni erat lapide tolerantior: qui non à tribus aut quatuor amicis, sed à cunctis infidelibus, à falsis etiam fratribus opprobria sustinebat, consputatus ab omnibus, atque male dictus. Sed illius erat magna hospitalitas, & cura pauperum, nec nos quidem istud negamus: sed Pauli eam liberalitate inferiorem docemus, & tanto inferiorem, quanto anima est corpus inferius. Quam enim ille curam impendebat carne debilibus, hanc iste animabus morbidis exhibebat, nunc mentes sensibus claudicantes dirigendo in recti itineris incessum, nunc nuditates deformes stola

coelestis philosophiæ vestiendo. In corporalibus quoque beneficiis tanto ille superabat, quanto est amplius in fame & nuditate viuente indigentibus ferre præsidium, quàm idipsum de diuitiarum affluentia ministrare. Nam illius quidem omni aduenienti aperiabatur domus: huius vero anima vniuerso patebat orbi, ac fidelium populos benignæ mentis recipiebat hospitio, dicens: Non angustiamini in nobis, angustiamini autem in visceribus vestris. Et ille quidem cum oues & boues haberet innumeras, erat in pauperes liberalis: hic vero nihil amplius corpore suo possidens, in hoc ipso sufficiens indigentibus administrabat: quod alicubi ipse commemorans. *Act. 20* Necessitatibus, inquit, meis, & his qui mecum erant, ministrauerunt manus istæ. Corporis enim sui operam velut ex quadam possessione fructus esurientibus deputabat. Sed vermes videlicet, atque vulnera, sæuos atque intolerabiles sancto Iob inferebant dolores, & ego fateor: sed si per tam multos annos Pauli verbera, & cum iugi fame etiam nuditatem, catenas, carcerem, insidias, periculæq; consideres, quæ à domesticis, ab extraneis, à toto postremo patiebatur orbe: addas huc etiam his profecto amariora, id est pro eis qui laborabantur, dolores, sollicitudinem: quam pro ecclesiis vstionem, quam pro scandalizatis singulis perfererebat: videbis quàm erit omni saxo durior anima ista perpetuens, & ferrum atque adamantem superans. Quæ enim Iob corpore, hæc Paulus mente sustinuit, quem omni verme molestior de singulis quibusque labentibus mœstitia consumeat. Vnde & iuges lachrymarum ex eo fontes non diebus solum, sed etiam noctibus effluebant, omnique muliere parturiente vehementius affligebatur in singulis propter quod etiam dicebat: Filioli mei, quos iterum parturio, &c. Quem verò iam quispiam post Iob putet esse mirabilem? Mosen profecto, sed hunc etiam Paulus satis eminenti virtute transcendit, cuius quidem sunt multa alia præclara.

Sed

Sed caput illius sanctæ animæ atq; fastigiū est: quoniam pro Iudæorum salute deleri elegit ex libro vitæ: sed Moses cū cæteris optauit perire, Paulus pro cæteris. Non enim cum pereuntibus perire voluit, sed vt saluarentur alij, ipse de gloriæ aternitate decidere. Et ille, quidem Pharaoni, hic autem diabolo quotidie repugnabat. Et ille pro vna gente, iste vero pro vniuerso orbe certauit, nō sudore, sed sanguinis vice sudoris vndique profluente: cum non solum habitabiles mundi partes, verum etiam deserta ad cultum religionis adduceret, nec solum Græcorum populos, verum etiam Barbarorum. Poteram quidē & Iesum Naue, & Samuelem, & alios prophetas in comparisonem vocare: sed ne sermonem faciam longiorem, ad ipsa eorum capita condescendam. Cum enim istis excellentior apparuerit, nulla prorsus de aliis ambiguitas relinquetur. Quinam ergo eminentiores videntur? quis post hos alius, nisi David, & Helias, & Ioannes, quorum vnus prioris, alter secundus est precursor aduentus? propter quod etiam nominis communione coniuncti sunt. Quid igitur in David præcipuum reperitur? proculdubio hospitalitas, atque erga deum feruens amor. Et quis amplius, imò quis ita, vt anima Pauli, hæc vtraq; compleuit. Admirandum autem in Helia ego minime reor, quia cælum clausit, quia induxit famē, quia igne de celo sermone compluit: sed quia zelauit pro deo, erat in hoc mentis affectu ipso igne vehementior. Sed si Pauli zelum diligenter inspicias, tanto eum inuenies celsiorem, quāto ille prophetis cæteris eminebat. Quid enim verbis illis reperiatur æquale, qui gloriam domini zelando dicebat: Quoniam optabam me ego anathema esse pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Propterea ē cœlis sibi propositis præmiis & coronis, tardauit atq; distulit, dicens: Permanere autem in carne, necessarium est propter vos. Propterea non solum istam quæ cernitur, sed illam quoque quæ intelligitur creaturam, nequaquam sufficere sibi credidit, ad ostendendū zelū.

O s

& cha

& charitatem, qua ardebat in Christum: sed etiam aliam, quæ non est, sermone formauit, vt quod tota voluntate cupiebat, exprimeret. Sed Ioannes in cibum locustas & mel syluestre sumebat: at Paulus ita in mundi strepitu, quemadmodum ille in eremi quiete versatus est: non quidem pastus locustis, aut melle syluestri, sed multo his victu viliori contentus, ac ne necessario quidē indulgēs cibo, pre feruore & studio prædicandi. Verū illius aduersus Herodē apparuit magna constantia. at iste nō vnū, aut duos, aut tres, sed innumeros in simili positos potestates corripuit, imò longe illa sæuiores tyrannos. Restat vt Paulum iam angelis comparemus. Ideoq; relinquentes terram, ad cælorum fastigia transeamus. Sed nullus sermonis nostri accuset audaciam. Si enim Ioannem & sacerdotes dei scriptura angelos nominauit: quid mirum, si præstantiorem omnibus Paulum illis virtutibus conferamus? Quid ergo in angelis magnificum prædicamus? profecto quia cū omni cura obediunt deo. Quod Dauid quoque admirando dicebat: Potentes virtute, facientes verbū illius, & cætera. Huic enim bono æquale est nihil. Prorsus etiam si sint millies incorporei: hoc est enim quod maxime præstat eos beatos, quia obediunt præceptis dei, quia cum in nullo aliquando contemnant. Hoc igitur & in Paulo plane animaduerti potest, cum omni diligentia & cautione seruatum. Nō autem solum sermonem eius impleuit, verum etiam præcepta, super quæ præcepta hoc quippe declarans ait: Quæ est ergo merces mea, vt euangelium prædicans, sine sumptu ponam euangelium dei? Quid vero aliud in angelis propheta miratur? Qui facit, inquit, angelos suos spiritus, & ministros suos ignem vrentem. Sed hoc etiam in Paulo possumus inuenire, qui velut ignis, ac spiritus totum terrarum percurrit orbem, & percurrentes purgauit. Sed necdum cælum: iste sortitus est, & hoc omnino mirabile: quia talis versabatur in terris, & mortali adhuc carne circumdatus, cum incorporalium potestatum virtute

2. Cor. 9.

3. mo.

1. q. 112.

tute certabat. Quanta ergo sumus condemnatione digni, cum vno homine bona omnia in se congregāte, ne minimam quidem eorum partem studemus imitari? Hæc assidue mente voluentes, & nosipos inculpabiles præbeamus, & ad illius zelum studeamus accedere, vt ad eadem bona peruenire mereamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA SECUNDA.

Quid sit homo, & quanta naturæ nostræ nobilitas, quantæq; capax virtutis, hoc vel præcipue ex omnibus Paulus ostendit, qui nūc stetit aduersus criminationes humanæ creaturæ, clarissima pro deo voce respondens, cohortans ad studia virtutis, & impudentissima blasphemantium ora cōcludens: docens quoque q̄ inter angelos hominesq; non grande sit medium, si tamen nosipos diligentius excolamus. Non enim aliam ille est sortitus naturam, nec dissimilem nactus animam, neque alterum habitans mundum, sed in eadem terra, eademq; regione, sub eisdem etiam legibus nutritus & moribus, cunctos qui nunc sunt homines vel fuerunt, altius virtute transcendit. Vbi igitur illi nunc sunt, qui vitia in procliui, virtutem in arduo collocauerunt? Hic enim palam illis repugnat, dicens: Quod enim in præsentem momentaneum est & leue tribulationis nostræ supra modum in sublimitate æternum in nobis gloriæ pondus operatur. Si autem huius tribulationes inueniuntur leues, quanto magis hæ quæ sunt in nobis voluptates? Neque verò hoc solum in illo mirabile est, quod præ abundantia deuotionis quodammodo non sensit dolores pro virtute susceptos: sed etiam quod virtutem ipsam pro mercede pensauit. Nam nos equidem pro ea nec mercede proposita certamus, quam ille complectēs etiam sine præmio diligebat, cuncta illa quæ asperitate sui videntur impedire virtutem, cum omni magnanimitate perpetuens: qui neque infirmitatem corporis,

2. Cor. 4.

corporis, neque multitudines circumstantium vndiq;
negotiorum, neque tyrannidem naturæ, neq; quicq;
aliud omnino causatus est, cum vtique maior illi q;
cunctis & militiæ principibus, & regibus terræ es-
set cura commissa. Sed quotidie celsior, quotidie al-
surgebat ardentior, & intentis sibi periculis noua
semper alacritate pugnabat, isq; significans dicebat:
Philip. 3. Eorum quæ retro obliuiscens, in ea vero quæ prio-
ra sunt extendens me: qui cum sibi iam mortem im-
minentem videret, ad communionem delectatio-
nemq; gaudij alios prouocabat, dicens: Gaudete &
congratulamini mihi: ac periculis, iniuriis, oppro-
briisq; propositis, rursus exultat, & Corinthiis scri-
2. Cor. 12. bens, ait: Placeo mihi in periculis & in infirmitati-
bus meis. Cum vtique hæc ipsa esse diceret arma iu-
stitiæ, ostendens hinc sibi fructum maximum proue-
nire. Itaq; cum inter medias inimicorum versaretur
insidias, ouans tamen de omni eorum referebat im-
pugnatione victorias, & vbiq; cæsus verberibus,
affectus iniuriis atque maledictis, quasi triumphan-
tes pompas ageret, crebra trophæa strueret, orabat,
gratiasq; referebat Deo, dicens: Deo autem gratias,
qui semper triumphat nos. Itaque ad confusionem
& iniurias, quas ob prædicandi studium sustinebat,
magis quàm ad bonorum oblectamenta propera-
bat, mortem potius, quàm vitam appetens: paupere-
tatem, quàm opulentiam: & multo amplius labore
desiderans, quàm alij requiem post laborem: ac me-
rorem magis eligens, quàm alij voluptatem: studio-
sius pro inimicis orās, quàm alij aduersus inimicos.
Conuertit enim orbem terrarum: imò nos eum verè
peruertimus. Ab illo autem sic custoditus est, quem
admodum à deo fuerat institutus. Illa enim omnia
quæ appetebantur à Paulo, naturæ congrua: hæc vero
quæ idem ille fugiebat, contraria iudicantur. Vnde
de istud probari potest: Homo enim cum esset Paulus,
ad illa tamen magis quàm ad ista currebat. Vñ
enim illi formidandum erat, atque metuendum, ob-
fensa nimirum Dei, nec quicquid aliud omnino. Ergo

nec desiderabile illi aliud erat, nisi placere semper
deo. Non dico quia nihil præsentium desiderabat, sed
nec ipsorum aliquid futurorum. Non enim mihi di-
cas vrbes & gentes, exercitus, prouincias, potestas:
hæc enim ille, quasi harenam, vilia reputauit, sed
ea ipsa penè, quæ promittuntur in cælis, & tunc eius
ardentem in Christo amorem videbis. Hic siquidè
præ illius dulcedine, non angelorum, non archange-
lorum admiratus est dignitatem: nec quicquam ho-
rum simile concupiuit. Quod enim erat maius omni-
bus, Christi amore fruebatur, cum hoc beatorem se
cunctis putabat, sine hoc autem neque dominatum,
neque principatum socius esse cupiebat: sed cum
hac dilectione magis esse extremus optabat, imò eti-
am ex numero punitorum, quàm sine hac inter sum-
mos, & honore sublimes. Hoc enim erat illi maxi-
mum & singulare tormentum, ab hac charitate dis-
cedere: hæc illi erat gehenna, hæc sola pœna, hæc in-
finita & intoleranda supplicia. Sicut etiam perfrui
charitate Christi, hoc illi vita, hoc mundus, hoc an-
gelus: hoc præsentia, hoc futura, hoc regnū, hoc pro-
missio, hoc bona videbantur innumera: præter hæc
verò nihil in tristium parte ponebat. Horum enim
quæ hic habentur, nihil asperum, nihil etiam suauè
reputabat. Sic despiciebat vniuersa quæ cernimus,
vt solet herba iam putrefacta contemni. Tyrannos
vero ipsos, ac populos spirantes furorem, velut esse
quosdam culices existimabat. Mortem verò, & cru-
ciatus & mille supplicia, quasi ludum putabat esse
puerorum, dummodo propter Christum aliquid su-
stineret. Tunc enim tunc & amplectebatur libèter,
& decorabatur vinctus catena magis, quàm diade-
mate coronatus. Etenim coarctatus carcere, habita-
bat celum, ac libentius verbera excipiebat & vul-
nera, quàm alij braua diripiunt: & dolores non mi-
nus, quàm præmia diligebat, cum ipsos vtique dolo-
res loco duceret præmiorum: propterea enim illos
& gratiā nominabat. Quem sensum diligenter attē-
de: præmium certe erat dissolui, & esse cum Christo:
per

permanere autem in carne, certamen: sed tamen propter Christi desiderium præmia differebat cupiditate certaminis, idque magis necessarium esse ducebat. E regione verò anathema à Christo fieri optabat. Certamen hoc erat & dolor, magis autem & supra certamen, supràque omnem dolorem. At verò esse cum Christo erat præmium singulare. Paulus tamen propter Christum illud maluit, quàm istud eligere. Sed profecto dicat hic aliquis: quoniam hæc omnia propter Christum suauia esse dicebat; hoc planè etiam ipse confiteor, quoniam quæ nobis sunt causa tristitiæ, hæc illi maximam pariebant voluptatem. Et quid ego pericula erūnasque cōmemoro? In mœrore enim maximo ille versabatur, propter quod dicebat: Quis infirmatur, & ego non infirmor? quis scandalizatur, & ego non vror? Et si in mœrore dicat quoque quis inesse aliquam voluptatem: multi enim illorum qui filiorum mortibus vulnerantur, aliquid consolationis accipiunt, cum fletibus manant, magisque dolent, cum dolore prohibentur. Sic igitur & Paulus nocte & die consolationem excipiebat ex lachrymis, nullus siquidem tanto affectu mala propria, quàm ille desolebat aliena. Quemadmodum enim illum opinaris afflictum, cum perditione Iudeorum dolet, qui, ut illi salui fierent, seipsum à cœlorum gloria cupiebat excludi? Et vnum hoc manifestum est, quia scilicet non saluari illos acerbius aestuabat, quàm seipsum perire: aut si non acerbius, nunquam aliud optasset, quod utique quasi tolerabilius elegit. Qui cum certe spe maxima futuri præmij pasceretur, non perfunctorie aliquid optabat, sed clamabat dicēs: Quoniam tristitia est mihi magna, & continuus dolor cordi meo. Hunc ergo de singulis, ut ita dixerim, habitatoribus mundi tam vehementer dolentem, & in commune pro cunctis, & Gentibus, videlicet, & Iudeis, & pro vnoquoque peculiariter lamentantem: cuiusnam rerum aliquis poterit comparare, cui ferro, cui adamantis? Quidnam aliquis illam appellet animam, aureamne magis, an adamantinam? Nam erat

2. Cor. 11.

Rom. 9.

erat omni adamante fortior, & auro gemisq; pretiosior, & altera quidē materiā firmitate, altera pretiositate superabat. Cui ergo rei hæc ab aliquo anima comparatur? Earū quidē quæ sunt omnino nulli. Quod si vel auro adamantis fortitudo, vel adamanti honor daretur auri, tamē forte aliquo modo cōparatio eius Pauli posset animæ conuenire. Sed quid ego adamantem, vel aurū ad similitudinē adduco Pauli? Mundū si è diuerso appendas omnē, & tunc videbis aperte Pauli vergere pondus examinis. Si enim de his qui in melioris & specubus in exigua orbis parte versantur hoc dictū est: quanto magis nos dicemus Paulum mundo, & omnibus quæ in mundo sunt digniorem? Si igitur eo mundus dignus nō est, sed forte vel cœlum, sed istud quoque inuenitur inferius. Si enim iste non solum cœlum, sed quæ habentur in celis dei postposuit charitati: quomodo nō magis dominus, qui tanto est benignior Paulo, quanto malitiam bonitas antecellit, innumeris eum cœlis iudicat digniorem? Non enim quantū nos diligit deus, tantum à nobis diligitur ipse: sed tanto effusius, quantum nec sermo quidem sufficit explicare. Consideremus ergo quantis illum honoribus etiam ante tempus resurrectionis extulerit. In paradysum rapuit, & in cœlum tertium subleuauit, ineffabilis arcani fecit esse participem, taliumque mysteriorum consciū, quæ nulli hominum fas fuerit confiteri. Nec immerito: siquidem Paulus in terra gradens, sic se agebat in cunctis, quasi angelorum societate frueretur. Nam passibili adhuc colligatus corpori, illorum perfectione gaudebat, tantisque fragilitatibus subditus, in nullo inferior supernis virtutibus apparere certabat. Nam & tanquam pennatus totum dicendo peruolauit orbem, & velut incorporeus labores omnes periculaque cōtempnit, & quasi iam cœlum possidēs, cuncta prorsus terrena despexit: et tanquam cum ipsis iam incorporeis degeret, ita iugi mentis intentione vigilauit: & angelis quidem sæpe diuersarum gentium cura cōmissa est, sed nullus illorū ita creditum sibi

2. Cor. 12.

sibi populum gubernauit, vt Paulus vniuersum gub
bernauit orbē. Neq; vero dicas, quia hæc non perfici
ebantur à Paulo. Hoc etiam nos fatemur. Sed & si ip
se non erat qui cuncta complebat, nequaquam tamē
ab eorum laudibus separatur: quia vtique dignum
tantæ se gratiæ preparauit, per quam tam magnifica
& gloriosa perficeret. Michaëli gens commissa est
Iudæorum: Paulo vero terræ, ac maria, atque vniuer
si orbis habitatio, ipsumq; desertum, & hoc non ad
iniuriam, quod absit, angelorum: sed ostendimus eis
se possibile illis hominem copulari, iuxtaq; illorum
merita consistere. Cuius autem rei gratia, non ange
lis potius hæc prædicationis cura commissa est? Vt
nullum scilicet excusationis colorem de se inueniret
anima negligens: ac ne tu ad diuersitatem naturæ cō
fugeres dormiendo. Deinde vt tanto etiam maior
operum admiratio nasceretur, quanto de natura in
feriore procederent. Quomodo enim non admirabi
le hoc, atque improuifum videretur, cum ex terrena
lingua sermo profiliens, mortem fugat, peccata dis
soluit, tenebras cecitatis illuminat, & mutatione mi
rifica terram conuertit in cælum? Propter hoc igitur
stupeo virtutem dei, propter hoc admiror promptū
animum Pauli, quomodo se talē studuit exhibere,
quomodo se tantæ gratiæ capacem parauit. Vos au
tem rogo, vt non miremini solum, verum etiam imi
temini hoc tam clarum virtutis exemplum: sic nāq;
poterimus coronarum eius esse participes. Quod si
aliquis nos dixisse miratur, quia quicumq; habuerit
Pauli merita, eadem sit etiam habiturus præmia, ip
sum audiat ita dicentem: Certamen, inquit, bonum
certaui, cursum consummaui, fidem seruaui: de cæte
ro repofita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mi
hi dominus in die illa iustus iudex. Non solum autē
mihi, sed & his qui diligunt aduentum eius. Vides
certe quomodo cunctos in eandem gloriæ commu
nionem vocet. Quia igitur omnibus eadem corona
gloriæ propofita est, studeamus omnes digni illis
bonis, quæ promissa sunt, inueniri. Neq; solu magni
tudinem

2. Ti. 4.

tudinem atq; eminentiam in illo debemus confide
rare virtutum, & promptum illud animi eius atque
robustum propositum, per quod ad tantam meruit
gratiam peruenire: sed & naturæ societatem, per quā
& nobis in cunctis ille participat: & sic etiam quæ
valde sunt ardua, nobis facilia videbuntur & leuia,
breuiq; hoc tempore laborantes, incorruptibilem il
lam gestabimus atq; immortalē coronam, gratia &
misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est glo
ria & imperium, in secula seculorum, Amen.

HOMILIA TERTIA.

BEATVS Paulus, qui tantam vim humanæ ala
critatis ostendit, vt ad cælum quoq; ipsum va
leret subuolare, prætermittens angelos & ar
changelos, aliasq; virtutes, aliquando quidem
suo exemplo Christi nos fieri imitatores iubet, di
cendo: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. 1. Cor. 4.
Aliquando verò de se reticens, ad ipsius nos imitati
onem dei extendit, dicens: Estote ergo imitatores
dei, sicut filij charissimi. Jam verò demonstrans, quia
nihil ita hanc imitationem pariat, quàm si ita viuat
aliquis, vt bonum eius in commune proficiat, atque
vniuersis vtiliora prouideat, adiunxit: ambulate in
charitate. ideo cum dixisset, imitatores mei estote:
continuo de charitate disseruit, quia hæc præcipuē
virtus homines deo proximos facit. Quæcumque
enim sint aliæ virtutes, inferiorem tenentes locum,
cunctæ erga hominum studia versantur: vt est con
tra concupiscentias pugna, vt quod aduersus gulam
geritur bellum, vt in auaritiæ interitum acies ordi
nata, vt cum iracundiæ furore conflictus: diligere ve
rò nobis deoq; commune est. Propterea & dominus
imperabat: orate pro calumniantibus & persequen
tibus vos, vt sitis filij patris vestri, qui in cælis est.
Hoc igitur & Paulus intelligens cunctorum esse ca
put bonorum, omnium in se studia exprimere cura
uit. Nemo enim ita dilexit inimicos, nemo erga infi
diatores

1. Cor. 4.

Eph. 5.

)(P diatores

diatores suos tam beneficus fuit, nullus pro afflictio-
ribus suis tanta perpeffus est. Non enim illa quæ pa-
tiebatur, sed naturæ copulâ cogitabat, quantoq; ama-
plius efferebatur inimici, tanto eorum magis misera-
batur infaniam. Vt enim aliquis indulgentissimus
pater afficitur erga filium phrenesi comprehensum,
cuius quanto magis conuiciis ictibusq; pulsatur, ta-
to eum potius miseratur atq; deslet: ita Paulus quâ
de ipsa magnitudine passionum eorum, à quibus af-
fligebatur, existimaret furorem, maiora illis adhibe-
bat fomenta pietatis. Audi igitur quàm patienter,
quàm mansuetè nobis pro illis loquatur, qui eum
quingies verberauerunt, qui eum catenis onerauerunt,
qui vinculis sæpe constrinxerunt, qui eius ipsu-
m sitiebant cruorem, quib; illum quotidie discer-
pere gestiebant. Testimoniū, inquit, illis perhibeo,
quoniam æmulationem dei habent, sed non secun-
dum scientiam. Et rursus eos, qui se supra illos super-
bius efferebant, refrenans: Noli, ait, altum sapere, sed
time: si enim deus naturalibus ramis non pepercit,
ne fortè nec tibi parcat. Quia enim cognouerat do-
minicam in illos iam processisse sententiam, quod
vnum & solum erat in sua potestate, præstabat. Sa-
pe lachrymabatur vehementer, & pro illis dolebat
volentes illis insultare prohibebat, atq; in quantum
poterat, laborabat vmbra eis aliquam excusatio-
nis obtendere. Et quia propter contumaciam eoru-
atque duritiam, persuadere illis fidē sermone nō po-
terat, ad orationes cōuertebatur assiduas. Fratres, in-
quit, volūtas quidē cordis mei, & obsecratio ad deū
fit pro illis in salutem. Sæpe quoq; meliores illos esse
solicitar, dicens: Sine pœnitentia enim sunt dona &
vocatio dei, vt non pertinaci vsq; ad finem despera-
tione moriantur. Quæ vtiq; omnia sunt verba amā-
tis, et valde eorum vtilitatis prouidentis: vt cum
dicit, Veniet ex Sion, qui eripiat & auertat impietas
ab Iacob. Mordebatur enim vehementer, ac per-
nitus dissecabatur, cum eos pereuntes videret, pro-
pter quod & multa solatia huic adhibebat dolor.

Rom. 10.

4. 30.

2. 43.

Ibidem.

aliquando quidem dicens: Veniet ex Sion, qui eripi-
at & auertat impietates ab Iacob: aliquando verò,
& isti non crediderunt in illorum misericordiam, et
vt ipsi misericordiam consequantur. Facit autē hoc
etiam Hieremias, vim quandam inferens, atque con-
tendens excusationem aliquam pro delinquentibus
inuenire, & nunc quidem dicens: Sed peccata nostra
resisterunt nobis: & rursus: Non est in homine via
eius, nec homo ibit, & diriget iter suum: & rursus:
Memento quoniam pulvis sumus. Mos etenim est
omnino celeberrimus, vt hi qui pro delinquentibus
deprecantur, & si nihil idoneum afferant, ad rogan-
dum saltem vmbra quandam excusationis pro eis
opponant, non certa verborum proprietate munis-
tam, nec quæ trahi possit in dogmata, sed quæ pro
pereuntibus tantūmodo consoletur dolentem. Non
ergo huiusmodi excusationes scrupulosius pondere
mus, sed intelligamus esse illa dolentis animæ, & di-
cere aliquid pro peccatoribus requirentis, iuxtaq;
hunc modum hæc quæ superius dicta sunt, censea-
mus. Putas autem, quia erga solos Iudæos talis exte-
rit, ad alios verò, vel domesticos, vel extraneos,
non se multo etiam præbuerit mitiorem? His autē,
inquit, qui sine lege erant, factus sum, quasi sine le-
ge essem, vt omnes lucrifacerem. Audi igitur quid
ad Timotheū sit locutus: Seruū, inquit, dei nō opor-
tet litigare, sed mansuetum esse ad omnes, doctore;
patientem, cum modestia corripientem eos, qui resi-
stunt, si quando det illis deus penitentiam ad cogno-
scendam veritatem, vt respiciant à diaboli laqueis,
à quo capti tenentur ad ipsius voluntatē. Vis autem
probare, quàm modestè etiā & cum illis loquatur,
qui in peccata corruerunt? Audi quid Corinthiis di-
xerit: Timeo, inquit, ne cum venero, humiliet me
deus apud vos, & lugeā multos ex his qui ante pec-
cauerunt, & non egerunt pœnitentiam super immū-
ditiā & fornicatione, & impudiciā quam gesserūt.
& ad Galatas, Filioli, ingre, mei, quos iterū parturio,
donec Christus formetur in vobis. Et in causa eius,

Esa. 58.

Hier. 3.

Gen. 3.

1. Cor. 9.

2. Tim. 2.

2. Cor. 12.

Gal. 4.

2. Cor. 2.

2. Cor. 2.

2. Cor. 2.

2. Cor. 2.

2. Cor. 2.

Rom. ult.

qui fuerat fornicatus, non minus & ipso, qui pro peccato suo lamentabatur, dolet, proque illo alios deprecatur, dicens: Confirmate in illū charitatem: Sed etiam quando ab ecclesie corpore separabat, quam multis hoc lachrymis gemituque faciebat. Ex multa, inquit, tribulatione, & angustia cordis scripsi vobis per multas lachrymas, non ut contristemini, sed ut scitis, quoniam charitatē habeam abundantiū in vos: & rursus: Factus sum Iudæis tanquam Iudæus, his qui sub lege erant, quasi sub lege essem, factus sum infirmus infirmis, omnibus omnia factus sum, ut omnes saluos facerem. Vidisti ne, quæso, animā omnia terrena superantē? Omnem enim prorsus hominem deo exhibere cupiebat, & omnes, quantum ad ipsum spectat, exhibuit: quasi enim vniuersum mundum genuisset, sic perturbabatur, sic curabat, sic omnes in regnū dei festinabat inducere, docendo, pollicendo, meditando, tum orando pro ipsis, tum etiā ipsis supplicando, et terrendo, & demones corruptores animarum fugando, aliquando epistolis, aliquando præsentiā, nunc sermone, nunc rebus, per discipulos, per semetipsum conabatur erigere labantes: stantes verō firmare, humi iacentes attollere, sanare contritos, torpentes oleo exhortationis animare, inimicis insonare terribiliter, hostes minaciter intueri, more optimi cuiusdam ducis ac medici, artis suæ instrumenta gestantis, protector ipse bellantium, ipse sedulus ægrotorum minister, & vnus omnium officiorum personas, & exercitium vbique custodiens. Nec in spiritualibus solum tam egregium conseruabat ducem, sed in carnalibus quoque plurima sollicitudinis, ac prouidentiae suae documenta praeſtabat. Audi itaque quemadmodum pro vna etiam muliere ad vniuersum scribat populum, dicens: Commēdo autem vobis Phœben sororem meam, quæ est in ministerio ecclesiae, quæ est Genchris, ut eam suscipiatis in domino digne sanctis, & assistatis ei in quocunque negotio vesteri indiguerit: & iterum: Nostis ait, domum Stephanæ, ut & vos subditi sitis eius modi:

Tit. 3.

2. Cor. 12.

Act. 20.

modi: & rursus: Cognoscite quæ huiusmodi sunt. Est enim hoc quoque propriū & familiare in dilectione sanctorum. Sic enim & Helisæus mulierem illam susceptricem suam, non spiritualibus solum, verumetiam carnalibus beneficiis remunerat, propter quod cum multa sollicitudine curaque dicebat: Nū est tibi sermo ad regem, vel ad principem? Et quid mirum, si commendationes per literas præstitit Paulus: qui ad se aliquos reuocans, nec de viatico illorum curam gerere dedignatus est, idque ipsum in epistola sua scribere. Siquidem scribens Tito ait: Zenam legis peritum, & Apollo solícite præmitte, ut nihil illis desit. Qui commendans aliquos tam studiose scripsit atque solícite, multo magis sicubi vidisset periclitantes, cuncta fecisset. Ad Philemonem quoque propter Onesimum scribens: vide quam omne impendebat studium, quam intente ac solícite deprecetur. Qui autem pro vno seruuulo, maxime fugituo, & qui ex rebus domini multa subtraxerat, integram, omnique affectu plenam epistolam sine cunctatione composuit: qualis circa alios fuerit perpendere. Vnum enim hoc ille pudore dignum putauit, aliquid scilicet pro cuiuslibet salute negligere. Propter hoc agebat omnia, & commonebat: nec omnino quicquam pro his, qui saluandi erant, cunctabatur impedire, non verba, non pecunias, non denique corpus ipsum. Qui enim millies seipsum tradiderat in mortē, multo magis si habuisset, nec pecuniis peperciſſet. Et quid dico, si habuisset, cum probare possim, non peperciſſe eum pecuniis, etiam nihil habentem: & ne ambiguum putetur esse quod dicimus, audi ipsum rursus loquentem: Quoniam, inquit, libenter impendam, & superimpendar ipse pro animabus vestris: & ad Philippenses scribens ait: Necessitatibus meis, & his qui mecum erant, ministrauerūt manus istæ. Cum verō celsus in omnium consisteret arce virtutum, omnem tamen flammam præcipuo charitatis ardore vincebat. Ut enim missum in ignem ferunt, totum profecto ignis efficitur: sic Paulus charitate

ritate succensus, totus factus est charitas, qui quasi communis totius mundi esset pater, ita in amore omnium ipsos eorum imitabatur parentes: imò cunctos, non carnales tantummodo, verum etiam spirituales patres sollicitudine ac pietate superabat: & pecuniis, & verba, & corpus: & animam pro his, quos diligebat, impendens. Propter hoc itaq; charitatem etiam plenitudinem legis vocabat, & vinculum perfectionis, & omnium matrem bonorum, & initium finemq; virtutum: proptereaq; dicebat, Finis autem præcepti est charitas de corde puro, & conscientia bona: & rursus: Non adulterabis, non occides. Et si quod aliud est mandatum, in hoc verbo instauratur: Diliges proximum tuum sicut teipsum. Quia igitur & initium, & finis, & bona omnino vniuersa dilectio est, vel in ipsa studeamus Paulum imitari: etenim hic illius ope talis effectus est. Non enim proponas mihi mortuos, quos sapius suscitauit: neque leprosos: quos eadem virtute mundauit: nihil horum requirit à te deus. Posside charitatem Pauli, & perfectam adipisceris coronam. Cuius verò ista sententia est? Ipsius nutritoris, utiq; charitatis, qui eam & mirabilibus, & signis, & aliis bonis mille præposuit. Quia enim eam ipse abunde, ac vehementer impleuerat, idcirco etià acrius, atq; examinatus vim eius intelligit. Per ipsam etenim ille ad tam celsum perfectionis culmen ascendit, nihilq; eum ita dignum deo, ut virtus præstitit charitatis: & ideo dicebat, Imitamini dona meliora, & adhuc excellentiorem viam vobis demonstrabo, charitatem profecto optimam viam, planissimamq; pronuntians. In hoc ergo & vigilanter ambulemus, ut & Paulum, imò & dominum Pauli videre mereamur, & incorruptibiles consequamur coronas, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo gloria patri, cum spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

1. Tim. 1.
Rom. 13.

1. Cor. 12.

Beatus Paulus, qui nos hodie cōgregauit, quiq; terrarū etiam illuminauit orbem, vocationis suæ tempore aliquando cæcatus est, sed illius cæcitas illuminatio totius orbis effecta est. Quoniam enim videbat malè, bene eum excæcavit deus, ut vtiliter iam videret in reliquum. Simul enim & documentum ei virtutis suæ præbuit, & in passione eius figurauit futura, & modum eius prædicationis edocuit, quod scilicet oporteret eum priora studia penitus excludere, & quasi conuiuentem oculis semetipsum vndiq; coercere: propter qd ipse idem istud significans, clamat: Si quis videtur inter vos sapiens, stultus fiat, ut sit sapiens. Nequaquam ergo potuisset rursus bene videre, nisi prius excæcatus fuisset. Vnde & propriam sapientiā, quæ perturbabatur excludens, fidei se per cuncta committit. Sed nullus hoc audiens, vocationem istam necessitatem putet: siquidem potuit redire vnde discesserat. Multi enim & in Nouo, & in Veteri testamento, cum maiora sæpe mirabilia vidissent, retrò (ut legimus) sunt reuersi: ut Nabuchodonosor, vel Iudas, ut Elimas magus, ut Simon, ut Ananias, ut Sapphira, ut vniuersus populus Iudeorū: sed nō ita Paulus. Illustrato enim mentis aspectu ad sincerissimum illud lumen cursu terendit, atq; ad cælū perniciter subuolauit. Quod si interrogas, cuius rei gratia sit cæcatus, accipe ipsum loquentē: Audistis inquit, conuersationē meā aliquando in Iudaismo, quoniam supra modū persequebar ecclesiam dei, & expugnabam illam, & proficiebam in Iudaismo supra multos coætaneos meos, in genere meo abundantissimus æmulator existens paternarum mearū traditionū. Quia enim vehemens quidem erat & ferus, frenis quoq; vehementioribus indigebat, ne scilicet impetu ipso eius quo ferebat alacritatis arreptus, prolata à se dei verba contemneret. Propterea igitur furorē eius indomitū prius cōprimit, cōcitatos et præcipites illius iracundiæ fluctus cæcitaris beneficio

1. Cor. 3.

2. Cor. 12.

Gal. 2.

redigit in quietem: & tunc demum cœlesti eum domat afflatu, ostendens proprie inaccessibleem sapientiam, & supereminentem omnibus diuinæ scientiæ bonitatem, vt disceret, cui iam aduersario repugnaret: quem certe non modo punientem ferre non posset, sed ne beneficia conferentem. Non enim ille obscuritate tenebrarum, sed luminis nimietate cœcatus est. Et cur, inquires, hoc non ante factum est? Ne quæras istud, neque velis esse curiosior, sed concede incomprehensibili dei prouidentiae salutes hominum notis sibi temporum opportunitatibus ordinant.

Ioan. 15.

Sic enim etiam ipse fatebatur dicens: Cum autem placuit ei, qui me segregauit de vtero matris meæ, vocauit per suam gratiam, vt reuelaret filium suum in me. Nihil tu igitur scruteris amplius, quando hec dicit & Paulus. Istud enim tunc utique fieri oportuit, cum iam scandala ubiq; creuissent. Ab ipso itaq; discamus, quoniam nullus ante Paulum, neque ipse Paulus ex se tantummodo eum inuenit, sed ipse se Christus ostendit, & idcirco dicebat: Non vos me elegistis, sed ego elegi vos. Cæterum cur ante non credidit, cum videret resurgere mortuos, ambulare claudos, paralyticos roborari, daemones effugari? Nullum enim fructum ille ex his omnibus consecutus est, cum tamen non ignoraret ista, qui tam erat erga apostolos curiosus, qui certè cum lapidaretur Stephanus, adstabat, & faciem eius videbat angelico fulgore radiantem. Cur ergo nihil inde lucratus est? Quia hec dū utiq; vocatus fuerat à Christo. Tu vero hoc audiens, nolo vocationē istam, necessitatē putare. Non enim deus cogit homines vocando, sed post vocationē quoq; permittit eos propriarum quæ dominos voluntatum. Nam et Iudæis seipsum quādo oportuit, reuelauit: sed illi propter gloriam, quā ab hominibus requirebant, vltro se offerentem suscipere noluerunt. Verum hoc loco infidelior quis opponat, atq; dicat: Cur me etiam non vocauit & cœlo? Vnde etiam manifestū est, o homo, quia Paulum vocauit de cœlo? Sed credis istud? ergo si credis, hoc ipsum

ipsum ad signum tibi satis est. Si verò non credis, quia & cœlo Paulum vocauit: quomodo dicis, cur me etiam nō vocauit? Credis, quia ille vocauit, hoc ipsum tibi (vt dixi) abundat ad signum. Crede igitur nam te quoq; & cœlo vocat Deus, si habes animā ad obediendum paratam. Quòd si inobediens sis, & corruptæ deprauatæq; sententiæ, ne de cœlo quidem ad te vox demissa tibi sufficit ad salutem. Quoties autem & Iudæi vocem audiēre de cœlo, in Nouo, & in Veteri testamento, nec tamen facti sunt idcirco meliores? Nam in Veteri, Iudæi post mille miracula pro deo vitulum, quem fecerant, adorauerunt. At vero Hierichuntina meretrix, quæ nihil omnino ex mirabilibus viderat, ostendit tamen fidem in exploratorum susceptione mirabilem. Interea quoq; reprobationis Iudæi signa cernentes, permanebant lapidibus duriores. Ninuīta verò Ionam solum videntes crediderunt, & egerunt poenitentiam, & venturam super se iram dei conuersione pepulerunt. In Nouo etiam testamento sub præsentia ipsius Christi, latro quidem cū crucifixum cerneret, adorauit: Iudæi verò qui eum spectauerant mortuos suscitantes, & vinxerunt & affixerunt cruci. Quid autem nostra quoq; ætate, nōne ex fundamentis templi, quod Hierosolymis fuit, ignis exiliens audentes illud ædificare consumpsit? siq; reliqui ab iniquis conatibus destruxerunt, nec tamen ab impietate sua atque cæcitate conuersi sunt. Quanta verò etiam post hæc alia facta sunt miracula: vt cum super Apollinis verticem fulmen illapsum est, vt cum ipsius responsa daemones transferri à rege sepultum iuxta se martyrem copulerunt, dicentis se alloqui omnino non posse, quādiu proximam illius arcam videret: erat nanq; vicina. Post quæ ipsius regis auunculus, qui prophano actu consecrata deo vasa temerauerat, vermibus exesus interit: Præpositus quoq; regalis ararii, ob aliā quam ecclesiæ intulerat iniuriam, medius repente diruptus est: tunc etiam regionis nostræ fontes, qui prius flumina ipsa cursu inundante vincebāt, subito

in se resiliendo fugerunt, nunquam hoc ante perpessi
nisi postquam loca illa sacrificiis ac victimis inquie-
navit. Quid verò iam memorem famem toto prope
sus orbe terrarum cum impio rege dominatâ, regis
interitum in regione Persarum: ante mortem verò
mentis errorem perpessum, exercitum in medio bar-
barorum relictum, & vndiq; velut quodam reti con-
clusum, reditum ex illis locis improvisum atq; mira-
bilem? Cum enim rege impio miserabiliter interem-
pto, alter pius in eius successisset imperium, aduersa
omnia continuo dissoluta sunt, & exercitus qui ve-
lut in medietate erat retibus inuolutus, nec vllum exi-
tum aliquando se inuenturum esse credebat, Dei iam
nutu ab hostibus liberatus, omni cum securitate re-
meauit. Et hæc quidem quæ non valeant ad partem
pietatis attrahere? Quid verò præsentia? nonne etiã
multo mirabiliora dicenda sunt? nõne crux prædica-
tur, & totus ad credendum mundus accurrit? Nõne
mors nuntiatur, & omnes conuolant? Nunquid non
innumeri crucifixi sunt? Nunquid non duo latrones
cum Domino pependerunt? Nunquid non sapientes?
Nunquid non multi extiterunt potentes? Cuius igitur
aliquando sic nomen obtinuit? Et quid dico po-
tentes atq; sapientes? Nunquid non fuerunt reges in-
clyti? Quis ita sibi terrarum orbem tam breui tem-
pore subiugauit? Non enim varias mihi atq; diuersas
opponas hæreses. Omnes siquidem eundem præ-
dicant Christum, etsi nõ omnes sane prædicent atq;
legitime. Illum enim omnes prædicant, qui in Palæ-
stina & natus, & passus, qui Pontio Pilato adiudi-
catus crucifixus est. Hæc igitur cuncta quæ proposui,
nõne etiam magis virtutis eius videntur habere do-
cumentum, quam illa vox allata de cœlo? Cur enim
nullus ita aliquando regnum, vt hic solus obtinuit,
certe cum innumera ex aduerso impedimenta pug-
narent? Nam & reges contra Euangelium præliati
sunt, & tyranni bella gesserunt: & nostra vsq; adeo
attrita sunt, vt inde magis fierent clariora. Vnde igitur
hæc tanta, tamq; admirabilis virtus? Magus scili-
cet

et erat? Solus ergo iste magus tam potens fuit? Au-
distis nempe, quia & apud Persas magi, & apud
Indos extiterunt, sint quoq; & modo. Sed ne nomen
quidem eorum vsq; sonat. Et ille quidem ex Ty-
norum vrbe deceptor ac maleficus aliquo loci appa-
ruit, at breui aliquanto tempore in exigua parte or-
bis refulsit: sed celeriter extinctus atque deletus est,
qui non ecclesiam omnino, non populum, non ali-
quid horum reliquit. Sed quid dico magos atq; ma-
leficos extinctos? Vnde, quæso, omnium deorum
templa extincta sunt, & Dodoneus, & Clarius, &
omnes istæ prophanitatis officinæ silent, ac penitus
obstructæ sunt? Vnde igitur non solum crucifixum,
sed etiam pro ipso occisorum fauillas dæmones con-
tremiscunt? Cuius rei gratia, saltem nomen audien-
tes crucis, in fugam resiliunt: cum certe si se res
haberet aliter, magis eos oporteret irridere quam fu-
gere. An fortè crux quid clarum videtur ac nobis
le? Imò è contrario turpis, & exprobrabilis mors.
Est enim & vtique poenalis mors, & omnino teteri-
sima, & apud Iudæos maledicta, & inter Gentiles
abominanda. Vnde igitur illam dæmones refor-
midant, nisi de virtute crucifixi? Si enim illam per
seipsam timerent, quanquam & hoc ipsum deis esse
indignum, tamen & ante illum, & post illum
plerique crucifixi sunt, & cum ipso etiam duo.
Quid igitur si inuocet aliquis nomen latronis, vel
alterius cuiusquam crucifixi, dæmon ne fortè time-
bit ac fugiet? Nequaquam, quinimo ridebit. Si ve-
ro Iesum addideris Nazarenum, velut ab igne re-
pente diffugiet. Quid igitur ais? Vnde præualuit?
Quia, inquis, seductor fuit. At non hæc præcepta
loquuntur. Deinde & multi seductores fuerunt,
& tamen nullus obtinuit. Sed quia magus fuit.
Verum longe aliud eius dogmata contestantur.
Sed & magorum multa sæpe fuit copia, nec ta-
men vllum huius potentie nomen auditum est.
Sed quia sapiens fuit. At multi fuerunt sæpe sapi-
entes. Quis itaque similiter obtinuisse dicitur?
Nullus

Nullus enim aliquando saltem ex parte aliqua huius potentia appropinquauit. Vnde liquido patet, quoniam Christus non fuerit magus, non seductor, sed qui est contrarius horum extitit emendator. Et vere diuina virtus, nec ulli omnino superabilis. Idcirco & ipse cuncta vicit, atque perdomuit. Et Paulus cum illa arte vilissima tantam potuit inspirare virtutem, quantam ipse rerum testatur effectus. Homo etenim ignobilis, abiectus, & circumforaneus, qui artem exercebat in pellibus, intantum virtute progressus est, ut vix triginta annorum spatio & Romanos, & Persas, & Parthos, & Medos, & Indos, & Scythas, & Aethiopes, & Sauromatas, & Saracenos, & omne prorsus humanum genus sub iugum mitteret veritatis. Responde igitur, unde iste opifex vilis, ac publicus sanctus in loco artis suae, ac scalpellum in manu gerens, ita ut ipse philosophatus sit, & alios docuerit philosophari, gentes scilicet, vrbes atque regiones, nec vim in se sermonis ostendens? Audi enim ipsum loquentem: Et si imperitus sermone: nec pecunias possidens: nam hoc quoque ipse testatur. Vsq; ad hanc, inquit, horam & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colaphis caedimur. & quid dico pecunias? cum ille saepe necessarium quidem non haberet cibum, nec quo se circumdaret indumentum. Quia vero nec de professione clarus fuerit, ipsius discipulus ostendit, dicens, quoniam manebat apud Aquilam & Priscillam, propterea quod eiusdem artis essent. Erant enim scaenofactoriae artis. Non igitur a proavis nobilis, quippe qui tam vilis fuisse artis ostenditur, non a patria, non a gente, tamen progressus in medium, ac tantummodo apparens, inimicorum cuncta turbauit, vniuersa confudit: & sicut in stipulas, aut in foenum ignis immisus, omnia demonum opera consumpsit, atque in quod voluit, omnia conuertit. Neque vero hoc solum admiratione dignum est, quod tantam potentiam talis obtinuit: sed quoniam discipulorum quoque illius plurimi pauperes, imperiti, ac totius erat eruditionis extranei, in fama & egestate

Act. 18.

2. Cor. 11

1. Cor. 4.

viuentes, ignobiles, ac de ignobilibus procreati: quod certe etiam ipse praedicauit, nec erubuit eorum commemorare pauperiem, imo ne necessaria quidem eorum victui postulare. Prosciscar, inquit, Hierusalem ministrare sanctis. Et rursus: Secundum vnam sabbati vnusquisque vestrum reponat, quod ei bene placuerit, ut non cum venero tunc collectae fiant. Quare vero plures discipulorum ex imperitorum numero constarent, ad Corinthios scribens, ait: Videte vocationem vestram, quoniam non multi sapientes secundum carnem, non multi potentes, non multi nobiles, sed & valde obscuri, & viles fuerunt. Nam infirma mundi, inquit, elegit Deus, & quae non sunt, ut ea quae sunt destrueret. At nobilis & eruditus erat forte persuasor. Nec istud quidem: nam hoc quoque ipse confirmauit, dicens: Et ego veni ad vos, non in sublimitate sermonis, aut sapientiae, annuntians vobis testimonium Christi. Non enim iudicavi me scire aliquid inter vos, nisi Iesum Christum, & hunc crucifixum. Et sermo meus, & praedicatio mea, non in persuasibilibus humanae sapientiae verbis. Sed causa nimirum ipsa praedicationis erat idonea, quae ad se pertraheret audientes. Accipe quid etiam super hac re ipse pronuntiet. Quoniam, inquit, Iudei signa petunt, & Graeci sapientiam quaerunt: nos autem praedicamus Christum crucifixum, Iudeis quidem scandalum, Graecis autem stultitiam. Sed securitate, ac libertate perfunctus est. At omnino a periculis nunquam respirauit. Et ego, inquit, in infirmitate, & timore & tremore multo fui apud vos: neque vero ipse solum, sed etiam discipuli eius passionibus subiacebant. Memento, inquit, dierum priorum in quibus illuminati magnum certamen sustinuistis passionum. In altero quidem opprobriis, & tribulationibus spectaculum facti, in altero etiam socii taliter conuersantium facti: nam vincti compassi estis, & rapinam bonorum vestrorum cum gaudio suscepistis. Et rursus ad Thessalonicenses ait: Vos enim eadem passi estis a conturbantibus vestris, sicut & ipsi

Rom. 15

1. Cor. 16.

1. Cor. 1.

Heb. 9.

1. Thes. 2

a Ius

2. Cor. 1.

Gal. 3.

ad Iudæis, qui & dominum nostrum occiderunt, & prophetas suos persecuti sunt. Rursus ad Corinthios scribens: Sicut, inquit, abundant passiones Christi in vobis, & quemadmodum socii estis passionum, ita eritis & consolationis. Et ad Galatas: Tanta, inquit, passi estis sine causa, si tamen sine causa. Cum igitur & prædicator, & imperitus, cum etiam pauper esset, & prorsus ignobilis: & quod prædicabatur, non modo commendatione sui esset vacuum, verum etiam offensione plenissimum, & auditores ipsi inopes, imbecilles atque omnino nulli, & pericula tam crebra, tam varia, non doctoribus solum, sed etiam discipulis imminerent, & crucifixus esset qui annuntiabatur adorandus: quidnam illud est, quod huius prædicatione potuit obtinere? Nonne lucidissime claret diuina hoc & ineffabili quadam virtute perfectum: quod certe etiam inimicorum comparatione potest liquido probari. Cum enim videtur contraria horum vniuersa concurrere in vnum: id est, ut opes, & nobilitatem, & patrie claritudinem, & oratoriae artis pompam, & pacis securitatem, & plurimam in ipsa superstitione culturam, continuo tamen morem prophanitatis extinctum: hos vero qui sunt ex aduersa parte superare, quæ horum causa sit, responde. Tale est enim, ut cum rex quispiam instructus armis, fretus exercitu, potētissimas in bello acies instruens hostes superare nequiverit, nudus aliquis, & pauper, & solus, ac ne breui quidem iaculo armatus, aut simplici veste tectus, certamen ineat, eaque peragat quæ alii, nec cum mille quidem munitionibus patrare potuerunt. Noli igitur in praua permanere sententia, sed virtutem venerare crucifixi. Neque enim si regem aliquem videas ciuitates sibi excelsas parantem, circumagētem fossas, muris machinas imponentem, innumeram quoque habentem militum multitudinem, arma fulgentia, pecunias infinitas, vnamque hostium ciuitatem destruere non valentem: alterum verò nudo corpore dimicantem, solisque manibus videntem, non vnam aut duas, aut pau-

cas, sed & prorsus innumeras, totoque orbe diffusas vrbes percurrentem celeriter, cunctasque capientem, humana hoc dicas esse virtutis. Sic ergo proculdubio in presenti causa sentiendum est. Propterea enim concessit Deus & latrones cum saluatore crucifigi, & ante saluatoris aduentum seductores aliquot apparere, ut etiam ex comparatione rerum nimis insipientibus ostenderetur excellentia veritatis: & discerent, quia hic non vnus ex illis, sed grande sit inter tam dispares, infinitumque discrimen. Nihil enim Christi gloriam potuit innumerare, vel eorundem opportunitas temporum, vel communio passionum, ne quis enim putaret, quia daemones crucem, & non crucifixi pauerent virtutem, obstruxit ora ista dicentium per latronem. Quod si temporum opportunitas cuncta fecisse dicatur, ad repellendum Theodotus atque eius discipuli proferuntur, qui cum eisdem ferè, quibus etiam CHRISTVS temporibus extitisset, & veritatem per quædam etiam signa impugnam tentasset, repente destructi sunt. Quod enim iam ante memoravi, ideo interdum falsa fieri Deus signa concessit, ut abundantius vera monstraret. Propterea & pseudoprophetas tempore prophetarum, & pseudoapostolos cum apostolis apparere permisit, ut disceres, quia splendentes eius ubique virtutes nequaquam obscurare posset similitudo & vmbra quædam virtutum. Age iam ex aliis quoque documentis, probemus esse hanc potentiam singularem, & præcipuam atque mirabilis. Docebimus enim Christi gloriam ipsa magis inimicorum impugnatione creuisse. Quum enim hunc ipsum beatum Paulum Romæ quidam persequerentur, aliquando hoc ipsum dogma iniquius prædicabant. Cupientes enim Neronem impugnatores Pauli acius in eius odium commouere, mira quadam arte lædendi susceperunt & ipsi euangelicæ prædicationis officium, ut magis scilicet fidei sermone feruente, & discipulorum crescens

crescente numero, in immensum ignesceret furor tyranni, & fera maiora adhuc colligeret incrementa feritatis. Et hoc ipse ad Philippenſes Paulus scribens, ait: Scire vos autem, inquit, volo fratres, quæ circa me sunt, magis venerunt ad profectum euangelii, ita vt plures è fratribus confidentes in vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum dei loqui. Quidam quidem etiam per inuidiam & contentionem, quidam etiam per bonam voluntatem Christum prædicant: quidam autem ex contentione Christum annuntiant non sincere, existimantes pressuram suscitare vinculis meis. Quidam autem ex charitate, scientes quod in defensione euangelii positus sum. Quid enim si omni modo, siue per occasionem, siue per veritatem Christus annuntiaretur. Vidisti cerre, quemadmodum etsi ex contentione aliqui prædicarent, tamen etiam per inimicos veritas Christi crescebat. Supra vero hanc inimicorum calliditatem, alia quoque ex aduerso multa veniebant. Nam & antiquæ leges, non modo non opitulabantur, verum etiam aduersabantur: contraque veritatis partem non solum malitia obloquentium inimicorum, verum etiam ignorantia dimicabant, regem autem habebant alterum Christum. Non enim nouerant eius celeste regnum terribile istud, & absque villo termino gloriosum: sed & quasi tyrannidem moribus inferentibus per calumniam repugnabant, & in commune omnes, & specialiter aduersus eos singuli dimicando. In communi quidem, quasi contra eos, qui publicæ disciplinæ, & legum scita destruerent: specialiter vero, quasi singulorum domos diuisionibus diuortisque dissoluerent. Nam & filium tunc impugnabat pater, & filius patrem negabat, & maritum vxor oderat, & vxorem maritus, filia quoque cum matribus dissidebant, cognati cognatos, amici oppugnabant amicos, eratque per omnium domos varium istud, & multiforme bellum, propinquos separans, dispergens curiam, iudicia cõturbans: cum vti que mores patrii soluerentur, festiuitas & cultura

dæmonum pelleretur, quæ alij legumlatores vel in primis custodienda decreuerant, cum his omnibus etiã tyrannidis orta suspicio vndique faciebat eos exprobandi. Neque verò dicere quispiam potest à gentibus quanta inferebantur, à parte verò Iudæorum omnia inquietabantur, cum certe isti etiam sauius imminerent. Cumque & ipsi ei destructionem legis impingerent: non enim cessat, inquit, loquens contra legem, & locum sanctum. Veruntamen vndique inuidie igne succenso, ab domibus, ab vrbibus, ab agris, à solitudine, à terra, à mari, à gentibus, à Iudæis, à principibus, à plebibus, à regibus, à regum ministris, cum oēs ad crudelitatem se mutuo cohortarentur, & omnes ferissimè sauiusque confurgerent: beatus tamen Paulus in tantos ignes insiliens, atque in medio talium Iudæorum consistens, quanquam ictus omnium exciperet, non modò tamen obrutus ipse non est, sed etiam omnes illos in partem transtulit veritatis. Et hæc & alia quoque prælia non minus sæua memorabo: vt illud quod aduersus pseudoapostolos gerebatur quodam die: quodque eum super omnia alia torquebat, domesticorum dolus, ruina nutantium: multi enim etiam ex fidelium numero habebantur, sed etiam contra ista præualuit. Vnde, quæso, ex quauis virtute? Quia, inquit, arma nostra non carnalia, sed potentia sunt ad destructionem, munitionum consilia destruentem, & omnem altitudinem extollentem se aduersus scientiam dei. Propterea igitur in diuersum omnia vertebantur ac mutabantur repente: ac sicut igne succenso paulatim spinæ consumuntur, & cedunt, flammisque superantur, ac mundi redduntur nouales: sic etiam Pauli insonante lingua, & omni igne vehemèntis irruente cedebant omnia, fugiebantque & dæmonum cultus, & celebritas omnis, atque festiuitas, & mores patrii, & populorum furores, & tyrannorum minæ, & insidie domesticorum, & pseudoapostolorum operationes malignæ. Magis autem sicut radiis solis orientibus, & tenebræ fugantur, & feræ latrant, foueisque conduntur, & latrones recedunt, & homicidæ ad an-

tra suffugiunt, & amouentur piratae, & sepulchrorum violatores fugantur, & adulteri, & fures, & perfoliores domorum deprehensi à sole, redarguti, periclitantes abeunt, seseq; alicubi procul occultant, omniaq; lucida efficiuntur & clara, illustrantibus desuper radiis terram, pelagus, ac montes, vrbes simul atq; regiones: sic tunc prædicatione fulgente, & vbiq; euangelij disseminante Paulo, fugabatur error, veritasq; remeabat: fauillae verò fumusq; templorum, & cymbala omnia, & tympana, & ebrietates, & comessationes, & stupra, & adulteria, & alia dictu foeda, quae in sacris suis celebrare consueuerant, defecerunt, atq; consumpta sunt, instar ceræ ignis vapore pereuntis, & palearum vice, quæ subito concrematur incendio. Clara verò inter hæc veritatis flamma surgebat resplendens, & ipsum adusque cælum sublimitate cõscendens, ab his potissimum subleuata, qui eam nitentur opprimere: perq; illos, magis incrementa suscipiens, qui illam extinctum iri cupiebant. Nec pericula enim progressum eius, aut impetus coercere potuerunt, non tyrannis quædam inueterata consuetudinis, non patrij moris autoritas, non legum potestas, nō illa ipsa custodiendi eius quod prædicabatur euangelij difficultas, nec quicquam eorū quæ impedimentum afferre possunt, proficiscentis celeriter veritatis cursum aut incidere, aut retardare potuerunt. Atq; vt quantā istud vim habeat, cognoscas, cõminare gentibus, non dico pericula, famem, mortē, sed damnum aliquod exiguum, & videbis eos repente mutatos. At non talia inueniuntur & nostra, sed cæcis occisisq; omnibus, & vbiq; impugnatīs vario genere bellorum, illa tamen florentiora semper effecta sunt. Et quid ego nostræ ætatis cõmemoro gentiles, & viles istos, & omnino contemptui faciles? quin potius qui apud illos erāt aliquando mirabiles in medium proferamus, philosophiæ scilicet honore celebratos, Platonem, Pythagoram, Aristotelem, multosq; alios huiusmodi, & tunc demum euangelicæ prædicationis virtutem probabis. Nam post

Socras

Socratis venenum, alij quidem Megara discesserunt, similia patiendi metu: alter autem & patria & libertate priuatus est: nec præter vnam mulierem philosophiæ quenquam studiis subiugauit. Plato autem depictam in paginis disciplinam relinquens, in mortem solutus est. Et certe nihil eis tunc impedimento erat, non periculum, non egestas, non imperitia sermonis: sed erant & dicendo potentes, & opibus affluentes, & de nobilitate patriæ gloriantes. Verum nequaquam obtinere potuerunt: talis est enim conditio erroris, etiam nullo sibi obistente confescescit, ac defluit. Talis autem ē diuerso veritatis status, etiam multis impugnantibus suscitatur, & crescit. Hæc autem ita esse, veritas rerum ipsa proclamat, nihilq; hic opus est assertionē verborum, cum vocem quodammodo totus vndiq; mundus emitat, vrbes scilicet, & agri, & terræ, & maria, & loca culta atque deserta, ipse quoque etiam montium summities. Neque enim solitudinem beneficii sui reliquit exortem, sed ipsam maxime his, quæ nobis de cælo veniens detulit, bonis repleuit, per Pauli præcipue linguam, perq; illam quam in ipsum contulit gratiam. Quia enim dignam tali dono deuotionem gerebat, copiosa in illo etiam gratia corruscauit, plurimaq; horum, quæ hucusque memorauimus, ipsius sudore ac sermone completa sunt. Quoniam igitur ita genus nostrum nobilitauit Deus, vt vnum hominem dignaretur tantorum causam facere honorum, studeamus & nos eius similes inueniri. Neque verò istud impossibile putemus, quoniam, vt saepe dixi, & nunc inculcare non cesso: tale illi, quale etiam nobis corpus fuit, talis anima, tales cibi, sed voluntas in eo mirabilis, & præclara deuotio: & illud est prorsus vnde illi talis effectus est. Nemo igitur diffidat, nemo desperet: si intendas animam, & præpares, nihil est quod te ab eiusdem gratiæ possit prohibere munibus. Nō est enim personarum acceptor Deus. Idem illum regis formauit: & quemadmodum illius, ita est

Q.

est etiam tuus deus: ac sicut illum merito laudauit, ita etiam tibi offert coronam. Spondeamus igitur nosmetipsos deo, atque mundemus, ut nos quoque eandem gratiam consequentes, eadem etiam præmia sortiamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

HOMILIA QVINTA.

Vbi nunc illi sunt, qui querulo semper animo mortem causari solent, & corruptibile hoc corpus, atque passibile impedimento sibi esse ad virtutem putant? audiant Pauli facta præclara, & ab hac obtreactione malignissima conquiescant. Quid enim humano generi mors nocuit? quid vero virtutem corruptio corporis impediuit? Considera itaque Paulum, & videbis, quia nobis etiam ad maximam vtilitatem proficiet ista mortalitas. Hic enim nisi mortalis fuisset, nequam quam dicere potuisset, magis autem nequisset ostendere, quod ipsius temporibus est locutus, quoniam quotidie morior propter gloriam vestram, quam habeo in Christo Iesu. Vbiq; enim nobis intentione animi, ac prompta opus est voluntate: quæ si affuerint, nihil erit quod nos possit à virtute prohibere, sicut superior iam sermo memoratus est. Nonne erat iste mortalis? nonne ignobilis? nonne pauper, & quotidiano opere victum requirens? Nonne corpus habuit, cunctis naturæ necessitatibus subiugatum? Quid ergo eum vetuit illis, quibus floruit, splendere virtutibus? profecto, nihil. Nullus ergo mereat pauper, nullus angatur inglorius, nullus ex vilioribus ingemiscat: sed tantummodo illi, qui molles sunt animo, & enervati mente, atque resoluti. Hoc enim solum est quod nos à virtute valeat arce-
re, vitiositas animæ, atque mollitudo sententiæ, nec quicquam omnino præterea: idq; beati huius propter quem hodie congregati sumus, qui presentium iucunditate gaudet, illustratur exemplo. Sicut enim Paulus

2. Cor. 13

Paulo nihil ea quæ superius sunt memorata nocuerunt: ita extra religionem nostram positos, nihil his aduersa iuuerunt, non generis claritudo, non diuitiarum affluentia, non splendor eloquii, non gloriæ magnitudo, non sublimitas potentatus. Sed quid ego de hominibus adhuc loquor, & quandiu circa terræ cōtineo sermonem? Fas est etiam supernas commemorare virtutes, principatus videlicet, ac potestates, mundi q; rectores, ac tenebrarum huius seculi. Quid enim iuuat eos angelorum sortitos esse naturam? Nonne venient omnes istæ virtutes à Paulo, eiusq; similibus iudicandæ? Nescitis, inquit, quia angelos iudicabimus? quanto magis secularia. Non igitur ob alias aliquando causas, nisi ob vitia sola doleamus, horum nos studiosos esse poeniteat. Nihil est quod nos Pauli similes fieri vetet. Ille enim non solum gratia dei, sed etiam sua voluntate talis effectus est, & idcirco gratia, quia etiam de propria voluntate. Vtraq; enim plena in illo fuerunt, atque perfecta, & ea quæ donantur à Deo, & ea quæ voluntate præstantur. Vis dona dei agnoscere? vestimenta Pauli daemonibus terrori erant. Verum ego nequaquam istud admiror, sicut nec illud quidem, quia ymbra Petri corporum languores effugabat. Hæc sunt vero miranda, quæ Paulus etiam ante gratiam magnus ab ipsis rudimentis, ab ipsis fidei suæ inuenitur fecisse principiis, quia nec virtute hac, qua postea polluit, illustratus, nec apostolatus honore donatus, ita in Christi zelum totus exarsit, ut omnem contra se accenderet populum: qui cum se in tantis periculis, & ciuitatem propter se obsessam cerneret, per murum dimissus in sporta est, sicq; depositus, nec tunc quidem in segnitiam ac timiditatem relapsus est: sed maiorem alacritatem mentis accipit periculis quibusdam se sepe subdens in aliorum salutem: nulli autem studio cedens docendi, sed quotidie portans crucem, dominum sequebatur. Et quidem cum recens adhuc Stephani ante oculos haberet exemplum, videretque contra se omnes potissimum

Act. 5.

2. Cor. 11.

mum concitatos Iudeos, eadem spirantes, ipsasque
penē carnes eius deuorare cupientes. vnde igitur
Paulus, neque cum in pericula irrueret, temeritatis
argui poterat, nec pericula fugere timiditatis? quia
vtrique & amabat satis presentem vitam, ob lu-
crum docendi: rursus valde eam despiciebat, ob
philosophiam, ad quam illum mundi contemptus
euexerat, propterque amorem quo ire vrgebatur ad
Christum. Quod enim de ipso dico semper, nec dis-
cere aliquando cessabo, nullus ita in diuersa rerum
incidens atque contraria, vtraque in commodū suum
transulit, vtraque suis vtilitatibus cooptauit. Nul-
lus enim sic vnquam presentis vite fuit amans, nec
eorum istius qui sunt lucis cupidissimi: & e regio-
ne sic aliquando despexit salutem illorum, qui se in
mortem sponte precipitant: sic ab omni se munda-
na cupiditate abstrahēbat, nullaque presentium tene-
batur passione, sed vbiq; desiderium suum cum dei
voluntate miscebat. Et tunc quidem presentem vi-
tam magis necessariam ducebat, quam societatem
Christi, atque colloquium: nunc verō iam molestam
sibi illam fatebatur & grauē, vt etiam ingemisce-
ret, atque in mortis desiderium cogeretur. Ea enim so-
la cupiebat, quæ illi secundum deum lucra parerēt,
etiamsi viderentur esse contraria. Erat enim quidem
varius semper ac multiplex, non vtrique dissimulatio-
ne mutabilis, quod absit, sed faciēs omnia, quæ pre-
dicationum, salutisq; hominum necessitas poposcit
set, in hoc quoque domini sui inuētus imitator. Nam
& deus & homo apparuit, cum id eum oportuit ap-
parere, & in igne quando tempus ita exegit: & nūc
quidem se in habitu armati militis, nunc in similitu-
dine viatoris, nunc in ipsa ostendit similitudine ho-
minis veritatem, secundum quam ne ipsam quidem
mortem refugit: sed iterum iterumque commonet:
nemo dispensationem istam necessitatem putet, sed
tantummodo amorem dei erga homines intelligat.
Nam & aliquando quidem super thronum, aliquan-
do verō super Cherubin apparebat sedens. Omnia
tamen

tamen ista pro variarum dispensationum opportu-
nitate faciebat. propter quod loquitur per Prophe-
tam: Ego visiones multiplicaui, & in manibus pro-
phetarum assimilatus sum. Ita igitur & Paulus cre-
ditæ sibi dispensationis modum saepe variando, ne-
quaquam de domini sui imitatione culpatus est, cū
modo Iudeus fieret, modo se illis nulla communica-
tione misceret. Et nunc quidem custodiret legem,
nunc verō despiceret: & aliquando conseruaret præ-
sentem vitam, aliquando contemneret: & nunc qui-
dem etiam postularet pecunias, nūc autem oblatas
etiam refutaret: nam & sacrificium obtulit, & purifi-
cationem ex more celebrauit. Sed rursus & anathe-
matizauit ista facientes. Et nunc quidem circumci-
debat ipse, nunc circumcisionem penitus exclude-
bat. Et erant facta quidem ipsa diuersa inter se, at-
que contraria: mens verō atque sententiā ex illa fie-
bat valde sibi concinens atque concordans. Vnum
illud requirebat & solum, eorum qui illum audiret
ac videret salutem: propterea modo extollit legem,
modo inclināt ac deiecit. Non enim solum in acti-
bus suis, verumetiam in verbis erat, vt dixi, varius
ac multiplex, non mutando sententiā, sed alter fa-
ctus ex altero: sed ipse quod erat semper manēdo,
eorum quæ dicta sunt vltimū pro causarum opportu-
nitate variabat. Non igitur eum propter ista repre-
hendas, propter quæ illum magis debes dignis lau-
dibus coronare. Siquidem & medicum nunc vren-
tem videris, nunc fouentem, nunc ferro vtentem,
nunc medicamento, & aliquādo quidem ægrotum
a cibo potuq; cohibentem, aliquando verō eum ista
laxantem: & modo quidem cooperientem vndis
que, & vndique confouentem: nunc verō ipsi illi
calefacto securius plenam frigidis aquis imperan-
tem epotare phialam: non vtrique super hac eum va-
rietate & frequenti mutatione culpabis, sed nunc
præcipue stupebis artem, quando ea quæ nobis con-
traria videntur & noxia, illum cum fiducia videris
offerentem. Hoc est enim veri artificis ac periti.

Si igitur approbamus medicum contraria ista facientem, multo magis Pauli debemus animam praedicare, tam multis se ac diuersis modis aegrotantibus coaptantem. Non enim minus hi qui animarum, quam illi qui corporum languore vexantur, arte opus habent, ac varietate curandi: ad quos si secure, & velut ex directo voluerint accedere, omnis spes ab eis salutis aufugiet. Et quid mirum si homines ad hanc sanandi temperamenta descendant, cum etiam omnipotens Deus hoc ipso medicinae utatur modo, nec omnia nobis yniformiter ac directim loquatur? Quia enim sponte nos vult effici bonos, non necessitate atque violentia, opus etiam habet mutatione curae, non propter aliquam impossibilitatem suam, sed propter nostram fragilitatem. Ipsi enim licet viuere solum, imò vellet tantummodo, iamque facta spectaret, quae voluit. Nos vero qui semel dominatum nostri adepti sumus, non in cunctis deo subditos esse nos patimur, quia si traheret inuitos, eriperet ipse quod contulit, id est, arbitrii potestatem. Ne igitur istud fieret, frequenti fuit opus varietate medicandi. Haec autem a nobis non superflue disputata sunt, sed propter beati Pauli varium studium atque sapiens, ut quando eum videris pericula fugientem, non illum admireris minus, quam cum se periculis gaudet opponere. Ut enim hoc fortitudinis, ita illud sapientiae est. Et cum videris eum magna de seipso sonantem, similiter admireris, ac si illum videas semetipsum depreciantem. Ut enim istud humilitatis, ita & illud magnanimitatis est. Quando enim gloriantem videris, admirare: sed similiter lauda, cum illum vides humilia de se & contemptibilia dicentem. Nam & hoc est animi arrogantia vacui, & illud dilectione & humanitate pleni. In dispensationem siquidem multorum salutis ista faciebat, propter quod ait: Siue enim mente excedimus, Deo: siue sobrii sumus, vobis. Neque alius quisquam tantas, non dico occasiones, sed prorsus necessitates habuit arrogantiae, neque tam

1. Cor. 5.

men vllus alter ita se mundè ab omni iactantia subduxit. Haec itaq; animo attentiore considera. Scientia, inquit, inflat. Et hoc omnes cum apostolo facile dixerimus. At tanta certe in illo erat scientia, quanta in vlllo vnquam fuerit, neq; tamen se extulit insolenter, qui se in hoc ipso humiliat, ac deiecit dicens: Ex parte cognoscimus, & ex parte prophetamus, et non me arbitror comprehendisse. Et si quis existimat se scire aliquid, nondum cognouit quemadmodum eum oportet scire. Ieiunium rursus inflat, idq; fecit Pharisaeus ille manifestum, qui ait: Ieiuno bis in sabba to. Sed Paulus non modo ieiunans, verum etiā famē propter Christum patiens, se etiam abortiuū vocabat. Et quid de scientia dico atque ieiunio, quando etiā tanta cum deo habens tamq; crebra colloquia, quanta nec prophetarum, nec apostolorum vllus habuit, per ea ipsa humilior reddebatur? Non enim mihi dicas ista quae legimus. Nam plura celauit, nec enim omnia dixit, ne gloria se maiore circumdaret: nec omnino cuncta tacuit, ne pseudoapostolorum contra se ora reseraret. Nihil enim otiose ille faciebat, sed omnia cum causa iusta, probabilisq; ratione. Cum tanta itaq; ratione animi tantas res inter se diuersas, contrariasq; peragebat, ut eisdem tamen laudibus vbiq; ornaretur. Quod dum adhuc aptius dicimus, intueri magnum loqui. Haec autem tam opportune apteq; faciebat, ut magis mereretur loquendo de se, quam tacendo, laudari. Qui nisi fecisset istud, culpabilior esset illis, qui seipsum importune laudare didicerunt: & nisi etiam gloriatus fuisset, creditos sibi perdidisset, omnesq; res inimicorum dum se humiliat extulisset. Sic nouerat vtrumque temperare, & cum recto consilio atque sententia ea quae videntur reprobanda perficere tam vtiliter & commode, ut non minus de illis placeret, quam cum imperata compleret. Amplius enim tunc Paulus placuit gloriano, quam alter laudes proprias occultando: nec tantum quisquam profuit cum sua merita celaret, quam iste cum proderet. Sed hoc quoque est multo

1. Cor. 13.

Luc. 18.

1. Cor. 13.

Q. admi

admirabilius, quia de se nō modo locutus, verum
etiam quantum oportuit, est locutus. Nō enim quā
si maximam licentiam de opportunitate nactus, im
moderatus laudibus suis vsus est: sed consideratissi
me quousque eum progredi deceret, agnouit. Neq
tamen istud sufficere sibi credidit, sed ne alios hoc
sermone veraret, idq; efficeret vt semetipsum inani
ter prādicarent: libenter se etiam insipientem voca
uit, quanquam certa inuitante causa de propria ali
quid laude perstrinxerit. Quia enim consequens
erat, vt id ipsum respicientes, alij temere atq; inani
ter eius vterentur exemplo, quod plerunq; contin
git in medicis: saepe enim medicamentum quod op
portune alter apposuit, importune alter admouens,
vim medicaminis obscurat atq; corrumpit. Ne igitur
hic quoq; istud accideret, vide quanta procurat
ione vsus sit: qui cum gloriaturus esset, non semel,
non secundo, sed saepius differendo atq; cunctando
dicebat: Vtinā sustineretis modicum quid insipienti
tiae meae: & rursus: Quod loquor, non loquor secun
dum deum, sed in insipientia. Cumq; tanta dixisset,
non tamen ea se prāmisse contentus est, sed rursus
ingressurus in laudes, semetipsum occultat, & dicit:
2. Cor. ii. Scio hominem, & iterū pro huiusmodi gloriabor,
postq; haec omnia factus sum insipiens. Quis ergo
tam stultus, quis inueniatur omni sensu ac ratione
priuatus, qui videns sanctum illum, etiam cum tanta
ei necessitas immineret, cunctantem tamen, atq;
metuentem, grande aliquid de seipso loqui, & sicut
equum vsque ad prācipitia horrenda venientem,
seq; saepius inde trahentem, & quidem cum tanta
hoc esset dispensatione facturum? Quis, inquam, sic
fit insipiens, qui non etiam maiore abundantia cau
tionis laudes suas fugiat, & tunc fortē solum de il
lis aliquid attingat, quando id opportunissimum
tempus exegerit? Vis aliud tibi tale quoque illius
ostendam? Etenim istud est omnino mirabile, quia
contentus non erat testimonio conscientiae, sed etia
am nos docebat iuxta quam regulam in tali rerum
discrimine

discrimine deberemus incedere: nō sibi tantūmodo
de temporum necessitate satisfactionem parans, vt
rumeriam alios erudiens quanta cum cautione, eti
am tempore efflagitante, istud effugerent. Nam per
ista quae dixit, quodammodo illud effatus est: Gran
de malum est dilectissimi, de seipso aliquid grande
dicere atq; mirabile, extrematq; omnino dementiae
est, nulla imminente necessitate rerum, & necessita
te violenta propriis velle laudibus decorari. Non
enim est hoc secundū deum loqui: indicium potius
est istud insaniae. Hoc enim nobis omnem prorsus
mercedem euacuat, & quidem plurimis laboribus
sudoribusq; quāsitam. Haec enim omnia, hisq; plu
ra dixisse videtur ad cunctos, dum loquendi de se
necessitatem etiam excusatione muniuit. His autē
profecto maius est, quia necessitate cogente, nō vni
uersa fudit in mediū, sed plura etiā & maiora cels
uit. Venio, inquit, ad visiones & reuelationes dei:
parco autem, ne quis de me existimet super id quod
videt. Hoc vero dicendo, nos erudit, vt ne existente
quidē necessitate, omnia quorū nobis cōscij sumus,
in mediū proferendo vulgemus, sed ea solum, quae
audientibus vtilia iudicamus: quoniam & Samuel
(nihil enim videtur inconsequens, illius quoq; me
minisse sancti: in nostram siquidē vtilitatē laudēq;
proficiet) & ipse, inquā, aliquando gloriatus est, &
propria recte facta patefecit: sed qualia illa, quae so
quae vtiq; cognoscere audientibus conueniret. Non
enim super decore pudicitiae, neq; de obliuione locu
tus est iniuriae, sed super tali re quadā, quam prae
pue discere regem illius tēporis oportebat: id est, de
conseruanda integritate iustitiae, & manibus absti
nendis a muneribus. Dauid etiā glorians, de eis vti
que gloriabatur, quae emendare auditore valerent.
Neque enim de se aliam cōmemorauit ille virtutē,
sed vrsū atque leonem adduxit in mediū, atque
aliud prorsus nihil. Etenim altius de se offerre ser
monem, gloriosi est, & insolenter sese iactantis: di
cere autem illa quae praesenti causae tantummodo
necessa

necessaria sunt futura, amantis est multorumq; com-
moda cogitantis. Hoc itaq; fecit & Paulus, qui cum
a pseudoapostolis carperetur, quasi non esset proba-
tus apostolus, nec habens a Christo aliquā potestatem,
tē, propter obreftationes falsas, in laudes suas ire
compulsus est, quæ maxime dignitatem eius ostēderent.
Vidēsne igitur per quanta docuerit auditores non in-
aniter gloriari? Primo quidem dum ostēdit se, istud
necessitatem vocauit. Secundo, dum plurimis laudes
suas satisfactionibus temperaret. Tertio, quia non cuncta
confessus est, sed maiora superpressit, & hoc certe cum
necessitate quadam in sua præconia cogeretur. Quarto, dum sub alterius perso-
na dixit, scio hominem. Quinto, cum non oēs virtutes
suas adduxit in medium, sed eam partem, quam præ-
sens tempus maxime flagitabat. Neq; verò de se tantum-
modo gloriando, eundem virtutum suarum seruabat
tenorem, verū etiam in alios, quæ viderentur iniu-
riosa, dicendo. Nam iniuriam inferre fratri inter
prohibita numeratur, sed hac quoque specie ita Paulus
opportune vsus est, et congrue, vt magis etiam quam
laudans placeret: propterea & Galatas insensatos
vocat, & Cretenses ventres pigros, et bestias malas,
& tamen hinc etiam prædicatur. Fines etenim nobis
exemplo suo statuit, ac regulas, vt neglectores
voluntatis dei, nequaquā cura leniore tractemus,
sed sermonē in eos, qui paulò rigidius percutiat,
dirigamus. Omnium siquidem mensuræ sunt apud
illū locatæ, ac propterea omne quod dixerit, omne
quod fecerit, placet: & conuiciis coercendo, &
laudibus prouocando, austerius aliquos auersando,
& blandius admonendo: & cum effert seipsum,
& rursus cum deponit ac deiicit, & cum de se gloriatur,
& cum se ipse miseratur. Et quid mirum si iniuria
& maledictum placet, quando placuit & emulatio,
& dolus quidem, atq; deceptio, non in Vetere
solum, sed in Nouo etiam testamento? Hæc omnia
igitur diligenti examine ponderantes, admiremur
Paulum, & glorificemus deum, vt ipsi etiam bonæ

Gal. 3.

conser-

consequamur æterna, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

HOMILIA SEXTA.

Vltis hodie fratres dilectissimi, qui audienti studio huc conuenistis, vt magna gesta Pauli, atq; præclara, quæ iuxta quorundam suspitionem habere videtur aliquid reprehensionis, in medium proferamus? Etenim inuenimus illum non minus de his, quam ex cæteris clarū effici, atq; magnificum. Quidnam illud ergo est, qd reprehensibile iudicatur? Visus est, inquit, aliquando plagas timere, quod certe visus est, quando eum loris milites tutuderunt: neque verò solum tunc, sed alias quoque apud illam purpuræ venditricē. Quando etiam causas apud illos mouebat, qui eū de carcere iam educere festinabant. Nihil enim aliud ista faciendo, nisi sibi metipsi defensionem parabat, & si quid horum fugeret, rursus in ea ipsa prouidebat. Quid igitur dixit? Siquidem nihil eum ita magnum atque mirabilem, vt hæc dicta declarant, quia utiq; & talem habens animam, id est, non malignitate quadam ac desperatione præcipitem, & corpus cedens plagis, atq; verbera contremiscens, non minus tamen, quam incorporeæ virtutes, omnia illa quæ videntur terribilia despexit, cum hoc tempus exigeret. Quando ergo illum vides extentum ad plagas, metuentem, illorum recordare verborum, per quæ transcendit ad cælum, angelisq; certauit, dicendo: Quis ergo nos separabit a charitate Christi? tribulatio, an angustia, an persecutio, an fames, an nuditas, an periculum, an gladius? Illorum quoque verborum memento, quibus omnia quæ patitur, nihil esse pronuntiat, dicens: Quod enim in præsentī est momentaneum ac leue tribulationis nostræ, supra modum in sublimitate æternæ gloriæ pōdus operatur in nobis. Adde his quotidianas tribulationes, imò singularum mortes dierum, atque ista perpensis, admirare Paulum, & de teipso desperare desiste.

Rom. 8.

2. Cor. 4.

fuit enim quæ videtur infirmitas esse naturæ, ipsa est maximum eius virtutis indicium, quia talem se vtiq; præstabat, etiã cum multarum rerum necessitate torqueretur. Quia enim enormitas periculorum hanc de illo multis opinionem suggererat, & suspicare eos profecto fecerat, q̃ super humanam naturam ille proficiens, tãtus existeret: idcirco affligi permittabatur, vt disceres, quia cum secundum naturam vnus esset de pluribus: propter voluntatem non solum supra multos homines, verum etiã vnus esset ex angelis. Cum tali enim anima, talique corpore mortes mille tolerabat, despiciebat præsentia, continebat futura, clara illa atq; magnifica verba resonabat: Quoniam optavi, inquit, ego ipse & anathema esse à Christo Iesu pro fratribus meis, qui sunt cognati mei secundum carnem. Possibile est enim dei iussa perficere, si modo velimus omnem naturæ trepidationem alacriter virtute superare, nihilq; impossibile est eorum quæ à Christo hominibus imperantur. Si enim quantum est in nobis velimus virium exprimere, maximum etiam nobis deus adiungit auxilium, atque ita, etsi omnia in nos aduersa concurrant, tuti tamen in medio periculorum intactique seruabimur. Neq; tamen metuere plagas reprehensione dignum est, sed propter plagarum metum aliquid indignum pietate committere. Hoc ipso enim quo plagas timet, qui in certamine non vincitur, admirabilior ostenditur, quam ille qui non timet. Magis enim in isto virtus refulget, cum vicerit etiam illa quæ timuit. Nam plagas formidare naturæ est: nihil autem indecens plagarum timore committere, voluntatis naturam infirmam iuuat est, eiusq; imbecillitatem sua virtute superantis. Sicut nec morerere culpabile est, sed per morerere aut aliquid facere, aut dicere eorum quæ deo displicent. Quod si ego Paulum fuisse hominem denegarem, merito mihi has fragilitates naturæ eius opponeres, quibus nostrum posses refutare sermonem. Si vero ipse dico, atque confirmo, quia homo quidem fuit, & nulla nobis etiam naturæ conditione præstantior, fuit

fuit tamen melior voluntate: frustra mihi ista proponis, imò non frustra, sed omnino pro Paulo, & hinc potissimum qualis ille fuerit, ostendis, qui in tali natura viuens, potuit quodammodo esse supra naturam. Non autem illum tantummodo extollis, sed etiam contra suis ora torpentium, seseq; in desidiam reclinantium, non eos sustinens ad eminentiam confugere naturæ, sed impellens ad studium voluntatis. Sed et mortem, inquis, aliquando pertimuit: sed hoc quoque profecto naturæ, & tamen rursus hic ipse qui mortem timuit, dicebat: Nam quandiu sumus in hoc tabernaculo, ingemiscimus grauati: & rursus: Nos ipsi intra nos gemimus. Videsne æquiparanter, quomodo è diuerso naturali infirmitati virtutem opposuerim voluntatis: quia & martyres plurimi cum ducerentur ad mortem, sæpius palluerunt, & timore ac trepidatione complexi sunt. Sed hoc ipso præcipue mirabiles comprobantur: quoniam illi ipsi qui morti timerunt, mortem tamen propter Christum minime reſugerunt. Sic & Paulus, qui cum mortem timeret, ne ipsam quidem recusabat gehennam, qui propter desiderium Christi, etiam cum formidaret interitum, tamen cupiebat resolui. Non autem hic solus talis fuit, sed ille quoque qui fuit Apostolorum caput, qui sæpe dixerat paratum se esse pro Christo animam tradere, & tamen mortem vehementer horuerat. Audi igitur quid ei super hoc Christus loquitur: Cum autem senueris, alius te cingat, & ducet quò non vis: naturæ infirmitatem exprimens, non voluntatem. Siquidem natura nobis inuitis quoque ostendit sua, & infirmitates eius superare non possumus, nec si valde studiosèque cupiamus: nec culpamus istud, quia vtiq; inde nihil lædimur, imò inde magis sumus admirabiles. Non enim crimen est mortem timere: imò è contrario, quantalæus est nil turpe atque seruire perpeti per timorem. Non enim naturam habere infirmitatibus subditam, sed seruire infirmitatibus, criminofum est: vt merito magnus ille habeatur, atq; mirabilis, qui imbecile

2. Cor. 5.
Rom. 8.

Ioan. 25.

becillitatem naturæ voluntatis virtute superauerit: & hoc ipso ostendit, quanta sit liberæ voluntatis potestas, obstruitq; ora dicentium, cur non natura boni facti sumus, nec cum ipsa virtute progeniti? Quid enim refert natura esse, quod potes effici volu- tate? imò tanto est melius sponte esse bonum, quam fortem: quanto utiq; præstat coronis, & amplissima laude decorari, quam penitus nil mereri: quanquam si velis voluntatem fortem habere atq; robustam, hoc illo penè sit firmius. An vero non vides concissa martyrum corpora, ferroq; cadentia, nec tamè cedere, aut vinci in aliquo voluntatem? An fortè nō spe- ctasti etiam Abraham voluntate naturæ impedimē- ta superantem, quando utiq; vnigenitum filium ius- sus est immolare, cum certe tunc natura quasi forti- ori cesserit voluntati? Nonne vidisti id ipsum in il- lis tribus pueris accidisse? Nonne etiam audisti il- lud antiquum & seculare prouerbiū, q; fiat ex cō- suetudine secunda natura? Ego vero dixerim, q; etiā prima, sicut superius dicta docuerunt. Vides igitur & haberi posse illā, quæ in natura est firmitatem, si sit voluntas fortis ac vigilans: & quòd maiore lau- de sit dignus, qui esse vult bonus, quam ille qui co- gitur: hoc est enim esse præcipue bonum: itaq; cum dicit, Castigo corpus meum, & in seruitutem redi- go: timeo enim ne cum aliis prædicauero, ipse repro- bus efficiar: tunc illum maxime meritum, honorum præconiis attollis, vidēs nō eum sine labore imple- se virtutē: ne hi qui post eum essent futuri, argumen- tū ad desidīa ducerent illius in bono facilitatē: et cū rursus dicit: Mundo crucifixus sum, voluntatē eius corono. Potest enim, potest, inquam, naturæ fortitu- dinem virtus voluntatis imitari. Nam si vel nunc ipsum adducamus in medium, qui est quædam, vt ista dixerim, statua virtutis: inuenimus quoniam bo- na, quæ illi inerant voluntate, in naturæ ea firmita- tem certauerit adducere, Dolebat quidem ille cor- pus, sed non inferius incorporeis potestatibus ipsos cōtemnebat dolores: sicut ex ipsius verbis animadu- uertit

2. Cor. 9.

Gal. 6.

berti potest, quæ nec de nostra putatur proferre na- tura. Quādo enim dicit, Mundo crucifixus sum: quid aliud videtur dicere, quā quòd etiam ex corpore ipso animi virtute migrauerit? Quid verò datur car- ni, cum proculdubio dicit: Datus est mihi stimulus carnis meæ angelus satanæ? Hoc autem nihil est prorsus aliud, quā ostendere contempsisse dolorē se corpore sentientem, non quia non ingrederetur animum, sed quia magnitudine voluntatis exclude- ret eum atque depelleret. Cum verò alia plurima his mirabilia dicat, & gaudeat verberatus, & glo- rietur catenatus, quid aliud quispiam dixerit, quā istud quod ipse memorauit? Quoniam dicendo qui- dem, castigo corpus meum, & in seruitutem redi- go: timeo enim, ne cum aliis prædicauerim, ipse re- probus efficiar: ostendit naturæ infirmitatem: per ista verò, quæ dixi, voluntatis nobilitatem. Idcirco enim vtrumq; positum est, vt neq; propter illa ma- gna, alterius eum opineris esse naturæ, & ipse de vir- tute desperes: neque per ista paruula, sanctam illam reprehendas animam: sed hinc quoq; desperationē rursus excludens, ad meliorem spem teipsum redu- cas. Propterea rursus adiungit etiam id quod dei es- se gratiæ proprium confitetur, & quidem exagge- rando atque cumulando. Sed grato erga deum ani- mo facit, piaq; sententia, ne quid scilicet suum esse credatur. Dicit autem etiam quòd ad ipsius perti- net voluntatem, ne in deum cuncta proficiens, dor- mire malis ac stertere. Omnium nanquē mensuras, ac regulas apud eum inuenies. Sed maledixit al- quando, inquis, Alexandro grario. Et quid istud spe- ctat ad vitium? Non enim fuit hic sermo iracun- diæ, sed potius doloris, qui certe ortus est de verita- tis iniuria. Non enim propter seipsum dolebat, sed quia prædicationi ille resisterat. Valde enim, inqt, restitit, non mihi, ait, sed verbis nostris. Vt & suum erga veritatem exprimeret affectum: & non solum illum cui scribebat, sed certe his quoq; discipulos so- laretur. Quoniam enim satis consequens erat scanda-

2. Cor. 12.

2. Tim. 4.

2. Tim. 4.

258 DE LAUDIBVS DIVI PAVLI

lizeri omnes, nihil patientibus aduersariis veritatis, idcirco & ei qui repugnauerat, dei comminatus est ultionem. Sed orauit aduersus aliquos, dicens: Si tamē iustum est apud deū retributionē reddere his qui nos tribulant, non illos pœnas luere concupiscens, sed eos qui affligebantur cōsolari studens, propter quod & infert. Et vobis qui tribulamini, requiem nobiscum. Cæterum cum ipse aliquid triste perpetitur, audi quā alta patientia philosophetur, & propter mala bonam vicē reddat inimicis. Male dicimur, inquit, & benedicimus: persecutionem patimur & sustinemus: blasphemamur, & obsecramus. Si autē quæ pro aliis facta, vel dicta sunt, iracundiæ dicas fuisse, potes dicere & Elymam magū per iracundiam excæcatum, iniuriōsēq; correptum: Ananiam quoq; & Saphiram per iracundiam a Petro interfectos clamabis. Sed quis est ita stultus & saxeus, vt hoc audeat suspicari? Alia quoq; plurima inuenimus eum dixisse atque fecisse, quæ ad speciem videntur onerosa. Verum hæc ipsa sunt, quæ præcipue modestiam eius ostendunt. Etenim cum satanae tradit eum, qui Corinthi fuerat fornicatus, cū multa hoc effecit charitate, plenōq; amoris animo, idq; ex secunda epistola euidenter ostendit: & ē regione cū Iudæis minatur, ac dicit, peruenit in eos ira dei: non vtique furore plenus id loquitur, quē audimus pro ipsis frequenter orantem, sed detertere eos studens, per quē eos redderet meliores. Sed sacerdoti, inquis irrogauit iniuriam, dicens: Percutiet te deus paries dealbate. Nouimus quidem quod de hoc loco aliqui satisfaciētes, loco prophetiæ velint esse quod dictum est: nec culpo dicentes: etenim istud euenit, sicq; defunctus est. Si quis tamen acrior insurgat inimicus, & curiosius reparans quæstionem, contra dicat, ac referat: nōne nouerat, quia summus erat sacerdos? Hoc vtique dicemus, quoniam erudiens alios, erga eos qui potestate sunt modestius conuersari, atque monens, ipse quoque huic voluit obtemperare, sicut & Christus fecit, qui certe cum scribis

HOMILIA SEXTA.

259

mille fanda atque nefanda dixisset, ait tamen: *Mat. 23.* Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisæi: omnia ergo quæ dicunt vobis facite: secundum autem opera eorum nolite facere. Ita igitur & hic Paulus, & cōseruauit pontificis dignitatem, & quod futurum erat, ante prædixit. Quod si Ioannē a consortio separauit, & hoc vtique rectissime pro communis officio prædicationis effecit. Eum siquidem qui istud suscipit officiū, non oportet mollē esse quendam atque resolutū, sed fortem et per cuncta robustū. Neque saltem attingere quisquā debet præclari huius muneris functionem, nisi paratus sit millies animā suam tradere in mortē, atque discrimina. Dicit enim ipse dominus Iesus: Si quis vult post me venire, abneget semetipsum, & tollat crucem suam, & sequatur me. Qui ergo non tali animo est, multos etiam alios suo perdit exemplo, magisq; vtile est, si quiescat sibiq; tantum vacet, quā si procedat in medium, & onus suis viribus maius assumat: sic enim non propriam solum, sed etiam multorum sibi creditorum prodit salutē. Et reuera quomodo nō absurdū est, vt cum aliquis nesciat artē gubernandi pugnandiq; cum fluctibus, nec si mille rebus adigatur, eligat ad clauū sedere: & ille qui ad prædicandi pergit officium, temere ad istud, vtique cōtingit, accedat, atque innumerabiliū rerum curam absque vlla consideratione suscipiat? Non itaque nauis gubernatorem, non ab bestias dimicantem, non ludo gladiatorio destinatum, non alium quempiam omnino sic ad discrimina & mortes paratam atque expositam oportet habere animam, vt eum qui suscipit officium prædicandi. Nam & pericula profecto maiora, & aduersarii fauiores, & non vnū quoddā mortis genus incumbit, nec vsquam prorsus simili conditione certatur. Cælum nanque hic in præmio, in supplicio autem gehenna proponitur, & æterna animæ salus, atque perditio. Non solum autem eū, qui prædicationi accingitur, sic oportet parari, sed quencunque, vel simpliciter Christianum: nam

crucē tollere, & sequi Christum omnibus imperatur. Si autē cunctis, multo magis doctoribus populi atq; pastoribus, quorum ex numero etiam Ioannes tunc erat, qui dicebatur & Marcus: qui, quoniam se in ipsa aciei fronte cōstituens, nimis iniuriliter egerat, cum merito Paulus abiicit, ne illius quasi contagione vires corrumpere aliorum. Si verō, vt Lucas refert, quoniam aliqua inter ipsos facta est cōtentio, noli hoc delictū putare. Non enim cōmōueri mālū est, sed irrationabiliter, nulloq; iusto flagitante negotio commoueri. Iracundia, inquit, iniusta non iustificabitur: non ergo culpatur simplex iracundia, sed iniusta, & rursus: Qui iratus fuerit fratri suo sine causa. Non ergo simpliciter iratus, & propheta dicit: Irascimini, & nolite peccare. Quod si omnino huiusmodi vt non oportet affectu, etiam cum tempus exposcit, frustra nobis videtur ingeniat, sed profecto non frustra, quem certe prouidus nobis creator inseruit, vt dormientes animas, atque resolutas ab inertia ac desidia suscitaret. Quasi enim gladio aciem, ita menti nostrae irae acumen imposuit, vt eo, cum oportet, utamur. Propterea igitur & Paulus hoc saepe est vsus affectu, & modeste loquentibus erat melior iratus, cum tempore omnia facies opportuno, pro lucro et commodo praedicandi. Neque enim simpliciter lenitas semper est bona, sed cū illam tempus efflagitat: quando verō id non adest, etiam ista vitiosa est, sitq; inconstantia. Hae verō omnia non pro Paulo satisfaciens sum locutus: non enim nostri ille indiget sermonis: laus enim eius non ex hominibus, sed ex deo est: sed quo auditores erudiamus, vt omnibus ad opportunitatem utantur affectibus, sicut iam ante memorauī. Sic nanque porrimus vndique spiritu alium lucrorum incrementa colligere, cumq; maximis diuitiis ad portum tutissimum peruenire, & consequi indeficientes coronas, quas etiam nos omnes contingat mereri, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

Mat. 5.
Psal. 4.
Eph. 4.

Quoties

Quoties hi, qui portant signa regalia clangente ante se tuba, & acie militum praecunte, ingrediuntur vrbes: omnis populus cōsuevit accurrere, ad audiendū buccinae sonum, vel signum quod in sublime fertur videndū, ipsius etiā virtutē ferentis. Quoniam igitur & hodie non urbē, sed orbem Paulus ingreditur, concurramus omnes. Etenim iste non signum terreni alicuius regis, sed in celo regnantis Christi crucē portat, & praecedunt non hominū, sed angelorū cateruae, non solū in honore eius signi quod fertur, sed in eius a quo fertur auxilium. Si enim propriā vitam regentibus tantūmodo, nihilq; pro communi vtilitate facientibus, angeli ab omnium domino deputati sunt, sicut ait vnus ex iustis, Angelus q̄ eruit me a iuuetute mea: multo magis his, quibus totius orbis cura cōmissa est, taliumq; donorū onera portantibus virtutes adfunt supernae. Et illi quidem, qui in exercitu hoc honore donati sunt, ornantur veste pretiosa, aureis torquibus colla subnixi, nitentes vndique, & vndique refulgentes: iste verō, catena pro torque circūdatus gestat crucē, & persecutionē vndiq; sustinens, famē vbiq; perpetuens. Sed nihil est dilectissimi, quod ex huius sermonibus ingemiscas. Siquidē iste ornatus multo est illo melior & clarior, atque amicior deo, propter quod & portans minime laborat. Hoc est nanque mirabile, quia cū vinculis, verberibus, atq; vulneribus longe splendidior erat diademate purpuratq; fulgentibus. Quod enim esset vere clarior, & quia nō ad somnū tantūmodo ista dicuntur, ipsius vestimenta docuerunt. Nā si mille diademata, totidemq; purpuras argenti febris superponas, ne modicū quidē flammā eius valebunt extinguere. At modo huiusmodi vestimenta, egrotantiū adnota corporibus, morbos omnes fugabant. Si enim latrones videntes signum illud militare, non irruunt, sed auersi repente diffugiunt, multo magis & aegritudines & dæmones, Christi signo apparente, fugiebāt. Sic autem Paulus ferebat hoc signum, non vt solus

Gen. 43.

R. illud

Philip.

illud portaret, sed vt omnes quoq; tales esse doceret ac faceret, propter quod clamat atq; dicit: Idipsum certamen habentes, quale audistis & vidistis in me. Et vobis donatū est, non solum vt in eum credatis, sed vt etiam pro illo patiamini. Etenim præsens vitæ dignitates tunc clariore videri solent, quando in vno tantū homine constiterint. In spiritualibus verò ē contrariū, tunc magis splendet honor, cum sibi plurimi eorum cōmuniōe sociantur, cum non vnus est particeps dignitatis, sed multos habet qui eisdem honoribus perfruantur. Vides igitur hic oēs esse signiferos, & Christi nomen vnumquemq; gestare in conspectu gentium atq; regū, ipsum verò Paulū etiam cū sibi anathema optat, atq; suppliciu. Sed non hoc praecepit & ceteris, quod certe illi portare non poterant. Vidistis nempe quantē nostra sit naturę capax virtutis, quā nihil sit homine pretiosius, & adhuc vtiq; mortali. Quid enim mihi hoc maius, imò quid poteris saltem æquale memorare? Quorum verò iste, quæso, honore dignus est angelorum, qui hoc verbū potuit effari? Qui enim in temporali hoc atq; mortali corpore constitutus, cū cetera etiam quorū non erat dominus, pro Christo nō dubitat offerre, hic si incorporeæ fuisset naturæ, quid tandem facere distulisset? Nam & angelos propter ea miramur, non quia incorporei sunt creati: siquidem cum diabolus sit incorporeus & inuisibilis, est tamen omnibus infelicio: quia factoris dei meruit offensam. Hinc etiam homines infelices vocamus, non quia videmus eos carne circumdatos: sed cū non ea, vt oportet, vtuntur, alioquin & Paulus carne induebatur. Vnde igitur talis emerfit, & tantus? Et ex proprio videlicet, & ex dei: & idcirco ex dei, quia de proprio. Nō enim est personarum accipitor deus. Si autē dixeris, & quemadmodū illū imitari possibile est? discere quid dixerit: Imitatores mei estote, sicut & ego Christi. Ille ipsius Christi effectus est imitator, tu verò nec apostoli. Ille domini æmulator fuit, tu autē neq; serui: & quā tandem poteris

1. Cor. 4.

teris negligentia tuæ vmbra obtenderes? Quemadmodū verò eum imitatus sit, ostendit. Idq; ab initio considera ab ipsis principiis. Quanto enim ex illis salutaribus emerfit fluentis, tanto igne plenus exiit, vt nec necessariū sibi putaret magistrum. Non enim expectauit Petrum, nec venit ad Iacobū, neq; ad alium omnino quenquā: sed propria alacritate raptus, ita totā illā, in qua fuerat baptizatus, prædicatione sua inflāmauit urbē, vt fœuissimū contra se Iudeorū præliū concitaret. Violentissimū enim persecutorē Christus in ardentissimū repente prædicatōrē immutauerat. Siquidē etiam cum Iudæus esset, supra dignitatē suam multa faciebat, alligans, abducens, trahens in publicum Christianos. Sic etiā Moyses cū a nullo in principatum populi ordinatus fuisset, contribules suos tamē a Barbarorum iniquitate defendit. Hęc enim sunt fortis cuiusdā ac virilis animi certa documēta. Hoc signū propriæ liberæ sententiæ, nequaquā in aliorū afflictionibus tenere patientiam: sed, benigne atq; constanter tueri eos, qui opprimuntur, etiam si nullo in hoc ordinetur officio. Quia verò iuste opus arripuerat principatus, deus hanc ei postea contulit dignitatē. Idipsum autem seruauit in Paulo: qui quā recte faceret vltro arripere initia sermonis atq; doctrinæ, deus similiter ostēdit, cito doctoris eum honore sublimans. Si enim magisterij atq; primatus adipiscendi gratia ad procuranda tanta negotia profiluissent, consequenter essent de ambitione culpabiles. Cum verò vterque periculā diligerent, mortēsq; in se procurarent vni dique, vt alios acquireret in salutem: quis tam aperte infelix est, qui tantæ deuotionis studium criminetur? Quod enim aliorum amantes salutem, ista perfecerint, & sententiā declarauit dei, & eorum perditio, qui male istum concupierunt honorem. Inruerunt siquidem tunc & alij huiusmodi principatum, sed protinus interempti sunt: nam alterum quidem lapsus a cælo exussit ignis, alterum subitus hiatus terræ absorbit. Non enim propter defensionem

2. Par. 26.

Act. 8.

nem populi ista faciebant, sed ob gloriam dignitatis. Irruit et Ozias, sed lepra commaculante punitus est. Irruit etiam Simon, sed reprobatus est, & morte periclitatus. Irruit verò etiam Paulus, sed apostolatus gloria coronatus est. Non enim in sacerdotium nec honorem, sed in ministerium irruit atque labores: maximeq; in hoc zelo & alacritate properauit, propterea prædicator, propterea continuo clarus efficitur. Sicut enim qui princeps fuerit ordinatus, nisi digne impositum sibi administraret officium, meretur etiam maiora supplicia: sic alter, & si non ordinetur quidem, suscipiat tamen, & sicut oportet impleat, non dico sacerdotium, sed sollicitudinem curamq; multorum, omni profecto est honore dignissimus. Propterea igitur ne vnum quidem diem in otio passus est & quiete transire hic in prædicandi ardore ipso igne vehementior: sed simul vtsalutifero ex fonte conscendit, plurimamq; in se flammam ipse succendit, non pericula timuit, non irrisiones erubuit & opprobria Iudæorum, neq; sermonem suum ab illis respui indignanter tulit. Non aliud quicquam horum simile cogitauit, sed alios accipiens oculos, utique charitatis, aliamq; mentem, multo cum impetu instar torrentis irrupit: omnia pariter Iudæorum trahens atque conuoluens, & ex scripturis ipsum esse Christum euidenter ostendens. Et certe nondum in eo tam multa gratiæ munera coruscabant, nondum tanta fuerat spiritus illuminatione donatus: sed tamen inflammata continuo voluntas, mortificataq; anima cuncta faciebat: & quasi semper satisfaceret deo de tempore iam peracto, sic gerebat omnia, sic lucra spiritualia vndiq; colligebat, in locum, qui esset belli pars maxima, & laborum periculorumq; plena fidenter insiliens. Hoc verò maiore quoq; admiratione dignum est, quod cum tam esset audax, ac velut ad pugnam semper accinctus, & ignem quendam bellicum spirans: ita rursus placidum se præbebat magistris, ut nunquam eos, vel in tanto illo impetu alacritatis offenderet.

Itaque

Itaq; feruenti tunc, vel potius furenti præceperunt, ut iret Tarsum atq; Cæsaream, nec tamen reuirit. Dixerunt, quia eum per murum deponi oporteret, et passus est. Dederunt consilium pro implenda purificatione, non restitit. Suaserunt ne in theatrum ingrederetur, & cessit. Ita se huic rei totum dedicauerat, ut omnia pro fidelium vtilitatibus libenter acciperet, pro ipsorum ædificatione, pacem, consensum, dispensationem, concordiam, diligendo, & eundem se, ac semper æqualem prædicationi ubiq; seruando. Cum igitur audis quod fratrem miserit ad tribunal, volens de periculis liberari, & quod appellet Cæsarem quodq; Romam ire festinet, nequaquam putes verbum esse formidinis. Qui enim gemebat in hac se adhuc esse vita, quo putes modo eligebat esse cum Christo? Qui & celum propter ipsum despiciebat & angelos, quo tandem pacto hæc præsentia diligebat? Cuius igitur rei gratia ista faciebat? & proculdubio, ut diutius prædicationi insisteret, cumq; multis hinc credentibus, atque omnibus coronatus iret ad Christum: tam profecto metuebat, ne pauper hinc atq; inops multorum salutis abscederet. Et idcirco dicebat permanere autem in carne necessariū est propter vos. Propterea ergo cum videret meliorem pro se in iudicio processisse sententiam, ipsoq; dicente Festo, absolui poterat homo iste, nisi appellasset Cæsarem: vincit tamen cumq; plurimis victis, qui mille facinorosi commiserant, ductus, non erubuit cum illis largiri: quinimò omnium simul nauigantium curam gerebat, sui quippe securus, seq; tutum satis esse certissimus. Cumq; victus per tam vastum pelagus duceretur, ita gaudebat tamen, tanquam in maximum duceretur imperium. Etenim non paruum illi præmium vrbis Romæ conuersio proponebatur. Verū ne illos quidem qui pariter nauigabant, despectui habendos putauit: sed illis quoq; de veritatis suauitate modulatus est, indicans sibi diuinos apparuisse vultus, & ea quæ fuerant sibi dicta, commemorans: id est, tibi donavi homines istos. Hoc verbis faciebat.

R 5 bar,

bat, non seipsum arroganter extollens, sed illos sibi ad persuasionem fidei parans. Propterea & Deus permisit pelagus commoveri, ut per id quod auditus non est, spiritualis Pauli gratia panderetur. Nam & cum dedisset consiliū navigandum non esse, contemptus est ventumque est usque ad extrema discrimina. Verum ne contemptu quidem eorum factus est onerosior: sed rursus, quasi pater filiis providebat, agebatque omnia, ne quisquam periret. Postquam verò Romam ingressus est, ibi quoque quanta cum modestia annuntiat veritatem, quanta etiam cum libertate obstruit ora impiorum. Verum nec ibi stare contentus, etiā in Hispaniā percurrit. Cum autem sæpius varia pericula sustineret, confidebat magis atque fiebat audacior: nec ipse solum, sed etiā discipuli propter ipsum, qui eius utique firmabantur exemplo. Quemadmodum enim si eū remissiores seignioresque vidissent, ipsi etiam profecto fuissent morore deiecti: ita qui illum fortiores factum esse cernebant, & inter iniurias atque plagas constanti sæpe virtute crescentem, ipsi quoque cum maiore fiducia prædicabant, idque significans ait, Ita ut plures e fratribus confidentes vinculis meis, abundantius auderent sine timore verbum dei loqui. Si enim dux militiæ fuerit fortis ac robustus, non modo cædens atque prosternens: verum etiā vulnere ipse percussus, subditos suos efficit fortiores, magisque hoc præstat vulnere ipse, quam vulnerans. Cum enim hi qui sub tali pugnante magistro, viderint insiicta vulnera, fluentem sanguinē, & nec sic quidem illum hostibus aliquando cedentem: sed stantem fortiter, hastasque vibrantem, & crebris certisque ictibus in adversarios proruentem, nec omnino quicquam parcentem dolori, maiore absque dubio tanto duci alacritate subduntur. Hoc itaque factum est & in Paulo. Videntes enim illum ligatum catenis, & nihilominus in carcere prædicantem, videntes etiam verberatum, & tamen verberantes ipsos sermone capientem, maiorem profecto fiduciam colligebant. Et ideo non dixit simpliciter confidentes, sed ita, ut abundan-

Philip. 1

dantius auderēt sine timore verbum dei loqui: Magis, inquit, modo quam cum essem liber à vinculis, fiducialiter prædicabant. Tunc enim certiores alacritatem & ipse capiebat, ac vehementius in adversarios ferebatur, & incrementa persecutionis, maioris illi fiebant causa constantiæ. Inclusus est quidem in carcere, tantumque in eo virtutis refulsit, ut etiam fundamenta quaterentur, & ostia panderentur. Custodem quoque tunc ipsum carceris ad fidem transtulit, iudici penè persuasit, ita ut ipse diceret: In modico me suades Christianum fieri. Rursus cum lapidaretur, plenam populi civitatem fide luce donavit, & vocabant eum quasi iudicaturi Iudei. Tunc etiam Athenienses facti sunt ex adversariis subditi, & ex iudicibus repente discipuli. Sicut enim ignis in diuersas plerunque materies incensus augetur magis, & ex subiecta sibi substantia incrementa sortitur: sic etiam lingua Pauli, quibuscunque fuisset admota ad seipsum eos continuo transferebat. Impugnatores quoque eius celeriter ipsius verbo capti pabulum quoddam spirituali huic efficiebantur igni, perque ipsos magis euangelii fama crescebat. ideo dicebat: Alligatus sum, sed verbum dei non est alligatum. Fugabant eum frequenter inimici, et quantum quidem ad rem spectat, persequiebantur: quātum verò ad euentum rei, aliis mittebant magistrum: quodque faciebant amici atque concordēs, hoc velut studio exequiebantur inimici, nunquam sinētes eum in vna habitaculum regione collocare, sed persecutionibus insidiisque pelentes, per cunctas omnino prouincias medium circunducebant, ut omnes videlicet salutaria eius lingue remedia sentirent. Rursus alligauerūt eum: sed acius in defensionem fidei discipulos cōcitauerūt, persecuti sunt, & non habentibus miserunt magistrum. Ad maius iudicium prouocauerunt, sed vberius Iudei beneficium contulerunt, propter quod et Iudei dicebant de apostolis dolentes: Quid facie-

2. Tim. 2

mus

Act. 4. mus istis hominibus? Per quæ enim eos opprimere volumus, per ea ipsa prouehimus. Tradiderunt custodi carceris, vt eum diligenter ligaret, sed ipse à Paulo arctius alligatus est. Imposuerunt eum nauim cum reis atque vinctis, vt planè etiam nolentes ocyus iter eius facerent explicari, accidensq; naufragiū factum est cum Apostolo nauigantibus causa doctrinæ. Minabantur mille supplicia, vt ignem prædicationis extinguerent, qui è contrario magis inde crescebat. Et sicut de domino dixerunt, occidamus eum, ne tollant Romani locum nostrum atque gentem, acciditq; contrariū: nam quia occiderunt eum, propterea Romani & gentem eorum & ciuitatem tulerunt: & quæ putabantur impedimenta prædicationis, fortia efficiebantur auxilia. Sic etiam prædicante Paulo, quod aduersarii ad opprimendum intulerunt verbum, hoc illud ad ineffabilem quandam altitudinem subleuauerunt. Super his vero omnibus gratias bono tantarum rerum auctori agamus Deo, glorificemus Paulum, per quem ista compleruntur. Oremus etiam, vt ipsi quoque eisdem perfruamur bonis, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, per quem & cum quo gloria patri, cum spiritu sancto in secula seculorum, Amen.

HOMILIA OCTAUA.

Sæpe fulgido cœli globo delectatus oculus ad spectaculū oppositi è regione luminis sese videnter intendit: & licet sentiat aciem suam imparē radiorum esse certamini, desiderio tamen illius pulcherrimi luminis intuenti libetè inaccessibili radiantis orbis reluctatur corusco. Tale igitur quippiam ego ipse perpetior, qui cum videram propriæ mentis oculos ex radiis apostoli splendoris hebetari: cupio tamē Pauli animam, miro fulgore virtutum rutilantem, velut eminus intueri, & contra importabiles solis micatus contentiosa pauli re certamina. Sol enim quidam est hominibus Paulus, qui totum prorsum orbem fulgentibus linguarum radiis illuminauit, quicq; vniuersas circumeun-

do gentes cursum omnino solis imitatus est, ac mundi regiones omnes, quasi libero à corpore animo peruolauit, & hoc cum ei amara vndiq; vulnera crebrius obuiarent. In duas namq; partes omne tunc ferè hominū scindebatur genus, in eorum scilicet qui horribili rabie erga idolorum cultum ferebantur, et in illorum, quos legis zelus in euangelii odia flammabat. Ab utraq; verò parte grauissima in Paulum bella surgebant, cum Iudæi vndiq; illum quasi patrum traditionum corruptorem fugarent, gentes verò quasi deum mortuum prædicantem. Noli enim illum, qui tūc fuit rerum statum, huic qui modo est comparando magnitudinem apostolici laboris attendere, sed ipsa adhuc prædicationis exordia mente perpende. Considera prius pelagi sæuientis furorem, & tum demum vim gubernatoris intelliges: sicut enim in quodam freto, ita Paulus mediis in fluctibus æstuabat, ac mille discriminum vrgebatur procellis. Inter ipsa quippe euangelii principia, prædicationis nouitas vehementes ei tentationum turbines suscitauit. Iudæorum namq; tūc populi mouebantur, quos ad hoc Mosaica videbantur præcepta compellere. Phariseorum quoque latrabat gressus, cum dudum à se crucifixi prædicare deitatem dolerent. Indignabatur etiam conspiratio sacerdotum, cum audirent crucem quasi sceptrum quoddam regale celebrari. In huiusmodi bello Iudæi sociabantur & gentes, quæ aris diuini, ac templi, puluinarum cineribus assuetæ penè iā euelli sibi nesci amplectebantur errorem. Iudices in prædicationem euangelii sæuientes, suæ adstabant cateruæ. Reges iugiter idipsum bellum gerebāt, auditam crucem cuncti abominabantur exercitus, quam sapientes recipere nesciebant, quasi signum utique damnati: sed Paulo totius hoc mundi bellum omni erat pace iucundius. Delectabat enim quicumq; illum propter euangelium vulnerabat: hinc est quod ille Græciā atq; Barbariā, cum illatis sibi vulneribus alacer circuibat, non minus plagis suis gaudens, quam regis

gijs triumphis: haud aliter delectatus naufragijs, quam ceteri acquisitis solent gaudere thesauris: laboribus, quos ei verbera saepius inferebant, quasi quibusdam gloriabatur coronis, afflictionibus ut delicijs utebatur, squalore carceris ut paradisi amoenitate gaudebat. Cui te o beate Paule iustorum veteris testamenti, vel noui audeam comparare? Omnium quippe virtutem quasi in arca quadam, sed cum multo prorsus cumulo condidisti. Denique etiam si totum contra te aliquis sigillatim iustorum appendat chorum, inueniet trutinam virtutum ponderibus a tua parte depressam. Paulus vere secundus Abel, verum non semel, sed per dies singulos immolatus. Paulus alter Noe, sed absque arca insurgentes aduersus se undas impietatis enauigans. Paulus alter Abraham non modo a patria vel gente, sed post vocacionem suam ab ipsa etiam vita prorsus abscessus. Paulus alter Isaac sponte in hostiam colligatus. Paulus alter Iacob, quasi pro vno quodam totius mundi grege semper inuigilans. Paulus alter Ioseph, spiritali fame tabescente mundo veritatis alimenta distribuens. Paulus alter Moyses, qui omnes gentes a tyrannide diaboli reduxit ad Christum. Paulus alter Aaron, totius mundi populis inunctus sacerdos. Paulus alter Phinees, impietatem Iudeorum atque Gentilium, quasi fornicacionem mentium, vno fidei mucrone confodiens. Paulus alter Dauid, qui uelut quendam Goliath in certamine diabolum prouocat. Paulus alter Helias, clarius raptus in celos. Paulus alter Heliseus, qui gentes ab interiore lepra pollutione mundauit. Paulus alter Ezechias, qui ad vnam fidem Christi diuersos populos attraxit. Paulus alter Iosias, qui abominationes gentilium dissipauit ac perdidit. Paulus alter Ioannes pro Christo capite truncatus. Paulus alter Petrus, non de celo vocatus ad credendum. Paulus alter Gabriel, qui Christi ortum cunctis gentibus nuntiauit. Paulus alter Michael, qui Christianorum dux esse sortitus est: etiam si angelorum, etiam si iustorum hominum

num circumuolem choros, non inuenio comparacionem, cui non tamen cumulo meritorum Paulus occurrat. Acclamatio populi, & post acclamationem etiam mortuus Paulus ardentissima nobis theatra pietatis accendit. Sed quandiu versabo linguam, nunc iustis uiris Paulum, nunc etiam angelis comparando? Opulentissimum hunc thesaurum, in nostris auide pectoribus recondamus. Hauriamus certatim virtutes ex abundanti isto bonae voluntatis fonte manantes, & cupiditate maxima feracissimae huius arboris poma rapiamus, variisque floribus, ac fructibus plenum apostolicarum virtutum pratum metentes, sumamus a Paulo fulgentem rosam castitatis, eligamus fidei florem marcescere nescientem, decerpamus ex eo uberrimos patientiae fructus, & virtutum omnium colligamus, demus beato Paulo gloriam, ut dicat de nobis in futurum: Ecce ego & pueri quos mihi dedit Deus, ipsi gloria in secula seculorum, Amen.

DE FERENDIS REPREHENSIONIBVS,
& conuersione Pauli.

HOMILIA NONA.

Reprehenderunt nos amicorum quidam, quod productiora sermonum initia faciamus. Igitur siue iniuste illi taxent, siue iuste sententiam ferant, utpote de his, quae a nobis audierunt, hic quasi in foro, in quo omnibus iudicare concessum est, nos hoc primum praefatione demonstrabimus: quod illis ob hanc reprehensionem gratiam habemus. Reprehensiones enim non ex malitia, sed cura proximi proficiuntur. Assueuerim amare me amicum non solum quando laudat, sed & quando reprehendit & corrigit. Nam omnia laudare tam quae bene se habent, quam quae male, non fuerit amici, sed irrisoris: & non diligentis, sed decipientis. Laudare si quid fiat ut debeat, reprehendere autem si peccatum fuerit, amici est & curam agentis. Et ut discatis, quod sine de-

Esa. 3. lectu omnia laudare, & in omnibus beatum dicere, non sit amici, sed impostoris, dicit scriptura: Popule meus, qui te beatum dicunt, ipsi te decipiunt, & semitam pedum tuorum exturbant. Sanè inimicum ne laudatē quidem probo, amicum verò & reprehendentem amplexor. Ille & si me osculetur, infuauis est: hic & si vulneret, amabilis. Illius osculum suspicione plenū est, huius vulnus medicamenti vim habet. Propter hoc dicit quidam: Fideliora sunt vulnera amici, quā blanda oscula inimici. Quid dicis? Vulnera amicorum meliora dicit. Non enim ad naturam eorum quæ sunt, sed potius ad affectionē eorum qui faciunt, attendit. Vis discere, quomodo fideliora sunt vulnera amici, quā blāda oscula inimici? Osculatus est dominum Iudas, sed osculo prodidit, venenum habebat os eius, malitiāq; impleta erat lingua eius. Paulus vulnerauit eum, qui apud Corinthios scortatus fuit, sed saluauit. Et quomodo vulnerauit? Dicit quod dederit eum satanæ. Inquit enim: Tradatur satanæ ad interitū, quo spiritus saluus sit in die domini Iesu. Vidisti vulnera salutem afferentia, vidisti osculum proditione plenum? Sic fideliora sunt vulnera amici, quā blāda oscula inimici. Verum inquiramus quomodo hoc dictum, non solum in hominibus, sed & in Deo & diabolo habeat locum. Ille enim amicus, hic inimicus: ille saluator & curam nostri gerens, hic inimicus &ceptor. Et hic quidem aliquando dedit osculum, ille verò vulnus infixit. Et quomodo hic osculatus est, et ille vulnerauit? Hic quidē dixit, Eritis sicut dii: ille autem, Terra es, & in terram abibis. Vter igitur magis profuit, hic ne qui dixit, Eritis sicut dii: an ille qui dixit, Terra es, & in terram abibis? Ille mortem interminatus est, hic immortalitatem promisit. Atqui hic, qui immortalitatem pollicitus est, ē paradiso eiecit: Ille vero qui mortem cōminatus est, in cœlum inuexit. Vides quomodo fideliora vulnera amici, quā blanda oscula inimici? Proinde hoc primum declarare volui, quod gratiā habeam

his, qui me arguunt. Amici enim, siue iuste, siue iniuste arguunt, non opprobare volunt, sed hoc faciunt vt emendent. Inimici autem & si iuste reprehendūt, hoc tamen agunt, non vt corrigant, sed vt exhibent: sicut & illi dum laudant, hoc vnum spectant, vt meliorem reddant: & hi dum laudāt, student quomodo supplantare possint. Veruntamen quomodocūq; reprehensio contingat, vtile fuerit, bonumq; magnum si ferantur reprehensiones & accusationes, & non detur locus iræ & exasperationi. Qui enim odit redargui, ait, insipiens est. Non dixit sic vel sic redargui, sed tantum redargui. Nam siquidem iuste arguit amicus, agit vt peccatum corrigat: sin absq; ratione & immerito, iam laudanda est voluntas eius, & probanda bona mētis intentio, agnoscēdumq; & testandum amicitie beneficium: non enim reprehenderet, nisi multum diligeret. Proinde ne stomachemur, ne succenseamus, cum arguimur. Quod si omnes ita affecti essemus, vt & argueremus peccantes, & lapsi libenter ferremus reprehensiones: mirum, quāta hinc vitæ nostræ accederet cōmoda. In peccatis enim hoc operantur reprehensiones, quod in vulneribus remedia. Idcirco sicut insipiens est qui pharmaca reicit, ita & stultus qui non suscipit grato animo reprehensiones. At qui non raro multi exasperantur, & intra semetipsos cogitant & dicunt: Sapiens ego, & tanta præditus intelligentia, hunc ferre me ignorat autem quod hoc extremæ dementiæ sit indicium. Videbam enim, inquit, hominem qui sibi videbatur sapiens, & maiorem illo spem habet insipiens. Ea propter et Paulus dicit: Ne sitis prudentes apud vosmetipsos. Nam licet mirum in modum sapiens sis, & perpicias ea quæ oportet, attamen homo es, & consiliario tibi opus est. Solius enim dei est nullius indigere, & nullo opus habere consiliario. Et propterea de eo solo dicitur: Quis cognouit sensum Domini, vel quis eius consiliarius fuit? Cæterum homines nos, etiā si plurimū sapientes simus, in multis tamen reprehendimur, atq; hinc naturæ nostræ apparet infirmitas

Rom. 12

Esa. 40

tas. Non enim omnia esse possunt in hominibus. Et quare? Ecce filius hominis non est immortalis. Quid lucidius sole? attamen & lux eius deficit. Et profecto sicut fulgidam illam lucem, & fulgurosum iubar se penumero superuenientes tenebrae obtegunt: ita & intellectum nostrum, quasi in meridie fulgentem & perspicuum inconsiderantia obrepens tenebrosum reddit. Et nonnunquam euenit, vt sapiens non videat quod oportet, & minor & hebetior clare & acute illud perspiciat. Hinc est, quare neque sapiens extollatur, neque abiectior miserum se dicere debeat. Itaque magnum bonum est ferre reprehensiones, magnum etiam bonum est posse reprehendere: nam hoc fides & cura, quam proximo debemus, exigunt. Iam nos si quem videmus veste breuiori, & ex lateribus aperta, vel alioqui indecenter vestitum, admonemus & emendamus: verum videntes vitam eius dissolutam, ne verbum quidem proferimus, videntes mores eius nefarios, praeterimus: tamen si ridicula sint ea quae ad vestes pertinent, periculosa autem & damnosa, quae ad animam. Dic obsecro, Nonne cum vides fratrem per praecipit ferri, vel alioqui per incuriam alio quod oportet spectare, manum ei porrigis: nonne a lapsu erigis: nonne reprehendis & arguis? Et in his, maioris facis non offendere, & non haberi pro inimico, quam salutis eius curam habere? Et quam habiturus es apud Deum veniam? vel quam defensionem? Non audisti quid Deus Iudaeis praecipit? nempe ne errantia inimicorum iumenta despiciant, & lapsa ne praeterant. Quod cum Iudaeis praecipit, ne inimicorum bruta contemnant, nos ne fratrum animos, qui quotidie supplantantur despiciamus? Et quomodo non est summa inhumanitas, & ferina crudelitas, nos non tantum curae hominibus impendere, quantum alij iumentis? Hoc est quod omnem vitam nostram confundit, hoc est quod omnem ordinem subuertit: quia neque boni consulimus, cum reprehendimur, neque alios reprehendere volumus. Ideo enim molesti sumus cum arguimur, quia & exasperamur cum arguimur.

Exod. 23.
Deut. 22.

22. 10.

22. 11.

Enimvero si sciret frater, quod te laudaretur te arguens ipse etiam vicariam eadem operam tibi impenderet. Ceterum si discreueris, quod etiam si ingenij acrimonia antecellas alios, sisque valde perfectus, peruenerisque ad summum ipsum virtutis fastigium, opus tibi sit consiliario, & aliquo qui te corrigat & arguat, audi historiam veterem. Neque enim Mosi facile par fueris, qui, vt scriptura inquit, omnium hominum erat mitissimus, amicusque deo, & in externa philosophia bene institutus, & non minus spiritualium intelligentia insignis. Vides omnigenam eius eruditionem? Erat autem potens in verbo & opere, aliisque virtutibus. Cuius & aliud habet testimonium. Multis prophetis, inquit, familiaris fuit Deus, sed nulli sicut Mosi. Nam aliis quidem per aenigmata & somnia, Mosi vero facie ad faciem. Quæris ne aliud maius virtutis illius argumentum, quam quod omnium dominus seruo, vt amico loquitur? Erat itaque sapiens, tam domestica quam peregrina eruditione: erat potens verbo & opere. Imperabat creaturam, quia amicus erat domini creaturæ. Eduxit tantum populum ex Aegypto, mare diuisit, & iterum coniunxit, miraculum sane admirabile. Tum enim primum sol vidit mare, non nauali, sed pedestri itinere transiri, pelagusque non remis & nauibus, sed equorum pedibus transmitti. Nihilominus sapiens ille, qui tam potens in verbo & opere, qui amicus dei, qui creaturæ imperauit, qui tanta miracula operatus est, non animaduertit rem, quam mortalium plerique facile considerant. Socer autem eius, homo barbarus et obscurus, statim animaduertit, & in medium attulit, quam ille non temere cogitauit. Quæ igitur hæc causa? audite, vt & vobis profit. Consiliariis enim omnes opus habet, etiam si Mosi conferri possint. Multa enim sunt, quæ magis & admirabiles viri ignorant, quæ tamen parui abiectique scire solent. Nam postquam Moses ex Aegypto exiit, & in solitudinem venit, praefuit sexcentorum milium populo, & solus omnium contententium lites diiudicauit: quod vidit socer eius. Erat autem Iethro homo alioqui barbarus, & insipiens, quique

Nam. 12.

Exod. 33.

Exod. 18.

quique in solitudine vitam egerat, neque ulli communicarat qui populos legibus rexerat, & adhuc impius erat, quo non est certius insipientiae argumentum. Nihil enim Gentilibus est insipientius. Veruntamen ille barbarus, ille impius, ille insipiens, ubi vidit Moysen quaedam praeter dignitatem facere, eum correxit, non curans quod sapiens esset & intelligens, & dei amicus. Et cum dixisset ei, Quare illi stant coram te: didicissetque causam, inquit: Non recte hoc fecisti, iunxitque consilio increpationem: & neque sic exasperatus est ille sapiens, ille intelligens, ille tot myriadum dux. Neque enim hoc paruum & contemnendum, quod ab homine barbaro & priuato docetur. At non inflabatur vel principatus magnitudine, vel miraculis quae operatus erat, neque rubore suffundebatur, quod tot praesentibus, iisque subditis corrigeretur: sed confidebat, quod licet magna a se signa fierent, humanae tamen particeps esset naturae, quam non raro multa laudent, atque ideo cum mansuetudine consilium suscepit. Est nunc videre aliquos, qui ne putentur alieno indigere consilio, malunt potius utilitate consilii careere, quam suscepta admonitione peccatum emendare: imo eligunt ignorare quam discere, quamvis sciant non esse crimen non ignorare, sed nolle discere: non indotum esse, sed doctrinam respuere: non reprehendi, sed inemendabiliter peccare. Et saepe abiectus quispiam & vilis inuenit, quod magnus & sapiens vir praetulerit. Quod Moyses quoque considerans, omni cum mansuetudine audiuit illum consulente, ac dicentem sibi: Fac tibi tribunos, centenarios, quinquagenarios, decanos, & si res aliqua grauior fuerit, referant ad te: si leuior, diiudicent ipsi. Haec ut audiuit, non erubuit, non est confusus, non est reueritus subditos, non dixit intra semetipsum: Contemnent me subditi, si ab aliis quid faciendum sit didicero: sed obtemperauit, & fecit iuxta consilium illius. Quid quod non solus propter eos, qui ea tempestate erant non erubuit, sed neque propter nos post se futuros? imo tanquam hone status hac loceri admonitione, non illos solum qui

tunc erant homines, sed etiam eos qui usque ad nostram aetatem secuti sunt, & usque ad Christi aduentum erunt, per totum orbem factum hoc literis docuit, et quod non potuerit animaduertere quid opus facto, & quod correctionem & consilium a socero acceperit. Nos autem si coram vno homine arguimur, & corripimur: conturbamur totis visceribus, obstupescimus, & de vitae huius summa periclitari nos putamus. At Moyses non sic agit, sed videns tot milia hominum praesentia, imo tot myriades quae interim fuerunt & sunt hodie, futuras non erubescit: sed praedicat quotidie omnibus, idque literis, quod socer suus animaduertit ea, quae ipse considerare non potuerat. Et quare hoc fecit? quare factum memoriae commendauit? non aliam ob causam, quam ut nos doceret, ne vnumquam de nobis ipsis sublime sentiamus, etiam si omnibus sapientiores simus: neque patrum consilia contemnamus, etiam si omnibus viliores habeantur. Et si quid utile vel commodum consulat aliquis, esto minister sit, tu tamen admonitionem suscipias: si perniciole quiddam, esto in summa dignitate sit, eius sententiam reicias. Non enim qualitas personarum consulentium, sed natura consilii, in omnibus obseruanda est. Hoc igitur est, quod Moyses nos docuit, ut non erubescamus, si arguamur, etiam si tota nostra plebs assit. Reprehensionem enim bene ferre, non vultis, sed summae philosophiae praeconiū & laus est. Non adeo laudamus & admiramur hodie Iethro, qui Moysen correxit, sicut sanctum illum, qui non erubuit tot praesentibus corrigi, & factum hoc memoriae commendare, declarans in omnibus sapientiam suam, quod gloriam in tanta eminentia, quae sibi a pluribus impensa fuisset, contempsit & conculcauit. At nos de prolixitate procemiorum rationem reddituri, iterum maius fecimus procemium, sed non temere, neque sine causa: differuimus enim interim de summis, multumque nobis necessariis, ut libere feramus cum arguimur, & alacriter arguamus & castigemus eos qui peccant. Verum operae pretium est, ut tandem

& nos satisfaciamus illis, rationemq; dicamus, propter quam tam longis procemiis vtamur. Et cuius nam gratia tantam verborum farraginem offundimus viris, qui mulieres habent, domibus præfunt, & quotidiano opificio, & secularibus negotiis victi quærant: neq; hoc solum molestum, quod continuo sunt occupati, sed q; semel duntaxat in hebdomada huc confluunt? Seruiunt nobis in hoc procemia, vt auditores de dicendis per compendium instruatur, & manifestior tradatur doctrina. Fateor enim non opus procemiis neq; instructionibus his qui semper scripturis vacant, neque aliis occupationibus distrahuntur: statim enim audito lectore, dictorum mentem accipiunt. Qui autem bonam temporis partem secularibus negotiis impendunt, & rarius hic comparent, nisi procemia audiant, & instructi intelligant quæ sermonem illum præcedant, absq; lucro hinc abeunt. Non est autem hæc sola nobis procemiorum causa, sed & alia non minor quam ista. In tanta multitudine sunt alij qui adueniunt, alij qui sæpe non adueniunt, & necesse vt laudentur præfentes, arguantur absentes: vt illi quidem laudibus studiosiores euadant, hi autem reprehensi, ignauia absciant. Est & alius vsus procemiorum. Incidimus enim sæpe in longiora argumenta, quæ vno die ad finem perducere nequeunt, & interdum duobus vel tribus diebus, vt recte explicentur opus habent. Vnde tunc opus est die secundo finem doctrinae prioris repetere, vt dum principio finis congruit, sermo cohaereat, auditoribusq; minus sit obscurus. Et vt discas, sermonem absque procemiis valde obscurari: ecce exempli gratia afferam aliqua. Vt autem vidit eum Iesus, Tu es Simon, inquit, filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatum est Petrus. Vides num intelligatis dictum? num intelligatis consequentiam, & quare dicta sint? quandoquidem absq; procemiis introducta sunt. Comparatur igitur qui hoc facit, ei qui hominem omni ex parte obiectum in spectaculum adducit. Age igitur dimisso procemio redeamus ad

Ioh. 1.

sermo

sermonem de Paulo, qui nuper ortus cum de nominibus differeremus & quæreremus: Quare qui alius quando dictus est Saulus, postea vocatus sit Paulus. Hinc digressi sumus ad veteres historias, & de omnibus qui gemina nomina sortiti sunt, inquisiuiimus. Fuimusq; & tunc Simonis memores, & vocis Christi ad eum dicentis: Tu es Simon filius Iona, tu vocaberis Cephas, quod interpretatum est Petrus. Vides quomodo quod paulo antea obscuritate plenum videbatur, nunc sit aliquanto notius? Proinde sicut corpus capite, arbor radice, & flumen fonte indiget: ita & sermo procemiis. Itaq; & cum nos viae initium & progressum monstrauerimus, tagamus deinceps historiam procemii. Saulus autem adhuc spirans minas, & eadem in discipulos Domini. Atqui in epistolis Paulus vocatur, quare ergo hic nomen mutauit spiritus sanctus? Quemadmodum dominus, qui seruum, mercatus est, ostendere volens se dominum, seruus nomen illius inmutat: ita & spiritus sanctus fecit, vbi Paulum captiuum accepit, vocabulum eius mutauit, vt etiam inde disceret Paulus se habere dominum. Nominum enim impositio dominum signum est, & principium. Et vnde hoc declarabimus? Facile ex his, quæ Dominus cum Adam egit, perspicuum erit. Volens enim docere Adamum, quod eum principem & dominum omnium fecisset, adduxit ad eum omnia animalia, vt videret quid vocaret ea. Quo monstrat, quod nominum impositio dominum testetur. Quod si & ab hominibus ita factum videri vultis, & discere, olim talem fuisse morem, q; seruorum in captiuitate abductorum nomina mutata sint, audite quid fecerit Babyloniorum rex. Nam vt captiuum abduxit Ananiam, Azariam, & Misaclem, non reliquit eorum nomina prima, sed vocauit eos Sedrak, Mesak, & Abdenago. Verum quam ob causam spiritus sanctus non statim mutauit nomen Pauli, sed expectauit ad tantum tempus? Si statim conuerso Paulo, mutatum fuisset & nomen eius, tunc minus manifestum fuisset eius conuersio, & ad fidem translatio.

Act. 9.

Ild

S. 4 Nam

Nam sicut in famulis vsu euenire solet, quod obscuri fiant, si quamprimum fugam inierunt, sua nomina mutarint: ita & in Paulo contigisset, si mox vt reli-
ctis Iudæis ad nos venit, aliud nomē sortitus fuisset: nemo enim sciuisset, q̄ persecutor ille esset euangeli-
sta. Accidit autē hoc, vt palām fieret ex persecutore factum apostolum: quādoquidem hoc Iudæos male habebat, quod doctor suus, qui pro eis olim stabat, nunc se eis opponeret. Quapropter vt ne subita no-
minis mutatio, voluntatis mutationē occultaret, re-
lictū est ei multo tēporē nomen primū. Hinc enim oēs discabant, quod ille ipse esset, qui prius fuerat ec-
clesiam persecutus. Postq̄ autē omnibus hoc factum est notum, tunc transmutatū est & nomen. Et quod
Gal. 1. hæc sit vera causa, audi ipsum dicentē: Veni in par-
tes Syriæ & Ciliciæ. Eram autē ibi ignotus a facie ecclesiis Iudææ. Iudæam vocat eā, quæ est in Palesti-
na. Si igitur in Palestina erat ignotus, quāto ignotior fuisset in ecclesiis, quæ in aliis locis sitæ: Eram igno-
tus, ait, facie, nō nomīne. Quare ignotus erat facie: Nullus enim fidelium ipsum videre audebat, cū nos impugnaret. Tanta cæde, tantōq̄ furore plenus erat. Prōinde ab eo resiliabant omnes, fugiebant oēs, & si alicubi præsentem eum cōspicarentur, ne aspicere quidem audebant: tam efferatus erat, & infestus fide-
libus. Tantū autē audierant: qui persequēbatur nos aliquando, nunc euangelizat fidem quam impugnabat. Quoniam ergo a facie eum ignorabant, tan-
tumque audierant, qui persequēbatur nos aliquan-
do, nunc euangelizat fidem, quam impugnabat: si nomen statim mutatū fuisset, ne utiquā qui au-
dierant hæc cognouissent, quod ille qui persequēba-
tur eos aliquando euangelizaret. Nam quoniam pri-
mum nomen eius, & quod Saulus vocaretur sciebāt, si cōmutato illo vocatus fuisset Paulus, fuissetq̄ eis a quopiam nuntiātū Paulum euangelizare, qui per-
sequēbatur ecclesiam, nesciuissent quod hic ille esset. Saulus, eo quod non Saulus, sed Paulus, vocaretur. Atque hac de causa relictum est nomen eius primū
aliquan

aliquandiu, donec omnibus fidelibus fieret notius, atque etiam his qui longe aberant, & non viderant eum. Satis itaque demonstratum, quare non statim mutatum est nomen eius. Reliquum operæpretium vt ad initium sermonis redeamus. Saulus autem adhuc spirans minas & cædem in discipulos Domini. Quid est, quod dicit, Adhuc? Quid enim antea fecit, quod dicis, Adhuc? Sanē dicere, adhuc, de ho-
mine dicitur, qui antea mala multa operatus est. Quid ergo fecit? Quin tu mihi dicas, quod malum non fecit? Sanguine Hierosolymas impleuit, fideles interfecit, ecclesiam impugnauit, apostolos persecutus est, Stephanū occidit, neq̄ viris neq̄ mulieribus pepercit. De hoc audi & discipulum ipsum dicentē: Saulus autem deuastabat ecclesiam, domusq̄ ipsas ingrediens, vi mulieres & viros rapiebat. Nō enim sufficebat ei forum, insiliebat & in domus. Dicit enim: Domos ingrediens. Et non dicit ducens, neq̄ trahens mulieres & viros: sed vi rapiens mulieres & viros: sicut de fera dicere solemus. Rapiens viros & mulieres. Neque naturam reuerēbatur, neq̄ sexus miserebatur, neq̄ infirmitatem respiciebat. Zelo ta-
men, non furore hæc faciebat. Et ob hoc venia dig-
nus fuit, cum Iudæi qui eadem faciebant, accusatio-
ne erant digni. Nam Iudæi quid respexerint, ipsi ma-
nifestabant, nempe quod omnia honoris & gloriæ gratia fecerint. Erant enim apud multos in magna existimatione. At Paulus non sic, sed zelo dei, tæcti non secundum scientiā. Et hinc est, quare Iudæi mu-
lieres quidem dimiserunt, viris autem infesti fuerūt quoniam in illos transisse gloriam suam videbant: hic autem ob zelum erga oēs talem se gerebat. Hæc igitur omnia animo perpendens Lucas, & videns ipsum nondum satiatum dicebat: Saulus autem ad-
huc spirans minas & cædem in discipulos Domini. Non satiarat eum cædes Stephani, non explerat con-
cupiscentiam eius Ecclesiæ persecutio, sed vltius procedebat, & furoris eius nullus erat finis: a cæde Stephani digressus persequutus est Apostolos: &
S 5 idem

idem faciebat quod saeuens lupus, qui insiliens in caulam ouium, agnum inde rapit, quem vbi deuorauit, audacior fit. Ita enim & Paulus in chorum apostolorum insiliit, & inde rapuit agnum Christum, Stephanum, quem dilaniaret, & caede audacior effectus est. Et propterea dicit, adhuc. Quauis quem non impleret miseratione caedes illa, quem non placaret mansuetudo eius, qui occidebatur: & cum lapidaretur, orabat & dicebat: Domine, ne statuas eis peccatum hoc: propterea persecutor euangelista factus est: mox enim post homicidium conuersus est. Quippe Deus audiuit vocem illam. Dignus enim erat Stephanus qui exaudiretur, tum propter futuram Pauli virtutem, tum propter illius confessionem: Domine, ne statuas eis peccatum hoc. Audiant quicumque inimicos habent, quicumque iniunguntur, quicumque ab avaris premuntur. Nam licet plurimas feras molestias, nondum tamen lapidatus es, sicut Stephanus. Et vide quid sit factum. Obturatus est fons vnus Stephani, & apertus est alius, plurimos emittens fluuios. Nam postquam siluit os Stephani, mox sonuit tuba Pauli. Sic nunc quam dereliquit Deus in finem ad se currentes, sed dona dat maiora, quam ab inimicis auferuntur. Non enim talem illi eiecerunt militem ab exercitu, qualem in locum eius submisit Christus. Saulus autem adhuc. Et aliud quiddam manifestat illud, Adhuc. Quid illud? Quia adhuc ferocientem, adhuc insipientem, adhuc in vigore furoris existentem, adhuc caede feruentem attraxit Christus. Non enim expectauit vt expleret furorem, vt ostenderet mortuum, vt exstingueret flammam affectionum, & fatigatus, debacchando mansuesceret, & tunc tandem traheret: sed dum vigeret furor, ipsum cepit: vt ostenderet potentiam suam, vincens & superans persecutorem in media insania. Enimuero medicum tunc maxime admiramur, quando febrem cum infestior, & flammam morbi cum vehementior est extinguit, & penitus abolere potest. Id quod & in Paulo

contigit. Vox enim domini quasi ros quidam de super descendens, a morbo in ipso flammæ feruore liberauit. Saulus autem adhuc spirans minas & caedem in discipulos domini, reliquit multitudinem, & nunc in principes ipsos insilit. Etenim sicut qui excindere vult arborem, ramis relictis, radicem infra execrat: ita sanè & hic adortus est discipulos, radicem prædicationis volens eximere. Verum discipuli non erant radix prædicationis, sed discipulum dominus, qui & dicebat: Ego sum vitis, vos autem palmites. Eapropter inuicta illa radix, quanto plures exindebantur palmites, tanto plures & maiores iterum pullulabat. Eiectus est Stephanus, & pullulauit Paulum, & eos qui per Paulum crediderunt. Factum est autem, dicit, cum appropiaret ille Damasco, repente circumfulgurauit eum lux de celo, & vt procidit ad terram, audiuit vocem dicentem sibi, Saule, Saule quid me persequeris? Quare non allata est prius vox, sed lux prius eum circumfulgurauit: vt cum silentio vocem audiret. Nā qui in opere aliquo intentus & furore plenus est, etiam si plurimi vocent, prorsus non animaduertit quid ante se agatur. Ne ergo hoc & Paulo eueniret, & factorum insania ebrius vocem cōtemneret, vel principium non audiret, mente tota in tonitruo occupata, prius per lumen excæcatis oculis, & compresso furore, extinctaq; omni animæ turbulentia, & ingenti in anima serenitate reddita, vocem emisit: vt depresso factu his quæ dicebantur, mente sobria & modesta intenderet. Saule, Saule quid me persequeris? Verba hæc non tam arguentis, q̃ defendentis sunt. Quid me persequeris? In quo paruo, magno, accusare me pōtes, tibi per me iniuria facta: an quod mortuos vestros suscitauit, vel quod leprosos purgavi, vel quod dæmones fugavi? Sed propter hæc magis adorare, quam persequi me oportebat. Porro rō vt clare cognoscās, quod hæc sint verba defendentis, audi quomodo iisdem penè verbis utitur cōtra Iudeos. Nam sicut hic dicit: Saule, Saule quid me persequeris?

Ioan. xij.

Act. 9

persequeris: sic illic Iudæis: Popule meus quid feci tibi, vel in quo contristavi te? Saule, Saule quid me persequeris: Ecce iaces supinus, ecce ligatus es ab illa que catena. Et sicut dominus famulum, qui plurima & grauia commisit, manu comprehensum, & vinctum alloquitur, Quid tibi vis faciam nunc? Ecce venisti sub manus meas. Ita & dominus videns Paulum correptum, & prostratum, supinumque ac tremulum præ timore, & nihil facere valentem, dico: Saule, Saule quid me persequeris? Quod nunc peruenit ferox ille tuus furor? ubi insania? ubi zelus intempestiuus? ubi vincula, & circumcurfationes? ubi atrocitas illa? immobilis quidem eris nunc, & neque videre persequentem poteris. En qui festinabat, qui ubique circumcurfabat, opus nunc habet aliquid quibus qui manuducant: eapropter et nunc dicit ei: Quid me persequeris? ut discat, quod quæ prius facta, sponte sua permiserit, & quæ non fuerint infirmitatis illa, quæ olim: neque crudelitatis, quæ tunc agebantur: sed utraq; benevolentia & curæ. Quid ergo, Paulus? Quis es domine? inquit. Agnoscit dominus, virtutem didicit ab indulgentia, in cæcitate confiteretur potestatem. Quis es domine? Vidisti animam gratam & beneuolam, vidisti mentem libertate plenam, vidisti conscientiam synceram & incorruptam? Non oblectatur, non contendit, sed statim cognoscit dominum. Non sicut Iudæi, qui videntes mortuos suscitari, cæcos cernere, leprosos purificari: non solum non accurrebant ad talia facientem, sed eum & planum ac impostorem vocabant, & omnibus modis insidias mouebant. Paulus autem non ita agebat, sed statim conuertebatur. Quid ergo Christus? Ego sum Iesus, quem tu persequeris. Et quare non dixit, Ego sum Iesus, qui resurrexit: Ego sum Iesus, qui sedet à dextris dei: sed, ego sum Iesus, quem tu persequeris? Ut perstringeret eius mentem, ut compungeret eius animam. Audi ergo Paulum post multa tempora, plurimamque bona opera hoc lamentantem: Ego enim sum, ait, minimus apostolorum, qui non

1. Cor. 15

sum dignus ut vocer apostolus, eo quod persecutus sum ecclesiam dei. Igitur qui post multa bona opera, & tanta tempora hoc lugebat, quid verisimile est ipsum per temporis passum, quo nullum bonum opus habebat, & conscius persecutionis, vocem illam audiebat? Cæterum aggrediuntur nos hic quidam dicentes: Vos autem ne pigeat, etiam si vespere deprehendat. Pro Paulo omnis noster sermo est, pro Paulo inquam, qui per triennium die ac nocte discipulos docuit. Aggrediuntur itaque hic nos quidam, dicentes: Et quid mirum quod Paulus ad fidem peruenit, cum Deus vocem illam, quasi funem ceruici eius iniecerit, usque ipsum ad se duxerit? Attende diligenter. Etenim sermo ille communis est Gentilibus, Iudæis, & nostris, qui suæ incredulitatis operculum putant, si iustum accusent, nescientes quod duplex peccatum peccent, & quod errorem suum ipsi non deponant, et sanctum dei talibus culpis notare tentant. At nos eius nomine, per gratiam dei defensionem afferemus. Quæ igitur accusatio est? Vi & necessitate ipsum, inquit, attraxit Deus. Qualis illa vis et necessitas, dic o homo? Vocauit eum superne. Credis omnino quod vocauit eum superne? Igitur & te hodie vocat per illam vocem, cur & tu non obedis? Vides non esse necessitatis negotium? Nam si necessitas quædam foret, oportebat & te obedire: cum autem & tu non obedis, manifestum quod ille voluntarius obediuit. Et ut discatis, quod multum quidem fecit ad salutem Pauli vocatio, sicut & aliorum omnium hominum facere solet, non tamen destituit eum à suis operibus, & suæ propriæ voluntatis laude, neque nocuit eius libero arbitrio: sed voluntarius aduenit ipse, atque sua bona voluntate: faciam hoc & alio exemplo liquidum. Audiuerunt & Iudæi vocem superne loquentem, non filii, sed patris de Christo dicentis circa Iordanis fluentia: Hic est filius meus dilectus, in quo mihi complacui. Et dicunt ei: Hic est deceptor. Vides manifestam pugnam? Vides bellum apertum? Vides ubique opus bona voluntate,

luntate, animaq; malis affectionibus prius non infecta. Ecce & illic vox & hic vox: sed hic obtemperat, illi autem contradicunt. Et non solum illic vox auditur, sed & spiritus in specie columbe videtur. Nam postquā Ioannes baptizauit, baptizatusq; est Christus, vt ne qui ad humanam figuram spectant, putent baptizantem baptizato maiore, venit vox, qua hic ab illo discernetur. Et quia adhuc incertū erat de quo diceret vox, id quod dicebat: venit & spiritus sanctus in specie columbe, vocem in capite Christi ducens, atque ita & per vocem prædicatus est, & per spiritum monstratus. Et ob hæc Ioannes quoq; clamabat: Non sum dignus, vt solvam corrigiam calceamenti: & insuper plurima alia testimonia tam verborum, q̄ operum attestabatur: sed post hæc omnia Iudæi in cæcitate sua manserunt, imò viderunt omnia: sed neq; dictis, neq; factis crediderunt, eo quod infecta eorum mens, quam præoccuparat insanus vanæ gloriæ amor. Vnde Euangelista dicit: Multi Iudæorum qui crediderunt in eum, propter principes nō confitebantur, ne ē synagoga eiiceretur. Et ipse Christus quoq; dicebat: Quomodo vos potestis credere, qui gloriam a vobis inuicem accipitis, & gloriam quæ a solo Deo proficiscitur, non queritis? At Paulus non sic, sed vnica duntaxat audita voce, cum adhuc nostros infectaretur, statim accurrit, statim obediuit, statim eximiam præ se tulit conuersionem. Quod si nō fatigamini dictorum prolixitate dicemus aliud exemplum adhuc proximus. Etenim & filium audierunt, & sic audierunt vt Paulus audiuit, & neq; sic crediderūt. Nam sicut Paulus audiuit vocem, cum adhuc fureret, & in discipulos saeuiret: ita Iudæi aliquando audierunt alii cubi vocem, cum egredierentur cum facibus, & lampadibus ad comprehendendū eum. Putabant enim sese hominem purum adoriri. At ille volens docere eos virtutem suam, & se deum, eosq; frustra contra stimulum calcitrare, dicit eis: Quem queritis? Stabant ante & iuxta eum, & nō videbāt eum. Christus

Ioan. 18.

itus autem querebat eos, & manucebat vt se inuenirent, ac discerent, q̄ nō inuitus ad passionē irer, neq; superabilis esset, nisi spōte sua eis permetteret. Aut quomodo superarent, quem inuenire nō poterunt? Quid dico inuenire? neq; presentem videre valuerunt: & nō solum nō valuerunt videre præsentē, sed & cum roganti rēspōderent, nesciebant quis nā ille præsens, qui tam potenter oculos eorum excæcauerat, & voce sua eos prostrauerat. Nam vt dixit, Ego sum: voce ea perculsi, retrorsum abierūt, & ceciderunt omnes. Itaq; vt Paulum vox prostrauit, & supinum iacere fecit: ita & illos vox omnes prosternebat. Et sicut Paulus non vidit eū, quem persequeretur: ita & illi nō videbāt, quem quærent: & sicut Paulus tempore quo furebat, excæcatus est: ita & illi tēpore furoris sunt excæcati: & sicut Paulus, cum irer vt cōprehēderet discipulos, hæc passus est: ita & illi cum exirent vt cōprehenderent Christū, talia passi sunt. Vtrobique vincula, utrobique persecutio. Simile utrobique virtutis Christi indicium, similiq; remedia, at non similis correctio. Agri enim multū inter se distabant. Quid enim stupidiū, quid reprobatiū illis, qui retrorsum corruerūt, iterumq; surrexerūt, & iterū inuadūt? An nō lapidibus infensiores erāt? Et vt discāt, quod ipse, qui dixerat eis, Quem queritis: ille sit qui eos prostrauerat, loquitur eis iterum. Cum iterum surgerent ac dicerent, Iesum: dicit eis: Dicebā vobis quod ego sum: quā si diceret, Discite, quod ego ille sum qui ante hac dixi: Quem queritis, & qui vos prostrauit. Verum neque hoc dicto profecit aliquid, sed illi in cæcitate sua manserunt. Hæc igitur omnia inter te confer diligenter & discite quod Paulus nō ex necessitate, sed anima sincera, bonaq; voluntate ad fidem accessit. Quin si nō abitis & sustinetis, adferam et aliam demonstrationē, cui cōtradici nequeat, & certius probabo Paulum nō necessitate coactū ad fidē venisse. Venit post hæc Paulus in Salaminem Cypri ciuitatem, & inuenit illic magum quendam, resistentem apud

Act. 13.

apud proconsulem Sergium. Paulus autem impletus spiritu sancto dixit ei: O plene omni dolo et omni versutia fili diaboli, inimice omnis iustitiae, non definis pervertere vias domini rectas? Hæc persecutoris verba sunt. Glorificemus igitur eum, quod conuersus est. Ante hoc audistis, quod deuastabat ecclesiam, domosque ingrediens ac vi rapiens viros, & mulieres in carcerem tradebat: videte, quomodo nunc pro prædicatione libere loquitur. Non cessas ait, pervertere vias domini rectas? Et nunc ecce manus domini super te, & eris cæcus, & vsque ad tempus non videris. Remedium quo sibi visus redditus est, adhibuit & mago, qui tamē in cæcitate permansit: ut discas quod non sola vocatio Paulum adduxerit, sed & voluntas eius. Nam si sola cæcitas hoc effectisset, oportebat eam & in mago efficacem esse: sed nihil effecit, & ille quidem remansit cæcus, proconsul autem factum vidēs, credidit: accepitque alius remedium, alius autem curatus est. Videte quantum bonum sit, bene velle: & quantum malum, discredere & corde obdurari. Excæcatur magus, nullamque vtilitatem accipit, incredulus enim erat, & interim proconsul Christum agnoscit. At satis demonstratum fuerit Paulum voluntarie venisse ad Christum. Vellem autem vos sermonem hunc diligenter memoria tenere. Deus enim nolentes non cogit, sed volentes trahit. Et propterea dicit: Nemo ad me veniet, nisi pater meus traxerit eum. Qui autem trahit volentem, trahit humiliter iacentem, ac manum porrigentem. Et ut discas quod nullum cogit: Nam si ipse vult, nos autem non volumus, ad nostram salutem nihil proficiunt, ea quæ alioquin efficacia sunt: non quia infirma sit eius voluntas, sed quia cogere neminem vult: necessario hunc sermonem attulimus. Videmus enim complures ad defensionem suam ignauitiam, pretextu tali vri, & si quando eos adhortamur, ut illuminentur, & ad meliorem vitam conuertantur, atque ad alia id genus bona opera, respondere, quare si cunctabundos & resiliētes: Si Deus vult: peritiam debet

debet mihi, & conuertar. Quos non arguo, sed valde probō, quod ad voluntatem dei cōfugiunt. Vellem autem nos etiā nostra afferre, & tunc dicere: Si deus voluerit. Nam si teipsum somno, desidiaque tradideris, neutiquā in manus tuas obuenient bona opera: & alioqui si solam voluntatem dei prætexas, nihil eorum, quibus opus habes, adipisceris vnquā. Hoc igitur est quod dixi, nullum vnquam vi & necessitate a deo adigi. Ipse quidem vult oēs saluos fieri: at non omnium voluntas eius voluntati obsequitur, neque ab eo aliquis cogitur. Vnde & ad Hierusalem sic dicit: Hierusalem Hierusalem, quoties volui congregare filios tuos, & noluisti? Quid ergo? Ecce relinquitur domus vestra deserta. Vides quod dominus saluare nos vult: nos autem, quia nos ei non adiungimus, maneamus in interitu. Deus enim paratus est ad saluandum hominem, non inuoluntarium, neque non volentem, id quod sepe dico: sed voluntarium, & hoc eligentem. Homines quidem volentibus non lentibusque seruis volunt & esse & dominari: dominanturque non in seruorum, sed suā vtilitatem spectantes. Deus autē nullius indigens, declarare tibi vult, quod nullius nostri indigens, seruitutem nostrā desiderat, ad id solum spectans, quomodo nobis proficit, & quomodo non suę, sed nostrę vtilitatis gratia operetur omnia: si quidem assentimur & volumus, & scientes ei beneficium istius seruitutis debere, ad ipsum veniamus. Inuoluntarios enim & resiliētes, neque vi, neque necessitate cogit. Quo nobis commonestrat, quod non ipse nobis gratiā habere debet, quia seruus eius sumus: sed quia ipse dominus noster est, sibi gratias agere tenemur. Igitur hæc scientes, bene recte cogitemus misericordiā domini, vitamque suā bonitate dignam pro nostris viribus exhibeamus: ut & nos regnum cælorum assequamur: Quod nobis omnibus cōcedatur gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cui est gloria & imperium, in secula seculorum, Amen.

1. Tim. 2.

Luc. 13.

Homiliarum de laudibus diui Pauli, Finis.

X T DIVI

DIVI IOANNIS CHRY

SOSTOMI HOMILIA DE VERBIS PAULI

*Non solum sed & gloriamur in afflictionibus, &
quæ deinceps sequuntur, Sigismundo Gele-
nio interprete.*

Aborioſum quidem agricolæ iunger
re boues & aratrū ducere, ſulcis arua
proſcindere & ſemina ſpargere, hye-
mes ac frigora perferre, foſſis ſuper-
fluas aquas à ſatis arcere, ripas am-
nūm aggeribus munire, & per arua
media collices facere: ſed iſta operoſa laborioſaq; le-
uia redduntur ac facilia, dum ſpe concipit flauentes
noualium ſegetes, & falces exacutas, & aream ma-
nipulis repletam, & fruges maturas magna alacrita-
te domum comportandas. Pari etiam modo guber-
nator efferatas vīdas ac tempeſtatum vim furensq;
pelagus ſæpenumero contemnit: ad hæc ventorum
inconſtantiam, marinas ſactationes, longinquas pe-
regrinationes haud grauatiſime fert, dum mercium ſac-
cinas, emporiorum opportunitatem, prædiuitiis
ex his comparandā copiam animo ſecum reputat.
Nec abſimiliter miles vulnere patitur, telorum nu-
bem excipit, ſinem, frigus, difficiles peregrinationes,
& in acie pericula perſert, dum futuras victorias,
coronas, & trophea cogitat. Sed cur hæc commemo-
ro, aut quid ſibi volunt hæc ſimilitudines? Exhorta-
tionem hinc auſpicari libuit, quæ ad auſcultandū
excitemini, & ad labores virtutis cauſa alacriter ſu-
ſcipiendos. Si enim eorum quiſq; quos commemorauimus
laborem leuem exiſtimat ſpe futurorum commodorum,
quibus etiamſi potiri contingat, nō tamen vltra præſentem
vitam prorogantur: multo magis conuenit vos percipiendæ
ſpiritualis doctrinæ cauſa in auſcultando perdurare, & ſpe
future vitæ tam certamina dubia, quàm alios quosuis ſudo-
res impigre ferre. quandoquidem illorum ſpes tempo-
poraria

NON SOLVM SED ET GLOR. 291

poraria eſt & incerta, nec raro in expectatione me-
lioris fortunæ ex hac vita ſunt prærepti, ſpe tantum
oblectati, euentu autem procul, graues licet interim
labores ac pericula perpeſſi. verbi gratia, poſt mul-
tos illos ſudores agricola nōnunquā iam ſalcem in
meſſem immiſſurus, rubigine in eam aut locuſtari
multitudine delata, aut imbris immodicis inci-
dentibus, aut alia quapiam calamitate per aëris in-
temperiem illata, rediit domum vacuis manibus, la-
bore quidem omni exhauſto, cæterum fructus ſpe
fruſtratus. itidē gubernator lætus multitudine me-
cium, & magna alacritate velis expāſis, & multum
maris emēſus, in ipſo ſæpe portus ingreſſu, aut pro-
cella repente exorta, aut nauis in latens aliquod ſa-
xum impacta totum onus perdidit, & poſt tanta pe-
ricula amiſſis mercibus ægre nudus in littus euasiſt.
Miles ſimiliter non raro poſteaquam toties in acie
ſteriſſet, aduerſoſq; hoſtes repuliſſet ac proſtigaiſſet,
iam iam imminens victoriæ repentinò aliquo caſu
vita eſt ſublatus, nullo periculorum ac laborum
pretio percepto. Noſtræ verò res non ita ſe habent.
nam & ſpes habemus æternas, immobiles ac fir-
miſſas, nec cum temporaria hac vita finiendas, ſed ad
immortalem illam ac beatam vitam perennantes,
nec ſolum aëris tempeſtatibus aut improuiſis caſi-
bus, ſed & morti ipſi minime obnoxias: & præter
hanc ſpem fructum interim percipimus non con-
temnendum, magnamq; mercedem iam nunc repræ-
ſentantem. Quapropter etiam beatus Paulus clama-
bat dicens: Non ſolum autem, ſed & gloriamur in
afflictionibus. Obſecro ne hæc verba neglectim
prætercuramus, ſed poſteaquam nescio quo pacto
in præclari illius gubernatoris mentionem iterum
incidimus, oblectemur hoc eius ſermone, breui
quidem, ſed multum philoſophiæ nos docēte. Quid
igitur eſt quod dicit, aut quid nobis his verbis ſub-
indicat? Altiſ paulò, ſi videtur, doctrinam hanc re-
petamus, & videbimus magnam perſpicuitatem
& ſententiarum vim inde nobis prouenientem.

Ceterum nemini corpus languescat, sed roris vice
desiderio spiritualis doctrinæ recreetur. Etenim de
afflictione nobis est sermo, æternorumq; bonorum
desiderio, simulq; patientia: tum quanta merces se-
quatur quotquot in hoc bono proposito persistunt.
Quid igitur significant hæc verba, Non solum? Qui
enim sic nobis loquitur, indicat multa etiã alia præ-
cedentia bona, eisq; etiam hoc adiungit, quod ex af-
flictione prouenit, quapropter dicit, Non solum au-
tem, sed & gloriamur in afflictionibus. Vt autem
clarius hæc verba enarrem, sustinete paulisper pro-
lixius me de his differentem. Ex quo enim apostoli
diuinum illud præconiũ annunciauerunt, omnemq;
terrarum orbem perlustrauerunt, sermonem pietatis
serentes, & radicis errorẽ euellentes, & patriar-
gentilium leges abrogantes, omnemq; iniquitatem
exterminantes ac terram repurgantes, tum simulac-
ra, templa, altaria, celebritates & id genus myste-
ria fugienda docentes, agnoscendum verò vnicũ
& solum vniuersorum deũ, ac futura bona ab illo
solo speranda: adhuc de patre & filio spirituq; san-
cto disseruerunt, deq; resurrectione ac coelorum re-
gno: his de causis bellum exortũ est ingens, & quo-
uis alio bello longe crudelius: quod omnia tumultu,
terrore, seditioneq; referta essent, tam per oppida
quã per rusticas plebes ac priuatas domos, tam
per culta quã per inculta, nimirum labefactatis
priscis ritibus, & antiquis opinionibus quibus tan-
to tempore præoccupati fuerant conuulsis, atque in
eorum locũ nouis decretis subintroductis, quæ ne-
mo vnquam hactenus audierat. Hoc erat cur re-
ges sæuissent, magistratus indignarentur, vulgus tu-
multuaretur, fora streperent, tribunalia concitaren-
tur, gladii stringerentur, arma expedirẽtur, leges iras-
cerentur. hinc supplicia, hinc poenæ ac minæ, & ni-
hil non commouebatur eorum quæ apud homines
habentur grauiã, haud secus ac pelago furẽte & ma-
gna naufragia parturiente: ita tum nihilo mitius se
habebat rerum humanarũ status, dum pater filium

pro-

propter pietatem abdicat, & nurus a focu diffidet,
& fratres mutuas similitates exercent, & domini in
seruos exasperantur, & ipsa ferme rerum natura a se
ipsa diffidet, nec ciuile modo, sed & cognatum bel-
lum domesticatim peruagatur. Sermo enim gladii
more penetrans, & vitiosas partes a sanis refecans,
magnam vbiq; seditionem excitabat ac contentio-
nem, plurimas contra fideles inimicitias & persecu-
tiones commouebat. Quo factum est vt pars in car-
ceres, pars ad tribunalia, nonnulli ad supplicia duce-
rentur: aliorum bona confiscarẽtur, nec deessent qui
patria vel vita etiam priuarentur: atq; vndiq; iniu-
bis hibernis crebriora imminebant mala, intus pu-
gnæ, foris terrores, a suis, ab alienis, ab ipsis natura
vinculo coniunctissimis. Hæc igitur videns beatus
Paulus, ille terrarum orbis pædortriba, & diuinæ sa-
pientiæ doctor, cum aduersa quidem præ manibus
& oculis versarẽtur, bona verò sperarentur tantum
& annunciantur, videlicet resurrectio bonaq; il-
la omnem sermonem cogitationemue supergredien-
tia: fornaces autem, sartagine, gladii, supplicia,
tormentorũq; ac mortium genera omnia non iam
sperarentur sed experirentur: tum quibus cõtra hæc
certandum erat, a simulachris & altaribus, a libidi-
nibus, ebrietate, voluptatibusq; cæteris ad fidem
recens traducti essent, nihil adhuc sublime de vita
æterna cogitare assueti, sed præsentia potius mordi-
cus retinentes: verisimileq; esset multos eorum ob
pusillanimitatem labefactandos, & ad pristinam vi-
tam relapsuros ob quotidianas oppugnationes: cõ-
sidera quid faciat particeps ille ineffabilium secre-
torum, eiusq; sapientiam animaduerte. Indefinente
de futuris bonis apud illos loquitur, & præmia pro-
ponit, et coronas ostentat, vngens eos ad certamen,
et futurorũ bonorum spe subinde refouens. Et quid
dicit? Existimo enim non esse dignas afflictiones
præsentis temporis, collatas ad futuram gloriã quæ
reuelabitur in nobis. Quid enim mihi commemo-
ras, inquit, vulnera, altaria, furorem populi, suppli-

cia, fames, confiscationes, paupertatem, vincula, car-
 tenas omnia in vnum confer que hominibus viden-
 tur graua, nihil tamen dignum afferes praemiis illis
 & coronis ac retributionibus. haec enim cum praes-
 senti vita abruptur, illa per infinita secula finem
 non inueniunt: haec praetereunt quod sint tempora-
 ria, illa continenter permanent, vt que nunquam fen-
 nescant. Quod et alibi hoc ipsum subindicans dicit:
 Nam momentanea leuitas afflictionis nostrae: quan-
 titate qualitatem praecedens, & temporis breuitate
 oneris grauamen consolans. Nam quoniam natura
 sua graua erant ac onerosa que tum illis accidebant,
 maximam partem oneris tollit per momentaneam
 breuitatem temporis, sic loquens: Nam momenta-
 nea leuitas afflictionis nostrae, mire, supra modum
 aeternum pondus gloriae parit nobis, dum non spe-
 ctamus ea quae videntur, sed ea quae non videntur,
 nam quae videntur, temporaria sunt: at quae non vi-
 dentur, aeterna. Ac rursus reducens eos ad cogitatio-
 nem magnitudinis futurorum honorum, ipsam cre-
 aturam inducit indolentem ac ingemiscientem
 praesentibus malis, & vehementer concupiscientem
 futura, vtpote modis omnibus iucunda: dicitq; crea-
 turam creatura congemiscit simulq; nobiscum partu-
 rit vsque ad hoc tempus. Cur ingemiscit? cur partu-
 rit? nimirum futura illa bona expectans, & mutatio-
 nem in melius desiderans. Nam & ipsa, inquit, crea-
 tura liberabitur a seruitute corruptionis, in liberta-
 tem gloriae filiorum dei. Dum autem audis quod inge-
 gemiscit & parturit, caue putes ratione praeditam
 eam esse, sed scripturae morem cognosce. quando
 enim Deus vult magnum aliquid ac iucundum ho-
 minibus per prophetas annuntiare, ad ipsas quoq;
 inanimas res sensum facit magnitudinis miraculo-
 rum peruenire: non quod creatura sentiat, sed vt hoc
 pacto apud homines magna admiratio his rebus
 concilietur. hoc sane etiam nos solemus dicere quo-
 ties aliquid inopinatum accidit, q; ipsa vrbs contri-
 stata est, ipsum solum moestius est factu. Et de hor-
 rendis

tendis ac efferatis hominibus dicere licet, quod ipsa
 fundamenta concussit, ipsi lapides ad eius praesentia
 contremuerunt: non quod reuera lapides tremue-
 rint, sed vt hac hyperbole hominis immanitas & fu-
 ror euidentius indicetur. Hac sane de causa etiam ad-
 mirandus ille propheta Dauid, enarrans bona illa
 quae Iudaeis contigerunt, quantumq; voluptatis ab
 Aegyptiis liberati percepissent, dicebat: In exitu Is-
 raelis ex Aegypto, domus Iacob de populo barba-
 ro: facta est Iudaea sanctificatio eius, Israel potestas
 eius: mare vidit & fugit, Iordanis conuersus est re-
 trorsum: montes exultauerunt vt arietes, & colles si-
 cut agni ouium, a facie domini: id quod nemo vni-
 quam factum audiuit. mare enim & Iordanis couer-
 si sunt retrorsum diuino iussu, montes autem & col-
 les non exultauerunt: sed vt iam dixi, ostendere vo-
 lens quam ingens fuerit eorum gaudium ob relaxa-
 tionem ab Aegyptiis affligentibus, ipsa quoque ina-
 nima exultare dixit & tripudiare praevoluptate eo-
 rum honorum quae illis tum contigerant. Quem ad-
 modum quando aliquid triste ob nostra peccata euen-
 turum nunciare vult, Lugebit, inquit, vinum, luge-
 bit & vitis. Et alibi: Via Sion lugent, quin etiam
 lachrymari sensu carentia dicit. Moenia filiae Sio-
 nis emiserunt, inquit, lachrymas. Imo & ipsam ter-
 ram, ipsam Iudaeam lugere dicit & mcerore ebriam
 esse: non quod elementa aliquid tale sentiant, sed
 vt iam dixi, vnusquisque prophetarum magnitu-
 dinem honorum a Deo concessorum, & poenarum
 nostris viciis inducendarum, hoc modo indica-
 te vult. Quapropter & beatus Paulus ipse quoque
 creaturam facit gementem & parturientem, vt ma-
 gnitudinem donorum, quae nos post hoc seculum
 manet, exprimere valeat. Sed haec omnia, inquit,
 in spe. Ceterum pusillanimis & miser homo, nunc
 primum ab infano idolorum cultu abstractus, nec
 dum sciens de futuris philosophari, non admo-
 dum his sermonibus emendatur, sed quaerit etiam in
 presenti tempore aliquam inuenire consolationem.

quamobrem sapiens hic preceptor & omniscius non solum futurorum bonorum spe illi animum addit, sed etiam presentium commodorum respectu eum confortat. ac primum ea commemorat quæ iam ori bi terrarum essent exhibita, quorum non expectatio, sed experimentum adesset, ut iam frui liceret: quæq; manifestissime declararent, ne futurorum quidem spem vanam fore. & prolixè de fide locutus, deq; patriarcha Abrahamo, quomodo reclamante licet natura patrem ipsum fore, speravit tamen, expectavit & credidit, propter quod & voti cõpos factus est: indeq; docens non oportere vnquam ad ratiocinationum infirmitatem delabi, sed fidei robore erigi, & subsistere altumq; sapere: postea magnitudinem quoq; eorum quæ iam exhibita essent indicat. Quid autem hoc est? Filium, inquit, vnigenitum, gemmarum, dilectum, Deus pro nobis malæ frugis mancipis tradidit: qui infinitis grauabamur peccatis, tantorq; delictorum onere premebamur, non solum à culpa liberavit, sed iustos insuper effecit: nullisq; onerosis aut laboriosis aut molestis mandatis impositis, sed fide tantum requisita, & iustificauit nos & sanctos reddidit: ad hæc filios dei nos declarauit, regni hæredes instituit, vnigenitiq; sui cohæredes: resurrectionem nobis pollicitus est & incorruptibilitatem corporum, vitamq; cum angelis degendam, omnem humanam cogitationem superantem, & in cœlis habitationem, secumq; conuersionem, tum spiritus sancti gratiam, iam hic effudit, arque à diaboli potestate, eq; demoniorum seruitute nos eripuit, & peccati vim fregit, execrationem aboleuit, inferni portas contriuit, paradysum aperuit. non angelum, non archangelum, sed ipsum misit vnigenitum propter nostram salutem, sicut dicit per Prophetam: Non legatus, non nuncius, sed ipse dominus seruauit eos. An non hæc innumeris coronis sunt illustriora, quod sanctificati sumus, quod iustificati, quod per fidem, q; vnigenito filio dei cœlo propter nos descendente, quod patre charissimū suū pro

pro nobis tradente: quod spiritum sanctum accepimus, quod cum omni facilitate inenarrabili gratia donisq; perfruimur. His igitur dictis, & omnibus breui sermone indicatis, rursum in spe verba sua finit. Cum enim dixisset: iustificati igitur ex fide pacem habemus erga Deum, per Dominū nostrum Iesum Christum, per quem & cõtigit nobis ut fide perduceremur in gratiam hanc in qua stamus: subiicit: & gloriamur in spe gloriæ dei. Ergo posteaq; partim iam facta dixit, partim futura: nam iustificatos esse nos, & filium pro nobis immolatum, & per eum patri nos reconciliatos, & gratiam ac dona percepisse, & à peccatis esse liberatos, & pacem habere cū deo, & spiritus sancti esse participes, hæc iam facta erant: restabat autē in futurum gloria illa ineffabilis, quod & ipsum adiecit, dicēs: in qua stamus & gloriamur in spe filiorum dei: spes autem hæc, ut iam dixi, non multum potest excitare & erigere pusillanimum auditorem: vide quid rursum faciat, & cõtemplare fortitudinem Pauli & philosophicam mentem. ex illis enim quæ videbantur contristare & turbare & terere auditorem, ex his ipsis plectit cõsolationis atq; gloriationis coronas. his enim omnibus enumeratis tandem infert dicens. Non solum hæc dico quæ audiistis, inquit, nēpe quod sanctificati sumus, quod iustificati, quod per vnigenitum, quod gratia fruimur, quod pace, quod donis, quod peccatorū remissione, quod spiritu sancto, quod cum omni facilitate, quod sine laboribus & sudoribus, quod sola fide: q; filium misit vnigenitum, quod alia dedit, alia promisit, gloriam ineffabilem, incorruptibilitatem, corporum resurrectionem, vitam angelicam, cū Christo consuetudinem, in cœlis habitationē: hæc enim omnia representauit his verbis, et gloriamur in spe gloriæ dei. Non hæc igitur sola dicit, quæ facta sunt quæve futura, sed & illa quæ videntur hominibus molesta, videlicet tribunalia, carceres, mortes, minas, fames, tormenta, sartagines, fornaces, direptiones, bella, oppugnationes, pugnas, seditiones, cõten

eriones, & hæc collocat in ordine donorum & præclaræ gestorum. non enim propter illa sola lætandum est & gaudendū, sed & in his gloriari oportet. sicut quādo dicit: Nunc lætor in passionibus meis pro vobis, & suppleo in carne mea quod deerat afflictionibus Christi. Vidisti animā fortem, & mentē sublimem, & spiritū subverti nescium, qui nō tam coronis sibi placeat, q̄ certaminibus delectetur, nō tam præmiis gaudeat, q̄ in luctis delicietur, non tam retributionibus lætetur, quā ipsum pancratium ostentet. Ne mihi cōmemores regnum cœlorū, neq; coronas illas immarcescibiles, neq; præmia, sed hæc ipsa quæ præsto sunt, quæ afflictionem habent, quæ erumnas & labores multos: hæc in mediū asser, & potero ostendere quōd ob hæc magis sit gloriandum. nam in æternis istis certaminibus lucta quidem laborē habet corona autem voluptatem: hic autem nō sic, sed & ante coronas ipsæ luctæ multam asserunt gloriatiōnem. Et vt discatis quōd hæc ita se habeant, confidete vnumquemq; sanctorum per singulas ætates, sicut dictum est: Exemplum accipite fratres afflictionum & patientiæ a prophetis, qui locuti sunt sermonem in nomine Domini. Quin & hic ipse qui nunc nobis certamen hoc proponit, & præsens hoc spirituale theatrum constituit, Paulus inquam, post enumeratos innumeros illos sanctorum labores, quos nunc recensere perdifficile fuerit, adiicit dicens: Oberrarūt in ouillis & caprinis pellibus, destituti, pressi, afflicti, quibus indignus erat mundus: quodq; his omnibus lætabantur. Hoc autem videre licet, quando post carcerem & obiurgationem flagris cæsi abiebantur. Quid dicit? Illi quidem ibant gaudentes a conspectu concilii, quōd digni habiti essent, vt pro nomine Christi contumelia afficerentur. Verum enimuero etiam nostris temporibus eadem acciderunt, & sicut libet cogitet quōd dico, tempore persecutionum qualia sepe accidebant. Ingredebatur virgo tenera, nondum nuptias experta, cera quavis mollius corpus habens, deinde patibulo suffixa vnde

dique fodiebatur latera sulcata, cruoreq; perfusa: nec aliter q̄ si ad sponsum deduceretur, vel potius in thalamo sederet, summa cum facilitate omnia ferebat propter regnū cœlorum, iam tum in ipso certamine coronā percipiens. Cogita quāle erat spectaculum, tyrannū frequenti militia stipatū, tor gladiis aliisq; armis instructum, ab vnica puella superari. Vides q̄ etiam afflictio ipsa gloriatiōnem habet maximā & quōd vera dicam vos estis testes. Cum enim martyres retributionē nondum receperint, neq; coronas & præmia, sed in puluerem abiuerint & cinerem, cū omni tamen alacritate ad eos honorandos concurrimus, & in illo spirituali theatro præconiis eos celebramus, coronamusq; propter vulnera & cruorem, propter tormenta & plagas, propter afflictiones & angustias: adeo afflictiones quoq; ipse gloriatiōnem suam habent, vel ante præmium. Cogita qualis erat Paulus tunc cum carceres habitaret, & ad tribunalia duceretur, quā conspicuus, quā splendidus ac illustris apud omnes apparebat, præcipue vero illos a quibus persecutionem et insidias patiebatur: quādoquidem & dæmonibus tum maxime erat terribilis, dum flagris caderetur, dum vinciretur, dum naufragus nataret. tunc maxime illa prodigia patrabat, tunc magis aduersarias potestates superabat. Quare non ignorans quantum lucri anima ex tribulationibus perciperet, dicebat, Quando infirmor, tunc potens sum. Deinde addit: Quapropter lætor in infirmitatibus, in contumeliis, in necessitatibus, in persecutionibus, in afflictionibus, vt virtus Christi inhabitet in me. Hac de causa cum quosdam apud Corinthum habitantes reprehenderet, quōd de seipsis magnifice sentientes alios contemnerent, necesse habuit rerum a se gestarum imaginem in epistola depingere: idq; non prodigia recensendo aut miracula, non honorem, non requiem, sed carceres, supplicia, tribunalia, famem, frigus, bella, insidias, in hunc modum eis scribens: Ministri Christi sunt: desipiens loquor: excellentius sum ego. Et ostendens in quo

in quibus excelleret, ait: in laboribus copiosius, in verbis supra modum, in carceribus abundantijs, in mortibus frequenter. à Iudæis quinquies quadragenas plagas vna minus accepi, ter virgis cæsus sum, semel fui lapidatus; ter naufragium feci, nocte ac die in profundo egi, in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronum, periculis ex genere, periculis ex gentibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres: in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate: præter ea quæ extrinsecus accidunt, incumbens mihi quotidiana cura omnium ecclesiarum. quis infirmatur, & ego non infirmor? quis offenditur, & ego non vror? Si gloriari oportet, de his quæ infirmitatis meæ sunt gloriabor. Vides eum in his potius gloriari, quàm vilijs splendidis coronis sibi placere, & ideo dicere, Non solum autem, sed et gloriatur in afflictionibus. Sed quid est quod dicit, Non solum? Non solum, inquit, non deficiamus afflictiones & erumnas perferentes, sed tanquàm ad maiorem honorem & gloriam prouecti, gloriatur insuper in afflictionibus quæ nobis obueniunt. Deinde posteaquàm affirmavit ex afflictionibus gloriam prouenire maximam, quæque iactari debeat & ostentari: gloria vero dubio procul voluptatem coniunctam habet: nam ubi voluptas, ibi omnino etiam gloria: ubi vero talis gloria, ibi omnino etiam voluptas: posteaquàm, inquam, magnificam ostendit tribulationem, ut quæ ostentatione digna sit, addit aliam eius laudem, & vtilitatem quam admirabilem ac opinione maiorem. quæ autem hæc sit videamus. Scientes, inquit, quod afflictio patientiam pariat, patientia vero probationem, probatio autem spem. Porro spes non pudefacit. Quid est, scientes quod afflictio patientiam parit? hic maxime fructus est, quod robustiorem facit eum qui sic affligitur. Quemadmodum enim arbores quæ in vmbrosis locis & nulli vento obnoxii aluntur, virent quidem, sed molliores redduntur, facilius quouis vento

volento flatu læduntur: quæ vero in celsis montium verticibus stant, multisque ac magnis ventis pulsantur, ad hæc varias tempestates continenter perferunt dum nunc grauissimis procellis agitantur, nunc crebras niues sustinent, quouis ferro validiores sunt: si militereque corpora multis ac varijs voluptatibus innutrita, mollioribusque vestibus & continuis balneis ac vnguentis assueta non necessarijs, ad nullos omnino pietatis labores ac sudores sunt vtilia, sed maximis penæ destinata: ita sanè etiam animæ quæ ociosam & quietam vitam degunt, præsentibusque voluptatibus laboribus & afflictionibus spe futuri regni sustinentis anteponunt, quouis cera molliores infirmioresque factæ, æternis ignibus pabulum seruantur. Quæ vero periculis, laboribus, erumnis afflictionibusque propter deum ferendis exponuntur, atque in eis assidue versantur, ipso ferro aut adamante solidiores fiunt ac generosiores, frequenti malorum tolerantia inexpugnabiles aduersariis redditæ, & habitum quandam inuicti fortitudinis patientiæque consecutæ. Et quæ admodum qui tum primùm conscendunt nauem, nauis præ iactatione sentiunt, & cum sint maris rudes turbantur vertiginemque laborant: qui vero sæpe longinqua maria sunt emensi, & plurimis tempestatibus indurati, naufragiaque nonnunquam experti, magno animo navigationem aggrediuntur: ita sanè etiam anima quæ multas tentationes sustinuit, & magnas afflictiones pertulit, vsum sibi laborum, & habitum fortitudinis comparat, non ad quemuis strepitum suspensa, neque terroribus obnoxia, neque in aduersitatibus turbata facilis, sed ob assiduam in rebus duris exercitationem, crebramque in talibus meditationem magna æquitate ferens quicquid graue aut molestum imminet. Hoc igitur peritus ille cælestis politior architectus significare volens dicebat: Non solum autem, sed & gloriatur in afflictionibus, quoniam ante regnum illud cælestesque coronas, maximùm hinc colligimus fructum, dum per continuas afflictiones tolerantior anima nostra redditur, & ratio nostra tundi

tudinem quandam hinc sibi comparat. Hæc igitur omnia sciētes dilecti, feramus strenue quicquid molestiarum accidit, vel ob hoc q̄ ita deo visum sit ad vtilitatem nostram: neve oscitemus, aut ingruentibus tentationibus retrocedamus: sed viriliter stantes gratias agamus Deo indefinenter pro omnibus ipsius in nos beneficiis, vt & presentibus fruamur bonis, & futura consequamur, gratia & miseratione ac benignitate Domini Iesu Christi, cum quo patri gloria. vñā cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Rom. c. DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN
locum Pauli, Salutate Priscam & Aquilam, &
de colendis sacerdotibus.

Nonne docti estis, nihil in sacris literis inter superuacanea habendum? Nōne didicistis & inscriptiones, & nomina & cognomina diligenter in arcanis scripturis excutiendæ? Ego sanè studiosos arbitror ne laturos quidē, vt verbum aliquod in sacris libris contemptim præteratur, etiā si tantum nomina recenscantur, vel tempus numeretur, vel brevis cuiusq̄ cognominatio contin- gat. Attamen vt adhuc certior hæc sententia fiat: age hodie ad ea, quæ nuper in salutatione Priscillæ & Aquilæ relicta sunt, accedamus: tæti non parū profuerint & præcedentia. Docuit enim nos, quantum bonum sit, operari, & quantum malum, ignauitæ delictū esse. Et qualis anima Pauli? Quam vigil, quam sollicita? Non tantum ciuitatum & populorum, & gentium, sed & singulorum fidelium magnam curā gerit. Ostenditq̄ quomodo hospitalitas nec inopia præpediatur. Et quod virtute ac pia voluntate vbiq̄ opus sit, non item diuitiis & facultatibus. Et quod clarissimi omnium sunt, qui Dei timorem habent, etiā si in extrema paupertate degant. Vnde Priscilla & Aquila opifices, nempe pelliones, pauperem & honestam agentes vitam, præ omnibus beati prædicantur. Et cum alij dignitatibus & potentia inflati, silentio prætereuntur, pellio ille vñā cū vxore

re toto orbe decantantur. Quod si tanta eorum in presenti vita est gloria, cōgita quanti eorum futuri sint fructus post illum diē, quando tempus erit coronarum & retributionum, qui ante illum diē nō paruum voluptatē, vtilitatem, & gloriam acceperunt, quibus tantilli temporis consuetudo cū Paulo fuit. Enimvero sicut prius dicebam, neque nunc dicere desinam. Quod nō solum doctrina, & admonitio, & consilium, sed & sanctorum aspectus, atq̄ vestium amictus, & calceorū mos, multum habet vtilitatis ac voluptatis. Et inde non exigua vitæ nostræ commoditas accedit, cū discimus quatenus hi necessariis vfi fuerint. Non enim solum vtendi modum non sunt transgressi, sed & vsui ferre necessarium nonnunquā renuntiarunt: quin & in fame, & siti & nuditate versati sunt. Et Paulus quidem imperabat discipulis dicens: Habentes autem alimenta & tegumenta, his contenti simus. Et clarum est q̄ de se ipso dicit: Vique in hanc horam, & esurimus, & siti mus, & nudi agimus, & colaphis cædimur. Operæ precium hic fuerit in mediū aliquid afferre, de quo frequens est quaestio. Et quidnam hoc? Dicebam, morem apostolicorum calceorum nonnihil nobis conferre vtilitatis. Sed cum hoc dico, incidit mihi lex, quam Christus posuit, dicens: Non possidete aurum, neque argentum, neque aliud quid in zonis vestris, neque calceos, neque virgā in via. Manifestum autem est, Petrum habuisse sandalia. Vnde cum angelus eum dormientem excitaret, & ē carcere educeret, ait: Calcea te sandaliis tuis, & circunda vestimentum tuum, & sequere me. Et Paulus Timotheo scribit: Penulam, quā reliqui Troade apud Carpū, cum venies, affer, & libros, præsertim membranas. Quid dicis Paule? Christus iubet non habere calceos, tu autem penulam habes, & alius sandalia? Quod si hi cōtemptibiles quidā essent magistro nō per omnia obtemperantes, nulla erat hic faciēda quaestio: sed quoniam ipsi præcipui sunt ac primates apostolorum, & animas suas impenderunt, Christoque

1. Tim. 3

1. Cor. 4

Mat. 10

Act. 12

1. Tim. 4

per omnia obedierunt: Paulus vero non solum im-
perata fecit, sed & supra septa transfiliit: cumq; præ-
ciperet ex euangelio viuendum, victum ipse man-
ibus suis quæsiuit, plus quam imperatum erat faci-
ens: idcirco dignum est, vt quæramus, quare qui in om-
nibus Christo parebant, legem eius videntur trans-
gredi: Nam re ipsa non transgrediuntur. Hic sermo
nō in hoc solum vtilis erit, vt excusentur sancti illi,
sed & vt Gentilium obstruantur ora. Quandoquidē
multi, viduarum domos subuertentes, orphanos nu-
dantes, ipsiq; omnibus abundātes, & lupis nihil me-
liores, ex alienaq; miseria viuentes: cum vident in-
terdum fidelium aliquos pluribus vestiri amiculis,
continuo eis legem Christi obiciunt, & dicunt: nō
ne præcepit vobis Christus, ne habeatis duas tuni-
cas, vel calceamenta: quomodo ergo vos legem illā
præuaricamini? Et post hæc, cum abunde fratres rise-
rint, & probis affecerint, discedunt. Igitur ne talia
fiant, age & illorum obturemus impudentiā. Et pos-
semus quidem ab eis facile liberari, si hoc vnum eis
diceremus. Quale hoc? Si Christum vt fide dignum
probas, Ethnice merito hæc obiciis, et a nobis quæ-
ris: sin ei non credis, quare legem eius opponis? Aut
quando accusare non vis, dignus tibi videtur fide
Christus? quando autem eum admirari oportet, &
adorare, nullius est apud te momēti, totius orbis do-
minus? Verū ne hæc inopia defensionis dicere nos
putent, ad solutionem eius quod quærebatur venia-
mus. Quænam ergo solutio? Videndum est in huius-
modi, quibus, & quando ea Christus imperauerit.
Non enim obiter, & nude inquirenda sunt hæc: sed
& omnia hæc diligenter perferuari. Itaq; cum hæc
diligenter consideramus, inuenimus, quod ipsa non
sint omnibus imperata, sed solis apostolis: & neque
illis in omne, sed ad præscriptum & determinatum
tempus. Et vnde hoc manifestum? Ex dictis ipsis: di-
cit enim, Vocatis duodecim discipulis, dixit eis: In
viam Gentium ne abieritis, & in ciuitates Samaritan-
orum

Luc. 9.

Mat. 10.

Mat. 10.

Mat. 10.

Mat. 10

horum ne intraueritis. Itē potius ad oues domus Is-
rael quæ perierūt: infirmos curate: dæmonia eiicite:
gratis accepistis, gratis date. ne possideatis aurū vel
argentum, vel æs in zonis vestris. Attende quanta
magistri sapientia, quomodo leuē hoc præceptum
fuerit. Nā cum prius dixisset: Infirmos curate, lepro-
sos mundate, dæmones eiicite, magnamq; eis gratiā
liberaliter dedisset, tunc tandem hæc imperauit, ni-
mirum paupertatem, signorum potestate leuem &
facilem reddens. neq; ex his solum, sed & ex multis
aliis manifestum est solis discipulis esse imperatū.
Nam & virgines, quia oleum in lampadibus suis
non habebāt, puniuit: & alios quoque arguit & in-
crepat, quia esurientem ipsum viderunt, & nō pau-
erunt, & sitientem non potarunt. Porro is cui non est
æs neque calceamentum, sed vna tantū vestis, quo-
modo absque his alium pascere, quomodo nudum
vestire, quomodo alium in domum inducere pote-
rit? Sed & aliunde clarū esse poterat. Nam acceden-
te ac dicente quodam: Quid faciendo vitæ æternæ
hæreditatem assequar? Cum recensita essent omnia,
quæ in lege præcepta, & ille curiosius percontare-
tur, & diceret: Hæc omnia seruauit ab adolescentia
mea, quid adhuc mihi deest? dicit ad ipsum: Si vis
perfectus esse: vade, vende facultates tuas, & da pau-
peribus, & veni sequere me. Hic si precipere volu-
isset, oportebat hoc principio dicere, & legem in or-
dine præceptorum ponere, & non tanquam consi-
lium & exhortationem narrare. Enimvero eum di-
cit. Non possidete aurum vel argentum: imperando
dicit. Cum verò dicit, Si vis perfectus esse: consu-
do & admonendo dicit. Non est autem idem consu-
lere, et legem ponere. Nam qui legem statuit, modis
omnibus fieri vult quod præcipit. Qui verò consu-
lit, & adhortatur, sententiæ & arbitrio auditoris per-
mittit, vt ex dictis quod voluerit eligat, sicq; facien-
dorum dominus auditor relinquitur. Propterea nō
simpliciter dixit, Vade, vende facultates tuas: sed vt
discas, quod in arbitrio audientium res sitæ sint.

Ibidem.

Mat. 10

Mat. 10.

X V Vnde

Vnde manifestum, apostolis solis hæc fuisse præcepta. Verum quæstio nondum soluta est. Nam si præcepta sunt hæc solis apostolis, quid in causa est, quod licet præceptum figerit ne haberent calceos, vel geminas vestes, inuenti sunt eos possidentes? nam alius possedit penulam, alius verò sandalia. Quid igitur ad hæc dicemus? Christus neque apostolos semper huius legis necessitate obstringi voluit, sed eos absoluit ab hac lege, cum iam ad salutarem crucem iturus esset. Et vnde hoc liquet? Ex Saluatoris sermonibus. Nam passionem aggressurus, vocatis illis dixit, Cum vos mitterem sine marsupio & pera, aliquid ne deerat? At hi respondentes dixerunt: Nihil. Ipse autem dicebat eis: Sed nunc qui habet marsupium, tollat & peram; & qui non habet, vendat vestem suam, & mercetur gladium. Iam fortè dicit aliquis, apostolos quidem his dictis à crimine absolutos. Sed ultra queritur. Quare Christus contraria præceperit? nam interdum dicit, Ne possideatis peram; interdum autem, qui non habet marsupium, tollat & peram. Quare hoc fecit? Sanè hæc admodum digne fecit, pro sua sapietia citatque quam pro discipulis gerebat. Ab initio enim vocationis hoc faciebat, ut discipuli periculum virtutis sue facerent: et posthac in orbem terrarum exituri, hoc exemplo animati, se magis fideret. Verum, ubi iam potentiam suam agnoscere ceperunt, voluit ut & ipsi domi virtutis specimen aliquod præberent, permisitque ipsosmet suas ferre tentationes, ne scilicet perpetuo otiosi residerent, & ad finem usque in omnibus quasi pueri gestarentur. Et quemadmodum qui artem natandi doceat, principio multa diligentia discipulos gestant: post vnum autem & alterum diem subtrac̃ta dextra illis præcipiunt, ut seipsos iuuent, & nonnunquam illos parumper mergi sinunt, ita ut multum saltuginis forbeat. Ita sanè & cum discipulis suis Christus faciebat. Nam initio nihil eos pati sinebat, vel paruum vel magnum, sed ubique aderat muniens, & circumvallans eos, faciensque ut omnia vbertim eis affluerent.

fluere: cum verò tempus esset, ut virilitatem suam ipsi declararent, subtraxit aliquandiu beneficiū, præcipiens eis, ut etiam per seipsos multa perficerent. Atque hanc ob causam, cum non habebant calceos, vel zonam, vel baculum, vel æs, nihil eis deerat. Dicit enim, Num aliquid vobis deerat? Et respondentes dixerunt: Nihil. Cæterum quo tempore permisit eis, ut marsupium haberent & peram, & calceos, inueiebantur & esuriētes, & sitientes, & nudi incedentes. Vnde liquidum, cum passim eos periclitari & affligi finit: nempe, ut mercedem aliquam habeant. Et quemadmodum aues pullos suos fouentes, tamdiu in nido sedent, donec illorum plumæ incrementum volitare doceant, dein, ad miniculo suo totos destituunt: Ita faciebat & Christus. In Palæstina enim, quasi in nido nutrabat discipulos, & exin eos volare docuit præsens, & gestans: tandem permisit eos volare in totum orbem, dato eis mandato, ne sibi ipsis deessent. Et quod ideo omnino eos nudos, & vna tantum veste amictos misit, et absque calceis ambulare iussit, ut suam virtutem & potentiam cognoscerent: scimus verum esse, si & aliud dictum audiamus. Non enim simpliciter dixit eis, Tollite marsupium & peram, sed priorum memoriā reficendo sic dicebat, Cum mitterem vos sine marsupio & pera, aliquid ne deerat? hoc est, nonne omnia vbertim vobis affluebant, multaque largitate fruebamini? sed nunc volo vos et paupertatem experiri, & eapropter ad legem priorum obstrictos nolo, neque à vobis idem quod antea exigo, ut ne quasi per inanima organa per vos operari existimer. Adhibete & vos vestram diligentiam & industriam. Quod si adhuc dicis: An non maius fuisset beneficium, si semper ita securè versari eos voluisset? Verum non ita probati fuissent, si nullam vel afflictionem, vel persecutionem, vel inopiam, vel angustiam degustassent: sed mansissent ignavi & pigri. Cæterum oportebat relucere, non solum beneficium & gratiam Christi, sed & subditorum

probationem, ut ne sint postea qui dicere possint: Apostolos nihil à seipfis attulisse, sed facta omnia opere Christi. Non enim difficile erat deo usque ad finem in eo successu custodire: sed noluit ob varias necessariasque causas, quas sæpe charitati vestre diximus. Vna quidem hæc quā diximus. Alia autem hac nō minor, nempe ut modestiæ assuefierent. Tertia verò, ut ne maior illis, q̄ hominibus debetur, honor exhiberetur. Itaque propter hæc, & his multis plura, cum permissurus esset eis multa inexpectata accidere, noluit priorem legem tam arctam manere, sed eius severitatem nonnihil relaxavit: ut & ita non esset eis grauis & intolerabilis vita, si ubique dereliquerentur, & simul duram hanc legem seruare cogerentur. Quoniam autem oportebat obscure propositum clarius docere: idcirco postquam dixit, Qui habet marsupium, tollat & peram: subiicit, Et qui non habet, vendat vestem suam & emat gladium. Quid nam hoc? Armātne discipulos, qui dicunt: Si quis te percusserit in dexteram maxillam, obverte ei & alteram? Qui præcepit ut benedicamus his, qui nos conuiciis laceflunt, seramus inuadentes, ore mus pro persequentibus, nunc armat, armatque vno tantum gladio? Et quomodo hæc rationi consona sunt? Nam si omnino armis opus erat, non solo gladio, sed & scuto, & galea, & ocreis armare oportebat. Et profecto si humano more hæc dispensare, & agere voluisset, ridiculum erat hoc præceptū. Quam doquidem licet sexcēta id genus arma possiderent, aduersus insidias, & impetus populorum, tyrannorum, ciuitatum, gentium: quomodo potentiores habitui fuissent vndecim? Non potuissent præ timore spectare faciem exercituum, & audire vocem hinnientium equorum, viri non nisi in stagnis & fluminibus & lembis versati. Quare ergo hoc dicit? Iudeorum insidias quodq̄ se comprehensuri essent, indicare volebat, non manifeste, sed per ænigmata, ne iterum turbarentur. Itaque, sicut cum audis Christum dicentem: Quod audistis in aurem, prædicare

Luc. 22.

Mat. 5.

Luc. 6

Mat. 10.

Luc. 12.

super tecta: & quod audistis in tenebris, dicite in luce: non intelligis, quasi præcipiat relictis foris & tenebris, eos super tecta debere prædicare: nunquā enim hoc visi sunt facere: sed cum dicit, Super tecta, & in luce: fidutiam & libertatem publice prædicandi insinuat. Cum vero dicit, In aurem & in tenebris: significat, ut ubique terrarum narrent, quod in parua mundi parte, & in vno Palæstinæ loco audierant. Neque enim in tenebris et in aurem eis dicta erant, sed sæpe in altis montibus, in conuentibus & synagogis. Ita & hic intellige. Nam sicut ibi audimus tecta, ita & hic arma. Non igitur sentimus, quod talibus verbis iusserit haberi gladios: sed quod per gladios insinuarit imminere insidias, & passurum se à Iudæis quæ & passus est: atque hoc ex sequentibus manifestum est. Nam ut dixit emendum gladium, mox adiecit: quia oportet adimpleri ea quæ de me sunt scripta, Quod cū iniquis reputatus sum. Discipulis autem dicentibus, Hic sunt duo gladii: et non intelligentibus dictum, ait: Satis est. Tam etsi non suffecissent vel duo, vel tres, vel centum, si humano auxilio, eos vti voluisset. Quod si noluit eos humano præsidio vti, sunt utique & hi duo suffulti. Proinde hic doctrinam suam non exposuit, id quod ubiq̄ facere videtur, ut quoties dicta minus intelligunt discipuli, euentui rerum dictorum intelligentiam explanandam relinquens prætereat. Ita & alibi facit: De resurrectione enim disserens, sic alicubi dicebat: Soluite templum hoc, & in tribus diebus excitabo illud: & non intelligebant discipuli quid diceret, sicut & Euangelista testatur, dicens: Quando autem surrexit Iesus, crediderunt verbo eius, & scripturæ. Et iterum alibi: Nondū enim scierant scripturam, quod oportebat ipsum è mortuis resurgere. Sed quæstio satis soluta est. Nos nunc ad reliquam salutationis partem sermonem flectamus. Quidnam ergo est, quod dicendum? & vnde digressi sumus? Priscillam & Aquilam beatos diximus, quod Paulo cohabitarunt, diligenter

Psal. 53

Luc. 22.

Ioan. 20

Ibidem.

addiscentes morem habitus, & calceamentorum, atque omnium quæ agebat. Hinc nobis enata est quaestio, & quaesitum: cuius gratia Christo prohibente aliquid præter unam vestem haberi, visi sunt hi habere sandalia, & penulam? & sermone demonstratum est, quod apostoli his utendo legem non transgressi sunt, sed diligenter obseruauerunt. Hæc autem dicimus, non ut vos ad coaceruandas diuitias exhortemur, et prouocemus, ut plus quam necessitas postulat, possideatis: sed ut in promptu sint, quæ infidelibus nostra carpitibus responderi debent. Etenim Christus superiorem legem soluens, non propterea iussit nos habere domos, seruos, lectos, vasa argentea, vel quippiam horum: sed liberauit nos, ne prius dictorum necessitate urgeremur. Vnde & Paulus sic admonet, dicens:

1. Tim. 5. Habentes victum & tegumenta, his contenti simus. Tribuendum enim egentibus, si quid usus nostro superest. Id quod Priscilla & Aquila perquam studiose faciebant. Et idcirco eos laudat & admiratur Apostolus, in signe illorum præconium apponens. Nam ut dixit, Salutate Priscillam & Aquilam cooperatorios meos in domino: etiã causam ponit tantæ charitatis. Qualem? Qui pro mea, ait, anima ceruicem suam supposuere. Igitur, dicit fortasse aliquis, hæc de causa eos diligis & amas? Maxime. Quia & si id unum egissent, ingenti laude digni erant. Qui enim ducem exercitus salutem fecit, & milites fecit saluos: qui medicum liberauit periculis, et laborantes morbis ad sanitatem reduxit: qui gubernatorem fluctibus eripuit, nauem totam ex undis liberauit: sic utique qui magistrum orbis saluarunt, & pro eo illiusque salute sanguinem suum effuderunt, orbis quoque totius fuerunt benefactores, utpote sua erga præceptorem beneuolentia discipulos omnes seruantes. Ut autem discas, quod non solum in magistrum fuerint tales, sed & fratribus eandem curam impenderint, audi sequentia. Nam cum dixit, quod pro anima mea ceruicem supposuerunt, adiecit dicens: Quibus non ego solus gratias ago, sed & omnes ecclesiæ gentium.

Iam quid tantum duo illi, tantis prodesse potuerunt ecclesiis? Qua opum abundantia, qua potentia magnitudine, quo erga principes favore claruerunt? Opum quidem abundantia, & potentia, & gratia apud potentes nihil valuerunt, neque talia habebant: sed erat eis, qui his omnibus maior est, animus ad pericula proptus & alacer, magnique benefaciendi studiū. Hinc est quod de multis bene meruerunt multosque saluarunt. Neque enim ecclesiis tam prodesse valent diuites illi pompatici, ut pauperes magnanimi. Nemo dictum hoc miretur: nam multæ sunt diuitis molestiæ & negotia. Timet pro domo, pro famulis, pro agris, pro opibus, ne quis aliquid ex his auferat. Et qui multorum est dominus, idem multorum seruus esse cogitur. Pauper autem nummis parum valens, & curis his omnibus carens, leo est, ignem spirat, generoso & forti animo aduersus omnes insurgit, facile omnia agit, quæ prodesse possunt ecclesiis, siue opus sit ut arguantur aliqui, siue ut increpentur, siue ut Christi nomine ferantur pericula & inimicitia. Quoniam qui semel vitam desepexit præsentem, magna facilitate conficit omnia. Quid enim timeret, dic obsecro? Num ne opes eius auferantur? Hoc nemo dicere poterit. Num ne quis imminuat ei ministeria & delicias? sed in omnibus illis gaudere se dicit. Cæli municeps est, & ad futuram festinat vitam. Non deprecabitur item si anima impendenda sit, & effundendus sanguis. Hinc est, quod talis etiam & tyrannis, & regibus, & populis, & omnibus potentior est, ac dictior. Et ut discas, quod vere hæc, & non adulanter sunt dicta: & quod qui nihil possidet, hic omnium liberus est, & maxime libere loqui audet: quot diuites erant tempore Herodis? quot potentes? & quis in medium prorupit? quis tyrannum increpauit? quis contemptas leges dei ultus est? diuitum quidem nullus, sed pauper ille & inops, qui neque lectum, neque mensam, neque tectum habebat: ille, inquam, solitudinis inquilinus Ioannes, ille solus & primus

1. Reg. 21.

omni libertate tyrannum arguit, & adulterinas ne-
prias detexit, & presentibus omnibus ac audientia-
bus pronuntiata sententia eum condemnauit. Et
ante hunc magnus quoque Helias, qui nihil præter
meloten possidebat, impium & præuicacem il-
lum Achab solus viriliter corripuit. Nihil enim, ni-
hil omnino sic libere loqui, & in rerum discrimine
fidutiam habere, & contra captiuitatem satis munus-
tum & fortem facit, vt nihil possidere, & nullis se-
cularibus adobru negotiis. Atque adeo, si quis viri-
tutum libertatisque multum possidere cupit, paupertas
tem amplectetur, presentem vitam despiciat, nihil
esse putet mortem. Hic non solum plusquam diuites
& principes, sed et plusquam reges ipsi ecclesiis
prodesse poterit. Nam regnantes illi et abundantes,
quæcunque faciunt ex opibus faciunt: hic autem ma-
gnam plerumque operatur periculis & mortibus.

1. Cor. 16.

Quanto autem auro omni pretiosior est sanguis, tan-
to paupertas quam abundantia melior. Tales quon-
dam erant illi Pauli hospites, Priscilla & Aquila, qui
opum carebant abundantia, & omnibus diuitibus
locupletiores animam possidebant, expectantes
quotidie vt morerentur: testificantesque omni tempo-
re cadebantur, & sanguinem effundebant. Sic disci-
puli magistris, et magistri discipulis colligati erant.
Nam Paulus hoc non solum de his, sed & de multis
aliis testatur. Nam Hebreis et Thessalonicensibus,
& Galatis scribens, asserit omnes multis tentationi-
bus afflictos. Et indicat, quare scripserit, nepe quod
patria excidebant, substantias perdebant, ad sangui-
nem usque periclitabantur, tota eorum vita in grauibus
certaminibus erat, et vel membris mutilari
pro præceptoribus non detestabantur. Vnde Galatis

Gal. 4.

scribens, dicit: Testor enim quod, si possibile est, o-
culos vestros effoscos mihi dedissetis. Eadem de causa
& Colossensem illum, & Epaphroditum commen-
dat. Nam vt dixit, quod ægrotarit usque ad mortem, &
Deus eius misertus fuerit, subdit: non solum autem eius,
sed & mei, vt ne tristitiam super tristitia haberem.

Vbi

Vbi clare demonstrat se habiturum fuisse dolorem
in morte discipuli. Cuius virtutem alicubi omnibus
iterum detegit dicens: quod appropriauit usque ad mor-
tem, neglecta animæ suæ salute, vt impleat, quod in
vobis erga me deerat, ministerium. Quid illis fuerit
beatius, quid autem nobis miserius? Quandoquidem
illi sanguinem & animam pro præceptoribus præpa-
rati erant impendere: nos autem neque breue verbum
pro communibus patribus, emittere audemus, cum audi-
amus eis maledici, & conuicti eos proscindi & bla-
sphemari, & a suis & ab alienis. Nam maledicentes
neque compescimus, neque reprehendimus, neque prohibe-
mus. Vtinam non ipsi primi accusatorum simus.
Sanè non tanta ab infidelibus conuictia & probra, quan-
ta in principes ab his, qui nobis iuncti religione vi-
dentur, fidelibus, iaci videbit aliquis. Ultra hic que-
rimus, vnde hæc ignauia, & vnde hic pietatis con-
temptus euenit, quod sic hostiliter erga patres nostros
sumus affecti: Nihil est quod ecclesiam dei ita destrui-
ere, & dissoluere potest: vt quando discipuli magis-
tris, & patribus filii, et principibus subditi, non mag-
no studio cohærent. Diuina voce, si quis fratrum cuius-
piam maledicit, a sacrarum scripturarum lectione ex-
cluditur. Vt quid enim accipis, ait, testamentum meum
per os tuum? & causa posita dicit: Sedens contra fra-
trem tuum, obloqueris: & patrem accusans dignum
te putas qui diuina vestibula accedas? Quomodo
hoc congruet? Nam si maledicentes patri vel matri,
mortem moriuntur iuxta legem: quali iudicio dignus
eris, qui maledicere audes ei, qui parentibus illis ma-
gis necessarius est, & melior? An non times, ne aper-
iat se terra, et totum te absorbeat, vel fulmen super-
ne in te adigatur, & maledicam illam linguam combu-
rat? Non audisti, quid passa sit Moysi soror, principi
maledicens? Quomodo facta sit immunda, inciderit
in lepram, summam sustinuerit ignominiam, fratre
deum orante veniam non obtinuerit: fametis illa ipsa
esset, quæ sanctum illum olim exposuerat, & pro eius
educatione multa excogitauerat, vt eius mater in

Psal. 49

Vbi alium

alumnā & nutricem assumeretur, & ne puellus in barbarico sinu enutrieretur: & ab initio tanta fecerat ut feminarū dux fieret, sicut Moses virorū, utpote omnes antecellens, verē soror Moysi existens. Veruntamen cū maledicit, nihil ei profuerunt hæc omnia ad effugandam irā dei: sed nec Moses, qui tantū populum, post recentem illam impietate, precibus obtinuerat, pro sorore supplicans et veniam petens, placare deū potuit, sed ab eo valde increpatur: quō discamus & nos, quantū malum sit, principibus maledicere, & aliorum iudicare vitam. Etenim in die illo magno, nō solū de his quæ nos peccauimus, sed & de his ob quæ in alios sententiam tulimus, omnis nō iudicabit nos Deus. Et quod sæpe natura leue peccatum est, hoc graue & incondonabile fit, dum peccans aliū iudicat. Fortē non satis claret, quod diximus: igitur clarius dicemus. Peccauit aliquis, & aliū idem cōmittentem peccatum condemnauit, is in die illo valde amaro nō eam poenā luet, quā peccati natura exposcit, sed maiorem quā duplicem & triplicem: non propter id, quod ipse peccauit, sed quod aliū iudicauit. Et ideo in eum sententiam feret Deus. Et quod hoc verum sit, ex his quæ iam facta sunt & contigerunt, demonstrabo. Nam phariseus, quāuis ipse nihil peccauerat, sed & iustus vixerat, & multa de se prædicare poterat: quia tamen publicanū, ut raptorem, auarum, & iniquissimum condemnauit, iustificatus non est, & ad maiorem quā ille poenā seruatus. Quod si is, qui nihil peccauit, & peccantem aliū (qui manifestus erat omnibus) verbo breui condemnauit, tantum iacturæ fecit, et intantum est puluitus: qui multum quotidie peccantiorum vitam condemnant, etiā ignorantum, cogita quantam sustinebunt poenā, quomodo omni ventā excident. In quo enim iudicio iudicaris, inquit, et vos iudicabimini. Propter hæc utiq; & supplico, & precor, & exhortor, ut ab hac mala consuetudine desistatis. Nihil enim nocebimus sacerdotibus, quibus maledicimus, siue mentita, siue vera

Mat. 7.

ra sint, quæ de eis dicimus. Quoniam & phariseus publicano nil nocuit, sed ei profuit, licet vera de eo diceret. Cæterum nobis ipsis mala extrema ipsi accersimus, sicut & phariseus in seipsum gladium intrusit, & accepta plaga abiit. Ut igitur ne & nos idem patiamur, imperemus indomitæ linguæ. Nam si is, qui publicano maledixit, poenam non effugit, nos qui patribus maledicere solemus, quā nos apostologia tuebimur? Si Maria, quæ fratrem blasphemauit semel, tantam dedit poenam: cuius nobis salutis spes, cum nos quotidie principes infinitis conuitiis, ut aiunt, abluimus? An mihi hoc quis dicet, Ille Moses erat? Potero & ego dicere, Illa Maria erat. Cæterū, ut & alia ratione hoc manifeste cognoscas, quod nec si criminum rei sint, illorū tibi vitā iudicare fas sit, audi quid dicat de principibus Iudæorū Christus: Super cathedram Moysi sederunt scribæ & pharisei: omnia igitur quæcūq; dixerint vobis, ut facitis, facite: iuxta opera autem eorum ne faciatis. Quid illorum vita erat peius, quorum imitatio discipulos corrumpere poterat? Attamen neq; sic eos deposuit à dignitate, neq; subditis contemptibiles fecit. Quod si semel hanc potestatem arripuerint subditi, statim hi qui alios ordinant, à gradu & dignitate deturbari videbuntur. Bapropter Paulus cum principē Iudæorum notasset, ac dixisset: Percutiet te deus paries dealbare: & tu iudicans me, sedes postq; alios audiuit sibi resistentes, & dicentes: Pontificem dei conuitiis incessis? monstrare volens, quantum oportet sacerdotibus dei exhibere honorem, & reuerentiam. Nesciebam, inquit, quod pontifex esset. Propterea & David, cum Saulem apprehendisset præuicatore, & spirantem homicidium, & multis poenis dignum: non solum eius vitā pepercit, sed neq; ut verbum asperum in eum iaceretur sustinuit, causamque ponens dicit, Christus Domini est. Neq; hinc solum, sed & aliunde videre licet copiose, quomodo subditum procul à sacerdotum correctione abesse oportet. Nam cum aliquando arca re-

Mat. 23.

1. Re. 24.

duceretur, & subditorum aliqui ad lapsum declinantem videntes erigerent, eo ipso in loco poenam dederunt, & à Domino percussi, mortui manserunt, tæstis nihil agerent absurdum. Nō enim subuertebant, sed lapsuram erigebant. Et vt adhuc copiosioribus testimoniiis sacerdotum dignitatem discas, & quomodo non sit fas subditum, & in ordine laicorum extimentem talia erigere: illos in media multitudine occidit, cæteros omnes hoc prodigio terrens, & persuadens, ne adyta sacerdotij accedat. Enimvero, si quoties indigne aliqua à sacerdotibus sunt, singuli ad corrigendum profiliant: ad hoc vt sacerdotij dignitas honestetur, nunq̃ deerit corrigendi occasio, & cõfusus inter se omnibus, inter principem & subditum non discernemus. Nemo hæc me dicere opinetur, quasi à sacerdotibus sim subornatus. Scitis ipsi q̃ sunt mansueti per gratiam dei, & neminem vnquam vt fecitis, offenderunt. Quod si & malos haberetis patres, & molestos magistros, neque sic eis maledicere vobis securum, & absque graui periculo. De corporalibus enim parentibus dicit: Si sensu deficiant, veniam. Quid enim illis dabis, quale ipsi tibi? Multo magis in spiritualibus hæc lex obseruanda. Præterea vniuscuiusque officium est, vt suam ipsius vitam diligenter cõsideret, ne videlicet audiamus in die illo: Hypocrita, quid vides festucam in oculo fratris tui, in tuo autem oculo trabem non consideras? Etenim hypocritarum opus est, publice quidem & omnibus videntibus, osculari manus sacerdotũ, genua tangere, supplicare vt pro se orent, & baptizandos ad illorum ianuas deducere: domi autem & in conuentibus, tantorum honorum autores & ministros multis abluere probris, vel opprobriatores illorum ferre. Quod si vere malus est pater, quomodo fidelẽ putas tam terribilium sacramentorum ministrum? Si autem fidelis tibi minister esse videtur, quare fers alios ei maledicentes, & non concludis eorum ora, neq̃ stomacharis, neq̃ agrefers, vt & mercedem accipias à Deo, & laudem ab illis? Nam licet valde il-

Mat. 7.
Luc. 6.

ludant, omnes tamen te laudabunt, & amplexabuntur ob egregiam in parentes curam: sicut si hoc non facitis, omnes vos condemnabunt, etiam illi ipsi qui maledicunt. Ad hæc omnia accedit illud multo grauius, quod grauem illic dabimus poenam. Quia nihil plane sic offendit ecclesias atq̃ morbus ille: & sicut corpus neruorum debita habitudine carens, multas gignit aggritudines, & vitam facit non diuturnam: ita ecclesia non circumdata forti, & vehementer vrgente catena, plurima parturit bella, iram dei auget, & multarum tentationum est occasio. Ne igitur hæc contingant, neve Deum exacerbemus, nostraq̃ augeamus mala, & poenam certam indeclinabilemq̃ cõparemus, vitam hanc multis implentes doloribus, nostram ad bene loquendũ linguam assuefaciamus: nostram ipsorum vitam singulis diebus diligenter scrutemur: aliorum autem vitam, ei qui etiam incognita nouit, iudicandam relinquamus, ipsi nostra peccata interim iudicantes. Ita nobis gehennalem ignẽ licebit effugere. Nam sicut, qui in alienis curiosius explorandis occupati sunt, suorum peccatorum nullam habent rationem: ita qui ab aliena vita discutienda abhorrent, magnam suorum delictorum habebunt curam: & quia sua considerant mala, illaq̃ quotidie iudicant, à seipsis exposcentes poenas, mitem habiturus sunt iudicem. Id quod Paulus declarans dicebat: Nam si nos ipsos iudicamus, non utiq̃ iudicabimur. Vt autem hanc sententiam effugiamus, relinquitis omnibus aliis, magno studio vita & conscientia nostra exquirenda, puniendæ cogitationes ad peccandum irritantes, subinde de factis nostris reddenda ratio. Sic poterimus facile à peccatorum exonerari sarcina, multa venia frui, præsentemq̃ simul vitam cum voluptate transmittere, & assequi bona futura: gratia & misericordia Domini nostri Iesu Christi, cum quo patri gloria, vnã cum sancto spiritu, nunc & semper & in secula seculorũ, Amen.

DE LI

1. Cor. II.

DE LIBELLO REPVDI, IN DICTVM
Pauli, mulier alligata est legi, quanto tempore vi-
xerit vir suus: si autem dormierit, libera est, cui
voluerit, ut nubat, tantum in Domino. Beatior
est, si sic manserit.

PRIdem nobis beatus Paulus de coniugio con-
iugiiq; iustificationibus legē tulit, Corinthiis
sic scribens ac dicens: De quibus autem scrip-
sistis mihi, Bonum esse homini, mulierem non
tangere: propter fornicationem autem, suam quisq;
uxorem habeat, & suum quæq; virum habeat. Eas
propter & nos totum sermonem in hoc insumebam-
us. Itaque necesse est hodie de eodem argumento
iterum vobiscum disserere, quandoquidem de eodē
etiam ipse Paulus disserit. Audiuiistis enim illum
clamantem, ac dicentem: Vxor alligata est legi,
quoad vixerit vir illius: si autem obdormierit vir
illius, libera est, cui voluerit nubat: beatior autem
est, si sic manserit, iuxta meum consilium, opinor au-
tem quod & ipse spiritum dei habeam. Sequamur
igitur illum & hodie, & de hac colloquamur mate-
ria. Sequentes enim Paulum, per hoc & Christum
ipsum sequemur, eo quod & ille nō semetipsum, sed
Christum per omnia sequens scripsit. Enimvero
non est vulgaris res, cōiugium bene se habens: sicut
etiam his qui illo, non ut oportet, utuntur, innume-
rorum malorum fit materia. Nam sicut mulier ad-
iutrix est, ita sæpe & insidiatrix fit. Et sicut portus
est coniugium, ita & sæpe naufragiū parit: nō iuxta
suam naturam, sed iuxta sententiam eorum, qui illo
malè utuntur. Etenim qui iuxta congruas leges il-
lud obseruat, domum & uxorem suam, ut malorum
omnium quæ vel in foro, vel alicubi obueniunt, con-
solatricem ac liberatricem reperit. Qui autem temere
& vulgariter hanc rem aggreditur, etiam si multa
in foro & alibi tranquillitate fruatur, ingressus in
domum scopulos et petras videbit. Itaque quoniam
non de rebus vulgaribus nobis est periculum, operi-
repretium fuerit cum diligentia dictis attendere, &
vxo

uxorem ducturū, iuxta Pauli, imò Christi leges age-
re. Sanè scimus, quod multis nouum & inexpectatū
videbitur quod dicimus: at propterea non silebo,
sed primum legem vobis legam, & dein legem quæ
contraria videtur soluere tentabo. Igitur quænam
est lex illa, quā nobis Paulus posuit? Mulier, inquit,
non separetur, viuentē viro, neque alium superius
ducatur, neque secundas nuptias habeat. Et
vide quanta cum diligentia verborum vsus sit pro-
prietate. Non enim dixit, cohabitēt viro, quoad vi-
xerit vir illius: atq; adeo etiā si libellum repudii det,
etiā si domum relinquat, etiā si ad alium abeat, le-
gi astricta est, adulteraq; est talis. Quando igitur vir
eiicere vult uxorem, & vxor relinquere virum, hu-
ius memor sit dicti, & Paulum putet esse præsentē,
& persequi se clamando & dicendo: Mulier astricta
est legi. Nam quemadmodum serui fugitiui etiā si
domum herilem relinquunt, catenam secum trahunt
attrahentem: ita & mulieres etiā si viros relinquunt,
legem habent pro catena, se persequentem & adulte-
rii accusantem, accusantem etiam recipientes, ac dis-
centem: Adhuc superest maritus, & adulterium fa-
cinus hoc est. Mulier enim astricta est legi, quoad
vixerit maritus illius. Et omnis qui dimissam in
uxorem acceperit, adulter fit. Quando igitur licebit
illi secundas nuptias cōtrahere? Quando tunc ubi a
catena liberata fuerit, quando vir morietur solum.
Hoc igitur declarans non addidit: Quod si mor-
tuis fuerit vir illius, libera est, cui voluerit ut nu-
bat: sed, si autē dormierit vir illius, quasi consolans
viduam, & persuadens manere apud priorem, & nō
adiungere secundum maritum. Non mortuus est, in-
quit, vir tuus, sed obdormiuit. Libera est, cui volu-
erit ut nubat. Non dixit, Nubat, ut ne videatur vim
facere & cogere: neque prohibuit volentem secun-
das nuptias contrahere, neque nolentem adhortatus
est, sed legem legit, dicens: Libera est, cui voluerit
nubat: Liberam autem illam post viri mortē esse fa-
ctam dicens, ostendit, q̄ antea adhuc viuentē mari-
to ser

to serua sit. Quæ autē serua est, ac subdita legi, etiam
millies libellum repudiij det, adulterij ligabitur lege.
Nam seruis quidem licet mutare dominos viuētes:
vixori autem non licebit viros commutare viuētes:
alioqui adulterium per petrabunt. Ne mihi leges ab
exteris conditas legas, præcipiētes dari libellum re-
pudiij, & diuelli. Neque enim iuxta illas iudicaturus
est te Deus in die illa qua venturus est, sed secundū
suas, vt ipse statuit. Etiam externæ leges, non simpli-
citer, nec absolute hoc posuerunt: nam ipsæ puniunt
factum, & hinc liquet, quod peccatum valde cegre
tulerint. Vnde eam quæ autor fuerit repudiij, nudam
& spoliatā facultatibus eiiciunt, vt vnde fuerit diu-
solutionis occasio, etiam facultatū sit iactura. Nunc
puniunt, & idcirco hoc facientes, factum illud non
commendabant. Quid igitur? Et Moses, ait, hoc
fecit: & ille propter istā causam. Tu vero audi Chri-
stum dicentem, Nisi abūdauerit iustitia vestra plus
quā scribarum & pharisæorum, nequaquam intra-
bitis in regnum cælorum. Audi illum dicentē: Qui
dimiserit vxorem suam, excepta causa stupri, facit il-
lam adulteram fieri: & qui dimissam in vxorem dux-
erit, adulter sit. Propter hoc venit vnigenitus filius
dei: propter hoc serui formā assumpsit, propter hoc
sanguinem effudit pretiosum, mortē destruxit, pec-
catum extinxit, largiorem spiritus gratiam dedit, vt
ad maius sapientiæ studium induceret. Alias etiam
non ita simpliciter legem hanc tulit, sed cum cogere-
tur sese attemperare eorum quibus legem dabat in-
firmitati. Nam quoniam ad cædes prompti erant, et
domus cognato replebāt sanguine, & neque suis neque
alienis parcebant, ne intus occiderent vxores, quæ
ingratæ erant, præcepit foras mittendas, quod graui-
us malum, nempe homicidiorum facilitas tolleretur.
Sanē quod homicidæ quidam fuerint, audi propheta
dicētes: Edificantes Sion in sanguinibus, & Hieru-
salem in iniustitiis. Et iterum: Sanguinem sanguini
ni miscent. Et iterum: Manus vestre sanguinis ple-
næ. Et quod non solum cōtra alienos, sed etiam con-

Mat. 5

Mich. 3.

Osee. 4.

Esa. 59

tra suos sæuierint, & ita manifestans Propheta dice-
bat: Sacrificauerūt filios suos & filias suas dæmoniis
Qui autem non parcebant liberis, vtique nec vxori-
bus pepercissent. Vnde ad hoc cōmodum illud per-
misit. Quapropter & Christus Iudæis rogantibus
& dicentibus: Quomodo igitur Moses permisit da-
re libellum repudiij, ostendens, quod non contrariā
legem fert, sic alicubi dixit: Moses iuxta duritiā cor-
dis vestri locutus est, ab initio autem nō erat sic: sed
qui fecit ab initio, masculū & fœminā fecit illos. Si
hoc fuisset, inquit, nō vnum virū & vnā mulierem
fecisset, sed vno Adam condito duas fecisset mulie-
res, siquidem voluisset vnā quidem eiici, alteram ve-
rō induci. Nunc verō ipso formationis modo legem
induxit, quam ego nunc scribō. Et quænam est illa?
Hæc vtique, Eam sibi quisque vxorem seruet semper
quā initio sortitus est. Hæc lex antiquior, quā illa
de libello repudiij, & intantum quantum Adam ipso
Mose. Et idcirco nunc nihil nouum sector, neque pe-
regrina affero decreta, sed ea quæ Mose antiquiora
& priora fuere. Dignum autem fuerit & Mosis legē
illam quam de hac re posuit audire: Si quis, inquit,
acceperit vxorem, & habitauerit cum illa, & erit si
non inuenerit gratiam corā illo, quia inuenit in illa
turpitudinis rem, scribet illi libellum repudiij, & det
in manum eius: imō non dixit, scribito & dato, sed
quid? Scribet illi libellū repudiij, & dabit in manus
eius. Magnū autem inter hoc & illud discrimen: nā
dicere, Scribat illi libellum repudiij, & det in manus
eius, iubentis ac imperantis est. Dicere autē, Scribet
libellum repudiij, & dabit in manus eius, annūtiā-
tis factū, & nō propriā legē introducentis est. Igitur
si quis dicat, Eiiciat vxorem, & dimittat illam ex
domo sua: et cum abierit, si fuerit alteri viro, et odio
illam habuerit etiā vir posterior, & scribet illi libel-
lum repudiij, & dabit in manus suas & emittat il-
lam ex domo sua: si mortuus fuerit illius vir, qui ac-
cepit sibi illam vxorē, non poterit vir prior, qui di-
miserat illam redire, & accipere eam sibi in vxorē.

Psal. 105

Mat. 19

Deu. 14

Deinde monstrans, quod non dixit de facto: non enim coniugium esse putat, sed propter infirmitatem illorum condescendit, dicens: Non poterit vir prior accipere illam sibi in uxorem, addidit, Postquam polluit illam: declarans per huius verbi modum, quod secundae nuptiae viuenti priore viro, pollutio magis sit quam coniugium: propter hoc non dixit, Postquam illam in uxorem duxerit. Vides quod consona cum Christo loquitur. Deinde & causam apposuit, quod abominatio sit coram deo. Et Moses quidem sic. Propheta autem Malachias multo manifestius, quam Moses hoc demonstrat: Nunquid dignum respicere ad sacrificium nostrum, vel recipere acceptabile de manibus nostris? Et cum dixisset, cuius ergo? Uxorem adolescentiae tuae ne derelinquas. Postea ut ostendit quale sit malum, & priuans omni venia eum qui hoc fecit, in sequentibus accusationem intentat, sic dicens: Et ista socia tua, & uxor pacti tui, & reliquiae spiritus tui, & non alius fecit. Vides quantas apponit iustificationes. primum aetate, dicens: Uxor adolescentiae tuae. Deinde societatem vitae, dicens: Et ista socia tua. Postea modum formationis, dicens: Reliquiae spiritus tui. Non enim de terra formata est, sicut Adam, sed de formati est terra latere, & hoc est quod dicit *ἐκ γαλακτὸς* & reliquiae spiritus tui. Ad haec omnia, quod omnibus illis maius fuerit, accedit conditoris dignitas. Hoc enim est, quod non alius fecit. Non potes, inquit, dicere, quod te quidem deus fecit, illam vero non deus, sed alius quidam illo deterior, sed vnus & idem utroque ut essent produxit: & ita quauis nihil aliud, hoc saltem reueritus charitatem erga illam custodi. Nam si sepe hoc seruis mutuae dilectionis causa fuit, quia ambo vni & eidem domino seruiunt: multo magis nobiscum hoc fieri conuenit, quando eundem, & conditor, & opificem utriusque habemus. Vidisti quomodo etiam in veteri initia & promissa ferè acceperint nouae philosophiae praecepta. Nam ubi multo tempore in lege versati essent, & ad consummatoria mandata transire deberent, iamque propere

raret ipsorum politia, opportuno tempore ad eiusmodi sapientiam illos Propheta inducit. Credamus igitur bonae legi, et nos ab omni confusione liberemus, neque nostras eiiciamus, neque eiectas recipiamus. Nam qua facie virum uxoris aspiciet? quibus oculis amicos illius familiares? Nam si is qui mortui coniugis, cuius uxorem accepit, imaginem positam viderit, afficitur aliquo modo, & grauius fert, si viuente maritum videat eius quae sibi cohabitatur, qualem vitam aget? quo pacto ingredietur domum? quo animo? quibus oculis? quomodo videbit illius uxorem suam, imò neque illius, neque suam. Iuste quis talem alloqueretur, Adultera nullius est uxor. Refellit pacta quae cum illo habuit, & ad te cum honestis legibus non venit. Quanta igitur dementiae fuerit, rem tot malis plenam in domum inducere? Non sunt etiam tam rarae foeminae, ut super caput tuum tantam inducas perniciem. Quare cum multae sint, quas potes pura conscientia, & permittentibus legibus ducere, ad prohibitas currentes domus subuertimus, bella inter amicos excitamus, ac vndique inimicitias nobis conciliamus: ad haec innumeris accusatoribus ora aperientes, nostram vitam confundimus, & despectam facimus, & quod omnibus grauius est, inuitabile iudicium in die illo nobis accumulamus. Quid enim dicemus iudicaturum nos, quando legem in medium illatam legerit, dicens: Iusti repudiatam uxorem non ducere, dicens quod adulteri committatur. Quomodo igitur ausus es ad prohibitas nuptias accedere? Quid dicemus, quid respondere debimus? Nunquam enim illic fas externas leges praetexere, sed necessarium tacites & ligatos in gehennae ignem immitti, cum adulteris & alienum thorum iniuria afficientibus. Nam quando dimiserit absque causa stupri, quando eiectam viuenti viro duxerit, & eiecta illa punietur. Propter quod oro, obsecro & supplico, ne viri mulieres eiiciant, neque mulieres viros relinquant, sed audiant Paulum dicentem: Mulier astricta est legi quanto tempore vixerit vir eius. *1. Cor. 7.*

Si autē dormierit vir, libera erit cui vult vt nubat, tantum in Domino. Qualem enim habebunt veniā, qui Paulo etiā secundas permittente nuptias post mortē coniugis, & tantam concedente copiam, ante mortē audent talia facere? Quā assequuntur defensionem, vel illi qui viuentibus viris vxores accipiunt, vel hi qui vulgarissima scorta accedunt? Etenim & illud est adulterij aliud genus, habere domi vxorē, & foris scortis iungi. Nam quemadmodum mulier habens virū, etiā si famulo vel libero cuiuspiam vxorem non habenti se exponat, adulterij legibus implicatur: Sic & vir licet ad vulgare scortum, vel ad mulierem aliam, quanuis nō habentem virū, ipse vxorem habens aberrarit, adulterij reus censetur. Fugiamus igitur & hūc adulterij modū. Quid enim poterimus dicere, quid item prætendere, qui talia audemus, quam honestam excusationē adhibebimus? Naturā concupiscentiam? sed assistit quidem vxor, & quæ semel obtigit, hac nos excusatione priuans. Idcirco nuptiæ inuectæ sunt, vt ne scorteris: imō nō vxor sola, & multi alii, qui eandem quam nos habemus naturam cohibent, hac nos priuant veniā. Quando enim conseruus tuus, idem habens corpus, eandem concupiscentiam possidens, eadem necessitate extimulatus, nullam videt mulierem, sed mater sua sola contentus, qualem habebis excusationem, concupiscentiam prætens? Et quid dico habentes vxores? Cogita mihi eos qui semper in virginitate vixerunt, & contemptis nuptiis magnā prae se tulerunt continentiam. Cum igitur alii absque nuptiis continentes sint, quam tu assequeris veniā cum nuptiis scortans? Hæc & viri & mulieres audiunt, ac viduæ ac nuptæ: omnibus enim Paulus loquitur & lex illa, dicens: Mulier astricta est legi quanto tempore vixerit vir illius: si autem dormierit, libera est, cui vult vt nubat, tantum in Domino. Et habentibus viros, & non habentibus, viduis, & secundo nubentibus marito, & omnibus simpliciter sermo ille utilis est. Nam quæ habet virum, non

vult

Vult viuere marito illo querere alium, audiens quod viuente illo astricta sit. Quæ verò libera, si quidem voluerit secundo nubere, non simpliciter neque temere hoc faciat, sed cum legibus quæ sunt à Paulo posita: dicit enim: Libera est, cui vult vt nubat, tantū in Domino: hoc est, cum continentia & honestate. Sin voluerit cum defuncto seruare fœdera, audiet repositas sibi coronas, maioremque alacritatē capiet. Beatior enim est, inquit, si sic maserit. Vides quo pacto omnibus sermo ille utilis, & se ad illarum humilitatem demittit, & istas suis laudibus non defraudat. Etenim quod de nuptiis & virginitate fecit, hoc & de prioribus & secundis nuptiis: quæadmodum illic nō exclusit nuptias, vt ne grauet infirmiores, neque necessitatem imposuit, vt ne volentes virgines agere propositis coronis spoliaret: Sed demonstrauit quidem, quod bonæ sint nuptiæ: manifestauit autem quod melior sit virginitas: Ita & hic quoque eosdem gradus ponit nobis, maiorem scilicet altero alterū, nempe viduitatē: alterum verò inferiorem, nempe secundas nuptias. Et illas vltius, quanuis transilire volens, ad certamen præparans, & infirmiores cadere non permittit: dicens, Beatior enim est si sic manserit. Et ne putes humanam esse legem, audiens iuxta meū consilium, subdit: Opinor autem quod & ego spiritum dei habeam. Non igitur humanū consiliū est vel præceptum, sed gratiæ spiritus sententia ac diuina lex. Idcirco ne putemus quod audiamus Paulum dum hæc dicit, sed spiritum sanctum qui hanc nobis legem condit. Quod verò dicit, Opinor, non quasi nesciens dicit, sed modestè agens & seipsum humilians. At quia beatiorem dixerat, & non adiecerat quomodo beatiorem, iustam demonstrationē dat hanc se à spiritu asferre sententiam: quod si volens etiam rationibus exquirere, magnam demonstrationum copiam inuenies, & videbis beatiorem esse viduam: non solum in futuro seculo, sed etiā in præsentē vita. Et istuc ipsum maxime vidit Paulus, id quod de virginibus insinauit, dicens: Admonens

X 3

enim

enim & cōsulens eligendam esse virginitatē, sic alibi dicebat: Opīnor, quōd donum sit homini sic esse propter instantem necessitatē. Et iterum: Etiam si nupserit virgo, non peccavit. Virginem hic dicens non eam quæ renuntiavit, sed eam duntaxat quæ nō dum coniugium experta est, & non factam obnoxiam perpetuæ virginitatis promissione. Tribulationem autē in carne habebunt qui tales sunt: Ego autem vobis parco. Vno enim & breui hoc verbo reliquit cordato auditori, vt omnia colligat & expēdat, dolores partus, educationes puerorum, curam, infirmitates, mortes intempestivas, inimicitias, contentiones, innumeris servire præceptis, alienis malis obnoxiam fieri, innumeras tristitias in vna sua anima recipere. Ab omnibus illis malis liberatur, quæ continentiam amplexatur, & cum liberatione a tot infucundis, etiam in futura vita magnam reposicā habet mercedem. Hæc igitur omnia scientes, studeamus quidem primis nuptiis esse contenti. Si autem & ad secundas aspiramus, fiat hoc decentissimo modo & habitu, nempe iuxta divinas leges. Propter hoc enim dixit: Libera est, cui vult vt nubat: & subdidit, Tantum in domino: simul & licentiam excludens, q̄ potestatem concedens, & potestati illi vno dique leges ac terminos ponens: videlicet ne pollutos & corruptos viros in domum introducat mulier, & stuprum sectantes, sed cū honestate & modestia, ac pietate omnia in gloriam dei fiant. Quoniam enim sapius multæ mulieres prioribus viris defunctis, adulterio prius commisso alios introducunt, alia etiam alias pessimas vias excogitarūt: propter hoc adiecit, Tantum in domino, vt nihil horum secundæ nuptiæ habeant: sic enim a criminibus libera esse poterunt. Optimū enim foret expectare defunctum, & servare leges cū illo iugitas, continentiamq; eligere, & manere cū derelictis pueris maiore dei benevolentia sic cōciliando. Et si quæ secundo nubere marito volet, cū modestia ac honestate, et decentissimis legibus hoc faciat, quandoquidē & hoc

permittit. Fornicatio autē sola & adulteriū prohibetur. Hanc igitur fugiamus & cōiuges et cēlibes, nec confundamus vitam nostram, vitamq; agamus ridiculam, neque polluamus corpus, neque malā cōscientiam in mentem inducamus. Quomodo enim post consuetudinem cum scortis in ecclesiam venire poteris? quomodo manus quibus scortum cōtrectasti in cœlū extendere audebis? Quibus oculis intueberis amicos honestiores? Et quid dico amicos? etiam si nullus conscius sit, tu teipsum cogeris maxime omnium rubore ac cōfusione perfundere, et maxime omnium corpus propriū abominari. Nā nisi hoc esset, quare ad balneum post peccatū illud curaris? nōne quia omni luto immundiorē teipsum esse censes? Quam igitur maiore immunditiæ tuæ probationem quæris, vel quā deum expectas sententiam daturum, quando tu ipse negligens deum, talē de factis tuis sententiam tenes? Igitur q̄ impuros se esse censent, valde laudo & approbo. Quod autem non rectum purificandi modum habent amputo, & propterea reprehendo. Nam si corporalis macula esset, verisimile est q̄ balnearū purificationibus corpus ipsum ablueres, animā autē coinquināres. Talē quære purificationem, quæ illius maculam abluere poterit. Quod autem est illius maculæ balneū? Calidi lachrymarum fontes, gemitus ē profundo cordis ascēdentes, compunctio perpetua, preces continuæ, elemosynæ, & elemosynæ largæ, non vltra hæc opera attentare, condemnare quod factū. Ita peccati natura abluitur, ita expūrgatur animæ macula. Atq; adeo si hæc non fecerimus, etiam si in omnes flumina fontes descenderimus, neq; parū illius peccati depellere poterimus. Imō quōd melius, ne attentemus hoc abominabile peccatum. Si quis autem aliquando supplantatus fuerit, hæc subiiciat remedia, prius promittens non vltra in hæc prolapsurum. Sed si peccantes condemnauerimus quidem ea quæ iam fecimus: iterum autem eadem attentamus, nulla erit purificationis vtilitas. Qui enim abluitur, & eodem

luto iterum inquinatur: et qui demolitur iterū quod ædificauit, & qui ædificat iterū, vt destruat, nihil inde lucrificat, q̄ quod frustra laborat, & erumnosus est. Igitur & nosne in vanum & frustra vitā infumus, priora peccata expurgemus, & quod reliquum est vitæ incōtinentia & honestate cæterisq; virtutibus agamus, vt & deū misericordē habentes regnū cælorum assequamur, cui sit gloria in secula.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO, in dictum apostoli: Nolo vos ignorare fratres, quod patres nostri oēs sub nube fuerunt, & omnes per mare transferunt.

Nautæ eam maris partem magis amant, quæ frequentibus insulis & portibus diuisa est. Mare enim vbi portu caret, etiam si placidum sit, nauigantibus multum timorem incutit: vbi autē portus & littora vndeque obuia fuerint, ibi valde secure nauigatur, etiam si mare tempestatibus sæuiat: facile tamen, & breui ab vrgentibus malis liberari possunt, non longe absente refugio: & ea propter non solum quando prope portum nauigant, sed etsi multum absint, ingentem ab aspectu consolationem accipiunt. Non enim vulgariter illorum animas reparare solent, etiā ea quæ procul videntur, vti vertices montium, exurgens fumus, & ouium greges in montibus pascentes. Verum, vbi littus ingrediuntur, plena tunc perfruantur læticia, tunc & laborem remittunt, & corpora mirè exasperata, potabilibus oblectant aquis: egressique in littus, & nudis per terrā ambulātes corporibus, omne nauticum tædium deponunt. Sicut autē illi hanc potissimum maris amplexantur partem ob frequentes & continuas refocillationes, sic et ego hanc animæ partem præcipue amo. Non quod liberati simus hyeme, neque quod æstate perfruimur, blande afflante zephyro: sed quia crebri nos excipiunt spirituales portus, festi, in quā, sanctorum martyrum dies. Non enim portus tam idonei sunt ad refocillandos nauas, quā recreentur fideles sanctorum solenniis.

Nau

Nautas quidem littora liberat ab inundatione, multoq; impetu marinorum fluctuum: sanctorum autē memoria fideles ad martyrum festa confluens, erigit a malignis spiritibus, immūdisq; ac absurdis cogitationibus, magna animabus eorum reddita tranquillitate. Et si quis vel ex publicis, vel ex priuatis negotiis mœrore obrutus adueniat: statim omni eo deposito, & leuior, et placidior abit. Nō vnum quidem deponens, neq; amplius suspendens, sed dissoluens importabile & multiplex onus secularis tristitiæ, & multam in anima sua læticiam excipiens. Horum omnium testes estis, qui beati Barlaam præmiis heri oblectati, & magna alacritate huc festinantes, abluistis secularium curarum sudorem, iterumq; domum leues auditis nostris sermonibus concessistis. Ecce & aliorum martyrum alia accedit festiuitas. Igitur vt ad illorum portum festinemus, age, nautas imitemur: & sicut illi nauigantes pelagus cantāt, cantu laborem mulcentes: sic & nos domum ad illorum portum veniamus, spirituales quosdam inter nos conferamus sermones: Beatum Paulum ducem eius colloqui habētes, quorsum ille iusserit, sequamur. Et quō nos sequi iubet per erēmū, & viam miraculorum quæ in erēmo contigerunt. Audite enim ipsum hodie clamantem, et dicentem. Nolo enim vos ignorare fratres, quod patres nostri omnes sub nube erant, & omnes per Moysen baptizati sunt in nube & Mari, & omnes eandem escam spiritualem comederunt, & omnes eundem potum spiritualem biberunt. Biberunt enim de spirituali, quæ illos comitabatur, petra: petra verō fuit Christus. Sed plures illorum non approbauit Deus, prostrati enim sunt in deserto: hæc autem figura nostri fuisse. Ne nos simus concupiscētes rerum malarum, quemadmodum & illi cupierunt. Neq; simulachrorum sitis cultores, sicut quidam illorum. Quemadmodum scriptum est: Sedit populus vt ederet & biberet, & surrexerunt ad ludendum. Neq; stupris inquinemur, sicut quidā illorum stupris polluti sunt.

*Nam. 9
Exo. 13. 14*

Exo. 32.

X 5 &

& coniderunt vno die vigintiduo millia. Neq̃ tem-
temus Christum, sicut quidam illorum tentauerūt,
& a serpentibus extincti sunt. Neque murmuretis,
sicut & quidam illorum murmurauerunt, & extin-
cti sunt ab exterminatore.] Videntur quidem hæc
quæ dicta sunt manifesta, diligenter tamen atten-
dentibus, dubitationem adferunt haud vulgarem.
etenim primum interrogatur quare veteris historie
meminit, & qua consequentia, cum de his disputa-
rit quæ idolis sint immolata, in hanc narrationem in-
cidit, afferens in medium quæ in eremo contigerūt.
Non simpliciter neq̃ fortuito beatus ille loquitur,
sed magna conuenientia & proportionem, qui dicta
eius obseruat, cohærere videt vndique. Quare ergo,
& vnde in hanc incidit historiam? Increpabat eos
qui temere & non requisiti ad idola ingrediuntur,
pollutam comedentes mensam, & tangentes idolo-
thyta. Et cum ostendisset quod duplex damnum illi
inde sustinerent: nam & infirmiores offendebant, et
ipsi dæmoniorum participes erant, & cum per præ-
dicta satis spiritus eorum humiliasset & docuisset,
ostendit fidelem spectare non solum quæ sua sunt
debere, sed & quæ multorum; volēsq̃ ipsis timorē
incutere, veterem historiam eis recenset. siquidem
& illi magna de se sentiebant, quasi fideles & ab er-
rore liberati, & scientiam assecuti, & ineffabilem
sacramentorum participes facti, necnon et ad regnū
celorum vocati. Volens ergo declarare, quod illorū
nulla sit vtilitas, nisi adsit & vita tantæ gratiæ
respondens, ex veteri historia ipsos erudit. Insuper
etiam hoc multiplicem in se quæstionem cōplecti-
tur. Cur non potius per verba Christi in euangelio
posita cum ipsis disputat? Cur non meminit gehē-
næ, & externarum tenebrarum, & venenati vermis,
& perpetuorum vinculorum, et ignis præparati dia-
bolo, & stridoris dentium, et aliorum indicibilium
suppliciorum? terrere enim volens, hoc facere debe-
bat, non ab his quæ in eremo contigerunt. Nam il-
li licet puniti sint, mitius tamen & temporaliter, &

& vno tantum die: isti autem immortalibus et mul-
to grauioribus suppliciis. Quare ergo non inde ip-
sos terruit, neque verbum Christi recensuit? Potes-
rat enim dicere ad læsos: Nolim vos ignorare fra-
tres, quales Christus posuit leges aduersus eos, qui
fidem quidem habent, vitam autem optimam non
præ se ferunt. Etenim homines qui miracula opera-
ti sunt, et futura prædixerunt, regno celorum eicie-
bat, dicens: Multi dicent mihi in die ipsa, Domine
domine, nōne in nomine tuo dæmonia eiecimus,
& in nomine tuo prophetauimus, & virtutes mul-
tas fecimus? & tunc confitebor ipsis: Discedite
a me, non noui vos qui operamini iniquitatem.
Et virgines quidem non propter fidem & dogma,
sed propter peruersam vitam, & immisericordiam,
& crudelitatem arguit, & thalamo exclusit: & cum
qui indutus erat fordido amiculo, propterea vini-
ctum eiecit, non quia non habebat recta dogmata,
sed quia vitam sordidam & impuram. Et quare
iussit in ignem intrudi diabolo præparatum? Non
ideo eo misit, quia fide exciderant, sed quia nullius
miserti erant. Horum omnium & talium memo-
riam potuit facere, & dicere: Non volo vos igno-
rare fratres, quod illi omnes & baptismum assecu-
ti sunt, & participes sanctorum facti, & comuni-
carunt mysteriis, & fidem multam ostenderunt, &
perfectam habuerunt scientiam: sed quia vitam
filii consonam non egerunt, regno eiekti, & igni tra-
diti sunt. Quare igitur hæc non dixit? sed omisis-
istis omnibus, sic fermē ait: Nolo autem vos igno-
rare fratres, quod patres nostri omnes sub nube fue-
runt: & commemoratis Moisaicis, obtinuit ea quæ
sub gratia dicuntur. Non simpliciter, neq̃ absque ra-
tione hoc facit: magna enim præditus erat sapien-
tia. Sed quidnā ait, & propter quid? Volebat osten-
dere, idem duobus illis testamentis tradi, et magnā
cognitionem Veteris et Noui testamenti. Quando-
quidem multi sunt homines, qui gehennam esse nō
credunt, & neq̃ esse supplicium; sed deū simpliciter
minā-

Mat. 7.

Ibid. 25.

minari vermem immortalem & ignem inextinguibilem, & tenebras externas incutiendae formidinis & eruditionis causa: sed non possunt fidem praeteritis abnegare. Nam quae facta sunt, quo pacto posset quis dicere non fuisse factae? Nam his quidem quae nondum apparuerunt, neque in opus processerunt, multum fidem non habent: iis autem quae facta sunt, etiam qui valde incorrigibilis, & reprobae mentis, neque si vellet, poterit non credere, eo quod valde confessa sint, & finem sortita, eorumque multae supersint reliquiae. Vult igitur eos non vacillare in fide, iusto dei iudicio, quasi diceret: si putas non esse gehennam, neque poenam & supplicium, sed deum ita simpliciter esse minatum, animo repete quae praeterita sunt, & futura crede. Nam si idem est deus, qui & prius & quae nunc sunt gubernat, & tam ea quae ad veterem legem, quam ea quae ad gratiam pertinent: cum igitur idem sit, qua ratione constabit, illos quidem peccantes puniri, nos vero haec & multo grauiora illis admittentes impunes relinqui? Rogo igitur, fornicatine sunt Iudaei & puniti? Obmurmurauerunt, & puniti sunt, necessarium omnino fuerit confiteri. Quomodo igitur animaduertet in illos, te autem eadem committentem despiciet? non est rationi consonum. Sed non dedisti hic poenam. Propterea magis crede gehennam esse & supplicium, quia poenam hic non dedisti. Nam si in futuram vitam non esset supplicium repositum, nequaquam impunitus manifestus, qui ausus eadem es quae priores illi. Tu ergo si reprehendis lasciuum aliquem & dissolutum, multumque intemperantiae, & dicit ad te quod & sint fabulae, & non sit supplicium neque gehenna, sed solum deus terrere voluerit: dic ad ipsum, si non credis futura, quoniam non apparent neque euenerunt, neque ante oculos nostros sita sint, non tamen possibile est si idem abnegare iis quae facta sunt, & quae finem sortita. Cogita Sodomam & Gomorram, regio illa propter nullum aliud peccatum tantum luit supplicium, quod illius ciues illicitos inducere conatus.

Gen. 19.

& illicitos amores, & leges naturae radicitus subuertere. Qua igitur ratione constabit deum, qui nunc idem est, qualis tunc erat: illos quidem cum peccarant, absque omni venia punisse: te autem qui post illos peccasti, tanto maiori supplicio dignum, quanto maiorem sortitus es gratiam, & emendatus illorum suppliciiis nihil profecisti, impunitum relinquere. Et propterea Paulus nihil iam de gehenna dicit, quia multis futura parum credita sunt, ab iis quae iam eo tegerunt, & de quibus sufficienti fide instructi sunt, ipsos erudire vult. Iam licet futura sint terribiliora, imperfectis tamen hominibus praeterita magis credibilia sunt, unde & ipsa futuris magis terrere solent: propterea & hic eis disserit ea, quae nec valde impudens inficiari, vel discredere possit. Insuper & Marcioni, et omnibus qui eodem laborant morbo, tempestiuam plagam infert. Nam si non est idem deus Veteris & Nouae, qui & tunc legem statuit, & haec facturus est, superflue mihi narras haec o Paulus, & nullum timorem auditoribus inferes. Potest enim auditor dicere, quid si alius est ille deus, & alius iste: non omnino iste iudicat iuxta illius sententiam, neque easdem seruabit leges. Quid enim si deo Veteris legis visum est omnes punire, & afficere suppliciiis: quid terres? quas laruas profers? Alium habeo dominum me iudicaturum, ita ut si alius sit deus Veteris, alius Nouae legis, Paulus omnino secus quam volebat, fecerit. Non enim solum non teruit audientem, sed omni timore & angustia liberauit: quod certe nullus hominum fecit, quauis ille insipiens. Minus ergo Paulus tanta repletus sapientia ita docet. Unde manifestum quod vnus & idem deus sit, qui & Iudaeos in eremo prostrauit, & peccatores puniturus est, aliqui non idem & sibi constans esset. Iterum enim idem dicam, per ea quae olim ab eo facta sunt, & nos de futuris terret, quandoquidem idem est. Expectationem supplicii tam certam, cui contradici non potest, induxit, monstrans quod reuerentia & timore opus sit. Nam qui patres puniuit

uit peccantes, nobis non parceret eadem committere
tibus. Dignum porro est, vt redeamus ad principii
narrationis, & reliqua perscrutemur omni adhibita
diligentia. Nolo autem vos ignorare fratres. Dis-
cipulos fratres vocauit, non à dignitate, sed chari-
tate hoc eos appellans nomine: sciebat enim, & pla-
nè sciebat nihil charitati conferendum, & summum
dignitatis genus charitatem. Hoc nunc nos quoque
primum imitemur, etiam si valde nobis inferiores
sint aliqui, ipsos ministerij nominibus appellemus:
non solum liberos, sed & seruos: non solum diuites,
sed & pauperes. Nam & Paulus non solum Corin-
thiorum diuites liberos, illustres, & nobiles, sed etiā
priuatos & famulos, & omnes indiscriminatim hac
appellatione honorauit. In Christo enim Iesu neque
seruus, neque liber, neque Barbarus, neque Scythia,
neq; sapiens, neq; insipiens, sed omnis secularis dig-
nitatis inæqualitas sublata est. Et quid mirum si Pau-
lus conseruos sic vocauit, cum & Dominus ipse sic
vocarit nostram naturā, dicens: Annuntiabo nomen
tuum fratribus meis, in medio ecclesiæ laudabo te.
Non solum autem vocauit nos fratres, sed & ipse sic
ri frater voluit, & factus est humana carne induta,
naturæ particeps: quæ utrique & ipse Paulus admi-
rans, dicebat: Non angelos apprehendit Deus, sed
semen Abrahamæ apprehendit, vnde per omnia debuit
fratribus assimilari. Et iterum: Quia pueros partici-
pes fecit carnis & sanguinis, & verisimile est & ip-
sum horū fuisse participem. Hæc omnia cū audimus,
omnem arrogantiam, & fastum, et stultitiam ex anima
nostra expellamus, studioq; multo id rectè faciamus,
familiaribus nominibus & honorē habentibus fra-
tres vocantes: quod, licet tenue opus videatur, attā-
men magnorum bonorum causa est: sicut & multas
sæpenumero lites & contentiones fecit, omissum.
Neq; hoc solum, sed & cætera verba diligenter exqui-
renda sunt: non enim solum posita sunt. Nam cum di-
xit, Noli vos ignorare fratres: adiecit, Patres no-
stri omnes: non dixit Iudæi, neque hi qui Egyptum
exie-

Gal. 3

Psal. 21.

Heb. 2.

Ibidem.

exierunt, sed quidē patres nostri omnes, quò mode-
stiam suam indicans, suam cum illis cognationem
non erubescat, tametsi superior illis esset. Et sermo
ne hoc compescit iterum impudentem linguam, ca-
lumniantium veterem legem. nam si illa aduersaretur,
neque celeberrimorum nominū fuisset memor,
quæ tunc in vniuersum coargui potuissent. Omnes.
Non simpliciter dixit, omnes, neq; obiter, sed valde
sapienter. Nam non semel dixit, sed & secundo &
tertio, & sæpius, vt discas haud temere adiectum.
Dixit enim: Patres nostri omnes sub nube fuerunt,
& omnes per mare transierunt, & omnes in Mosen
baptizati sunt, & omnes eundem potum spiritua-
lem biberunt. Audisti quòd sæpius, omnes, posuit:
quod nequaquam fecisset, nisi magnum quiddam,
et admirabile sacramentum significare voluisset.
Nam si posuisset simpliciter, sufficiebat id semel di-
ci, et postea obticeri, ac si diceret, Patres nostri om-
nes sub nube fuerunt, et mare transierunt, et in Mo-
sen baptizati sunt, et eundem spirituales cibum co-
mederunt, et eundem potū spirituales biberunt. Ve-
rum non sic dixit, sed in singulis adiecit omnes: sic
nobis aperiendo suæ sententiæ ianuam, quòd sua con-
spiceretur prudentia. Nam cuius gratia continuo
eius verbi meminit, nisi vt ostendat magnam esse
Veteris ad Nouam legem cognationem: et quod il-
la istorum figura fuerit, et vmbra futurorum: et pri-
mo quod hoc æqualitatem indicet. Volens enim de-
clarare, quòd sicut in ecclesiā nō est discrimen serui
et liberi, neque ciuis et aduenæ, neque senis et ado-
lescentis, neque insipientis et sapientis, neque priua-
ti et principis, neq; mulieris et viri: sed omnis ætas,
omnis dignitas, et vnaquæq; natura æqualiter in ba-
ptismo descendit, etiam rex et pauper eadem pu-
rificatione vtuntur: id quod maximum nostræ præ-
sertim nobilitatis est argumentum. Nam similiter
et mendicus et purpurā gestans ad mysteria admitti-
tuntur, neq; in sacramētis maior istius, q̃ illius est res-
pectus. Sic et in Veteri cōueniēter, Omnes, posuit.

Neq;

Neque enim dicere potes, quòd Moses per aridam, Iudæi per mare transierunt: neq; quòd abundantes per vnam, & indigi per aliam viam: neq; mulieres sub sereno, viri sub nube fuerint: sed & sub mari omnes, & sub nube omnes, & in Mosen omnes. Nā transitus ille futuri baptismi typus erat: oportebat igitur primum figuram illam bene omnia figurare, quod omnes ipsam tenerent, sicut & hic omnes ex æquo participes sunt. Et quomodo ipse ait illud figuram præsentium? Si didiceris primum quid sit figura, et quid veritas, tunc & huius tibi rationes reddemus. Quid igitur est umbra, & quid veritas? Age, similitudinem ab imaginibus sumamus, quas pictores pingunt. Vidisti sæpe imaginem regiam veneto colore coloratam, deinde pictorem circumducere candidas lineas, & facere regem & serum regium, & equos circumstātes, & lancearios, & viros cōtos hostes, & subditos: & cum hæc vides delineata & adumbrata, neq; scis totum, neq; ignoras totum: sed quod homo pingitur, & equus, obscure cognoscis: qualis autem sit rex, & qualis hostis, non valde perspicue cognoscis, donec colorum veritas adueniens, certiore reddat visum. Sicut igitur in hac imagine non exigis totum ante veritatem colorum: sed etsi obscuram quandam accipias cognitionem eorum quæ sunt, satis tamen picturam absolutam putas: Sic & de Veteri & Nouo senti, vt non omnem veritatis diligentiam in typo exquiras. Et poterimus te docere, quomodo Vetus ad Nouum testamentum habeat cognationem: & ille transitus ad nouum baptismum. Nam ibi aqua, & hic aqua: Iauacrum hic, & ibi pelagus. Omnes hic in aquam ingrediuntur, & ibi omnes. Iuxta hoc similitudo est. Postea vis cognoscere colorum veritatem, ibi quidem liberati sunt ex Ægypto per mare, hic autem ab idololatria. Et ibi quidē Pharaō submersus est, hic autem diabolus: ibi Ægypti submersi, hic autē vetus homo peccatis defoditur. Et vide cognationem figuræ ad veritatem, & veritatis excellentiam.

Neq; enim omnino alienum oportet esse typum à veritate, alioqui non esset typus: neq; omnino adæquari veritati, quia alioqui & veritas ipsa foret: sed oportet manere in suo modo, & neque comprehendere omnem veritatem, neque omni veritate destitui. Nam si totum cōtingat, iterum ipsa est veritas: si autem à toto destituatur, & nulla sit similitudo, consequenter non poterit esse figura. Sed oportet vt partem quidem teneat, partem autem veritatis reseruet. Igitur ne in veteri totum à me requiras, etiā si parua quædam & obscura accipis ænigmata, boni hoc consulas. Vbi igitur est affinitas figuræ ad veritatem: omnes ibi, et hic omnes: per aquam sunt ibi, & hic per aquam: à seruitute liberati sunt illi, & nos à seruitute liberati sumus: sed nō ab eadem omnes. Nam illi quidem à seruitute Ægyptiorum, nos verò à seruitute dæmonum: illi quidem à seruitute Barbarorum, nos verò à seruitute peccati. Ad libertatem venerunt illi, & nos: sed nō ad eandem. Nam nos ad multo clariorē. Quòd si maiora sunt nostra, & illis excellentiora, ne mouearis: hoc enim à veritate est: quòd sit aliqua excellentia, sed non pugna vel diuersitas cum figura. Quid autem est, Omnes in Mosen baptizati sunt? & fortē manifestum est quod dicit: tentabimus tamē id notius reddere. Mare ante oculos tunc effusum erat, & præceptum illis, vt transirent per aridam & admirabilem quandam viam, quam nullus hominum vnquam transierat. Cum credidissent Mosi, ipsum habentes ducem itineris, fidenter aquas transierunt: hoc & in Christo effectum est. Nam vbi nos eduxit ab errore, & liberavit ab idololatria, ad regnū inducens, ipse primus hanc viam ire cepit, quoniā primus in cœlos ascendit. Sicut igitur illi Mosi credidē, & iter audacter susceperē: sic & nos in Christo confidimus, & audacter hanc peregrinationem perficimus. Et hoc quòd in Mose baptizati sunt, manifestum ex historia est. Non enim in nomine Mosi baptizati sunt. Cum autem nos non solum sortiti sumus ducem Iesum;

sed in nomine eius baptizati sumus, & illi in nomine Moysi non sunt baptizati, ne etiam hic turberis: dixi enim quod oportet veritatem habere excellentiam quandam supra figuram. Vidisti de baptismo, quæ figura, & quæ veritas? Agè, ostendam tibi & mensas & sacramentorum communionem ibi delinari, si non iterum petis à me totum, sed sic requiris quæ facta sunt, sicut par est in adumbratione & figuris videre. Igitur quia dixit de mari, & de nube, & de Mose: adiecit præterea, Et omnes eundem spirituales cibum comederunt. Sicut tu, inquit, à lauacro aquarum ascendens, ad mensam curris: sic & illi à mari ascendentes, ad mensam venere nouam & admirabilem: de manna loquor. Et iterum, sicut tu admirabilem habes potum, salutarem sanguinem: sic & illi admirabilem habuerunt poculi naturam. Non enim inuenerunt fontes, & amnes manantes, sed à dura & inaquosa petra multam fluminum largitate acceperunt: propter hoc & spirituales vocauit. Non quod natura talis esset, sed quod hoc modo suppediabantur. Non enim secundum naturæ conuenientiam ipsis dabatur, sed secundum operationem Dei ipsos ducentis. Vnde & cum hoc corrigeret, ita dicebat. Igitur quia dixit: Omnes eundem potum spirituales biberunt: aqua autem erat quæ bibebatur: volens ostendere quod propter hoc spirituale dixit, non ob naturam aquæ, sed ob modum quo suppediabantur illis, adiecit: Bibebant enim de spirituali eos consequente petra, petra autem erat Christus. Non, inquit, natura lapidis, sed efficax virtus dei fontes illos scaturire faciebat. Et hic Pauli Samosatensis hæresim radicis euellit. Si enim Christus illa omnia operabatur, quomodo ipsum tunc primum coepisse dicitur, quando ex Maria natus est? Cum enim ea quæ in eremo contigerunt, multo tempore ante Mariam facta sunt: & Christus, iuxta Pauli vocem, hæc omnia fecit: necesse & ante hunc partum & parturitionem ipsum esse. Non enim qui nullibi erat, has fuisset operatus tam admirabiles atq; raras res.

Sicut

Sicut autem dixit, quod omnes per mare transierunt: sic nobilitatē ecclesiæ præfigurauit, cum dixit: Eundem spirituales cibum comederunt. Hoc idem rursum insinuauit: sic enim in ecclesia non aliud quidem corpus diues, aliud verò pauper: neq; aliud quidem sanguinem ille, aliud autem iste. Sic & tunc non aliud quidē accipiebat diues manna, aliud verò pauper: neque alterius fontis iste particeps erat, alterius verò indigentioris ille. Sed sicut nunc eadem mensa & idem poculum, eadem & educatio omnibus qui huc ingreditur, proponitur: sic & tunc idem manna & idem fons omnibus proferebatur. Et hoc utique mirabile & rarum. Tentauerunt tunc aliqui per tempus illud plusquam opus fuerat colligere & nulum auaritiæ suæ fructum accipiebant: & quandiu æqualitatem colebant, mansit manna quod manna erat: postquam autem auari plus habere desiderauerunt, auaritia mutauit manna in vermem, quanuis hoc non cum detrimento aliorum faciebant. Non enim rapiebant ex alimento proximi, cum plus colligerent: attamen cum plus desiderarent, condemnati sunt. Nam tametsi neminem alium iniuria affecerunt, tamen sibi ipsis maxime nocuere, hoc colligendi modo auaritiæ studentes. Atque sic simul erat cibus, & diuinæ agnitionis instructio: simul & pascebat corpora, & erudiebat animam. Neque pascebat solum, sed à laboribus liberabat. Non enim opus erat iungere boues, neq; trahere aratrum, neq; sulcos fecare, neq; ad annum expectare: sed mensam habebant subito appositam, semper recentem & quoties die nouam, rebusq; ipsis discebant euangelicum illud præceptum, Non debere esse sollicitum in crastinum. Nulla enim utilitas ipsis ab hac solitudine proveniebat. Nā qui plus colligebat, corrumpebatur & peribat, & auaritiæ argumentū solum dabat. Insuper ne putarent illum hyemem iuxta naturæ consuetudinem esse, nihil talium in die sabbati fiebat, deo duo illa ipsos docente, q̄ prioribus diebus ipse mirabilem & priorem pluuiam operabatur: & q̄

per diem illum abstinere, ut inuiti etiam discerent illo die feriari. Non in cibis autem solum, sed et in indumentis, & calceamentis, & aliis omnibus rebus ipsis videre licebat mandata apostolis ipsis præcepta. Nam neque propriam habebant mensam, neque vestem secundam, neque calceos, deo sic dispensante. Vide quanta veteris ad nouam affinitas. Sicut enim postea Christus apostolos instruxit, quantum ad necessaria, sic & illis quidem vite modus adaptatus est, & omnis creatura ad ministerium illorum præparata erat. Et cuius gratia hæc facta sunt, dicit. Conclufurus illos erat in vnum orbis locum, & iussurus ut sibi illic perpetuo ministrarent, et neque templum, neque altare alicubi aliud fundarent: sed oblationes & sacrificia sua illuc ferrent, et ferias celebrarent, & legerent legem, & omnes alios sanctificationis illius ritus perficerent. Ne igitur separato ministerii ritu, prouidentiam suam illuc concludi putarent, quasi vnius regionis deus esset, prius suam virtutem in aliena regione declarauit: in Ægypto, in eremo, ubi nullus ministrabat, ubi nullus adorabat: & creatura planè diuersis rebus seruiebat, quibus probabat suam potentiam qua primum condidit orbem, & ita incredulos arguebat. Nam mare alios submergebat, alios saluabat: & aer nunc pluebat grandinem, & perdebat Barbaros: nunc deferebat manna, & Iudæos pascebat. At terra nunc culices ad puniendum hostes, nunc coturnices in salutem eorum proferebat: & illis in die tenebræ, his in nocte lux erat. Et Ægyptii Nilum habentes prope fluentem, siti & siccitate peribant: hi autem in terra arida & sicca exercitum ducentes, multa aquarum copia fruebantur. Et aduersus illos ranæ pugnabant, hos autem neque gigantes comprehendere potuerunt. Sed cuius gratia horum memoriam affert beatus Paulus? Ob causam quam principio vobis dixi, ut discas quod neque baptisma, neque peccatorum remissio, neque scientia, neque sacramentorum communio, neque sacra mensa, neque fruitio corporis,

ris, neque participatio sanguinis, neque aliquid horum prodesse nobis poterit, nisi vitam rectam, & admirabilem, & omni peccato liberam habeamus. Propter hæc enim meminit recensens figuram baptismatis in mari & nube. Et figuram sacramentorum in manna & petra præfigurauit in veteri. Et cum dixit, quod omnes eundem cibum spirituales comederunt, & eundem potum spirituales biberunt, adiecit dicens: Sed plures illorum non approbavit deus. Post hæc & talia miracula ait: Non dilexit ipse deus. Sed cur prostrati sunt in deserto? Cuius gratia hæc nobis dicitis o Paule? Hæc figuræ nostri causæ factæ sunt, ut neque nos fiamus concupiscentes rerum malarum, sicut & illi concupierunt: neque idololatres fiamus, sicut aliqui horum, ut scriptum est: Sedit populus ut ederet & biberet, surrexeruntque ad ludendum. Vide Pauli prudentiam. Dixit peccatum, dixit causam peccati, dixit poenam peccato debitam: per ea nos erudiens, ut illorum fugiamus mores, non imitando. Causa peccati, gula. Sedit enim, ait, populus ut ederet & biberet. Peccatum ipsum, ludus: deinde poena, prostratio in deserto. Iterum ait, Ne scortemur quemadmodum illorum quidam scortati sunt. Ibi scortationis causam non posuit, sed poenam. Qualem autem? Ceciderunt in die vna viginti tria milia. Quare autem non posuit occasionem vnde scortatio? Studiosis hoc reliquit, ut historiam inquirerent, & inde eius radicem discerent. Ille optimus medicandi modus, dicere vnde nascantur morbi, & vulneribus remedia adhibere. Ob hoc ait: Hæc autem omnia figuratiue contigerunt illis, scripta autem sunt ad nostram admonitionem, atque adeo qui illa fecit, & reprobos tunc puniuit, idem & nunc nos admonet. Non enim verbis solum, sed etiam operibus ipsis, qui scilicet maximus admonitionis est modus. Vide quomodo eum qui in veteri hæc fecit, magistrum his quæ in gratia instituit, demonstrans quod vnus est & idem qui & illa fecit, & qui hæc per ipsum loquitur. Nam si alius esset, non

1. Cor. 10

Exo. 32.

Vocasset illa istorum figuras, neque dixisset ipsa in nostri admonitionem scripta, neque magistrum nobis instituisse, quem non putasset esse deum: neque nos per ea quæ ab illo tunc facta sunt nos terruisset, quasi in illius manus olim casuros. Nunc autem quia monstravit, quod in illius manus iterum sumus casuri: & quod vterque populus & ille & hic illius legibus regantur, meminit omnium illorum & dixit, quod ad nostri admonitionem scripta sunt. Igitur cum hæc sciamus, tam futuris quam præteritis credamus. Si autem sunt quidam futuris non credentes, illos ad virtutis studium à præteritis inducamus, narremus quæ Sodomitis evenierunt, dicamus de diluvio, commemoremus de Egyptiis, ut aliorum resipiscentes poenis, & vitam agant optimam, & fideliter de gehenna & resurrectione credant. Quia & nunc quotquot iudicium non credunt, hoc à vita peruersa, & conscientia mala patiuntur: quod si expurgamus ipsorum peccata, & timore futurorum erudiamus, & ut de futuris fideliter sentiant persuadeamus. Nam sicut mala dogmata impuram inducere consueverunt vitam, ita & vita peruersa, dogmatum peruersitatem sæpe parit. Quod scilicet ne fiat, ideo verba hæc & nobis omnibus, & aliis cantabimus, ut in recta fide perseverantes, & vitam optimam agamus. Atque hoc ubique sermonibus docui, quia sine ea nulla rectorum dogmatum utilitas. Fiant hæc precibus sanctorum & patronorum omnium, ut seruemus dogmatum rectitudinem, quam superne & à progenitoribus accepimus: & adiiciamus illis congruam vitam, ut promissa bona consequamur, gratia & misericordia domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul

& spiritui sancto sit
gloria, &c.

Concione vestra sermone dudum satis incendi, cum inducerem Hierusalem suarum calamitatum vobis & nunciam, & lamentatricem. Et quia tunc vidi oculos vestros turbidos, lachrymarum flumina producere, mentesque omnium affectionibus confundi ac turbari: ideo statim, ut id animaduerti, tragoedia paucis absoluta, sermonem è medio abrui. Eò enim progredi videbatur luctus, ut omnium corda planctibus dissecuti iri putarè. Iam anima luctu impedita, nihil sani vel dicere vel audire potest. At quod hæc nunc repero, quid ad rem? Multum. Nam id quod hodie diximus, admodum simile & cognatum est ei, quod hodie adhuc dicere decreuimus. Ut enim quæ dicta sunt hodie, ad reprimendam vitæ desidiam, corrigendamque in operibus nostris negligentiam conducit: ita quæ nunc dicenda, circa diligentem articulorum fidei observationem securiores nos reddere poterunt, ut sic vndeque in mensuram Christi pervenientes, iuxta dictum Apostolum, in virum integrum evadamus: & sicut hodie ea, quæ ad corpus pertinebant, curabamus: ita nunc quæ ad caput spectant tractabimus, & hodie quidem verba Hieremiæ, nunc autem verba Pauli. Ex verbis verò Pauli, de quibus nunc agendum, hæc nobis proponuntur: Oportet autem & hæreses esse, ut probati manifesti fiant inter vos. Haud contemnendum, quod quaeritur: Nam si Paulus consulendo diceret, Oportet & hæreses esse, inculpati forent hæresiarchæ. Atqui non ita sentit, neque hoc consulentis, sed futura prædicentis verbum est. Quomodo & medicus videns ægrum gulæ & ebrietati, interdictis aliis deditum, dicit: profecto necesse est ut incontinencia hæc febrem pariat: quibus verbis non legem statuit, neque consulit, sed è præsentibus futura coniecit. Similiter & agricola & nauta, cum

videt cōglobari nubes, & audit tonitrua, dicit: Fieri nō potest, quin nubes illæ pluuiam & validos imbres pariant. Neq; hi laudant, sed prædicunt quod apparet. Paulus quoq; eadem ratione posuit verbum: Oportet. Et nos sæpenumero, cū videmus homines inter se disceptare, grauiq; dicacitate mutuum inuadere, dicimus: Oportet quod ex huiusmodi rixa magnum quoddam malum oriatur. Quibus tamen verbis, neq; nos consulimus, neq; quempiam incitamus: sed quid futurum sit, ex præsentibus diuinamus. Ita sanè nec Paulus aliquid consulit, dum dicit: Oportet etiam hæreses in vobis esse, sed prædicit ac prophetat rem euenturam: cæterum hæreses consulit minime. Ipse enim est, qui dicit: Si angelus vobis aliud euangelizat, præter id quod accepistis, anathema sit. Ipse est, qui circumcisionem prohibuit, cum præter tempus obseruaretur, & puritatem prædicationis euangelicæ inturbaret. Eticiebat enim illam & dicebat: Si circumcidimini, Christus nihil vobis proderit. At inquires, cur igitur ad hæc causam adiunxit, dicens: Vt probati manifesti fiant inter vos? Vt, in scripturis plerumq; non causam significat, sed magis euentum rerum. Exempli gratia: Venit Christus, & cæcum videre fecit, a quo adoratus est: Iudei autem illo curato faciebant omnia, si qua miracula obfuscare possent, atque ita Christum repellebant. Tunc igitur ait: In iudicium ego in hunc mundum veni, vt qui non vident, videant, & qui vident, cæci fiant. Ergo ne ea de causa venit, vt illi ex cæcarentur? Non ideo venit, tamen si ita euenit. Vnde sub figura redditæ causæ narratur euentus. Item, Lex data est, vt impetum peccandi prohibeat, moderatioresq; faciat eos, qui illam acciperent. Sed ob illorum ignauiam diuerso modo accidit: anxius enim peccata & dicit Paulus: Lex autem subingressa est, vt peccata auget: cum tamen ob hoc potius ingressa fuerit, vt peccata minueret: etiamsi secus acciderit, ob illorum insipientiam qui eam accepere. Sic vtrique Vt, nec hic causam reddit, sed euentum indicat.

Quam

Quandoquidem alia quædam causa est, & origo hæreticorum. Neq; inde sunt hæreses, vt probati manifesti fiant, sed aliunde occasiones acceperunt: de qua re audi Christum, qui id nobis declarat: Simile factum est regnum cælorum homini seminanti semen bonum in agro suo: cumq; dormirent homines, venit inimicus homo, & superfeminavit zizania. Vides hæresium causam hanc esse, quod homines dormierunt, quod negligentes fuere, q non diligenter his, quæ dicta sunt, intendere. Quapropter, vt ne quis dicat, quare hoc permiserit Christus, dicit Paulus. Nil te nocebit ea promissio, si probatus fueris. Inde enim multò clarior & manifestior euades. Non enim idem fuerit, nullo vel aliquo subuertente, & a nullis vel multis fluctibus pulsatum, manere immotum & non circumactum. Nam vt arbores bene & diligenter radicatae, ventorū vi cum aguntur hinc & inde, solidiores fiunt: sic & bene solidatas in fundamento veræ fidei animas, quæcumq; irruunt hæreses, reddunt fortiores, tantum abest vt subuertant. Quid autem de infirmis dicit, qui leui momento circumaguntur, & supplantantur? Neq; illi ob hæreseos impetū, sed ob suam imbecillitatem hoc patiuntur. Imbecillitatem, inquam, non natiuam, sed voluntariā, quæ digna reprehensione, quæ supplicij rea est, quā & nos officiose corrigimus: cumq; emendamus, laudamur: si inemendatam relinquimus, punimur. Iam vt discas, quia sobrios atq; prudentes nocere nō possunt: quid est, dic sodes, diabolo peius, quid etiam inquinatius? Veruntamen ille tam malus, tamq; importunus, tantq; potestate præditus, licet omnes machinas in lob conuerteret, omnemq; pharetram in corpus iusti exinaniret, ipsum tamen non solum non subuertit, sed & clariorem fecit: & ille quidem nihil incommodi a diabolo accepit. Iudæ autem quia negligens erat ac deses, neque Christi consuetudo profuit. Nā post tot consilia, postque plurimas illas admonitiones mansit, qualis erat, proditor. Causa autem est, quia Deus non adigit vi, neque cogit inuitos. Itaq;

Y 5 nec

Ioan. 15.

nec nos, sicut neq; Iob, modo prudentes simus, nocere poterit diabolus. At si sobrii prudentesq; non fuerimus, sed ignavi, etiam illa quæ prodesse possent, non proderunt, summamque interim facimus iacturam. Tantum malum est ignavia. Quocirca Iudæis præsentia Christi nō solum non profuit, sed & nocuit, non ob Christum, sed ob suam ipsorum malitiam & stuporem: & de hoc audi Christum dicentē: Nisi venissem, ait, & locutus fuisset eis, peccatum non haberent: nunc autem excusationem peccati sui non habent. Vides quomodo illos præsentia Christi etiam venia facit indignos, & excusationis effugium tollit: tantum mali est, non attendere sibi ipsi, neque quæ sua sunt sicut par est, regere: id quod & in corporibus videre licet. Nam qui oculis laborat, etiam a sole offendi consuevit: qui autem sanus est, nec a tenebris incommodatur. Hæreo autē diutius in hoc sermone: sunt enim nonnulli, quibus tametsi displiceat ignavia sua, quicq; se a torpore vindicent, obambulant tamen quærentes frigidæ excusationunculas, & dicunt: Nisi esset diabolus, non periremus: nisi lex esset, non peccaremus: nisi hæreses essent, non supplantaremur. Amice, hæc quas prætexis causæ, neminem læserunt vnquam: sicut nihil quodque prodest ei, qui salutem suam ignauus aut oscitantus negligit. Proinde & tale quiddam Paulus insinuās dicit, Vt probati manifesti fiant in vobis, quasi diceret, ne turbemini, ne moereatis: nihil enim vos nocere poterunt hæreses. Iam tametsi de hæresibus sermo sit, nō tamen hoc ipsum agitur, quod sermo sonat: id quod vel ex his manifestum. Est enim prophetia, non consilium: prædictio, non adhortatio: euentus, non causa. Neque hoc loco de articulis fidei loquitur, sed de pauperibus & diuitibus, de manducando, & non manducando, de luxu ac intemperantia diuitum, deq; pauperibus contemptis. Ferte igitur aliquantulum, vt repetamus rem paulo altius, alioqui res vix manifesta erit. Quam primum Apostoli verbum pietatis seminare cœperunt, au-

numerati.

numerati sunt eis statim tria milia, & iterum quinque milia, eratq; ipsorum omnium cor, & anima vna. Et quis tantæ concordie autor? Quod illud charitatis vinculum? Quodnam animarum illud philtrum? Opum contemptus. Nullus enim ipsorum dicebat suum aliquid esse, ex his quæ possidebat, sed erant ipsis cōmunia omnia. Omnia etenim bona statim proueniunt, vbi malorum radix, avaritiā dico, sublatā fuerit. Igitur cohærebant inter se, nihilq; erat, quod diuellere poterat. Iam enim friuola illa verba Meum & Tuum, quæ tot bella mundo inuenerūt, ex sancta illa ecclesia erant exterminata, inhabitabaturq; non aliter terra, quā ab angelis cœlum. Non inuidebant diuitibus pauperes: neq; enim erāt diuites: non contemnebantur a diuitibus pauperes: non enim erant pauperes. Verum communia erant omnia, & nemo quod habebat, dicebat proprium. Insuper nō sicut nunc mos habet, ita & tūc eueniebat. Nā qui nunc dant indigentibus, habēt proprias: tunc autē dominio etiam rerum suarum renuntiantes, oblati q; omnibus nihil reliquiarum seruabant hi, qui antea fuerant diuites. Et si qua ex opum contemptu inflatio esse potuit, tollebatur & ipsa confestim. Siquidem modis omnibus par omnium erat honor. Erat item videre quandam pietatis speciem, non ex sola abiectioe opum omnium in vnum cōflatarum, sed etiam ex abiiciendi modo. Nam quot quot vel domos, vel agros possidebant, ea vendebāt, eorūq; pretium allatū ante pedes ponebāt apostolorum. Non dicit, q; in manus ipsorum ponebant, sed ad pedes, declarando simul fidē, pietatē atq; reuerentiā, quam habebant apostolis. Et quod maioris ducebāt, q; ab eis reciperentur, quā q; darētur dona. Hoc enim potissimum est contēnere opes, hoc est pascere esurientem Christum, si absq; arrogantiā & fastu hoc facias, sicq; des, quasi tibi ipsi plura, quā danti beneficia dare videaris: quod si secus affectus es, neque sic dederis vt te putes magis accipere quā dare, non dedisti hoc aliis. Idem testatur Paulus

2. Cor. 8. lus, dicens: Certiores autem vos facio fratres de gratia dei, quæ data fuit in ecclesiis Macedonia quæ profunda paupertas illorum exundauit in diuitias simplicitatis ipsorum: nam pro viribus, testor, etiam supra vires prompti fuerunt, multum cum obtestatione rogantes nos ut beneficium & societatem ministerij suscipere in sanctos. Vides quomodo illos magis in hoc admiratur, quod licet nacti essent gratiam, orabant tamen, & obsecrabant, tantam præ se ferentes liberalitatem. Eadem de causa & Abraham admirabilis est, non solum quod vitulum immolauit, neque quod farinam commiscuit, sed quod multa cum humilitate & voluptate hospites suscepit. Accurrebat enim, ministrabat, dominos appellabat, thesaurum innumerorum bonorum se inuenisse putabat, si quando hospitem videret prætereuntem. Sic enim duplex erit elemosyna, & cum damus, & cum alacriter exhibemus. Hilarem datorem diligit deus. Esto innumera expenderis talenta, nisi alienus ab arrogantia festu, atque inani gloria fueris, omnia simul perdes.
- Luc. 18. Quemadmodum pharisæus ille rerum suarum decimator, quia de se sublimia sentiebat, & inflabatur, domum perditis omnibus à templo redibat. Verum alia ratio erat eorum, qui Apostolorum temporibus vivebant. Gaudebant enim & exultabant cum opes offerrent, maxima lucrari sese putantes, maxime charitatis esse arbitrabantur, si eas ab ipsis recipere dignarentur Apostoli. Et quasi hi qui ad magnos quosdam principatus accersiti, regias inhabitaturi ciuitates omnem substantiam suam in pecuniâ commutant, & sic illò migrant: ita planè & tunc faciebant homines illi ad coelum vocati, & ad supernam metropolim, & regnum quod illic est. Nam per suum habentes illic esse patriam, omni substantia sua in pecuniâ commutata, pecuniam per Apostolorum manus illò præmiserunt. Est autem extremæ stultitiæ relinquere aliquid rerum nostrarum in hoc loco, nobis paulo post etiam hinc emigraturis. Quicquid enim relinquitur, in damnum cedit. Quapropter il-

lo præmittantur omnia, ubi & nos semper posthac sumus conuersaturi. Hæc quoque quia & ipsi secuti reputarunt, omnem simul deposuerunt substantiâ, fiebatque illis duplex pietatis opus: subleuabatur enim indigentium inopiam, & thesauris suis in cælo repositis, plures & securiores suas facultates faciebant. Ab hac lege & consuetudine inoleuit in ecclesiis consuetudo quædam admirabilis: fideles enim omnes in conuentibus suis postquam audissent doctrinas, post sacramentorum communionem, soluta concione non mox domum concedebant, sed diuites & abundantiores alimenta & edulia à domibus suis auferentes pauperes vocabant, communesque faciebant mensas, communia prandia, communia conuiuia in ipsa ecclesia. Atque ita à communione mensæ, & pietate loci vndequeque ad charitatem accendebantur, non absque summa voluptate vtilitateque maxima: pauperes enim fruebantur consolatione qualis obtingebat: diuites verò fructum benevolentiae, & ab his quos pascebant, & à deo propter quem illos pascebant, assequiebantur: sicque tandem domum redibant. Igitur multa quidem hinc eis proueniebant bona: summum tamen omnium erat, feruens in tota congregatione amicitia, tanta ipsis inter sese prudentia atque benevolentia congregatis, non solum cum acciperet, sed & cum darent beneficia. Hunc morem Corinthii processu temporis corrumpebant, & abundantiores inuitatis sui similibus contemnebant pauperes, & tardius venientes, utpote more pauperum seculariis negociis detentos, non expectabant. Vnde continebat, quod pauperes aduenientes, mensa sublecta, aliis præuenientibus, aliis tardius subsequentiibus verecundè discederent. Videns igitur Paulus mala, quæ tum ex eo negotio fiebant, & postea futura, quandoquidem contemnebantur pauperes mirum in modum à diuitibus, quorum insolens erat superbia: ediuerso vero pauperes molesti aduersabantur diuitibus: & qualia ex huiusmodi rebus mala oriri solent, tunc quoque usu conueniebant: proinde

I. Cor. x.

inde pravam hanc consuetudinē emendat, & vidē
quanta prouidentia correptionem aggreditur. Inclū
piens enim sic dicit: Illud autē prācipiens non lau
do, quōd non in melius, sed in deterius conuenitis.
Quid est, nō in melius? Progenitores, ait, vestri &
patres substantias suas vendebant, & possessiones,
& opes, & cōmunia omnia habebāt, et magnam in
primis inter se charitatem: quos cum imitari vos de
beatis, non solū nihil taliū fecistis, sed etiam id ip
sum, quod solū vobis reliquum erat, perdidistis. De
conuiujs autem loquitur, quā in synaxi fiebant: &
ob hoc dicit, non in melius, sed in deterius conueni
tis: quōd patres vestri pauperibus omnes possession
es concedebant: vos pauperes mensa etiam illis cō
cessa priuastis. Nam primum quidē cum cōuenitis
in ecclesia, audio dissidia in vobis esse, & aliqua ex
parte credo. Vides quomodo iterum prudenter cor
rectionem adhibet: non dixit, non credo: neq; dixit,
credo, sed medio verbo vsus est, Aliqua ex parte et
iam credo. non omnino credo, neque omnino discre
do vel hoc, vel illud omnibus modis cōrigisse. Vos
domini, siquidem emendati fueritis, non credo: sin
ita perseueraueritis, credo. Igitur non accusauit, &
accusauit tamen. Non accusauit perfecte, vt legit
mam ipsis poenitentiaē correctionisq; spem daret.
Non reliquit absque reprehensione, vt ne manerent
in ignauia sua. Nondum omnino credidi dicit: hoc
enim est quod dicit, ex aliqua parte credo. Hoc au
tem dicebat, admonens vt imitarentur & corrige
rentur, vtq; auocaretur, ne tale quid aduersus eos
crederet, etiamsi ex parte crederet. Oportet enim &
haereses in vobis esse, quōd qui probati sunt, manife
sti fiant inter vos. Dic igitur quā illae haereses? Hic
attendite, q; non de articulis fidei dictum est, opor
tet inter vos haereses esse: sed de discordia, & sectis
circa mensam. Nam cum dixit, oportet etiam haer
ses esse, subdit modum haeseon. Igitur cum conue
nit in eundem locum, non licet dominicam cōenā
manducare. Quid est, dominicam cōenā mandu
care?

care? Non est comedere herilem cōenam. Illam autē
cōenam dicit, quam suprema nocte tradidit Chri
stus, cum discipuli omnes essent cū eo. In illa enim
cōena & dominus & serui omnes simul sedebant:
vos autem cum sitis conserui, inter vos tamen dissi
detis & diuidimini. & Christus quidem neque pro
ditorem abegit: nam & Iudas tum cum ipsis erat: tu
autem fratrē depellis. Ob hoc dicit, non est domini
cā cōenam manducare, vocans dominicā cōenā, quā
omnibus simul conuocatis concorditer & cōmun
ter sumitur. Vnusquisq; enim, dicit, propriā cōenam
occupat in edendo, & hic quidem esurit, ille verō
ebrius est. Et ibi ebrietatis quoque nomine magis
eos corripit, quamuis utrobq; immodica dicit, fa
me videlicet & ebrietatē nominando. Etenim tu di
stenderis voracitate, ille autem fame tabescit: tu plu
ribus q; opus sit participas, ille neq; necessariis frui
tur. Itaq; duplex hoc corruptae aequalitatis malum
haereses vocat. Siquidem contentiose inter se recti
bebant & tumultuabantur: & ille quidē esuriebat,
hic vero inebriabatur. Ideo recte dicebat, conueni
tibus vobis in vnum. Cuius enim gratia conueni
tis, ait? Quid vult sibi conuentus ille? Cuius gratia
facta est collecta? siquidem mensa non sit cōmunis.
Dominicā sunt opes quas accepimus, etiam conser
uis nostris conuiuia proposita sint. Num sanē do
mos non habetis ad edendum & bibendum? An ec
clesiam dei contemnitis, & pudefacitis eos, qui nō
habent? Tu quidem putas quasi fratrē solum iniuria
afficias, redundat autē etiam iniuria in locū illū. Ec
clesiam enim totam contemnis. Propterea enim ec
clesia dicitur, quia communiter omnes accipit. Cur
ergo in ecclesia dapnilitatem domus tuae introdu
cis? Iam si fratrem contemnis, reuerere saltem locū.
Nam & ecclesiae iniuria fit. Signanter autem non di
cit, priuatis eos qui non habent: vel, non estis mise
ricordes eis qui non habent: sed quid ait? pudefaci
tis eos, qui non habent. Quō curiosissimum quoque
ipsorum luxum reprehendit: non enim tam curae
paupe

Ioan. 13.

I. Cor. 13.

pauperibus est quomodo alantur, quā dedecori cum iniuria afficitur. Vides quo pacto honeste de his respondit, illosq; grauius increpat? Quid vobis dicam, laudabo vos: in hoc non laudo. Quid hoc? Postquā indignitatē rei declarauit, subiungitur accusatio, optimoq; iure vt ne fiant impudentiores. Nam priusquā indignitatem facti demonstraret, perfectam negationem protulit dicendo: Hæc præcipiens nō laudo. Vbi autem satis diligenter demonstrauit dignos eos esse multis reprehensionibus, subiunxit accusationem, quæ superioribus verbis declaratione congrueret. Relicta autē in medio & suspensa accusationis vehementia, ad mysticam mensam consequenter sermonem vertit, plus ipsos vobis *1. Cor. 11.* Iens terrere. Ego enim, ait, accepi à domino, quod et tradidi vobis. Qualis hæc est consequentia, de comuni disputas prandio, & sacramenta commemoras? Etiam, ait. Nam si etiam spiritualis illa tremendaq; mēsa ex æquo omnibus diuiti & pauperi proponitur: neque ea fruitur vberius diues, & parcius pauper, sed omnium vnus honor est, & idem accessus: donec omnes communicent & participes fiant spiritualis illius cibi, quæ proposita sunt non retrahuntur, sed stantes sacerdotes omnes expectant, etiam pauperrimum omnium: quanto igitur magis in mensa illa corporali ita fieri conuenit? & capropter meminit huius dominicæ cœnæ. Ego enim accepi à domino, quod & tradidi vobis, quod dominus Iesus in ea nocte qua tradebatur, accepit panem, & actis gratiis fregit ac dixit: Hoc meum est corpus, quod pro vobis frangitur, hoc facite in mei commemorationem. Similiter & poculum peracta cœna, dicens: Hoc poculum nouum testamentum est in meo sanguine. Deinde cum multum disputasset de his, qui indigne communicant mysteriis, eosq; reprehendisset grauius, & demonstrasset quod idem supplicium passuri essent, quod hi qui Christum occiderant, si sanguinem eius & corpus absque probatione & temere accipiant: rursus ad propositam *Mat. 26.* *marc.*

materiam sermonem conuertit, dicens: Itaq; fratres cū conuenitis ad comedendum, alius aliū expectate: quod si quis esurit, domi edat, vt ne ad iudicium conueniatis. Vide quomodo latenter etiā gulam ipsorū taxat: & non dixit, Si autē esuritis: sed, quod si quis esurit, vt vnusquisq; qui sibi reus esse videatur reprehensionum, præueniens seipsum corrigat. Vnde & à maiori metu supplicij sermonem claudit, dicens: vt ne in iudicium conueniatis, hoc est, in condemnationem, quasi diceret: non est cibus: neq; mensa, quæ cū despectu fratris & ecclesiæ, cumq; tanta gula & intemperantia exhibetur. Non sunt hæc contemnenda sed sunt verius vindicta & supplicium. Magnam enim inde meremini et contrahitis pœnam vobis infligendam, si fratres iniuriis afficitis, si ecclesiam contemnitis, si priuatam domum ex sancto loco facitis, quia seorsum comeditis. Dilecti, vbi & vos hæc audiueritis, obturate ora eorum, qui ita ruditer & temere apostolico sermone vtuntur: corrigite eos, qui in suum aliorumq; damnum scripturis abutuntur. Habetis enim nunc, vt reor, quid & de quo dicat, cū dicit: Oportet autem & hæreses esse: nempe de discordia, quæ sit circa mensas, cum vnus esurit, alius autem ebrius est. Reliquum cū fide recte instituti fuerimus, vitam quoq; ad tanta dogmata digne subsequentem declaremus, multa nobis sit erga pauperes benignitas, multa circa indignos prouidentia satagamus, spiritualem quandam negotiationē exercentes, neq; plus inquiramus, quā nostra exigat necessitas & vsus. Hæ veræ sunt diuitiæ: hæc vera abundantia, hic verus thesaurus est, qui non deficiet, si omnia nostra in celos transferamus: & confidimus præterea hæc nobis reposita, & egregie custodita. Hinc nobis geminum ab eleēmosyna lucrum accrescet. Primum, quod de opibus quas expendimus nō timeamus, ne fortē à latronibus & furibus, & familiaribus infidelitate diripiantur. Secundum, quod reposita, & nō vulgariter defossa sunt, quasi instructuolæ: sed si

cut radix in pingui plantata solo, quæ nobis singulis annis tempestiuos affert fructus: sic et pecunia in manibus pauperum plantata, non solum in singulos annos, sed & in singulos dies spirituales nobis fructus affert, fidem scilicet in deum, peccatorum abscissum, conscientiam bonam, lætitiā spiritua- lem, spem iucundam, aliaque bona, quæ præparauit Deus diligentibus se. Quæ precor vt & vos omnes assequamini, gratia Domini, cui gloria in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

ex Apostolo de Fide, Spe, & Charitate,

SERMO.

1. Cor. 13

Fides quid.

Gen. 7.

Apostolus Paulus loquitur, dicens: Manent, inquam, tria ista, Fides, Spes, Charitas: maior autem his est charitas. Hæc ergo tria decurrenda sunt nobis, & singillatim pro viribus demonstranda. Dumque quantum valeant inuestigamus: singula nobis quemadmodum exercenda sint, nouerimus. Primum igitur nobis definienda est fides. Est enim Fides origo iustitiæ, sanctitatis caput, deuotionis principium, religionis fundamentum. Nullus unquam sine hac Dominum promeruit, nullus sine illa fastigium sublimitatis ascendit. Est enim Fides innocens ac pura credulitas: qua ad Deum accedimus, qua preceptis insistimus, qua expiata mente Domini veneramur. Hæc excludit dubia, tenet certa, promissa confirmat. Hanc qui tenet, felix est: qui deseruerit, miser. Hæc in ecclesia signa ostendit, virtutes exercet, charismata complet. Hæc amplexanda nobis est semper, hæc mentis virtute tenenda. Per illam enim uenimus ad Christum: per illam pergitur ad Deum: per illam properamus ad cælum. Hac gubernatrice, Noë diluuium nauigauit: per hanc Abraham & benedictionem meruit, & filium in senectute suscepit. Per hanc ex Sodomitarum interitu, Loth sanctissimus

mus liberatus, Moses electus, Dauid protectus, tres pueri de incendio erepti, Daniel à leonibus liberatus. Est, inquam, fides pactum cum Deo, cum Christo placitum, consignatio promissorum. Denique quoties ad istam fidem acceditur, & pactum inter hominem & Deum firmatur: tunc homo Deo se credere profitetur, & à Deo homini pignus quoddam spiritus sancti tribuitur. Tenes igitur christiane & tenes: aliud à Deo accipis, aliud Deo promittis. Non debes placitum destruere, cuius te pignus conspicias retinere. Nam si inter homines semper pacta seruantur, & quicquid inter socios aliquando placuerit, inconcussa fidei firmitate tenetur, ne sit violatæ fidei reus, qui aut placitum soluerit, aut pactum ruperit, aut socialem conuentum perfida calliditate mutauerit: quanto tenacius firmitusque seruandum est, quod cum Deo contrahitur, quod cum Christo initur, quod in spem promissorum cœlestium copulatur? Homines enim inter se nonnunquam aut falluntur, aut fallunt: Deus autem ab homine falli non poterit. Quicquid promiseris, exigit: quicquid uoueris, inquit: adeo ut cum iudicii uenerit dies, & singulorum pacta vel sponsa recitari iubente domino cœperint, aut seruata fidei præmium, aut violata supplicium tribuatur.

Vt enim ipse fidelis est reddendo, ita fidelem exigit de promisso. Talem hominem querit erga se semel Deus existere, qualem seipsum homini desiderat exhibere. Ego, inquit dominus, promissa non mutuo: ego quod destinaui, attribuo. Ego tibi præmia, quæ spondendi, dispenso: si tamen, quod credis, exhibeas: si fidem, quam polliceris, adimpleas: si actibus sanctis, quod uoueris, ostendas. Cæterum si aliud gesseris, quam uoueris: & fidei nomen perfida uoluntate dissolueris: non modo præmiorum compos esse non poteris, sed & destinato supplicio necesse est subiungaris. Aliud est enim esse, quod diceris:

Z 2 aliud

Spes quid.

Abac. 2.

Eccl. 2

aliud dici, quod non sis. Non potest ad præmium tendere, qui professionem noluerit adimplere; nec accipere poterit quod promittitur, nisi ante impleuerit quod iubetur. Dictum est igitur, licet paucis, de fide. De spe quoque aliqua prosequamur. Spes est futuræ pollicitationis religiosus assensus, promissæ gloriæ deuota intentio, sanctorum destinata sublimitas, bonorum expectatio futurorum. Spes est, inquam, cognitio fidei, credulitatis propinquitas, destinatum præmiorum tempus, futura expectatio meritorum. Quæ duo, id est, fides & spes, ita cetera tibi mutua vice coniuncta sunt: vt altera sine altera stare non possit. Quicquid enim fides credendo acquirit: hoc spes sustinendo præsumit, dicente Prophetâ: Et si tardauerit, sustine eum: quoniam veniens aderit, & non tardabit. Noli à spe propòsita Christiane desistere, noli sustinendi gloriam perdere, noli rebelandi animo claudicare. Salomon enim concionatur, & dicit: Væ his, qui perdiderunt sustinentiam, & diuerterunt in vias prauas. Et quid facient, cum inspicere cœperit Deus? Noli, inquam, à spe propòsita Christiane desistere, noli à præpto itinere declinare: festina, quò tendis: quò properas, perueni. Curvantis gressus non retrahat inimicus: festinantis animus spes ipsa perducatur ad deum. Veloces sequere, tardiores attrahe, pigros desere, fortiores fortiter imitare. Tu alios prouoca, te prouocent alii. Cite enim quò desiderat, peruenit, qui velociores sequitur, & veretur ne à tardioribus transeat. Perpende, si potes, labores & merita, sudores & præmia, cursus et regna. Nec tamen laborat, qui deo iuuante festinat: aut onerosum aliquid sentit, cui particeps Christus existit. Exiguum sentis, sed immensum est, quod mereris. Modicum pateris: sed æternum est, quod regnabis: quamuis voluptas sit magna Deo iuuante currere, & Christo comite pergere, fauente domino festinare. In stadio terrestri vnus qui prior Venerit, coronatur: in cœlesti verò stadio qui quis peruenit.

peruenerit, promeretur coronam. Nescitis, inquit Apostolus, quia qui in stadio currunt, omnes quidem currunt, vnus tamen accipit brauium? Vos autem sic currite, vt omnes accipiatis. Et illi quidem vt corruptibilem coronam accipiant, nos autem incorruptam. In stadio quidem terreno velocitas quaritur, in coelesti vero affectus optatur. Illic festinans, hic perueniens: illic properans, hic perficiens coronatur. Nonnunquam enim festinatio fatigata deficit: feliciter vero peruenit quem lætum iter ad destinata perducit. Fides gloriam inchoat, spes sustinendo consummat. Illa fundamentum ponit, hæc ipsum hominem construit. Illa dat principium, hæc Christianum perducit ad summum. Illa initia credulitatis aggreditur, hæc ad consummationem virtutis meditataur: Illa quod promittitur, credit: hæc quod sperat, iam cernit. Videmus nunc, inquit Apostolus, per speculum in ænigmate: tunc autem facie ad faciem. Nunc autem cognosco ex parte: tunc autem cognoscam, sicut & cognosco sum. Nec enim quisquam poterit fidei fructum percipere, nisi qui spei gloriam voluerit consummare. Vt enim sine fide spes non habet firmitatem: ita sine spe fides non potest habere mercedem. Sanè si fides est religionis fundamentum, & spes consummat, & perficit ædificiū: quomodo Apostolus dicit charitatē esse maiorem, quæ sine fide & spe non potest habere firmitatem? Denique tolle fidem, & spes vbi construitur? Adime spem, & vbi charitas sublimatur? Illa enim poterunt esse maiora, sine quibus esse alia non possunt. Igitur si ita res est, quæ Charitati & non magis fidei Apostolus tribuit principatum? Sed vt quæstio iam dirimatur: & quod obscurum est, pateat: est Fides, qua futura credimus: Spes, qua ventura præsumimus: Charitas, qua & Deum diligimus, & proximos honoramus. Siue enim, inquit Apostolus, prophetiæ euacuabuntur, siue linguae cessabunt, siue scientiæ euacuabuntur: ex parte enim

scimus, & ex parte prophetamus: quum autem venerit quod perfectum est, euacuabitur quod ex parte est. Cessat enim fides, ubi quod creditum est, venerit: cessat & spes, ubi quod speratur, affuerit. Tunc enim iam quod credatur, non est: quia quod credebatur, adest. Tunc quod sperabatur, cessat: quia quod speratum est, praesens est. Sola charitas aeterna est: quia cum deo in sanctis est: & ideo maior est. Denique nullum charisma sine charitate perfectum est, nullum donum sine dilectione aptum. Quicquid enim charismatis aut doni quisque meruerit, desertum charitate non stabit. Omnia enim quae spiritus sanctus deuotis aut impartit, aut donat, aut charitate perficiuntur, aut sine charitate effectum nullum sortiuntur. Denique ipsum martyrium sine charitate impleri non poterit: licet charitas sine martyrio sola perfecta sit. Sicut Apostolus loquitur, dicens: Si linguis hominum loquar, & angelorum, charitatem autem non habeam, factus sum ut aërementum tinniens, aut cymbalum concrepans. Et si habuero prophetiam, & sciero omnia mysteria, & omnem scientiam: & si habuero tantam fidem, ita ut montes transferam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Et si distribuero omnia mea, & si tradidero corpus meum, ita ut ardeam: charitatem autem non habeam, nihil sum. Si nec corpus ignibus traditum, & substantia donata pauperibus, nec communis sermo cum angelis, nec montes translati per fidem sine charitate effectus habere possunt: quid charitate sublimius esse poterit, quam ipsa charitas deus sit? Sicut Ioannes apostolus loquitur: Deus charitas est, ut etiam si quid comparaueris, parum sit: si quid sociaueris, minus; dum charitas deus est, cui comparabile nihil est. Inchoatur in mundo, perficitur in caelo: quaritur in saeculo, inuenitur in regno. Hic enim nec fides accepta perficitur, nec spes proposita consummatur. Esse enim fidelem charitatis est bonum: sperare quod promissum est, amare est

1. Ioan. 4.

est Christum. Charitas est enim quae & fidem adiuvat, & spem sibi sociat, & utranque secum deo muneranti assignat. Sola est, inquam, quae & fidem excitat, & spem longanimum reddit, & utrique semet sociam exhibet & magistram. Cum ipsis ad Christum peruenit: ipsis tunc perfectione cessantibus, sola in sanctis regna coelestia possidebit. Age nunc quisquis es Christiane, cum istis viuere, cum istis in ecclesia flore, cum istis sancta officia exerce, cum istis in hoc mundo contra diabolum praeliare. Ipsae te perducant ad Deum, ipsae te leuent ad caelum, ipsae tecum perueniant simul ad Christum.

HOMILIA DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI

in dictum Apostoli ad Corinthios, Cum autem subiecta fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subicietur ei, qui subiecit sibi omnia, ut sit Deus omnia in omnibus, &c. Item de mundatione leprosi, de mysterio ternarii, & cornu olei.

1. Cor. 13.

IN hesterno fratres, quem de aeterno Christi regno habuimus sermone, & nos omnes dicendi nervos intendimus, & his qui ausculturunt, iusta sufficiensque obtigit enarratio. Iusta, inquam, non si dignitas rei praedicandae, sed si mea praedicantis vires spectentur. Neque enim vel in caelis, vel in terris aliquid tale, quod laudatissimam vniuersi dignitatem meritis laudibus efferre potest. Multa sane de domini theophania praedixerunt prophetae, multa decreuit lex, multa praedicarunt Apostoli, multa promulgarunt Euangelistae, & adhuc dignitatem illam ne vnus quidem assequi potuit. Quod si tanta spiritus sancti flumina perpetuis limpidisq; amnis manantia, omnes humanas vires insumpserunt, et nihil quod par sit, ac dignum virtute diuina

eructarunt: vbi nam tenuissima sermonis gutta com-
parebit, quum talis ac tanta sermonis eminentia
proponitur? Qui posset mortalis lingua immortalis
naturam dignis præconiis celebrare? Profecto
nō capit humana ratio, vt sermo ille per quem mun-
dus est factus, quantum addeceat, prædicetur. Quid
igitur? Prædicamus quantum possumus, quādoqui-
dem non possumus, quantum debemus. Quippe in
aliis quidem certaminibus laureas referunt qui vi-
ctores redeunt: at in disputationibus de rebus diuini-
tis, solis illis debetur corona, qui se rei magnitudi-
ne victos ingenue fatentur. Itaque vincamur dicen-
tes, ne condemnemur silentes. Nihilominus quum
sint qui dicant, Demonstratum est regnum Christi
nullo sine consummari, & quod tradit regnum deo
& patri, hoc est orbem: in quo cum regnavit olim
peccatum, postea idem à gratia regni cœpit. Adhuc
nihil inuestigatum est de eo, quod quando subiecta
fuerint illi omnia, tunc & filius ipse subiicietur pa-
tri, à quo subiecta sunt illi omnia. Operæpretiū igitur
fuerit, vt de hoc quoque pro nostra virili aliquid
afferamus in medium, ne scilicet imprudentibus si-
lentio nostro ruinæ alicuius simus autores. Vellem
itaque fratres constare vobis omnibus, quod præter
nostrā voluntatem id prætermisum fuit. Nam qui
cætera iuxta ordinem, & vt sermo postulabat, decla-
rentur: arbitramur ex his quæ iam tenebatis, decla-
rari etiam id quod omittebatur. Nam vnus scopus,
eademque ratio soluit quæ dicta, & manifestat inter-
missa. Enimvero iuxta dispensationem dicta sunt
hæc ab Apostolo. Et quemadmodum illic quum di-
citur, tradit regnum deo & patri, non respondet vir-
tuti, quanta prædicari potuit: sed leuiter & in super-
ficie res agitur, quo consulatur imbecillitati eorum
qui deorum multitudinem inuestum iri suspicari
possent: Lacte enim vos potavi, ait, non cibo: sic &
nunc, simili sermone hoc dicit. Siquidem generalis
scopus apud Apostolum est, quod nunquā inducit

1. Cor. 3.

diuinam naturam seditionem aduersus seipsam ex-
citantem, aut filium patri oblectantē, iuxta impiā
Iudæorū suspicionē. Dicebant enim: Non est ille à
deo, quia sabbatum non obseruat. Itaque vnica in-
troducitur naturam seditionis prorsus expertem, vnā
concordiā, vnū sermonē, vnā voluntatem, vnā
potestatem, vnum deum in omnibus, nempe vt er-
roris eorum qui multos deos statuūt, excideret ger-
mina. Declarauimus enim, vt memores sunt audito-
res studiosi, quod idem sermo, qui patris dignitatē
adstruit, is verbis & syllabis iisdem Christi quoque
dignitatem prædicat. Et sicut ibi dixit, vt sit deus
omnia in omnibus, sic & de vnigenito ait, sed om-
nia in omnibus Christus. Igitur quid sibi nūc vult,
quod ait, subiicietur? Pharmacū, inquam, hic parat
gentilium morbo. Nō statuit dogma ecclesiasticū,
sed paganorū suspicionē refutat. Quod si absolute
hoc sermone fuerit vtendū, dicit eā quæ per ecclesiā
fit, obedientiam ac subiectionem esse Christi. Quan-
do enim ecclesia nihil spurium adulterinūque ha-
bet, sed synceram germanamque deo mentem offert,
ac si subiicerit: tunc illi germane subiicietur. Eapro-
pter coactius verbum loquutus est, & quod non fa-
cile incircumspectior aliquis accipiat. Proinde hic
disce. Quæcunque eiusmodi dicta Christo tribuūtur,
ea ad ecclesiam Christi pertinent. Cuius rei testem
ipsummet dominū ecclesiæ producā: sed paulo alti-
us rē repetamus, quo perspectiora sint quæ dicuntur.
Quādiu in mūdo hoc erat secundū carnē Christus,
pro salute mundi, humanam implens dispensatio-
nem, persequabantur illum Iudæi, & ab inimicis ve-
ritatis infestabat saluator orbis. Et ii qui beneficiis
quotidianis fruebantur, erga fontem beneficiorum
erant ingrati. Vbi autem omnem humanā adimple-
uit dispensationem per passionem, in cœlestes con-
cessit choros: & corpore quidem translatus est, veri-
tate autem ipsa adimplet omnia. Corpus itē quod
induerat, in excelsa receptum, à dextra magnitudi-
nis in sublimibus collocauit, non quasi extraneam

Ioan. 9.

Eph. 1.

Z s ac pere

ac peregrinam quandam accepturus dignitatē, sed
ut corpus quod antea mortale erat hac tanta gloria
circūmicret. Verum post assumptā carnē, post cō-
summata passionē, post resurrectionem illam cele-
berrimā, postq̃ illam in celos translationem, quum
ab omni exercitu adoraretur, etiam eorū qui super
celos sunt, circumstiparetur item omnīū angelico-
rum ordinum agminibus, & iam non esset in eorū
numero qui affligebātur, persecutionibusq; infesta-
bantur, vbi Paulum furibundum vidit aduersus ec-
clesiam, & aduersus sanctos furoris sui venenum ef-
fundere, inquit ad eum is qui passionibus vltra non
erat obnoxius, sed in tā admirabili honore dignaq;
gloria versabatur: Saule Saule, quare me persequeris?
Et planē non te persequor, qui tuam in celis ha-
bes sedem. Quid me persequeris? proprias sibi facit
ecclesie passionē. Saul Saul, quid me persequeris?
Vides quōd persequutio ecclesie Christo adscribitur,
qui ecclesie caput est? Sicut igitur cum ecclesia
fert persequutionem, Christus eam se ferre dicit:
ita & nūc Paulus cum ecclesia subditur, dicit Chris-
tum subiici. Argumentum item aliud huius rei, si
Deut. 17. placet, accipe. In duobus enim tribusue testibus cō-
2. Cor. 11. sistet omne verbum: non quōd voci dominicæ acce-
dere oporteat testimonium aliud: sed quia Christus
quum loquitur, apud credulos fidem inuenit, apud
infideles nullum persuadet testimonium: vocem do-
minicam non confirmamus, sed insipientia hæretico-
rū ora obstruimus. Paulus ergo ille à Christo edo-
ctus, q̃ persequutio ecclesie in Christum vergeret,
cognouit: & quod consentaneū, quōd quicquid pa-
titur ecclesia, in Christū quodāmodo refertur. Qua-
re & ipse regis sui verborum vestigia sequens, in
Coloss. 1. vna epistolarum dicit: Impleo quæ defuerunt afflic-
tionibus Christi. Et nūc & iterum affligitur Chris-
tus, etiam si in celos rediit. At vide quid præterea
dicat, suppleo quæ defuerunt afflictionibus Christi
in carne mea pro corpore ipsius, quod est ecclesia.
Vides ut ipsius faciat quæcūq; sunt ecclesie, siue
passiones,

passiones, siue honores. Veneratus es ecclesiam, ve-
neratus es Christum. Infectatus es ecclesiam: tamen
si non opere, proposito tamen, Christum infectatus
es. Cogita quantum periculum eorum qui ecclesi-
æ merore afficiunt, quanta corona eorum qui ecclesi-
am venerantur. Qui vos spernit, me spernit, inquit
Luc. 10. Seruator. Agnosce domini vocem quæ spirituale
aliquid in se reconditum & consequens habet. Nā
& pater de priscis illis suis prophetis talia loqueba-
tur, propriamq; ducebat iustorum iniuriam. Nam
quum Abimelech rex Philistiim accepisset Saram
Abrahæ vxorem, dicit ei deus: Restitue viro vxorē,
quia propheta est, & corabit pro te. Ille verō respō-
dens, ait: Nesciebam domine, quōd vxor eius esset.
puro corde hoc feci. Quid autē ad ipsum dominus?
Et ego sciebam q̃ puro corde hoc fecisti, & ob hoc
peperci tibi, ne in me peccares. Declaratum itaq; est
fratres, q̃ omnia quæ in ecclesia considerantur, in
Christū referri possunt. Et idcirco Apostolus dicit:
Subiicietur filius, hoc est ecclesia, ei qui subiicit illi
omnia. Cæterū est & via alia qua solet obstrepere
malignus. Et quidnā ait? Nēpe ecclesia non subdi-
tur, sed primū subiicietur post resurrectionē. Itaque
& idem argumenti ad contradictionē tuam obrēdi
poterit hæretice. Dic mihi, Christus an non subie-
ctus est etiam nūc iuxta tuum sermonē. Quum subie-
cerit sibi omnia, tunc subiicietur: occasione vtiq; ha-
buisset, si in præsentī domino non fuisset subiectus.
At si hæretice iuxta tuū sermonem Christus nunq̃
relictatur patri, temere dicitur q̃ quū subiiciet sibi
omnia, tunc subiicietur. Sexcentis nominibus subie-
ctionem illius profers, & nunc in aliud tempus se-
moues aliam quandam subiectionem. Quum audis
Christum dicentem: Non veni ut faciam voluntate
meam, sed eius qui misit me: statim profers cor-
nu impietatis, atque dicis: Vides ut subiectus est
patri? si audieris ipsum dicentē, Ego à meipso non
loquor, sed pater mihi mandatū dedit quid dicā, &
quid loquar: statim excipis verbū, confirmās quōd
Christo

Christo non sit autoritas, sed subiicitur. Si audieris ipsum dicentem. Ego nullū iudico, est qui quærat, & qui iudicet: raptim arguis verbo subiectionem. Quum ergo in omnibus ostenderis subiectū, cuius gratia argumentum adducis malignū, dicisq. Verbum sequor, & non mentem? Quia tūc subiicitur, qui semper est subiectus. Quid ergo vult sensus? Nusquā non apostoli scopus est, vt aboleatur error impius quo dii multi inuehantur, vt eliciatur seditio in natura, quæ omnis seditionis expers est, & vt exterminetur male sentientium suspensiones. Monstrat itaq. subiectionem non violentam, neq. necessitate coactam, neq. seruilem, sed concordiam dignitati congruam. At mi frater, ne facile quæ prædicta sunt, inuadas, vt cum dicitur: A meipso hoc non dico: mandatū dedit mihi pater, quid dicam, & quid loquar. Vereor enim ne quæ aduersus hæreticos disputationis gratia dicta sint, in ecclesiasticis dogmatibus te offendant. Sicut ergo sermonē nostrum superius adstruximus, quū de mente Apostoli responderemus, quod non omnia vt dogmata prædicarint apostoli, sed alia quædā vt dogmata, alia iuxta dispensationē proposita sunt. Idem & apud fontem veritatis, dominum apostolorū & prophetarum inuenio: quod non semper ad dignitatem suam, iuxta dogmatū scilicet veritatem loquutus sit, sed dispensatione quadam pro infirmitate populi nonnunquā se submisit. Age dicito mihi frater, quum dicit veritatis dominus: Si ego mihi ipsi testis sum, testimonium meū non est verum. Sequar dictionē, sequar verbum: iniuriam faciam dignitati, si quidem per dispensationem dictum. Sed neq. si malignus interpretes esse vellem, permittet mihi dominus, qui licet dictionem perperam sequar, sensus tamen coniecturam prauam excludit, & voce alia me corripit: quæ sicut alio loco sancta de diuinis tradit, ita nunc simpliciter dignitatem confundere & iniuria afficere videtur. Quandoquidem dicere posset: Rationem infirmorum Iudæorum habens, dicebam: Si ego de me

Ioan. 7.

testificor, testimonium meum non est verum: quam dictionem tu ad blasphemiam rapuisti. an non me alicubi dicentem audisti, etiam si ego de me testificor, testimonium meum verum est? Quid ergo fratres, contraria sibi ipsi pronuntiabit veritas? Absit, sed aliter se habet ad eos qui veritatis sunt alumni, & aliter ad eos qui à veritate aliquantulū abalienati: non quod ipsa varia sit, sed quod pro singulorum beatitudine sese accommodat. Quare igitur dicit Iudas: Ego à meipso non loquor, sed pater mihi mandatū dedit, quid dicam, & quid loquar? Quia opinabantur ipsum esse Mosaicæ legis inimicū, & præscribere aduersa patri, qui in lege sabbatum legis honestabat, videbaturq. legibus noui testamenti pugnantibus cum veteri, nouus status induci: idcirco declarare volens se nihil constituere quod deo displiceret, nihil etiam prædicare quod legi aduersaretur, dicit: Ego à meipso non loquor, quemadmodū vos suspicamini, sed ille ipse qui à vobis adoratur, ipse mihi mandatū dedit. quasi doceret eos, quod si hæc suggillatis, nō meā doctrinā suggillatis, sed impingitis in deū, quæ cōfitemini. Quando ergo fratres sic misere, sic abiecte, sic humiliter sermonē Christi tracto, vt accipiam quasi in seruili conditione dicatur hæc vox: A meipso nihil facio, pater mihi mandata dedit quid loquar, & quid dicā: vides mox in quantū impietatis profundum descendo, si ita suspicer. Facio enim ipsum non solum patre inferiorem, sed & apostolis ipsis minorē. Quomodo autē id, auscultabo, consiliū autem do. Paulo permittis absq. præcepto consiliū dare, Christum verò sub seruitutis iugū abstrudis, qui ita mordicus tenes verbū, quod dicitur: A meipso facio nihil? Iam sicut & antea præmisi, aliter ipsum disputasse solitū cū his qui veritate enutricati, aliter cū his qui ab ea sequestrati. Neque enim Iudæi ipsum esse filium dei reputabāt, neque in mentē Iudæis veniebat deū esse sermonem. Nō audisti qualia de ipso dixerūt: Homo ille nō est

1. Cor. 7.

Ioa.

dei,

dei, quia sabbatū non custodit. Non putabant esse hominem dei. & quomodo dignitatē vnigeniti cōiectarent? Ad hæc dicebāt iterum de Seruatore. Scimus q̄ homo hic peccator est, quia sabbatū non seruat. Quum ergo de ipso sentirēt vt peccatore, & homine, cui nihili cum veritate commune: vllāne diuinitatis opiniohem vel fortuitō de ipso conciperent? Ea de ratione ad sic affectos vocem submisit, eosq; docuit, ne ob externum habitum contradicentes, putent ipsum a diuina voluntate dissidere. Vnde dicebat: A me ipso non loquor: ipse mihi mandatum dedit quid dicam, & quid loquar. Apud eos autem qui fide filij instructi, animaduerte vt vocem suppli- cem & abiectam deponit, diuinæq; dignitatis gloriam induit, dicens: Audistis dictum esse antiquis, nō facies adulterium: qui viderit vxorē proximi vt cōcupiscat, iam peccauit: ego autem dico. Vides quomodo nuda autoritas, vbi fidelis, & quomodo formata ac tecta per dispensationem, vbi suspectus auditor? Cū autē paruulus fermē in turba contritus esset, dixit: Semper diuini sermonis auditui turbatio agnata est. Etenim animarum hostis diabolus, vbi videt q̄ sermo acuta iacula aduersus deceptionem suam emittit, continuo auditores conturbat, vt veritatē redarguentem in fugam vertat. Eutyclus adulescens Pauli auditoriū turbabat, & hic adulescens quidam auditoriū populi interturbauit, quo magis proposito destituantur auditores. At qui fratres nos fugientes fluctuū tempestatem, ad tranquillum veritatis portum nauim appellamus. Nollem enim digressionem latius expatiari, quæ instituto sermoni obsistat. Vbi suspectus auditor, accommodatur ad dispensationis rationē doctrina: vbi verō syncerus veritatis atq; p̄feratis alumnus, nuda sit autoritas. Ad Iudæos dicebat: A me ipso nihil loquor: ad do- mesticos autē fidei: Audistis q̄ dictum sit antiquis, nō facies adulterium: ego autem dico. Vbi Ego illud loquentis autoritatem demonstrat: nā vbiq; Ego, autoritatē testatur dicentis, vt cum dicit: Ego sum.

Mat. 14.

Ego sum: & honestū est illud, Ego sum. Et iterū Iudæis dicit, Non veni vt faciam voluntatem meam, sed voluntatem eius qui misit me. Soluit item hæreticæ suspicionis dubitationem hodierna euāgelica lectio. Quādo enim leprosus ille ipsum accessit, corā pore quidem leproso, anima autē pura & lucida, dicit ipsi: Domine, si vis, potes me mūdare. Quære hic hæreticorū canonem. Oportuerat enim consensanea vocis suæ dicere, nō volo ego, sed vult pater, mūdus esto: non veni enim vt faciā voluntatē meā, sed voluntatē eius qui misit me. Non audisti me dicentē, non veni vt faciam voluntatem meam? Si ergo cogat voluntatē potestati subditam, sicut impij dicunt, cur autoritatem exposcis ab eo qui paternæ autoritati subditus est? Verum nihil horum Seruator ad eum qui ad se sincero pectore accesserat, dixit, sed declarando ipsum synceræ esse fidei, syncera quoq; ac pura sanitate donauit. Accessisti ad ipsum fideliter, accipe et remediū fideliter. Voluntati meæ adscribis beneuolentiam, voluntate mea et salutem capeffito: Dñe, si vis, potes me mūdare. Volo, mūdus esto. Non subsistit hæreticæ impietatis definitio. Vides quantū sermoni subest? A propria voluntate autoritatem seruat. Hæc autē cū dicā, non induco separatā a voluntate patris voluntatē filij. Quam enim filij dixeris voluntatē, patris voluntatē dicis: & quam dixeris voluntatē patris, prædicas autoritatē filij: & si dixeris autoritatē filij, declarabis potestatem spiritus sancti. Vna enim potestas, indiuisum regnū. At dicit quis: Attigisti inter dicendū de spiritus sancto, de potestate, ego apostolica voce inuenio spiritū Christo subiectum. Dixit enim Paulus: Quando autē dicit, q̄ omnia ipsi subiecta sunt, manifestum est quod omnia præter eum qui subiecit illi: omnia intelligit, ergo spiritus subditus est: solū enim patrem dicit non subiectum esse Christo. Verū quū dicit omnia, creaturam signat: non increatā naturam iniuria afficit, sed de subiectione inimicorum disputat. Vltimus inimicus abolebitur mors. Cur

1. Cor. 15.

Cur ergo in subiectionum inimicorum regione colas
locas spiritum sanctum? Non enim subiectionem
amicorum pater induxit, non subiectionis angelor
um meminit, non subiectionem archangelorum ac
tigit, sed subiectionum inimicorum inimicus ex
tremus mors abolebitur: loquitur de inimicis qui
subditi sunt, non de spiritu sancto. Iam si nos fideles
qui in Christo credimus, cum Christo regnabimus:
spiritusne sanctus non parem cum obediētibz for
tietur dignitatem? In die manifestationis saluatoris
sedebunt filij Zebedæi, Iacobus & Ioannes, & cho
rus ille apostolorum super duodecim thronos: spiri
tusne erit circa subditorum suppedaneum? Faceat hæc
impietas amice, sermo hic est de creatura, non de in
creata natura, non de adorabili dignitate. Et ut dili
gentem ac exquisitum veritatis sermonem accipias, consi
dera quomodo beatus David inducens laudantium
creaturarum chorum, dicit: Laudate dominum in celis,
laudate eum in summis, & reliqua. Angeli, virtu
tes, celi celorum, & aqua super celos: Nulla spiritus
mentionem facit, increatam naturam creaturae non
connumerat. Tres pueri qui in camino induxerunt
& ipsi creaturarum chorum: laudate, dicebant, ange
li domini, celi domini, virtutes domini, sol & luna,
&c. non recordati sunt spiritus sancti. Itē et Paulus,
quem diuidit inuisibilia ab iis quæ videntur, dicit
eo loco, ubi docet quod in Christo cōdita sunt om
nia, tam quæ in cælo, quam quæ super terram: tam
visibilia, quam inuisibilia: & confestim adnumerat
inuisibilia, dicens: Siue throni, siue principatus, siue
potestates, siue dominationes. Nam quoniam omnia
quæ videntur seruitus, in confesso est: inter inuisibi
lia autem recensentur angeli, & virtutes, & spiritus
sanctus, & filius, & pater, ut non per ignorantiam
cœlestium, sub iugum seruitutis dominum et digi
tatem spiritus sancti trahas, ea quæ videntur, discer
nit, neque dicit, siue sol, siue luna, siue astra, omnia ser
uituti obnoxia: horum enim conditio comperta est,
quod omnia seruiunt. Ceterum in his quæ inuisibilia sunt
prima

Psal. 148.

Coloss. 1.

principatus & angeli: est autem inuisibilis etiam et
qui adoratur spiritus. Igitur ne quis ipsum cum alijs
inuisibilibus copulet, seorsum numerantur superna
omnia, ne in ordine ministrantium sit & dominus.
Seorsum numerat quæ non adorantur, ut segrege
tur quod adoratur. Siue throni, siue principatus, siue
potestates: non dicit, siue spiritus. Verum ad insti
tutum redeamus. Si vis domine, potes me munda
re. Sciebat leprosus scaturientem beneficentiam, scie
bat emanantem salutem, sciebat multos male habentes,
& a demonibus infestatos, inuestigasse fontem sa
lutis, & cogitationis hæsitacionem deponit: & quoniam
esset carne quidem leprosus, anima tamen mundus
erat: neque enim discolor illius anima. Etenim sicut
molesta corporis lepra colorem variat: sic & ubi
animam occuparit, duplex facit cor, scilicet ad fidem,
& ad infidelitatem se dispertiens. Et quam iniunc
da oculis humanis corporea lepra, tam insuavis est
oculis dei in plures secta partes anima. Et ob hoc
ait scriptura: Vnde duplici corde, & animæ solutæ, &
peccatori vias duas incedenti. Rursum contineamus
nos in instituto, Volo, mundus esto. O miraculum.
Volo, mundus esto. Sermo nonnunquam fratres ab au
toritate, sermo nonnunquam a temeritate proficisci:
& hunc quidem fortuito quis oblateral, ad illum verò
opus comitatur autoritate eius qui solus potest. Si
ergo dixisset: Volo, & non subsequutum esset opus,
temeritas erat: nunc verò quoniam opus vocem subsequi
tur, & sermonem ne aegre feras, & opus reuerere. Vis
de quantum discriminem inter veterem legem, nouamque
gratia etiam omni ex parte. Moses cum ex monte descen
deret, primam legem tulit, & mandauit ut castris ex
cederent leprosi. Christum verò monte descendens,
leprosum protinus mundat: & ille quidem morbus
eos eliminat, hic verò curam eorum agit. Ascendit Chri
stus in montem, ascendit & Moses: & hic quidem ut
acciperet, ille verò ut daret. Ascendit Moses, & in
uenit montem impletum tubis, nubibus, tonitruis, ful
guribus, turbinibus, caligine: quæ licet parum cognos
cebant

Eccle. 20

)(AA ebant

ebant dexteræ & magnitudini apparentis, verū de-
cebat ut populus ille ad pietatē erudiretur. At Chri-
sti gratia timorē ponit, seruitutem eicit. Nō enim
accepimus spiritum seruitutis iterum in timorem,
sed accepimus spiritum adoptionis. Et Moses qui
dē dedit decem mandata: Iesus autem dominus Mo-
sis nouem beatitudines. Dictorū veritatem sciunt
quotquot aliquatenus scripturas norunt. Prima be-
atitudo. Beati pauperes spiritu, quia ipsorum est re-
gnum celorum. Beati qui lugent, quia ipsi consolau-
buntur. Beati mansueti, quia hereditate obtinebūt
terrā. Beati qui esuriunt & sitiūt iustitiam, quia ipsi
saturabuntur. Beati misericordes, quia ipsi miseri-
cordiam assequuntur. Beati mundo corde, quia ipsi
deū videbunt. Beati pacifici, quia filij dei vocabun-
tur. Beati qui persecutionem patiuntur propter ius-
titiam, quia ipsorum est regnum celorū. Beati estis
quādo exprobrauerint vobis, et persequuti fuerint,
& dixerint aduersus vos omne malū verbū menti-
entes. Quare lex ponit decem mandata, gratia autē
nouē beatitudines? Nēpe decē mandatorum nume-
rus, respondet numero plagarū ægypti. Decē plagæ
Ægypti impietatē castigarunt, & decē mandata po-
pulum erudiunt insensatum. Id quod & litera iota
indicat, qua denarius numerus scribi solet: virgule
enim formam & figuram præ se fert. Et virga erudi-
ebat Ægyptios atq; populū: Iesus vero dominus no-
ster dat nouem beatitudines, triplici ternario tripli-
cē plectens coronam. Quandoquidem fratres adora-
bilis illa trias, regalis illa dignitas, immaculata na-
tura, indominabilis dominatio, in ternario gloriam
habet, & veneratur deus ternarii prædicationem in
terra, & virtutum numerum, quod numero sanctæ
trinitati respondeat. Et ut exēpli gratia aliquid di-
cam: Multi sunt patriarchæ, & deus seipsum trium
patriarcharū vocat deū: Ego deus Abrahā, & deus
Isaac, & deus Iacob. Non q̄ non sit etiam deus Mo-
si, & nō deus Ioseph. Omnium enim deus est, qui se
inuocat in veritate: sed veneratur sicut in imagine,
in terra

Exod. 3.

in terrenis celestia. Tres patriarchæ sunt in honorē
trinitatis, tres virtutes in honorem trinitatis. Nunc
autem manent tria hæc, fides, spes, charitas. In tria di-
uisum est vniuersum, nempe in ordinem supercele-
stium, terrenorum, & subterraneorum. In tria secan-
tur tempora, in præterita, præsentia & futura. Et si-
cut licet multi sint patriarchæ, ut prædicetur gloria
viuentis spiritus, sufficit ternarius: ita cum multi
sint sacerdotes, trias tamen sacerdotū electa est, nem-
pe Moysis & Aaron, qui in sacerdotibus eius, & Sa-
muelis. Multi reges, multi sacerdotes, & trium cele-
bris est memoria. David scilicet, & Ezechiae & Io-
siae: dicit scriptura, oēs peccauerūt, In camino tres
pueri. Cū Christo in montē conscenderunt Petrus,
Iacobus & Ioannes. Multi in celo angeli, & tres ap-
parent Abraham. Omnes dies dei sunt, & tres serui-
unt mysterio. Qui illi tres? Accipe Isaac, dicit, quem
dilexisti filium tuum vniogenitum, & vade in vnu
montium: ambulauit Abraham tres dies & tres no-
ctes, ut simul & mysteriū monstraret. Sic enim qua-
si a morte viuentem accepit Isaac. Quomodo autē
Audi: A quo tempore pater illum sacrificio destina-
rat, mortuus censerī potest. Neq; enim euasurus crea-
debatur, & propositam sanciebat promissionē. Ter-
tio autem die restitutus est viuus in figuram resur-
rectionis. An non potuit Ionas in mari manere plu-
res dies? sed solum ibi tres dies fecit, ut resurrectio-
nis mysterium ostendat. Hic quis dicet, si alicubi re-
perias seiunctim mysteria talia, at non quantū satis
est ad recipiendā incarnationem & trinitatem ista
miracula persuadent. Si ego dico, reproba sermonē:
sin diuina est prædicatio, audi a me, imō audi mecum:
quia tres dies interpretantur nobis passionem do-
mini. Quid de Abraham idem Saluator dicit: Abra-
ham pater vester exultauit ut videret diem meum:
vidit, & gauisus est. Quem diem? Mortis. Agnus
enim ab arbore traditus Abraham, imaginem gessit
agni dei, qui tollit peccatum mundi. Et quod dicit,
Vidit diem; nihil aliud facit, quā q̄ vidit mortē.

Ioan. 2.

AA 2 Vnde

Vnde hoc & vsitato more dicunt homines, praeuenit eum dies, pro eo quod est mors. Verum consuetudinis lex non est satis idonea ad astringenda ea quae dicuntur: itaque ad scripturam veniamus. Dicit alibi beatus Dauid: Obseruabit peccator iustum, et fridebit super eum dentibus suis: dominus autem iridebit eum, quoniam praeuidet quod veniet dies eius. Et haec quidem in Abraham dicta sint. Nunc ad Ionam quoque ipsum redeo. Iterum enim tres dies Ionae, passionem hanc salutarem interpretari licet.

Mat. 12.

Iterum seruator clamat: Quemadmodum, dicit, Ionas in ventre ceti tres dies et tres noctes, sic oportet filium hominis in corde terrae facere mansionem tres dies ac tres noctes: sed vnum ad supradicta dicemus, quod aliis euidentius est. Populo priori tres erant ordines, sacerdotium, regnum, & prophetia: praeter tres illos non videbatur alius apud Iudaeos principatus. Cornu item erat olei sanctificationis, & vna fuit vinctio, tria vero dona. Vnum cornu, tria christomata: Inungebantur enim sacerdotes, reges, & prophetae. Caeterum quia aliqui argumenti huius ignari sunt, ne incassum sermo currat, seipsum quidem absumens, lectori vero inutilis, audi breuiter: Seruabatur a prophetis cornu, & cornu autem inungebantur reges, prophetae, & sacerdotes: nulla quidem christomatis variatione: nam per idem cornu gratia adhibebatur. Inungebantur reges, inungebantur prophetae, inungebantur sacerdotes: vna vinctio, tria dona.

1. Reg. 16.

Quare autem in cornu erat vinctio? Quia imaginem gerebat Christi. An non in argenteo vase, an non in aureo, an non in aliqua alia pretiosiore materia tantum donum esse potuit: sed non fuit in alio quam in cornu. Siquidem ut dicendo praemisi, imaginem gerit Christi. Etenim dicit: Excitabo cornu Dauid: quod est dominus sacerdotum & regni & prophetiarum, ille sit cum omnibus vobis. Quia cum caput nostrum accepit regnum, contritis tribus illis humanis dignitatibus, in eius cornu omnis dignitas, & gloria reledit, Amen.

Psal. 131.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI SERMO
de eleemosyna & collatione in sanctos, ex
priori Pauli ad Corinthios epistola.

EXurrexi hodie functurus apud vos legatione quadam iusta, vtili ac honesta, non alterius cuiuspiam quam pauperum nomine, qui vestram hanc inhabitant ciuitatem. Hi mihi hanc prouinciam iniunxerunt, non sermonibus, nec communis consilij suffragiis & sententia, sed miserabilibus acerbissimisq; suis spectaculis. Nam cum ad vestrum hunc conuentum festinans, per forum & angiportus transirem, videremq; in medijs biuitis iacere multos, quorum aliis abscedere manus, alij excoeculati, alij vlceribus pleni & incurabiles, ac protendentes eas partes, quas utpote tabidas potissimum necessarium erat contegerent: extremae inhumanitatis esse duxi, si apud charitatem vestram de his non differerem, maxime quod alioquin ex his quae dicta sunt, opportunitate quadam ad hoc compellor. Et semper quidem conuenit de eleemosyna concionari, quandoquidem & nobis apud dominum multa semper opus est misericordia. Nunc vero per hoc tempus multo magis necessarium, quam tantum sit frigus. Enimvero aestate temporis commoditas multum solatur pauperes. Extra enim periculum sunt, si nudi ambulent, quum Solis radij pro amictu sint, securumq; in nudo pavimento dormire, noctesq; sub dio agere, neq; adeo calceamentis indigent, vel potu vini, vel alimentis largioribus: contenti enim sunt aquarum fontibus, tumultuariamq; illis mensam vilioribus olusculis ac paucis leguminibus ipsa anni pars instruit. Ad quae accedit & alia non minor comoditas. Nam qui domos extruunt, quique terram fodiunt, & qui mare nauigant, illorum ministerio plurimum eget. Quae admodum enim locupletes prouentus habent ex domibus, agris, & possessionibus: ita pauperes ex manibus & corpore, & non aliunde: ac propterea per aestatem est quod eos soletur: hyeme vero vndequaq; variis modis affliguntur & vexantur. Duo autem in pri-

mis eis molesta sunt. Intra viscera deuastat fames: extra, carnem conficit frigus. Præterea ampliore indigent alimento, & densiore vestitu: insuper & reſecto, & strato, & calceamentis, atq; multis alijs. Et quod omnibus est grauius, operandi cōmoditatem tempus negat. Ea propter quia pluribus habent opus, & non est laborandi facultas, nemine miseris vel mercedē præstante, vel opus iniungente, nō saluē tē manus porrigamus, nō iam mercedē, sed eleēmōsynā daturas. Assistat autē nobis fidelis in hac legatione collega Paulus: pauperū & in egestate viuētū præfectus & procurator, miræ singularisq; vigilantia ac curæ. Vnde diuisis apud Petrū discipulis, pauperum curam non diuisit: sed vt dicit, *Galat. 2.* Dextras dederunt mihi & Barnabæ societatis, vt nos in gentes, ipsi in circuncisionem apostolatu fungeremur. Iniunxerunt solum vt pauperū essemus memores: id quod facere curauim. De qua re subinde sermonem in epistolis suis inculcat, & nec vnam inuenies que de ea nō admoneat. Sciebat enim, sciebat quāto mōmēti res sit, & propterea tanq̃ edificatio admirabilis fastigiū superimponens, hanc doctrinā consilijs et admonitionibus suis adiicit, atq; id ipsum hoc quoq; loco facit. Nā posteaq; de resurrectione disputauit, deq; alijs omnibus disposuit, in hunc tandē de misericordia sermonē definit, sic dicēs: De collatione autem in sanctos, sicut ordinaui ecclesijs *Galat. 2.* sic et vos facite. In vna sabbatorū vnusquisq; vestrū. An maduerit sensum et ingeniū Apostoli, q̃ tempeſtate ad hāc admonitionē accedit. Cū enim meminit futuri iudicii terribilisq; illius sedis, & gloriæ qua vestiendi sumus, modō rectē viuamus, & immortalis vitæ, tū de hoc reliquū sermonem infert, vt auditor spe bona refocillatus, facilior sit ac benignior, atq; ita maiori ipsum alacritate suscipiat, vtpote adhuc iudicij terrore cōtremiscens, & repositōrū animarū bonorū expectatione gestiens. Etenim q̃squis de resurrectione philosophat, & ad futurā vitā se totum confert, nihil æstimabit præsentia, vel diuitias, vel

1. Cor. 16.

abundantiā, vel aurū, vel argentū, vel sumptuosas vestes, vel delicias, vel mensæ luxū, vel aliquid tale. Et qui hæc nihili faciunt, haud difficile pauperū suscipient curā. Et hac de causa admonitionem hanc apte sermoni de resurrectione subiunxit. Primū autem nō dicit, de collatione in pauperes, neq; in mendicos, sed in sanctos: vt erudiret auditores, etiā pauperes si piē viuant admiratione dignos, & diuites si virtutem despiciant esse contemptibiles. Ecce rex prophanus vocatur & iniquus, quia inimicus erat deo: & pauperes sancti, quia māsueti erant ac moderati. Neronem mysterium iniquitatis vocat, dicens: Mysteriū enim nunc agit iniquitatis: Pauperes vero quibus nec alimenta erant, & qui emendicato alebantur victu, sanctos appellat. Interim & occultē docet, ne efferantur animo, neq; ob hoc mandatum extollantur, quasi alijs vt vilioribus despectioribusq; præſtent & antecellant: sed sciant, sibiq; ipsis certo persuadeant, summū esse honorem, q̃ datū sit eis illorū afflictionibus cōmunicare. Iam dignū est, vt & illud perscrutemur, quinā illi sunt sancti. Neq; enim hic duntaxat mentionem ipsorum facit, sed & alibi sic dicens: Nunc autem proficiscor Hierusalē ministrans sanctis. Et Lucas in Actis Apostolorū, memor istorum sanctorū ait: Ceterum discipulorū vnusquisq; vt abundabat, ita & decreuit, vt mittat ad pauperes sanctorum in Hierusalem. Et iterum, quod & antea dicebā, ait, Tantum vt pauperū memores essemus: in quo & diligens fui vt hoc ipsum facerem, quasi diceret: Postq̃ separati sumus, ego in Gentes, ille in Iudæos: in hoc communi sententia conueniemus, ne quantū ad pauperes attinet, seiuu geremur. Nam quādo prædicabant, Petrus quidem Iudæis, Paulus verò Gentibus prædicabat: quando autem pauperum agebant curam, tunc non sic agebant, vt Petro tantum cura esset Iudæorū pauperū, & Paulo tantum Gentiliū: sed procurabat Paulus etiam rem pauperum Iudæorum. Et propter hoc dicebat: Tantum vt pauperum memores essemus, in

2. Thes. 2.

Rom. 15.

Act. 11.

Galat. 2.

quo & diligens fui, vt hoc ipsum facerē. Qui igitur
Rom. 15. sunt illi, de quibus hic disputatur, & in epistola ad
Galat. 2. Romanos, insuper & in epistola ad Galatas, pro
 quibus & apud Macedones intercedit? Iudaei pau-
 peres erant, qui & Hierosolymis debebant. Sed qua
 de causa tantam illorū habet curam? An non in sin-
 gulis ciuitatibus erant inopes & mendicī? Cur ad
 illos potissimum mittit, et pro eis omnes orate? Sanē
 non hoc egit temerē, neq; vt acceptor personarum,
 sed ob magnam vtilitatem. Proinde operapretium
 fuerit, sermonē illum aliquanto superius repetere.
 Enimvero vt Iudaeorū res corruerunt, & confirmata
 est vox eorum, quam dū crucifigerent Iesum, clama-
Ioan. 19. bant, Non habemus regem nisi Caesarem: ipsi Ro-
 manorū principatui subiecti, neq; suis vt antea vi-
 uebant legibus, neq; per omnia serui erant, vt nunc
 sed in ordine cōmilitonum & sociorum habeban-
 tur, sic tamen, vt ipsi tributa pēderent regibus suis,
 & magistratus ab eis acciperent. In plerisq; tamē
 & proprias seruabant leges, & iuxta patrū prae-
 scripta animaduertebant in eos qui secū peccarant. Nā tri-
 butum eos Romanis dedisse hinc liquet: quia tentā-
 tes Iesum rogabant, si liceret dare censum Cēsari: at
 ipse sibi iussit ostendi numisma. Quod vbi mōstrat-
Mat. 22. runt, & lecta erat inscriptio: Reddite, ait, quae Cēsari
Luc. 20. sunt Cēsari, & quae dei deo. Lucas quoq; testis
 est, templū habuisse milites & duces qui mille praer-
 erant. Quōd Romanis subditi fuerint Iudaei, nō pau-
 ca sunt argumenta. Similiter manifestum, quōd pro-
 priis vsi sunt legibus. Stephanum enim lapidarunt
 nondum ad tribunal ductum, Iacobum fratrem do-
 mini occiderunt, Christum ipsum crucifixerunt,
 quamuis permittente praeside qui illorum accusatio-
 nem refutabat. Nam ea de causa & manus lauit, di-
Mat. 27. cens. Innocens sum a sanguine iusti huius. Et quia
 valde vrgentes videbat, ipse quidem sententiam
 non tulit, sed tradendo eum permisit illos sua vti
 tyrannide, qui & omnia postea fecerunt, & Paulo
 itē saepe fuerunt molesti. Igitur, quia suis utebantur
 iudiciis

iudiciis, vsu eueniebat longe grauiora pati eos qui
 ex illis crediderant. Etenim in aliis ciuitatibus quia
 & iudicia, & leges, & principes erant, non licebat
 Gentilibus eos qui a se deficiebant, occidere, vel la-
 pidare, vel aliter opprimere propria tyrannide vel
 sententia. At si quis deprehendebatur tale quiddam
 praeter iudicum sententiam patrasse, is puniebatur.
 Quod tamen Iudaeis erat adhuc permissum, idq; ma-
 gna licentia. Vnde grauissimē affligebantur, qui in-
 ter eos credebant. Nam erant sicut relictī in mediis
 lupis, & non habentes aliquem qui eriperet. Sic Pau-
 lum quoque saepe flagellarunt, quod & ipse docet:
 Quinquies quadraginta minus vna accepi a Iudaeis. *2. Cor. 11*
 Ter virgis caesus sum, semel lapidatus sum. Deniq;
 quōd hoc non leui coniectura a me dictum sit, quid
 ad illos ipsos Paulus scribat, audi: dicit enim, Redde-
Heb. 10. ant vobis in memoriam superiores dies, in quibus il-
 luminati, ingens certamen sustinuistis afflictionum:
 partim quidem, dum & probris & pressuris affecti,
 spectaculo fuistis omnibus: partim dum consortes
 ira conuersantiū facti estis: siquidem & afflictionū
 quae ex vinculis meis contigerunt, participes fuistis,
 & direptionem facultatum vestrarum cum gaudio
 accepistis, scientes vos habere in vobis potiorē sub-
 stantiam in cœlis ac manentem. Quin & cum The-
 salonicenses adhortaretur, illos in medium adducit:
 Vos enim imitatores facti estis fratres ecclesiarum *1. Thez. 2.*
 dei, quae sunt in Iudaea in Christo Iesu, quōd eadem
 passi sitis & vos a propriis contribulibus, quemad-
 modum & ipsi nos a Iudaeis. Hac de causa, quia gra-
 uissima ferebant praer omnibus, & citra omnem mise-
 ricordiam cuncta quae habebant, eis auferebantur,
 ducebantur, trahebantur, fugabantur vndique: iure
 Apostolus in illorum subsidium alios excitat, iterū
 pro iisdem Corinthios exhortans ac dicens: De col-
 latione autem in sanctos, sicut ordinaui in ecclesiis
 Galatae, sic & vos facite. Itaq; satis demonstratum
 est, qui sunt sancti illi, & quare pro ipsis maiore ha-
 buerit curam: reliquum est, vt inquiramus etiam cur

Galatarum meminerit. Cur enim non dixit: De collatione autem in sanctos, hoc facite, in vna sabbatorum vnusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, &c. sed cū dixit, De collatione hac in sanctos: adiunxit, Sicut ordinavi ecclesiis Galatiæ, sic & vos facite. Cuius gratia hoc facit, & non vnus, neque duorum, neque trium meminit ciuitatum, sed totius gentis? Certe vt promptiores eos redderet, essentque eis materia & occasio æmulandi aliorum laudes. Et post hæc nouū quendam morem instituit. Et quis ille? In vna sabbatorum, ait, vnusquisque vestrum apud se seponat thesaurizans, quicquid commodum fuerit: ne cū venero, tunc collationes fiant. Vnam sabbatorum dominicam vocat. Et quamobrem hunc diem oblationi deputat? cur non dixit secunda sabbatorū, vel tertia sabbatorum, vel aliis sabbatis? Profecto nec hoc temerè, nec absque causa dictum. Nam & à temporis opportunitate ansam capit, quod alacriores reddat offerentes. Et quid commodi habet eius diei tempus, quo facilius detur eleemosyna? Ecce, quoniam tum à labore omni cessatur, relaxationeque & feriis alacrior sit animus. Et quod multò maius est, innumeris eo die bonis potiti sumus. Nam eo die destructus est infernus, extinctum maledictum, disparuit peccatum, confractæ inferorum portæ, captius factus est diabolus, diuturnum bellum direptum, conciliati deo homines, nostrumque genus ad pristinam, imò ad maiorem rediit dignitatem, viditque sol inopinatum & admirabile illud spectaculum, quod homo factus est immortalis. Hæc omnia volens ipse nobis in memoriam referre, diem illum in medium attulit, ipsum in aduocatum assumens, qui vnicuique diceret, Cogita homo quanta & qualia bona accepisti hoc die, quantis malis es liberatus. Qualis eras antea, qualis postea factus es. Iam si nos natalitia celebramus, & multi libertinorum etiam eos dies, in quibus libertate donati sunt in magno habent honore, ita vt alii, venerando tempus, conuiuia faciant, alii multa munera largiantur: quanto magis nobis dies ille obseruandus

uandus, quem si quis natalitium totius humanæ naturæ appellet, haud aberrarit? Perditi enim eramus, & inuenti sumus: mortui eramus, & reuiximus: inimici eramus, & reconciliati sumus. Spirituali autem honore, inquam, hunc diem venerari oportet, non conuiuando, non vinum profundendo, non ebrietati choreisque vacando, sed indigentes fratres liberalitate facili iuuando. Quæ dico, non vt laudetis tantū, sed vt & vos quoque imitemini. Neque enim putare debetis hæc solis Corinthiis esse scripta, sed & vnicuique nostrum, ac omnibus qui post nos futuri sunt. Faciamus itaque sicut nobis Paulus prescripsit, et die dominico vnusquisque nostrum domi opes dominicas reponat, sicutque ex hoc lex & consuetudo immutabilis, nec dubito posthac non fore opus adhortatione vel consilio. Nequaquam enim tam efficax est adhortatio & sermo, vt consuetudo tempore firmata. Statuamus igitur hoc, vt dominico die aliquid in subsidium pauperum reponamus, neque legem potestea transgrediamur, etiam quantacunque vergeat necessitas. Iam cum dixit, In vna sabbatorum: subdit, Vnusquisque nostrum: non diuitibus, ait, dico solum, sed & pauperibus: non liberis solum, sed & seruis: non viris solum, sed & mulieribus. Nullus ab hoc ministerio exemptus, lucrue sit expertus, sed vnusquisque aliquid offerat. Neque collationi huic obstat inopia: quantumcunque enim pauper sis, non es pauperior vidua illa, quæ omnem substantiam expendit: quantumcunque mendicus sis, non eris pauperior Sidonia muliere, quæ pugillum farine tantum habens, sollicita erat, quomodo Prophetam digne exciperet, tametsi videret circumstantes pueros, & famem urgentem, neque aliud quicquam haberet repositum. At quæ de causa dixit, vt aliquid apud seipsum reponat thesaurizans? Ne forte quis erubescat & vereatur ostendere tam paruum se offerri: et ideo ait, Tu serua et custodi: & cū paulatim paruarum oblationes iustam aliquam quantitatem habebit, tum profer in medium. Itē nō dixit, colligens, sed, thesaurizans: vt discas quod sumptus ille

ille thesaurus fit, & expensæ illæ quæstus. Thesau-
rus, inquam, est omni thesauro melior. Nam sensibi-
lis thesaurus, & insidiis petitur, & imminuitur, sæ-
peq; inuentores pessundat: cœlestis autem ille, totus
alius est: insidias ignorat, auferri nequit, saluis possi-
dentibus, & accipientibus non consumitur tempore,
nō perit inuidia, sed prorsus eiusmodi iniuriis su-
perior, multa colligētib; affert bona. Obediamus
igitur, & faciamus etiā nos ita: vt cum priuatis sint
& sacræ opes in domibus nostris repositæ, futu-
rumq; vt per eas etiam priuatæ conseruentur: quem
admodum si opes subditorum in regis promptua-
riis conseruentur, per illas etiā regis securiores sunt:
ita certe & in domo tua si pauperum opes repositæ
ris, & dominico die collegeris, etiam tuæ securiores
erunt: erisq; dispensator opum illarum à Paulo ordi-
natus. Et hinc collecta hæc, occasio erit vt plura col-
ligas, modo primum tibi ipsi bonam hanc consue-
tudinem feceris: nam te ipsum instigabis nullo alio cō-
siliario habens opus. Hoc itaque modo vniuersuius
que domus ecclesia fiat, sacratas opes intra se conser-
uans. Enimvero gazophylacia quæ in templis sunt,
illarum symbolum gerūt. Locus in quo pauperum
opes sitæ, inaccessus est dēmonibus. Et opes, quæ in
eleēmofynas deputatæ, domos plus muniunt, quam
scutum & lancea, ac arma, & seruorum & militum
manus. Porro postquam Apostolus dixit, quando
& à quibus, & quomodo reponendæ sint hæc opes,
quantas illas esse oporteat, offerentium arbitrio re-
linquit. Non enim dicit, tantum & tantum offer, vt
ne præcepto grauet, multis alioqui paupertatē præ-
textentibus, atq; adeo ne dicat pauperes: Quid si tan-
tum præstare nō possumus? propterea quantitatem
oblationis virtute offerentium determinauit. Vni-
quisque enim vestrum, ait, apud sese reponat, thesau-
rizans quod commodū fuerit. Quo verbo *moderatè*
Paulus demonstrat, quod supernè fauor, et felix euen-
tus eis assistet. Nō enim hoc solum cōsiderabat quo
modo, sed & vt magna cum promptitudine paupe-
ribus

ribus necessaria suppedirentur. Enimvero, et deus
eleēmofynam non ob hoc solum instituit, vt pascan-
tur indigni, sed etiam vt dantibus accresceret bene-
ficia, atq; adeo magis propter dantes, quā accipien-
tes. Nam si pauperum duntaxat habuisset rationē,
nihil aliud præcepisset, quā vt necessaria eis da-
rentur, nec dantium promptitudinem requisisset: at
nunc videre licet Apostolum hoc potissimum age-
re, & ordinare, vt gaudentes & hilares sint largito-
res. Et alicubi dicit. Ne ex tristitia, vel ex necessita-
te: hilarem datorem diligit deus. Ecce non simplici-
ter dicit datorem, sed eum qui libenter et volupe be-
nefacit. Et iterum alio in loco, Qui impertit in sim-
plicitate, qui præest in diligentia, qui largitur in hi-
laritate. Et propterea vera eleēmofyna est, sic dare,
vt gaudeas te dare, putesq; te accipere magis quā
dare. Atq; hoc modis omnibus conatur, vt leue fa-
ciat præceptum, fiatq; cum alacritate oblatio. Et cō-
sidera, quot nominibus attentauit præcepti pondus
& grauitatem auferre. Primum iubet offerre non
vnum, duos vel tres, sed vniuersam ciuitatem *λογισα*.
Collatio enim nihil aliud est q̃ collectio, & symbo-
lum quod omnes dant. Secundo accipientium digni-
tatem significat: non enim dicit, pauperes: sed, sanctos.
Tertio exemplum affert aliorum, qui simile
quiddam fecerant, cum dicit: Sicut ordinavi eccle-
siis Galatię. Quarto diei opportunitatem adiicit, di-
cens: In vna sabbatorum, vnusquisq; apud se ipsum
ponat. Quinto, non iubet omnia simul profundi in
eleēmofynam, sed paulatim. Indignum enim iube-
re, totum vno die offerre, & tanto tempore inopia
premi: hoc enim citra rationem sumptuum omnino
esset. Ad hæc, non decernit mensuram, sed offeren-
tium arbitrio permittit, & à deo datum declarat.
Vtrumq; hoc insinuat, cum dicit, quod commodum
fuerit. Adicit & septimum alium modum, cum di-
cit, Vt ne cum venero, tunc collationes fiant. Quo
dicto & suburget expectantes suum aduentum, &
solatur certum diem aduentus sui scribens. Neque
his

2. Cor. 9.
Eccl. 35

Rom. 12

Collatio.

his contentus, alium etiam octauū adducit. Et qualis nam ille? Vbi venero autem, quoscunq; probaueritis per epistolas, hos mittam, vt perferat gratiam vestram Hierosolymam. Quod si fuerit operæpretium vt & ego ipse proficiscar, mecum proficiscetur.] Vide q̄ aliena a fastu & mansueta sit generosa illa ac beata anima: vide q̄ sollicita & affectuū plena? Noluit enim ex sua sententia eligi ministraturos pauperibus necessaria, sed eorum electionem ipsis permisit. Neq; iniuriæ loco habuit, quod Corinthiorum suffragio, sententiāq; et nō Pauli consuetuebatur: imō absurdū censuisset, si secus esset actū. Et hac de causa permisit eis, vt quorum erat oblatio, eorum esset & ministrorum electio: interim & mansuetudinem suam demonstrans, & omnem anam fam ac vmbra suspicionis auferens. Nam licet ab omni suspitione mala alienus, & sole purior erat, ex abundantia tamen hoc curabat, quō inferioribus parceret, & suspensiones effugeret: vnde dicit, Vbi venero autem, quoscunq; probaueritis, eos mittam, vt deferat gratiā vestram. Quid dicis Paule? Tu autem nō nauigabis, neque subsidia accipies, sed aliis rem demandabis? Ne cogitantes tale quiddam tristiores redderet, vide quomodo et hoc bene tractat. Nō enim simpliciter dixit, quoscunq; probaueritis, mittam, sed quid? Per epistolas. Tametsi non corpore adero, sed literis meis affuturus, adiuuabo illorū ministerium. Num Pauli vmbra vel calceamentis eius digni sumus? Et ille tanta apud omnes dignitate conspicuus, reiecit honores vnde quaque: nos vero stomachamur, & ægre ferimus, si quando nō sententia nostra, neque suffragio & iudicio ordinatur, qui subsidia illa ministrant. & iniuriam putamus, si non nobiscum, & nostra sententia hoc faciunt qui sua impendunt. Vide autem qualiter eleēmosynam vbiq; meminit. Hoc loco eam non vocat mandatum, neque eleēmosynam, sed gratiam: demonstrans, quod sicut mortuos excitare, & demones effugare, & leprosos mundare, gratiæ opus est; sic etiam pau-

peres iuuare, & indigis manum porrigere, imō multo magis hoc quā illud. Iam licet gratia sit, nostra tamen opus habet opera & studio, vt eligamus & velimus, & gratia dei dignos nos exhibeamus, & præparemus. Hoc quidem dicto egregiē ipsos consolatus est, quia literas suas cum eis missurus esset: iterum tamen alio maiori quā antea, consolatur, dum pollicetur se ipsum itineris socium futurum. Si enim fuerit operæpretium, vt et ipse proficiscar, mecum proficiscetur. Et vide etiā hic ipsius industriam. Neque enim negauit se simul iturum, neque omnino iturus est: sed iterum arbitrio dantiū rem submittit, eosq; dominos facit suæ peregrinationis, demonstrans quanta sit hæc dignitas. Nam tanta est, quæ etiā ipsum itineri se vt accingat, excitet. Nam cum dicit, operæpretium, coniectantis est. Quod si per omnia hanc profectionem abnuisset, tristiores utique eos reddidisset, ac segniores: sin dubiē promississet, negligentiores fecisset, & ideo non omnino negat, neque pollicetur, sed sententiæ Corinthiorum submittit. Audientes enim Paulum delaturum oblationes suas, maiori studio & alacritate ferebantur, quod per sanctas illas manus oblationes suæ deferendæ essent, & huic sacrificio preces illius accederent. Porro si tanta alacritate hoc faciebant Corinthii obsecundaturi Paulo, tu verò dabis domino Pauli (nam per pauperes Deus suscipit) qualem excusationem habiturus es, si negaueris vel distuleris? Et profecto nisi res magna, curaq; multa digna esset, ille cui totus orbis creditus, & cui curæ erant omnes quæ sub sole ecclesiæ, vix id muneris obisset. Igitur hæc & nos cogitemus, quoties vel dandum vel dantibus aliis ministrandum, ne simus difficiles, tristēsue perinde ac possessiones imminuentur. Quomodo enim non absurdū? Agricola sementem facit, & quæ habet expedit, & nō tristatur, nec dolet, nec sumptū se facere putat, sed lucrū potius, tætsi incerta eius spes. Tu autē nō in tā vilibus, sed in multo maioribus, seminās et daturus pecuniā

in manus Christi, recusas, torpes, & inopiam prætexis? An non potuit deus præcipere telluri, ut proferat aurum elaboratum? Etenim qui dixit: Germinet terra herbam fœni, & ipsa mox protulit viridantem faciem, non potuit præcipere, ut fontes & fluvii auri ubiq; manerent? At noluit, sed permisit multos inopes, tam ob illorum quàm tuam utilitatem. Quandoquidem ad virtutem conducibilior paupertas, q̃ diuitiæ, & his qui in peccatis sunt, non parua consolatio est, quòd indigentibus subsidium ferunt. Præterea huius rei tanta cura fuit deo, ut cum nobiscum hic ageret, carneq; indutus cum hominibus versaretur, non detrectaret, neque erubesceret, quòd ipsemet ea quæ pauperum erant dispensare voluit, quanvis tot panes fecisset, faceretq; mādaro suo quicquid veller, possetq; infinitos thesauros simul monstrare. Atqui hoc non fecit, sed præcepit discipulis, ut haberent marsupium & dispensarent indigens. Nam cum ad Iudam per ænigma loqueretur de traditione, non intelligentes discipuli quid dixisset, putauerunt dictum, ut pauperibus aliquid daretur. Et dicit, Marsupium ipse portabat, & quæ ei dabantur. Frequens enim deo est misericordiæ mentio, non solum eius quæ erga nos, sed eius etiam quæ ab hominibus in conseruos fieri debet. De quo in veteri ac noua leges innumeræ. Per omnia humanos esse iubet, in cogitationibus verbis & operibus. Moses de his sursum ac deorsum sermones disseminat: Prophete ex persona dei clamant, Misericordiam vobis, & non sacrificium. Apostoli quoq; illius consona, et faciunt & dicunt. Proinde in hac re negligentes non sumus. Non enim tam pauperibus quàm nobis proficimus, plura accipientes quàm dantes. Hæc non temere, et absque causa dico. Sunt enim per quàm multum, qui nonnunquam curiosius rogant & inquirunt patriam & vitam, mores & artem, & corporis bonam valetudinem, & inde crimina intentant, & ob fanitatem de eis poenas exposcunt. Hinc fit, quòd multi etiam cæcitatem corporis simulant, ut eius calamitatis

Gen. 1.

Ioan. 13.

Osee. 6

Mat. 9.

mitatis actu, crudelitatem humanitatemq; nostram inflant. Quæ quidem si æstare contingant, grauiæ sunt, non tamen vsq; grauiæ. Hyeme verò & frigore tam inhumanum & crudelem iustificatorem se exhibere, veniamq; nullam otiosis cōcedere, summè crudele fuerit. Quid igitur Paulus ad Thessalonicenses dicit: Si quis laborare non vult, etiam non comedat? 2. Thes. 3. Ut & tu hæc audias, & non ad illum solum, sed & ad te quoq; hæc verba attinent. Pauli enim leges non solum pauperibus, sed et nobis positæ sunt. Dico quid onerosum & molestum, scio vos succensere, attamen dicam: non enim ut grauem, sed ut emendem dico. Illis quidem otium obiicimus, etiam in re cui debetur venia: nos autem eadem sæpe facimus omni otio grauiora. At ego, dicis, paternam hæreditatē habeo. An ergo quia pauper, & ex pauperibus est, & non contigerunt ei progenitores diuites, dignus est qui pereat? Profecto hac de causa cōmiseratione & misericordia diuitum maxime dignus est. Tu quidem sæpe diem teris in theatris, & in conciliis, & in cōuentibus, e quibus nulla utilitas, & multis obloqueris, & nihil te cōmittere, nec te otiosum putas: hinc autem miserum & erumnosum, in lachrymis, in precibus, in extrema miseria totum diem expendentē, iudicas, & ad tribunal trahis, & de eo poenas exposcis: Hæcne humana est sententia? Igitur quando dicis, Quid dicemus Paulo? Tu ea tibi ipsi, non pauperibus dic. Et non solum minas, sed & veniam ibi lege. Nam ut dixit: Si quis non laborat, neq; comedat: adiecit, Vos autem fratres, ne afflixeritis boni facientes. At qua ratione, dicis, excusabis eos? Fugitiui sunt, & peregrini, & nebulones, relictæq; patriæ suæ in nostram confluunt. Et tu hæc de causa sto macharis, ciuitatisq; huius coronā præcipuam vellias, quoniam cōmunem patriam & portum omnes eam putant, & alienam propriæ præferunt? Ne tantum præconium adulteres, ne principalem hanc patriæ laudem decurtes. Olim cum fames totū orbem inuasura esset, habitatores huius ciuitatis, his qui

Hierosolymis erant, atque adeo illis ipsis, de quibus vobis totus hic sermo locutus est, per manum Barnabæ & Sauli subsidia miserunt non parua. Quare ergo venia digni erimus? quomodo excusabimur, cum patres nostri suis opibus pauperes eos qui à longe habitabant, & ad ipsos currebant: nos vero etiam alii unde ad nos confugientes fugamus, & ut de eis poenæ sumantur petimus, præsertim cum non ignoremus, nos plurimorum malorum reos? Quod si Deus ita diligenter nos scrutaretur, uti nos causam pauperum, nullam unquam misericordiam, vel veniam assequeremur. In quo enim iudicio iudicatis, dicit, & vos iudicabimini. Esto igitur misericors & benignus converso, dimittenturque tibi peccata multa, misere, & eandem sententiam inuenies. Quid tibi ipsi negotia plectis? Quid curiosus es? Si Deus ita ordinasset, ut percontaremur vitas & exposceremus poenas, et curiose aliorum mores discuteremus: an non multi gratiam ferrent, & ad seipsos dicerent. Quidnam hoc est? Difficilem rem nobis Deus præscripsit. Non enim possumus aliorum vitam inquirere, siquidem ignoramus quid admiserint. An non multi ita dicerent? Nunc vero cum omni hac curiositate nos liberauit, & daturum se mensuram perfectam pollicitus est, siue boni, siue mali qui accipiant, nobis ipsis negotium facimus. Et unde hoc liquet, quod siue bonis, siue malis derimus, mercedem accepturi simus? Hinc videlicet quod ipse iussit nos, ut oraremus pro insectantibus et calumniantibus nos, ut simus similes patri nostro qui in coelis est, qui solem suum oriri permittit super bonos & malos, & pluit super iustos & iniustos. Proinde quemadmodum dominus tuus, cum multi blasphemant, multi fornicentur, multi furentur, latrocinantur, sepulchris insidientur, & multa mala faciant, ipse non desinit à sua in omnes beneficentia: sed communes radios, communes hymnes & fructus terræ profert, suam monstrans misericordiam. Sic & tu fac, & cum adhuc tempus misericordiae, iuua pauperes, paucos famelicos, libera afflictos, ne sis præterea curiosus

Mat. 7.

Luc. 6.

Mat. 5.

solicitus. Nam si vitas hominum discussuri sumus, nullius unquam miserebimur, & intempestiva curiositate hac præditi, absque fructu, & destituti omni adiumento permanebimus, magnum interim laborem frustra & incassum subeuntes. Eapropter obsecro, ut intempestiva curiositate hac omissa, in die gentibus omnibus detur, fiatque hoc magna alacritate, ut etiam ipsi misericordiam & benignitatem apud deum assequamur. Oro, ut hoc vobis omnibus eveniat per gratiam & misericordiam domini nostri Iesu Christi, cum quo patri simul & spiritui sancto sit gloria, imperium & honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

EIVSDEM DE VERBIS APOSTOLI, HABENTES AUTEM EUNDEM SPIRITUM FIDEI SICUT SCRIPTUM EST. Item de his verbis, Credidi, propter quod locutus sum. & de eleemosyna. Sigismundo Gelenio interprete.

2. Cor. 4.

Sapientissimi medici ubi vident hunc egere ferro, admovent quidem sectionem, sed hoc faciunt non sine affectu & commiseratione, verum & moerent & gaudent non minus quam ipsi qui secantur: moerent quidem propter dolorem quem secando inferunt, gaudent autem propter sanitatem quæ hoc modo comparatur. idem & Paulus fecit, sapiens ille animarum medicus. Corinthios enim cum aciori obiurgatione opus haberent increpans, lætatus est simul & tristatus. tristabatur quod dolorem inferret, lætabatur quod prodesset: & utrumque hoc significans dicebat: Quare etiam si contristavi vos per priorem epistolam, non me poenitet, tamen poenituerat. Cur poenituerat? & cur non poenitet? Poenituerat, quia acius obiurgavi. non poenitet, quia erratum correxi. Et ut scias hanc esse causam, audi quid sequatur. Video namque quod epistola illa, tamen ad tempus, contristavit vos. nunc gaudeo, non quod contristati fueritis, sed quod contristati sitis ad poenitentiam. Etiam si ad tempus vos contristavi, molestia illa momentanea fuit, inquit:

BB 2

vtilis

utilitas autem eius perpetua. Permittit nunc mihi quoque his verbis apud dilectionem vestram uti: quare etiam si contristavi vos per priorem admonitionem, non me poenitet, tamen poenituerat. video enim quod admonitio illa & consilium tamen ad tempus vos contristavit, mihi tamen magnam laetitiam attulit, non quod contristati fueritis, sed quod contristati sitis ad poenitentiam, ecce enim hoc ipsum quod contristati estis secundum deum, quantum in vobis excitavit alacritatis? Luculentior est hodie nostrer conventus, festivius nostrum theatrum, numerosior fratrum chorus. haec ipsa alacritas, tristitiae illius est fructus. quapropter quantum tunc indolui, tantum nunc gaudeo, videns spiritualem hanc nostram vineam fructibus suis adeo undique refertam. Si enim in vulgaribus istis conviviis honorem quendam & hilaritatem conviatori affert convivarum frequentia, quanto magis in spiritualibus his convivis idem fieri convenit: quavis illic inuitatorum multitudo magis absomit ea quae apponuntur, maiorque est sumptus: hic autem contra, non solum non abundat mensarum vocatorum multitudo, sed etiam abundare facit. quod si illic sumptus voluptatem affert, quanto magis hic idem faciet accessio & reditus: haec est enim spiritualium rerum natura, quo pluribus distribuuntur, hoc amplius crescunt. quoniam igitur video refertam convivis mensam, expecto etiam spiritus gratiam menti nostrae insonaturam. quando enim multos adesse videt, tunc dapiliores epulas apponere solet, non quod paucos fastidiat, sed quod multorum salutem desideret. Hac de causa Paulum quoque praetercurrentem ceteras urbes, apud Corinthum commorari Christus per visionem iussit, dicens, Noli timere, sed loquere & ne taceas, quoniam am populus est mihi multus in hac civitate. Si enim propter unam ouiculam montes & nemora & inaccessa loca peragatus est pastor, qui fieri potest ut non longe maiorem curam adhibeat, quoties multae oves a locordia & errore sunt reuocandae? quod enim

ne pau

ne paucas quidem contemnat, audi ipsum dicentem: Non est voluntas patris mei, ut pereat vel unus ex istis paruulis. Neque paucitas, inquit, neque vilitas inducit eum ut negligat salutem nostram. Quando igitur tantam habent paruulorum ac paucorum curam, tantam etiam multorum, toti ab eius favore pendentes, ad Pauli verba quae hodie lecta sunt, sermonem flectamus. Scimus, inquit, quod si terrenum nostrum domicilium huius tabernaculi destructum fuerit. Imo vero altius et ad ipsum exordium huius sententiae redeamus. Quemadmodum enim qui fontem peruestigant, inuento riguo loco non illic solum fodiunt, sed humorem eum & venam sequentes interius scrutantur, donec ad caput ipsum & initium fluentorum perveniant: sic & nos faciamus. posteaquam invenimus spiritualem fontem in Paulina sapientia procedentem, verba haec tanquam venam quampiam sequendo ad caput ipsum sententiae nos recipiamus. Quod est igitur illud fontis caput? Habentes igitur eundem spiritum fidei sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum: & nos credimus, quapropter & loquimur. Quid ais? Nisi credideris non loqueris, sed mutus perstas? Etiam, inquit, neque ducere os possum sine fide. neque mouere linguam, neque aperire labia, ratione praeditus cum sim, mutus persto nisi fides loqui me doceat. Sicut enim planta absque radice fructum non profert, ita absque fidei fundamento non provenit sermo doctrinae. quapropter et alibi inquit: Corde creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem. Quid huic arbori vel praeferrri vel conferri potest, cuius quidem non rami solum, sed radix quoque ipsa fert fructum, haec iustitiam, illi salutem. Ideo dicit: credimus: quapropter & loquimur. Sicut enim membra tremula & senectute languida, baculo tuto deducunt, labi & cadere non permittuntur: sic etiam animam nostram incertis ratiocinationibus circumactam ac iactatam, fides quovis baculo tutius sustentans, suamque vi reficiens, summopere firmat, nec finit

subuerti, infirmas cogitationes corrigens præstantiæ suæ virtutis, & caliginem illam dispellens: animamq; velut in domicilio tenebroso inter tumultuantes cogitationes sedentē, suo lumine illustrans. hinc fit, quod qui illa carent, nihilo potiore sunt conditione, quam qui in tenebris vitam degunt: sed sicut illi & ad parietes offensant, & in obuia quæque impingunt, & in foueas ac præcipitia prolabantur, nec ullū vsum oculorū habēt, vt quibus nihil præluceat: sic etiā quotquot fide carent, & inter se alii in alios incursant, & in ipsos parietes, & postremo in barathrum aliquod exitiale vltro seipsi præcipitāt. Testes mihi sunt illi qui profanam sapientiam iactant, qui multum sibi promissa barba, tritoq; palio ac baculo placent. post longas enim ac sæpe repetitas dissertationes, lapides præ oculis sitos non vident. si enim vt lapides eos cernerēt, nequaquam eos deos esse putarent. quin ipsi quoque in alios alii feruntur, atque inter se colliduntur, & in ipsum impietatis profundissimum præcipitium deuoluuntur, nō aliam ob rem, quam quod ratiocinationibus suis omnia sua permittunt: id quod Paulus noster significans dicit: Frustrati sunt per cogitationes suas, & obtenebratum est insciens cor eorum: cum se crederent esse sapientes, stulti facti sunt. Declarans deinde quā occæcati & stulti essent, addit hæc verba: Mutaueruntq; gloriam immortalis dei per imaginem effictam, verumetiam volatiliū & quadrupedum & reptiliū. sed has tenebras fides aduentu suo in vniuersum discutit in anima, quæ se hospitio dignata fuerit. & quemadmodū nauem ventorum impetu iactatam, & fluctuum assultu inundatam, demissa ancora omnino stabilit, & vel in medio pelago radicat: ita etiam mentem nostram extraneis cogitationibus iactatam, aduentu suo fides ex imminenti naufragio liberat, tanquam in tranquillū portum, in conscientiæ certitudinem deducens. Quod & ipsum Paulus significans dicit: Propterea

dedit

dedit Deus apostolos ad perfectionem sanctorum, donec occurramus omnes in vnitatem fidei & agnitionis filii dei, vt ne amplius simus paruuli fluctuantes & quouis vento huc atque illuc iactati. Vides fidei facinus præclarum, quod ceu ancora quæpiam tutissima, a fluctuatione liberat: sicut idem rursus ad Hebræos scribit, hoc modo de fide loquens: Quæ velut ancoram tenemus animæ, tutam firmamq;, & introeuntem vsque ad ea quæ sunt intra velum. Ne enim audita ancora putes deorsum te trahendum, ostendit quod nouum quoddam ancoræ sit hoc genus, quæ non deorsum grauet, sed sursum mentem eleuet, ad cælum vsque sublata, & intra velum ceu manu deductam. Velum enim hoc loco, cælum vocauit. cur, aut quā ob causam? Quia sicut velum ab exteriori parte tabernaculi dirimebat sancta sanctorum: ita cælum istud tanquam velum medium inter creaturam obiectum, ab exteriori tabernaculo, hoc est mundo hoc quem videmus, dirimit sancta sanctorum, videlicet ea quæ supra se sunt, quod præcursor pro nobis introgressus est Christus. Quod autem dicit, sic intelligendum est. Illuc, inquit, animam nostram sublimem attollit fides, non finens vllis præsentibus malis humiliari, sed spe futurorum labores leues faciens. Qui enim futura spectat, cœlestia sperās, & mentis oculos illō dirigens, ne sentit quidem præsentium malorum molestiam, quemadmodum neque Paulus sentiebat, & huius animi causam reddebat dicens: Nam momentanea leuitas afflictionis nostræ, mire supra modum æternū pondus gloriæ parit nobis, dum non spectamus ea quæ videntur, sed ea quæ non videntur, nimirum oculis fidei. Sicut enim corporis oculi nihil vident intelligibile, ita oculi fidei nihil vident sensibile. Sed de qua fide hic loquitur Paulus? nam fidei vocabulum duplicem habet significationem. etenim fides dicitur, per quam prodigia tunc faciebant apostoli, de qua Christus dicebat: Si habueritis fidem sicut granum sinapis, diceris monti huic, mi-

gra, & migrabit. Et rursus cum discipuli non possent lunaticum liberare à dæmone, causamque sciscitarentur, hanc eis subindicauit, quod fides eos deficeret, dicens, propter incredulitatem vestram. Et Paulus de eadem dicebat: Si habuero fidem ita ut montes transferam. Et Petrus cum periclitaretur ne mergeretur pedibus per mare incedens, eandem increpationem audiuit à Christo, Exigua fide prædite cur hæsitabas? Itaque fides dicitur qua miracula & prodigia patrantur. dicitur item fides quæ nos ad agnitionem dei perducit, ob quam quisque nostrum fidelis vocatur: sicut ad Romanos scribens dicit: Gratias ago deo meo per Iesum Christum, super omnibus vobis, quod fides vestra annuntiatur in toto mundo. Ac rursus ad Thessalonicenses: A vobis enim peruenit sermo domini, non solum in Macedonia & Achaia, verum etiam in omni loco fides vestra, quæ est in deum, dimanauit. Qualem igitur subindicat in hoc loco fidem? Dubio procul fidem cognitionis: id quod ex sequentibus patet. Credidi, inquit, quia propter & locutus sum. Quid credimus? Quod qui resuscitauit Christum, etiam nos resuscitabit per virtutem suam. Sed quare eam vocat spiritum fidei, & in donationum ordinem annumerat? Nam si donatio est fides, & solius spiritus donum, non nostrum meritum, neque increduli punientur, neque credentes laudem promerebuntur. Talis enim est donationum natura, non sunt coronæ neque præmia. Donum enim non est accipientis meritum, sed largitoris liberalitatis gratificatio. Hanc ob rem etiam discipulos iussit non gaudere eo quod dæmones eiicerent, & eos qui in nomine suo prophetauerant, & virtutes multas fecerant, expulit è regno coelorum: quoniam etiam ex suis meritis nullam habebant fiduciam, sed ob solas donationes salui fieri volebant. Si igitur etiam fides tale quiddam est, & nihil ex nostro contulimus, sed totum est gratiæ spiritus, & ipsa ultro se in animas nostras ingessit, & nullam pro ea recepturi sumus mercedem, quomodo igitur dicit: Cor

de enim

de enim creditur ad iustitiam, ore autem confessio fit ad salutem? Quoniam & eius qui credidit virtutis meritum est fides. Id quomodo fiat, alibi rursus subindicat dicens: Ei verò qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua ad iustitiam. Quia non est totum gratiæ spiritus. Sic enim etiam patriarcham Abraham plurimis redimiuit laudum coronis, eo quod contemptis rebus presentibus, præter spem in spem credidit. Quam ob rem igitur spiritum fidei vocat eam? Illud nimirum ostendere volens, quod initio credere, & parere vocanti, nostræ est bonæ mentis. at postquam iacta fuerint fidei fundamenta, iam opus est auxilio spiritus, ut in nobis perpetuo maneat inconcussa & insubueribilis. Neque enim deus, neque spiritus gratia, nostrum præuenit propositum: sed tametsi vocet, expectat tamen, ut sponte & propria voluntate accedamus, ac tum denum nobis suum exhibeat auxilium. Quoniam enim diabolus posteaquam ad fidem accessimus, continuo subrepat volens egregiam hanc radicem euellere, & zizania properans interficere, germinumque ac purum semen lædere, opus tum habemus auxilio spiritus, ut quemadmodum strenuus agricola animæ nostræ insidens, multa cura et providentia nouellam fidei plantam vndique muniat. Ideo Thessalonicensibus quoque scribebat dicens: Spiritum ne extinguatis. Certum quippe est quod accedente spiritus gratia, inuincibiles malo dæmoni atque omnibus eius insidiis erimus. Nam si nemo potest dicere dominum Iesum nisi in spiritu sancto, quam magis fidem tutam & radicatam non poterit habere nisi in spiritu sancto? At quomodo poterimus allicere auxilium spiritus, eique persuadere ut apud nos manere velit? Per opera bona & optimam viuendi rationem. Sicut enim lucernæ lumen oleo retinetur, et consumpto eo ipsum quoque vna consumptum euascescit: ita etiam spiritus gratia, quantisper habemus opera bona, & crebris eleemosynis animam rigamus, manet non aliter quam flamma oleo retenta:

quæ si non adsint, recedit à nobis & abit: quod etiā
 quinque illis virginibus accidit. etenim illæ post mul-
 tos labores ac sudores, cū nullū haberēt ex sua beni-
 gnitate præsidium, non potuerunt apud se retinere spi-
 ritus gratiā: atque ideo sunt à thalamo repulsæ, vocem
 illam terribilem audierunt: Discedite, nō noui vos:
 quæ vel gehenna fuit grauior, propter hoc etiā stul-
 tæ sunt appellatæ: & merito. quoniam cū impotentia
 ores cupiditates vicissent, à minus valida sunt vi-
 ctæ. Naturæ violentiā superauerunt, rabidā infantiā
 frenauerunt, cupidinum fluctus sedauerunt, in terra
 degentes angelicā vitā vixerūt, corpore vestite in-
 corporeas virtutes æmulatæ sunt, & post tantos la-
 bores pecuniarū cupiditatē non superauerunt: Scul-
 tæ reuera & insensatæ: quapropter ne venia quidē
 dignæ sunt habitæ. Lapsus enim earū socordia fuit
 solius. quæ enim in tanta flamma fornacem potue-
 rant cupidinum extinguere, & ultra septa transilie-
 rant, & plura quæ iussæ erant præstiterant: nulla enim
 lex virginitatem præcipit, liberæ hoc voluntati au-
 ditorum relinquitur: post hæc omnia victæ sunt à
 pecunia: quo quid esse miserabilius potest, si pro-
 pter paululū argenti coronā ē capite proicias? Hæc
 dico non quo manus virginū dissoluā, neque quod virgi-
 nitatem extinguere velim, sed ne inutiliter currant,
 ne post plurimos sudores corona priuata & pudor
 re plenæ ex harena discedant. Bona res est virgini-
 tas, & maius quæ pro naturæ viribus meritum: sed bo-
 na hæc res & magna & naturam superans, nisi beni-
 gnitatem habeat adiunctam, ne in vestibulum quide-
 dem thalami ingredi poterit. Atque hic mihi conside-
 ra benignitatis vim & eleemosynæ potentiam. Vir-
 ginitas sine eleemosyna ne in vestibulum quidem
 thalami perducere potuit, eleemosyna verò vel si-
 ne virginitate alumnos suos cum magna laude in
 regnum ante conditū orbem præparatum manu de-
 ducit. Hæc siquidem quoniam largā eleemosynam
 non exhibuerant, audiunt: Abite, non uoui vos. Illi
 verò qui sitientem potauerunt, & esurientem alue-
 runt.

runt Christū, quamuis virginitatem non proferret
 in medium, audiunt: Venite benedicti patris mei,
 possidete regnū paratū vobis ab exordio mūdi. Et
 merito. Qui enim virginitatem seruat, & ieiunat, si-
 bi ipsi utilis est: qui verò miseretur, cōmunis est nau-
 fragorū portus: proximorū paupertatem subleuās,
 & alienis necessitatibus succurrens. Cæterū ex be-
 nefactis quæcūque ad aliorū vtilitatē fiunt, ea potius
 finem laudem promereri solent. Et ut scias quæ talia
 præcepta præ cæteris deo curæ fuerint, de ieiunio et
 virginitate differens regni cœlorum meminit: vbi
 verò de eleemosyna & liberalitate, & ut nos miseri-
 cordes exhibeamus præcipit, longè amplius quàm
 regnum cœlorum præmium proponit: Ut fiat, in-
 quit, similes patris vestri, qui in cœlis est. Illæ enim
 potissimum leges hominem similem deo reddunt,
 quatenus deo similem fieri hominem licet, quæ ad
 publicam vtilitatē faciunt. Et hoc significans Chris-
 stus dicit: quia solem suū oriri facit super bonos ac
 malos, & pluit super iustos ac iniustos. Ita vos quo-
 que pro sua quisque virili facultatibus vestris in com-
 munem fratrum vtilitatem vtendo, imitamini eum
 qui bona sua proponit ex æquo omnibus. Ingēs est
 virginitatis dignitas, quo magis plausibilem eam
 fieri cupio. Est enim dignitas virginitatis, non solū
 abstinere à nuptiis, verumetiam benignum esse, &
 fratrum amantē, & pronū ad commiserationē. Quæ
 enim est vtilitas virginitatis cum crudelitate? quid
 lucri ex tēperantia cū inhumanitate cōiuncta? Non
 es capta corporum concupiscentia, sed capta es cu-
 piditate pecuniarum. non es admirata hominis faci-
 em, sed admirata es auri pulchritudinem. Maiorem
 aduersarium vicisti, sed minori & imbecilliori suc-
 cubuisti. Atque eo turpius victa es, ideo ne venia
 quidem digna es, videlicet quæ tantam vim susti-
 nuisti, & aduersus naturam reluctasti, ab avaritia
 verò expugnata es, quam & mancipia sæpenumere-
 ro, & barbari homines minimo negotio superare
 valuerūt. Hæc igitur omnia scientes dilecti, siue in
 coniugio

coniugio, siue in virginitate degentes, magna dilectio gentia eleemosynam exerceamus, quandoquidem nulla alia ratione licet ad regnum coelorum peruenire. Nam si virginitas absque eleemosyna ad regnum non valuit perducere, quodnam aliud benefactum hoc efficere sine hac poterit, profecto nullum. Toto igitur animo, totisque viribus oleum affundamus lampadibus, idque largiter ac indefinenter, ut hilare ac laetum lumen permaneat. Nec pauperem respicias accipientem, sed deum redditurum: non eum qui stipem accipit, sed eum qui se tibi debitorem obligat. Nam ideo alius accipit, alius reddit, ut accipientis paupertas & calamitas ad misericordiam te flectat ac compassionem: diuitiae vero reddituri, fideiuben-tes etiam cum auctario solutionem futuram, bono animo te esse faciant quod ad usuram attinet, & ad largiorem eleemosynam proliciant. Quis enim rogo centuplum recepturus, & de recipiendo securus, non omnia sua libens erogat? Ne igitur parcamus pecuniae: imò verò parcamus pecuniae. Nā qui facultatibus suis parcat, in pauperum manus eas deponit, in thesaurum sacrosanctum, quod nec latrones, nec sycophantae, nec serui malefici, nec ullae mortaliū insidiae penetrare valeant. Quod si etiam his auditis piget te ē bonis tuis non nihil erogare, & neque centuplum recipiendum, neque pauperis calamitas, neque aliud quicquam flectere te potest, reputa quam multa peccaueris, ingredi in conscientiam delictorum, excute omnem actam vitam, accurate errata tua cognosce, & sis licet hominum omnium inhumanissimus, certē pauore peccatorum omni tempore compulsi, & remissionem propter eleemosynam sperans, vel corpus tuum insuper impendes, nedum pecuniam. Si enim faucij, & morbos corporales depellere cupientes, nullis facultatibus parcimus, etiam si indusium diuendendum sit ut ab infirmitate illa liberemur: multo magis animae infirmitatem & grauissima peccatorum vulnera curaturi per eleemosynam, cum summa alacritate eam exerceamus.

Atqui

Atqui quoties aegrotas, non statim numerata pecunia liberaris a morbo, sed saepenumero & sectione opus est & vitione, & amaris pharmacis, & fame, & frigore, & aliis grauioribus mandatis. hic autem non sic, sed satis est dare nummos in manus pauperum, & statim absolueris ab omnibus peccatis, sine villo vel dolore vel labore. Medicus enim qui animam curat non opus habet ut te inuisat, non instrumentis artis, non ferro aut igne, sed solus nutus sufficit, ac mox omnia peccata ab anima auferuntur & euanescent. Nō vides monachos istos qui solitariā vitam amplectuntur, & in vertices montium secedunt, quam duram viuendi rationem perferant. etenim cinerem sibi substernentes, & saccum induentes, & furca corpus degrauantes, & in casa inclusi, assidue cum fame luctantur, in fletu viuunt & vigiliis intolerabilibus, ut partem aliquā peccatorum abluant. Tibi verò licet sine omni illo duro victu expeditā hanc & facilem pietatis viam ingredi. Qualis enim rogo, labor est, his quae adsunt frui, & quod superest in egenos insumere? Nā etiam si nulla merces esset proposita, etiam si non tā ampla retributio praefinita esset, an nō vel ipsa rei natura quantumuis inhumanis persuadere poterat, ut eo quod ipsis superest ad egenorum solamen vterentur? Nunc cum tantum coronarum, tantum retributionum, tanta peccatorum obliuio, per eleemosynam paretur, quam rogo excusationē habebunt qui pecuniae parcent, & animam suam in profundum peccatorum demergunt? Nam etiam si nihil aliud te moueat & excitet ad condolendum & ad dandam eleemosynam, saltem reputa quam incertus sit vitae finis, & cogita quod etiam si pauperibus non des, morte tamen superueniente vtilitas tuas res aliis es cessurus. Ergo dispensato diuitias tuas, & dum licet humanus esto. Extrema enim vesaniae fuerit, ea quibus vel inuitus aliis cessurus es, nolle indigentibus communicare ultro, idque cum tanta bona ex hac benignitate tibi sint prouentura. Ut vestra, inquit, copia succurrat illorum inopia.

pax. Quid est quod dicit? Maiora accipis quam das.
 Das sensibilia, accipis intelligibilia & spiritualia.
 Das pecuniam, accipis remissionem peccatorum.
 Liberas pauperē a fame, ille te liberat ab ira diuina.
 Retributionis hoc genus est et negociationis quod
 maiorem ac vtiliorem redditum habet quam sumptus
 tum, non solum remissionem peccatorū, verum etiā
 fiduciam erga deū, & regnum cōlorum, & bona illa
 quę neq; oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor
 hominis ascenderunt. An non igitur absurdum, qd
 negociatores nulli rei parant, idq; cum patria ferē
 paribus permutare soleant; nobis vero cum nō cor-
 ruptibilia & momentanea, sed incorruptibilia &
 sempiterna liceat pro nostris corruptibilibus ac mo-
 mentaneis commutare, non eandem quam illi dili-
 gentiam adhibemus. Non ita fratres, non ita nostrę
 salutis male consulamus, sed moti exemplo virginū,
 & eorum qui ducuntur in ignem paratum diabolo
 & angelis eius, eo quod non aluerint neq; potaue-
 rint Christum, retineamus sancti spiritus ignē per
 largam benignitatem & profusas eleēmosynas, ne
 circa fidem naufragiū faciamus. Fides enim opus
 habet auxilio spiritus ac pręsentia, vt inconcussa
 permaneat: auxiliū autem hoc vitę puritate mori-
 busq; probatis retineri apud nos solet. Quare si cu-
 primus fidem radicatam habere, viuendi ratione pu-
 ra nobis opus est, quę spiritum retineat, a quo tota
 fidei vim dependere constat. Impossibile enim est,
 impossibile profectō, si vitā impurā habeas, in fide
 non vacillare. Certē qui de fato nugantur, & saluta-
 rem resurrectionem non credunt, ob malam conscien-
 tiam & mores deprauatos in hoc incredulitatis
 barathrum seipsos precipitauerūt. Et quemadmo-
 dū febre laborantes, dum volunt aestuationē depel-
 lere, sæpe in frigidam sese proiciunt, & paulisper
 mitigato malo, grauiorem sibi ardorem accendunt;
 ita qui mala conscientia premuntur, & consolatio-
 nem aliquam quærunt, nec tamen volunt per peni-
 tentiam peccata ablucere, ad fati tyrannidem & res-
 sur-

surrectionis confugiunt abnegationē: atq; hoc pa-
 cto dum se in hac vita frigidis rationibus paulisper
 consolantur, maiorem gehennę flammā sibi accen-
 dunt, quandoquidem securiores hic facti, postq; il-
 luc deuenerint videbunt pro suis quęq; peccatis
 debita supplicia persolvere. Et vt hoc verū esse scia-
 tis, qd fidei robur mala opera vehemēter impediāt,
 audite quid Paulus dicat, ad Timotheum scribens.
 Vt milites inquit, egregiam militiam, habens fidē
 ac bonam conscientiam. Bona autē conscientia ex
 vita & operibus bonis contingere solet. Quam qui-
 dam, inquit, repellentes, circa fidem naufragium fe-
 cerunt. Rursum alibi. Radix omnium malorum est
 auaritia, per cuius cupiditatem quidam a fide aber-
 rauerunt. Vides quod tum illi propterea naufragiū
 fecerunt, tum isti ob hoc ipsum aberrauerunt: quo-
 niam illi bonam conscientiam repulerunt, isti verō
 auaritię adhęserunt. Quę quidem omnia cogitan-
 tes magnam curam habeamus vitę q̄ optime insti-
 tuendę, vt duplex nobis merces contingat, vna ex
 operum retributione, altera ex fidei robore. Sicut
 enim se habet esca ad corpus, ita recta vita ad fidē.
 Et sicut carnis nostrę natura sine alimento durare
 non potest, ita neq; fides sine bonis operibus. Fides
 enim sine operibus, mortua fides est. Vnum super-
 eiter dixit. Quid est eundem? Non enim simpli-
 ter eundem spiritum fidei: sed quid? Habē-
 rare hoc quoque, sed quoniam video multa senten-
 tiarum flumina ex nuda hac vocula prorumpentia,
 vereor ne multitudine eorum quę dicenda essent in-
 undarem omnia, atq; ita hæc doctrina nimia proli-
 xitate detrimenti aliquid acciperet. quapropter hic
 finem faciens sermoni, oro & obtestor, vt & quę au-
 diuistis, de honeste viuendo, de fide, de virginitate,
 de benignitate, de eleēmosyna, diligenter obser-
 uetis: & hæc bene in memoria retinentes ad ea quę
 supersunt audienda præsto sitis. Sic enim nobis soli-
 dum erit ac inconcussum doctrinę nostrę ædificiū,
 si pri-

si prioribus in mente vestra bene fundatis ea quae sequuntur superstruxerimus. Deus autem qui nobis dedit haec dicere, & vobis cum alacritate audire, dignos nos faciat ut & per opera fructum aliquem proferamus, gratia, &c.

EIVSDEM DE EISDEM VEREIS, ET ADVERSUS MANICHEOS & OMNES QUI VETUS TESTAMENTUM CALUMNIANTUR, & A NOVO SEPARARE CONANTUR, & DE ELEEMOSYNA.

Apostolici vobis sermonis expositionem debito iam diu, sed hoc debitum vos fortassis estis obliti ob temporis longitudinem, ego vero non sum oblitus ob meum erga vos affectum. Sic se habet charitas, vigilans est ac sollicita: nec ad matos solum amatores in animo circumferunt, sed & quicquid daturos se promiserunt, magis meminerunt quam ipsi qui promissa sunt recepturi. Eodem modo mater amantissima postquam mensae reliquias pueris suis reposituit, etiam si illi forte obliuiscantur, ipsa tamen meminit: easque diligenter asservatas depromit, & famelicis eis pascit. Quod si matres erga liberos tam indulgentes sunt, tanto maiori cura et studio vestra charitas nobis est prosequenda, quanto maior vis est spiritus, lis partusque naturalis. Quamnam igitur fuit illa mentis, cuius reliquias vobis seruauimus? Verba erant Apostoli, ex quibus tunc non parum nutrimenti spirituales percepimus, quorum partem vestris mentibus indidimus, partem in hodiernum distulimus, ne multitudinem sermonum memoriam vestram obrueremus. Quae nam igitur sunt illa verba? Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum: etiam nos credimus, quapropter & loquimur. De qua igitur fide sit sermo, utrum de ea per quam patrantur prodigia de qua Christus dicit, si habueritis fidem sicut granum sinapis, dicetis monti huius, Migra, & migrabit: an de ea quae cognitione in nobis gignit, iuxta quam omnes sumus fideles: tum quia de causa spiritus fidei sit dictus, & quamnam sit haec fides; haec omnia pro viribus apud vestram differimus

charitate, atque interim etiam de eleemosyna verba fecimus. Cum vero superesset disquirendum, quam obrem dictum sit, eundem spiritum fidei, & praemultitudine eorum quae iam dixeram non daretur etiam haec verba diligenter enarrare, ideo in praesentem diem ea reposuimus, & nunc illud debitum vobis representaturi venimus. Cur igitur dixit Eundem? Magnam cognitionem noui testamenti & veteris vult ostendere: ideo Prophetae etiam verba subiungit: Sicut scriptum est, Credidi, propter quod locutus sum. Hoc autem iam dudum & ante multas aetates David dixerat: quod nunc Paulus adduxit, indicans quod eadem spiritus gratia, & tunc in illo, et nunc in nobis, fidei vim radicauit. Idem, inquit, est fidei spiritus, qui in illo locutus est, & in nobis operatus. Vbi nunc sunt qui vetus testamentum criminantur, qui corpus scripturae dilacerant, qui alium nouum, alium veteri testamenti deum attribuunt? Audiatur Paulum impia ora obturantem, impugnatrices dei linguas cohibentem, ostendentem eundem esse spiritum tam noui quam veteris testamenti. Nam & ipsa nomina magnam nobis testamentorum consonantiam significant. Nouum enim ad differentiam veteris dicitur, & vetus ad differentiam noui, sicut & Paulus inquit: dicendo nouam, antiquauit illam priorem. Nisi verum eiusdem essent domini, neque haec noua, neque illa vetus appellari posset. itaque hoc ipsum nomen differentiam cognitionem utriusque indicat: & differentia haec non est in eorum essentia, sed in mutatione temporum. Solo enim tempore nouum a veteri distat. ceterum temporis differentia nullam domini neque mutationem affert neque diminutionem: id quod & Christus indicauit dicens: Propterea dico vobis: omnis scribe eruditus in regno coelorum similis est homini patri familias, qui depromit de thesauro suo noua & vetera. Vides diuersas quidem possessiones, idem verum dominium. Quemadmodum igitur ille potest depromere noua & vetera, cum sit vnus & idem pater familias: ita hic quoque nihil vetat eius

dem esse dei tum nouū tum vetus testamentū. hoc ipsum enim maximē indicat eius diuitias & abundantiam, quod nō solum noua possideat, verum etiā in veteribus abundantiam prae se ferat. Itaque differunt tantū inter se testamenta, at non pugnant, neque sunt contraria. Vetus enim ex nouo fit vetus. Hoc autem nō pugnat est, neque contrarietatis, sed differentiae tantummodo. Ego autē addo, quod etiam si contrariae essent leges veteris legibus noui, asseuerarem ne sic quidem alium deum fuisse superinducendum. Si enim eodē tempore, eisdem hominibus, in eisdem rebus versantibus, eadem munia obeuntibus, contrarias leges statuisset, rationem fortassis aliquam habere potuisset commentum ipsorum. Quod si aliis illae, aliis haec scriptae sunt, alio tempore illis, alio his, aliter se habentibus illis hominibus, aliter his, quid necesse est propter legum differentiam duos contrarios legislatores inducere? Equidem nullam necessitatē video, ipsi proferant, si habent quod dicant: sed nihil habere possunt. Namque & medicus saepe numero multa facit, sed non contraria ratione, imō eadem & conueniente. Saepē enim vrit & non vrit, secāt & nō secāt vnum & idem corpus: nunc amara, nunc dulcia pharmaca ad bibendum offert: & facit quidem contraria, sed ratione simili atque eadem. Vnum enim finem spectat, nimirum aegri sanitatem. An non igitur absurdum est, medicum quidem non inculcare, quod multa contraria faciat circa vnius corporis naturam, Deum autem criminari quod diuerso tempore, diuersis hominibus, diuersa mandata dederit. Demonstratum est igitur quod non erat incusandus, etiam si leges inter se fuissent contrariae. Vt autem sciamus non esse contrarias, sed diuersas tantū, age ipsas leges in medium producamus. Audiuitis inquit, quod dictum sit antiquis, Non occides. Haec lex est vetus, videamus nunc nouam. Ego autem dico vobis, quicumque irascitur fratri suo temere, obnoxius est gehennae incendio. Haecne sunt obiecto contraria mandata? Et quis hoc diceret mortuum

lium, modo rationis compos? Si enim priore veritate occidere, posterior iuberet, fortasse aliquis in his verbis antinomiam esse diceret: Nunc cum illa iubente non occidere, haec iubet ne irasci quidem, augetur prius mandatum, non adfertur contrarium. Illa enim fructum malitiae refecat, videlicet eadem. Haec verō etiam radicem ipsam euellit, nimirum iracundiam. Illa riuum tollit vitii, Haec fontem ipsum exsiccat. Fons enim & radix cedis est furor & iracundia. Illa lex naturam nostram posteriori paratio rem reddidit: Haec superueniens quod reliquū erat suppleuit. Quoniam haec est contrarietas, dum vna finem malorum, altera verō etiam principium extirpat? Illa manum puram facit à sanguine, Haec mentem etiam seruat à mala cogitatione. Haec autem concinnantium sunt legum, non pugnantium sicut veritatis inimici adstruere conantur, non animaduertentes quanta hinc segnitiae ac negligentiae nascatur occasio his qui noui testamenti deum substituant: quae quidem blasphemia in caput illorum vertat, qui nobis hac de re verba faciendi necessitatem imponunt, importune se nostris negotiis ingerentes. Quae autem dico, sic vobis clariora faciam. Lactis alimento adsimilis est veteris Testamenti educatio, solido verō cibo noui Testamenti philosophia. At nemo ante lactis alimoniam solidum cibum adhibet: quod quidem noui testamenti Deus fecit, si non idem est qui etiam vetus prodidit. Prius enim quam lacte nutrirer, hoc est legis disciplina, ad solidum nos cibum adduxit. Non huius autem solum, sed maioris etiam criminis eum reum faciunt, quandoquidem post quinquies mille decem annos, aut plures, prouidentiam nostri generis suscepit. Si enim non idem erat qui per prophetas & patriarchas & iustos homines res nostras dispensabat, sed alter quispiam ab hoc alius, sero admodum & tarde videbitur nostri prouidentiam aggressus, quasi per anteaكتورum poenitentiam ad se reuersus: quod quidem tantum abest à Deo, ut

nec in vnum quemuis è vulgo hominam cōpetat, tanto tempore tam multis perire permisis, in extremis demum seculis ad paucorum quorundam prouidentiam ac curam accedere. Vidēsne quantis blasphemis deum faciant obnoxium isti, qui alium noui testamenti legumlatorem dicunt, alium veteris: quæ sanè omnes euanescent, si vnum vtriusq; testamenti assentiamur esse deum. Sic enim apparebit quod ordine & bona ratione res nostras dispenset, tunc quidem per legem, nunc autem per gratiam: & non recens neq; nuper, sed iam inde ab initio & à prima vsq; die nostra omnia gubernet. Quo autem magis eorum ora obstruamus, age iam testimonia tū prophetarum, tum apostolorum adducamus, clamantia vnum quod vnus est vtriusque testamenti legislator. Procedat igitur Hieremias ille in vtero sanctificatus, & prober hoc manifeste, vnum esse eundemq; deum tum noui testamenti, tum veteris. Quid igitur is dicit, ex persona legislatoris clamans? Testabor vobis testamentū nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris. Itaq; qui nouum testamentum dedit, idem est deus qui olim verus etiā illud dederat. Hic sanè Pauli quoq; Samosatēsis sectatoribus ora sunt occusa, qui negant ante secula filium se vngitum dei. Si enim ante Mariæ partū, & ante quam in carne se videndum præberet, non erat, quomodo legem ferebat cum nō esset? Quomodo autem dicebat: Testabor vobis testamētum nouū, nō sicut testamentū quod testatus sum patribus vestris? quomodo enim testamentum dabat patribus eorum cum nondum esset, vt illi quidem affirmā. Sed contra Iudæos quidem, eodemq; morbo laborantes Paulianos, idoneum est quod opponatur prophetæ huius testimonium. Vt autem etiam Manichæorum ora cohibeamus, ex nouo testamento adducamus testimonium, quandoquidem verus nihil pendunt: imò vero etiam nouum, cui quamuis honorem habere videri velint, nō minorē tamen hunc illi alteri iniuriā inferūt. vno quidē modo quod

dum illam conuellunt, huius quoque autoritatē laesant. Nō parum enim veritatem eius illustrāt veteris testamenti prophetarum præconia, quos isti auersando non intelligunt non minore apostolos & prophetas contumelia se afficere: vnam inquam, nouo testamento iniuriā faciunt istam. Alio verò modo iterum, quod bonā ex eo partē resecant. attamen tanta est eorum quæ in illo continenter vis, vt vel ex ipsis reliquiis facile maleficio istorum deprehēdatur. Resecta enim membra clamant, & pristinum cum suis membris consensum indefinenter requirunt. Quomodo igitur demonstrabimus veteris & noui testamenti vnum esse legislatorē? Ex ipsis apostolicis verbis, quæ in suis codicibus reliqua esse voluerunt: quæ tametsi prima fronte videantur veritas illud accusare, nō mediocriter tamen id commendant, & diuinis oraculis cœlitus proditum esse indicant. Et hoc sancti spiritus sapientia factū est, vt accusatores legis allekti prima facie verborum, imprudentes & inuiti adscriptam eius defensionē receperint: quam si vellent ad verum excutere, haberēt sermonem quem sequerentur: quod si in incredulitate permanerent, nullā sibi in posterum veniæ spēs reliquam facerent: vt qui etiā illis quæ aliās recipere videntur, fidē in ipsorum perniciē abrogarent. Vbi igitur nouū testamentū suū ac veterū legū eundem autorem esse testatur? Et alibi quidem nō vno loco: nos tamen data opera eā textus partē adducemus, quæ vel in Manichæorum codicibus hætenus mansit incolumis. Quænam hæc? Dicite mihi, inquit, qui sub lege vultis esse, legem non auditis? quod Abraham duos filios habuit: vnum ex ancilla, alterum è libera? Audierunt hæretici vnum habuisse ex ancilla, & confestim accurrerunt. rati enim his verbis legis accusationem contineri, excerpta è reliquo contextu, tanquam pro se facientia retinent. Age igitur ex hoc ipso loco ostendamus eundem esse legislatorē. Abraham duos filios habuit, vnum ex ancilla, alterum ex libera. hæc autem sunt, inquit, per allegoriā

dicta. Quid est per allegoriam dicta? Figuræ eorum quæ sub gratia gererentur erant quæcunq; sub lege fiebant. Sicut enim illic duæ mulieres. ita hîc duo testamenta. Primum in hoc apparet cognatio noui cum veteri, quodd illa horum figuræ erant. Figura enim veritati non contraria est, sed cognata. Quodd si veteris illius deus noui huius deo cōtrarius esset, haudquaquā per illas mulieres noui præcellentiam præfigurasset. Quodd si ille præfigurauit, par erat Paulum non abuti hac figura. Sin autem dicant, quodd ad Iudaicam infirmitatem se demittēs hoc faciebat, oportebat eum etiam Græcis prædicantem figuræ Græcorum adducere, & rerū apud Græcos gestarū historias commemorare. Sed hoc nusquam fecit, & merito. Illa enim nihil cum veritate cōmune habebant, hæc autem dei leges erant, & oracula. Quapropter magna cognatio veteribus illis cū nouo testamento intercedit. Primum igitur argumentum hoc est, vetus testamentum modis omnibus cum nouo consonare. secundum autem illo non minus, ex ipsa historia. Quemadmodum enim tunc duæ mulieres erant vnus viri; ita nunc duo testamenta. vnus legislatoris. Si enim alius esset noui, alius veteris, seruacaneum erat hanc historiā adducere. Neque enim alium habebat Sara, alium Agar, sed vtraque vnū & eundem. Itaque dicendo, hæc enim sunt duo testamenta, nihil aliud dicit q̄ quodd eundem habeat legislatorē, sicut ille vnum virum Abraham. Sed altera quidem erat serua, altera verò libera. Quid tum? hæc enim quærebatur, an vnus vtriusq; sit legislator. Recipiant igitur prius hoc, ac tum deum ad illud alterum eis respondebimus. Si enim eos hoc vt admittant, ac nobis assentiant, coegeris, vnūuersum illorū dogma corruet. Comperto enim etiam veteris testamenti eundem legislatorē esse, sicut reuera est, finem habebit omnis illorum ac nostra controuersia. Attamen ne vel hinc turbemini, aduertamus diligenter hæc verba. non enim dixit, vna quidē serua, vna verò libera: sed, vna quidē in seruitu

seruitutem gignens. nec statim serua est, quæ in seruitutem gignit: & hoc ipsum ad seruitutem natum esse, non parentis est crimen, sed paruulorum qui nascuntur. quoniam enim sua malitia seipsos libertate priuauerunt, & à iure ingenuitatis exciderunt, non secus quā malæ frugis mancipia tractauit eos Deus, terrore cōtinuo pœnisq; ac minis castigās. quin & hodie multi patres liberos suos non vt filios, sed vt seruos, metu coercent: quæ culpa non parentum est, sed filiorum, qui causa fuerunt parentibus vt seruilem in modum ab eis educarentur. Eundem admodum etiā Deus eius temporis populum terroribus ac minis erudiebat. nō aliter quā nullius frugis seruum, nec tamen hæc Dei culpa fuit, aut legis, sed Iudæorū respicientium frenum, & durioribus lupatis opus habentium. Siquidem in ipso veteri testamento multos reperire licet, qui non ad eandem sint tractati disciplinā, vt Abel, Noë, Abraham, Isaac, Iacob, Ioseph, Moses, Elias, Elifæus, & omnes qui noui testamenti instituta sunt æmulati. Non enim terrore ac pœnis, nec minis ac mulctis, sed amore dei & seruenti erga illum affectione tales sunt redacti quales fuerunt. non enim opus habebant mandatis. neque præscriptis & legibus, vt virtutē sectarentur ac vitia fugerent: sed vt ingenui & liberali ingenio filii, agnoscetes suā conditionem, absque metu villo aut castigatione in virtutis castra se contulerunt. reliquum verò vulgus Iudæorum quoniā ad malitiam defecerant, legis freno necessario coercendi fuerunt. Ideoq; posteaquam vitulum fixerunt, & sculptile adorauerunt, tum denum audiunt, Dominus Deus tuus Dominus vnus est. Posteaquā cædes patrauerūt & vxores proximi stuprauerunt, tunc audiuerunt, Non occides, non committes adulterium: & simili modo reliqua omnia. Itaq; nō est vituperiū legis quodd punit & mulctat, & sicut nequam seruos emendat ac castigat, sed præconium insigne, nec vulgaris laus, quodd eos qui ad extremam malitiam prolapsi fuerant, potuit

austeritate sua liberare à viciis, mollireq; & obsequantes facere, ac venturæ gratiæ præparare, atq; ad nouam hanc modeste ac moderate viuendi rationē ceu viam quandā sternere. Idem enim spiritus tum in veteri testamento tum in nouo dispensabat omnia, licet diuerso modo. Hoc est cur Paulus dicit: Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi propter quod locutus sum. Nec solum propter hoc dixit eundem spiritum, sed & ob aliā non leuiorem causam: quam volebam quidem nunc afferre, sed veritus ne pluribus grauati iam dictorum obliuiscamini, in aliam diem vobis eum sermonem seruabo: interim hortatus vt præsentem totum in memoriam recondatis, atq; diligenter retineatis, vtq; virtutes Christianas cum dogmatum puritate coniungatis, vt sic fiat integer homo dei, ad omne opus bonum præparatus: quandoquidem nihil nobis profuerit recte sentire, si vita interim fuerit malis moribus viciata: quemadmodum contra nihil prodest vita incorrupta nisi accedat fidei quæque sinceritas. Vt igitur integram vtilitatem consequamur, vtrinque nobis prouideamus, fructus etiā generosos proferentes, & cum primis eleēmosynā, de qua etiam nuper ad vos verba feci, magna cum largitate atq; alacritate illā exercētes. Qui enim parce seminat, ait scriptura, parce & metet: & qui seminat cum benedictione, cum benedictione & metet. Quid est cum benedictione? cum magna largitate. Hic quidem in rebus secularibus tam messis quam sementis eorundem est feminum. nam qui triticum hordeum spargit, aut aliquid simile, messis temporis idipsum genus est messurus. at in eleēmosyna non idem vsu venit: sed spargis argentum, & collisgis fiduciam erga deum: das pecuniā, & accipis remissionem peccatorum: præbes panem ac vestem, & pro his regnum cælorum tibi paratur, bonaq; illa infinita, quæ nec oculus vidit, nec auris audiuit, nec in cor hominis ascenderunt: & quod est omnium bonorum summa, similis efficeris deo, quatenus id

homini est possibile. Nam cum de eleēmosyna & benignitate disseruisset Christus, subiunxit: vt efficiamini similes patri vestro cœlesti, quia solem suum oriri iubet super malos ac bonos, & pluit super iustos ac iniustos. Tu non potes oriri iubere solem, neq; imbres immittere, neq; beneficus esse in orbem terrarum tam longē lateq; patentem? Vtere facultatibus tuis ad beneficentiā, & factus es similis ei qui solem suum oriri iubet, in quantum hominem Deo similem fieri licet. Animaduertite diligenter quæ dico: super malos ac bonos, inquit. Ergo tu quoq; quoties eleēmosynam facis, ne vitā examines, neq; morum rationem reposcas. Eleēmosyna enim, hoc est misratio ideo dicitur, vt etiā indignis præbeamus. qui enim miseratur, nō recte viuentem sed peccantem miseratur. nam qui recte viuunt laude est dignus & corona, qui vero peccat, venia & misericordia. quapropter hac quoq; parte deum imitabimur, si etiam malis benignitatem nostram non subducamus. Considera enim quā multi orbem terrarū habitent blasphemi, scelerati, præstigiatores, omnib. vitiis referti, atramen hos quoq; per singulos dies enutrit Deus, docens nos vt vniuersos homines beneficentia complectamur. Nos verò omnia cōtrario modo facimus. non solum enim malos & improbos homines auersamur, verumetiam cū sanus quispiā nos accedit, aut propter bonitatem, aut propter libertatem, fortē etiam propter pigritiam, vt & hoc ad dam, in paupertate viuens, probra, contumelias, & innumera in eum iaculati diſteria, vacuis ipsum manibus remittimus. Hoccine iussus es o homo, oburgare tantum ac increpare egenos? Miserari ac subleuare paupertatem eorum iussit Deus, non rationem reposcere ac conuiciari. Sed vis illius mores corrigere, & hominem inertem à segnicie sua reuocatum ad opus aliquod applicare. Da prius, ac tū demum increpa, vt non crudelitatis suspectus fias, sed benignitatis laudem reportes. Eum enim qui nihil dans tantum approbat, auersatur pauper. & inique fert,

ac ne aspicere quidē sustinet. & merito. Putat enim non quod bene sibi velit, sed quod dare nolit, obiurgatorem eum esse: ita ut reuera est, qui verò postea dedit obiurgat, facit ut libenti animo obiurgatio sua recipiatur: eo quod non propter inhumanitatem, sed propter benevolentiam increpationem adhibere videatur. Sic etiam Paulus fecit. Cum enim dixisset Qui non vult operari, ne edat: adiungit exhortationem dicens: Vos autem bonum facientes ne deficiatis. Atqui hæc præcepta contraria esse videntur. Si enim otiosos non oportet cibum capere, quomodo iubet bene talibus facere. Sed non sunt contraria: absit. Ideo enim hoc dixi, inquit: Qui non vult operari ne edat, non ut eos qui alioqui largituri erant, auerterem a danda eleemosyna, sed ut in otio viuentes a segnitie sua reuocarem. Itaque cum dicit, ne edat, illos eximulat ad laborem, comminatione hac territos. cum verò dicit, bonum facientes ne deficiatis, hos excitat ad beneficentiam, utili exhortatione impulsos. ne enim retraherent manus audito qua illi comminatione feriantur, ad beneficentiam his verbis illos prouocat: Bonum faciendo ne deficiatis. Itaque etiam in otioso des, bonum fecisti. Idem agit & in sequenti contextu. Cum enim dixisset: Siquis non audit sermones nostros, hunc per epistolam indicate, & ne commisceamini illi: atque hoc modo hominem eiecisset ex ecclesia, rursum alio modo eum reconciliat, reducens in gratiam cum eis a quibus eiectus fuerat. quapropter hæc verba subdit. non ut inimicum existimate, sed ut fratrem. Quemadmodum igitur cum dixisset, si quis non vult laborare ne edat, illos certe qui possunt, curam eorum habere iussit: ita etiam hic posteaquam dixit, ne commisceamini illi, non alienauit ab eius cura auditores, sed iubet ut diligenter eum suscipiant, dicens: non ut inimicum existimate, sed ut fratrem. reliquisti eius consuetudinem, sed ne relinquantur de eo sollicitudinem. exclusisti eum a consuetu charitatis mandauit, ut hac separatione factus melior, manu

mature ad reliquum corpus reuerteretur. quandoquidem etiam patres domo sua filios expellunt, non ut perpetuo foris maneant, sed ut hac castigatione modestiores facti, domum postliminio reuertantur. atque hæc sufficiant ad illos qui pigritiam aliis obicere solent. Verum quoniam multi alia habent verba quibus se excusent, plena crudelitatis ac inhumanitatis, necesse est ut illa quoque redarguam, non ut excusationem eis adimam, sed ut persuadeam omnia sua vana & inutili, ad veram & apud Christi tribunal profuturam defensionem operibus ipsis exerceri. Quæ est igitur illa vulgarium hominum frigida ac inutilis defensio. Alendi sunt, inquit, liberi, rei familiaris gerenda est cura. Vxorem alo, necessarios sumptus multos sustineo. quamobrem non suppetit unde obuios subleuare possim. Quid ais? filios alis, & ideo non est unde venientes ad te subleues? Imò propter hoc ipsum subleuandi sunt egeni, ut exiguâ pecunia dominum qui eos tibi dedit propicius, ut etiam post mortem tuam patronum illis relinquant, ut eis magnum factorem coelitus concilies, & ex illa pecunia sumptus Deo gratos faciens. An non vides quod multi homines præpotentes ac opulentos, nihil alioqui ad suum genus attinentes, testamento sæpe inseruerunt, & liberis suis coheredes fecerunt? nihil ob aliud quam ut securitatem filiis modica pecunia parentis idque cum incertum esset, quoniam affectu filios illos cohæres essent prosecuturi. Tu verò cum scias humanitatem, bonitatem, & æquitatem tui domini, expectem eum tui testamenti facies? non facies eum cohæredem liberorum tuorum? Hoccine est amantissimi patris officium? Nam si prolis tuæ curam geris, relinque illis chartulam scriptam, in qua Deum debitorem habes. hæc maxima hæreditas, hoc decus est, hæc securitas. Induc eum in terrenam hæc hereditatem, ut te una cum tuis liberis in coelestem illam hereditatem inducat. hic hæres nobilis est, humanus, bonus, potens, diues, quare nihil est cur eius

eius societatem suspectā habeas. Ideo etiam seminis vocatur eleēmosyna, quia res hæc non tam sumptus est quā redditus. Tu autem quando seminandum est nō magni facis quod euacuas fructuum veterum promptuaria, sed ad messis futuræ fructū spectas, idq; cum euentum nescias. nam et rubigo, & calamitas, & locusta, & aëris intemperies, quandoque spes nostras frustratur. cum verò in celum est semen iaciendum, ubi nullæ sunt tempestates, nullæ iniuriæ, nulla læsio, tergiversaris ac procrastinas. Et quā speras veniam, qui in terram seminādo confideres, & alacriter id facis: cum verò in manum dei seminandum est, cessas & negligis? Nam si terra reddit quod sibi est creditū, multo magis dei manus, quacunque acceperit, magno cum fœnore est redditura. Hæc igitur scientes non respiciamus sumptū quando eleēmosynam facimus, sed eum qui inde speratur prouentum: imò etiam præsens lucrum. non solum enim in regno celorum hospitium præparat, sed in præsentī etiā vitæ securitatem adfert & abundantiam. Quis hæc pollicetur? Ipse qui præstare potest dominus. Dicit enim: qui sua pauperibus largitur, centuplum accipiet in hoc seculo, & vitæ æternæ hæreditatem habebit. Vides retributionem in utraq; vitæ cum magno fœnore recipiendam? Ne igitur cessemus, neque procrastinemus, sed per singulos dies eleēmosynæ fructum percipiamus, ut & in præsentī seculo rebus secundis fruamur, & futuram vitam consequamur: quæ nobis omnibus contingat gratia & benignitate, &c.

EIVSDEM DE EISDEM VERBIS, ET QVA
de causis rebus bonis omnes ex æquo fruuntur,
& de eleēmosyna.

CVM priore conuentu, & qui illum præcellerat, vnum Apostoli dictum suscepimus exponendum, in eius enarratione totum sermonem consumpsimus, & hodie quoq; in eodem versari proposuimus. hoc autem data opera facimus, ad vestram utilitatem, non ad nostram ostentationem.

ostentationem. non enim ut fœcundum me & multificum ostendam, sed ut Pauli sapientiam vobis aperiam, tum vestram alacritatem excitem, ad hunc modum eundem verso sermonem. nam & illius intelligentiæ profunditas magis elucebit, si ex vno dicto tāta nobis sententiarum fluentia proferat: & vos cognito quod ex vno Apostoli verbo ineffabiles sapientiæ diuitias depromere liceat, non oscitanter percurretis eius epistolas, sed hac spe inducti singulas earum sententias exquisita cura ac diligētia perscrutabimini. Si enim vnum dictum triduo nobis differendi materiā præbuit, quantum putatis thesaurum nobis profunderet vna quæpiam pars diligenter tractata ac considerata: ne igitur delassemur, prius quā totum quod superest decerpserimus. Si enim metallorum auri fossores, licet quantumvis diuitiarum inde exhauferint, nō prius tamen inde abstinent quā totum aurum auferāt, multo maiorem nos alacritatem ac diligentiam in perscrutandis diuinis eloquiis adhibere conuenit. Nam & nos aurum effodimus, nō sensibile, sed spirituale. nō enim in metallis terræ, sed in spiritus metallis operamur. Paulinæ enim epistolæ metalla sunt spiritus & fontes: metalla quidem quia quouis auro preciosiores nobis præbent diuitias: fontes verò quia nunquam deficiunt, sed quantumlibet exhauris, tantundem ac multo amplius rursus affluit. & hoc euidenter declarare potest totum tempus quod præterit. siquidem ex quo Paulus vixit quingenti iam elapsi sunt anni, totoq; hoc tempore multi tum commētores, tum doctores ac interpretes, multa sæpe inde exhauserunt, nec tamen repositas inibi diuitias exinanire valuerunt. non est enim sensibilis hic thesaurus, & idcirco non consumitur à multis effodientium manibus, sed augetur & multiplicatur. Et quid dico de illis qui ante nos fuerunt? quā multi post nos discesserunt, ac rursus post illos alii, nec tamen deficiēt fontis in modū scatentes diuitiæ, neq; metallorum hoc genus exhaurietur. Spirituale enim est, & suapte na-

te natura nunquam omnino absumi potest. Quod est igitur illud dictum apostolicum? Habentes autem eundem spiritum fidei, sicut scriptum est, Credidi, quapropter locutus sum. Nuper igitur quaesiuimus qua nam de causa dixerit, eundem spiritum fidei, & vnā hactenus causam attulimus. erat autem hæc: vt ostenderet consonantiam veteris ac noui testamenti. Cum enim inuenitur idem fidei spiritus & Dauidis linguā mouisse, dicentem: Credidi propter quod locutus sum, & in Pauli anima operatus esse, satis apparet magnam esse prophetarum cum apostolis cognationem, atq; ita necessario sequitur magnam esse veteris & noui testamenti consonantiam. Sed ne iterum eadem repetentes molesti vobis simus, age & alteram causam proferamus, ob quam dixit Eundem. iam tum enim alteram huius dicti causam promiseramus. Sed opus est vt excitemini: profundus enim est sensus quem charitati vestra sum dicturus, & perspicaci anima opus habet, ingenioq; peracuto. quapropter obtestor vt summa attentione quæ dicenda sunt auscultetis. vestrum est lucrum, noster verò labor, sed gratuitum spiritus sancti donum, quo reuelate secreta neque qui dicit, neque qui audit defatigatur. reuelationem enim magna facilitas sequitur. Attendamus igitur cum diligentia: licet enim maiorem partem auribus prosequamini, si vel minimū dormitaueritis, interrupto semel contextu totum ignorabitis. Et quemadmodum his qui viam ignorant, & ductore opus habent, diu licet illum secuti, si per negligentiam vel paululum ex oculis eum amittant, nihil prodest hæc tunc secutos esse, sed consistunt ignari quam sit progrediendum: ita etiam qui dicentem prosequuntur animo, etiam si attente doctrinam eius hauserint, si paulisper tantū oscitanter audiant, toto intellectu amisso nō possunt amplius ad intellectus finem peruenire. ne igitur idem vobis accidat, omnibus quæ dicturi sumus pari tenore intendite, donec ad finem perueniamus. Dicturi igitur qua de causa dicat. Habentes

bentes autem eundem spiritum fidei, volens ostendere eandē esse vtriusq; testamenti fidem omnium bonorum matrem, paulo altius sermonem repetamus. Sic enim nobis causa euidentius apparebit. Quam igitur est hæc causa? Magnū bellum circumsteterat fideles dum hæc dicebantur, bellum inquam graue & absq; vllis induciis. nam & ciuitates integræ & populi vndiq; in eos insurrexerāt, & tyrāni oēs insidiabantur, & reges cōtra eos armabātur, et arma mouebantur, & gladii acuebantur, & exercitus adornabantur, et omnia genera pœnarum ac suppliciorum excogitabātur. inde facultatum rapinæ & cōfiscationes, & carceres ac mortes quotidianæ, tormēta, vincula, ignis, ferrum, bestia, patibula, rotæ, barathra præcipitia, & quicquid in perniciem fidelium excogitari poterat. ac ne intra hos quidem fines bellū se continuit. nō solū enim ab inimicis excitabatur, sed ipsa etiam natura cōtra seipsam iritabatur. etenim liberi insidiabantur patres, & filia parentes exosas habebāt, & amici amicos auersabantur, et in cognationes ac familias bellum hoc latenter sese insinuat: magnusq; tumultus erat per vniuersum orbem habitabilem. Et sicut naui vndis insurgentibus, nū bibus concurrentibus, elisis tonitribus, caligine vndiq; nautas cingente, mari furente, beluis sauentibus, piratis oppugnātib; ipsis vectoribus inter se dissidentibus, haudquaquā euadere potest, nisi cœlestis dextera magna illa ac potens discussio periculo & sedata tempestate in tranquillitatē reducat nauigantes: ita etiam tunc inter initia prædicationis accedit. nō solū enim externa tempestate pulsabātur, sed intus etiam plerumq; seditione laborabāt. Quis hoc dicit? Paulus ipse sic scribens: Foris pugnae, intus timores. Et quod hoc verum sit, quodq; doctores pariter ac discipuli innumeris septi fuerint malis, & per oēs ex equo bellum hoc fuerit grassatū, eundem Paulū iterū testem adduco. Vestre autē partes sunt meminisse omnium horum quæ dico, vt cognitis periculis ac tentationibus omnibusq; aduersitatibus quas

quas eius temporis fideles perferebant, tanto maiores gratias agatis deo, qui omnibus illis calamitatibus finem imposuit, & abeuncato bello, tranquillissimam pacem nobis confecit: ut nemo vel socordia poenam effugiat, vel ob vitam recte actam extollatur. Neque enim perinde est si undique impugnatus & innumeris aduersitatibus obrutus generose subsistas, ac si in portu nunc sedes, & in summa securitate eundem animu præ te feras. Illorum enim conditio nihilo melior erat quam eorum qui turbato mari iactantur: nos verò securius agimus qui in portum deuecti incolumes iam per ocium se reficiunt. quapropter neque propter bonam viuendi rationem extollamur, neque temptationibus cedamus, neque securitate ecclesie nostram ad segnitiam abutamur, quin potius sobrii simus ac vigilemus. Nam nobis quoque est lucta aduersus innatas concupiscentias. non insurgunt contra nos homines, sed insurgunt carnales voluptates. non impugnant nos reges atque tyranni, sed impugnat ira, vanæ gloriæ cupido, inuidia, æmulatio, atque id genus alii affectus innumeri. Quando igitur illas tentationes euasimus, nec vel ab his vincamur operam demus. Ideo enim vobis in memoriam reuocaui illius temporis calamitates, ut nunc & qui affligitur, idoneam inde consequatur consolationem, & qui in securitate agit, in vicem illarum conflictationum acriter contra absurdas cogitationes certamen suscipiat. propter nostram enim admonitionem & consolationem ac tolerantiam illa omnia sunt scripta: quæ quidem necesse habemus nunc apud vos eloqui, & docere quantis aduersitatibus eius temporis fideles obfessi fuerint, non doctores solum, verumetiam discipuli. Audi igitur quid dicat Paulus ad Hebræos scribens: Memores estote priorum dierum, in quibus illuminati multum certamen afflictionum sustinistis. Non enim ad breue tempus, sed mox ab ipso exordio prædicationis & doctrine insurrexerunt aduersus eos tentationes, & mox à suscepto baptismo periculis

riculis erant obnoxii. At quomodo audi. Probris & afflictionibus velut in theatro expositi. Omnes enim despuebant eos, contumeliis afficiebant, deridebant, vituperabant, fatuos vocabant ac insensatos, quod deserta patria viuendi formula, noua placita susceperissent. Quæ quidem non parum valent ad commouendam animam, nisi fides profunderit radicata. Nihil enim æque animam mordet ac improprium, nihil æque tabefacit mentem ac dictoria & conuicia. nam multi viri per conuicia sunt sæpe subuersi. Hæc autem loquor nunc, ut cum fiducia fidem teneamus. Si enim illi totius orbis conuicio non sunt subuersi, multo magis nostra ætate fides magna confidentia retinenda est, quando totus orbis ad nostras partes defecit. Quod autem illi non intra calumnias tantum & opprobria conuiciarum rabiem suam continerint, audi quæ sequuntur. nam & direptionem, inquit, sacculatum vestrarum cum gaudio pertulistis. Vides quod & bona eorum confiscabantur olim, & omnibus præda erant expositi qui eos lædere cupiebant. Atque hæc quidem ad Hebræos scribit. De Thessalonicensibus verò rursum aliud quiddam tale testatur. Vos enim, inquit, imitatores facti estis Domini ac nostri, qui suscepistis sermonem hunc cum afflictione magna. Vide etiā hos affligi, neque id simpliciter, sed afflictione magna. Vehemens tentatio, continuū periculum, nec minimā quidem respirandi facultatem concedebat eis qui tunc temporis in certamine erant. attamen cum hæc tolerarent, non inique ferebant, neque animum despondebant, imò gaudebant etiam. Vnde hoc apparet? Ex verbis ipsius Pauli. Dicit enim: In afflictione magna, cum gaudio spiritus sancti. nam tentatio pariebat afflictionem, gaudebant tamen reputantes quare tentarentur. Idonea enim erat consolatio, quod consci sibi essent propter Christum se hæc pati. Quapropter non tam demiror quod illo tempore affligebatur, quam quod affligi se propter Christum lætabantur. Hoc enim generosæ ac Deum amantis animæ officium est, nimirum afflictiones

ones & aduersitates ferre. Ceterū genere se tolerare tentationem, atq; in super gratias agere ei qui se tentari permittit, id demum summæ fortitudinis merito videri potest, animæq; vigilantis & quæ omnib. humanis affectibus sit superior. Nec hic tantum, sed & alibi docens quanta mala paterentur eius temporis fideles à familiarib. ac propinquis (hoc enim erat grauissimum) in hunc modum loquitur. Vos enim fratres imitatores facti estis ecclesiarū dei quæ sunt in Iudæa. Quia in te imitatores? quoniam & vos eadem estis perpassi à propriis contribulibus, sicut & illi à Iudæis. Ecce bellum, sed bellū ciuile, quod maiorem facit indignationem. Si enim inimicus exprobrasset mihi tulisset. Tu autem, inquit, vnanimis meus: id quod tum in figura contingebat. Quapropter nō mediocri opus habebant consolatione. Quod quidem Paulus cum videret, eosq; qui ad suam curam pertinebant laborare ac sudare animaduertens quod cōtinuis calamitatibus degraurentur, et alias super alias plagas ægrè sustinerent, vide quā variosis modis animos eorum excitet, nunc quidē his verbis. Si quidem iustum est apud Deum, affligentibus vos reponi afflictionem: nunc verò his: Dominus non longe abest, ne sitis solliciti. Ac rursus: Cauere abiciatis fiduciam vestram: nam patientia opus habetis, vt faciētes dei voluntatem, promissa bona reportetis. Deinde ad patientiam eos confirmans subiungit: Adhuc enim minimū quiddam superest dum veniat qui venturus est, & non diu moratur. Quem admodum puerulum plorantem, moleste ferentem, matremq; suam requirentem, assidens aliquis sic cōsolatur: paulisper adhuc expecta, & omnino tua mater aderit: ita etiam Paulus, videns ægrè ferentes, cōquerentes, aduentum Christi requirentes eius temporis fideles propter intolerabilem malorum vim, consolatur illos dicit: Adhuc minimum quiddam superest dum veniat qui venturus est & nō diu moratur. Itaq; quod discipuli affligebantur, & plurima mala patiebantur, nec aliter quā agni destituti in medio

medio luporum vndiq; perfectionem sustinebant, per hæc satis apparet. Vt autem sciatis quod etiam doctores non minora, imò verò multo grauiora sustinebant (nam quo magis inimicos veritatis conturbabant, hoc plures eos infestabant) hoc quoq; ab eodem qui superiora nos docuit audiemus. Corinthiis enim scribens sic loquitur: Nemini vllam impingendi occasionē dantes, ne reprehēdatur ministerium nostrum: in tolerantia multa, in afflictionibus, in necessitatibus, in angustiis, in plagis, in carceribus, in vagationibus, in laboribus, in vigiliis, in ieiuniis. Vidisti quantum certaminum enumerauerit, quā crebras tentationes? Rursum eisdem scribens, Ministri Christi sunt, inquit, vt insipiens loquor, excellentius ego. Deinde volens nobis persuadere, quod multo præstantius sit propter Christum affligi quā prodigia facere, & probationem adducens quod germanus sit apostolus, & præferendus aliis non apostolis sed pseudoapostolis, non à miraculis per se æditis argumentatur, sed à continuis periculis in quibus versabatur, in hunc modum scribens: in laboribus copiosius, in verberibus supra modum, in carceribus abundantius, in mortibus frequēter. à Iudæis quinquies quadragenas plagas vnum minus accepi, ter virgis cæsus fui, semel fui lapidatus, ter naufragium feci: noctem ac diem in profundis: in itineribus sæpe, in periculis fluminum, periculis latronū, periculis ex genere, periculis ex generibus, periculis in ciuitate, periculis in deserto, periculis in mari, periculis inter falsos fratres, in labore & molestia, in vigiliis sæpe, in fame & siti, in ieiuniis sæpe, in frigore & nuditate, præter ea quæ extrinsecus accidunt. Hi sunt veri apostolatus characteres. Prodigia siquidem & alii sæpe fecerunt, nec eis fecisse profuit, sed post omnia illa audierunt, Abite, non noui vos. nemo verò eorum, qui eadem quæ Paulus cōmemorare possunt, vocem illam vnam quā est auditurus: verū cum magna fiducia celum cōscender, bonisq; cōlestibus perfructur vniuersis.

Fortasse prolixior visus est vobis sermo noster. Sed ne sitis solliciti, non sum oblitus promissionis, & statim ad illam reuertar. Hæc autem non temere longiore oratione profecti sumus: sed vt prolixiori verborum apparatu certius ac clarius doctrinam nostram approbaremus simulq; afflictionum animas consolaremur: vt quotquot in periculis versantur & tentationibus, idoneam nacti consolationem discedant, scientes quod socii Pauli per has afflictiones efficiantur, imò verò ipsius Christi angelorum domini. Qui autem afflictionum eius particeps est in hoc seculo, in illo particeps erit etiam gloriæ. ait enim: siquidem simul patimur, vt simul glorificemur: ac rursum: si sustinemus, vt simul etiam regnemus. Ommino enim necesse est vt fidelium genus afflictionibus prematur. Omnes enim qui volunt pie in Christo viuere, persecutionem patientur. ac rursum: Fili, dum accedis ad seruiendum domino, præpara animam tuam ad tentationem. Recte fac, & per dura. Bella verò promissio, statim ab exordio in tentationes incidere. egregia verò exhortatio & consolatio, eius seruitutis pericula confestim degustare. Plane egregia simul & admiranda, & maximum lucrum adferens. Quodnam illud? Audi quæ sequuntur. Sicut enim in igne probatur aurum, sic homines accepti in fornace tentationis. Quod autem dicis sic accipe. Sicut aurum igne examinatum purius redditur, pari modo etiã anima, quæ inter afflictiones versatur ac pericula, hilarior ac splendidior per illa euadit: omnemq; peccatorum maculam abstergit. Hinc est quod ad diuitem illum dicebat Abraham: Lazarus recepit mala sua: hic autem consolationem recipit: ac rursum Corinthiis scribens dicit: Propter hoc inter vos multi imbecilles & inualidi, & dormiunt multi. Etenim si nos ipsos diiudicasset, haudquaquam iudicati fuisset. At cum iudicamur a domino corripimur, ne cum mundo condemnemur. Quin & fornicatorem illum hac de causa tradidit in interitum carnis, vt spiritus saluus fieret ostendit

ostendens quod tentationes & pericula salutem his qui cum gratiarum actione illa perferunt, adferant, purgationemq; animæ minime vulgarem. Itaque quod afflictiones & innumeras calamitates pertulerint fideles, tam discipuli quàm doctores, ac neminum quidem respirauerint, variis omnium generum bellis vndiquaque circumdati, satis hic noster sermo declarauit, & plura etiam de hoc è sacris literis studiosi colligere possunt. Superest vt hæc ad propositum nostrum adducamus. Quid autem proposueramus dicere? Qua de causa Paulus dixerit, Habentes eundem spiritum fidei. Cur igitur dixit? Turbabat hoc discipulos, quod grauius quidem in re præsentis experiebantur, bona verò spe solum concipiebant, & illa quidem iam aderant, hæc longe distabant: illa iam contingebant, hæc adhuc sperabantur. Et quid mirum si initio prædicationis quibusdam hoc vsu veniebat, quandoquidem & nunc post tantum temporis spatium, post prædicationem toto orbe propagatam, post tot certa promissionum argumenta, idem multis adhuc vsu venire solet. Nec hoc solum illos perterrebat, sed & aliud quiddam, idq; non leue. Quod nam hoc? Cogitabant apud se, quod in veteri testamento non ad eum modum res hominum dispensabantur, sed virtutis præmia confestim accipiebant quicumq; iustam ac temperantem viuendi rationem prætulissent. non enim post corporum resurrectionem, neque in futura vita, sed hic in præsentis vite omnes eis promissiones representabantur. ait enim: Si dilexerit dominum Deum tuum, bene tibi erit, et multiplicabit Deus armenta bouum tuorum, & greges pecorum tuorum, non erit apud te infœcundum neq; sterile: non erit apud te languor neque ægritudo. emittet Deus benedictionem in promptuariis cellarum tuarum: aperiet coelum & dabit tibi pluuiam matutinam & serotinam: continuabitur area vindemiæ, & vindemia sationi, aliq; multa simili modo eis promissit, quæ quidem omnia in præsentis vita eis reddidit.

Si quis est acutior iam prævidet solutionem. Quando igitur corporis sanitas, agrorum felicitas, liberorum bonitas atque copia, senectus non inops, annipartium temperies optima, annonæ bonitas, imbrium oportunitas, armentorum & gregum abundantia, omnia denique bona illis in hac vita repræsentabantur, nihilq; post hanc vitam & in futurum seculum sperandum proponebatur: reputantes hæc fideles, quod maioribus quidem suis omnia bona præ pedibus erant sita, sibi vero in futuram vitam præmia & coronæ reponebantur, & ex fide ipsorum promissiones pendeant: delassabantur ac desiccebant, ut quibus vniuersa vita inter tentationes necessario esset exigenda. Hæc igitur considerans Paulus, & malorum quæ eis impendebant magnitudinem, & quod his quidem post ex hoc seculo perfectionem laborum mercedem Deus esset pollicitus, patribus autem præsentem retributionem præstitisset: perspiciebatq; magnam in illis segnitie & alibus cogitationibus suboriri, & volens eos excitare ac docere quod patrum quoque temporibus eadem erat rerum dispensatio, multisq; spe mercedem percipiebant non re: propheticum illis dictum in memoriam reuocet dicens: Habentes eundem spiritum fidei sicut scriptum est. Credidi, propter quod locutus sum: taptum non dicens quod magnus etiam ille Dauid, egregius & admirandus propheta, in fide retributione perceperit, non in exhibitione. aliorum qui nisi res ita se haberet, non dixisset. Credidi, propter quod locutus sum. Fides enim ad ea quæ sperantur refertur, non ad ea quæ videntur. quæ enim videntur, facile est sperare. Si igitur credidit, illis non mirum credidit quæ sperabat, quod si eis quæ sperabat credidit, quæ verò sperantur non videntur, consequitur eum non recepisse ea quæ crediderat. Propterea dicit, habentes eundem spiritum fidei: hoc est, eandem fidem quæ fuit in veteri testamento, etiam nos habemus. Quapropter et alibi de eius temporis sanctis ad hunc modum loquitur: oberrabant in oculis &

his & caprinis pellibus, egentes, afflicti, anxietate pressi, quibus dignus non erat mundus. deinde docens quod calamitates quidem pertulerunt, mercedem verò nondum receperunt, subdit verba hæc: In fide mortui sunt omnes hi, nec promissiones receperunt, sed è longe tantum aspectas salutauerunt. Et quomodo viderunt eas quæso, quæ nondum erant præsentibus? Fidei nimirum oculis, qui cælum penetrant, & quæ in eo sunt vniuersa contemplantur. Tu verò considera mihi dei sapientiam, quomodo illis præmia è longinquo ostenderit. quæ ideo suis non statim dedit, quo maior fieret eorum sustinentia: ostendit autem è longinquo ideo, ut hac spe relecti, ne sensum quidem præsentium laborum percipiant. Sed forsitan aliquis ex his qui acrius attendunt, inter se pugnantia nos dicere putabit. Dicet enim: Si neque præcis illis repræsentata sunt bona & præmia, quid ita in longum extēdisti sermonem, enumerādo annos per sua tempora temperatos, corporis sanitatem, liberorum bonitatem ac copiam, annonæ facilitatem, fructuum abundantiam, armenta, greges, & omnem viuendi felicitatem? Quid igitur ad hoc est respondendum? Quod aliter quidem vulgus & imbecilliorum populum, aliter autem generosos homines, & eam quæ est noui testamenti viuendi rationem iam tum meditantes, tractauit Deus illo tempore. vulgo enim quod nec humo se tollere poterat, nec magnum aliquid videre, neque spem suam ad futurorum bonorum fruitionem extendere, præsentia bona exhibuit, imbecillitatem animæ eorum consolando, & per hoc ad virtutem exercendā ipsos deducendo, atq; ad rerum honestarum desiderium. Eliam autem & Eliseum & Hieremiā et Esaiā, et semel vniuersos prophetas, et quotquot ad magnorū & sanctorū hominū chorū pertinebant, ad cælos vocabat, eaq; bona quæ electis sunt illic preparata, quamobrem etiā Paulus non oēs simul enumerauit, sed amictos ouillis ac caprinis pellibus, in fornacem coniectos, vinculis constrictos, flagris

cafos, saxis lapidatos, fame & inopia laborantes, in solitudinibus, speluncis & cauernis terræ degentes, innumeraq; mala sustinentes, at tum demum dixit, omnes hos in spe mortuos, nec adhuc promissionē recepisse: subindicans nobis non vulgus, sed homines ad Helix similitudinē accedentes. Quod si quis dicat: hi autem ipsi quamobrem ne nūc quidem debitas sibi coronas perceperunt: causam huius rei dicat ab Apostolo. Cum enim dixisset: In fide sunt mortui omnes hi, subiunxit, Deo melius quiddam de nobis prospiciente, ne sine nobis perfectionem accipiant. Communis enim est celebritas hæc, inquit, quādoquidem maior etiam est voluptas, dum omnes eadē opera coronamur. Idem fit & in olympicis certaminibus: luctator, pugil, pancratiasta, diuersis quidem temporibus certamen subeunt, sed vno temporis momento omnes a præcone victores pronunciantur. Idem fit & in cōuiuiis. Quoties enim conuiuarum alii venerunt maturius, alii adhuc cunctantur, cōuiuatores in honorem absentum iubent præsentibus paulisper manere donec illi quoq; veniant. Idem etiam Deus fecit, quoniam enim ex toto orbe diuersis temporibus electos ad commune & spirituale cōuiuium inuitauit, iubet eos qui priores iuerunt, vt expectent eos qui posteriores sunt venturi, vt hoc pacto omnibus vnā præsentibus, vnus omnibus contingat honor & vna voluptas. Cogita enim quanta sit honoris accessio, Paulum & sui temporis homines, Abrahamum item atque eius ætatis viros, ac rursus alios qui tot seculis ante illum certauerunt & vicerunt, sedere nunc expectantes, donec nos quoq; approbemur. Quod enim Paulus nōdum coronam receperit, neq; eorum quisquam qui vnquam in certamine victores euaserunt, imò ne recepturi quidem sunt donec omnes qui coronandi sunt conuenerint, audi ipsum Paulum dicentem: Bonum certamen certavi, cursum consummaui, fidem seruauit: reliquum reposita est mihi iustitiæ corona, quam reddet mihi iustus iudex.

Quam

Quando. In illa die. Non solum autem mihi, sed & omnibus qui diligunt aduentum eius. Et rursus alibi indicans quod bona illa voiuersis simul ad fruem dum concedentur, ad Thessalonicenses sic scribit, Sic quidem iustum est apud Deum vt reddatur affligentibus vos afflictio, vobis autem qui affligimini relaxatio vnā nobiscum. Ac rursus. Quoniam nos qui viuimus, qui relinquimur vsq; in aduentū Domini, non præueniemus eos qui iam obdormiuerunt: per hæc omnia docēs quod oportet nos simul omnes & in cōmune celestis honoris possessionem ac fructū accipere. Hoc ipsum etiam illis qu: nos præcesserunt magnam adfert voluptatē, quod vnā cum propriis membris sint ineffabilibus illis bonis perfruturi. Etenim pater mensam habens splendidam ac opiparam, tum demum maiore cum voluptate ea fruitur, quando liberi sunt eius voluptatis ac hilaritatis participes. Ad eundem modum etiam Paulus eiusque similes, ita demum ampliorem sentient animi voluptatem, quando vnā cum propriis membris illa perfruentur. Neg enim patribus tantus est erga liberos affectus, quantam illi sollicitudinē gerunt de eis qui eandem virtutis viam sunt ingressi. Vt igitur etiam nos in eorum qui tūc honorabuntur numero simus, demus operam vt sanctos illos assequamur. Et quomodo assequi poterimus? Quis nobis viam, quæ ad illos ducit, indicabit? Ipse sanctorum illorum Dominus, qui non solum quomodo illos assequamur, docet, verum etiam quomodo illorum omnium contubernales ac sodales fieri possimus, ait enim: Facite vobis amicos ex iniquo mamona, vt cum defeceritis recipiant vos in æterna sua tabernacula. Recte dixit æterna. Nam in hoc seculo etiam si splendidam domum habeas, omnino vetustate est peritura imò prius quàm illa pereat mors irruēs eiciet te ex magnifico isto domicilio: nō raro verò vel ante obitum rebus turbatis calumniatorum impetus ac iniuriæ faciunt vt inde eiciaris. Illic autē non est quod tale quicquam verearis: non corruptionem, nō mor-

DD 5 tem,

tem, non ruinā, non damnum a calumniatoribus, nō aliud quicquam. Sed immobile et immortale est domicilium. quapropter æternum illud appellauit. Ex iniquo mamona. Vide quanta sit domini benignitas, quāta bonitas ac æquitas. neq; enim temere hoc adiunxit. Sed quoniam pleriq; diuites ex rapinis ac fraude diuitias sibi cōparauerunt. Male, inquit, factum, nec oportebat ita pecunias colligere: verumtamen quandoquidem iam collegisti, desiste a rapina & fraude, & vtere pecunia ad ea quibus opus habes. Non iubeo vt sis ex rapto misericors, sed vt a fraude temperans diuitiis ad benignitatem & eleemosynam vtaris. Nisi enim a rapina desistas, ne eleemosyna quidem erit: sed etiam si innumeram pecuniam des in manus egenorum, a fraude & rapina interim non abstinens, in homicidarū numero a deo computaberis. Quapropter oportet a fraude abstinere, ac tum demum in egenos misericordē esse. Magna enim est eleemosynæ vis, de qua etiam in prioribus conuentu apud nos disseruimus, ac nunc quoque disseremus. Sed ne quis vestrū ita cogitet, hanc admonendi assiduitatem ad auditorum tendere accusationem. Nam & in certaminibus illi potissimū a spectatoribus excitantur, qui ad metam propius aspirant, & certiores victoriae spem habere videntur. Ergo quia magna alacritate video vos de eleemosyna sermonem excipere, eo magis libet istā exhortationem continuare. Medici animarū nostrarū sunt pauperes, benefactores & protectores. neque enim tantum das, quantū accipis. das pecuniam, & accipis regnum cœlorum. subleuas egestatem, & reconcillas tibi dominum. Vides imparem esse retributionem? hæc sunt terrena, illa cœlestia: hæc peritura, illa permanentia, hæc corrumpuntur, illa sunt extra corruptionis periculum. Hac de causa maiores nostri pro foribus ecclesiarum pauperes constituerunt, vt vel inhumanissimum & segnissimum quemq; aspectus ipse egenorum ad commiserationem excitet. Vbi enim stat chorus seniculorum incuruorum,

curuorum, pannorum, squalidorum, sordidarum, baculos tenentium, atque his ægre se sustentantium, nonnunquam oculis orbatorum, totq; corpore male mulctatorum, quis tam saxeus est, quis tam adamantinus, qui ad eorum grandæuitatem, imbecillitatem, cæcitatem, egestatem, habitus vilitatem, totq; alia ad condolendum mouentia, obdurare se & inflexibilis queat permanere? Hac de causa pro foribus nostris stant, ipso aspectu, magis quam vllis verbis possent, ad beneficentiam prouocantes eos qui introgrediuntur. Quemadmodum enim solenne est vt fontes præsto sint ante oratoria, vt adoraturi deum manus prius lotas inter precandum attollant: ita pauperes fontium vicē ante fores collocarunt maiores nostri: vt non aliter, quam manus abluimus aqua, prius per beneficentiam absterfa anima, tum demum preces nostras offeramus. Non enim tam apta est aqua ad abluerendas corporis maculas, quam eleemosyna ad abolendas sordes animæ. Quemadmodum igitur non audes illotis manibus ad precandum intrare, quamuis leuius sit hoc crimen, ita nec absque eleemosyna ad precandum vnquam accedas. Atqui non raro etiam cum puras manus habeamus, non tendimus ad deum nisi prius lotas: tantum valet consuetudo: quanto magis idem in eleemosyna est faciendum, & licet nullius magni peccati nobis sit conscientia, tamen eleemosyna data conscientiam nostram abstergere oportet. Multa in foro tibi contraxisti mala. inimicus irritauit, iudex aliquid parum decorum facere compulit, verba saepe effusiisti non bona, ne amicum offenderes peccatum aliquod admisisti, alias non paucas maculas contraxisti, vt solent homines qui in foro versantur, in iudicum confesso interfunt, rem populi admistrant: pro his omnibus deum accedis exoratus & veniam petiturus. ergo da pecuniam in manus pauperum, & absterge illas maculas, vt cum fiducia inuoces rogans illum qui potest peccata hæc

hæc remittere. Si te assuefeceris nunquam sine eleemosyna sacra hæc vestibula intrare, nec sponte, nec inuitus vnquam ab hoc bono opere abstinerebis: tantum valet cōsuetudo. Et sicut quomodocumq; se res habeat nunquam sustines illotis manibus precari, posteaquam semel consuetudinem hanc vsurpasti, ita etiam in eleemosyna si hanc legem tibi præfixeris, volens nolens quotidie illam implebis, ipsa consuetudine ad hoc pertractus. Ignis est precatio, præcipue cum a vigilante & sobria mente proficiscitur: sed ignis iste opus habet oleo, vt ad ipsa cœli contempera perueniat. ceterum oleum quo ignis hic fouetur, non aliud est quàm eleemosyna. Affunde igitur oleum hoc largiter, vt exhilaratus hoc tuo bono opere, cum maiore alacritate precationem tuam absoluas. Sicut enim qui nullius bonæ rei sibi sunt conscii, nulla cum fiducia precari possunt: ita qui bene aliquid egerunt, & post iusta opera ad precandum se conferunt, læti recordatione bene gestorum, maiore cum alacritate supplicationem suam offerunt. Vt igitur hac quoque parte efficaciores sint preces nostræ, nimirum mente per recentis beneficentiam memoriā excitata, cum eleemosyna ad precandum accedamus, & diligenter omnia quæ dicta sunt in memoria retineamus, & ante omnia illam pauperum faciem, quæ eos dixi pro foribus oratorii consistere, in eum animæ vsu, in quem fontanam abluendis manibus vertamus. Si enim horum memores continue mentē abluerimus, poterimus & puras preces ad dominum allegare, & cœleste regnum consequi, gratia & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui gloria & imperium in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN HOC
Apostoli dictū, vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientie meæ **HOMILIA: viro quodam docto interprete.**

O Mneis equidem amo sanctos, maxime vero sanctum Paulum, vas electionis, tubam cœlestem, sponsam Christi ducem, ac pronubum. Id quod propterea dixi, & amoris in medium produxi, vt vos illectamenti amoris participes facerem. Quandoquidem externo amor succumbentes, fateri palam propriè disputet, tanquam deterritos tum sui pudore, tum audientium periculo. Atqui hunc nostrum amantes nunquam tacent, quia sibi atque auditoribus iuxta professi sunt tam honesta professione. Nam amor ille vitio datur, hic laudat. Ille morbus animi probri obiectus: hic animæ læticia est & exultatio, mundusq; indicibilis: ille bellum in amantium cogitationem inuehit, hic bello, si quod fuerit, eiecto, pacem cōpiosam substituit. Ex amore quidem vulgari, non modo nihil accrescit emolumenti, sed ingentem quoque rei familiaris iacturam facit, inane summum, vitæq; interuentionem, adeoque ædium est fundi subuersionem. Ex honesto autem, qui spectat animorum decorem, multæ opes bonorum operum, magnæq; virtutum suppellex existit. Præterea bonam corporis formam adamantes, inhiantesq; ad splendorem faciei, turpes sunt & inelegantis formæ, neque ad mutandam deformitatem quicquam ex concupiscentia lucrantur, quin semper in peiorem abiectioremq; oris habitum abeunt. Ceterum in hoc amore penitus est contrarium: quicumque amat animam sanctam, formosam, claram pulchramq; etiam si ipse est turpis, ingratusq; aspectus: imò si omnium feodissimus, modò perduret in amore sancto, continuò talis erit, qualis est quem amat. Etenim diuinæ id benignitatis argumentum est, quod corpus deforme & mutilum nequeat emendari: anima

ma verò turpis & manca, in primam lucem & decorē facile reformatur. Nam ex bonitate vultus nihil emolumenti, ex pulchritudine autem animæ tāta licet bona lucrari, quāta congrue possidet, qui deum habet amatorem. Audi enim, inquit, filia & vide, & inclina aurem tuam, & obliuiscere populi tui & domus patris tui, & concupiscet rex pulchritudinem tuā. Pulchritudinē hic eam dicit, quæ est secundum animam: cuiusmodi virtute & pietate contingit. Qua de causa, quum tantum sit lucrum sanctorum amatoribus, operapretium facimus, si communi amore amplectamur sanctum tam eximium, idque cupidissime. Nam si animam nostram amor ille vel semel subiens, in ea lucidam excitauerit flammam: quicquid senticosum, quicquid saxosum & asperum & insensatum offendit in cogitatione nostra, totum exponit, aut certē promitigat, & animam nostram in decliuem fundum, lætūque aruum purgat, aptamque reddit diuino semini suscipiendo. Et nemo dicat, quod nunc neque adsit Paulus, neque oculis nostris videatur: & quonam modo contingere queat, ut id quod nunquam vidimus, amemus. Nihil enim hoc est impediementi, quando absente amplectimur, & inuisum diligimus, potissimum cuius virtutis agnoscimus argumenta, tam magna, tamque egregia in omnibus ubique terrarum ecclesiis. Nepe impietatem dissipatam, malam vitam in meliorem versam, errantes in viam reductos: intemperantium sacra, ut Bacchanalia, & id genus, explosa: abdicata templa, obmutescētes dæmones. Vniuersa hæc tam admiranda lingue Paulinæ potentia, inspirata gratia dei confecit, clarāque flammam pietatis ubique gentium accendit. Cum quibus dotibus & sanctas huius epistolas habemus, quæ nobis characterem beatæ animæ diligenter insculpunt. Quemadmodum ergo cum Paulo in præsentia constituto differere animus esset: sic cum alacritate nos obsequētes eius literis præbeamus, quæ intus dicta sunt, explicemus. Discamus quidnam sit quod exclamauit hodie, discens.

tens: Vtinam tolerassetis parum quiddam insipientiæ meæ, quin me sustinuistis: æmulator enim vos dei æmulatione. Quid ais Paulus: qui discipulis legē præscribens, In sapientia, inquit, ambulate erga extraneos: qui dicis, Sermo vester in gratia sit sale cōditus, ut sciatis quomodo oporteat vos vnicuique respondere: qui precaris omnibus ut sapientia spiritali adimpleantur: ipse exclamas: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ. Num satis tibi dixisse fuit, aliquod insipientiæ meæ verbū? Ad discipulos etiam illud exponis, neque ad discipulos tantum exponis, sed omnibus hominibus quotquot cum illis fuerunt, per epistolam notum facis. Animaduerte quā nō oporteat quæ dicuntur simpliciter percurrere, sed vnumquodlibet accuratē disquirere. Illud enim cum legitur simpliciter, offendit auditores: peruestigatum vero eximiam aperit Pauli sapientiam, admirandam prudentiam, curam indicibilem. At quid tandem id est, quod dicitur? Pseudoapostoli frequentes apud Corinthios agebāt, qui præconio Christi deprauato, etiam accusati Pauli opinionem subruere, quam de ipso discipuli concederant, ceu per cuniculos tentarunt, eumque per ironiam falso dictis arrodentes, superbiæ detulerunt: aduersus illos bona pars, ut videtur, epistolę pertinet. Quemadmodum quum dicit: Non sumus sicut reliqui, venditantes verbū dei: & rursum dicens, Sic me seruauimus, ne cui essem onerosus: & addit, consiliū semper fuisse ut hanc legē immotā seruet. Nam est veritas, inquit, in me Christi, quod hæc mea gloriatio nō interrumpetur in me, in regionibus Achaie. Quādo reddit causam, sceleratos istos tacite notat, sic dicens: Quapropter an quod non diligam vos? Deus non uir. Verum quod facio, idem & faciam, ut amputē occasionem iis qui cupiunt occasionē. Et antea discipulos cohortatur, ne committant, ut eis necessario potentiā suam declaret, dicens: Rogo autē vos ne præsens audeā ea fiducia qua existimor audax fuisse in quosdā qui putāt nos veluti secundū carnem ambus.

2. Cor. 12.

Coloss. 4.

2. Cor. 2.

2. Cor. 10.

ambulare. Nam sic illi maledici de quibus hæc dicit, omniarem memorabant per ironiam eum acerbis vellicantes: quod videlicet epistolæ Pauli magnum præ se ferant tumorem & verborum arrogantiam; ipse verò nihil sit, exiguus, abiectus. Postea quàm igitur hoc loco traducitur, quasi in nullo sit numero, quasiq; indignus sit de quo ratio habeatur, sicut iterum explicans pseudoapostolis, Num illud, inquit, peccaui, quod me ipsum humiliarim, ut vos exaltarem? & istud obiectum crimen diluens: Quales, inquit, sumus sermone per epistolas quum absumus, tales sumus & quum adsumus facto. Quamdo itaque multi fuerant apud illos pseudoapostoli, quos & operarios dolosos nominat, sic dicens: Si quidem istiusmodi pseudoapostoli operarii dolosi sunt, sumpta persona apostolorum Christi. Atque haud mirum, quandoquidem ipse satan transformatur in angelum lucis. Non magnum est igitur, si & ministri illius personam in se transferunt, quasi sint ministri iustitiæ. Quæ de causa cum isti contumelias infinitas in hunc dicunt, damnosq; afficiunt discipulos, quo perperam persuasi, minus idoneam de eo existimationem habere queant, deinceps necesse habet in magnificam, veram tamen laudem suarum recordationem descendere. Neq; enim consultum fuit in reliquum tempus tacuisse. Ceterum quia pugnas suas nobis erat memoraturus, & reuelationes quas vidit, et labores quos pertulit, ostensurus omnibus, quàm inuitus, quàmue coactus id faciat: quanquàm necessitatem vidit ineuitabilem, tamen insipientiæ quiddam vocat, sic dicens: Vtinam tolerassetis quiddam insipientiæ meæ. Facturus, inquit, sum rem absurdam & stultam, me ipse celebrabo & extollam. Verum ego prædicationis huiusmodi propriæ causa non sum, sed illi potius qui eò me detruserunt: propter ea vos adhortor, perferatis me illis causam redentem. Num perspicue vides prudentiam Pauli? Etenim dicens: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ, quinimò sustinete me: nam zelos

zelotypus sum erga vos dei zelo: non continuo perrexit ad narrationem laudum, sed interim iterum interserit verba quædam & in hunc prope modum dicit: Iterum dico, ne quis me putet insipientem, alioqui & ut insipientem accipite me. At ne sic quidem attigit narrationem, sed iterum dicit: Quod dico, non dico secundum dominum, sed velut in insipientia, in hoc argumento gloriationis. Sed ne tum quidem audet ingredi, tot verbis ceu in præsidium præmissis. Quin iterum repositus præludit, & dicit: Quando quidem multi gloriantur secundum carnem, et ego gloriabor: libenter enim suffertis insipientes, quum sitis sapientes. Mox iterum recusat & contatur, paucisq; interpositis addit: Sed in quocumq; audet aliquis, in insipientia loquor, audeo & ego. Quum deum latissima excusatione præmitigatio: neq; præaudita, tentauit aggredi laudem suarum enarrationem. Et quemadmodum equus præcipitum aliquod præruptumq; cliuuium transurus se colligit, quasi hunc vno saltu exuperaturus foret: verum profundum despiciebat hiatum subiacere, obstupefcit metu contrahiturq; deinde quum sentit equitem vehementius vergere, rursus aggreditur, idemq; quod antea perfert, necessitatē & vim indicās, subsistit aliquandiu, hinc nitum multas super oram foueæ, resumpto tandem animo, se vltro fidenter adigit: Sic & beatus Paulus veluti se daturus in præceps, in laudem suarum recitationem semel atq; iterum, ac tertio, & subinde sæpius retrocedit, sic dicens: Vtinam tolerassetis paululum quiddam insipientiæ meæ. Et rursus: Ne quis me putet insipientem esse, alioqui & ut insipientem accipite me. & Quod dico, non dico secundum dominum, sed velut in insipientia, in hoc argumento gloriationis. Et rursus: Quandoquidem multi gloriantur secundum carnem, & ego gloriabor: libenter enim suffertis insipientes, quum sitis sapientes. Et rursus: In quocumq; audet aliquis, in insipientia loquor, audeo & ego. Et quum se millies insipientem nominasset & stultum, vix tandem audet in proprias laudes descendere.

2. Cor. 12.

)C EE dere.

dere. Hebraei sunt, & ego: Israelitae sunt, et ego: semē
 Abrahæ sunt, & ego: ministri Christi sunt, & ego.
 At nondum sibi excidit, sed iterū premollit hoc pa-
 cto: Delirans, inquit, loquor. plus ego. Neq; hic desit
 nit: nam absoluto laudum suarum catalogo, factus
 sum, inquit, insipiens gloriando, vos me cogitis. Ec-
 quid nō dixit, pseudoapostoli me coegerūt: sed, vos
 me cogitis? Quoniam illorū, inquit, rationē non ha-
 bui. Vestra fermē fuerunt sana & sobria, nisi fuissetis
 auersi, nisi retulissetis pedē. Quōd si, nos semper
 maledictis impetissent, illorū virulētia nihil nobis
 accreuisset detrimenti. Verū quia cognoui dissipā-
 tū esse ouile, discipulosq; deficere, experiundæ rei et
 ardū et perquā molestæ animū insumpsi, adeoq;
 coactus sum desipere, mea recēdendo encomia, pro-
 pter vos vestramq; salutem. Ea sanctis consuetudo,
 quod perperam fecerūt, repandunt quotidie, deplo-
 rant, omnibusq; ob oculos ponunt: quod autē inge-
 nuum & eximū abscondunt, & obliuione transmi-
 tunt. Talis est hic sanctus noster, peccata sua vel ne
 mine impellente perpetuō versat excantatq;. Siqui-
 dē aliquādo dicit: Christus Iesus venit in hunc mū-
 dū, vt seruaret peccatores, quorū primus ego sum.
 Aliquando verō: Gratiā habeo in eo qui me con-
 fortat Christo, quod fidelem me arbitratus est, ponē-
 do in ministeriū. Itē prius fui contumeliosus, perse-
 quutor, & iniurius, sed cōmiserationē sum cōsequu-
 tus, quia ignorans feci in infidelitate. Et rursus: Po-
 stremo omnium tanquam putamento apparuit. &
 Ego enim sum minimus apostolorum, qui non sum
 idoneus nominari apostolus: quandoquidē sum eccle-
 siam persequutus. Et rursus: Mihi minimo om-
 nium factorum data est hæc gratia. Non apostolo-
 rum tantum, sed generatim omnium fidelium pos-
 tremum se asserit, ita dicens: Mihi minimo omnium
 sanctorum data est gratia hæc. Neq; se dignum dicere
 gratia qua est seruatus: Christus, inquit, Iesus in mū-
 dum venit, vt peccatores saluos faceret, quorū pri-
 mus sum ego. Animaduerte quam causam salutis
 acceptæ

2. Cor. 13.

Eph. 3.

acceptæ reddit. Nam dicit, ideo misericordiam sum
 adeptus, vt in me primō ostenderet Iesus Christus
 omnē longanimitatē, ad exprimendū exemplar ijs
 qui credituri essent in se, in vitam æternam. Nullo
 pacto suam asserit dignitatem & meritum: ne vllus
 peccator in malitia quantumlibet confirmatus, de-
 incept animū abiiciat, etiam si bellū Christo fecit:
 quando Paulū videt postremū omnium, quo poste-
 rior non erat alius quisquam qui in acie deo restitit,
 libere seruati. Quandoquidē Christus dicit: Quoni-
 am vas electionis mihi est iste, vt portet nomē me-
 um corā gentibus & regibus. Ille vero ne tantulum
 quidē ex tantis præconiis intumuit, se miserū perti-
 naciter cōtendit. Post tantā gratiā, post tam eximia
 virtutis opera, post præclaram dicendi libertatem,
 primum se peccatorem nominat. Et propterea se as-
 firmat misericordiā consecutum, ne quisquam, neq;
 in extremā malitiam delapsus desperare queat, mo-
 do rē spectet, & in hūc exhibitā clementiā. Itaq; pre-
 ter necessitatē excantat quotidie in omnibus episto-
 lis, se notatione atra describens, palamq; faciēs, non
 solū eius ætatis hominibus, sed & omnibus poster-
 ris. Præconia vel vrgente necessitate grauatur, vel
 potius refugit, enarrare. Nā sæpenumero eam rem
 insipientiam nominat, atq; admirandam diuinamq;
 illam reuelationē multo tempore subtrahit: quā nō
 paulō ante, neq; anno altero, aut tertio, aut decimo,
 sed aliquanto superioribus vidit. Quamobrē nunc
 tempus nominatim apponit, sic dicēs: Scio hominē
 ante annos quatuordecim raptum vsq; in tertium cœ-
 lum: vt tu discas, quōd ne tum quidem dixisset, nisi
 multam vidisset necessitatem imminere. Nam si ani-
 mo sedisset proprias aliquando prædicare laudes, fa-
 ctam visionem tam obstupendam continuō prodi-
 disse, aut primo, aut secundo, aut tertio anno, modo
 ad annum quartumdecimū tacitō suppressit. Neque
 cuiquam aperuit, præter quā vnīs Corinthiis: &
 tum potissimum, quando falsos mendacesq; aposto-
 los suboriri vidit: nimirum vt ostenderet, ne tum
 EE 2 quidē

Act. 9.

2. Cor. 12.

quidem fuisse animum dicendi, si non obseruasset
luem illā pessimā in discipulos grassari. At nos nō
item. Contraria ratione prorsus nitimur: ne vnus
quidē diei qua peccauimus, tenemus memoriā: imō
referentibus indignamur, grauiterq; succensimus,
& perquā moleste suscipimus, conuicij loco duci
mus, mille contumeliis retaliāmur. Ceterū si quid
bene fecimus, quantulumcūq; fuerit, latissime pro
sequimur: recensentibus illud habemus gratiā, eos
putamus amicos nobis. Sed Christus diuersum pre
cepit, benefactorū obliuionem, memoriā peccato
rum. Quod nobis clarum effecit in hoc quod disci
pulos adhortatur, dicens: Quando omnia feceritis,
dicite inutiles serui sumus. Et in parabola pharisaei
cui publicanum praposuit. Quemadmodū enim il
lum delictorū memoria iustificauit, ita hunc memo
ria suorum operum destruxit. Quarum rerū deus Iu
das admonet, sic dicens: Ego sum is qui extinguit
iniquitates tuas, & nō meminero, tu verō memine
ris. Talis erat Apostolis consuetudo, talis Prophe
tis, atq; iustis omnibus: quapropter Dauid peccati
sui perpetuō meminit, virtutis nunquā nisi compul
sus necessitate. Quando barbaricum bellum Iudaeā
vexabat, omniāq; periculis plena videbantur, cum
esset adhuc iuuenis, & rei bellicae imperitus, omisa
fis omnibus in exercitum profectus, omnes animo de
fectos conspexit, obstupefactosq; metu ac tremen
tes: nihil quod est humanae fragilitatis persensit, ne
que formidolosum reddidit suae humilitatis cogni
tio: quū fide omnibus quae videntur exuperatis, ad
regem cœlorum suspiciens, multā animo alacritate
concepit, non solum milites, sed & fratres accessit,
seq; eos ex praesente periculo promisit in securitate
vindicturum. Quumq; fratres quod dictum erat ri
sissent, vt qui Deum ā quo inunctus fuit, ac genero
sum animū ignorabant, adeo redundantem coelesti
philosophia, illis omissis ad alios diuertit. Tandem
ad regem perductus, quē prae timore propē mortuū
inuenit: principio illum solatus, consilium atq; ani
mum

Luc. 17.

Esa. 43.

num reddit, sic dicens: Ne cōcidat cor domini mei
intra se, quia seruus tuus abibit expugnaturus istū.
Rex verō quum nō fidem haberet tantis pollicitis:
abire, inquit, non poteris, admodum puer es, & ille
vir bellicosus, & per omnem vitam exercitus. Da
uid in ancipiti constitutus, necesse habuit recensere
sua praconia. Quā autē inuitus id fecerit, ex prio
ribus apparet. Nam de praclare ā se gestis ne tantil
lum quidem narrauit, neq; fratribus, neq; militibus,
neq; regi ipsi, quoad eum nō adhibentem fidem pro
missis ipsius vidit, tum angustia pressum, tū negan
tem facultatem cum illo congrediendi. Quid enim
praeterea faciundum fuit: tacendae ne virtutes? At
nequaquā ei cōcredita fuisset belli summa, neq; de
sensio periculi iam tum imminentis obfignasset. qua
de causa quatenus oportuit, obtexit silentium: inui
tante autē ac efflagitante temporis ratione ad dicen
dum, consiliū diuersum inuit, dixitq; ad regem: Pa
stor eram seruus tuus in ouili patris, & quando ve
nit leo aut vrsus, & rapuit ouem ex grege, a tergo
aggressum perterrefeci, corripui praedam ex ore, &
cōprehendi guttur, & interfeci eū: & leonem & vr
sum percussit seruus tuus, & erit alienigena iste &
incircuncisus sicut vnū ex illis. Num vides quo pa
cto declarauit quā gratia laudes proprias percen
suerit? Tum sanē rex in reliquū tempus assumpta fi
ducia, iussit vt abiret: atque abiuit, & in acie victor
euasit. Quod si laudes suas refugisset proferre, neu
tiquā eum rex ad singulare certamen idoneū putas
set, & parū idoneum existimatū in aciem descende
re quī dimisisset. Ceterū eo non dimisso, praclarū
facinus fuisset impeditū: quo impedito, neq; dei glo
ria tum illustrata fuisset, neq; ciuitas euitasset incum
bens periculum. Ergo ne tot absurda cōmittantur,
nēue tanta ministerij magnitudo secludatur, necesse
fuit ipsi Dauid suas referre laudes. Quemadmodū
enim tacere nouit, quando nulla vrgebat necessitas
ita & dicere nouit, quum instare multam vim per
pendit. At non in hoc tantum, sed in altero etiam,
EE 3 nempe

1. Reg. 17.

nempe Samuele, videre licet modestia ratione. Etenim ille tot annos praefectus populo Iudaico, iuxta id quod deus tum disposuerat, nihil tamen unquam de se eximium praedicauit, tametsi vberimam, si amasset, gloriae materiam habuit: utpote laudabile a puero educatione, sanctam in templo conuersationem, & amplissimam ab incunabulis prophetiam. Ad haec tot bella, victoriam toties partam, non tam armis quam beneuolentia & fauore dei. Nihil horum superioribus annis ut de se confiteretur, imperauit usus. Ceterum ubi abdicatam rempublicam alteri curandam cedere parabat, tum inuitauit occasio ad laudes suas late recitandas. Itaque coacta populi totius concione, praesente Saul in hunc ferme modum loquutus est: Ecce vocem vestram audiui, & constitui regem super vos, & senui: & ecce ego conuersatus sum coram vobis ex adolescentia mea, usque in hunc diem iudicati estis a me coram domino, & coram Christo eius. Cuius vitulum accepi aut cuius asinum accepi quem vestrum imperio depressi cui vestrum vim feci aut ex cuius manibus corripui vestre aut calceum, & abscondi oculos meos ab ipso? Dicite aduersum me, & reddam vobis. Aduerte quanta necessitas huiusmodi dicendi. Magna nimirum & vehemens. Quandoquidem daturus erat illis principem Saul, in suam ipsius excusatione docere hunc intendens, quoniam pacto imperium sit gerendum, & quam vigilanter curiosique pro subditis excubandum, eos qui nuper admodum ipsum iudicem recusarunt, philosophiae suae testes facit. Neque tamen eo tempore quo praefuit magistratui, quod ipse dicto audierunt, ne cui videantur ceu timidi, metuque perterriti, quae non fuerunt, affirmasse testimonio. Verum praefectura iam tum praeterita, translataque in successore provincia gubernandi, ubi in reliquum tempus nihil periculi manebat accusatore, tum demum apud eos iustitiam suam contestatur. Alius forte iniuriae memor, quam a Iudeis accepisset, ne utiqua exoptaret post se principem mansuetum exoriri ac moderatum. Idque non omnino propter

pter memoriam iniuriae, sed ut ipse queat amplius commendari. Siquidem grauis iste morbus magistratibus infestus est, ut post se administratione rerum suscepturos, peruersos esse ac sceleratos precetur. Nam qui sunt generosi magnique animi, in clariorem splendorem se existimant euasuros, quum eiusmodi non fuerunt qui in principatu sequuntur. Qui tantum umbræ sunt, corruptique moris, arbitratur malitiam successoris ipsis in praetextu flagitiorum fore. Atqui non sic beatus ille Samuel orauit, expetiuitque votis summam rerum in eximium quendam traducere. Vnde quoad affectu charitatis tenebatur, usque adeo mundus fuit & alienus ab inuidia, longeque semotus a vanitate & opinione sui. Quia salutem hominum dumtaxat spectauit, illis gubernatorem ad sui expressit imitationem in ea oratione qua de gestis suis rationem dedit. Nam quum ignarum sciret odiosumque regem adhortari, qui omnia coram erat auditurus, atque illi ceu formam prescribere reipublicae: quam scilicet mansuetus esse debeat, quam moderatus, quam procul a munerum corruptione, ut nemini vim inferat, ut nemini sit iniustus, neque diuitiis congerendis studeat: rursus tacendo cunctus populus in praedam traditus fuisset: praetextu excusationis, utrunque periculum declinauit. Illum docuit cuiusmodi gubernationem esse conueniat, simulque vitauit odium doctrine. Siquidem videtur circa res suas occupatus, instruit tam men & praescribit quanto studio, quae via subditorum commodis aduigilare par sit. Tu interim expende, quam accurate seipsum purum declarat ab omni delicto. Non enim dicit, neque agrum alicui ex vobis, neque argentum abstuli, sed quod omnium vilissimum est, dicit, nempe ne calceum quidem. Mox alteram ipsius eximiamque nobis virtutem aperit: plerique enim principes dum furto plebem expoliunt, mansueti sunt & moderati & suauis, non ex animo, sed propter necessitatem conscientiae, adempta eis per furtum dicendi libertate. Si muneribus accipiendis abstinere onerosi grauesque sunt, quanquam non ex animo

abstinent. Eo namque ingenio existimationem capiunt, quasi ex proposito sint puri. Adeoque in vni pariter vtrunq; saepenumero confluit & quam facillime, vt idem sit ex æquo sauius atq; furax. Sanctus ille contendit se ambobus his malis eminere, nō minus ab industria cōpilandæ plebis, quam ab ira remotissimus, quū dicit: Cuius vitulum sumpsi: nec desinit, quin mox subiungit, aut quem ex vobis potentia suppressi, aut in vincula perpetua cōieci, hoc est afflictionibus extinxit. Quod autem dicit, huiusmodi quiddam est: nemo illud aduersum me dicere poterit, quum nihil penitus accepi. Quando nihil accepi, consequens esset me fuisse intolerabilem, difficilem, atrocem, ac inhumanū: eoq; subnectit. Aut quē ex vobis imperio depressi? At quid illi responderunt? Non oppressisti nos, neque vinculis intraxisti, neque vnquam ex manibus nostris quicquam accepisti. Et quōd discas, quōd regē illorum inferuēturus illa sit præsatus, subiicit: testis Dominus, & testis vinctus eius, quinimō vobis idem est manifestum. Atque ostendit quā iniucunda testificatio illum enim testem nominauit, qui arcana cogitationum perspexit, quod est munda conscientia probamentū, quia nemo prorsus, nemo qui sanus, quicq; mente non excidit, testem Deum euocat, nisi omnibus modis sibi cōfidat. Testificantibus itaque illis de his quæ modō narrauerat, aliam virtutem ingerit, veterum memoriam refricat, & eorum quæ gesta sunt apud Ægyptum, præsectura dei ac bellorum quæ secuta sunt. Rememorat pugnam sub se pugnatam insperatamq; victoriam. Reducit quomodo saepenumero propter peccata traditi sunt hostibus, inuocatoq; Deo ab eis rursus liberati. Veteribus noua committens, Misit, inquit, Dominus Hieroboā & Barah, Iephthā, ipsumque Samuelem, & eripuit vos circumundiq; ex manu inimicorum vestrorū, magnaq; fiducia domos vestras incoluistis. Num vides quemadmodum est consuetudo sanctis, propria benefacta pertinaciter contegere, nisi dum ad expla

explanandū necessitas imperiosior impellit? Ideoque Paulus huc spectās, vt qui accurate didicerat, quā molestum odiosumq; sit audire de se magnificētius loquentem, dixit: Vtinam tolerassetis meā insipientia paululum quiddam. Neq; ait, vtinam tolerassetis insipientiam meam: sed, paululum quiddam. Quandoquidem necessitas nō fuit, vt se largius profunderet in encomiorum suorum narrationem, breuius ea peruolitaui, idq; propter illos & ipsorum salutem. Quemadmodum enim suas recitare virtutes, extrema videtur dementia, si nulla superest necessitas: ita necessitate violenter incumbente propellenteq;, proditio est ea tacere, quæ quis studiose perfecit. At Paulus praesentem considerans necessitatem, adhuc subcontatur, insipientiae negotium nominat: quō tu discas eius prudentiam, sapientiam, & securissimam cautionem. Nam cum dicit, quod loquor, non loquor secundum dominum, adnectit, argumēto gloriationis. Ne putes, inquit, ista me generatim dissilere. Itaq; in hoc eum laudo maxime et admiror, pronūtiōq; sapientissimum, quōd rem stultam existimauit sese praedicare & extollere. Quōd si ille quū necessitatem adesse videt, appellauit hoc insipientiam: quā venia, quā excusatione digni sunt, qui de se praeter necessitatem eximia iactant, aut alii vt ipsos apud auditores efferat, insungunt? Ergo quum illa cognoscimus quæ dicta sunt, non tantum verbis commendemus, sed imitemur, et assequi contendamus, obliti virtutum, tenacem vitiorum memoriam foueamus, quo mediocribus cōsentire possumus, in futurum protendere, brabion apprehendere supreme vocationis. Quod omnibus nobis obueniat ex charitate & benignitate domini nostri Iesu Christi, cui simul atq; patri & sancto spiritui sit gloria, potentia, honor, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Philip. 1. DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI DE
profectu Evangelij Homilia, in dictum Apo-
stoli: Siue occasione, siue veritate Christus
annuntiat. .

Luc. 16.

Cum pridem pharisæi et publicani mentionem
faciendo, bigas duas ex vitio scilicet virtutis
teq; iungeremus, ostendimus q̄ sit utilis hu-
milis animi, & quam damnosa mentis ar-
rogantia. Nam arrogantia licet iustitiæ societur, &
ieiuniis, & decimarum solutioni, posterior sit. Hu-
milis autē licet peccato iungatur, præcurrit phari-
sæi bigam: nec impeditur, quia improbum habet au-
rigā. Quid enim publicano deterius? Tamen nihil o-
mnino, quoniam animam suā contriuit, & peccatorem
se confessus est, præoccupavit pharisæum, et ieiunia,
ut dicitur, habentem, & decimas dantem, aq; malis
omnibus liberatum. Quare nam hoc? Quia tametsi
ab avaritia & rapina fuerit alienus, matrem tamen ma-
lorum omnium inanem gloriā & arrogantiam habuit
in anima profundius radicatam. Et idcirco Aposto-
Gal. 6. lus obsecrat & dicit: Vnusquisq; opus suū probe-
& tunc in semetipso tantū gloriāsonem habebit, et
non in alio. Ille autē in medium prorumpit, omnium
qui in toto orbe accusator, & omnib. se hominibus
melioiorem dicit. Non fuisset tolerabile, si se decē tan-
tum, vel quinque, vel duobus, vel vni prætulisset.
Nunc autem nō solum paucis, sed & toti orbi se præ-
posuit: vnde non mirum quod cursu posterior fuit.
Et sicut navis quæ multos fluctus transit, multasq;
tempestates effugit, in ipso autem portu tandem in
scopulum impingit, iacturam totius in se reconditi
thesauri facit: ita & pharisæus ille, postquā sustinuit
labores ieiunij, aliasq; virtutes oēs, quia linguam
non coercuit arrogantia sua in ipso portu naufragij
fecit. Nam abire cum tanto detrimento a precibus,
a quibus lucrū erat sperandum, quid aliud est, quam
naufragium facere? Proinde dilecti, quum hæc scia-
mus, omnium nos postremos existimemus, etiam si
in ipsum virtutis culmen conscenderimus. Scimus
quoq;

quoq; quod arrogantia ex ipsis cœlis superbientem
deducere, & humilitas ex abyssu peccatorum mo-
deste agentem, in altum reducere potest. Humilitas
pharisæo publicanum præposuit. Arrogantia autem
& superbia incorporeas virtutes, diabolus in quā,
e cœlo deturbavit: humilitas & propriorum pecca-
torum agnitio; latronem ante apostolos in paradisi
sum induxit. Igitur si qui sua cōfiteantur peccata, tan-
tam sibi metipsis fiduciam conciliāt: qui multorum
bonorum confesi, animas suas humiliant, quantas
non coronas assequuntur? Si enim humilitas pec-
catis sociata, tam expedite cūrit, ut iustitiæ ipsam
recte iungas, quando eam iustitiæ coniunxeris, quod
non peruenit? quos non transibit cœlos? Stabit
planē fiducia magna inter angelos apud ipsum dei
thronum. Contrā, si cum iustitia copulata fuerit
arrogantia, immodica sua gravitate etiam illius fi-
duciam detrahet: peccato autem iuncta, in quam ge-
hennæ profunditatem non præcipitabit? Hæc di-
xerim, non ut iustitiam negligamus, sed ut arrogan-
tiam fugiamus: non ut peccemus, sed ut modesti si-
mus. Fundamentum enim philosophiæ nostræ est
humilitas. Esto, multum ædifices, habeas eleē-
synas, preces, ieiunia, virtutesq; omnes, hac nō præ-
iecta frustra & inuanum erunt omnia, facileq; ruet
super arenam extructum ædificium. Nihil est in om-
nibus nostris bonis operibus, quod hac non egeat:
nihil est quod sine hac stare poterit. Etiam si dicas
continentiam, virginitatem, contemptum diuitia-
rum, & quæcunque libet, omnia prophana, impura,
& abominabilia sunt absque humilitate. Cum hac
igitur ædificemus: hanc in verbis, in operibus, in
cogitationibus, in omnibus præstemus. Sed de hu-
militate sufficiant hæc, non equidem ut virtutis po-
stulat dignitas (nullus enim eam pro dignitate lau-
dare potest) sed pro vestræ charitatis intellectu.
Scio enim quod amplexabimini eā magno studio,
licet paucis admoniti dictis. Quoniam autem apo-
stoli dictum hodie lectum, multis videtur ignaviae
ansam

ansam præbere, operæpretium vt ipsum clarius red-
damus, quo nulli frigidâ defensionem in salutis suæ
perniciem inde sumant. Igitur eo sermonem flectas-
Philip. x. mus. Quod autem hoc dictum est: Siue occasione, in-
quit, siue veritate Christus annuntiatur. Hoc multi
in ore habent, & simpliciter ac temere circumferunt,
neq; priora, neque sequentia legentes, sed abstracta
aliorum membrorum consequentia, in animarum
perniciem ignauioribus proponentes. Attendant
enim illos hac via a saniore fide abducere: deinde
quum pauidos ac tremantes & periculum suspicari
vident, vt timorem illum ex animis eorum eximant,
dictum hoc Apostoli in medium afferunt, dicentes:
Paulus hoc admisit, inquit: Siue occasione, siue
veritate Christus annuntietur. Verum hæc neutri
quam se ita habent. Primum enim, non dixit annun-
tiatur: sed annuntiatur. Dicere enim annuntietur,
eius est qui legem statuit. Dicere autem annuntia-
tur, est annuntiari quod euenit. Quod autem Paulus
legem non statuatur, vt fiant hærefes, sed abducatur
Gal. i. nes ab hoc instituto, habes ex his: dicit enim, Si
quis vobis euangelizauerit aliquid præter id quod
audistis, anathema sit, etiam si ego, vel angelus de
cælo. Non autem anathematizasset & seipsum, &
angelos, si rem periculo carere sciisset. Et iterum
2. Cor. ii. dicit: Zelotypus sum erga vos dei zelo. Aptauit
enim vos vni viro, vt virginem castam exhibeatis
Christo. Vereor autem ne fortè vt serpens Heuam
versutia sua decepit, ita corrumpantur sensus vestri
a simplicitate quæ erat in Christum. Ecce & sim-
plicitatem posuit, & veniam non dedit: nam si con-
donasset, iam non erat periculum: & si periculum
aberat, frustra timuit Paulus. Christus quoque non
iussisset exuri zizania, si res indifferens esset: nunc il-
lum audire, nunc alium, & omnes absque discrimi-
ne. Et quidnam est quod dicit: Repetam paulò altius
historiam. Sciendum enim in quo statu res Pauli
erant, quum hæc scriberet. Quomodo ergo tunc age-
bat? In carcere erat, in catenis grauib; periculis.
Vnde

Vnde hoc manifestum: Ex epistola sua. Nam ante
hæc dicit: Scire autem vos volo fratres, quòd quæ *Philip. x.*
mihi acciderunt, ad maiorem Euangelii profectum
euenire: ita vt vincula mea manifesta facta sint in
Christo, in toto prætorio, ac cæteris omnibus, vtiq;
plures ex fratribus in domino freti vinculis meis,
vberius auderent impauide sermonem loqui. Nero
enim eum in vincula coniecerat. Quippe quemad-
modum prædo aliquis domum cunctis dormientibus
ingressus, vt auferat omnia, si quem viderit ac-
cendere candelam, illum mox interimit, & lumen
extinguit, vt auferre & rapere alia absq; metu pos-
sit: ita & Nero tunc latronem & furem quendam
agens, dormientibus omnibus, profundoq; somno
grauatis, omnium bona diripiebat, nuptias inuade-
bat, domos subuertebat, nullumq; malitiæ genus in-
termittebat. Proinde mox vt beatum Paulum vi-
dit accendere in mundo candelam, & afferre sermo-
nem doctrinæ, quo sua reprehendebatur iniquitas,
quo omnia facere licenter posset, curauit vt et extin-
gueretur prædicatio, & interficeretur magister. Itaq;
vinctum sanctum illum coniecit in carcerem. Et tunc
hæc scripsit Paulus. Quis non miraretur & obstu-
pesceret generosam illam animâ cœli municipem?
Vinctus cōstrictusq; Philippensibus scribit. Scitis
autem quanto intervallo distent Macedonia & Ro-
ma. Neque charitatem & memoriam discipulorum
ex pectore eius vel viæ prolixitas, vel temporis tan-
ta intercapedo, vel negotiorum strepitus, vel mole-
stia, vel quæcunq; alia abradebant: sed habebat om-
nes eos in mente. Neq; ita catenis manus eius erant
vinctæ, vt amore discipulorum anima eius cōstric-
ta: id quod etiam ipse in procemio epistolæ decla-
rat, dicens: Propterea quod habeam vos in corde, et
in vinculis meis, & in defensione & confirmatione
Euangelii. Et sicut rex mane super thronum suum
conscendens, & in regalibus aulis confidens, pluri-
mas vndequa; literas accipit: ita & ille in carcere
quasi in regalibus palatiis sedens, multo plures &
accepit,

Rom. 1.

accepit, & misit: unde quæ et gentibus ad eius sapi-
entiam confugientibus, & ad eum referentibus de
omnibus quæ apud se fiebant. Et tanto plura quàm
rex administrabat, quanto & maior principatus si-
bi concreditus erat. Non enim eos solum qui in Ro-
manorum ditione, sed et barbaros omnes, Deus qui
terram & mare continet, in manus eius dederat. At-
que hoc manifestans Romanis dicebat: Nolo vos
ignorare fratres, quòd sæpe proposueram venire ad
vos, licet præpeditus fuerim vsque in hunc diem,
quo fructum aliquem haberem inter vos quoque,
sicut & inter reliquas gentes. Græcis simul ac Bar-
baris, eruditis pariter ac rudibus debitor sum. Quo-
tidie igitur curæ ei erat, quid Corinthiis, quid Mace-
dones, quid Philippenses: quomodo Capadoces,
quomodo Galatæ, quomodo incolentes Pontum,
quomodo omnes homines valerent. Et licet totius
orbis curam suscepisset, nihilominus tamen non so-
lum pro gentibus integris, sed & pro vno homine
solicitus erat. Et nunc quidem propter Onesimum
epistolam mittebat, & propter eum qui apud Co-
rinthios stuprum commiserat. Non enim hoc consi-
derabat, quòd vnus esset qui peccauerat, & presidio
egeret, sed quòd homo esset. Homo dignissimum
dei animal, & propter quem nec vnigenito suo pa-
ter pepercit. Nō enim mihi hoc dicas, quòd sit fugi-
tius quispiam, vel latro, vel fur, vel facinorosus,
vel quòd sit pauper, abiectus, vilis, & nullius fru-
gis: sed cogites quòd & pro ipso mortuus est Chris-
tus, sufficiatq; tibi, vt pote idonea sollicitudinis cau-
sa. Cogita quantum illum esse necessarium sit,
quem tantus Christus ita appretiatus est, vt nec san-
guini suo pepercerit. Neque enim opinor, si rex
pro aliquo occidi veller, quæreremus argumentum
aliud, num magnus quispiam ille sit, quem rex tantū
facit. Non autem ego tantum opinor, sed sufficiens
est mors eius qui mortuus est, vt ostendat quantæ
charitatis fuerit erga illum. Nunc verò quum non
homo, non angelus, non archangelus, sed ipse cœlo-
rum

rum dominus, ipse vnigenitus dei filius carne vesti-
tus tradit semetipsum pro nobis ad mortem: si non
omnia fecerimus, & attentauerimus, vt homines
tanto pretio redemptos in omni cura habeamus,
qua nos tuebimur defensione: quam veniam impe-
trabimus? Et hoc ipsum Paulus indicans dicebat:
Ne cibo tuo perde illum, propter quem Christus
mortuus est. Volens enim eos qui despiciebant &
contemnebant fratres infirmos castigare, & in offi-
cio continere, vt persuaderet eis habendam proxi-
morum curam, hanc vnicam rationem pro omni-
bus dedit. Igitur sedens in carcere, per tantum spa-
tium epistolam scripsit Philippensibus. Charitas
enim erga deum nullis humanis impeditur, vt pote
superne in cœlis radicata. Et quid scribit? Scire au-
tem vos volo fratres. Vidistis curam magistri
pro discipulis: audi & curam discipulorum pro ma-
gistro: vt scias quòd hoc erat quo sortes & inuicti
fiebant, quandoquidem ita mutuum inter se amore
vincti erant. Frater enim qui à fratre adiuuatur, est
sicut ciuitas fortis, & multo magis tot ac tanti vni-
culo charitatis inter se iuncti, omnibus dæmonum
restituerunt insidiis. Non opus est vltiori demon-
stratione & sermone, quod Paulus discipulis deuin-
ctissimus fuerit, qui & catenatus sollicitus pro eis
erat, & quotidie moriebatur. Quod autem discipu-
li Paulo vicissim magno studio deuincti fuerint, &
non solum viri, sed & mulieres, audi quid dicat de
Phœbe: Commendo autem vobis Phœben soror-
rem, quæ est ministra ecclesiæ Cenchreenfis, vt il-
lam suscipiatis in Christo, sicut decet sanctos, & as-
sitis ei in quocunque vobis egerit negotio. Nam
& hæc cum multis affuit, tum & mihi. Et hæc qui-
dem quod officiose eum adiuuerit, magnū accepit
testimonium. Priscilla autem & Aquila etiam mor-
tem pro Paulo adierunt, de quibus sic scribens in-
quit: Salutate Priscillā et Aquilā qui pro anima mea
suā ipsorū ceruicē supposuere. Et de alio quoq; his
ipsis scribens dicit, q̄ appropriarit vsq; ad mortem,
non

Rom. 14.

Rom. 16.

non habita ratione vitæ, vt suppleret id quod vestro erga me officio fuit diminutum. Vides quomodo amabant magistrum, quomodo suæ ipsorum animæ, salutem illius præferebant? & propterea tunc nullus eorum superabatur. Hæc autem dico, non vt audiamus solum, sed & vt imitemur: & non ad subditos solum, sed et ad principes sermo noster se protendit: quod & discipuli frequens in magistros officium, & vicissim magistri eandem quam Paulus erga discipulos amoris affectionem declarât. Etenim Paulus tam anxie omnium salutem curabat, perinde ac totus mundus sibi vnica domus foret, neglectisq; suis vinculis, & plagis, & afflictionibus, & pressuris, considerabat & inquirebat quotidie, quomodo res discipulorum se haberent: et sepe propter hoc ipsum solum misit, nunc Timotheum, nunc Tychicum: nam de hoc quidem inquit, Vt sciatis & vos quæ ad me pertinent, quid agam: de omnibus certiores vos reddet Tychicus dilectus frater, & fidus minister in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognosceretis de rebus nostris. Et iterum aliis: De omnibus rebus meis certiores vos faciet Tychicus frater & fidus minister & cõseruus in domino, quem misi ad vos in hoc ipsum, vt cognoscat quid agatis, & consoletur corda vestra. De Timotheo autem: Quapropter et ego non amplius ferens, misi ad hoc vt cognoscerem fidem vestram, ne quo pacto tentasset vos ille qui tentat, & inanis factus esset labor noster. Et Titum quoq; aliõ mittit, & alium iterum in alium locum. Atq; ipse vinculorum necessitate in vno sape loco detentus, visceribus suis adesse non poterat, ita discipulis suis aderat. Itaq; & tunc detentus in vinculis scribebat Philippensis: Scire vos volo fratres. Discipulos fratres vocat. Tanta enim charitas est, vt abiiciat omnem inæqualitatem, nullamq; vel eminentiam, vel dignitatem sciat: sed et si quis omnibus sit sublimior, ad usque humillimum omnium descendit: id quod & Paulus faciebat. Audiamus autem quid eos scire volebat.

bat: Quæ mihi acciderunt, magis ad profectum euangelij euenire. Quo pacto et quomodo dic oro? Num vinculis absoluebare? Num catenam deponerebas? Num impauide prædicabas in ciuitate, & in ecclesiis multos & prolixos sermones faciebas de fide, susceperisq; inde multis discipulis abibas? Num suscitabas mortuos, & admirationi eras? Num leprosos purificabas & obstupefiebant omnes? Num dæmones fugabas? Nihil horum dicit, sed quid? & quomodo profectus euangelij factus est? ita vt vincula mea manifesta fierent in toto prætorio, & cæteris omnibus. Quid dicis? Hic profectus est, hoc incrementum, hoc prædicationis lucrum, quod omnes didicerunt te vincitum? Ita profectus, dicit. Audi ergo sequentia, vt discas quod vincula non solum non sunt facta obstaculum, sed & magnæ fidei materia: atq; adeo, vt plerique fratrum in domino freti vinculis meis, vberius ausi fuerint loqui impauide. Quid dicis o Paulus? Non anxietatem, sed fiducia iniecerunt vincula: non timorem, sed amorem non habent quæ sequuntur consequentiâ. Scio & ego. Neq; enim iuxta humanorum operum morem hæc contigerunt, ait: sed super naturâ fiebant, erantq; diuinæ gratiæ opera, vt vnde alij anxii, inde illi fidentes redderentur. Nam si quis capit constringitq; ducem, & sit hoc manifestum aliis, vertitur in fugam omnis exercitus. Et si quis pastorem abducit ab ouili, absq; timore abiguntur oues. Atqui hic nõ ita euenit, sed per omnia secus. Dux vincitus erat, & fiebant alacriores milites omnes, maioribusq; animis & fiducia in aduersarios irrumpebant. Pastor constrictus erat, & oues neq; auferebantur, neq; dissipabantur. Quis vidit? quis audiuit? magistorum aduersitatibus discipulos plus solati capere? Quomodo non timuerunt? quomodo non dixerunt Paulo, Medice cura te ipsum, libera te ipsum a malis: & nobis quoq; consultum erit? Quomodo non dixerunt talia? quomodo? Erant edocti a gratia spiritus sancti, hæc non ex infirmitate, sed ex permissio-

Christi fieri, vt magis effulgeat veritas, que per vñ-
cula & custodias, & afflictiones, & angustias cres-
cens, in altius fastigium erigitur. Etenim si vincula
Pauli mentem deiecerant, et timidiore reddiderant:
nō mirum si & ipse, & qui eum accessissent, fuissent
anxi. Verum quia plus afferebant fiduciam, & ad ma-
iorem gloriam conducebant: magis obstupescendū
est, & admirandum, quomodo per rem ignominie
plenam, gloria doctōri conciliatur, & per terriculā
mentum fiducia, & consolatio discipulorum crescit.
Quis non obstupesceret, videns illum catena circum-
datum, & dæmones fugere? Non diadema regis ca-
put tam decorat, vt illius manus catenæ: non sua qui-
dem natura, sed gratia in ipsis efflorescente, quæ ma-
gis consolabatur discipulos, videntes quidem cor-
pus vinctum, linguam autē solutam, manus constri-
ctas, sermonem verō liberum, & in totum mundū
citius, quā solis iubar percurrentem. Magna sanē
discipulorū consolatio erat, cū re ipsa discerent, nūl-
lam præsens molestiarum gravem. Anima enim
quando diuino amore & desiderio verē corripitur,
ad nihil huius vitæ se conuertit: sed sicut mente mo-
ti, contemnunt ignē, & ferrum, & feras, & pelagus,
& omnia: ita pī furore quodam, maxime spirituali
ac honestissimo insaniunt, deridentes omnia quæ vi-
dent. Et propterea discipuli videntes magistrū vin-
ctum, exultabant magis & gaudebant: re ipsa decla-
rantes aduersariis, quā sint vbiq; inuicti, & nullis
mancipati. Itaq; rebus sic habentibus, æmuli quidā
Pauli, grauius bellum excitare, & tyrannum contra
eum crudelius exasperare cupientes, simulabant &
ipsi sese esse prædicatores: prædicabantq; rectam ac
sanam fidem, ita vt & doctrina Pauli magis incre-
sceret. Hoc autem non ideo faciebāt, quod fidem re-
ctam seminare vellent: sed vt audiret Nero prædica-
tionem crescere, & doctrinam inualescere, vt inde
exasperatus, quamprimum Paulum in profundum
demitteret, ac perderet. Itaq; duæ erant tunc doctri-
næ, vna discipulorum Pauli, altera inimicorū eius:
illis ex

illis ex veritate, his ex odio & contentione in Pau-
lum, prædicantibus, & hoc manifestans docebat:
Alii quidem, inquit, propter inuidiam et contentio-
nem Christum prædicant, inimicis illis designatis:
alii autem bona voluntate, quo discipulos suos in-
telligit. Deinde iterum de illis inquit: Alii quidem
ex contentione, nempe inimici, non castè, non candi-
de prædicantes, sed existimantes addere se afflictio-
nem vinculis meis: alii contrā ex charitate, & hoc
quoq; de fratribus illis suis dicit: sciētes quod in eu-
angelii defensionem cōstitutus sum. Quid ergo? At-
tamen quouis modo, siue per occasionem, siue per
veritatem Christus tamen annuntiatur. Atq; ita fru-
stra & vane verbum hoc pro hæresibus assumitur.
Nam qui tunc prædicabant, nō dogma corruptum
prædicabāt, sed fidem sanam & rectā. Quod si adul-
teratam doctrinā prædicassent, & alia q̄ Paulus do-
cuerat, nō vtiq; euenisset quod volebant. Non vole-
bāt autem aliud, q̄ vt aucta fide & multiplicatis di-
scipulis Paulus à Nerone in grauius periculū addu-
ceretur. Quod si alia q̄ Paulus prædicassent, nō vtiq;
discipulos Pauli multiplicassent: etsi non plures fe-
cissent, neq; exasperassent tyrannum. Igitur hic non
dicit, quod corruptas doctrinas introducant: sed quod
causa propter quam prædicabant, non fuerit synce-
ra. Aliud enim est occasionem prædicationis nō esse
sanam: & aliud, non esse prædicationem sanam.
Nam prædicationis quidem non fit sana, quando erro-
res continent dogmata. Occasio autem non fit sana,
quando dogma quidem sanum est, prædicantes au-
tem non propter Christum prædicant, sed vel ad
inimicitias, vel ad aliorum gratiam. Proinde non
dicit, quod hæreses introduxerint: sed quod non ob
rectam occasionem, neque ob pietatem prædicauer-
int id quod prædicauerunt. Quandoquidem hoc
non faciebāt ad incrementum euangelii, sed vt Pau-
lo infesti essent, & in maius periculum eum adduce-
rent, & propterea illos arguit. Cæterum vide quom-
modo diligenter hoc posuit. Existimantes, inquit,
FF 2 afferre

afferre vinculis meis: non dixit, afferentes vinculis meis: sed, existimantes, hoc est putantes quod afferant: insinuat, quod licet illi sic opinentur, non tamen ipse sic afficiatur, quin potius ob euangelii incrementum gaudeat, unde adiecit, dicens: *Et in hoc gaudeo, quin & gaudebo.* Quid enim, si etiam semetipsum perdunt illi, ex odio mei hoc facientes, dummodo & quae mea sunt inuisti augeantur. Vides quanta erat Pauli virtus: quomodo nullis diaboli versutiis capiebatur, & non solum non capiebatur, sed & ipsum laqueis suis apprehendebat. Nam licet multiplex esset & diaboli versutia, et ministrorum eius malignitas, qui praedicabant quasi idem scirent quod Paulus: qui tamen sapientes in versutia sua apprehendit, non permittebat hoc fieri. Proinde Paulus hoc tunc declarans, dicebat: Manere quidem in carne, necessarium magis propter vos, & hoc certo scio, quod mansurus sum, & cum omnibus vobis permanens, in vestrum profectum, & gaudium fidei. Illi enim praesenti quidem vita eicere me cupiunt, & propterea sustinent omnia: Deus autem non permittit propter vos. Haec igitur omnia diligenter seruare memoria, ut eos qui simpliciter, ac temere scripturis, ac cum pernicio proximi utuntur, omni cum sapientia corrigere possitis. Poterimus autem & doctorum meminisse, & alios corrigere, si ad preces semper confugiamus, & oremus deum, ut det sermonem sapientiae, & intellectum auditus, certamque & indepraedabilem huius depositi custodiam. Saepenumquam contingit, ut quae studio nostro corrigere non possumus, ea per preces efficere valeamus, per preces, inquam, perpetuas. Semper enim orandum est, & in afflictione & prosperitate, & tam ei qui in tribulationibus, quam qui in bonis. Et illi quidem, qui in bonis & prosperitate, ut immota haec maneant, & non transferantur: huic autem, qui in angustiis, & afflictione, ut benignam eorum vicissitudinem sentiat. In tranquillitate es, ora deum ut ipsa tibi tranquillitas stabilis maneat. Tempestatem vides gra-

Philip. i.

uent,

nem, ora deum ut auertat ipsam, & ex ipsa tranquillitatem faciat. Exauditus es, gratias age, quod exauditus es. Non exauditus es, perseuera ut exaudiaris. Et si differt aliquando dominus, non id odio facit, neque te auersatur: sed differendo, diutius te secum seruare vult. Sicuti & patres filios indulgentius amantes, quod illos diutius apud se detineant quos desiderant, dedita opera, morantur aliquid daturi. Ceterum non opus tibi patronis apud deum, neque multo discursu, ut blandiare aliis: sed licet solus sis, patronoque careas, & per te ipsum deum preceris, omnino tamen voti compos eris. Neque enim tam facile deus annuit, cum alii pro nobis orant, ut cum ipsi met oramus, etiam si plurimis pleni sumus malis. Nam & hominum, quos valde exulcerauimus, irae quiescunt, si diluculo & meridie, & vesperi apud eos compareamus, atque cum illis continua ac humiliter consuetudine conuersemur: & multo magis apud deum, si frequens fueris: licet indignus sis, dignus tamen eris: quoniam & indignus diutina familiaritate dignus fieri potest. Porro tria haec, nempe quod indignum frequens conuersatio dignum reddat: & quod deus magis annuat, si per nos ipsos oremus, quam si alii orent: & quod dando saepe differt, non ut nos vacuis manibus amander, & animo haesitabundo relinquat, sed ut bonorum maiorum nobis causa fiat: Trium haec, inquam, ex parabola hodie nobis lecta, manifesta facere tentabimus. Accessit Chananæa Christum pro filia orans, quae a daemone agitabatur, & clamans contenta voce, ait: Miserere mei domine, filia enim mea male a daemone torquetur. Ecce alienigena mulier & barbara & extranea a Iudaeorum iurisdictione. Et quid aliud erat, quam canis, & indigna quae voti compos fieret? Non enim honestum est, inquit, ut accipiat panis filiorum, & obiciatur canibus. Attamen precum frequentia digna facta est, non solum ut inter filios recenseretur quae erat canis, sed & ut multis laudibus honestata, dimitteretur. Dixit enim: O mulier magna est fides tua.

Mat. ix.

tua. Quoniam autem Christus dixit, Magna est fides tua: nulla opus est demonstratione, & inquisitione vltiori de mulieris huius gloria. Vides quomodo mulier, quae indigna erat, ex assiduitate facta est digna? Vis discere, quod etiam per nos ipsos orantes apud deum plus efficiamus, quam dum alii pro nobis orant? Clamauit haec: & ut accesserunt discipuli, dicit: Dimitte eam, quia clamat post nos. Et ad illos quidem dixit: Non sum missus nisi ad oues, quae perierunt domus Israel. Quando autem ipsamet accessit, & perseuerauit clamans, & dicens: Domine, Etiam: Nam & catuli edunt de mensa dominorum suorum: tunc beneficium dedit, & ait: Fiat tibi sicut vis. Vides, quomodo repulit, cum alii precarentur: ubi vero ipsamet orans pro dono clamauit, annuit? Illis enim inquit, Non sum missus nisi ad oues, quae perierant domus Israel: huic autem dicit, Magna est fides tua, fiat tibi ut vis. Similiter ab initio & ad ingressum petitionis nihil respondit: ubi autem semel & iterum, & tertio accessit, tunc denique beneficium concessit. Et in fine docet, quod dare distulerit, non ut eam repelleret, sed ut patientiam mulieris omnibus monstraret. Nam si propter repulsam distulisset, neque tarde ei donasset, & nos minime agnouissemus mulieris ab initio usque ad finem fortitudinem. Dimitte eam, inquit, quia clamat post nos. Vos auditis vocem, ego mentem video, scio quid dictura sit. Nolo thesaurum mentis suae occultum permanere, sed expecto & sileo, ut manifestetur, & omnibus clarus fiat. Cum haec omnia non ignoremus, posthac, licet peccatores simus, & indigni in quos conferantur beneficia: licet soli simus, & intercessoribus careamus, ne deficiamus orando, ne despiciamus animum: scientes, magnam apud deum patrocinium esse per semetipsum magna alacritate ad deum contendere: quamuis autem differat, & cesset ut largiatur, neque sic recedamus. scimus enim, quod misericordiae, magnaeque erga nos clementiae est ita differre et tardare. Si ita senserimus, animaeque dolente et feruida, ac excitata, & tali quali ad ipsum Chanaan

naa accessit, etiam si canes simus, grauiusque in peccatis, & nostra amoliamur mala: tantumque fiducia accipiemus, ut aliis quoque patrocinari possimus: quemadmodum Chanaan haec, non solum ipsa fiduciam, et multas laudes consecuta est, sed & filiam intolerabilibus molestiis eripere potuit. Nihil enim, nihil, inquam, precatione ignita et sincera validius est. Ipsa enim & praesentia mala dissoluit, & a futuris poenis eripit. Ut igitur & praesentem vitam facilius transigamus, et ad iudicium fidentius migremus, multo studio alacritateque sedula precibus vacemus. Nam sic & reposita bona obtinere poterimus: quae nobis omnibus per gratiam et misericordiam suam concedat dominus noster Iesus Christus, cui cum patre, & sancto spiritu sit gloria, imperium, & honor, in secula seculorum, Amen.

DIVI IOANNIS CHRYSOSTOMI IN DICTVM
Apostoli, De dormientibus nolo vos ignorare fratres, ut ne lugeatis. Tum de Iob & Abraham.

1. Thes. 4.

Dites quatuor consumpsimus in Lazari parabola vobis explicanda, thesaurum exantiantes eum, quem in exulcerato corpore repositum inuenimus: non aurum quidem aut argentum, aut lapides pretiosos, sed religionem, fortitudinem, perpeffionem, ac patientiam multam. Quemadmodum enim fluxi caduci; thesauri extrinsecus spinas habent, & tribulos, & terram asperiores, si vero quis interius effoderit, magnae diuitiae emergunt. Sic & in Lazaro vsu venit: foris vulnera, intus diuitiae inestimabiles: languens corpus, mens generosa & alacris, in quo illud Apostoli explebatur: Quantum externus homo corrumpitur, tantum internus homo renouatur. Et poteram quidem hodie in eadem parabola versari, & contra haereticos pugnare, qui vetus testamentum vituperant, qui patriarchas reprehendunt, qui contra opificem omnium deum linguas exacuunt. Sed ne nimiam satietatem adferat oratio, has disputationes in aliud tempus recondam; & nunc age ad aliud argumentum orationem

2. Cor. 4.

Luc. 16.

traducamus. Nam & mensa si vnus modi sit, satietatem facit: varietas autem perpetuam excitat appetentiam. Vt igitur hoc in oratione fiat, longo iam interuallo ad diu Paulu reuertamur. Etenim oportune nobis hodie locus Apostoli legitur, & admodum cum superioribus coheret ea, quae nunc dicturi sumus. Audiuiſtis ergo personantem Paulum & dicentem: De dormientibus nolo vos ignorare, vt ne lugeatis quemadmodum reliqui, qui spem non habent. Ille euangelicus de Lazaro neruus fuit: haec apostolica vox est, sed vnus vtriusque concentus est. In illa enim parabola multa de resurrectione, multa de iudicio futuro tractabamus, & nunc in idem nos argumentum oratio haec iterum deduxit. Nam si hunc apostolicum locum effodiamus, eundem quoque hic thesauru inueniemus. Tum enim oratio nostra omnino in hoc consumebatur, vt auditores doceret, nihil humanarum rerum splendidum putandum: Sed vltius spe progrediendu, illam iudicis sententia, iudiciu formidabile, iudicem seuerum, animo quotidie sequendum. Hec eadem Paulus hodie illis verbis consulit. Sed attendite: De dormientibus nolo vos ignorare fratres, vt ne lugeatis quemadmodum reliqui, qui spem non habent. Si enim credimus quod Iesus mortuus est, & resurrexit: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, ducet cum eo. Hoc primum autem ad cognoscendum dignum inquisitione est, cur cum de Christo loquatur, illius exitum e vita, mortem appellet: vbi autem de nostra morte loquitur, somnum eum, & non mortem nominet. Non enim dixit de mortuis: Quid igitur de dormientibus: Et paulo post: Sic & deus eos qui per Iesum dormiunt, non eos qui per Iesum mortui sunt, ducet cum illo. Et rursum: Nos qui viuimus, qui relictii ad aduentu Christi sumus, non anteuertemus eos qui dormiunt. Ne hic quidem mortuos dixit, sed ter ibi mentionem eius faciens, ter mortem, somnum appellauit. De Christo non item: vt, Si enim credimus quod Iesus mortuus est: non dixit dormit, sed mortuus est.

At qua

At qua de causa Christi mortem dixit, nostrum autem somnu? Non enim temere nec absurde, sed aliquid magnu, graueque moliens hac verboru obseruatione vsus est. De Christo loquens, mortem appellauit, vt passio ipsa fuisse credatur: de nobis autem somnu dicit, vt moerore nostru coſoletur. Causam enim vnde processit resurrectio, fidenter appellauit mortem. Vbi vero in spe totum est positum, somnum eum nominat, & ipso nomine nos consolatur, bonamque spem inicit. Qui dormit enim, omnino resurgit: & nihil aliud mors est, nisi somnus longus. Ne enim hoc obiciat, neque audire, neque loqui, neque videre, neque sentire mortuum: neque enim ista facit qui dormit. Si autem necesse sit aliquid admirabile recere, audi nunc iam. Dormientis anima etiam quodammodo dormit, mortui autem vigilat. At mortuus, inquis, putrescit & corrumpitur, & puluis cinisque efficitur. Quid tum amice? Propterea magis gaudere oportet. Nam domum antiquam & ruinofam exaedificaturus aliquis, habitatores domus primo amandat, deinde aedificiu diruit, & aedes magnificentiores extruit: Quae res habitatores non ex cruciat, sed multo magis recreat. Non enim in praesentem ruinam intuentur, sed futurum & minime adhuc aspectabile aedificiu animo sequuntur. Sic & deus factururus, corpus nostrum dissoluit, & animam illud incolentem quasi domo educit, vt magnificentiorem domum extruens, maiori cum gloria eam rursus introducat. Non igitur in hanc quasi ruina, sed in futurum splendorem cogitationem desigamus. Si enim statuam quis habet tempore & rubigine exesam, & multis partibus comminutam, confringit eam & in fornacem iniicit, & accurate lique faciens imaginem illustriorem facit. Quemadmodum autem haec in fornace dissipatio, non deletio statuę, sed renouatio est: Sic nostrorum corporum dissolutio, non exitium sed redintegratio est. Quando igitur videris, quasi in fornace, defluentem carnem atque putrescentem, ne in hoc aspectu consistas, sed

FF 5

confla

constatuam ante oculos pone. Neque hac mensura contentus esse debes: ulterius progrediendum tibi est. Statuarius enim æreum fundens corpus, non auream, aut immortalem statuam, sed æream rursum facit: Deus autem contrā, mortale & terrenum iniiciens corpus, auream & immortalem facit imaginem. Terra enim caducum & concretum corpus accipiens, immortale & sincerū idem reddit. Non igitur in hūc clausis iam luminibus, sine voce iacentē, sed in illū resurgentē, gloriam inenarrabilē, stupendam, atque admirabilem iam percipientem, intuearis: & à præsentī rerum aspectu, ad futuram spem, intelligentiam traducito. At cōsuetudinem illius desideras: et propterea luges ac lamentaris. Sed hoc vehementer absurdum est. Si enim sponso alicui filiam in matrimonium copulaueris, deinde ille eam abducens, in lōginquam discesse regionem, atq; ibi in omnī rerū abundantia viuat, nequaquā hoc moleste feres, sed dolorem quem ex absentia eius diuturnitate capis, prosperitatis illius communi fama mitigas. Nunc autem nō homine, non seruo aliquo accipiente, sed ipso domino requirente quem debet, mœres ac lamentaris. At cum homo sum, inquis, non possum non lugere. Neque ego hoc volo. Non enim mœrorē, sed mœroris magnitudinem auferre cupio. Mœrere enim naturæ est: ultra modū hoc facere amentia est, delirationis est, effeminati animi est. Luge, lachryma, sed ne indigneris, ne moleste feras, gratias age deo accipienti, vt exornes abeuntem ē vita hominem, & honesta illi hæc tributo parentalia. Si enim hæc moleste pateris, & illū mortuum violas, & accipientem deum irritas, tibi ipsi incommodas: sin gratias egeris, tum illum exornasti, & accipientem gloria affecisti, & tibi ipsi cōmodasti. Lachrymare igitur: Sed vt dominus Lazarū, qui normā nobis & regulā, & certos mœroris fines constituit, extra quos egredi nō oportet. Sic & Paulus dixit: De dormientibus (inquit) nolo vos ignorare, vt ne lugeatis quemadmodū reliqui, qui spem

1. Thess. 4.

non habent. Luge, inquit, sed non vt Græcus qui resurrectionem abiicit, qui de futura vita desperat. Erubescō, mihi credite, & non parum animo cōmoneor, cum in foro videam cœtus mulierū immodestos, capillos vellentes, brachia incidentes, genas lacerantes, & in Græcorum conspectu hæc facientes. Quid non loquentur illi, quid non iactabunt de nobis: Hi sunt qui resurrectionem mortuorū tam certo statuunt: Admodum: sed nō cum dictis facta cōsentiunt. Verbis resurrectionem defendunt, re ipsa quod desperati solent, faciunt. Si considerent isti resurrectionem esse, nequaquam ista facerent. Si persuasi essent ad meliorem illam sortem abiisse, non lugerent. Hæc & istis multo plura infideles dicunt, cum luctus istos audiunt. Pudeat nos igitur, & modestiores simus, & ne tantam tum nobis ipsis, tum his qui nō intuentur, accersamus noxam. Dico vero cuius causa eū qui ē vita exierit, tantū desles: Nūquā malus erat: Atqui propterea gratias agere oportet, q̄ præcisa iam est omnis improbitas illi. Sed bonus & modestus fuit: Propterea gaudere oportet, quod antea abreptus sit, quā improbitas illius cogitationem mutauerit, & ad eum locum abierit, vbi florens perpetuo erit, & conuersionē rerū nullam ne suspicari quidem debet. Sed iuuenis fuit: Ideo deum qui accepit gloria afficito, quod tam cito illum ad meliorem sortē vocauerit. Senex est: Propterea etiam gratias age, & deum qui acceperit gloria afficito. Pudeat faciat igitur te luctus tui, efferendi modus, Psalmorum cantiones, orationes, patrū conuentus, multitudo fratrum magna, non vt fleas, vt lamenteris, vt indigneris, sed vt deo accipienti gratias agas. Quemadmodū enim eos qui ad magistratum aliquē vocati sunt, permulti solēt bonis verbis prosequi: Sic & discedētes sanctos, nempe ad maiorem dignitatem accersitos, omnes bonis verbis prosequantur. Mors enim requies est, studiorum & curarum ad vitam pertinentium vacuitas. Cū igitur videris aliquē tibi coniunctū ex hac vita discedētem,

tem, ne moleste feras. Sed cū dolore punctus fueris, tu te collige, conscientiam tuam inquire, considera q̄ etiam te paulò post idem manet exitus. Modera re tibi, & ex alterius morte timorem cape, socrdā omnem præcide, facta tua animo repete, errata corrige, quā optimam facito mutationem. Hoc enim discamus ab infidelibus, quòd iudicia de rebus aliā quā illi habeamus. Aspicit cœlum infidelis, et adorat, deum enim esse putat: videt terram & colit, & in res mortales inhīat. Nos, cōtrā, cœlum videmus, & cœli opificem admitamur. Non enim deum esse, sed dei opus credimus. Video vniuersi huius opificium, & eo, quasi manu, ad opificem ducor. Videt diuitias infidelis, & inhīat animo, atq; obstupescit: Video diuitias ego, & irrideo. Videt paupertatem ille, & flet: Video paupertatem ego & exulto. Alio ego intueor in res, aliter ille. Ita & in morte facimus. Videt cadauer ille, & putat cadauer esse: Video cadauer ego, somnum, hanc mortis partem esse puto. Et quemadmodū in literis sit, vt eisdē oculis contemlemur literas, tum periti, tū imperiti, non tamen eadē cū intelligentia. Imperiti enim omnino putant literas eas esse, quæ visu tenentur: periti autē multo cum artificio subiectam sententiā colligūt. Ita & in rebus ipsis: iisdem oculis res mortales videmus, non tamen eadē intelligentia & mēte. Quā igitur in rebus aliis omnibus ab illis dissidemus, in hac iam de morte cōgruemus sententiā? Cogita ad quem abiit, & cape consolationem: vbi Petrus, vbi Paulus, vbi sanctorū coetus omnis est: Cogita quomodo resurget, quanta cum gloria & splendore. Cogita quòd lugendo, et lamentando, quod lachrymis nihil proficies, & ad extremum te ipsum lades. Cogita hoc si feceris, quorum exemplum habes, et peccati societate fuge. Quos igitur imitaris, quos emularis? Infideles & non habentes spem: quemadmodum Paulus dicit: Vt ne lugeatis quemadmodum ceteri qui spem non habent. Et attendite, quā accurate loquitur Apostolus. Non dixit qui nō habet spem

1 Thess. 4.

spem resurrectionis, sed omnino, qui non habent spem. Qui enim spem illius iudicii nō habet, nullam spem habet, non modo diuinæ in rebus humanis providentiæ, sed ne iustitię quidē diuinæ, quēadmodum ea omnia perlustrat. Qui hoc nō videt, qui hoc non iudicat, belua quavis immanior est, & leges, iudicia, instituta, atque adeò bona omnia ē propria expellit mente. Qui enim non factorū suorū se rationē redditurum expectat, omnem virtutem fugit, nequitiam omnem persequitur. Hæc ergo animaduertentes, & Gregorū, quos lamentando imitatur amicitiam, stuporemq; reputantes. Fugiamus hanc cum illis societatem. Propterea & Paulus illorum sæpe mentionem fecit, vt ignominia considerans in quā incidis, ab illorum communitate tēperes, & ad propriam nobilitatē reuertaris. Neq; hic solum diuus Paulus, sed sæpe, sed assidue hoc facit. Quādo enim nos à peccatis discedere vult, cū quibus per peccata consociemur, demonstrat, vt personæ moribus mordeamur, & societatem illius deuitemus. Thessalonicensibus autem scribens, sic ait. Vnusquisq; corpus vestrum possidere in sanctificatione & honore, nō in passione ignominie, quemadmodū gentes quæ non nouerunt deum. Et rursus. Non quemadmodū reliquæ gentes ambulant in inanitate cordis sui. Sic & in hoc loco: Nolo vos ignorare fratres de dormientibus, vt ne lugeatis quemadmodum ceteri, qui spem non habent. Non enim rei natura, sed animi nostri propositum: non mors discedentis, sed imbecillitas lugentis, nos vexare consuevit. Fidelē enim nullæ res præsentis vexare possunt, sed ante percepta futura bona, in præsentī hoc vitæ curriculo, longē differt ab infidelibus. Non enim parua reportat ē Christi religione bona, sed maximū ex eo percipit fructum, tranquillitatem, & perpetuam lætitiā. Ita que Paulus dicit. Gaudete in domino semper, iterū dico, gaudete. Ante resurrectionem enim non exiguū habemus fructum, quòd in has quotidianas ærumnas non incidemus, sed futurorū spe, consolationem

1 Thess. 4.

Ephes. 4.

Philip. 4.

lationem in presenti magnam habemus. Quemadmodum ergo vtrinq; nos lucrificamus, sic vtrinq; infidelis incommodatur, tū quia postea punitur q̄ resurrectionē esse non crediderit, tum quia presenti rerū perturbatione cōsternatur, cum nullū expectet post hac futurum bonum. Non ergo propter resurrectionē solum, sed etiam propter resurrectionis sp̄s, deo gratias agere debemus, quā adlictam potest consolari animam, & quasi resurrecturos etiā & cū Deo futuros de reliquis rebus nos animare potest. Nā si lugere ac lamentari oportet, eos qui in peccatis viuunt, non eos qui cum virtute discedunt, deslere ac lamentari oportet. Sic & Paulus fecit. Ad Corinthios enim scribens, inquit. Ne quando me ad vos venientem humiliet deus, & lugeam multos ē vobis, nō mortuos quidē, sed qui ante peccauerūt, quosq; non poenitet intemperantiā & impuritatis quā patrauerunt: hi certe lugendi nobis sunt. Sic & alius praecepit, dicens: Desle mortuum, deficit enim illū lumen: & desle stultum, deficit enim illum intelligētia. Parum desle mortuū, quia requieuit. Stulti autē morte vita est deterior. Quod si qui intelligētia priuatur, omnino luctu prosequendus est: multo magis is, qui iustitiā inanīs est, & ab hac diuinitus profecta spe excidit. Hos lugeamus, hic enim luctus lucrum apportat: Nam istos cum lugemus, saepe emendamus: discedentes lugere tum inane, tū inutile est. Non ergo lugendi morem deponamus, sed peccatū solū lugeamus. Reliqua enim omnia, siue paupertas siue egritudo, siue mors immatura, siue fraus, siue calumnia, seu aliud quid rerum humanarum incidērit, generose omnia perferamus. Hæc enim mala, si temperantes simus, maioris coronæ & gloriæ materia esse possunt. At quomodo inquis fieri potest, vt homo nō lugeat? Huic ego contrarium quæro: quomodo fieri potest, vt qui ratione, & oratione, & rerum futurarum spe est præditus homo, lugeat? At quis est inquis, qui hac perturbatione non interdū vexetur? Multi multoties tum apud nos, tum apud maiores

2. Cor. 12.

Eccl. 23.

maiores nostros. Iob enim cum vniuersa liberorum turba perisset, audi quid dicat: Dominus dedit, domine abstulit: quemadmodum domino placuit ita factū est. Admirabilia hæc sunt cum audiuntur solū, si verō occurrat inquiras in illa, tum magis admiraberis. Considera enim diabolus nequaquam dimidios liberos cepisse, & dimidios reliquisse, neq; plures cepisse, et pauciores reliquisse: sed totum vni demiasse fructum. & arborem non detecisse, vniuersos maris concitasse fluctus, & nauem non submersisse: omnes copias eduxisse, & turrim non disturbauisse, sed sterisse vndique impetum, & immotum mansisse Iobum. Tempestates adhibebantur telorum, & non cōsternabatur, imō verō coniciebantur, sed non vulnerabatur. Cogita quā sit, tot liberos pereuntes videre. Quid vero nō satis ad animum arrodendum fuit, omnes direptos esse? omnes confertim vno atq; eodem die, in ipso ætatis flore, multa virtute abundantes, hoc supplicij modo finire vitam: post tot clades, hanc extremam esse obsecram: indulgentem patrem fuisse, exoptatos fuisse discedentes liberos? Cum enim perditos quis amittit liberos, ærumna hac commouetur animus, sed non tanto cum feruore ardet. Improbitas enim exeuntium ē vita hominum, acriores morsus dolorum non efficit. Quando autem honesti sunt, altum vulnus, eternam memoriā, exitiale malum, duplices stimulos adfert, alteros naturæ, alteros virtutis ē vita excedentiū. Fuisse autē istos cū primis honestos, ex hoc satis liquet: multā in illis educādis pater posuit industriā, & hostias pro illis immolabat, etiam ab abstrusis illorū peccatis veritus. Nihil enim illi hoc educandorū filiorū studio lōgius aut antiquius fuit, quæ res non filiorū modō virtutem demonstrat, sed patris quoq; indulgentiam. Cum igitur et pater fuerit, & tā indulgens pater, non naturæ affectionē modo, sed cautionem etiam demonstrans, & qui ē vita exierunt tam honesti erant, triplices admouebantur dolorū faces. Iam vero cū separatim abripi-

Iob. 1.

vultus,

untur, habet aliquam hic euentus consolationem, residuorum enim gnatorum desiderium, reliquorum mortuorum merorem tegit, quando verò vniuersa caterua interit, quem aspicere potest is qui cū prius liberis abundabat iam orbus omnino existat? Hic iam quintam calamitatem recensere licet: quam tandem illam? quod cōfertim ē vita tollerentur omnes. Si enim quatuor aut quinque diebus mortui fuissent, vxor & vicini omnes hoc maxime lamentata essent, quod celeriter & de improviso ab illorum conspectu abstraherentur. Multo igitur magis hic ingemisceret, qui non diebus tribus, aut duobus, aut vno, sed hora vna omnibus ex æquo priuatus fuit. Expectatum enim diu malū, quanquam admodum intollerabile sit, præmeditatione tamen ipsa, leuius malum solet esse: quod autem præter opinionem de improviso contingit, intollerabile est. Quando igitur aliquid sua natura graue est, & præterea nec opinato opprimit, magnam id certè accessionem habet doloris. Hoc iam nunc igitur tecum cogita, quam intollerabile fuerit, & omnem exuperauerit doloris sensum. Vis & sextam calamitatem audire? In ipso ætatis flore omnes amisit. Scitis autem quem admodum immaturæ mortes non modo discrucient, sed etiam varietatem doloris adferant: hæc autem non immatura modo, verum etiam violenta fuit, vt hæc etiam septima ærumna haberi possit. Nō enim in lecto vidit illos animā agentes atque exspirantes, sed ædium ruina oppressos omnes. Considera nunc quemadmodū quis hanc ruinam postea effodit, & interdum quidem lapidem extraxit, interdum verò membrum alicuius ex illis, & manū vnā vidit phialam tenere, dexteram autem alterā in partem iniectam, totius corporis figuram perimi, obtritit nariibus, capite contuso, oculis exclusis, cerebro disperso, toto corporis habitu vulnere varietate deformato, vt non possit pater exoptatorum liberorum concupitum aspectū internoscere. Hæc cū auditis, conturbamini & lachrymetis. Considerate igitur

igitur quis ille fuerit, qui hæc vidit. Si enim nos tā longo interuallo non possumus sine lachrymis tragœdiam tam miserabilem auditione accipere, id est aliena audientes mala: quis nam tandem, & quam adamantinus Iob fuit, qui cum oculis illa cerneret, non in alienis, sed in suis propriis malis tam temperans fuit? Non enim indignabatur, sed ne tale quidem quicquam voce vsurpauit: Quidnam tandem hoc est? hæccine benignitatis meæ est cōpensatio? Num ideo hospitibus domus mea patuit, vt liberorum meorum tumultū videam? Nū ideo omnem illis exhibui benevolentiam, vt illi tale oppeterent mortē? Nihil horū non modo dixit, sed ne cogitauit quidem: & post longā harū rerū cogitationem omnia modeste tulit. Quemadmodum enim bonus statuas, cum aureas conflatur imagines, magna cum cura illas figurat, sic & ille conformando & temperando suam ipsius modificauit mentem. Et quemadmodū laboriosus agricola, palmarum aut olearum stirpes rigat, munit, circumsepit, & omni accurat modo: sic & iste non cessauit vniuscuiusque animam quasi oleam quandam frugiferam, ad maius virtutis amplificare incrementum. Et mali spiritus irruptione stirpes non modo disturbatas, sed etiam ad terram adflitas, & miserabilem vitæ sortitas exitum, cum vidisset, nullis vsus maledictis est: sed gratias deo agens, idoneam diabolo infixit plagā. Sin dicas illius qui multos habuit liberos, & alterius qui cum vnicū habebat eum amiserat, non parem fuisse dolorem, recte loqueris, et ego assentior: nō enim equalis, sed multo maior est Iobi dolor. Quæ est enim numero se sobolis utilitas? Manifestiorem calamitatē, & acerbiores merorem creat hoc in plurimis corporibus vulnus acceptum. Sin alterum videre velles, qui, cum vnicum filium haberet, vel parem, vel maiorem etiam animi magnitudinem demonstrauit: animo repete patriarcham Abraham, qui Isaac filiū morientē quidē non viderat, sed quod longe fuissetius miserabiliusque fuerat, ipse illum interficere

mandabatur: & huic mandato non restitit, neq; moleste tulit, neq; huiusmodi verbis vsus est: Nū ideo me patrem fecisti, vt filij mei me sicarium faceres? melius fuisset initio non dedisse, q̄ hoc modo iterū abstulisse. At habere cum vis? qua de causa illum a me interfici, et dexteram sanguine inquinari iubes? Non per hunc puerum me totum terrarum orbē impleturum receperas? Quales igitur fructus das, cum radices extrahis? Quomodo ne potes promittis, & filium trucidari iubes? Quis talia vnquā vidit? quis talia audiuit? deceptus sum: circumuentus sum. Nō restitit imperanti, non rationem facti poposcit. Sed cum hoc audiuiisset: accipe charum filium tuū quē diligis Isaac, & offer filium tuum in vno ex montibus quem dixero tibi, tanta cum alacritate mandata effecit, vt & plura quoque, si imperata essent, facturus fuisset. Nam & ab vxore hoc occultauit, & a seruis abdidit, ad montis pedem eos manere precipiens, & solam secum hostiam capiens conscendit: neque inuitus, sed multa cum alacritate madata dei exequabatur. Cogita igitur quantum hoc sit, nemo ne presente, solum cum solo illum disputasse filio, cum ex eo magis animus concalesceret, & vehementior quidam amoris ardor, non vno iam aut altero die, sed pluribus diebus gigneretur. Celeriter enim conficere mandatū, permagnum et admirabile fuit, sed nō tam admirabile, quā, quōd cum multos dies tentaretur animus illius, multa humana erga filium indulgentia vincebatur. Propterea enim & longinquiores locum victimæ, & interuallum disiunctionis deus constituit, vt athletam robustiorem cerne res: etenim athleta reuera fuit non cum homine, sed cum naturæ ipsius imperio colluctans. Quæ enim oratio ante oculos ponere potest illius magnanimitatem? Adduxit filium, ligauit, lignis imposuit, gladium destrinxit, inflicturus plagam erat. Quomodo ista dicam, aut qua ratione, nescio. Solus ipse nouit, qui hoc faciendum suscepit. Nulla enim oratio hoc ante oculos ponere potest. Quomodo enim non ob

stupuit

stupuit manus? quomodo non nervorum robur elāgit? quomodo non desiderabilis filij aspectus illum commouit? Admiratione dignum autem est, etiam Isaac intueri. Quemadmodum enim Abraham deo, sic & iste patri obtemperauit. Et quemadmodum ille deo iubente vt mactaret, non rationē poscebat: sic & hic patre constringente, & in aram offerente, non interrogauit qua de causa sic faceret, sed paterno imperio subiectus fuit. Hic eundem patrem & sacrificium cernere erat, & hostiam sine cruore oblatam, holocaustum sine igne, mortis & resurrectionis figuram. Interfecit filium, & non interfecit. Non manu sed voluntate interfecit. Deus autem propterea iussit, non vt sanguinis effusionem videret, sed vt Abraham mentem tibi demonstraret, vt illius promptitudinem, in totius orbis meditullio celebraret, vt omnes ex eo doceret dei mandata, tum liberis, tum naturæ, tum rebus omnibus, tum ipsi etiam animæ anteposenda esse. Descendit igitur viuientem huius rei testem Isaac habens. Quam igitur veniam huius rei impetrabimus? quam defensionem afferemus, si hunc tam præclarum virum, tanta cum alacritate videamus deo obtemperasse, ac omnibus in rebus illi celsisse, nos hoc ipsum moleste aut grauate feremus? Non igitur luctum, non calamitatis magnitudinem afferas, sed illud considera, quōd hoc tam graui dolore superior ille fuit. Satis autem fuisse potuit dei mandatum ad illius mentem perturbandam, ad coniciendum illum in anxietatem, ad præteritam fidem labefactandam. Quis enim præter Abraham ipsum non putasset dolum fuisse atque imposturam ea omnia, quæ de multitudine generis & nepotum a deo narrabantur? Modestiam autem Iob, & animi tanta in calamitate moderationem, nihilominus quis admirari debet, quōd homo tanta virtute, post tot eleemosynas, post tantam humanitatem, cum nihil sibi, nihil liberis mali consciret, cum tantam calamitatem, tam nouam, tam inexpectatam, eamq; quæ ne in

sceleratissimos quidem homines conueniebat, oculis vsurpasset: neque fecit quod vulgus hominum solet, neque virtutem infructuosam iudicauit, neque male praeferitae vitae consultum esse arbitrabatur. Itaque vtrumque horum non laudare modo, sed illorum virtutem imitari atque emulari oportet. Sed dicit aliquis: At illi admirabiles viri erant. Certe admirabiles, & magni erant. A nobis tamen maior quaeritur religio quam ab illis, qui antiquam viuendi formam sequebantur. Nisi enim abundauerit iustitia vestra plus quam scribarum aut pharisaeorum, non ingrediemini in regnum caelorum. Omnino igitur moderatione vtamur, & haec atque ea, quae de resurrectione, & de sanctis istis dicta sunt, animo repetentes, perpetuo mentes nostras tranquillemus: non modo cum moror obiectus nobis est, sed etiam cum vacui ab omni dolore sumus. Ego itaque, cum nemo molestia aliqua angitur, nunc verba de his feci, vt quando in aliquam calamitatem incidimus, horum recordatione freti, permagnam consolationem capiamus. Milites enim in rebus pacatis, res bellicas meditantur, vt pugna ingruente, & temporibus peritiam requirentibus, oportune artificium suum demonstrent, si in rebus tranquillis diligenter se exercuerint. Nos igitur tum arma, tum medicinam, rebus iam pacatis, praeparemus, vt si quando perturbationes rerum graues, vel arumnas, vel dolores inuadant, armati bene, & vndique aduersus omnes insultus diaboli stipati, multa cum peritia illa depellamus, & recta ratione, verbo dei, bonorum exemplis, omni denique via nos muniamus. Sic enim poterimus & praesentem vitam cum tranquillitate degere, & regnum caelorum in Christo Iesu

participare: cui cum patre & spiritu sancto sit honor, & imperium,
in secula seculorum,

A M E N.

MISSA

Missae sancti Ioannis

ANNIS CHRYSOSTOMI

MI SUPRA COMPLURES ANNOS AB

Erasmo Roterodamo in gratiam Episcopi Rossensis, versa.

ORATIO QVAM Dicit SACERDOS, PRIUS quam ingreditur templum vbi sacrificat.

Omne Deus noster emitte manum tuam de sancto habitaculo tuo, & corrobora me ad propositum ministerium tuum, vt citra condemnationem assistam metuendo altari, & immaculatum sacrificium peragam, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Oratio quam dicit sacerdos, cum ingreditur.

Introibo in domum tuam, adorabo ad templum sanctum tuum in timore tuo Domine, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Hæc vbi dixit, osculatur mensam quater in figurâ crucis, & accipit steebarion, id est, lineam vestem, dextera manu: & osculatur, ac benedicit eam.

Exultet anima mea in Domino: induit enim me vestimentum salutis, & tunicam lætitiæ, circumposuit mihi mitram, & tanquam sponsum adornauit me decore nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ In ceruicale.

Dominus regnauit, decorē indutus est: indutus est dominus virtutem, & circumcinctus est nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ In cingulum.

Accingere gladio tuo super fœmoribus tuis potens

GG 3

tens:

470 MISSA B. IOAN. CHRYS.

rens: specie & pulchritudine tua, & intende, & prosperare, & regna propter veritatem & mansuetudinem & iustitiam, & deducet te mirabiliter dextera tua.

Oratio pallii.

Sacerdotes tui domine induentur iusticia, & sancti exultationem exultabunt nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Ad primam sublationem.

Tanquam ovis ad mactationem ductus es Christe rex, & tanquam agnus coram eo qui totondit semutus, sic non aperuit os suum. In humilitate illius iudicium eius sublatum est. Generationem autem eius quis enarrabit?

Sacrifica domine agnum: quoniam tollitur de terra vita illius.

Immolatur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

Ad secundam sublationem.

Precibus domine eius quæ genuit te deipara & semper virginis Mariae, sanctarum omnium potestatum spiritualium, pretiosi prophetae praecursoris ac Baptista Ioannis, sanctorum gloriosorum Apostolorum, & sancti Nicolai cuius & memoriam celebramus, miserere & serua nos.

Benedictio tertiae sublationis.

Memento domine augustissimorum & dei observantium regum nostrorum: Memento domine spiritalis nostri patris, & totius in Christo fraternitatis nostrae, & omnium qui praemigrarunt e vita, patrum & fratrum nostrorum.

Ad infusionem vini.

Et vnus militum lancea latus eius aperuit, & continuo exiuit sanguis.

Et addens aquam dicit:

Et aqua, & qui vidit testimonium perhibuit, & verum est testimonium eius.

Diaconus.

Dominum obsecremus.

Oratio mystica.

Domine deus noster qui obtulisti te ipsum agnum irrepre-

MISSA B. IOAN. CHRYS. 471

irreprehensibilem, pro mundi vita, respice ad nos, & ad panem hunc, & ad potulum hoc, & fac illum immaculatum & pretiosum tuum sanguinem in transumptionem animarum & corporum: quoniam sanctificatum est & glorificatum pretiosissimum & augustum nomen tuum patris, & filii, & spiritus sancti.

Oratio thymiamatis.

Thymiamata offerimus in conspectu tuo Domine deus noster in odorem benevolentiae spiritualis, quæ accipe domine in sanctum & supercoeleste & intellectuale sacrarium, ac vicissim mitte nobis diuites misericordias tuas bonas servis tuis, qui inuocant nomen tuum sanctum: quoniam glorificatum et sanctificatum est pretiosissimum & augustum nomen tuum patris, & filii, & sancti spiritus.

Ad discum.

Operuit caelos virtus eius, & laudis eius plena est terra.

Cum tetigit calicem.

Dominus regnauit, decorem indutus est, indutus est Dominus fortitudinem, & praecinxit se.

Dum mittit nebulam.

Et nebula lucida obumbravit eos. Verbo Domini caeli stabili sunt, & spiritu oris eius omnis virtus eorum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio ad oblationem cum ponuntur sacra.

priusquam inferantur ad altare: qui locus est in sinistra altaris.

Deus deus noster, qui coelestem panem alimoniæ totius mundi Dominum nostrum Iesum Christum & Deum emisisti seruatorem, & redemptorem, & beneficium benedicentem ac sanctificantem nos, ipse benedic oblationem hanc, & accipe eam in supercoeleste tuum sacrarium. Memento: quippe bonus & humanus, eorum qui intulerunt, & per quos intulerunt. Nosque sine condemnatione serua in celebratione diuinorum tuorum mysteriorum: quoniam

quoniam benedictum est, & sanctificatum est, & glorificatum est pretiosissimum et augustum nomen patris & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Deinde venit Diaconus, & accipit benedictionem a sacerdote, & sacerdos dicit.

Angelus domini dirigit viam tuam, & vnâ nobiscum sacra peraget.

Primum benedicit sacerdos populum.

Gratia sanctissimi, & boni, & viuificantis spiritus sit vobiscum.

Sacerdos autem cum Diacono faciunt ascensiones tres in sanctum sacrarium, & accipit benedictionem sacerdotis diaconus, & sacerdos benedicit caput illius dicens.

Angelus domini dirigit viam tuam, & vnâ nobiscum sacra peraget.

Diaconus autem egressus sacrarium, dicit:

Benedic domine.

Et sacerdos. Ecphonesis.

Benedictum regnū patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Tunc Diaconus exclamat:

In pace Dominum obsecremus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus. Pro superna pace, & salute animarum nostrarū Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro pace totius mundi, prosperitate sanctarum dei ecclesiarum, & omnium vnione, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac domo, & cum fide, reuerentia, timore dei ingredientibus in eam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus

Diaconus.

Pro vniuerso episcopatu orthodoxorum, honorabili presbyteratu, toto in Christo diaconatu, clero, & populo, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro augustissimis & deo deditis regibus nostris, toto palatio, & exercitu illorum, Dominū rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt illos in bello adiuuet & subiiciat pedibus illorum oēm hostem & inimicū, Dominū rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta hac sola ciuitate tota, & regione, & fide habitantium in eis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro temperie aeris, fertilitate, & temporibus pacificis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro nauigantibus, viatoribus, ægrotantibus, laborantibus, captiuis, & pro salute illorum, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, iræ & necessitatis, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Dum diaconus pronuntiat rogationes, Sacerdos dicit hanc orationem secrete.

Dominus Deus noster, cuius robur inestimabile, & gloria incomprehensibilis, cuius misericordia immensurabilis, & humanitas ineffabilis, ipse Domine secundum clementiam tuam respice in nos & ad sanctam domum hanc: & fac nobiscum, cumque his qui nobiscum vota faciunt, diuites misericordias tuas & miserationes tuas.

GG 5

Popu

Populus. Domine miserere.
Diaconus.

Defende, serua, miserere, custodi nos Deus tua gratia. Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ, deiparæ & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriæ agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

Populus. Domine miserere.
Exclamatio sacerdotis.

Quoniam decet te omnis gloria, honor, & adoratio, patrem & filium, & sanctum spiritum nunc & semper, & in secula seculorum. Amen.

Antiphonum primum. Chorus unus canit:
 Bonum confiteri domino, & psallere nomini tuo altissime.

Hoc idem in altera chori parte canitur:

Precibus sanctissimæ deiparæ, Seruator, serua nos. Ad annuntiandum manè misericordiam tuam & veritatem tuam omnibus diebus nostris, precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Quoniam rectus Dominus deus noster, & nunc est in iustitia vultus illius. Precibus deiparæ, Seruator, serua nos.

Oratio.

Domine Deus serua populum tuum, & benedic hereditati tuæ, plenitudinem Ecclesiæ tuæ serua, sanctifica diligentes decorem domus tuæ. Tu eos vicissim glorifica diuina tua virtute, & ne deseras nos sperantes in te.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, et custodi nos Deus tua gratia.

Populus. Domine miserere.
Diaconus.

Sanctissimæ, intemeratæ, super omnes benedictæ, gloriosæ dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos & inuicem, & omnem vitam nostram Christo Deo nostro commendemus.

Populus. Domine miserere.

Excla

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam tua est potestas, & tuum est regnum patris, & filii, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Antiphonum II. Ex una parte chori canitur:

Dominus regnauit, decorem indutus est: indutus est dominus fortitudinem, & præcinxit se.

Hoc idem in altera parte chori canitur:

Etenim firmavit orbem terræ, qui non commouebitur.

Testimonia tua domine credibilia facta sunt nimis. Precibus sanctorum serua nos.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio.

Vnigenitus filius, & verbum dei, qui est immortalis, quiq; ut nos saluos faceret, carnem assumpsit, ex sancta deipara, semperq; virgine Maria, intrepide assumpto homine, & crucifixus deus mortem morte conculcans, æqualis trinitate, conglorificatus, cum patre, & spiritu sancto, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiā atq; etiā, in pace Dominum rogemus.

Oratio.

Qui communes has & cōcordes preces largitus es, quiq; quādo duo aut tres concordant in nomine tuo, petitiones præstaturum te promissisti: ipse nunc quoq; domine seruorum tuorum postulationes ad eorum vtilitatem imple, concedens nobis in presenti seculo, cognitionem veritatis, & in futuro vitam æternam largiaris.

Diaconus.

Etiā atq; etiā, Dominum rogemus. Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere.

Sanctissimæ, incontaminatæ, super omnes benedictæ, dominæ nostræ, deiparæ, & semper virginis

476 MISSA B. IOAN. CHRYS.

nis Mariæ, cum omnibus sanctis memoriam agentes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam bonus & humanus deus es, & tibi gloriam referimus, patri, filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Antiphonum I II. Ex vna parte chori canitur:

Venite exultemus domino, iubilemus deo seruatori nostro.

Hoc idem in altera parte chori canitur:

Serua nos fili dei vnigenite, qui in sanctis es mirabilis, canentes tibi, alleluia.

Præoccupemus faciem eius in confessione, & in psalmis iubilemus ei.

Serua nos fili dei vnigenite, &c.

Quoniam deus magnus dominus, et rex magnus super omnem terram.

Serua nos, vt supra.

Quoniam in manu illius fines terræ, & altitudines montium ipse conspicit.

Serua nos, vt supra.

Quoniam ipsius est mare, & ipse fecit illud, & aridam fundauerunt manus eius.

Serua nos, vt supra.

Gloria patri, & filio, & spiritui sancto: Sicut erat in principio, & nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Canuntur hæc ab vtroque choro alternatim. Sacerdos autem egreditur e paruo ostio, portans euangelium, præcedente ministro cum lucerna. Et conuersus ad Christi imaginem inter duo ostia inflexo capite, cum exclamatione dicit hanc orationem primum secrete.

Here domine Deus noster, qui constituisti in cælis ordines, & exercitus angelorum & archangelorum in ministerium tuæ gloriæ, fac vt cum nostro ingressu, fiat ingressus sanctorum angelorum nobiscum sacra celebrantium, & pariter glorificantium tuam bonitatem.

Tunc

MISSA B. IOAN. CHRYS. 477

Tunc addit sacerdos.

Benedictus sit ingressus sanctorum tuorum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

¶ Et tollens in altum euangelium in imaginem crucis, magna voce dicit:

Sapientia recta.

Chorus.

Venite adoremus, & prouoluamur Christo.

Serua nos fili dei, &c.

Quoniam sanctus tu deus noster, & tibi ter sanctum hymnum referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, Amen.

Cantor verò canit hæc:

Sanctus deus, sanctus fortis, sanctus immortalis, miserere nobis.

Gloria patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Cantor verò canit hæc magna voce:

Sanctus Deus, sanctus immortalis, miserere nobis.

¶ Dum hæc canuntur, sacerdos dicit tacite

hanc orationem:

Deus sancte, qui in sanctis requiescis: qui ter sancta voce à Seraphim laudaris, & à Cherubim glorificaris, & ab omni supercoelesti potestate adoraris: qui à non ente ad esse producis vniuersa: qui hominem condidisti iuxta imaginem tuam & similitudinem, eumque omni tua gratia coronasti, dans postulantem sapientiam & intellectum, non despiciens errantem, sed ponens ad salutem poenitentiam: qui dignatus es nos humiles & indignos seruos tuos, etiā in hoc tempore constituere in conspectu gloriæ sancti sacrarii tui, vt prouoluantur tuis miserationibus & debitam tibi adorationem, & glorificationem offerant: ipse domine suscipe ex ore nostro peccatorum ter sanctum hymnū, & respice nos in bonitate tua. Condona nobis omne delictum, & voluntariū & inuoluntariū, & sanctifica nostras animas & corpora. Et da nobis in pietate seruire tibi omnibus diebus

diebus vitæ nostrę, precibus sanctę deiparę, & omnium sanctorum, qui a seculo tibi placuerunt.

Sacerdos.

Attendamus. Pax omnibus.

Sapientia recta.

Cantor.

Psalmus David.

Diaconus.

Attendamus.

Cantor.

Quod proponitur.

¶ Et post hoc quod proponitur, sacerdos dicit:

Qui facit angelos suos spiritus, et ministros suos ignis flammam.

Versus.

Benedic anima mea Domino, & omnia quę in trame sunt nomini sancto eius.

Tunc dicit epistolam ad Hebręos.

Epistola Pauli.

Lectio.

Fratres, Si enim per angelos dictus sermo fuit firmus, &c.

¶ Post epistolam sacerdos dicit:

Pax omnibus.

Cantor.

Sapientia recta.

Psalmus David, & Alleluia.

¶ Tunc venit diaconus ad sacerdotem flexo capite, sacerdos autem orat super eum.

Dominus dabit verbum euangelizantibus virtute multa, per preces dominę nostrę, deiparę, & semper virginis Marię, sancti & gloriosi apostoli & euangelistę huius.

Et sacerdos.

Sapientia recta.

Audiamus sanctum euangelium.

Diaconus.

Ex Lucę euangelio.

Et populus.

Gloria tibi domine.

Et sacerdos.

Attendamus.

Diaconus.

Dixit Dominus discipulis suis: Qui vos audit, me audit; & qui spernit vos, me spernit, &c.

Post.

Post euangelium, Diaconus.

Dicamus omnes ex tota anima, & ex tota mente dicamus.

Sacerdotis exclamatio.

Domine omnipotens deus patrum nostrorum, diues in misericordia, & bonus in miserationibus, qui non vis mortem peccatoris, sed expectas conuersionem & pœnitentiam, vt conuertatur & viuat.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & iis qui cum fide, pietate, & timore dei ingrediuntur eam, rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt liberet nos ab omni tribulatione, irę & necessitatis, Dominum rogemus.

Oratio secreta.

Domine deus noster prolixam hanc supplicationem accipe a tuis seruis, & miserere nostri secundu[m] multitudinem misericordię tuę, & miserationes tuas dimitte super nos, & super omnem populum tuum expectantem abs te diuitem misericordiam.

Diaconus.

Vt propitius, beneuolus & placabilis fiat, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Vt exaudiat Dominus deus vocem deprecationis nostrę peccatorum, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro spiritali nostro patre, sacre legis administratore, & omni in Christo ministerio, Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro omnibus qui ante nos laborauerunt, et sacris initiarunt, Dominum rogemus.

Populus.

480 MISSA B. IOAN. CHRYS.

Populus. Domine miserere.

Diaconus.

Pro circumstante populo, & expectante abs te diuitem misericordiam, Dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Exclamatio sacerdotis.

Quoniam misericors, & amans hominum est deus, & tibi gloriam referimus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Precamini catechumeni dominum.

Fideles, pro catechumenis rogemus, ut dominus eorum misereatur.

Populus. Domine miserere.

Catechisabit eos verbo veritatis.

Populus. Domine miserere.

Aperiet illis euangelium iustitiae.

Populus. Domine miserere.

Aduniet eos sanctae suae catholicae, & apostolicae ecclesiae.

Populus. Domine miserere.

Sacerdos.

Serua, miserere, & custodi eos deus tua gratia.

Diaconus.

Catechumeni capita vestra domino flectite.

Oratio sacerdotis super catechumenos.

Domine deus noster qui in altis habitas, & humilia respicis, qui salutem hominum generi emisisti vni genitum tuum filium, & deum & dominum nostrum Iesum Christum, respice super seruos tuos catechumenos, qui tibi suas ceruices inclinarunt, ac dignos eos facito in tempore opportuno, lotionem renascentiae, remissione peccatorum, & indumento incorruptionis. Aduni eos sanctae tuae catholicae, & apostolicae ecclesiae, & annumera eos electo tuo ouili.

Exclamatio sacerdotis.

Vt & ipsi nobiscum glorificent pretiosissimum, &

MISSA B. IOAN. CHRYS. 481

& augustum nomen tuum, patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Quotquot estis catechumeni accedite. Catechumeni accedite. Quotquot estis catechumeni accedite. Ne quis catechumenorum: quotquot estis fideles, etiam atque etiam in pace dominum rogemus.

Oratio fidelium prima.

Gratias agimus tibi domine deus virtutum, qui dignatus es nos, ut assistamus, & nunc tuo sancto sacrario, & ut prouoluamur tuis miserationibus, pro nostris peccatis, & populi ignorantibus, suscipe deus deprecationem nostram: fac nos dignos, ut offeramus tibi deprecationes: & supplicationes, & sacrificia immaculata pro populo tuo: & idoneos nos redde, quos posuisti in ministerio tuo hoc, in virtute spiritus tui sancti, sine condemnatione, & offensa in puro testimonio conscientiae nostrae, ut inuocemus te in omni tempore, & loco, ut exaudies nos propitius nobis sis in multitudine bonitatis tuae.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua gratia.

Populus.

Domine miserere, & custodi nos deus. †

Sapientia.

Quoniam te decet omnis gloria, honor, & adoratio, patrem & filium, & sanctum spiritum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Diaconus.

Etiam atque etiam dominum rogemus.

¶ *Diaconus autem dicit litanias.*

Oratio fidelium secunda.

Iterum & saepius tibi prouoluimur, & te rogamus bone & humane, ut respicias ad deprecationem nostram. Purifica nostras animas, & corpora ab omni inquinamento, carnisque & spiritus: & da nobis, ut innoxij, & sine condemnatione assistamus sancto tuo sacrario: da vero deus etiam his, qui nobiscum

)(HH cum

In exemplari
quodam Graeco
desunt et
custodi nos
deus.
Et post Sa-
pientia po-
nitur in qua
vultus rei in-
pictus.

482 MISSA B. IOAN. CHRYS.

cum rogant profectum vitæ, & fidei, & intelligentiæ spiritualis. Da ipsis semper cum timore & dilectione seruientibus tibi, citra noxam, & absq; condemnatione participes esse sanctorum tuorum mysteriorum, & supercelesti tuo regno digni habeantur.

Diaconus.

Defende, serua, miserere nostri deus tua gratia.

Populus. Domine miserere.

Sapientia. Exclamatio sacerdotis:

Vt à tua virtute semper seruat tibi gloriam referamus, patri, & filio, & sancto spiritui nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Oratio Cherubici, à sacerdote prolata.

Nullus dignus est implicitus carnalibus desideriis & voluptatibus, accedere, aut appropinquare, aut ministrare tibi rex gloriæ. Siquidem ministrare tibi magnum ac formidandum etiam supercelestibus virtutibus. Attamen propter ineffabilem et immensam tuam humanitatem intrepide & irreuocabiliter factus es homo, & summus pontifex noster. Sacrificiorum ritum instituisi, ac solennis huius & immaculati sacrificij celebrationem nobis tradidisti, tanq; dominus omnium. Tu enim solus domine deus noster dominaris supercelestibus, & terrestribus, qui super thronum Cherubicum veheris, qui Seraphin dominus rex Israël, qui solus sanctus es, & in sanctis requiescis. Te igitur exoro solum bonum

Legisse videtur inter presbyteros pro archiepiscopo, id est inutilem.

& placabilem, respice ad me peccatorem, et antiqui seruum tuum, ac purga animam meam, & cor à conscientia mala, & idoneum redde, virtute tui sancti spiritus indutum, tui sacerdotij gratia: vt assista sanctæ tuæ huic mensæ, consecrem sanctum & immaculatum tuum corpus, & pretiosum sanguinem. Ad te enim accedo inflexa mea ceruice, & precor te, ne auertas faciem tuam à me, neq; reprobes me à pueris tuis: sed patiaris, vt offerantur tibi à me peccatore, & indigno seruo tuo dona hæc. Tu enim es qui offers, & offeris, & accipiens, & dans Christus deus noster. Ac tibi gloriam referimus, cum patre tuo

MISSA B. IOAN. CHRYS. 483

tuo initio carente, & sanctissimo, ac bono, ac viuificante tuo spiritu, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

¶ Et cum sacerdos dicit hanc orationem,

cantores canunt hæc:

Qui Cherubin mystice representamus, & viuifi-
cæ trinitati ter sanctum hymnum canimus, & omnem vitæ deponimus sollicitudinem, tanquam regem omnium suscipientes, & angelicis inuisibiliter stipati agminibus, Alleluia.

¶ Sacerdos verò post orationem sequitur diaconum, & vadit ad oblationem, & inclinatis capitibus ter in terram, sumunt, diaconus quidem corpus, sacerdos verò sanguinem, & exeunt ex paruo ostio, dicente sacerdote paululum egresso:

Meminerit tui dominus deus in regno suo, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Et si quis est episcopus, dicit:

Sancte sacerdos, memento mei.

Sacerdos autem dicit:

Meminerit tui dñs deus noster in regno suo.

Et iterum ac tertio dicit:

Memento mei, dum veneris in regnum tuum.

¶ Post hæc ingressi alterum ostium, ponunt sacra dona in magno altari. Et dicit sacerdos hæc:

Decorus ille Ioseph à ligno deponens immaculatum corpus tuum, sindone pura inuoluit, & aromatibus, imposuit monumento nouo.

Diaconus egrediens dicit:

Impleamus deprecationem nostram domino.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro appositis & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere.

Diaconus.

Pro sancta domo hac, & cum fide, pietate ac timore dei ingredientibus in eam, Dñm rogemus.

Populus.

Domine miserere.

HH 2

Dia

Diaconus.
 Ut liberet nos ab omni tribulatione, ira, & necessitatibus, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Oratio post depositionem sanctorum doctorum à sacerdote.

Domine deus noster, qui omnipotens es, qui solus sanctus, qui accipis sacrificium laudis ab iis, qui inuocant te in toto corde, accipe & nostram peccatorum deprecationem, & adducito in sanctum tuum sacrarium. Et idoneos nos redde ad inferenda tibi dona & sacrificia spiritualia pro nostris peccatis, & populi ignorantibus, & dignos nos fac: ut inueniamus gratiam in conspectu tuo, ut acceptabile fiat sacrificium nostrum, & ut obumbrat spiritus gratiae tuae bonus super nos, & super propolita dona haec, & omnem populum tuum.

Populus. Praesta domine.

Subueni, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Populus. Praesta domine.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, peccati expertem, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Veniam & remissionem peccatorum, & delictorum nostrorum à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Honestam & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Reliquum tempus vitae nostrae in pace & poenitentia nostra, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Christianum finem vitae nostrae, doloris, ac turpitudinis expertem, pacatam, & honestam defensionem, à domino postulemus.

Populus. Praesta domine.

Sanctissimae, immaculae, super omnes benedictae, dominae nostrae deiparae, & semper virginis Mariae,

Mariae, cum omnibus sanctis memoriam facientes, nos ipsos, & inuicem, & omnem vitam nostram Christo deo nostro commendemus.

Exclamatio.
 Propter miserationes vnigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuificante tuo spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Sacerdos. Pax omnibus.

Populus. Et cum spiritu tuo.

Diaconus.

Diligamus inuicem, ut in concordia confiteamur.

Populus.

Patrem, & filium, & sanctum spiritum, trinitatem vnius essentiae, & inseparabilem.

Tunc osculatur sacerdos operculum

quater, & dicit:
 Hostia hostia, in sapientia attendamus.

Lector autem dicit.

Credo in vnum deum, patrem omnipotentem, creatorem coeli & terrae, visibiliumque omnium & inuisibilium, & in vnum dominum, & reliqua.

Post symbolum autem dicit sacerdos:

Stemus honeste. Stemus cum timore dei. Attendamus sacram sublationem in pace offerre.

Chorus.

Misericordiam pacis. Laudis hymnum.

Exclamatio sacerdotis:

Gratia domini nostri Iesu Christi, & dilectio dei patris, & communio sancti spiritus cum omnibus vobis.

Populus. Amen.

Diaconus. Sursum habeamus corda.

Populus. Habemus ad dominum.

Diaconus. Gratias agamus domino.

Populus. Dignum & iustum.

Sacerdos secretè.

Dignum & iustum te canere, te benedicere, te

HH ; lau

486 MISSA B. IOAN. CHRYS.

laudare, tibi gratias agere, te adorare in omni loco dominationis. Tu enim es Deus ineffabilis, incognibilis, inuisibilis, incomprehensibilis, semper existens, eodem modo existens, tu & vnigenitus tuus filius et spiritus tuus sanctus. Tu à nihilo ad esse nos produxisti, prolapsos restituisti rursus, neque destitisti omnia facere, donec nos in cœlum subduceres, et regnum largireris futurum. Gratias agimus tibi, et vnigenito tuo filio, et spiritui tuo sancto, pro omnibus quæ scimus et quæ non scimus, manifestis et occultis beneficiis tuis in nos collatis. Gratias agimus tibi et pro hoc ministerio, quod è manibus nostris accipere dignatus es. Et quidem tibi assistunt milia archangelorum, et multa milia angelorū, Cherubin ac Seraphin, senis alis, pluribus oculis, sublimia pennata.

Exclamatio sacerdotis.

Victoriam hunc canentia, vociferantia, clamantia, et dicentia:

Populus.

Sanctus, sanctus, sanctus, dominus sabaoth. Plebs sunt cœli et terra gloria tua: osanna in excelsis tuis. Benedictus qui venit in nomine domini.

Sacerdos autem inclinato capite dicit.

Cum his & nos beatis potestatibus domine honorum amator clamamus, & dicimus: Sanctus es, & totus sanctus: tu & vnigenitus filius tuus ac spiritus sanctus, sanctus es, & totus sanctus, & magnifica gloria tua, qui mundum tuum sic dilexisti, ut filium tuum vnigenitum dares, ut omnis credens in illum non pereat, sed habeat vitam æternam: qui vespere & omnem pro nobis dispensationem adimplens, nocte qua traditus est, magis autem seipsum tradidit pro mundi vita, accipiens panem in sanctis suis & immaculatis, & incontaminatis manibus, gratias agens, benedicens, sanctificans, frangens dedit sanctis suis discipulis et apostolis, dicens: Accipite, comedite, Hoc est corpus meum, quod pro vobis frangitur in remissionem peccatorum, Amen.

Mat. 26.

Mar. 14.

Luc. 22.

Simile

MISSA B. IOAN. CHRYS. 487

Similiter postquam cœnatum est, accipiens calicem, & benedicens, dicit: Bibite ex eo omnes. Hic est sanguis meus noui testamenti, qui pro vobis & multis effunditur in remissionem peccatorum.

Secreta oratio.

Memoria igitur agentes salutaris huius mandati, & omnium pro nobis factorum, crucis, sepulchri, triduanæ resurrectionis, in cœlos ascensionis, adexteram cōfessus, secundi & gloriosi rursus aduentus.

Exclamatio sacerdotis.

Tua ex tuis tibi offerentes, & omnia, & per omnia.

Chorus.

Te laudamus, tibi benedicimus, tibi gratias agimus.

Rursus inclinato capite dicit sacerdos.

Propter hoc tibi offerimus rationalem hunc, & immaculatum cultum, & inuocamus, & rogamus, & supplicamus. Emitte spiritum tuum sanctum super nos, & super proposita dona hæc, Amen.

Et surgens, obsignat sacra dona, & dicit:

Et fac panem quidem hunc pretiosum corpus Christi tui, Amen.

Et in calice dicit:

In calice verò hoc pretiosum sanguinem Christi tui, transmutans spiritu tuo sancto.

Sacerdos orat:

Vt fiat assumentibus in lotionem animarum, in remissionem peccatorum, in communionem sancti spiritus, in regni cœlorum impletionem, in fiduciam apud te, non in iudicium, non in condemnationem. Præterea offerimus tibi rationalem hunc cultum, pro in fide requiescentibus maioribus, patribus, patriarchis, prophetis, & apostolis, præconibus et euangelistis, martyribus, confessoribus, continentibus, et omni spiritu in fide initiato: præcipue pro sanctissima, immaculata, super omnes benedicta, domina nostra deipara, et semper virgine Maria.

Vt verè dignum et iustum est, glorificare te deiparam et semper beatissimam, et penitus incontaminatam.

HH 4 tam

tam matrem dei nostri, honoratiorem Cherubin, & gloriosiore in comparabiliter Seraphin, quæ citra corruptionem deum peperit: verè deiparam te magnificamus.

Hæc canente choro sacerdos dicit:

Aue gratia plena Maria dominus tecum, benedicta tu in mulieribus, & benedictus fructus ventris tui: quoniam saluatorem animarum peperisti nostrarum.

Oratio.

Honorabilium, incorporalium, supercœlestium, sancti Ioannis prophetae præcursoris & Baptista, sanctorum gloriosorum & omnino celebrium apostolorum, sancti huius cuius et memoriam agimus, & omnium sanctorum tuorum, quorum supplicatiõibus respice nos deus, & memento omnium qui dormierunt in spe resurrectionis & vitæ æternæ, & requiescere eos facito, ubi videtur lumē vultus tui.

Adhuc te inuocamus. In primis memento domine omnis episcopatus orthodoxorū recte interpretantium verbū tuæ veritatis, totius sacerdotij, in Christo diaconatus & omnis sacerdotalis ordinis. Etiam offerimus tibi rationale hoc obsequium pro orbe terrarum, pro sancta catholica & apostolica ecclesia, pro iis quoque qui in pura & casta vita degunt. Pro fidelissimis & Christum amantibus nostris regibus, omni palatio & exercitu illorum. Da illis domine pacificum robur, ut & nos in tranquillitate illorum pacatam & quietam vitam agamus in omni pietate & religione.

Exclamatio.

In primis memento domine omnis episcopatus orthodoxorum & recte interpretantium verbū tuæ veritatis.

Chorus. Et quos quisque in animo cogitat.

Diaconus.

Et da nobis vno ore & vno corde glorificare & celebrare pretiosum & augustum nomen tuum patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula

secula seculorum.

Et sint misericordiæ magni dei & saluatoris nostri Iesu Christi cum omnibus nobis.

Populus. Amen.

Omnium sanctorum memoriam agentes, etiam atque etiam in pace dominum rogemus.

Super adductis, & sanctificatis pretiosis donis, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Quoniam humanus deus noster, qui suscepit hæc in sanctum & supercœleste & intellectuale sacrariū suum.

Populus. Domine miserere.

Ut vicissim dimittat & nobis diuinam gratiam & communionem sancti spiritus, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Ut liberet nos ab omni tribulatione, iræ & necessitatis, dominum rogemus.

Populus. Domine miserere.

Oratio.

Memento domine gregis nostri huius in quo habitamus, & totius ciuitatis & regionis, & in fide habitantium in ipsis, Memento domine nauigantium virorum, agrotantium, laborantium, captiuorum, & salutis ipsorum. Memento domine fructificantium & laborantium in sanctis tuis ecclesiis, & qui pauperum meminerunt, & super omnes nos misericordias tuas emitte.

Sacerdos inclinans orat:

Tibi commendamus vitam nostram omnem & spem domine amator hominum, & inuocamus te, & rogamus, & supplicamus. Dignos nos facito, ut participes simus supercœlestium tuorum & tremendorum mysteriorum huius sacræ & spiritualis mensæ cum pura conscientia in remissionem peccatorum, in condonationem delictorum, in spiritus sancti communionem, in regni cœlestis hæreditatem, in fiduciā erga te, non in iudicium aut condemnationem.

Diaconus.

Defende, serua, miserere, & custodi nos deus tua gratia.

Diem omnem perfectum, sanctum, pacificum, & sine peccatis a domino postulemus.

*Populus.**Præsta domine.*

Nuntium pacis, fidelem ducem, custodem animarum & corporum nostrorum, a domino postulemus.

*Populus.**Præsta domine.*

Veniam & remissionem peccatorum & delictorum nostrorum a domino postulemus.

*Populus.**Præsta domine.*

Honesta & conducibilia animabus nostris, & pacem mundo, a domino postulemus.

*Populus.**Præsta domine.*

Vt reliquum tempus vite nostræ in pace finiremus, & poenitentia nostra, a domino postulemus.

*Populus.**Præsta domine.*

Christianum finem vite nostræ, doloris & turpitudinis expertem, pacatum, & honestam purgationem, a domino postulemus.

Exclamatio sacerdotis.

Et dignos fac nos dñe, vt cū fiducia & sine condemnatione audeamus intuoare te supercoelestem deum, & dicere:

Populus.

Pater noster qui es in celis, sanctificetur nomen tuum: & reliqua, *Exclamatio.*

Quoniam tuum est regnum, & potestas & gloria, patris, & filij, & sancti spiritus, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

*Sacerdos.**Pax omnibus.**Diaconus.**Capita vestra deo inclinate.**Sacerdos dicit orationem hanc.*

Gratias agimus tibi rex inuisibilis, qui immensa tua virtute omnia condidisti, & multitudine misericordie tuæ a nihilo ad esse vniuersa produxisti, ipse domine coelitus respice ad seruos tuos inclinantes tibi sua capita. Non enim inclinarunt carni & sanguini, sed tibi metuendo & humano deo. Tu igitur domine

domine proposita dona omnibus nobis in bonum exaques iuxta propriam cuiusque indigentiam, cū nauigantibus nauiga, cum viatoribus viam ambula, ægrotos sana, medicus animarum & corporum. Gratia & miserationibus, & humanitate vnigeniti tui filij, cum quo benedictus es, cum sanctissimo, & bono, & viuificante tuo spiritu, nunc & semper, et in secula seculorum, Amen.

Sacerdos orat.

Attende domine Iesu Christe deus noster, de sancto habitaculo tuo, et de throno gloriæ regni tui, et veni ad sanctificandum nos, qui in excelsis vnā cū patre sedes, et hīc nobiscum inuisibiliter ades, et dignos nos redde potente manu tua, vt participes simus immaculati tui corporis, et pretiosi tui sanguinis, et per nos omnis populus.

*¶ Sacerdos autem spargit fnum incensi sacris.**Exclamatio.**Attendamus,**Sacerdos eleuans sanctum panem, dicit:**Sancta sanctis.**Chorus dicit:*

Vnus sanctus, vnus dominus Iesus Christus in gloria dei patris.

Sacerdos autem eleuat panem, dicens:

Super coelos deus, et super omnem terram gloria eius effusa est.

Diuisurus sacerdos panem, dicit:

Diuiditur agnus dei, qui tollit peccatum mundi.

*¶ Et accipiens sacerdos ex pane particulam**mittit in calicem, dicens:*

Plenitudo spiritus sancti, nunc & semper, et in secula seculorum, Amen.

¶ Et tunc sacerdos assumit, & populus canit, & sacerdos potitus particula diuini corporis, dicit:

Coniung tui mystici hodie fili Dei cōmunionē assumpsi, non tamen hostibus tuis dixi mysterium. Neque osculum tibi dabo quemadmodum Iudas, sed veluti latro ille confitebor tibi. Memento domine, cum veneris in regnum tuum.

Hanc

*Hanc orationem dicunt duo priusquam
assumant diuina*

Deus remitte, dimitte, ignosce mihi peccatori peccata mea & voluntaria, & inuoluntaria, siue in cognitione, siue in ignorantia, siue in verbo, siue in opere, siue in concupiscentia feci, omnia ignosce: quoniam bonus & humanus, longanimis, & multę misericordię. Et intercessione immaculatę domine nostrę deiparę, & semper virginis Marię dignum me fac, vt sine condemnatione accipiam immaculatam tuam donum in remissionem peccatorum in vitam eternam, in purgationem malarum mearum cogitationum, in illustrationem mandatorum tuorum: quoniam te decet gloria, honor, & adoratio, patrem, & filium, et sanctum spiritum, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen. *Oratio.*

Fiat mihi domine Iesu Christe corpus tuum sanctum in remissionem peccatorum meorum, & sanguis tuus preciosus in vitam eternam. Et in secundo tuo aduentu annuera me iustis tuis, & electis ouibus. *Oratio.*

Gratias agimus tibi domine humane benefactor animarum nostrarum, quoniam & hodierno die dignatus es nos supercelestibus tuis & immortalibus mysteriis: dirige nostram viam, & confirma nos in timore tuo omnes, custodi vitam nostram, stabili nostros gressus, precibus & supplicationibus sanctę deiparę, & semper virginis Marię, & omnium sanctorum.

Tunc aperitur magnum ostium suspensis lucernis.

Et sacerdos ostendit calicem populo, dicens:

Cum timore dei, & fide, & dilectione accedite,

Chorus dicit:

Benedictus, qui venit in nomine domini.

Sacerdos dicit:

Benedictus deus noster, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

*Diaconus egressus ē sancto altari, dicit post
depositionem sanctorum donorum:*

Recti

Recti qui participes fuimus diuinorum, immaculatorum, immortalium, supercelestium, viuificantium, tremendorum mysteriorum digne in omnibus gratias agamus domino.

Diaconus addit:

Defende, serua, miserere, custodi nos deus tua gratia. Omnem diem perfectum, sanctum, pacatum, & peccati expertem postulantes, nos ipsos, & inuicem, &c.

Exclamatio

Quoniam tu sanctificatio nostra, & tibi gloriam referimus, patri, & filio & spiritui sancto.

Diaconus.

In pace accedite.

Populus.

In nomine domini.

Diaconus.

Dominum rogemus.

Populus.

Domine miserere,

Oratio post ambonem.

Qui benedicis benedicentibus tibi domine, & sanctificas in te confidentibus, salua populum tuum, & benedic hereditati tuę. Plenitudinem ecclesię tuę custodi, sanctifica diligentes decorem domus tuę. Tu ipsos vicissim glorifica diuina tua virtute, & ne deseras nos sperantes in te, pacem mundo tuo da, ecclesiis tuis, sacerdotibus, regibus nostris, exercitui, & omni populo tuo: quoniam omne donum bonum, & omne datum perfectum desursum est descendens ex te patre Iuminum. Et tibi gloriam, & gratiarum actionem, & adorationem offerimus, patri, & filio, & sancto spiritui, nunc & semper & in secula seculorum, Amen.

Tunc populus dicit:

Sit nomen domini benedictum, ex hoc nunc & usque in seculum. *Psal. 72.*

Benedicam dominum in omni tempore, semper laus eius in ore meo: & reliqua

Sacerdos autem benedicit sancta, & exiit.

Qui ipse es impletio legis & prophetarum Christe deus noster, qui implesti omnem paternam dispositionem, imple gaudio et exultatione corda nostra, nunc & semper, & in secula seculorum, Amen.

Deo gratia.

FINIS.

Euangelii locus editus, ascensus.

Iac. 1.

SIMÆ VITÆ MONACHI, DEIN PA

triarchæ Hierosolymitani Homilia recitata in adoratione cum primis venerandæ ac viuificæ Crucis, meridiana nimirum hebdomadæ Sanctæ Quadragesimæ, de eo quod mente animoq; per ieiunij sinceritatem expiati citra ullam condemnationem aut culpam ad diuina mysteria possint accedere & eorum fieri participes, Godefrido Tilmanno interprete.

Orditur
ἀρχὴ τῆς διανοίας.
ῥωσ. *pro oia
tos lege to
μαχου.*

T quidem medici plerumq; omnes simul ac cognorint morborum nobis ingruentium assultus primos, solerti quapiam & ex composito temperata permisione pharmacorum, multiuariam infirmitatem, per stomachi fastidium alioqui in nobis coorituram depellunt e corporibus, & ita abalienant, ut huiusmodi nullum depascens adeat ægrotus, nullo incommodiore aut toleratu difficili sensu doloris afflicte. Quin et illi ipsi multa suæ artis freti peritia subinde consueverunt diuturnos quoque affectus nullo propè negotio velut ab radice reuellere e corporibus ac profligare, idq; comprimis contingit, si qui incommode habet, eloget se totum ac dedat manibus medicantis & iis quæ ab illo præscripta sunt obseruanda per omnia moriger, obsecundet. Ad eum sanè modum benignus & clemens Deus noster nobiscum egit. Pharmacum siquidem nobis suggerit doloris omnis delinitium, sacrum nempe hoc ac longè optimum ieiunium. Non id intelligi velim quod statim dimissionem temporis circumscribitur, aut certe per occasionem se offert, sed quod continenter & anxie sedulitate obseruatur, quippe quod intemperantem carnis appetitum omnem velut freno quopiam iniecto coercet ac frangit. Adde quia & id huiusmodi, quod insinuare se assolet corpori per captatam studio illecebram voluptatum, ipso statim aditu superprimit; nedum sponte sua militans aduersum se per eam

φάρμακον
ἀντιδοχόν
προπαντί
σοφ. *for san
πάντα
salutare*

eam vitæ indulgentioris mollitiem, in barathrum perditionis præcipitet & immergat spiritum, ac proinde ruinam operetur haud mediocrem. Reuera enim iuxta mentem eximij illius præconis Pauli, aduersum se hæc velut in acie consistunt ac decertant. Caro enim, ait, concupiscit aduersus spiritum: & spiritus aduersus carnem. Hæc enim sibi inuicem aduersantur. Dirimendi igitur istius duelli causa, dilectissimi vniuersorum Deus vniuersis nobis magnopere profuturum hoc ieiunium dierum quadraginta proposuit, ad tolerandos fortiter qui supersunt agones, & ad profligandos spiritus circumstantis nos aeris incolas, ut exterfa tandem vitilagine peccati per vitæ munditiam ad diem dominicam pertingamus viuificantis & triduanæ resurrectionis puripurum deum propius contemplemur, ipsi coexcitemur ad vitam, cum ipso glorificemur, deniq; & ab eodem amanter excipiamur. Nam & viator, quum ob destinatum initio locum debeat quotidie gradum promouere, si modo contempletur aliquando interquieturum se à defatigatione arreptæ peregrinationis, etiam si is sit quamlibet lassus de prolixitudine viæ difficilioris, spe tamè quam optima dum alitur obtinendi refrigerii, maiori accingitur alacritate ad iter conficiendum. Et ipsi planè viatores fumus hanc nostram perbreuem vitam traicientes celeri admodum curriculo. Et hi quidem qui probe fuerint perfecti vita prono occurso prouehentur ad supernam illam regiam, ubi eatenus fuerat illorum conuersatio. Contra, qui improbè (sicut ego) comperientur vixisse, in lacu longè infimo, at illorum congruenti vitis quibus superstites adhuc in miserandam seruitutem totos se addixerant, cum iisdem illic defossi conspiciuntur. Dixeri, Ecqua tandem ratione possit quis cursu contendere ad ea quæ sursum sunt, tantisper dū vita hæc superstes est? Qui id fiat, rogat? Ego dico, Qui expurgata mēte per contemplationē sublimiter euolat et supernis illis virtutibus collatatur, qui hostis

A simili
βιβαιο

Attende
modestiam
Sophronii.

Nimirum
& corpore
& anima,

hostis totius generis humani demolitionem celestibus festiuiter ac iucunde. Itaque per ieiunium nequaquam obseruatu difficile, perdet contactum intermerati ac viuificantis ligni perinde ac vtraque hominis parte, perpurcati (ceu dictum iam est) exultemus vna cum virtutibus illis coelorum municipiis, quibus nos conciuues fore spes est, quando e coelis iudex aduenerit. Rogas, quis id fiat? Quo primum tempore per caelitus aspiratam menti nostrae ad fulgentiam, per aduersantium nobis spiritum depulsiorem, digni habebimur qui mundis labiis reuerenter attingamus viuificantem & intaminatam Crucem. Et quando benignus Deus noster per sanctorum patrum traditionem hanc nobis indixit viam, viam dico magnopere commodi & utilis ieiunii, ut quum quiduis quamlibet pusillum de nostro labore adicerimus, a squalenti situ peccatorum expiati ac repressis surreptitium affectionum insidiis absoluta remissionem percipere mereamur per venerabilem attactum viuificantis ligni, ipso clementer indulgente qui eidem affixus est, ceu deinceps perspicuum euadet. Alioquin quonam pacto alterutrum alteri profuerit, nosque velut manu deducat ad dominicam diem sanctae resurrectionis? Ieiunium quidem agilitatem parit corpori: venerandae autem Crucis adoratio quae sincera prorsus sit, mentem remolitur & auocat ab obscenorum maxime operum confusanea turpitudine, nosque ceu reduces ad coelestem illam reuocat regionem. Haec sane a nobis ut obseruentur, mediator dei & hominum prouidit qui salutem nostram operatus est in medio terrae, huic cruci apprime salutari affixus, perque hoc ieiunium spem bonae sequuturae resurrectionis nobis indicauit. Sed enim o ieiunium, organum plane ferreum nobis Dei prouidentia subministratum, quo ceu acutissima bipenni intempestiuum vitiosorum appetitus in nobis repulsi iascientes praefecantur. Et quidem Adam mox id ut perdidit, extorris declaratus est a communione paradisi:

radisti: contra, Moses eo penes se conseruato Deum videre promeruit. O ieiunium igne quouis praeponit lentius, quod & Chaldaicum illum ignem redegit in cineres, tresque pueros conseruauit citra vulneris vestigium. O ieiunium, quod quum aliquantulum moris Ionae prophetae inuexisset, ciuitatem Niniuitarum seruaui incolumem. Si quis proinde velit persequi vestigiatum multifariam ieiunii viam, utique nullo propere negotio assequi possit, quin & non nihil ex arcanis Dei iudiciis percipere valebit. Ne interrim solitarium quidem ieiunium depradicemus, aut certe ea sola quae per ieiunium conferuntur homini beneficia meritis attollamus praerogatis: agite, in medium depromamus quod in medio ieiunii adorationis gratia proponi solet lignum vitale venerandae Crucis, quodque nostrae salutis causa defixum est in medio terrae: quid, aut certe quo nos pacto debitas illi exoluemus laudes? Ore nimirum iuxta ac corde. Hunc plane in modum ei ipsi voce exerta dicamus. Salue Crux pretiosa, in qua ipse Dei filius ac verbum expassis manibus circumplexus nos est & coelesti suo conciliauit Patri. Salue Crux, cuius salutari interuentu, nostri sensus ab omni probro expurgantur sordentes maculae, per humilem complexum toto corde nostro tibi exhibitum. Salue Crux, quae ineffabile gaudium patribus nostris conciliauit, per eum qui tibi clauis confixus est. Salue Crux, hebetatio flammæ illius rhomphae aciem obtundens, ac si terga det tui vnus gratia, non male grato latroni. Salue Crux, cuius praesentiam nunc obtinentes nos populus fidelis, gens sancta, supplici cum deuotione offerimus te Christo ac Deo, ei utique qui confixione clauorum tibi cohaerere voluit. eoque in tui vnus gratiam magnifice gloriamur & exultamus, nimirum quoniam Dominus noster innoxias prorsus nec vilius maculae colore interpunctas manus expandere in te dignatus est, in te quoque effusus sanguis ille est a Deo profluens, nempe a filio qui idem verbum

Exemplum
habes in
Daniele.

Ieiunii nescipe
quadragesimalis.

Apostrophas
ad crucem.

est inuisibilis Patris, cuius quidem sanguinis particeps hodie effecti quicunque piè te colunt, repropiti antur viuificant Deo nostro pro eatenus malè sibi commissis, eorumque absolutionem facile promeremur accipere per summam eius, condescensionem qui tanta gessit nostri causa, perque commemoratio nem viuifica passionis ipsius. Salue Crux, magni illius regis scutum, cuius prætentu paratur victoria omnis, quod & in secundo ac formidabili eius aduentu viam præmuniet coelestium virtutum choris, & vniuerso iustorum coetu, qui instar luminarium tibi præradiabunt prænuntiantes & aduentui regis vniuersæ creaturæ prægredientes, cuius quidè vis gratiæ efficax adeo, nec non inimitabilis decor gloriæ, in te reposita, quā ab ipso mutuata est Iesu qui tibi cohæsit clauis suffixus, & idem expressius palamque conspicendus vnā cum iustis in probrii quidam ac dedecus Iudæorum, & diuerso in eorum gloriam & exultationem qui propriam tibi ac diuinitus insitam vim sedulo cōtemplati fuerint in hac adhuc constituti concreta ac rudi mole grauissimæ carnis. At certè veneranda Crux, Christianorum quidem tutelaris & fidissima custos, vniuersorum autem ex aduerso occurrentium insultuum potentissima profligatrix, aspice nos eo qui in te est, splendore: vim qualem cunque perspectiuam cordis nostri, ea claritate enitescere facito & illustra, vt tale aliquid spontanei eligamus perpeti, cuiusmodi patientissime pertulit nostri causa filius ipse & idem Verbum inuisibilis Patris, nimirum vt in ipsius gratiam & nos, quemadmodum ipse prior pro nobis, animas nostras ad mortem vsque deponamus. Id etenim si volumus perpeti, & eiusmodi honestam atque perutilem non inuiti ingrediemur viam, nimirum poterimus omni cum alacritate Christi passionibus effici conformes, quarum sancta æmulatione, per efficacē vim tuæ virtutis effcito, ad id vt indemnati pertingamus, teque dignè contemplemur, & summa cum obsequio

obseruatione colamus, inexpugnabili potestate subnixi eius qui per te mortem ipsam mortificauit, simul etiam dignos reddito qui hilariter ac festiuè spectemus splendidum diem, prælucidum inquā, diem Paschæ, id quod piè obseruamus in arrham quidem expressioris ac verioris Paschæ, in typum verò sequuturæ fruitionis ac participij eorū quæ reposita sunt nobis & æternum duratura, bonorum, quorum omnes nos contingat consortes fieri gratia & clementi erga nos benignitate Domini nostri Iesu Christi, quo cum Patri gloria, vnā cum sancto ipsius Spiritu, nunc & semper, & in secula seculorum.
Amen.

*Erratula quædam, ante lectionem
castiganda.*

35.22. sed. 101.24 congratulati. 181.2. prauitas. 231.4. cecitas. 301.36. quoniam. 339.19. viros. 323.20. legibus. 326.2. bonum. 366.34. dele il. 398.11. paria. 400.21. eos. 426.20. vos. 463.5. accurate. 466.9. coniunge nepotes. Cetera valenscula sunt.

SENTENTIARVM, AC

rerum memorabilium, quæ in hoc
volumine tractantur

INDEX.

A bel sacerdos & victi-	186	Animam luctu impeditam
ma.		nihil sani audire vel dicere
Abraham propter hospita-	343	posse
litatem admirabilis		Animam nihil æque mor det
Afflictiones cum feruent, ge-	417	ac improprium
nerose animæ est philoso-		Apollonius Tyanæus
phum agere	157	Apostolatus veri charactes
Afflictiones gloriatiōe ha-		res
bent maximam ante præ-	419	
mium	299	Apostoli mundi lumina-
Afflictionis fructus	300	ria
Affligi propter Christum		Apostoli stellæ
multo præstantius q̄ prodi-	107	
gia facere	419	& stellis maiores
Agni paschalis typus.	27	Apostoli vinitores, piscato-
Amicus non solum quando		res, turres, columnæ, medi-
laudat amandus, sed quan-		ci, duces, doctores, portus,
do reprehendit & corri-		gubernatores, pastores,
git.	271	athletæ, pugnatōres, coro-
Amici & inimici laus diuer-		nas gestantes &c.
sa	273	107
Amoris honesti fructus &		Apostolorum trias
utilitas	429	371
Angeli cur ubique præsen-		Apostolis nonnulla præcepta
tes	104	ta fuisse cæteris nō itē
Angelorum trias	371	304
Angelis cur non prædicatio-		Apostolos cur nihil Christi
nis cura commissa	224	possidere iussit
Angelos cur in iudicio tre-		306
mor apprehendet	41	Arborum ad corpora colla-
Angelos nostra bona suas		tio
utilitates æstimare	103	118
Angelos ubiq; versari	96	Arcæ diluuii typus
Anima beata quæ	67	Arrogantiam omnium ma-
		lorum matrem
		442
		Avaritia sublata omnia bo-
		na statim proueniunt
		347
		Baptismi typus
		336
		Benignitatis vis
		394
		Bonus qui vult esse maiori
		laude dignus, quam qui co-
		gitur

INDEX.

gitur	256	à peccatis repurgata	201
C ædis radix & fons est		Confidentia nonnunquam pe-	
furor & iracundia	403	riculosa	23
Canes qui dicantur	52	Conscientia bona ex vita &	
Chananeæ mulieris glo-		operibus	399
ria	454	Consiliario omnes opus ha-	
Charisma nullum sine chari-		bemus	273. 275
tate perfectum	358	Consilij natura, nō qualitas	
Charitas sola æterna	358	personarum consilientium	
Charitas summum dignita-		in omnibus obseruan-	
tis genus	334	da	277
Charitatis bona	448	Continentia non in solis ope-	
Charitati nihil conferen-		ribus, sed & in cogitatione	
dum	334	ipsa monstranda	64
Christus nonnulla consuluit		Communi in ecclesiis paupe-	
nonnulla præcepit	305	ribus subministrabat olim	
Christus cur extra ciuitatē		diuites	349
oblatus	35	Corpus beatum cuiusmodi	
Christi de vita exitum cur		dici potest	66
Paulus mortē appellat	456	Corpus quomodo resurgere	
Christi gloriam ipsa magis		potest, ac fieri corruptio-	
mimicorum imprecatione		nis immune	75
creuisse	239	Corporis humani generosi-	
Christi præsentia Iudæos fa-		tas	74
cit venia indignos	346	Corporum nostrorum dissol-	
Christiano semper aduersus		utionem, non exitium, sed	
diabolum pugnandum	189	redintegrationē esse	457
Christianorum arma	185	Corui ex arca Noë euolans	
Cœnam dominicam mandu-		tis ad diaboli collatio	119
care quid	351	Crux, nobis totius beatitu-	
Collatio quid	381	dimis causa	34
Columbæ ex arca dimissæ		Crux regnum	40
typus	119	Utrum cum Cruce veniet	
Columbæ ad Spiritum san-		Christus	42
ctum collatio	119	Crucis ad Imperatorum ve-	
Communionis tempus non		xilla collatio	42
est festum neq; celebritas,		Crucis laudes & encomia	55
sed conscientia pura, vitaq;		Crucis trophæum	45

INDEX.

Crucem quare daemones res
formidant 235
Crucem tollere et sequi Chri
stum omnibus impera
tur 260
Cupiditatis natura 24
Dæmones vniuersos de
um nosse, fateri et cō
tremiscere 183
Davidis modestia in preco
niorum suorum apud Saul
recitatione 437
Decem mandatorū ad decē
Aegypti plagas collatio 370
Deus inuitos nō retinet, sed
volētes amplectitur 24 345
Deus nolentes nō cogit, sed
volentes trahit 288
Deus plus amari voluit quā
timeri 18
Deus vim non patitur 171
Deo quomodo assisēdū 177
Deum quibus rebus prouo
casti, per eas facito propiti
um 200
Dierum & noctium tri
as 371
Dives nec beatus, neq; pau
per miser iudicari po
rest 105
Dives vt multorum dñs, ita
multorum seruus 311
Diuinis molestiae multae 311
Diuites si virtutē despiciant
esse contemptibiles 375
Dognatum rectorum absq;
vita recta nulla vtili
tas 342
Dominicae diei commoditas
ac dignitas 378 379
Donationum natura 392
Donum quid 392
Ecclēsia ex meretrice quo
modo facta virgo 109
Ecclesia non super hominem
sed super fidem aedifica
ta 112
Ecclesia quicquid patitur, in
Christum quodammodo re
fertur 362
Ecclesia semper inuicta 111
Ecclesia supernē 193
Ecclesia vnicō sermone Chri
sti immobilis 113
Ecclesiae robur Apосто
li 107
Ecclesiam dei, quid maxime
destruere ac dissoluere po
test 313
Ecclesiam impugnari cur
permittit deus 113
Ecclesia in confessione Apo
stolorum fundatam 107
Egentibus tribuendum sig
vui nostro superest 310
Eleemosyna duplex, dare, et
cum alacritate exhibere
re 348
Eleemosyna negotiationis
genus 398
Eleemosyna nos deo similes
efficit 408
Eleemosyna vera quae
Eleemosynae potentia 394
Eleemosynam cur instituit
deus 381
Eleo-

INDEX.

Eleemosynam in presenti
vita securitatem adferre et
abundantiam 412
Eleemosynam largiens om
nibus vtilis 393
Epistolae Paulinae metallis
& fontibus conferuntur,
quid 393
Et cur 413
Errata hominum cur tole
rat deus 182
Erroris cōditio qualis 243
Erubescendum non esse si ar
guamur 277
Euangelij profectum quid
nominabat Paulus 449
Factorum suorum ratio
ne qui se non redditus
rum expectat, omnem vir
tutem fugere 461
Fames in regione Persae
rum 234
Fati vanitas ac tyrānis 398
Festa omnia à natiuitate
Christi habere principi
um 198
Festiuum hominem quae fa
ciant 92
Fidelem de promisso exigit
Deus 255
Fidelem nullas res praesens
res vexare posse 461
Fides ante opera luceat
oportet 151
Fides ceti ancora à fluctua
tione liberat 391
Fidei definitio 254 357
Fidei robur mala opera ve
hementer impedire 399
Fidei significatio du
plex 398
Fidem ad ea quae sperantur
referri, non ad ea quae vi
dentur 422
Fidem imputari ad iusticiā
quid 393
Fidem radicam quomodo
habebimus 398
Fidem quae fuit in veteri te
stamento etiam nos habe
re 422
Fidem, sine bonis operibus
durare non posse 399
Figura quando à veritate
differt 337
Figura veritati non con
traria est, sed cognata 406
Frater à fratre adiutus,
ciuitati forti comparat
ur 447
Gaudia seculi Christiano
nis timenda 187
Gehennam cur parauit &
conminauit Deus 183
Gehennam esse 181 332
Gehennam extra terrarum
orbem positam 182
Gentilium ac Iudaeorum
imago in cruce 46
Gentilibus nihil inspien
tius 276
Hereses esse oportet di
xit Paulus, nō cōsulen
do, sed futura praedica
tione liberat 391
do 343
Hereses esse oportet dictū
non de fidei articulis, sed
II 4 de

INDEX.

de discordia & sectis circa	Imago sanctæ trinitatē	
mēsam quæ post synaxim	vna	161
pauperibus in ecclesiis ster	Inimicorum insectatio pro	
ni solebat	amore dei appetenda	187
Hæreses non inde esse, vt	Pro inimicis orandū	43 45
probat manifesti fiant, sed	Inopes permittit deus ob no	
aliunde occasiones accepisse.	stram vtilitatem	384
se.	Intelligentia qui priuatur,	
Hæresum causa	omnino luctu prosequens	
Helie & Christi ascensus	dius	462
diuersus	Ioannes paupertatis ama	
Homo non est anima sola,	tor, Herodem solus argues	
sed corpus & anima: ideo	re ausus	312
cum anima resurget et cor	Iob laudes	465
pus	Iob manifeste declarat in se	
Homo quomodo iumentis	parabilem trinitatem	162
comparatus	Iob nihil incommodi à diabo	
Hominis nobilitas	lo accepisse	345
Hominem deo similem quæ	Iob stratagemata	158
leges reddant	Ionas resurrectionis myste	
Homines deipari	rium	371
Homines non cogit deus vo	Iota literæ figura	370
cando	Iracundia simplex non cul	
Honos non idem beatīs om	patur sed iniusta	260
nibus in regno dei habebit	Isaac resurrectionis figu	
tur	ra	371
Honores temporales quādo	Iudæ audacia & crudeli	
clariiores, & quando item	tas	4
spirituales	Iudæ cur Christi consuetus	
Humilitas philosophicæ no	do non profuit	345
stræ fundamentum	Iudæi lapidibus insensatio	
Humilitatis bona	res	287
Hypocritarum opus	Iudeorum azyma immu	
Ignauia hæresum cau	da	28
sa	Iudeorum cecitas	286
Ignis vt spinas comburit, sic	Iudeorum sacrificium qua	
& spiritum peccata disper	le faciunt lanii	125
dere	Iudæus Christi præsentia cur	
		1012

INDEX.

non solum non profuerit,	pit	305
sed & nocuerit	Legum testamenti veteris	
Iudeos ad fidem vocatos eo	ad noui collatio & conso	
modo quo Paulus	nantia	408
Iudeos Romanis subditos	Lenitas quando vitiosa	260
propriis vsos legibus	Liberorum nostrorum cobæ	
Iustitiæ humilitati sociatæ,	res faciendus per eleemosy	
& arrogantia copulatæ di	nam Christus	412
uersi effectus	Libertas vbi, ibi spiritus do	
Iustos non paria præmiare	mini	118
cepturos	Libertatis plurimū quomo	
Iuuentini & Maximi mili	do quis possideat	312
tum historia & martyri	Literis sacris nihil inesse su	
um	peruacaneum	302
Laborum merces in coele	Locus nullus est qui sal	
stibus thesauris repo	uet	176
sita	Locus vbi pauperum opes	
Laborum remuneratio, etiā	fitæ inaccessus demonis	
ante resurrectionem	bus	380
Latronis in cruce pendentis	Magi apud Persas &	
virtus	Indos	235
Latroni cur Christus paradi	Malum pati, non esse ma	
sum repromisit	lum	20
Latrones cum Christo cruci	Mala committentes esse mi	
figi cur permittit deus	seros, non patientes	20
Lazari vulnera, diuitiæ in	Mala qui verè patientur	20
estimabiles	Malitia persona propria ca	
Laudare omnia sine delectu	ret, nisi personam veritatis	
non est amici, sed impostor	assumat	153
is	Mādāta dei rebus omnibus,	
Laudibus propriis velle de	ipsi etiam animæ antepo	
corari absq; imminente ne	nenda	467
cessitate, magnum ma	Mandatorum operatione	
lum	vbiq; opus	176
Legis veteris ad nouam ma	Manes hæreticus	145
gna cognatio	Manichæi vetus testamen	
Legem statuens modis omni	tum nihil pendunt	404
bus fieri vult quod præci	Manna sacramenti euchar	
	istie	

INDEX.

flic typus 338
 Martyres aut imitandos, aut non laudandos 188
 Martyres in eodem semper vigore manere 264
 Martyrum gloria cur dei cō filio à populo frequentatur 184
 Martyrium sine charitate impleri non potest 358
 Miracula trinitatem persuedentia 371
 Mororis magnitudo nō moror pro mortuis auferenda 458
 Mors nostra, somnus: & cur 456 457
 Mortē cur permisit deus 77
 Mortē esse requiem 459
 Mortem timere non est crimen 355
 Moses figura Christi 140
 Moses non erubuit multis presentibus corrigi 277
 Moſis sapientia 277
 Mulier nō relinquat virū 323
 Nativitas Christi omnium festorum metropolis 198
 Natur. e lex 152
 Necessitate ac vi, nullum à deo adigi 289
 in medio Negociorum nos posse saluari 176
 Nero Antichristi mysterium 182
 Nero fur & latro 445
 Nero iniquitatis mysteriū 375
 Nominū impositionē domini nium testari 270
 Numos in manibus pauperū datos statim ab omnibus peccatis absolvere 397
 Nuptiæ cur inuictæ 324
 Obdurari corde quantum malum 288
 Oculi corporis vt nihil vidēt intelligibile, ita oculi fidei nihil vidēt sensibile 391
 Odia humana pro amore dei optanda 187
 Opera sine fide non viuificant 151
 Opes in elemosynas deputatæ domum plus muniunt quā scutū & lancea 380
 Orandū semper tā in afflictione quā in prosperitate 432
 Paradisi repromissionū neminem ante latronē accepisse 47
 Paschæ diei festiuitas 81
 Passionis dominicæ causa 18
 Patriarchæ tres in honorē trinitatis 371
 Paulus Abele maior 212
 Paulus perfectior 213.
 Abraham iustior 214.
 Isaac patientior 214.
 Iacob loganimitior 214.
 Ioseph pudicior 215.
 Iob tolerantior 215.
 Moſe, Iosue, Samuele excellentior 217.
 Dauide, Helia, Ioanne, eminentior 217 270
 Paulus angelis comparatur 218
 Pau

INDEX.

Paulus cum ex euangelio Pauli modestia in laudibus viuendum præciperet, vi propriis recedēdis 433 435
 Et ipse manibus suis quæ Pauli nomen quare mutauit fuit 304
 spiritus sanctus 279 280
 Paulus cum totius vrbs curā suscepisset etiā pro vno homine erat sollicitus 446
 Pauli vocationē eius libero arbitrio nō nocuisse 285
 Paulus cuius rei gratia cæcatus 231
 Paulum etiam in mortali corpore insignes retributiones accepisse 66
 Paulum non ex necessitate, sed ex bona voluntate ad fidem accessisse 287
 Paulus omni mundo dignior 223
 Paulus plantator, structor, athleta, cursor, pugnator, dux, &c. 108
 Pauli anima omni adamante fortior 223
 Pauli animus pratum insignis virtutum 211
 Pauli ante conuersionē crudelitas 281
 Pauli cæcitas illuminatio totius orbis 231
 Pauli catenæ magna discipulorum consolatio 450
 Pauli carcer regali palatio confertur 445
 Pauli corpus infirmum, anima verò fortis & inuicta 67
 Pauli fortitudo & mēs philosophica 297
 Pauli laus nā ex hominibus, sed ex deo 260
 Pauli modestia in laudibus propriis recedēdis 433 435
 Pauli nomen quare mutauit fuit 304
 spiritus sanctus 279 280
 Pauli similes nihil nos fieri vetat 245
 Pauli vocationē eius libero arbitrio nō nocuisse 285
 Paulum etiam in mortali corpore insignes retributiones accepisse 66
 Paulum non ex necessitate, sed ex bona voluntate ad fidem accessisse 287
 Paulum omnia bona possessione disse 211
 Pauli Samosateni hæresis 318 404
 Pauper nec miser, nec diues beatus iudicari potest 105
 Pauper nihil possidens omnium liberrimus 311
 Pauper plus ecclesiis prodesse se potest, quā reges & diuites 312
 Pauper regibus ac tyrannis ditior ac potentior 311
 Pauperis ad leonem collatio 311
 Pauperem nihil timere 311
 Pauperes animarum nostrarum esse medicos 426
 Pauperes cur pro foribus ecclesiarū maiores nostri constituerunt 426
 Pauperes etiam otiosi miserrimè diu commiseratione diuitum digni 385
 Paupe

INDEX.

Pauperes externi non fugā	des	195	
di, & cur	386	Pietatis proprium in tene-	
Pauperes iuuare gratie	bris fulgere	46	
pus	382	Poenitentia robur habet in	
Pauperes magnanimos plus	terra tantum	179	
ecclesiis prodesse diuitibus	Poenitentiae fructus precio-		
pompaticis	311	sus.	7
Pauperes sanctos vocat Pau-	Porci qui dicantur	51	
lus	375	Portae inferi quid	113
Pauperes si pie viuunt admi-	Portuum ad festos martyriū		
ratione digni	375	dies collatio	328
Pauperes vel peregrinos,	Potestates coelestes nostris		
vel fugitiuos precipuam	calamitatibus condole-		
esse ciuitatis coronam	385	re	102
Pauperibus largiendū prius	Præcepta quæ deo maxime		
quam eorum mores corri-	curæ sint	395	
ganus	409	Prædicandi functionem nec	
Paupertas ad virtutem con-	mo attingere debet, nisi pa-		
ducibilior quàm diui-	ratus est millies animam		
tiae	384	suam tradere in mortem	
Paupertatem abundantia	ac discrimina	259	
meliozem	312	Precacone ignita & syncee	
Pectori ac Venti serpenti	ra nihil validius	455	
cur maledixerit deus	39	Principibus maledicere quæ	
Peccantes alacriter arguen-	tum malum	314	
dos & castigandos	277	Prophetarum cum Aposto-	
Peccata nostra aduersa pro-	lis magna cognatio	414	
uocare, prospera arcere	183	Priscilla & Aquila pellio-	
Pentecostes typus	118	nes 302	Paulo cohabita-
Persecutio ecclesiæ Christo	runt	309	
adscribitur	362	Priscilla & Aquila de mul-	
Phariseus laudes suas de-	ris benemeriti	312	
predicās in ipso portu nau-	Prophetarum nullus cum lo-		
fragium fecit	442	anne conferendus	180
Phariseus publicanum con-	Pseudopphetas & Pseudo-		
demnans, cur non iustifica-	apostolos cur cum Aposto-		
tus	314	lis apparere permisit De-	
B. Philogonii encomia & lau-	us.	239	
		Pu	

Pu

INDEX.

Puerorum trias	371	Seductores aliquot ante ad-	
Quinquagesima solen-		uentum saluatoris appare-	
ntas	91	re cur permiserit deus	239
Quinquagesimo tempore de-		Sentire rectè nil nobis profi-	
bitorum remissio	118	erit si vita malis fuerit mo-	
R		ribus viriata	408
Regum in sacris literis	371	Sepulchra fieri voluit Deus,	
trias		& cur	156
Reprehensiones accusatio-		Sermonem dei qui accipit, di-	
nesq; ferre magnum bo-		ues: qui non accipit, in-	
num	273 274 277	ops	149
Reprehensiones in peccatis,		Sermonem indigere proa-	
idem quod in vulneribus re-		miis	278 279
media	273	Similes deo quomodo effici-	
Resurrectionis veritas	75	mur	409
Acerdotum dignitas	316	Solemmitatibus quomodo	
Sacerdotum trias	371	vtendum	91
Sacerdotum vitam iudicare		Solis ad Paulū collatio	268
etiam si criminū rei sint nō		Spes & fides ita sibi mutua	
licet	315	vice coniuncta sunt, vt al-	
Sacerdotibus dei, quantus		tera sine altera stare non	
bonor exhibendus &		possit	356
cur	315	Spei definitio	356 357
Samuelis modestia in pro-		Spiritualium rerum na-	
priis laudibus recensē-		tura	388
dis	438	Spiritus auxilium quomodo	
Sanctorum aspectū, vestes,		allicere poterimus	393
& calceorum morem, mul-		Spiritus fidei	130
tum habere vtilitatis ac vo-		Spiritus noui ac veteris tes-	
luptatis	303	tamenti idem	401
Sanctorum consuetudo in		Spiritus promissionis	130
stis laudibus contegen-		Spiritus qui adoratur est in-	
dis	434 440	uisibilis	369
Sanctorum gratia & meri-		Spiritus sanctificationis	130
ta morte non minui	107	Spiritus sanctus aliud, aliud	
Sanctorum sanguis etiā vo-		donum	140
cem habet	109	Spiritus sanctus cur in spe-	
Sanctos oēs in seculo perse-		cie ignearum linguarū	117
cutionem perpeffos	187	Spiri-	

Spiri-

INDEX.

Spiritus sanctus cur paracle-	Ternarii numeri digni-	
tus	121	tas
Spiritus sanctus cur proce-	Testamenta vetus ac noui,	370
dere dicatur ex patre & fi-	inter se differunt, non autē	
lio	128	sunt contraria
Spiritus sanctus in die Pen-	Testamenti veteris crimina	402
tecofes cur in igne appa-	tores Manichæi notan-	
ruit	109	tur
Spiritus sanctus in nobis re-	Testem nemo deum vocet,	402
gnum coelorum est	124	nisi omnibus modis sibi cō-
Spiritus sanctus non effum-	fidat	440
ditur, sed spiritus dei gra-	Timorem dei habentes, om-	
tia	148	nium clarissimi
Spiritus sancti efficacia &	Theodosius pater ac filius	302
variæ appellationes	120	religione ac pietate infa-
127	135	gues
Spiritus sancti varia do-	Typum à veritate non om-	
ctina	130	nino alienum esse oportet,
Spiritus sancti virtus & au-	alioquin non esset typus, es	
thoritas	172	è diuerso
Spiritus sanctum aliquē ha-	V	Eli nantici ad cœlū colo-
bere, quomodo comproba-	latio	392
ri possit	145	Venter & stercus nostræ
Spiritus sanctum multis lo-	eruditioni seruiunt	155
cis præmonstratum in ve-	Verbum Dei ipso cœlo valio-	
teri	162	dinis
Spiritus sanctum semper fu-	Veritas excellentiam quam	
isse	120	dam supra figuram habere
Subditum à sacerdotum cor-	debet	338
reptione procul abesse opor-	Veritatis status qualis	243
tere	315	Vestem præter vnam cum
Sumptus nō respiciendi quā-	Christus prohibuerit habere	
do eleemosynam facimus,	re apostolos, cur visi fue-	
sed eum qui speratur pro-	rint habere sandalia & pe-	
uentus	412	nulam
T	Entationem generose	Vetus testamentum modis
tolerare summæ esse	omnibus cum nono confo-	
fortitudinis	418	nare

INDEX.

Vi ac necessitate nullum à	Vitam aliorū iudicare quan-	
deo adigi	289	tum malum
Vincula Pauli non anxietate	Vitam incorruptam nihil	314
tem, sed fiduciam inie-	prodesse nisi adfit fidei syn-	
cisse	449	ceritas
Viri mulieres non eiici-	Vitam impuram habentem	408
ant	323	impossibile in fide non va-
Virgines fatuæ cur à thal-	cillare	398
mo repulse	394	Vitam peruersam dogmatū
Virginitas absq; eleemosyna	peruersitatem sepe pareo	
ad regnum coelorum non	re	342
valet perducere	397	Vniuersum totum in tria
Virginitas nuptiis me-	diuisum esse	372
lior	325	Voluptatem coniunctam ba-
Virginitatis dignitates	395	bere gloriam
Virginitati adiuncta debet	Voluptatem ex formoso mu-	300
esse benignitas	394	lieram aspectu non capiens
Virtute ac pia voluntate	dam	64
Vbiq; opus	302	Vt, in scripturis plerunque
Virtutes tres in honorem	non causam significat, sed	
trinitatis	371	euentum rerum
Vita recta & omni peccato	Pulneta, crucemq; Christus	344
libera, nobis saltem pro	in iudicio demonstrabit &	
dest	341	cur

FINIS.

Typis Ioannis Graphei.

III
6400